LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 փր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 1 Décembre 1949 Հինգշաբթի 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6014–Նոր շրջան թիւ 1425

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ի՞նչպէս պիտի պաշտպանեն Արեւմտեան Եւրոպան

ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ատլանտեանի 12 զինակից պետութեանց սպարապետները, որոնք առաջին անգամ ժողով կը գումարէին Փարիզի մէջ, դաշինքին ստորագրութենէն ի վեր, կատարեալ համաձայնութեան մը յանգեցան Գշ. օր, Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրներու մասին:

Երկու օր տեւեցին խորհրդակցութիւնները, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այնքան ներդաշնակութիւն կը տիրէր, «դիմագրաւելու համար որեւէ պատահականութիւն» որ, ծրագիրներու մասին համաձայնութիւն գոյացաւ շատ շուտ, ոչ իսկ երեք ժամ տեւելով:

Ծրագիրները այսօր պիտի քննուին 12 պետութեանց ազգ. պաշտպանութեան նախարարներուն կողմէ: Զինակիցներէն միայն Իսլանտան զինուորական մասնագէտ ղրկած չէր, քանի որ բանակ չունի: Ղրկած է միայն քաղաքային պատուիրակ մը:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, սպարապետներու ժողովը մասնաւորապէս քննած է պաշտպանութեան ընդհանուր միջոցները եւ ամերիկեան զինամթերքի բաշխումը: Զանազան ծրագիրներու մասնագիտական մանրամասնութիւնները պիտի քննուին յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, զինուորական ժողովներով: Տրուած որոշումներու մասին պաշտօնական զեկոյց մը կը սպասուի ուրբաթ օր:

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐ

Մ. Նահանգներու Հիւլէական Ուժի յանձնաժողովը եւ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանեն թէ կարգ մը հիւլէական նոր զէնքեր պիտի փորձուին Խաղաղականի մէջ: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ նախագահ Թրումըն լուր ունի այս ծրագրէն, առանց յայտնելու փորձերուն թուականը:

Ամերիկացիները կ'ուզեն ճշդել նոր կամ կատարելագործուած զէնքերուն արժէքը, 1948ի փորձերէն ի վեր: Հիւլէական առաջին պայթումները պիտի ըլլան այս փորձերը, անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր, երբ հաղորդուեցաւ թէ Խ. Միութիւնն ալ հիւլէական ռումբ ունի:

Ինչպէս կը յիշուի, ամերիկացի ծերակուտական Ճոնսըն, որ անդամ է Հիւլէական յանձնաժողովին, վերջերս կը յայտարարէր թէ Մ. Նահանգներու գիտնականները նոր ռումբ մը պատրաստած են, «վեց անգամ զօրաւոր քան այն որ արձակուեցաւ Ճափոնի վրայ»: Յետոյ կ'աւելցնէր թէ մեծ յառաջդիմութիւն կատարուած է արտադրելու համար «գեր - ռումբ մը, հազար անգամ աւելի զօրաւոր քան այն որ արձակուեցաւ Ճափոնի վրայ»: Երեւի այս նոր գիւտերն են որ պիտի փորձուին:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՎՏԱՆԳԸ ՆՈՒԱԶԱԾ

Ուրիշ Ճոնսըն մը, Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը, որ Փարիզ գալէ առաջ Լոնտոն հանդիպած էր, խօսելով մամուլի ասուլիսի մը մէջ, ըսաւ թէ պատերազմի վտանգը նուազած է վերջերս, բայց «Մ. Նահանգները պատրաստ են կռուելու որեւէ եղանակով եւ որեւէ ատեն»:

Երբ հարցուցին թէ պատերազմի վտանգը իսկապէս նուազա՞ծ է վերջին ամիսներու ընթացքին, պատասխանեց.

— «Այո, որոշ չափով. բայց ոչ այն աստիճան որ իմ երկրիս ապահովութիւնը անհրաժեշտ չդարձնէ պատրաստ ըլլալ ամէն պատահականութեան հանդէպ, առտուան ժամը 4ին: Մենք պատրաստ ենք եւ վճռած ենք պատրաստ մնալ ի շահ խաղաղութեան: Ըսել կ'ուզեմ թէ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ, իմ երկիրս պիտի չքնանայ կեղծ ապահովութեան զգացումով մը: Ես կը հաւատամ թէ ուժն է որ կ'ապահովէ խաղաղութիւնը»:

Ուրիշ հարցումներու ալ պատասխանելով, նախարարը յայտարարեց.

— «Արեւմտեան Գերմանիան վերազինելու ծրագիր չկայ: Երբեք ճիշդ չեն այդ մասին շրջած լուրերը: Իտալիան պէտք էր մասնակցէր Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին եւ ես ուրախ եմ որ կը մասնակցի: Չեմ կրնար որեւէ տեղեկութիւն հաղորդել հիւլէական ռումբի մասին»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐ. ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմէն կը գրեն Նոյ. 7 թուակիրով.— Այս առտու տեղի ունեցաւ Պատրիարքական տեղապահի ընտրութիւնը Միաբանական Ընդհ. Ժողովին կողմէ, որուն կ'ատենապետէր Սերովբէ վրդ. Մանուկեան:

Ընկալեալ սովորութեան համաձայն, նախագահ լուսարարապետը վախճանեալ Պատրիարք հօր հոգւոյն խաղաղութեան համար ըրաւ աղօթք մը: Ապա տեղի ունեցաւ քուէարկութիւնը եւ լուսարարապետ Եղիշէ վրդ. Տէրտէրեան (Եղիվարդ), քուէի բացարձակ մեծամասնութեամբ ընտրուեցաւ Պատրիարքական տեղապահ: (9 քուէ ստացած է Եղիշէ վրդ. եւ վեց քուէ Շաւարշ վրդ.):

Ընտրութենէն վերջ խօսեցաւ տեղապահը ու շնորհակալութիւն յայտնեց իր անձին հանդէպ ցոյց տրուած վստահութեան համար:

Ապա հրաւիրուեցաւ Գարեգին կաթողիկոսը, որ ըսաւ.—

«Ընտրութեան իսկական երկիրը Ամերիկան է: Հոն մինչեւ ընտրութեան վայրկեանները, թերթերը, բանախօսական հաւաքոյթները եւ պայքարները կը բարձրանան իրենց գագաթնակէտին: Սակայն երբ ընտրութիւնը կը վերջանայ, երկրորդ թեկնածուն կ'ըլլայ առաջին անձը, որ կը շնորհաւորէ ընտրեալը: Այս արարքը հոգեկան մեծութեան եւ կրթութեան իբրեւ արդիւնք, մաքի ազնուութեան գործ մըն է: Կը փափաքիմ որ յիշատակուած այս արարքը օրինակ դառնայ»:

Յետոյ խօսեցաւ Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեան:

Նոր տեղապահը ծնած է 1910ին Վանի Կայնամիրան գիւղին մէջ: 1924ին Ժառանգաւորաց վարժարանը մտած է: 1928ին սարկաւագ ձեռնադրուած Դուրեան սրբազանի կողմէ: Իսկ 1932ին աբեղայ՝ Թորգոմ արք.է: 1944ին լուսարարապետ ընտրուած:

«ԵՒՐՈՊԱՆ ՊԻՏԻ ԿՈՐԾԱՆԻ, ԵԹԷ...»

Մառեշալ Մոնթկոմըրի, Մեծն Բրիտանիոյ սպարապետը, Գշ. օր ճառ մը խօսելով Նիւ Եորքի մէջ, ազդարարեց.

— «Արեւմտեան Եւրոպան պէտք է պաշտպանուի արշաւանքի մը դէմ եւ ոչ թէ խոստում ստանան թէ պիտի փրկուին արշաւանքէն վերջ: Բոլորովին անօգուտ է խոստանալ թէ Արեւմուտքը պիտի փրկուի պատեհ ժամուն, Արեւելքէն կատարուած յաջող արշաւանքէ մը վերջ: Քաղաքակրթութիւնը վտանգուած է, իբրեւ հետեւանք երկու հակամարտ բարոյական օրէնքներու, համայնավարութեան եւ ժողովրդապետութեան ընդհարման: Համայնավարութիւնը հակաքրիստոնէական է, յետադիմական եւ անբարոյական: Իբրեւ քրիստոնեայ զինուոր մը, ինքզինքս կը յայտարարեմ թշնամի համայնավարութեան եւ անոր հետ կապուած ամէն բանի:

«Աշխարհի մեծագոյն մասը անարիւն դարձած է իբրեւ հետեւանք վեց տարուան աւերներու: Աշխարհը իր դարաւոր լայն յեղափոխութիւններէն մին կ'անցընէ: Այս մէկը կրնայ երկար տեւել եւ տեղի տալ մեծ փոփոխութեանց որոնք նախատեսուած չեն: Ականատես ենք մարդկային գործերու վերիվայրումի մը որ չէ տեսնուած հռոմէական կայսրութեան օրերէն ի վեր: Եթէ արեւմտեան Եւրոպան արշաւանքի ենթարկուի, պիտի կործանի արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը եւ անոր հետ վերջ պիտի գտնեն շատ մը լաւ բաներ: Անշուշտ արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները պիտի պաշտպանուին. բայց չեն կրնար առանձին պաշտպանել իրենք զիրենք, եւ օգնութեան կարօտ են այսօր»:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ 100.000 ՀՐԵԱՆԵՐԸ պիտի վերսկսին դաւադրական գործունէութիւնը, «մաքի»ներ կազմելով, դիմադրելու համար քաղաքին միջազգայնացման: Այս ազդարարութիւնն ուղղեց Իսրայէլի պատուիրակը, Պ. Եբան, Միացեալ Ազգերու Քաղաքական Յանձնաժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ:

Կոմինֆորմին որոշումները

«ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀՐՁԻԳՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ»

Ինչպէս բացատրած էինք երէկուան խմբագրականով, Կոմինֆորմը գաղտնի ժողով մը գումարելով Նոյեմբեր 15էն 21 (Հունգարիոյ մէջ), շարք մը որոշումներ տուած է սաստկացնելու համար պայքարը՝ «ի պաշտպանութիւն խաղաղութեան եւ ընդդէմ պատերազմի հրձիգներուն»:

Վաղուան ձգելով մեր խորհրդածութիւնները, ստորեւ կ'ամփոփենք մէկ - երկու տեղեկութիւններ.—

Առաջին բանաձեւը թելադրելով պայքարիլ աջ ընկերվարականներուն դէմ, յատկապէս կը յիշէ բոլոր երկիրներու ընկերվարական վարիչները Էթլի եւ Պեւին (Անգլիա), Պլում, Կի Մոլէ (Ֆրանսա), Սփաք (Պելժիա), Սարակաթ (Իտալիա), Շումախըր (Գերմանիա) եւն.: Բոլորն ալ «կատաղի թշնամիներ» կը հռչակէ խաղաղութեան», եւ կը թելադրէ պայքարի յանձնաժողովներ կազմել քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, հանրագրութիւններ հաւաքել, ինչպէս եղաւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ, «պոյքոթ» յայտարարել այն շարժանկարներուն, թերթերուն եւ գիրքերուն դէմ որոնք կը հրահրեն պատերազմի գաղափարը»: Կը հրաւիրէ համայնավարական եւ բանուորական կուսակցութիւնները ձաղկել «քաղքենի կառավարութեանց քաղաքականութեան հակազգային, դաւաճան հանգամանքը, կառավարութիւններ որոնք ուղղակի գործակալները դարձած են Ամերիկայի յարձակողական աշխարհակալութեան: Կարեւոր դեր մը կ'իյնայ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ, արեւմտեան Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց վրայ: Ամերիկայի աշխարհակալները կ'ուզեն իբրեւ թնդանօթի միս գործածել այդ երկիրներուն ժողովուրդները, գլուխ հանելու համար իրենց յարձակողական ծրագիրները: Իրենց պարտականութիւնն է աւելի ուժգնօրէն յառաջ տանիլ խաղաղութեան պայքարը»:

Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանաժողովը

Պոլսէն կը հեռագրեն ամերիկեան գործակալութեանց, Նոյեմբեր 29 թուակիրով.— Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի 11 երկիրներու ամերիկեան դեսպանները մանրամասնօրէն քննեցին ամերիկեան քաղաքականութիւնը յառաջիկայ տարուան համար, ընդդէմ բոլշեւիկեան թափանցումին՝ Միջին Արեւելքի մէջ: Ժողովը վերջացաւ այսօր, գրաւելով հինգ նիստ:

Թէեւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնը հերթական, սովորական հաւաքոյթ մը կը նկատէ, բայց խորհրդաժողովը միայն մէկ ազգի բարձրաստիճան դիւանագէտներու ամենամեծ կեդրոնացումն էր այս ռազմագիտական քաղաքին մէջ, Օսմ. կայսրութեան օրերէն ի վեր: Օրակարգին մէջ կային բոլոր այն անմիջական խնդիրները որ կապ ունին այս կենսական շրջանին հետ — «կամուրջը երկու ցամաքամասերու», Եւրոպայի եւ Ասիոյ: Բայց ժողովը մասնաւորապէս քննեց Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի զինուորական օգնութեան պէտքերը, նախագահ Թրումընի վարդապետութեան Դ. կէտը (օգնել յետամնաց երկիրներու), արաբ - իսրայէլեան վէճը եւ Միջին Արեւելքի տարագիրներու խնդիրը:

Ժողովին կը մասնակցէին Թուրքիոյ, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Պարսկաստանի, Իսրայէլի, Իրաքի, Սէուտի Արաբիոյ, Լիբանանի, Սուրիոյ, Յորդանանի ամերիկեան դեսպանները, Երուսաղէմի եւ Նիկոսիոյ (Կիպրոս) հիւպատոսները:

Թէեւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ դեսպանաժողովէն վերջ, բայց ոչինչ կը յայտնէր տրուած որոշումներու կարեւորութեան մասին: Նիստերը երկար տեւեցին, շարունակուելով առտուն եւ կէսօրէն վերջ, եւ նոյնքան գաղտնի պահուեցան որքան արեւմտեան եւ արեւելեան Եւրոպայի ամերիկեան ներկայացուցիչներուն համանման ժողովները, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը [illegible] Գ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ արկածները իրարու կը յաջորդեն ամէն օր: Երեքշաբթի օր, ֆրանսական օդանաւ մը որ Փարիզէն Թունուզ կ'երթար, իյնալով ջարդուփշուր եղաւ Լիոնի մօտ, երբ կը մօտենար Պրոնի օդակայանին: 37 ուղեւորներէն հինգը մեռան, 17ը վիրաւորուեցան, մէջն ըլլալով բուն օդաչուն: Օդանաւը բռնկած էր, բայց ազատարարներ օգնութեան հասնելով քանդեցին պատեանը եւ կրցան փրկել արկածեալներուն մեծ մասը:— Նոյն օրը ամերիկեան օդանաւ մը ջախջախուելով բռնկեցաւ Տալլասի մէջ (Թէքսասի նահանգ): 28 հոգի մեռան, մէջն ըլլալով Անգլիոյ թագաւորին սուրհանդակը:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԵՐԲ ԴԱՒՍՃԱՆԸ ՀԵՐՈՍ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ ահա յիսուն մեթր խորութեամբ նախ ջրհորի մը, ապա մինչեւ ծունկերը հասնող հոսուն ջուրի ջրանցքին մէջ։

Քանի՛ օր, քանի՛ գիշեր։

Ամէն ինչ սպառելու վրայ էր, ե՛ւ ուտելիք, եւ մոմի լոյսը, որ աւելի շուտ վերջացաւ, քան Հեկէլի «Տիեզերական Առեղծուած» գրքին ընթերցումը։

Պէտք էր խորհիլ «Ջրհորի առեղծուածի մասին»։

Այս ամէնը նկարագրուած է «Գետնի Տակէն», «Ժամանակագրական խաղ» մէկ գործիս մէջ, զոր հրատարակեց «Յառաջ», 1932ին։

Հոն գտնուող ընկերներէն երեք հոգի էինք մնացեր։

Կը խորհէի գրել այս մասին դաւաճան Դաւոյի ահաբեկիչ Տաճատին, որպէսզի վկայէր ըսածներուս ճշմարտութեան։ Բայց ան ներկայ չէր մեր չորսին խորհրդակցութեան ջրհորի ծակին քով, երբ կը քննուէր բոլորիս դուրս ելլելու առաջարկը։ Եւ Սարգիսը չէ՞ր որ փաստեց տեղի ապահովութեան մասին, պատասխանելով Արամի հարցումին՝ թէ ի՞նչ պիտի ընենք պաշարուելու պարագային.

— Պաշարուելու պարագային՝ «Գող Մելոն» պիտի առաջնորդէ ամբողջ խումբը դէպի Կարմրուրի հորերը.

Եւ երբ ես հարցուցի թէ կարելի՞ է անցնիլ, Սարգիսը չէ՞ր որ պատասխանեց.

— Ես անձամբ եմ անցեր, եթէ անցքը անհնար ըլլար, յիմարութիւն չէ՞ր այստեղ պահուիլ։

Եւ որովհետեւ մեզի հասած վերջին լուրերը վրդովիչ էին դրսի, մեր զինական պահեստներու կացութեան մասին, դուք երկուքդ ծանօթանալէ վերջ դրսի վիճակին, կացութիւնը մեզի պիտի հաղորդէիք։ Իսկ պաշարուած պարագային, դուք խոստացաք մարդիկ դնել ջրհորներուն մօտիկ՝ մեզ դիմաւորելու համար։

Եւ դուն, սիրելի Վահան, Սարգիսի հետ Արմենակի առաջնորդութեամբ ջրանցքէն անցաք ջրհորին մէջ ու դուրս ելաք։

Ձեր մեկնելէն վերջ, երբ պաշարուեցանք ու Արամի հետ առաջարկեցինք Գող Մելոյին խումբը դէպի վեր, դէպի Կարմրուրի տակի հորերը առաջնորդել, ան վճռապէս մերժեց, բոլորովին անհնար ցուցնելով դէպի վեր բարձրանալ ջուրին հակառակ հոսանքով։

— Բոլորս ալ կը խեղդուինք, եղաւ անոր վերջնական պատասխանը, երբ մենք պնդեցինք մեր առաջարկին վրայ…

Այնինչ՝ մեր բռնուելէն վերջ, ինքը, Գող Մելոն իր ընկեր Արշակի եւ երրորդի մը հետ, ջուրի հոսանքին հակառակ ընթանալով, երկու օր ետք, Այգեստանի այգիներու հորերէն դուրս ելլելու ատեն միայն բռնուեցաւ պաշարող զինուորներէն։

Վանեցիներէն ո՞վ ծանօթ չէ այս վերջին իրողութեան։

Ամիսներ վերջը, երբ Օսմ. Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ եւ բանտէն ազատուեցանք, ես կազմակերպական գործերով Սարգիսի հետ հեռացայ Վանէն, վեց վիլայէթներու առաջին Տրօ. ժողովին ներկայ ըլլալու եւ Թիֆլիսի Թուրք – Հայ – քիւրտ առաջին ժողովէն վերջ, դէպի Հարբ, Տիգրանակերտ, Ուրֆա եւն. զինական գործը կազմակերպելու համար։ Ուրեմն կ'անգիտանայի թէ Գող Մելոն իր այդ դաւաճան արարքէն վերջ շատ մօտիկ է եղեր կուսակցութեան։

Այն օրերուն արդէն, յաճախ կը վիճաբանէինք թէ բոլոր այն անհատները, որոնք դրամի համար կ'աշխատին մեզի հետ, արդեօք երկու չուանի վրայ խաղացողներ չե՞ն։

Լաւ կը յիշեմ, երբ Արամ դրամ կ'ուզէր ինձմէ, յաճախ կը դժգոհէր, որ Գող Մելոն չափազանց պահանջկոտ է։

Եւ այժմ կը խորհիմ։ Գող Մելոյի արարքէն շատ աւելի թեթեւ յանցաւորներ չարաչար պատժուեցան, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Գող Մելոն ոչ միայն չէ պատժուած իր անարգ վարմունքին համար, այլեւ պատիւներու է արժանացեր։

Տխուր է այժմ կարդալ Մալխասի այս տողերը.

— «Հորի մէջ բռնուեցան մեր շատ մը արժէքաւոր ընկերները, որոնց մէջ եւ մեր Գող Մելոն։

Եթէ չըլլային ջրհորներուն լաւ ծանօթ Գող Մելոյի հաւաստիքները ապաստանելու մասին, — ապստամբ պարագային — այդ գիտուն հեղինակները, Կոմսն ու Սարգիսը իսկապէս ապուշներ եղած պիտի ըլլային երթալու ու բոլոր ընկերներով 50 մեթր խորութեամբ գետնի տակ ջուրի հորերուն մէջ պահուելու համար։

— Ա՞յս է եղեր ձեր յեղափոխական գործիչներու մաքի կարողութեան չափը — պիտի հարցնէ՛ բնականաբար առաջին ընթերցողը։

Եւ մեր սիրելի Մալխասը, գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար, այդ անկարողութեան եւ բացարձակ ապուշութեան վկայականը կը կախէ իր երբեմնի ընկերներու կուրծքին…

Այս համառօտ պատմութիւնը գրի առի, մեռած ընկերներու յիշատակը անվթար պահելու մտահոգութեամբ.

Դուն, սիրելի Մալխաս, ուրիշներու հետ, դուն ալ ես խնդացեր եւ դեռ կրնաս խնդալ անցեալ շրջանի խումբ մը ընկերներու ճգնաժամային բոպէի մը բռնած ընթացքին վրայ, բայց մինչեւ այժմ դեռ ոչ ոք հասկցաւ ու բացատրեց այդ օրերուն մեր բռնած դիրքի արժէքն ու նշանակութիւնը։

Պէ՞տք է հոս յիշել, որ բանտի շղթաներուն մէջ, երբ երկաթէ ձեռնակապը արիւն կը քամէր մեր մատներէն, սպասելով կախաղանէն ճօճուելու բոպէին… անհունօրէն երջանիկ զգացինք մենք մեզ, երբ իմացանք որ ժողովուրդը ազատուեր է կոտորածէն։

Իսկ դուն, սիրելի Վահան, որպէս այդ գիտի հեղինակներէն մէկը, պէտք է որ գաս հաստատել երկտողով մը ըսածներուս ճշմարտութիւնը, քու խօսքով՝ «պատմութիւնը սրբագրելու նախանձախնդրութեամբ»։

Որովհետեւ, երբ յուշեր կը գրուին, որպէսզի նիւթեր ճարուին պատմութեան համար — չփոթելու չէ իրականութիւնը եւ մասալներ պատմելու ձգտումը։

Դ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ասուպներ

Մեր չքնաղ երկրին մէջ, ուր ամէն բնական երեւոյթ կը բացատրուէր դարերու մթութենէն եկած սնապաշտ աւանդութիւններով, ամէն անգամ որ ասուպի մը կամ «աստղի» մը անկումը նշմարուէր, մեր բարեմիտ ժողովուրդը կ'ըսէր խորհրդաւորութեամբ, «մահ մը պատահեցաւ»։ Եւ, համաձայն ասուպին գծած լուսաւոր հետքի ուղղութեան՝ կ'որոշէր նաեւ այն թաղը ուր պատահած ըլլալու էր ենթադրեալ մահը …

Գիտականօրէն ասուպները (étoile filante) աստղեր չեն, այլ միջմոլորակային անջրպետէն եկած փոքր մասնիկներ, փոշիներ, որոնք աներեւակայելի արագութեամբ մեր երկրին մթնոլորտին զարնուելով ու շփուելով յառաջ կը բերեն հրաշող լոյս մը,— գիշերային մթութեան մէջ մեր նշմարած լուսաւոր երեւոյթը։

Մեր երկրագունդը արեւուն շուրջ իր թաւալումի ընթացքին տարուան որոշ շրջաններուն կը հանդիպի փոշիներու կատարեալ ամպերու, որոնց յառաջ բերած լուսաւոր գիծերը աստղերու անձրեւ մը կը ձեւացնեն։ Շատ յաճախ այդ մանր հատիկները արդիւնք են գիսաւոր աստղերէ անջատուած մասնիկներու, որոնց ծանրութիւնը կրամի մը կոտորակներուն միայն կը հաւասարի …

Կան նաեւ երկնաքարերը (aérolith, météorite) աւելի մեծ, որոնք քանի մը քիլոյէն մինչեւ թոներու ծանրութիւն ունին։ Ասոնք եւս երկինքի վրայ նոյն լուսաւոր երեւոյթը յառաջ կը բերեն ու ի վերջոյ կ'իյնան երկրիս ուեւէ մէկ անկիւնը։

Միացեալ Նահանգներու Արիզոնա անապատին մէջ գոյութիւն ունի հասարակ բայց ընդարձակ վիհ մը, գտնուած 1891ին, որ երկրաբաններու եւ բնագէտներու հետաքրքրութեան առարկայ եղած է։ Վիհը որ կը կոչուի օդերեւոյթի բերան կամ խառնարան (météor crater), ականի մը կամ ռումբի մը պայթիւնէն յառաջ եկած հսկայական ձագարի մը տեսքը ունի։ Եթէ օդանաւէ մը դիտուի, լուսնին հրաբերանները կը յիշեցնէ։ Իր տրամագիծն է 1200 մեթր, իսկ խորութիւնը 170 մեթր։ Եզերքը կազմուած է խոշոր ժայռերու զանգուածներով ու փշրուած կտորուանքներով, որոնք տարածուած են այդ ամայի գետնին վրայ, վիհէն մինչեւ 48 մեթր հեռաւորութեամբ։ Այս աշխարհագրական արկածը կը վերագրուի մեծղի երկնաքարի մը անկումին։ Որովհետեւ վիհին շուրջ գտնուած են երկաթի կտորներ 7.33 առ հարիւր նիքէլի բաղադրութեամբ, որ կը համապատասխանէ երկնաքարերու ընդունուած բաղադրութեան։ Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած հաստատել այդ ենթադրութիւնը, հակառակ ընկերութեան մը կատարած պեղումներուն։ Կը կարծուի թէ վիհին մէջ թաղուած զանգուածին ծանրութիւնն է մէկ միլիոն թոն։

1929ին կատարուած փորձերը մինչեւ 195 մեթր խորութեամբ անյաջող անցած են ջուրի ահեղ ժայթքումներու հետեւանքով։ Իսկ 1930ին կատարուած մագնիսական ու ելեկտրական քննութիւնները երեւան հանեցին երկաթի խոշոր զանգուածի մը գոյութիւնը 210 մեթր խորութեան վրայ։ Զարմանալի է որ մինչեւ այժմ երկրիս վրայ ինկած երկնաքարերէն շատ քիչեր այսքան խոր թաղուած են։ Ընդհանրապէս անոնք հազիւ քանի մը մեթր մխուած են հողին մէջ՝ հակառակ իրենց ծանրութեան։

Երկար ժամանակ կը կարծուէր թէ այդ զանգուածներու անկումը տեղի կ'ունենար երկրիս ձգողական ուժին համապատասխան արագութեամբ, սակայն հաստատուած է որ մթնոլորտի օդային խաւերը որոշ դեր ունին արագութեան տկարացման համար։ Զանգուածներու ծաւալն ու ծանրութիւնը եւս կ'ազդեն այդ արագութեան վրայ։ Հաշիւ եղած է որ ասուպներն ու երկնաքարերը միջոցին մէջ կ'ընթանան երկվայրկեանը 40 քիլոմեթր արագութեամբ։ Այդպիսի արագութեան մը դէմ օդի խաւերու դիմադրական ուժի մասին ճշգրիտ ոչինչ կարելի է ըսել։ Ֆրանսացի Մօրէն իր կատարած փորձերով կ'եզրակացնէ թէ օդին դիմադրութիւնը այնքան ալ ազդեցիկ չէ շատ խոշոր զանգուածներու համար։ Ասոր ապացոյցը տեսնուեցաւ 1908 Յունիս 30ին, երբ Սիպերիոյ մէջ ինկած հսկայական օդաքարը մեծ աւեր գործեց իր շուրջը, 60 քիլոմեթր շառաւիղի մը վրայ։

Արիզոնայի վիհին նման, բայց աւելի փոքրերը գտնուած են 1931ին Աւստրալիոյ ամայի վայրերուն մէջ։ Նոյնպէս Թէքսասի մէջ։ Իսկ Էսթոնիոյ մէջ կազմուած է 110 մեթր տրամագիծով լիճ մը, 50 —60 մեթր խորութեամբ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան 32–ամեակին առթիւ, ընդարձակ զեկուցում մը տըւած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահը, Պ. Մացակ Պապեան։ Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը, արեւմտահայերէնի վերածելով.—

Ներկայիս Հայաստանի մէջ ստեղծուած են բազմաթիւ արդիւնաբերական ձեռնարկներ, ինչպէս մետաղահատ դազգահներ, փոխակերպիչներ (transformateur), ճնշօններ (compresseur), ճշգրիտ ելեկտրաչափական գործիքներ, յախճապակի, նուրբ մահուդի ընտիր տեսակներ, կօշկեղէն եւ պահածոներ։ Հայաստան իւրացուցած է արդիւնաբերութեան նոր տեսակներ, ինչպէս փոքր փոթորակ (turbine), ուժատու մեքենայ (générateur), ռոզման համար խողովակներ, ռետինէ շինուածքներ, ընտիր կերպաս, ասուի, շալի մեծաքանակ արտադրութիւն։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներու բանուորները աւելի մեծ չափով կ'իւրացնեն ընկերվարական աշխատանքի առաջաւոր կերպերը։

Ընկերվարական մրցակցութիւնը, նիւթերը, վառելիքը խնայողաբար ծախսելու, արտադրութեան բարձր մշակումի համար մղուած պայքարը կը բնորոշեն հանրապետութեան ձեռնարկներու մէջ՝ բանուորներու եւ բանուորուհիներու հաւաքական գործունէութիւնը։ Արտադրութեան առաջանորդականները նոր կատարելագործութիւններ կը մտցնեն, որոնք կը դիւրացնեն բանուորներու աշխատանքը եւ կը բարձրացնեն անոր արտադրական միջոցները։

Հնգամեայ ծրագիրը կատարողներուն մէջ կը գտնուին մեքենաշինական գործարանը, Երեւանի կարի գործարանը, Լենինականի 2րդ կարի գործատունը, գլըրոցական պիտոյքներու գործատունը եւայլն։

Գիւղատնտեսութիւնը եւս բարեփոխուած է։ Կոլխոզային կարգերը ունեւոր ու երջանիկ կեանքի են հասցուցած հայ գիւղացին։ Ցանքի տարածութիւնները ընդարձակուած են, չաքարի ճակնդեղը եւ ծխախոտի մշակումները արհեստագիտական զարգացում ստացած։ Երկու անգամ աւելի ընդարձակեցան խաղողի այգիները։ Հայաստանի դաշտերու արդիւնաւորման մէջ մեծ դեր կը կատարեն ոռոգման ծաւալուն ցանցը եւ դաշտային աշխատանքներու մեքենայացումը։

Բամպակի մշակման մէջ ժամկէտէն աւելի շուտ վերջացնելու համար կ'աշխատին 400 խմբակներ։

Երկրագործական – կենսաբանական (agro – biologique) գիտութեան նուաճումները շատ աւելի կ'արմատաւորուին։

Գիտութեան մէջ աշխատողներ օգտակար կը հանդիսանան գիւղատնտեսութեան, մանաւանդ կոլխոզային անասնաբուծութեան մէջ։ Հանրապետութեան կոլխոզներէն 2/3ը ունին չորսական անասնաբուծական հաստատութիւններ, իսկ անասնաբուծութեան հիմնական շրջաններուն մէջ կոլխոզնիկներէն իւրաքանչիւրը ունի վեցական հաստատութիւն։

Հայաստանի կոլխոզներէն աւելի քան 500ը արդէն ելեկտրականութիւն ունին, ինչ որ կը նպաստէ գիւղատնտեսական արտադրութեան բարձրացման եւ կոլխոզային գիւղացիներու կենցաղին բարելաւման։ Կ'աճի կոլխոզներու հանրային հարստութիւնը։ Շատ են միլիոնատէր կոլխոզները։ Կոլխոզները կը շինեն դպրոցներ, ակումբներ, ռատիօհանգոյցներ, գրադարաններ, մարմնակրթանքի հրապարակներ։ Հայաստանի գիւղերուն մէջ շարժանկարի սարքաւորման թիւը կը հասնի 232ի, եւ մինչեւ այս տարուան վերջ անոնց թիւը պիտի աւելնայ 41 հատ եւս։ Մինչեւ նոր ուսումնական տարուան սկիզբը Էջմիածնի շրջանին, Լենինականի եւ Երեւանի դպրոցական 9 նոր շէնքեր են շինուած։

Իրականացած է ընդհանուր պարտադիր ուսումը, եօթ դասարանով գիւղական վայրերու մէջ, եւ տասը դասարանով՝ քաղաքներուն մէջ։ Հայաստանի մէջ իւրաքանչիւր չորրորդ մարդը կ'ուսանի։

Հայաստանի 14 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները ամէն տարի մասնագէտներ կը հասցնեն։ Բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու թիւին կը պատկանին Պետական Համալսարանը, Բազմարուեստեան, Գիւղատընտեսական կաճառները, «Կոմիտաս» երաժշտանոցը, 1943ին ստեղծուած է Հայկ. Գիտութիւններու ակադեմիան։ Գրականութեան մէջ, հայ գրողները իրենց գործերուն մէջ կ'արտայայտեն ժողովուրդի զգացումները եւ միտքերը, կը գովերգեն անոր հերոսական ներկան եւ պայծառ ապագան։

★

Կոմիտասի ծննդեան 80ամեակին առթիւ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է հոկտեմբեր 2ին, անոր գերեզմանին մօտ, Երեւանի Ստալինեան հանգստի եւ մշակոյթի դարաստանին մէջ։ Ներկայ եղած են արուեստի, գրականութեան եւ գիտութեան աշխատաւորներ, բազմաթիւ բանուորներ, ուսանողներ եւ հանրային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները։ Կոմիտասի ծննդեան յոբելեանի կառավարական յանձնաժողովի նախագահի տեղակալ՝ Գ. Բուրեան Գերեզմանի վրայ զետեղած է թարմ ծաղկեփունջ մը եւ խօսած է համառօտ ճառ մը։ Ծաղկեպսակներ դրած են նաեւ զանազան կազմակերպութիւններ։ Մասնակցած են ժողովրդական դերասանուհի Հ. Դանիէլեան, երաժշտագէտ Ա. Տէր Ղեւոնդեան, արուեստի վաստակաւոր գործիչ Մ. Աղայեան եւ «Կոմիտաս» պետական երաժշտանոցի ուսանողութեան ներկայացուցիչ Գ. Դեօղակեան։ Տեղի ունեցած է Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն բացօթեայ համերգ, որուն մասնակցած են հանրապետութեան ժողովրդական դերասաններ Շ. Տալեան, Տ. Սաղանդարեան, ինչպէս եւ Ռատիօկոմիտէի երգեցիկ խումբը։

---

12 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ քաղաքացիներ պիտի դատուին Սերայեվոյի մէջ (Եուկոսլաւիա), իբրեւ լրտես եւ խռովարար։ Առաջին շարքն է այս։

ԱԶԱՏ ՍԻՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ համաշխարհային ժողովը բացուեցաւ Լոնտոնի մէջ։ Այս նոր կազմակերպութիւնը կը հաշուէ 50 միլիոն անդամներ, որոնք բաժնուած են համայնավարական սէնտիքաներէն։

Գաղութէ գաղութ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսական թերթի մը թղթակիցը կը գրէ թէ 1949 տարին անմոռանալի թուական մը պիտի ըլլայ Սան Փաւլոյի հայութեան համար, որովհետեւ գաղութը ունեցաւ հոյակապ տաճար մը եւ օժտուեցաւ ազգ. դպրոցի արդիական շէնքով։

Բարերարը, հանգուցեալ Ռզզայլահ Ժօրժ Թահանեան, քաղաքին կարեւոր կեդրոնին մէջ գնած է հող մը եւ նուիրած ազգին, որուն մէկ մասին վրայ իր ծախքով շինել տուաւ փառաւոր եկեղեցի մը, դմբէթաւորեալ կաթողիկէով նմանութեամբ Էջմիածնի մայր տաճարին։ Իսկ մնացեալ մասին վրայ գաղութը իր ծախքով շինեց արդիական պահանջներու համաձայն դպրոց մը, ինչպէս եւ Առաջնորդարան, երիցատուն եւ ընդարձակ հանդիսասրահ, որ կրնայ պարունակել մօտ հազար հոգի։ Սրահը օժտուած է նպատակայարմար բեմով մը եւ լաւ կահաւորուած սիւֆէի բաժինով։ Բացի ժողովուրդին զոհողութենէն, գործարանատէր Պ. Վահրամ Քէթէնճեան յանձնորէն սատարած է ազգ. շէնքերու շինութեան գործին՝ մօտ հարիւր հազար թրք. ոսկիի նուէրով։ Ճարտարապետական ճաշակի տեսակէտէն, ...

Ճապինգարահիարցի է եւ կանուխէն գաղթած Պրազիլիա ուր առեւտրական բարձր դիրքի տիրացած է։ Մեծ յարգանք կը վայելէ պետական եւ առեւտրական շրջանակներու մէջ։ Ներկայիս տէրն է Պրազիլիոյ եւ ամբողջ Հար. Ամերիկայի մեծագոյն հիւսուածեղէնի գործարանին ուր հազարաւոր գործաւորներ կ'աշխատին։ Ներկայացուցիչն է նաեւ ամերիկեան քանի մը ինքնաշարժի մեծ ընկերութիւններու։

Նորաշէն եկեղեցիին օծումը կատարուած է Ապրիլ 24ին։ Օծելու համար Պուէնոս Այրէսէն Սէն Փաւլօ գացած է Հարաւային Ամերիկայի կաթող. պատուիրակը՝ Գարեգին արք. Խաչատուրեան (Տրապիզոնի)։ Կարգով օծուած են Վէմքարը Թադէոս Բարթողիմէոս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւայլն սիւները ինչպէս եւ ընդհ. նահատակներու յատկացուած Ս. Սեղանի սիւները, ատրճանները, պահարանները, խաչերը եւայլն։ Իւրաքանչիւրին համար կնքահայրեր որոշուած են ժողովուրդէն։

Նոյն օրը բացումը կատարուած է Տէր եւ Տիկին Ռզզայլահներու կիսանդրիներուն, պատրաստուած Սէն Փաւլոյի գաղութին կողմէ։ Մարմարէ այս կիսանդրիները դրուած են վարժարանի սրահի մուտքին դրան առջեւ։

Պատուիրակ Գարեգին արք. Խաչատուրեան այցելած է նաեւ Ռիոյի հայ գաղութին, որ կը բաղկանայ 60 — 70 ընտանիքէ։ Անոնք ալ փափաք յայտնած են դպրոց եւ եկեղեցի ունենալ։ Սպարթացի Ռիօրնակ երկու եղբայրներ Նազարէթ եւ Արսէն Փափազեան պատրաստակամութիւն յայտնած են իրենց սեփական հողը նուիրելու ազգին՝ շինելու համար եկեղեցի մը եւ հանդիսասրահ մը, որ պիտի գործածուի նաեւ իբրեւ դպրոց։ Շինութեան սկսելու համար Փափազեան եղբայրները յատկացուցած են 5000 տոլար, մնացեալը պիտի հանգանակուի ժողովուրդէն։

Գարեգին արք. Խաչատուրեան պատարագած եւ քարոզած է Ռիոյի արաբ օրթոտոքս եկեղեցիին մէջ, ուրկէ վերջ տեղի ունեցած է երեխաներու մկրտութիւն։

Յունիս 13ին մեռած է 80 տարեկան հասակին բարերար Ժորժ Թահանեան Ռզզայլահ (Աստուածատուր Գէորգ Ջաղացպանեան) ծնած Հալէպ, զաւակը Սասունցի Գէորգ Ջաղացպանեանի։ Հայրը աղքատ երկրագործ էր Հալէպի մէջ։ Ժօրժ եւս սեւ աշխատանքի կը լծուի եւ ի վերջոյ կը գաղթէ Պրազիլիա ուր կ'աշխատի իբր գործաւոր ձուլարանի մէջ եւ հետզհետէ բարձրանալով կը դառնայ տէրը մետաղագործարանի եւ ձուլարանի։ Սէն Փաւլոյի թերթերը լայն սիւնակներ նուիրեցին, գովելով Ռըզզայլայի արժանիքները։

Ազգային կեանքը հանդարտ է Սան Փաւլոյի մէջ։ Դեկտեմբերին տեղի պիտի ունենան ներկայացուցչական ժողովին եւ Կեդր. վարչական Մարմնին ընտրութիւնները, որոնց ներկայ պիտի ըլլայ Կաթ. Պատուիրակը, երեք ամիս եւս մնալով։

Հարաւային Ամերիկայի հայութիւնը համախմբուած է հետեւեալ երեք երկիրներուն մէջ. — Արժանթին 30.000, Պրազիլիա — 7000, Ուրուկուէյ — 4 հազար։ Ըստ ազգային իշխանութեանց միջեւ համաձայնութեամբ մը, կաթ. պատուիրակը կը բնակի վեց ամիս Պուէնոս Այրէսի մէջ, երեք ամիս Սան Փաւլօ եւ երեք ամիս Մօնթէվիտէոյի մէջ։

ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Dauphiné Libéré թերթին աշխատակիցներէն Ch. Liénard մասնաւոր գրութիւն մը նուիրած է ընկ. Մ. Մարութեանի իր վերջին ներկայացման առթիւ (26 նոյ.) (Վալանս), ջերմարտայայտութեամբ։ Քանի մը հատուածներ. —

Յուզիչ է դիտել թէ ինչ հաւատարմութեամբ մեր հայ հայրենակիցները կ'աշխատին պահել միութիւնը։ Այսպէս է որ հայ դասատու մը հայ նոր սերունդին կը սորվեցնէ մայրենի լեզուն։ Ուրիշ կապ մըն է թատրոնը։ Իսկական հայկական թատերական դպրոց մը գոյութիւն ունեցած է։ Պէտք է յսել թէ ինչ հիացումով կը խօսին անոնք Սիրանոյշի մասին, որուն փառքը կարելի է բաղդատել միայն Սառա Պէռնարի հետ, ան ալ կը խաղար «Համլէթ»ը, «Արծուիկը» ինչպէս եւ Զարիֆեանի, Աբելեանի, Ադամեանի մասին։ Անոնք կը խօսին Շահխաթունիի մասին որ երկար ատեն այդ ասպարէզին մէջ աշխատելէ վերջ, շարժանկարի դիմայարդար է ներկայիս եւ Վալանսի Հայերը փառաւորեցին երբ Լա Ռօշ տը Կլէօն եկաւ, «Սէն Ժան կամուրջի սիրահարները» պատրաստելու համար։

Ներկայիս թատերական ջահը վառ կը պահէ Մանուէլ Մարութեան։ Ան յաւ մարմին ունի, ազորի իշխանի մը ազնիւ դէմքով։ Իր դժբախտ հայրենակիցներուն նման ճանչցաւ թափառական կեանքը եւ իր երիտասարդութիւնը անցուց Աւստրիոյ մէջ։ Վիէննայի Տրամաթիք Արուեստի Համալսարանին մէջ առաւ թատերական ուսումը, Առաջին փորձերը րրաւ գերմաներէն լեզուով մինչեւ իսկ բազմաթիւ աւստրիական շարժանկարներու մեծ դեր կատարեց։ Յետոյ նուիրուեցաւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

Բոլոր գիւղացիներն ալ ուրախացան՝ բսելով որ իրենց գիւղին մէջ դարբնոց մը կը հիմնուի՝ Ռէս Վարդանի մէկ տան բակին մէջ։ Թուրքերն անգամ գոհ էին, հակառակ իրենց քանի մը տունի գոյութեան։ Ու գիւղէն անցնող ճամբորդներ այդ լուրը տարին մինչեւ հեռաւոր շրջաններ՝ որոնք մէկ խոփ նորոգելու համար՝ մինչեւ քաղաք կը տանէին։

— Ես չըսի՞ որ բան մը կայ, կնիկ, հը՞, կը խօսէր Խմիկ Աստուր՝ թասով թանը կոկորդին տանելով։

Գիւղացիներ, մեծ ու պզտիկ, հաւաքուած էին Ռէս Վարդանի տան առաջ, հետաքրքիր ու անհամբեր։ Մանուկներն անգամ իրենց խաղերը ձգած՝ եկեր էին «նոր» բան տեսնելու.. Ռէս Վանիկը, որ ճարպիկ եւ խորամանկ մէկն էր գիւղացիներու խումբի մը մէջ սկսած էր գովել Ռէս Վարդանը, եւ կը խօսէր այնքան բարձրաձայն՝ որպէսզի իր ձայնը լսելի ըլլար մինչեւ Ռէս Վարդանին, մինչեւ Դարբին Հրաչին։ Ան իր հաշիւը ունէր, այդ ձեւով, կ'ուզէր որ առաջ իր խոփերն ու գործիքները շինել տար։

— Գիւղացիներ, Ռէս Վարդանի յարգը գիտցէք, — վերջացուց Ռէս Վանիկը՝ իր աչքերուն ճերմակ մաչկերը բանալով։

Ռէս Վարդանն ալ հանգիստ չէր, որովհետեւ՝ իր գլխուն հաւաքուած գիւղացիները ամէն մէկը՝ բան մը կը փսփսար։

— Ռէս հոգուդ մատաղ, մէկ հատ խոփ չունիմ որ արտս հերկեմ, առաջ մեր խոփը ...

— Վերը Աստուած՝ վարը դուն, մեղ չմոռնաս, — կ'ըսէր կուզ Դաւիթը։ — Հա, հա, հոգ մի ընէք, բոլորիդ ալ գործը կը լրացնէ մեր վարպետը, կը յորդորէր Ռէսը՝ բազմութեան ուղղելով իր խօսքը։ Դարբին Հրաչը, իրեն օգնական ունէր ոչ միայն Մանասէն ու Կրպօն՝ այլեւ Ռէս Վարդանի տղաքները, մինչեւ անգամ պատանի Աւոտը՝ աշխատանոցը կարգի բերելու համար։ Ռէս Վարդանը Հրաչին յայտնած էր որ, եթէ ուրիշ աշխատաւորներու պէտք ունի՝ գիւղացիներէն քանի մը տղայ կրնայ տրամադրել։ — Շատ մարդու պէտք չունիմ, պատասխանած էր Դարբինը։

Շաբաթ իրիկուն, աշխատանոցը արդէն կարգի բերուած եւ գործիքները իրենց տեղերը դըրուած ու շարուած էին։ Ռէս Վարդանի ուրախութեան չափ չկար։ Անոր համար Դարբինը ոչ թէ հասարակ արհեստաւոր մըն էր իր տան մէջ, այլ իր ... զաւակներէն մէկը։ Այո, զաւակի մը ընծայած գուրգուրանք ունէր Ռէսը՝ հանդէպ նորեկ Դարբինին, որուն համար բաւական դրամ ծախսեց՝ դարբնոցը շտկելու եւ գործը յառաջ տանելու համար։ Այդ գիշեր, բոլոր գիւղացիներն ալ ուրախ տրամադրութեամբ անկողին մտան, բացի մէկէն՝ Խմիկ Աստուրէն, որ կը տրտնջար իր տան մէջ։ — Խոփ ու բահը ձրի՞ պիտի շինէ կարծես, հա՞, կ'ըսէր իր կնոջ։

— Ո՞վ ձրի կը շինէ՝ որ էդ նորմարդն ալ ձրի շինէ, բսէ նայիմ, ասկէ առաջ մինչեւ քաղաք կ'երթայինք, ան ալ՝ մէկ շաբաթ սպասցնել կուտային մինչեւ որ կտոր մը երկաթ փակցնէին։ Հիմա ալ ի՞նչ բերանդ բացեր՝ պարապ կը խօսիս։

Խմիկ Աստուր որքան ալ բամբասող ու շատախօս էր, այսուհանդերձ, իր կնոջմէն կը վախնար։ Կ'ըսէին թէ օր մը իր կինը զինքը թակով աղուոր մը ծեծեր է։ Այդ էր պատճառը որ՝ երբ կինը սկսէր բարկացած խօսիլ Խմիկ Աստուրը կը լռէր, յիշելով թակին պատմութիւնը ...

Դարբինը եւ Ռէս Վարդան գաղտնի համաձայնած էին որ, դարբնոցի աշխատանքէն եկած դրամով՝ գիւղին մէջ դպրոցի շէնք մը շինուի ...

Ահա թէ ինչու Հրաչը մեծ եռանդով գործի լծուեցաւ ու համաձայնեցաւ մնալ Ռէսին տունը։ Եթէ շինուած խոփերով ու բահերով հայ մարդը արտը պիտի քրքրէր՝ անդին կար դպրոցի հողը, որուն համար հարկ էր մտածել։

Հրաչ միայն դարբին մը չէր, այլ մտքի մշակ մը՝ ցնցոտիներու մէջ թաղուած։ Ան դեռ շատ բաներ գիտէր ու շատ ընելիքներ ունէր, բայց ոչ ոքի գաղտնիք չէր կրնար յայտնել, ժամանակը կանխահաս նկատելով։

«Նախ՝ երկաթ ծեծելով սկսիմ, յետոյ՝ միտքերը եւ հոգիները»... Այս էր մտածումը դարբին Հրաչին։

Յաջորդ չարթուն դարբնոցը արդէն կը բանէր ու Հրաչը, թեւերը սօթթած՝ շիկացած երկաթը կը ծեծէր, կրակին կուտար ու կրկին կը հանէր, կ ըշտկէր ու ջուրը կոխելով՝ կը նետէր անկիւն մը։

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(8)

ազգային բեմին: Իր տիկնոջ Ռօզի հետ ներկայացումներ տուաւ ամէն գաղութի մէջ:

Մարութեան ըսած է Գ. Ch. Lienardի թէ «մենք ազգային հիմք մը ունինք, զոր կը պահենք եւ կը վերանորոգենք ինչպէս կ'ընէ Լ. Շանթ:

Մարութեան թատերագիր է նաեւ: Գրած է «Կոմիտաս Վարդապետ»ը եւ կը գրէ ներկայիս «Կարմիր Սուլթան»ը:

★ Ցօղուածագիրը տեսակցելով Մարութեանի հետ, շահեկան տեղեկութիւններ քաղած է հայ թատերական գրականութեան, Լ. Շանթի գործերուն, Մասեհեան խանի թարգմանութեանց եւն. մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺՈՎ ՈՍԿԻ շինելու գիւտը մեծ իրարանցում պատճառեց հրապարակին վրայ, բայց մասնագէտներ դիտել կուտան թէ այդ ոսկին չի կրնար բնականին տեղը բռնել, նկատի առնելով ծախքերուն ծանրութիւնը:— Այս առթիւ ալ ելեւէջներ տեղի ունեցան միջազգային սակարաններու մէջ: Սթերլինը 900ի իջաւ (սեւ շուկայ), ինչ որ ամէնէն ցած գինն է վերջին արժեզրկումէն ի վեր (980 ֆր.):— Տոլարը՝ 392, զուիցերիականը՝ 90, ձոյլ ոսկին՝ 606.500 ֆրանք կ'արժէին առջի օր:

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ առթիւ ճառ մը խօսելով Փարիզի դիւանագիտական մամուլի հացկերոյթին մէջ, արտաքին նախարարը յոյս յայտնեց թէ խնդիրը պիտի կարգադրուի սատիճանաբար: Փարիզի լեհական դեսպանն ալ տեղեկութիւններ հաղորդեց մամուլի ասուլիսի մը մէջ, ցոյց տալով Ֆրանսացի Ռոպինոյի «խոստովանութեանց» լուսանկարները: Երկու Ֆրանսացիներ եւս ձերբակալուած են Վարշաւայի մէջ: Կը կարծուի թէ բոլորն ալ պիտի արտաքսուին, ինչպէս եղան Ֆրանսայի կասկածելի Լեհերը:

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ ԳԻՆԵՐԸ 30 % պիտի աւելնան 24 միլիառ ֆրանքի բաց մը գոցելու համար, եթէ ուրիշ միջոցներ չգտնուին: Վախ կայ որ սուրճին, շաքարին եւ բրինձին գիներն ալ աւելնան:

ԻՏԱԼՈՒՀԻ ՄԸ, Ռօզին Մաթթիօլա, Գ. Մարք Տէտէյեանի բարեկամուհին, ինքզինքը պատուհանէն վար նետեց, բուռն վիճաբանութենէ մը վերջ եւ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ:

Հանդէս ներկայացում Սեվրանի մէջ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 4 Դեկտ. ժամը 15—24: Կը ներկայացուի.—

600 ՏԱՐՈՒԱՅ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ եւ ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ (զաւեշտ):

Առատ պիւֆէ, ջերմութիւնը ապահովուած է:

Gare du Nordէն կառախումբ, ժամը 13.50ին, 14.15ին, Autocar Սիթրօէն, Place de Stalingradէն ամէն կէս ժամը: Իջնել Place de Sevran: Մուտքը 100 եւ 150 ֆրանք:

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, 4 Դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rue Voltaire: Կը ներկայացուի Ղ. Մելոյեանի՝

«ԱՐՄԵՆՈՅՇ»ը

ղեկավարութեամբ Բ. Հալէշեանի:

Միջնարարներուն երգ Տ. Ֆ. Աստուրեան, Օր. Մ. Մուրատեան, Գ. Ա. Քուպէլեան:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Charenton Ecolesէն առնել թիւ 103 օթօպիւսը, իջնել Mairie d'Alfortville:

SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 11ի կիրակի, ժամը 5ին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Փարիզահայ երգչախումբին

Ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի, Օր. Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆի, եւայլն:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի 5000 ֆրանք կը նուիրէ Ուսանողներու Օգնութեան յանձնախումբին ողբացեալ ՏԻՕՎԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆի մահուան առթիւ:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի, 4 Դեկտ. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, 72 Bld. Marechal Joffre, Պուր լա Րէն:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՃՈԽ ԳԻՒՖԷ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել 188 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պուր լա Րէն, Place Condorcet, կամ métro Պուր լա Րէն:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Օր. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկեր Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ: Խմբական երգ, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ: Եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

★

ՇԱՎԻԼԻ թաղապետական սրահին մէջ, Salle des Fêtes, rue Stalingrad:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսին ընկերներ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ: Օր. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկերուհիներ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍՐԲՈՒՀԻ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, ՕՂՏԱՑԵԱՆ, ընկերներ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Խ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ:

Ժամը 8էն մինչեւ 12 եւրոպական պարեր:

Մուտքը 50 ֆրանք:

ՎԵՐԱԹԱՂՈՒՄ

Լիոնէն Այրի Տիկին Աննիկ Սուճեան, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն եւ Երանուհի Յովհաննէսեան եւ զաւակները, կը յայտարարեն որ իրենց ողբացեալ զաւկին եւ եղբօր՝

ԲԱԲԳԷՆ ՍՈՒՃԵԱՆի

(1944ին գնդակահարուած որպէս պատանդ) վերաթաղումը պիտի կատարուի դեկտ. 2ին, Guillotièreի գերեզմանատունը, Ave. Berthelot, ժամը 3ին եւ մարմինը պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Կը հրաւիրուին տարաբախտ Բաբգէնի յիշատակը յարգողները:

Գեղարուեստական երեկոյթ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ (Նուիրուած Հայոց լեզուին)

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Նոր Սերունդի կողմէ, 3 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, հայ դըպրոցի մէջ, 6 rue de la Brasse:

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արտասանութեան մրցում: Կը մասնակցին Սէնթ Էթիէնի, Լիոնի եւ Վիէնի Նոր սերնդականները: Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ է»: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

Ընտանեկան պարահանդէս

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Ընտիր ջազ, նոյնինքն Նոր Սերնդականներու նախաձեռնութեամբ:

Առատ խմիչք եւ աղանդերներ: Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առտուան ժամը 3 Արմոնովիլի սրահին մէջ:

Խնջոյք Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերահամակրական խնջոյքը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3—11, 5 rue Bonnefoy, Յոյներու սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Առատ կերուխում եւ զանազան անակընկալներ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՐԱՖՖԻ խումբի: Նիւթ՝ Ազգային հարցը Խորհ. Միութեան մէջ եւ Հայաստան: Դասախօս ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ: Այս շաբաթ 3 Դեկտ. ժամը 8.30ին, 19a rue Caumartin: Կը հրաւիրուին ընկերները եւ հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Գ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ: Նիւթ՝ «Հայաստանի տնտեսական աշխարհագրութիւնը եւ տընտեսական հարստութիւնները»: Հայերէնի դասընթացքը ժամը 8—9:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուան ժամը ճիշդ 8ին դպրոցին սրահը, 78 rue Rabelais: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին վարչութիւնը կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը, Հայոց պատմութեան եւ մեր յեղափոխական շարժման մասին: Ա. դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, 78 rue Rabelaisի սրահին մէջ: Նիւթ՝ «Հայ ժողովրդի ծագումը»: Կը դասախօսէ ընկեր Հ. ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ: Կը հրաւիրուին երէց ընկերները, սանուհիները եւ համակիրները:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը:

Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը U. S. Police խումբին դէմ, Stade Atlantic: Ժամը 16ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Մ. Նաճարեանի բնակարանին մէջ, կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսիլիոյ Շրջ. վարչութեան կազմակերպած բացառիկ դասախօսութիւնները, Նոյեմբեր 22էն մինչեւ Դեկտ. 14: Ընդհ. դասախօս ընկեր ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

8.— Սէն Անթուան, 2 Դեկտ. Ուրբաթ, «Ի՞նչ կը սպասենք նորահաս սերունդէն»:

9.— Կիրակի 4 Դեկտ. Լա Սիոթա: Նիւթ՝ «Արուեստ Հռետորութեան, խօսելու արուեստը»:

10.— Երկուշաբթի 5 Դեկտ. Սէնթ Ան: Նիւթը՝ «Հրայր»:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գինն 6 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 2 Décembre 1949 Ուրբաթ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6015–Նոր շրջան թիւ 1426

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՄԱՐԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՎԱՌԵՆ

« Պաշտպանութիւն խաղաղութեան եւ պայքար պատերազմի հրձիգներուն դէմ» — կը յայտարարէ Կոմինֆորմը, իբրեւ նոր մարտակոչ :

— «Ո՞վ է դէմ», պիտի հարցնէին որեւէ բոլշեւիկեան ժողովի մէջ: Եւ պատասխանը պիտի ըլլար միաձայն հաւանութիւն: Ինչպէս ըրած են այս անգամ ալ, գաղտնի ժողով մը գումարելով Հունգարիոյ մէջ:

Փորձենք վերլուծել հրատարակուած յայտարարութիւնը, իմանալու համար բուն միտքը:

Համայնավար կուսակցութիւնները իրենց նոր առաջադրութեամբ կը մարե՞ն նոր աշխարհամարտի մը կրակը, թէ կը վառեն:

Բանաձեւին հարեւանցի ընթերցումն անգամ պիտի համոզէր թէ՝ անոնք ի զուր կը փորձեն պարտկել անողոք իրականութիւնը, արտառոց նշանախօսքեր արձակելով :

Ցետին անտարբերը անմիջապէս պիտի եզրակացնէր թէ նոր փորձ մըն է որ կը կատարուի, անգամ մը եւս մոլորեցնելու համար «ամբոխները խելագարուած», ինչպէս պիտի ըսէր Զարենց:

Քաղեցէք երեք բանաձեւերուն բառակոյտը, եւ մէջտեղը կը մնայ քօղարկեալ ծրագիր մը, — վարկաբեկել արեւմտեան ընկերվարութիւնը, ժողովրդապետութիւնը, քաղաքակրթութիւնը, ազատ միտքը, զարկ տալով բոլշեւիկեան կարգուսարքին: Ամէն առաքինութիւն եւ բարիք վերագրելով համայնավարութեան, իսկ ամէն արատ եւ չարիք՝ արեւմտեան աշխարհին :

Մենք չենք որ պիտի ժխտենք թէ իսկապէս պատերազմի հրձիգներ, թնդանօթի եւ վառօդի վաճառականներ կան քաղքենի – դրամատիրական կարգերուն մէջ:

Այո, կան շահագործող ցեցեր, որոնք արիւնոտ խաղեր կ'որոճան, դէպի սպանդանոց առաջնորդելու համար ժողովուրդները, իբրեւ մսացու ոչխար :

Երկու արիւնոտ պատերազմներուն աննախընթաց, անասելի արհաւիրքը տակաւին չէ զգաստացուցած դաս մը դաւադիր ուժեր: Անէծք եւ մղձաւանջ՝ մարդկութեան գլխուն :

Արդ, այս հրէշները միայն « փտած » Արեւմուտքի՞ մէջ կը գտնուին: Միայն կարմիր գիծէն անդի՞ն կ'աճին ու կը բարգաւաճին:

Անոնց ամէնէն «շքեղ եւ աննախընթաց », յեղափոխակա՜ն տիպարները, դաւադիրներն ու դիւահարները գիծէն անդին չե՞ն փայլիր:

Անոնք չե՞ն որ խլրտումներ կը սարքեն անդադար, խորտակելով մեծ ու փոքր ժողովուրդներու անկախութիւնը եւ ազատութիւնը: Լուծի տակ առնելով ամբողջ ազգեր, ցեղեր:

Անոնք չե՞ն որ լեղի քամել կուտան միլիոնաւոր գիւղացիներու եւ բանուորներու: Բռնի աշխատանքի արհեստանոցներու եւ զօրանոցներու կը վերածեն դեռ երէկ ազատագրուած երկիրներ:

Անկցի՛ն պատերազմի հրձիգները, դրդիչները, կազմակերպիչները : Ո՛ւր որ ալ գտնուին: Ինչ ազգի ալ պատկանին: Ինչ գոյն շապիկ ալ հագած ըլլան:

Արդ, կարելի՞ է խաղաղութիւնը ամրապնդել, մարել նոր հրդեհի մը բոցերը, երբ Եւրոպայի կէսէն աւելին կը հեծէ անտրակելի բռնակալութեան մը տակ:

Ահաւասիկ ազատութիւն կ'աղաղակեն Խ. Միութեան բաղկացուցիչ տարրերը, այլեւ Լեհաստանը, Ռումանիան, Հունգարիան, Պուլկարիան, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլաւիան, Ալպանիան: Եւ իր շուքէն կը դողայ մինուճար Ֆինլանտան, հարեւան երկիրներուն հետ :

Ինչո՞ւ արեւմտեան ընկերվարութիւնը յանցաւոր կ'ըլլայ աջակցելով Ազատ Եւրոպայի ժողովուրդներուն ինքնապաշտպանութեան, իսկ բոլշեւիկեան բազմագլխանի վիշապը կը դառնայ անմեղուկ ախոյեան խաղաղութեան, անդադար ճեղքելով ճակատները: Փորելով ազատ մտքի եւ կամքի բոլոր հիմերը: Խորտակելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը :

Արեւմտեան Եւրոպայի դուռները լայնօրէն բաց են ինքնակոչ խաղաղասէրներուն առջեւ, որոնք շարունակ դիրքեր կը գրաւեն, նոր լերան քարոզ կարդալու համար :

Իսկ իրենք ինչո՞ւ ամուր փակած, ներսէն եւ դուրսէն կղպած են դուռներն ու պատուհանները, եթէ իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն ... Շ.

Շանդալից դատ մը Սոֆիայի մէջ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ...

Պուլկարական կառավարութիւնը Նոյ. 30ին հրատարակեց այն ամբաստանագիրը որուն համաձայն պիտի դատուին նախորդ փոխ – վարչապետ եւ վաղեմի բոլշեւիկ Թրայչօ Քոսթով եւ ուրիշ ինը երեւելիներ, ինչպէս եւ Եուկոսլաւ դիւանագէտ մը, իբրեւ հայրենադաւ, գործակից Թիթոյի եւայլն: Ամբաստանագիրը այս առթիւ կը յիշէ նաեւ Սոֆիայի ամերիկեան դեսպանը, որուն հրամաններուն համաձայն կը շարժէր եղեր Քոսթով :

Ինչպէս նմանօրինակ դատավարութեանց ատեն, այս անգամ ալ ամբաստանեալները ամէն բան խոստովանած կ'ըլլան մանրամասնօրէն :

Այսպէս, Քոսթով կը խոստովանի՛ — «Ամերիկեան դեսպանը յայտնեց թէ Թիթոյէն եւ անոր ամենամտերիմ գործակիցներէն ստացած խորհուրդս պէտք է նկատեմ նաեւ Ամերիկացիներու խորհուրդը: Այս մասին կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէ անոնց եւ Թիթոյի միջեւ»:

Ամբաստանեալը ըսեր է նաեւ թէ Թիթօ պատուիրած էր իրեն մոռնալ Անգլիացիները եւ կեդրոնանալ Ամերիկացիներուն վրայ: Թիթօ ըսեր է. — « Անգլիացիները վաղուց երգած են իրենց երգը եւ կատարած՝ իրենց դերը եւ այժմ պէտք է ճամբայ բանալ ամերիկեան բարգաւաճ դրամատիրութեան առջեւ»:

Վաղուան վերապահելով ուրիշ զարմանազան յայտնութիւններ, ստորեւ կ'արձանագրենք Քոսթովի հետ ամբաստանուած երեւելիներուն ցանկը, իրենց պաշտօններով —

Տոքթ. Իվան Ստեֆանով Հաճիմաթեւ, ելմտական նախարար, որ պաշտօնանկ եղաւ Հոկտ. 8ին, իբրեւ «անվստահելի»: Նախկին դասախօս համալսարանի :

Նիքոլա Փավլով, նախկին վարչական քարտուղար Քաղաք. Բիւրոյին եւ փոխ – նախարար վերաշինութեան :

Պորիս Խրիսթով, նախկին առեւտրական խորհրդական Մոսկուայի պուլկարական դեսպանատան :

Ցոնիօ Տանչեւ, նախկին տնօրէն Պուլկարիոյ Ազգ. Դրամատան :

Իվան Կեվրենով, նախկին տնօրէն ծխախոտի ճարտարագործութեան :

Վասիլ Իւանովսկի, նախկին Նախագահ Մակեդոնիոյ Մշակոյթի Միութեան :

Իլիա Պայաչալիեւ, Նիկոլա Նաչեւ եւ Եուկոսլաւ դիւանագէտը:

Ամբաստանագիրը, որ կը բաղկանայ 20.000 բառերէ, կ'ըսէ թէ Քոսթով ծրագրած էր բռնի տապալել Պուլկարիոյ ժողովրդական կառավարութիւնը, «համաձայն Թիթոյի եւ ընկ. հետ կատարուած բանակցութեանց», թէ «զինուորական օգնութիւն պիտի ստանար Եուկոսլաւիայէն, պիտի ձերբակալէր եւ ֆիզիքապէս ոչնչացնէր Տիմիթրովը, Պուլկարիան կցելով Եուկոսլաւիոյ »:

Ամբաստանագիրը մահապատիժ կը պահանջէ Քոսթովի, Իվան Ստեֆանովի (նախկին նախարար) եւ Նիքոլա Փաւլովի համար:

ՇԱՔԱՐԻ ԵՒ ԲՐԻՆՁԻ վաճառումը ազատ է Դեկտ. 1էն սկսեալ: Շաքարին գին որոշուած է 105 ֆրանք: Կարագը պիտի ծախուի 650 ֆր.ի (65 ֆրանք պակաս ներկայ գինէն): Սուրճի բաժնեչափը պիտի կրկնապատկուի այս ամսու, ներկայ գնով: Հաւանական է որ սուրճին վաճառումն ալ ազատ ձգուի յունուար 1էն սկսեալ: Դեկտեմբեր 31ին վերջնապէս պիտի ջնջուի պարենաւորման վերատեսչութիւնը: Արտօնուած է ձէթի ներածումը Ալժերիայէն եւ Թունուզէն: Պիտի պեղչէն ամբարուած իւղին գինը :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ Անգլիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ մինչ Պ. Վիշինսկի կ'առաջարկէ դաշնագիր մը կնքել հինգ պետութիւններէ, «ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը», Խ. Միութիւնը եւ Կոմինֆորմը ցեխի մէջ կը գլորեն արեւմտեան պետութիւնները եւ կը թելադրեն բռնի տապալել այն կառավարութիւնները որոնք չեն հպատակիր համայնավարութեան : «Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզէ, բայց ի՛ր խաղաղութիւնը»:

Ամերիկա պիտի փութացնէ Եւրոպայի վերազինումը

100 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ԶԻՆԱՄԹԵՐՔ ԻԲՐԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԱՔՈՒՄ

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն, Նոյեմբեր 30ին զեկուցում տալով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, ըսաւ թէ պիտի փութացնեն զինամթերքի առաքումը, անյապաղ վերազինելու համար Հիւս. Ատլանտեանի դաշնակիցները: Գրեթէ վերջացած են համաձայնութիւնները ութ պետութեանց հետ, ամերիկեան զէնքեր ղրկելու համար: Մինչեւ հարիւր միլիոն տոլարի զինամթերք պիտի բեռցուի «անմիջապէս», երբ համաձայնութիւնները ստորագրուին: Մնացեալ մէկ միլիառ տոլարի ծրագիրն ալ պիտի գործադրուի յաջորդաբար, երբ նախագահ Թրումըն վաւերացնէ Եւրոպայի պաշտպանութեան ծրագիրները :

Նախարարը միեւնոյն ատեն յայտարարեց թէ պիտի շարունակեն արգիլել զինամթերքի առաքումը դէպի Ալպանիա եւ Պուլկարիա :

★ Երէկ, հինգշաբթի, ժողով գումարեցին Ատլանտեանի 12 զինակից պետութեանց ազգ. պաշտպանութեան նախարարները, Փարիզի մէջ, վերջնական ձեւ տալու համար ռազմագիտական ծրագրին, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին :

Այս ծրագիրը քննուեցաւ երեքշաբթի օր, զինուորական յանձնախումբին կողմէ (սպարապետներու ժողով), առանց հիմնական փոփոխութիւն մը կրելու: Առկախ կը մնան միայն կարգ մը կէտեր, որոնք պիտի կարգադրուին այսօր:

Զօր. Պրէտլի, Մ. Նահանգներու սպարապետը եւ նախագահը զինուորական յանձնախումբին, յայտարարեց թէ «շատ գոհ է» Փարիզի մէջ մշակուած ռազմագիտական ծրագրէն: Այսօրուան ժողովէն վերջ, զօր. Պրէտլի Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ, զեկուցում տալու համար նախագահ Թրումընի :

ԹՈՒՐՔԻԱ, ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐԱՆ ՊԻՏԻ ԶԻՆԱԿՑԻ՞Ն

Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանաժողովին առթիւ, որուն փակումը հաղորդած էինք երէկ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան օգնականներէն Ճորճ Մաք Կի (ժողովին նախագահը) յայտարարեց թէ Ամերիկա հարկ չի դատեր մասնակցիլ Միջին Արեւելքի շրջանային, զինուորական կամ փոխադարձ օգնութեան դաշինքներու: Միեւնոյն ատեն հաւաստեց թէ համայնավարները չեն կասեցուցած կամ խանգարած «Մօտաւոր Արեւելքի կացութեան ամրապնդումը, որ խոստմնալից կ'երեւայ շնորհիւ տնտեսական եւ ընկերային բարգաւաճման »:

Այս յայտարարութիւնը հրատարակուեցաւ ժողովէն վերջ, պաշտօնական զեկոյցով մը:

Ամերիկեան գործակալութիւնները հաւանական կը գտնեն երկու տեսակ զինակցութիւններ, Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Առաջինը՝ Միջերկրականի դաշինք մը, չափուած՝ Ատլանտեանի դաշինքին վրայ: Երկրորդը՝ զինակցութիւն մը Թուրքիոյ, Ցունաստանի եւ Պարսկաստանի միջեւ, որոնց երեքն ալ այժմ զինուորական օգնութիւն եւ խորհուրդ կը ստանան Ամերիկայէն :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց.

— « Մենք անհրաժեշտ կը գտնենք շարունակել այն քաղաքականութիւնը որուն կը հետեւի Ամերիկա աշխարհի այս մասին մէջ, վերջին տարիներու ընթացքին. ուրիշ խօսքով՝ Թրումընի վարդապետութիւնը, առաւել՝ Եւրոպայի վերականգնումի եւ զինուորական ծրագիրը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՕ-ԳԵՐՄԱՆ առեւտրական բանակցութիւններ սկսան երէկ, Փարիզի մէջ: Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս բանակցութեանց, որոնք առաջինն են արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան կազմութենէն ի վեր: Երկու երկիրներուն առեւտրական գործառնութեանց ներկայ գումարն է տարեկան 250 միլիոն տոլար :

ՊՈԼՍՈՅ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը փակելով ծանօթ մահափորձին առթիւ կատարուած քննութիւնը, այժմ կը հետապնդէ այն երեսփոխանը որ լուր տուած էր այդ մասին: — Ճէլալ Պայար, Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահը, խոշտանգուած է փողոցին մէջ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալուած Ֆրանսացիներուն թիւը բարձրացաւ 17ի: (Վերջին պահուն ձերբակալուած է Ֆրանսուհի մը եւս): Թերթերը կը գրեն թէ կալանաւորներէն 11ը պիտի արտաքսուին, իսկ միւսները պիտի դատուին Վարշաւայի մէջ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Ժամանակին հաղորդած էինք Երեւանի Կարմիր Բլուրի պեղումներուն շնորհիւ երեւան հանուած գիւտերը, բաղելով Երեւանի աղբիւրէն։ « Սովետական Հայաստան » ամսագրի 1949 Սեպտեմբերին թիւէն կ'արտատպենք մանրամասնութիւնները, արեւմտահայ աշխարհաբարի վերածելով.—

Սովետական ստալինեան մրցանակաւոր գիտնական Հայկ. ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ, հնագէտ Պիոտրովսկին կը հաղորդէ.—

Երեւանէն երեք քիլոմեթր հեռու, Հրազդան գետի ձախ ափին վրայ կը բարձրանայ մեծ բլուր մը, որ հողի դեղնաւունկարմիր երանգով հեռուէն կը գրաւէ անցորդին ուշադրութիւնը։ Հնագիտական պեղումներով հանրութեան յայտնի Կարմիր Բլուրն է։ Հոն շատ հին ժամանակներուն կը գտնուէին Անդրկովկասի մէջ Ուրարտուի փոխարքայի պալատը եւ ամրոցը, որոնք կառուցուած են Է. դարուն (Ն. Ք.), Արգիշտիի որդի, ուրարտական Ռուսա թագաւորի կողմէ։ Բլուրէն դէպի Արեւմուտք Սովետական Միութեան հողամասին վրայ մինչեւ հիմա ուսումնասիրուած ամէնէն հին քաղաքներէն մէկը՝ ուրարտական Թէյշեբաինի քաղաքը։

1936ին Կարմիր Բլուրին վրայ պատահմամբ գտնուեցաւ քարի կտոր մը ուրարտական սեպագրութեամբ, որուն մէջ կարելի է կարդալ Արգիշտիի որդի, ուրարտական Ռուսա թագաւորի անունը։ Այս գիւտը անմիջապէս սովետական գիտնականներու ուշադրութիւնը գրաւեց Կարմիր Բլուրի վրայ։ Այդ առիթով ՍՍՌՄ Գիտութիւններու Ակադեմիան եւ անոր հայկական ճիւղը կազմակերպեցին միացեալ հնագիտական արշաւանք, որ իմ ղեկավարութեամբ եւ հնագէտներ Ս. Տէր Աւետիսեանի եւ Կ. Ղաֆադարեանի մասնակցութեամբ 1939ին ամառը սկսաւ պեղումները բլուրին վրայ եւ հին քաղաքի աւերակներուն մէջ։ Արդէն իսկ հետախուզական արշաւանքներու ընթացքին նկատուեցաւ որ բլուրին մակերեսը անձրեւէն վերջ կը չարունակէր անհաւասարաչափ, եւ չորնալու ընթացքին պարզ կերպով կը գծագրուէր հնագոյն կառուցուածքի յատակագիծը։ Ամրոցին պատերը, որոնք շարուած էին հին աղիւսէ, խոնաւութիւնը աւելի երկար կը պահէին, քան թէ շէնքերուն ներսը լեցուած հողերը։

Փորձնական պեղումները շուտով մէջտեղ հանեցին հում աղիւսով շարուած վիթխարի շէնքին պատերը։ Արտաքին պատերու հաստութիւնը կը հասնի 3.5 մեթրի։ Հում աղիւսի այդ հսկայական կառուցուածքը կը վկայէ, որ Ուրարտացիները, գտնուելով հին Ասորեստանի մշակոյթի ազդեցութեան տակ, հակառակ իրենց մօտ շինարարական քարի առատութեան, օգտագործած են ասորական ճարտարապետութեան օրինակները։ Իսկ Ասորեստանցիները բնական քարի բացակայութեան պատճառով ստիպուած են վիթխարի պալատներն ու ամրոցները շինել հում աղիւսէն։ Պեղումներու ժամանակ մէջտեղ ելած են մեծ հրդեհի հետքեր, որ յառաջ եկած է Անդրկովկասի վրայ Զ. դարուն (Ն. Ք.) սկիզբը սկիւթական ցեղերու կատարած արշաւանքի առեն եւ որու հետեւանքով կործանած է շէնքը։ Պալատին մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս բլուրի շրջակայքը գտնուած են բազմաթիւ կաւէ ամաններ, երկաթէ մանգաղներ, բահեր, պղնձեայ թասեր, սաղաւարտներ, վահաններ, ադատէ ուլունքներ, ականջի ոսկիէ օղեր, պատերազմի աստուած եւ քաղաքի հովանաւորող Թէյշեբաինի փոքրիկ արձանը, եգիպտական զարդեր, ասորական կնիքներ եւ նիւթական մշակոյթի շատ մը ուրիշ թանկարժէք յուշարձաններ, որոնք կը վկայեն Ուրարտուի պետութեան մէջ քաղաքակրթութեան բարձր զարգացման եւ հին Արեւելքի այլ երկիրներու հետ ունեցած անոր կապերու մասին։

Հայրենական Մեծ Պատերազմի տարիներուն՝ պեղումներու ընթացքին հաւաքուած արժէքաւոր նիւթերու հիման վրայ ես գրեցի գիտական աշխատութիւն մը՝ Ուրարտուի պետութեան մասին, որուն համար արժանացայ ստալինեան մրցանակի։

1945ին նորէն եւ աւելի մեծ չափով ծաւալեցան պեղումները Կարմիր Բլուրին վրայ։ Յետ պատերազմեան հինգ տարիներու ընթացքին Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ Էրմիտաժի արշաւախումբը պեղեց նաեւ պալատի արհեստանոցները եւ տնտեսական շէնքերը, ուր գտնուեցան հրդեհի առեն այրած՝ ցորենի, գարիի, քունջութի հատիկի մեծ պաշարներ, տնտեսական գործիքներ։

Կարմիր Բլուրին վրայ կատարուած հնագիտական յայտնագործութիւնները հարստացուցին Հայաստանի պատմական թանգարանի պետական Էրմիտաժի սրահները։ Մանաւորաբար բեղնաւոր էին 1949ի պեղումները։ Արշաւախումբը այս տարուան Յուլիսէն ի վեր, ձեռնամուխ եղաւ ամրոցի ամէնէն աւելի շահեկան մասին՝ պալատական պահեստանոցի պեղումներուն, մօտ 300 քառակուսի մեթր ընդհանուր տարածութեամբ։ Այս շէնքին մէջ ամուր տափանած յատակին վրայ երկու հաւասար շարքերով թաղուած են 160էն մինչեւ 900 լիտր տարողութեամբ 82 կարասներ իւրաքանչիւրի տարողութիւնը նշող կարճ, սեպաձեւ կամ մեհենագրաշմական մակագրութեամբ։ Պալատին կործանման պահուն, կարասներուն մէջ գինի չէ գտնուած (Օգոստոս ամիս), միայն մէկուն մէջ գտնուած են շատ լաւ պահպանուած 97 հատ պղնձեայ թասեր, որոնք կը վկայեն Ուրարտացիներու՝ ձուլելու եւ դրուագելու բարձր վարպետութիւնը։ Բոլոր թասերուն տակը դրոշմուած են ուրարտական 4 թագաւորներու՝ Մենուայի, Արգիշտիի, Սարդուրի, եւ Ռուսայի սեպաձեւ մակագրութիւնները։ Բացի մակագրութիւններէն, թասերու վրայ լաւ պահպանուած է Կարմիր Բլուր ամրոցի աշտարակի եւ առիւծի գլխու մեհենագրաշմաձեւ նշանը, որ հաւանաբար եղած է Կարմիր Բլուր ամրոցի զերբը (զինանշան)։ Այդ հազուադէպ գիւտը հնագիտական մեծ արժէք ունի, կը հարստացնէ մեր գիտելիքները Անդրկովկասի հնագոյն պատմութեան մասին։ Թասերը արդէն կը գտնուին Հայաստանի պատմական թանգարանին մէջ, որոնց մէկ մասը կը ցուցադրուի։

Կարասներու մօտ գտնուած են երկաթէ գործիքներ, պզտիկ աման մը՝ յուլունքներով եւ ուրարտական երեք կնիքներով։ Մանաւորաբար հետաքրքրական է կաւէ աղիւսիկը, որ ունի սեպաձեւ մակագրութիւն եւ կը հանդիսանայ ամրոցի հնագիտական փաստաթուղթերէն մէկը։ Այդ փաստաթուղթը կը պատմէ, որ ամբոց բերուած են ցորեն, ձիեր եւ եզներ։

Առկէ զատ, պահեստանոցին պատերուն վրայ, դռհասեղանի մօտ, մէջտեղ ելած են մեծ քանակութեամբ կաւէ ծեփի կտորներ՝ դեղնաւոր որմնանկարներու հետքերով։ Կը պարզուի, որ պատերը զարդարուած էին բազմագոյն որմանկարներով որոնք կը ներկայացնեն սրբազան ծառեր՝ անոնց վրայ դրուած սկաւառակով, շրջապատուած արմաւենիի տերեւներով եւ նուռով։ Ծառերուն քով կը գտնուին մարդկային երեւոյթով ուրարտական թեւաւոր աստուածներու կերպարանքներ։ Սովետական Միութեան հողամասի վրայ այդ գիւտը միակն է իր տեսակին մէջ։ Այդպէս պատկերներ հնագէտներուն քաջ յայտնի են Ասորեստանէն, իսկ Ուրարտայի մէջ առոնք առաջին անգամ կ'երեւան։

Հիմա կը մաքրուին, կ'ուսումնասիրուին նաեւ ուրարտական Թէյշեբաինի քաղաքի թաղամասերը, քաղաք մը, որ կ'ապշեցնէ իր խստորէն գծուած ու մտածուած յատակագծով։

Կարմիր Բլուրի պեղումները պիտի տեւեն քանի մը տարի եւս, առոնք սովետական հնագէտներուն կուտան բազմաթիւ արժէքաւոր նիւթեր՝ մեր Հայրենիքի հնագոյն պատմութիւնն ու մշակոյթը ուսումնասիրելու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Գերմանիա եւ Մեծերու Մրցակցութիւնը

Ընդհանրապէս փոքր եւ յետամնաց երկիրներու զօրացումն ու տկարացումը, կախում ունին այս կամ այն մեծ պետութեան բռնած դիրքէն, համաձայն աշխարհագրական պայմաններու, բնական հարստութիւններուն։ Շատ անգամ ալ իբրեւ հետեւանք քանի մը մեծ պետութիւններու շահու հակամարտութիւններուն։ Անոնք կրնան հինները կործանել, ստեղծել նորեր։

Օրինակները շատ են, սկսելով Թուրքիայէն, վերջացնելու համար Իսրայէլով ու Պէնկալիով։

Իսկ մեր օրերուն, աշխարհի երկու հզօր ուժերն են՝ Խ. Միութիւնը, իր արբանեակներով, միւսը անգլեւամերիկեան աշխարհը։ Երկու տարբեր աշխարհներ, հակոտնեայ իրենց աշխարհահայեացքով եւ գործելակերպով։

Գերմանիա չարաչար պարտուելով, կորսնցուց իր միջազգային դիրքը։ Դարձաւ մրցակցութեան թատր երկու մեծ ուժերուն։ Ճիշդ այս մրցակցութեան պատճառով, կարծողներ կան թէ պարտուած Գերմանիան շատ աւելի շուտ վերականգնէ իր քայքայուած տնտեսութիւնը, քան կը նախատեսուի։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Գերմանիոյ դրաւման բանակներու չորս հրամանատարներու Նորհուրդը՝ տաժանելի բանակցութիւններէ վերջ, անելի մատնուեցաւ եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը ձգեց հեռացաւ։ Եւ Գերմանիա փաստօրէն բաժնուեցաւ երկու տարբեր վարչութիւններու,— Խորհրդային եւ Արեւմտեան։

Իբրեւ հետեւանք այդ խզումին, արեւմտեան Գերմանիան արտօնուեցաւ ընտրութիւններ կատարել ժողովրդային ազատ քուէարկութեամբ։ Ընտրեց իր խորհրդարանն ու կառավարութիւնը, կեդրոն ունենալով Պօնն քաղաքը։

Այսօր ան կը վայելէ պետական որոշ իրաւասութիւններ.— Մասնակցութիւն կարգ մը միջազգային ժողովներու, առեւտրական եւ հիւպատոսական ներկայացուցիչներ արտասահմանի մէջ եւն.։

Խ. Միութիւնը չմարսեց այս իրողութիւնը։ Պօննի կառավարութեան կազմութենէն քանի մը շաբաթ վերջ, ընտրեց, աւելի ճիշդ նշանակեց, իր կառավարութիւնը՝ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, կաղապարուած պոլշեւիկ մեթոտներու վրայ։

Երկու կառավարութիւն ունենալու պարագան է, որ ուժ կուտայ գերման ժողովուրդին, ըլլալ աւելի պահանջկոտ։— Եթէ գոհացում չտաք ինծի, միւս կողմը կը յարիմ։

Հիմա հրատապ խնդիր մըն է, արեւմտեան պետութիւններու, մասնաւորաբար Ֆրանսայի համար, Գերմանիոյ ապագայ զինուորական ուժը,— վերազինե՞լ թէ ոչ։

Կը թուի թէ Մ. Նահանգներն ու Անգլիա աւելի կողմնակից են ատիճանական վերազինման, հակազդելու համար արեւելեան Գերմանիոյ համայնավարական մարզանքներուն, ինչպէս պիտի տեսնենք քիչ վերջ։ Մինչ Ֆրանսա ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ այդ գաղափարին, իբրեւ դրացի եւ դառնօրէն փորձուած։ Շատեր կը զանգատին թէ մեծ գիջումներ եղած են։

Ահա թէ ինչպէս կ'արտայայտուի անգլեւամերիկեան մամուլը՝ արեւելեան Գերմանիոյ պետական կազմին եւ անոր ապագայ ծրագիրներուն մասին։

Որո՞նք են արեւելեան Գերմանիան կառավարող նոր դէմքերը։ Քանի մը օրինակներ.—

Սաքսոնիոյ ներքին նախարարը՝ Քուրտ Ֆիշըր, նախապէս համայնավար խմբագիր էր։ Ուսած Լենինկրատի «մասնագէտ յեղափոխականներու բարձրագոյն վարժարանին» մէջ։ Իր փոխանորդը, Զայսըր՝ որ ծանօթ էր Սպանիոյ մէջ Հարթման կամ զօրավար Կոմէզ անուններով, 1936ին հրամանատարն էր Մատրիտի 11րդ միջ. վաշտին։ Պրանտէնպուրկ նահանգին ոստիկանական տեսուչն ալ, Րիխարդ Շթէյնըր, Սպանիոյ նախկին միջազգային վաշտին ղեկավարներէն է։

Պարզ է թէ Ռուսերը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն ոստիկանութեան։ Ինչպէս ըրին Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ, մասնաւորաբար 1948ի Փրակայի յաջող հարուածէն ի վեր։

« Մասնագէտ յեղափոխականները» կը գրաւեն բարձր պաշտօններ։ Անոնք աւելի շատ կը գործեն իբրեւ քաղաքական լրագօրներ։ Կը վերստուգեն մասնագէտներուն գործերը, որոնք մեծ մասով վստահուած են գերման բանակի նախկին զօրավարներուն։ Ասոնց գլխաւորներէն է զօր. Միւլլէր, սպայակոյտին պետը, որ ատեն մը մօտերիմ բարեկամն էր զօր. Շլայխէրի։ Միւլլէր միաժամանակ ընդհ. քարտուղարն է համայնավար ուղեկից «Ազգային դեմոկրատ կուսակցութեան »։

Ապահովութեան տեսչութեան պետն է օդանաւային զօրավար Ֆօն Ուօխ։ Ոստիկանութեան մէջ կը գործեն նաեւ՝ զօրավարներ Ուլց, Ֆրայդակ, Իւլէքս եւ Հայնման։

Բոլոր այս նախկին սպաները, որ կը ծառայեն Կրէմլի, համոզուած համայնավարնե՞ր են, թէ պարզ պատեհապաշտներ։ Գերմանիոյ ինչպէս մնացեալ «ժողովրդային դեմոկրատ» երկիրներուն մէջ, համայնավարները հաւանաբար պիտի օգտագործեն անոնց մասնագիտութիւնը առժամապէս, մինչեւ վստահելի նոր սերունդի մը հասնիլը։ Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ հինները փոխանակել նորահաս ղեկավարներով։

Գերմանիա այսօր տակաւին շատ աւելի հակառակ է Խ. Միութեան, քան եւրոպական ոեւէ ուրիշ երկիր։ Եթէ արեւմուտքը վճռական ուղղութեան մը հետեւի, կրնայ ի դերեւ հանել համայնավարներուն ծրագիրը։ Ի՞նչպէս հաւատալ թէ՝ Ռուսերէ ղեկավարուած գերման ոստիկանութեան բոլոր անդամները համայնավարներ են։ Եւ սակայն անոնք կրնան ըլլալ հլու հնազանդ գործիք մը, համայնավար կուսակցութեան ձեռքերուն մէջ։

Վերոյիշեալ ոստիկանական ուժը կը հաշուէն աւելի քան 500 հազար հոգի։ Երեք արեւմտեան պետութեանց գրաւման բանակները հազիւ նոյն թիւը ունին։

Ծրագրուած է որ մինչեւ 1950 գարնան, ոստիկանութեան կազմը ըլլայ,— վարչական՝ 17.450, քաղաքական 3078, քաղաքային 113.650, բացառիկ պարագաներու համար՝ 367.840 հոգի։ Համագումար 502.018։

Բացառիկ պարագաներու ոստիկանութիւնը կը կազմէ գերման կարմիր բանակին իրական կորիզը։ Մեքենաշարժ բանակ մըն է ան։ Կ'ապրին զօրանոցներու մէջ։ Մասնագիտական տեսակէտով

իւրաքանչիւր խումբ կը համապատասխանէ մէկ վաշտի, Թիւով 250 հոգի, բաժնուած չորս դա-սակի: Անոնց երեքը զինուած են հրացաններով եւ ինքնաշարժ ատրճանակներով: Չորրորդը գնդա-ցիրներով եւ Թեթեւ հրասանդներով: Խորհրդային իշխանութիւնները զինավարժութեան համար ա-նոնց տրամադրած են 46 հատ T.34 հրասայլ, 52 զրահապատ կառք եւ ուրիշ զէնքեր :

Կասկած չկայ որ զինական այս մեծ ուժին գործունէութիւնը միայն ոստիկանական չէ: Սաք-սոնիոյ մէջ, Նիւրըմպէրկի ոստիկանական վար-ժարանի մուտքի դրան վրայ գրուած է.— «Միա-ցիր ժողովրդային ոստիկանութեան, ապագայ ժողովրդային բանակին» :

Կարգ մը ուրիշ երեւոյթներ ալ կը հաստա-տեն արեւելեան Գերմանիոյ վերազինումը: Օրի-նակ, զանազան ճարտարարուեստական ձեռնարկ-ներու մէջ, համայնավար բանուորները զինուած են: Համայնավար Աշխատանքի Դաշնակցութիւն-ները կ'արձանագրեն 18էն 40 տարեկան բոլոր բանուորները: Այս տարրերէն է որ պիտի կազ-մուի քաղաքապահ զօրքը (միլիս) :

Համաձայն շրջած զրոյցներու, Տրէզտընի մօտ իր կայանը հաստատած է, «Էռնէսթ Թալ-մանն» կիսաբաժինը, բաղկացած 7800 զինուորներէ եւ 16 հրասայլերէ: Հրամանատարն է օդային զօ-րավար Պրանտ :

Որքան ալ անհեթեթ Թուի, եթէ Ռուսերը քաշ-ուին այդ վայրերէն, ոստիկանական այդ բանակը կրնայ օր մը խուժել մինչեւ Հռենոս: Արեւմտեան պետութիւնները չեն կրնար Գերմանիա մնալ յա-ւիտենապէս: Անոնց քաշուելովը բովանդակ Գեր-մանիա բաց պիտի մնայ բոլշեւիկեան ոստիկա-նութեան առջեւ :

Մասնագէտներ կ'առաջարկեն նմանօրինակ ոստիկանութիւն մը կազմակերպել արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, հակազդելու համար: Այդ ձեռ-նարկով կը յուսան միեւնոյն ատեն զօրացնել ա-րեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան քաղա-քական վարկը:

Սկսած է կռիւը Գերմանիոյ համար:

Ա. ՀԱՐԷԼԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆ

Տարիներու բացակայութենէ վերջ Եւրոպայի պարաբեմէն՝ այս իրիկուն, ուրբաթ, պարահան-դէս մը սարքած է տաղանդաւոր պարուհին՝ Ար-մէն Օհանեան, ինչպէս յայտարարուած է առան-ձին (Salle Pleyel):

Արմէն Օհանեան իր նախաքայլերը առաւ Թէհրանի Շահին պալատին մէջ: Արեւելքի զա-նազան պալատներուն մէջ պարելէ վերջ, հրաւիր-ուեցաւ Լոնտոն, Իրլանտա եւ Փարիզ, ուր արե-ւելագէտ նկարիչներ ներշնչուեցան իրմէ :

Երկար ատեն Մեքսիկա մնաց ուր մասնակցե-ցաւ հնդկական պարերու :

Այս գիշեր պիտի ներկայացնէ շարք մը նոր պարեր, եղանակաւորուած հայ ծանօթ երաժշտա-գէտներու կողմէ (Աղբիւրը, Խանը, Հարսնիքը, Անահիտի մեհեանը, Զայ խանա, Հաշիշ, Դիւա-հարը, Հին Արեւելքը եւայլն) :

★ Ամերիկահայ թերթերէն կ'իմանանք թէ Տիկ.

Բառասուն տարի առաջ

Տարէցները կը յիշեն թէ ժամանակին ի՛նչ փոթորիկ յարուցած են կարգ մը տիրացուներ, Կոմիտաս վարդապետի դէմ, որ «համարձակած էր» շարականներ երգել տալ թատրոններու մէջ:

Ահաւասիկ նմոյշ մը, —1909 նոյեմբեր 20ին, Պոլսոյ յայտնի դպրապետներէն հանգուցեալ Երմոզ Գույումճեան հետեւեալ բաց նամակը կ'ուղ-ղէր վարդապետին.

— « Կարդացի Փըթի Շանի Թատրոնին մէջ ձեր տալիք համերգի յայտագիրը: Արդ, կրնանք ըսել որ ձեր սարքած համերգը արտառոցութեան անխիղճ տեսակէն է, վասնզի հայ բարեպաշտ ժողովուրդը իր գոյութենէն ի վեր, շնորհիւ ձեր տաղանդին, առաջին անգամ ըլլալով պիտի տես-նէ եւ լսէ իր պաշտնական եկեղեցւոյ պատարագի Խորհուրդէն. «Սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց, Ամէն հայր սուրբ, որդիդ սուրբ, հոգիդ սուրբ, Արի Աստուած հարցն մերոց» ու Աւագ շաբթուան հոգեթով երգեցողութիւնները Փըթի Շանի Թա-տերաբեմին վրայ գործիք եղած ձեր տաղանդին արտայայտման: Հիմա դուք ազատ էք ու կրնաք գիս պատուել կարգ մը ածականներով, զոր օրի-նակ, խաւարամիտ, յետադիմական, եւ որ ատ-վորական դարձաւ, շէրիաթճի, բայց ես ալ ա-զատ եմ ըսել թէ թքել եմ ես այն զարգացման, այո, լուսամտութեան վրայ որմէ ազգը բան մը չշահելէ զատ, նոյն իսկ արդէն իր ունեցածին ալ վարկը կը կորէ ու բան մըն ալ վրայ կուտայ : Արդէն իսկ ասկէ առաջ եռաձայնի պատրուակին տակ կարգ մը Թատերաձեւ ու բարեպաշտական վեհութենէ զուրկ պատարագի արարողութիւն-ներ դրեթէ 2 —3 տարի շարունակ քննադատու-թեանց առարկայ եղան հարազատ բարեպաշտնե-րու կողմէ, որ ի վերջոյ գնաց սահմանափակուե-ցաւ Ղալաթիոյ եկեղեցին: Հիմա ալ դուք եկաք ու զայն եկեղեցւոյ բեմէն Թատերաբեմը տարիք տեղաւորեցիք, «տիրէկ» մը տնկած ըլլալու հա-մար :

«Ով բարի վարդապետ, ըրածնիդ գիտցէք: Արդեօք կը կարծէք թէ եկեղեցւոյ պաշտօնէի մը ղեկավարութեամբ Թատերաբեմին վրայ խուռն հասարակութեան մը ներկայութեան երգուած պատարագի Խորհուրդը ու եկեղեցական երգեցո-ղութիւնները նոյն իսկ յաչս օտարաց արտառոց, ապշեցուցիչ ու ծիծաղելի պիտի չըլլա՞ն, երբ դուք, հակառակ ձեր երաժշտական տաղանդին, չէք կրնար զանազանել հոգեւոր մարմնաւորէն, եկեղեցականը աշխարհականէն ու ձեր ազատա-մտութեան մէջ այնքան առաջ կ'երթաք որ չափե-րը, սահմանները կը գլէք կ'անցնիք, քանի որ ա-մէն բան իր տեղը, չափը ու սահմանը ունի եւ այսպէսով անխնայ հարուած մը կ'ուտաք հայ ժո-ղովուրդին բարեպաշտական զգացումներուն » :

Արմէնուհի Լ. Գեւոնեան, որ Մ. Նահանգները հրաւիրուած էր Տարօն — Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ, իր առաջին երգահանդէսը պի-տի տայ Դեկտ. 11ին, Տիթրոյթի մէջ :

★ Լիոնի ատեակը, Օր. Ծովինար Տէր Գեւ-րգեան, Ամերիկա կը մեկնի այս շաբթու, վեց ամսուան համար:

Գաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ օժանդակ Մի-ութիւնը որ կը գործէ Ամերիկա, յանձն առած է «քարտիօկրաֆ» մը (սիրտ քննելու կազմած) մը ճարել, յարակից ծախքերով եւ բժշկական պի-տոյքներով: Ազգ. հիւանդանոցին մէջ 1948ին ըն-դունուած են 561 հիւանդներ, 300 հոգի վիրա-բուժական գործողութեան ենթարկուած են: Ըն-դունուած են նաեւ 352 այցելու հիւանդներ, 893 աչքէ, քիթէ, կոկորդէ տառապողներ, 549 տա-րափոխիկ հիւանդութենէ վարակուածներ, 199 թոքախտաւորներ, 61 մտային հիւանդներ, 146 սրտի հիւանդութենէ տառապողներ: Պատրաս-տուած են 14.499 դեղագիրներ եւն.: Անկեալնե-րուն թիւը 66էն բարձրացած է 224ի: Ընդհ. ծախք եղած է 242.856 ոսկի: Հիւանդանոցը ունի 15 ըն-ժիշկ եւ 15 օգնական բժիշկ, ութ գլխաւոր եւ օգնական հիւանդապահ — հիւանդապահուհիներ, ութ դեղագործ, ուսանող հիւանդապահուհիներ, օգնականներ: Այս դարաւոր հաստատութիւնը 119 տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր մարդա-սիրական գործը, ձրիաբար խնամելով հիւանդը, հիւծեալը եւ որբը առանց դաւանանքի խտրու-թեան: Հիւանդանոցը ունի կատարեալ արդիա-կան խոհանոց մը, օժտուած՝ ամէն տեսակ դիւ-րութիւններով:

ՀԱՑԱԶԳԻ ՄԱՐԶԻԿ ՊԷՑՊԻ ԱՐԱԹՈՒՆ պար-տութեան մատնած է Իրանի կոփամարտի ախոյ-եան Ալեքսանդր Շուրայինը, կը գրէ Թէհրանի «Ալիք»ը: Մրցումի մասնակցող ութ զոյգ մար-զիկներու մէջ առաջնութիւն շահած են մարզիկ-ներ Պ. Պ. Մանուէլ Աղասին, Պետրոս Նազար-բէկեան եւ Արտաշէս Սագինեան: Ութերորդ մր-ցախաղը տեղի ունեցած է երկրի ախոյեան Շու-րայի եւ տարիներ շարունակ Հնդկաստանի, Բիր-մանիոյ եւ Զինաստանի կոփամարտի ախոյեան Աղանուր Ցարութիւնեանի (Պէյպի Արաթուն) մի-ջեւ: Կոփամարտիկ Պէյպին ամլութեան դատա-պարտած է իր արագ եւ յաճախակի հարուածնե-րով հակառակորդի պաշտպանողական ճիգերը: Ցաջորդ օրը Թէհրանի ձայնասփիւռը յայտարա-րած է ի լուր աշխարհի: Ախոյեան մարզիկները ճաշի հրաւիրուած են Իրանի վեհապետին կողմէ :

ՆԿԱՐԻՉ — ՓՈՐԱԳՐԻՉ Պ. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ԱՂԱ-ՄԱԼԵԱՆ երկու տարուան տքնաջան աշխատան-քով պատրաստած է մեծադիր ալպոմ մը, բաղկա-ցած արծաթեայ հինգ թերթէ 35×25 սմ. ծաւա-լով, եւ անձամբ նուիրած է Իրանի Մուհամադ Ռէզա Շահ Փահլաւիին (Պահլաւունի): Առաջին էջին վրայ բանուած է Թագաւորին նկարը, էջի տակը գծագրուած է Իրանի քարտէսը: Երկրորդին վրայ շահի արձանը ձիու վրայ նստած եւ խորքի վրայ կ'երեւայ Իրանի ծածանուող դրօշը: Երրոր-դը կը ներկայացնէ հանգուցեալ Շահ Փահլաւի, խորքին վրայ փորագրուած են Իրանի վերելքը : Չորրորդին վրայ փորագրուած է ապքայադուս-տրը Շահնազ Փահլաւիի նկարը: Հինգերորդը կը ներկայացնէ պատմական Իրանը: Շահը գնահա-տելով երիտասարդ արուեստագէտը, պարգեւ-տուած է ՀՈՄԱ կարգի բարձր շքանշանը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

Ամէն օր շրջապատուած կ'ըլլար գիւղացինե-րէ, որոնք հետաքրքիր կը դիտէին վարպետին աշ-խատանքը, կռանին վրայ ամուր զարնուած մուր-ճին Թափը: Ռէս Վարդանի տան մէջ ինչ որ կո-տրած կամ ծռած գործիք կար՝ ամէնն ալ նո-րոգուեցան ու կատարելութեան վիճակի մէջ՝ դրուեցան անկիւն մը:

Ցաճախորդներ ոչ միայն Ռէս Վարդանի գիւ-ղէն՝ այլեւ, մօտակայ հայ եւ քիւրտ գիւղացի-ներ, ամէն մէկը հինցած կամ մաշած գործիք մը առած՝ կանգ կ'առնէին Ռէսին տան առջեւ :

Թուրքերն ու Քիւրտերը սկսան նուէրներ բե-րել՝ իրենց Ուստային»... Դարբին Հրաչը դար-ձաւ օրուան մարդը, զինք կը սիրէին բոլորն ալ, եւ մեծ յարգանք ունէին իրեն հանդէպ:

— Էսօր մեզի պիտի գաս ճաշի ...

— Հալա մէկ օր էլ մեր տունը եկուր :

— « Բարեւ վարպետ», «ինչպէ՞ս ես, վար-պետ», ահա այն խօսքերը՝ որ օրուան ամէն ժա-մուն, կը հնչէին Հրաչի ականջին: Դարբնի մուրճին ձայնը հրաչքի մը պէս արձագանգած էր գիւղացիներու սրտին մէջ ու զայն դարձուցը՝ ի-րենց «վարպետ»ը...

Իրիկուն մը, շատ ուշ ատեն, աղաղակ մը փրթաւ գիւղին մէջ: Ռէս Վարդան, Դարբինը, Ռէս Վանիկ եւ Գզիր Կարօն՝ նստած դուռ կը խօ-սէին: Ժխորը հետզհետէ սաստկացաւ: Մարդիկ կը վազէին աջ ու ձախ :

Ի՞նչ էր պատահեր, ինչո՞ւ այս աղմուկը՝ գրեթէ գիշեր ատեն : Ռէսը, Դարբինը եւ միւսները՝ դուրս ելան հասկնալու համար:

— «Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր» — կը պո-ռար Ռէսը՝ կարծես իր զաւակներուն ըսած ըլլար այդ խօսքերը :

Քանի մը փողոցներ անցնելէ վերջ՝ հաւաք-ուած բազմութեան մը մէջ մտան Ռէս Վարդան՝ իր հետեւորդներով: Կնոջական լալահառաջ ձայն մը քարացուցեր էր հաւաքուող բազմութիւնը: Գետինը մէկը պառկած՝ արիւններու մէջ կը լո-ղար ...

— Աման Հայեր, ո՞ւր էք, դուք Հայ չէ՞ք, դուք սիրտ չունի՞ք, Ցակոբս ձեր զաւակն է, ձեր եղբայրը... սպաննեցին տղաս, գլուխը կերան ..

Զարդարն էր, իր տղուն դիակին քով ծուն-կի՝ կուլար ու կ'աղերսէր, հայ մօր մը յորդա-հոսան արցունքներով :

— « էն Ալին, էն անօթի շունը, էն աննամու-սը», կը կրկնէր Զարդար՝ գրեթէ նուաղուն ու փշրուած մարմնով: Զարդարի հարսը, Ներսը՝ մազերը կը փետտէր՝ իր ամուսնոյն սպանութեան համար: Դարբինը այդ վայրկեանին հոդ չէր, կարծես, ուրիշ աշխարհ մը գացած էր, կը խօսէր ուրիշ տեսակ մարդոց հետ: Այնպէս կը Թուէր ի-րեն թէ, ինքը հոդ չէ, Ցակոբի դիակը երազի մը մէջ տեսած ըլլայ: Իր բնազդը զինքը մղեց շար-ժելու: Ցառաջ անցաւ, վերցուց Ցակոբի ծանր մարմինը ու տարաւ ներս: Ռէս Վարդան եւ քանի մը երիտասարդներ՝ հետեւեցան Դարբինին: Միւս գիւղացիները չէին համարձակեր ձեռք տալ Ցակոբի դիակին, վախնալով որ, Թուրքերը եթէ իմանան՝ կարգը իրենց պիտի գայ... Այդ գիշեր, Ռէս Վարդանի գիւղը կարծես զարնուած էր կայ-ծակէն: Ոչ միայն գիւղը՝ այլեւ բնակչութիւնը : Վախ մը, սիրտ կրծող սարսափ մը՝ պատած էր ամէն տուն, ամէն սիրտ ու աչք: Մէջտեղը մահ մը կար, եւ արիւն, Թուրքերուն մէջքը տարճա-նակ եւ դաշոյն :

Ահ ու դողի այս ազդեցութեան տակ՝ Հայերը քաշուեցան իրենց տուները, լոյսերը մարեցին ու բաց աչքերով ուզեցին քնանալ: Շատեր կը կար-ծէին որ՝ մարդասպան Ալին, քանի մը ուրիշ Թուրքերով՝ կրնար Զարդարի տունը մտնել եւ ուզածը ընել:

Առաջին հերթին՝ էն «ղարիպ»ը: Այս էր դա-տողութիւնը մութին մէջ պահուած հայ շինակա-նին: Ռէս Վարդան փորձեց Դարբինը տուն տա-նիլ: Հրաչ մերժեց:

— Լաւ ատեններ չենք, վարպետ, էդ շուները ամէն բան կրնան ընել ...

— Ոչ, ըսաւ Հրաչ՝ աչքերը գետին երկարած դիակին յառած :

Ռէս Վարդան իր կեանքին մէջ առաջին ան-գամն էր որ, այդ տեսակ «ոչ» կը լսէր, այնպէս հուժկու եւ վճռական ձայնով մը :

Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

360.000 ՀՈԳԻՆՈՑ «ժողովրդական բանակ մը» կազմուած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, համաձայն կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց: Եթէ հաւատանք ուրիշ գրոյցի մը, եւրոպական լեգէոն մը պիտի կազմուի, մասնակցութեամբ արեւմտեան Գերմանիոյ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ որոշելու համար, Ազգաժողովը որոշեց մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմել 17 ազգերու ներկայացուցիչներէն: Մեծ պետութիւններէն միայն Խ. Միութիւնը կը մասնակցի այս յանձնախումբին: Վիճաբանութեանց ընթացքին Մոսկուայի ներկայացուցիչը առաջարկեց արաբական անկախ պետութիւն մը հաստատել Պաղեստինի մէջ:

ՀԻՆԳ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ Փարիզի ամէնէն շքեղ պանդոկներէն մէկը՝ Փլացա-Աթենէ մտնելով, երկու վայրկեանէն թռցուցին հինգ միլիոն Ֆր.ի գումար մը, որով պիտի վճարուէին 400 պաշտօնեաներու ռոճիկները:

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente):

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՑԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան:

Թէյ-սեղան

ՊՈԼՍՈՅ ԷՍԱԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ նախկին սաներու Միութիւնը թէյասեղան մը կազմակերպած է, կիրակի 4 Դեկտեմբեր, ժամը 16ին ճաշարան Clémentի մէջ, 6rue Maubeuge, Paris (9): Կը հրաւիրուին բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները: Մախերու մասնակցութեան համար 125 Ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի այս երկուշաբթի ժամը 4ին Տիկին Գազազեանի բնակարանը, 6 rue St. Sulpice: Կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներէն ներկայ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի, Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը իրենց ախոյենական մրցումները կ'ունենան Stade Jean Bouin, Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, La Clodoի դէմ:

Պահեստի խումբը ժամը 13.15ին, իսկ Ա. խումբը ժամը 15ին:

Կրտսերները (Cadet) Azur Sportի դէմ ժամը 15ին: Ճշգապահ ըլլալ:
ԴԵԿՏ. 25ԻՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ:

Պ ՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ՁՄՐԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ, 10 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, առաջին անգամ ըլլալով Salle du Clubի շքեղ սրահին մէջ, 51 rue Grignan:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ «Արծիւ» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի, 4 Դեկտ. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, 72 Bld. Marechal Joffre, Պուր լա Րէն:

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել 188 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պուր լա Րէն, Place Condorcet, կամ métro Պուր լա Րէն:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Օր. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկեր Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ: Խմբական երգ, ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ: Եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

★

ՇԱՎԻԼԻ Թաղապետական սրահին մէջ, Salle des Fêtes, rue Stalingrad:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսին ընկերներ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ: Օր. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկերուհիներ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍՐԲՈՒՀԻ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, ՕՂՏԱՅԵԱՆ, ընկերներ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Խ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ:

Ժամը 8էն մինչեւ 12 եւրոպական պարեր:
Մուտքը 50 Ֆրանք:

Գեղարուեստական երեկոյթ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ (Նուիրուած Հայոց լեզուին)

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի Նոր Սերունդի կոմիտէ, 3 Դեկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, հայ դպրոցի մէջ, 6 rue de la Brasse:

Կը նախագահէ ընկեր Մ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Արտասանութեան մրցում: Կը մասնակցին Սէնթ Էթիէնի, Լիոնի եւ Վիէնի նոր սերնդականները: Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է»: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

Ընտանեկան պարահանդէս

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կոմիտէ:

Ընտիր ջազ, նոյնինքն Նոր Սերնդականներու նախաձեռնութեամբ:

Առատ խմիչք եւ աղանդերներ: Այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30էն մինչեւ առտուան ժամը 3 Արմոնովիլի սրահին մէջ:

Խնջոյք Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերահամակրական խնջոյքը՝ այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3—11, 5 rue Bonnefoy, Յոյներու սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Նոր Սերունդի կողմէ: Առատ կերուխում եւ զանազան անակընկալներ: Հայկական եւ եւրոպական պարեր:
Մուտքը ազատ է:

ԱԶԴ ԱԶԳ. ՏԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հայ Ազգ. Տան վարչութիւնը, սրահ կամ սենեակ վարձելու համար իրեն եղած դիմումներուն ի պատասխան, կը յայտարարէ թէ, շէնքին զանազան մասերուն յարդարման եւ կահաւորման պատճառով կարելի պիտի չըլլայ գոհացում տալ ներկայիս եղած դիմումներուն: Իր ժամանակին, մամուլի միջոցով պիտի ծանուցուի, երբ ամէն ինչ պատրաստ ըլլայ: (Կնիք)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կօշիկի լաւ գործաւորներ եւ քուփէօր մը, Villejuif աշխատելու համար:

Դիմել ամէն կէսօրէ վերջ, ժամը 2—7, Պ. Վանլեանին, 7 rue Godot de Mauroy, Tél. Opé. 01-08: métro Opéra կամ Madeleine:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՌԱՖՖԻ խումբի: Նիւթ՝ Ազգային հարցը Խորհ. Միութեան մէջ եւ Հայաստան: Դասախօս ընկեր ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ: Այս շաբաթ 3 Դեկտ. ժամը 8.30ին, 19a rue Caumartin: Կը հրաւիրուին ընկերները եւ հայրենակիցները: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը:

Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը U. S. Police խումբին դէմ, Stade Atlantic: Ժամը 16ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Մ. Նաճարեանի բնակարանին մէջ, կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. «Ակնունի» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ՄԱՐՍԷՅԼ Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մանկապարտէզի հանդէսը դեկտեմբեր 24ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղին պարահանդէսը Փետր. 4ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Պէլվիւի «Ռոստոմ» խումբի աւանդական խնջոյք – պարահանդէսը, շաբաթ, Դեկտեմբեր 10ին, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

8.— Սէնթ Ժ'Անթուան, 2 Դեկտ. Ուրբաթ, «Ի՞նչ կը սպասենք նորահաս սերունդէն»:

9.— Կիրակի 4 Դեկտ. Լա Սիոթա: Նիւթ՝ «Արուեստ Հռետորութեան, խօսելու արուեստը»:

10.— Երկուշաբթի 5 Դեկտ. Սէնթ Ան: Նիւթը՝ «Հրայր»:

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վիճաբանական ժողով (դինեձօնի ընթացքին) «Հայրենիք»ի հարցարանին առթիւ, ղեկավարութեամբ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ, այս չորեքշաբթի 7 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Մարսէյլ, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Վիճաբանութեան մասնակցելու իրաւունքը վերապահուած է միայն Նոր Սերունդի անդամներուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—

Այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, «Սիամանթօ» խումբը (Սէն Լու) եւ քաղաքի «Ռոստոմ» խումբը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ «Խատիսեան» խումբ (Պուլ-վառ Օտտօ): (Շար.)

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՎԵՐ. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ Մօնփէլիէի համալսարանէն, նախագահ Ֆրանսահայ Աւետ. Երիտասարդաց միութեան, կը քարոզէ ամէն կիրակի ժամը 10.45ին 58 rue Madameի ժողովասրահին մէջ, métro St. Placide:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաճընլեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ այս կիր. առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբօրՅՈՎՀ. ՀԱՃԸՆԼԵԱՆԻ քառասունքին առթիւ, ինչպէս եւ իրենց ծնողքին եւ հարսին Կարապետ, Սէնկիւլ եւ Զապէլ Հաճընլեաններու հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 3 Décembre 1949 Շաբաթ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6016–Նոր շրջան թիւ 1427

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽ ԵՒ ԱՌԱՋ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

Աշխարհի ստեղծումէն ի վեր եղա՞ծ է պետութիւն մը որ խաղաղութեան աղդակ դառնայ, տորոբելով, սարկացնելով, իր ամենակալ թաթին տակ պահելով ամբողջ ժողովուրդներ :

Եւ տեսա՞ծ էք ոեւէ քաղաքական հոսանք, որ համարուի ախոյեան խաղաղութեան եւ ազատութեան, երբ մոլեռանդօրէն կը պաշտպանէ այս կամ այն բռնակալութիւնը: Երբ ասպարէզ կը նետուի գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար, ճամբայ բանալու համար նոյն բռնաբարոյ կարգուսարքին :

Սահման չունին մարդկային մտքին յղացումները, թռիչքները՝ գրական – գեղարուեստական ստեղծագործութեան թէ քաղաքական – վարչական աշխարհավարութեան մէջ:

Ինչ որ լաւագոյն եւ արդիական կը համարուի այսօր, վաղը կրնայ պատմութեան անցնիլ :

Բայց կան հիմնական, անխորտակելի եւ անփոխարինելի գաղափարներ, որոնք յաւիտենական են, ամէն ժողովուրդի համար: Մեծ ըլլայ թէ փոքր: Սեւ թէ ճերմակ :

Այդ գաղափարներուն առաջինն է՝ Ազատութիւնը, որուն համար գետերով արիւն հոսած է դարերու ընթացքին:

Ձախուռ է որեւէ կարգուսարք, առանց ազատութեան: Եւ արատաւոր, խոցելի որեւէ վարդապետութիւն, եթէ չի յարգեր այդ տարրական կանոնը: Հոգ չէ թէ կոչուի արդիական կամ յառաջդիմական: Նոյնիսկ յեղափոխական :

Բառը չէ որ պիտի բարձրացնէ այս կամ այն վարչաձեւը, այլ բովանդակութիւնը :

Մարդիկ իր արժէքը պիտի դատեն կատարուած գործին ընթացքէն :

Կարելի է շռայլաբան հաւաստիքներ ճխել տարիներով եւ օրօրել անճար բազմութիւններ : Բայց կարելի չէ յաւիտենապէս թմրեցնել ժողովուրդներու գիտակցութիւնը :

Որքա՜ն կենդանի օրինակներ, օրուան կեանքէն: Բուն իսկ Համայնավար կուսակցութեանց Տեղեկատու Դիւանին (Կոմինֆորմ) յայտարարութենէն :

Գաղտնի ժողովին երրորդ բանաձեւը կը վերաբերի Եուկոսլաւիոյ, որուն այսօրուան կառավարութիւնը կը կոչեն « մարդասպաններու եւ լրտեսներու » խմբակ: Հատուած մը:

— « Մինչ խաղաղութեան, ժողովրդապետութեան եւ ընկերվարութեան բոլոր բարեկամները Խ. Միութիւնը կը համարին հզօր ամրոցը ընկերվարութեան, հաւատարիմ եւ անխախտ պաշտպանը ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան, գլխաւոր նեցուկը խաղաղութեան, Թիթօ-Ռանքովիչ խմբակը (քլիք), որ իշխանութեան բարձրացաւ Խ. Միութեան բարեկամի դիմակ դնելով, անգլօ-ամերիկեան աշխարհակալներու հրամանին վրայ, գրպարտիչ եւ գրգռիչ պայքար մը բացաւ Խ. Միութեան դէմ, օգտագործելով հիթլէրականներու զինարանին ամէնէն խայտառակ՝ վատահամբաւ զէնքերը »:

Դեռ շատ աւելի «դեղեցիկ» բառեր ու բացատրութիւններ, անուանարկելու, սեւցնելու, խայտառակելու համար իրենց երէկուան յուսադրբարները, որոնց անուններն ալ կը յիշուին զատ-զատ: Ցանցելու համար տրամաբանական եզրակացութեան, — անողոք պայքար Եուկոսլաւիոյ Համայնավար կուսակցութեան եւ անոր վարիչներուն դէմ :

— « Հետեւապէս համայնավար կուսակցութեանց եւ բանուորներու Տեղեկատու Դիւանը Թիթոյի խմբակին, վարձու լրտեսներու եւ մարդասպաններու խմբակին դէմ պայքարը կը նկատէ միջազգային պարտականութիւն մը բոլոր համայնավար կուսակցութեանց եւ բանուորներուն համար » :

Անշուշտ մեզի չի՛յնար խառնուիլ այս «ընտանեկան» վէճին, որ ոչ առաջինն է, ոչ ալ վերջինը, իր գրգռիչ դարշահոտութեամբ:

« Լրտես եւ մարդասպան» Թիթօն եւ իր ընկերները նոյնքան մոլեռանդ բոլշեւիկներ են, որքան այս բանաձեւին կուսակիցները:

Իրենց յանցա՞նքը.— Զեն ուզած գլուխ ծռել Մոսկուայի բոլոր հրամաններուն :

Ուրեմն միջազգային պայքար՝ տապալելու համար: Ցանուն խաղաղութեան ... Շ.

Պուլկարական «դաւադրութիւնը»

Երէկ հաղորդած էինք Սոֆիայի մէջ սարքուած դատին լուրը, ամբաստանեալներուն անուններով,— բոլորն ալ երեւելի բոլշեւիկներ :

Ամբաստանագրին համաձայն, գլխաւոր մեղադրեալը, նախկին փոխ – վարչապետ Քոսթով « խոստովանած » է թէ «Թիթօ չէր կրնար զսպել իր ատելութիւնը Տիմիթրովի դէմ եւ կը պատուիրէր «ձերբակալել, ի հարկին հաշուեյարդարի ենթարկել զայն » :

Ամբաստանեալներէն Թոնչեւ ամերիկեան գործակալ կը համարուի, Քոսթով, Տոքթ. Ստեֆանով, Նաչեւ եւ Կեվրենով ալ կը մեղադրուին թէ «պետական գաղտնիքներ» հաղորդած են: « Թոնչեւ 1941ին ոճրապարտ կապ մը հաստատած է ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեան գործակալներուն հետ, տեղեկութիւններ հաղորդելով Պուլկարիոյ տնտեսութեան եւ ելեւմուտքի մասին: Քոսթով ծառայած է բրիտանական գաղտնի սպասարկութեան պալքանեան հատուածին, միշտ համաձայն հրատարակուած ամբաստանագրին : Քոսթով խոստովաներ է թէ տեսակցած է Թիթոյի, Եուկոսլաւիոյ արտաքին նախարարին՝ Քարտելիի, Ներքին նախարարին՝ Ռանքովիչի եւ ուրիշ եուկոսլաւ վարիչներու հետ, քննելու համար դաւադրութեան ծրագիրը: Եւ ըսեր է.— « Թիթօ ըսաւ. պէտք է վճռական գործերու քաղաքականութիւն մը վարենք, մեր մարդիկը ունենանք բոլոր բարձր դիրքերուն եւ պաշտօններուն վրայ եւ բաւարար կազմակերպուած ուժ ունենանք որ կարենայ չլատել, նոյնիսկ երկրորդ կամ առաջին հարուածին, մեր քաղաքականութեան հակառակորդները :

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ուրիշ երկու նախկին նախարարներ ալ խառնուած են դաւադրութեան, բայց չեն գտնուիր այս անգամուան ամբաստանեալներուն մէջ:Ասոնք են ճարտարագործութեան նախարարը Փետքօֆուն, որ պաշտօնանկ եղաւ Հոկտ. 8ին եւ վերաշինութեան նախարարը, Մանոլ Սեքեյարով, որ հրաժարեցաւ Օգոստոս 15ին, առողջական պատճառներով: Կը յիշուի նաեւ երկաթուղիներու նախարարը, Վասիլ Մարքով :

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 51 վկաներ կան եւ թէ մասնագէտներու վեց յանձնախումբեր հաւաքած, դասաւորած են փաստաթուղթերը :

★ Հոկտ. 21ին Պուլկարիոյ խորհրդարանը օրէնք մը քուէարկեց, որուն համաձայն գերագոյն Ատեանի մը առջեւ պիտի դատուին կառավարութեան անդամները: Ատեանը կը բաղկանայ նախագահէ մը, երկու դատաւորներէ եւ չորս երդուեալներէ, ընտրուած՝ խորհրդարանին կողմէ: Իր վճիռները անվերաքննելի են :

Ամբաստանագիրը կը յիշէ ուրիշ տասը ականաւոր համայնավարներ, ռոտիկանական սպաներ եւ նախկին փոխ–վարչապետներ որոնք այս դատէն դուրս կը մնան :

«ՄԻՆԱԿ ՄԱՐԴԸ » — Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ Լիզպոնա կը բնակէր պատերազմի սկիզբէն ի վեր, Փարիզ վերադարձած է, կը գրէ տեղական թերթ մը: «Լիզպոնայի մէջ կը բնակէր պանդոկ մը, ուր 25 բնակիչներ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին 112 սպասաւորներ: Եւ կ'ըսուի թէ 80 միլիառ ֆրանք ունի: Իր հարստութեան պարագան երկար պատմութիւն մը կ'արժէ: Մէկ միլիառ ֆրանքի եգիպտական հնութիւններ կտակած է Լոնտոնի Բրիտանական թանգարանին: Փարիզի մէջ ունէր տուն մը ուր չէր բնակեր: Իր հռչակաւոր նկարներու հաւաքածոն կը գտնուի Լոնտոնի Ազգ. Նըկարասրահին մէջ (National Gallery). Կը պարունակէ գործեր Ռանպրանտէ, Ռիւպէնսէ, Կէյնսպորոյէ եւ Վանտիքի «Մարդու կենդանագիրը» : Այժմ դրամ ունի ամէն բանի եւ մանաւանդ քարիւղի մէջ: Եւ չի հասկնար թէ ինչու համար հարիւր տարի պիտի չապրի ...

Անցեալ օր հիւրանոց վերադարձաւ փոքր սակառ մը ձեռքը: Ամէն մարդ հետաքրքրուեցաւ թէ ի՞նչ էր... Կաքաւ մըն էր զոր մէկը ղրկած էր մէկ ամիս առաջ, թարմ երէ հրամցուած ըլլալու համար: Կաքաւը վիրաւորուած էր, բայց ողջ: Այդ օրէն ի վեր Գ. Կիւլպէնկեան չբաժնուեցաւ կաքաւէն եւ զայն խնամեց գուրգուրանքով : Ֆրանսա վերադարձին մխասին բերած է փոքր սակառը, արձակած է կաքաւը եւ մեկնած առանձին — միշտ առանձին, հոգին հանգիստ :

ՅԱՌԱՋ.— Գ. Կիւլպէնկեանի հոգին ի՞նչպէս հանգիստ կրնայ ըլլալ, երբ իր 80 միլիառէն կամ 80 միլիոն սթերլինէն հազիւ կաթուի կուտեր կը բաշխէ իր անճար ժողովուրդին, ճոխացնելով հսկայական պետութեանց թանգարանները ...

Փոխադարձ մեղադրանքներ Ազգաժողովին մէջ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՓՐԿԵՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգաժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ նորէն դէմ դիմաց ելան արեւելքն ու արեւմուտքը, յանուն... խաղաղութեան :

Բրիտանական պատուիրակը, Գ. Մաք Նիլ պատասխանելով Գ. Վիշինսքիի մեղադրանքներուն, ըսաւ .

— «Ոչ ոքի ուշադրութենէն կը վրիպի այն ակներեւ հակասութիւնը որ կայ խորհրդային ճառերուն եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ եւ այլուր կատարուած արարքներուն միջեւ: Կոմինֆորմին յարձակումը մառէշալ Թիթոյի դէմ աւելի շատ պատերազմի քան թէ խաղաղութեան յայտարարութիւն մըն է»:

Առաջին անգամ էր որ Կոմինֆորմի անունը կը խառնուէր Ազգաժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութեանց: Խ. Միութիւնը կ'ուզէ որ Ազգաժողովը դատապարտէ Անգլիան եւ Մ. Նահանգները իբրեւ հրձիգներ, եւ կ'առաջարկէ դաշինք մը կնքել հինգ մեծ ազգերու միջեւ: Արեւմտեան պետութիւնները աւելորդ կը գտնեն այս տեսակ դաշինք մը, քանի որ ունին Ազգաժողովին Ուխտը: Բրիտանական պատուիրակը շարունակելով իր ճառը յայտարարեց.

— « Եթէ Գ. Վիշինսկին իրապէս խաղաղութիւն կ'ուզէ, պէտք է յանձնարարէ Կոմինֆորմին որ դադրեցնէ զրպարտութիւններ կատարելը եւ քաոս ստեղծելը, ջանալով հաստատուն վիճակ մը ապահովել աշխարհի»:

Մեծն Բրիտանիոյ անպաշտօն նախարարը այս առթիւ յիշեց Խ. Միութեան վերջին յարձակումները Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ վրայ, ապացուցանելու համար թէ Մոսկուայի խաղաղասիրական պահանջները չեն համապատասխաներ իր գործերուն: (ԽՄԲ.— Ինչպէս որ Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանումը եւ զօրացումն ալ չեն համապատասխաներ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին):

Եզրակացնելով, բրիտանական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ Ռուսաստան միայն բառերով կը նպաստէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան, «մինչ իրականին մէջ կը ջանայ կառավարութիւններ եւ վարչաձեւեր սարքել, բոլորովին հլուհպատակ Մոսկուայի հրամաններուն: Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզէ, բայց ինքն է որ կ'որոշէ խաղաղութեան գինը »:

« ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ »

Ցեառյ խօսք առաւ Նորվեկիոյ արտաքին նախարարը, Գ. Լանկէ.— «Քարոզութեամբ թունաւորուած մթնոլորտ մը յարմար չէ խաղաղութեան կառուցման: Մեր ներկայացուցած ժողովուրդները կը մտայլկուին պատերազմի վախէն եւ ընդհանուր անապահովութենէն եւ կ'ուզեն որ քննուին խաղաղութեան ճշմարիտ, հիմնական պայմանները: Խ. Միութեան առաջարկը հինգ պետութեանց դաշնակցութեան մասին՝ իր բնագրովն իսկ անյարմար է իբրեւ գործիք մը խաղաղութեան եւ անընդունելի՝ մասամբ կամ ամբողջովին: Ծրագրին կարդ մը մասերը ամբաստանութեան չեչտ ունին եւ ոչ թէ հաշտարար քաղաքականութեան: Մենք շատ լաւ կը յիշենք Խ. Միութեան արտաքին նախարարին Սեպտ. 23ի ճառը, Ազգաժողովին մէջ: Այդ ճառին գրեթէ ամէն մէկ բառը կը հակասէ իր պահանջած եզրակացութեան: (Այդ ճառին մէջ Վիշինսկի կ'ըսէր թէ Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ'ուզէ, բայց արեւմտեան պետութիւնները նոր աշխարհամարտ մը կը սարքեն): Այս ամբաստանութիւնները կրկնուելով չե՞ն ծանրացներ յարաբերութիւնները : Խաղաղութեան ամէնէն կարեւոր պայմանը այն է որ ամէն ազգ Ազգաժողովը ծառայեցնէ այն նըպատակին որուն համար ստեղծուեցաւ »:

★ Վիճաբանութեանց ընթացքին, Գ. Մանուիլսկի, Ուկրայնայի պատուիրակը, յայտարարեց թէ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու «կարգ մը հրձիգները ցեցեր, օձիկներ եւ բզէզներ են»: Այս բառերը ատենագրութեան մէջ մնացին այն պատճառաբանութեամբ թէ անուններ չեն տրուած: Բայց նախագահը յանդիմանեց Մանուիլսկին, երբ «տգէտ» կը կոչէր Լիբանանի պատուիրակը. իսկ Ֆրանսացի ներկայացուցիչներէն Ժան Շովէլի համար կ'ըսէր թէ Սոկրատի կը նմանի պարզապէս մարմնական կազմով: Ուկրայնայի պատուիրակը նոր բառ մըն ալ հնարեց — hombolatrie, որակելու համար Մ. Նահանգներուն մէջ պարզուած երեւոյթ մը՝ հիւլէական ռումբին ստեղծումէն ի վեր :

[illegible]

ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Յուլիսի տաք օր մըն էր երբ մեր նաւը հասաւ Նափոլի։ Հին Հռովմայեցիներու շրջանէն մնացած է այն խօսքը թէ «Տես Նափոլին, ապա մեռիր»։ Շատեր միայն հապճեպ այցելութեամբ կ'ըսեն — «Արդէն կը մեռնիս՝ երբ Նափոլին տեսնես»։

Հռովմայեցի բանաստեղծները երգած են դիտելով Նափոլին իր շրջակայ կղզիներէն եւ լեռներէն, եւ նկատի ունեցած են Նափոլիի շրջակաները, մասնաւորաբար Գափրին որ արդարեւ բնութեան գեղեցիկ վայրերէն մին է։

Երբ առաջին անգամ օտար մը Նափոլի ոտք կը կոխէ, երբեք չի կրնար հաւատալ թէ Եւրոպա է։ Միջերկրականի ժողովուրդներու հաւաքածոյ մը, ցեղակից եւ արենակից Սիկիլիացիներու, Արաբներու, Ալժերիացիներու, Թունուզցիներու եւ պատմական է։ Նափոլիի մօտ են Պոմպէի աւերները, որոնք անմիջապէս կը մօտենան, պատրաստ միջնորդութեան կամ հնութիւններ ցուցնելու, երկու կողմդ կը հաւաքուին ծախելու Նափոլիի յիշատակները։ Այս կը տեւէ մինչեւ որ հասնիք հրապարակը, ուր բազմութիւնը կը շատնայ եւ օտարն ալ խառնուելով բնիկին կը կորսնցնէ իր հետքը։

Հազիւ մաքսէն դուրս ելած, երկու կողմէն կը շրջապատեն քեզ, 3 — 4 հոգի միաժամանակ եւ ապրանքներ կ'առաջարկեն։ Հակառակ ժխտական շարժումիդ, կը պնդեն եւ կը քալեն քեզի հետ միասին։ Քիչ անդին ուրիշ խումբ մը կ'ելլէ դիմացդ։ Մասնաւորապէս կը թափին Ամերիկացիներու վրայ, անշուշտ ապրուստի հողէն մղուած։

Իտալացիներն անգամ կ'ըսեն թէ զգուշանալու է գողերէն, Նափոլիի մէջ։ Հետաքրքրական եւ պատմական է, Նափոլիի մօտ են Պոմպէի աւերակները Վեզուվ հրաբխային լերան ստորոտը։ Հանրակառքին մէջ որ մեզ հոն կը տանէր, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ Հայեր կային։ Մօտաւորապէս 12 Հայեր էինք, 4 տարբեր ընտանիքներ շոգենաւին մէջ ծանօթացած։ Միշտ միասին էինք եւ մէկ խումբ կը կազմէինք։

Պոմպէի աւերակները Նափոլիէն 30 մղոն հեռու են եւ ինքնաշարժով հազիւ կէս ժամ կը տեւէ։ Ասֆալտէ ճամբաներ, այգիներ ու պարտէզներ աջն ու ձախը։ Գիւղական պարզ տուներ։ Վեց քիլոմեթր է լերանմակերեսը, ուրկէ լաւաներդուրս կը ժայթքեն։ Հակառակ պարբերական վտանգներու, հազարաւոր ընտանիքներ կ'ապրին շրջակաները, անվեհեր, կապուած իրենց հողին։ Աքանչելի են օդն ու ջուրը։

Պոմպէ չհասած, շրջիկները ընդհանրապէս կանգ կ'առնեն գեղեցիկ գործարանի մը առջեւ ուր կը շինուին գեղարուեստական յիշատակներ, փորագրուած՝ խեցիներու, բուստերու, գոյնզգոյն սաթերու եւն. վրայ։

Ընդհանրապէս աղքատ է ժողովուրդը, բայց աշխատասէր, մանաւանդ շատ յառաջացած գեղարուեստի, նկարչութեան եւ երաժշտութեան մէջ։

Վերջապէս հասանք պատմական քաղաքին առջեւ։ Անցեալ տարուան նոր պեղումներէն երեւան եկած են տասնեակ մը մարմարինէ սիւներ։ Կ'ըսուի թէ պալատի մը աւերակներէն մնացած են։ Քիչ հեռուն պատ մը հիւսուած կղմինտրէ, կարծես քանի մը տասնեակ տարիներու հնութեամբ, մինչդեռ Քրիստոսէ առաջ շինուած է։ Այցելելու համար մտանք այն դուռնէն ուրկէ միլիոնաւոր զբօսաշրջիկներ քսան դարէ ի վեր անցած, նաեւ Պոմպէի քաղաքացիներ մտած ու ելած են արհամարհելով հրաբուխին բոցն ու կրակը։ Սկսանք կամաց կամաց ելլել դէպի վեր, նեղ փողոցէն, սեւ քառակուսի քարերու վրան կոխելով։ Աջ ու ձախ պատեր հին օրերէն մնացած։ Կը նմանի գետնուղիի մը, սակայն միշտ դէպի վեր կ'ելլէինք։ Այսպէս բաւական սանդուղներ բարձրանալէ վերջ հասանք բուն քաղաքին դուռը եւ անմիջապէս ոտք կոխեցինք անոր պատմական փողոցները։ Քանի մը քայլ անդին աջէն դատարանը։ Ներս մտանք բաց դուռնէն։ Բացատրութիւններ կուտար իտալացի առաջնորդը որ գոց գիտէր իր ըսելիքները։ Մեզի ցոյց տուին զնտան մը, նաեւ ուրիշ սենեակ մը դատապարտեալներու, այն ատեանը ուր հանրութիւնը կը լսէր վճիռները։ Աւերակ տուներու վրայ մնացած են անունները Հռովմայեցի քաղաքացիներու, փողոցի անունները, նոյնիսկ շատերու արհեստը։ Շատ մը տուներու մէջ տակաւին կան գեղեցկօրէն պահուած խճանկար գետիններ, մարմարէ շատրուաններ։ Ահա հոս գինետուն մը, խոշոր գինիի կուժեր, քով քովի շարուած, գինիի տեղ քարեր եւ փոշի, դարերու աղտեղութիւնը։ Ահա այստեղ հռովմէական փուռ մը, սակայն որքան կը նմանի Ուրֆա, աքսորի մէջ իմ աշխատած փուռին։ Մանաւանդ աւերակ տուները, ամայի տուները, ուր դարեր առաջ կը լսուէին մանուկներու խնդուքը եւ մայրերու լացը, որքան կը յիշեցնէին Ուրֆայի եւ Այնթապի ռմբակոծուած, ամայացած տուները։ Երկու պատկերները յար ու նման էին, մին աւերակ դարձած բնութեան մէկ անգութ քմահաճոյքէն, իսկ միւսը դարձեալ անգութ եւ վայրագ ժողովուրդի մը ձեռքով։

Կանգնած ենք ընդարձակ ամփիթատրոնի մը առջեւ։ Յաղթական կամարներ երկու կողմէն, ամպիոններ, 5—6 խանութներ բաց, առանց դուռի ուր լումայափոխներ իրենց արհեստը կը գործածէին։ Մեհեան մը Արամազդի, ուրկէ յաճախ անցած են Ներոնը եւ Յուլիոս Կեսարը։

Ու կը խորհէի, ո՞վ գիտէ որքան փառաւոր քաղաք մը եղած է Պոմպէ։ Ահ այս անկիւնը երկու Հռոմայեցիներ տաք վիճաբանութեան մէջ։ Հոս երկու վաճառականներ կ'առնեն, կը ծախեն, փոխ դրամ կուտան, տոկոսի մասին կը խօսին։ Անդին ուրիշ խումբ մը կը վերյիշէ քաղաքական դէպք մը, Հռոմի հաստատումը, Ներոնի ոճիրները, Քրիստոնեաներու հալածանքը, Պօղոս առաքեալի քարոզութիւնը եւն.։ Պատերուն վրայ խոշոր տառերով անուններ ընտրութեանց առթիւ ինչպէս այսօր։

Տեղ մը տեսանք ջուրի խողովակներ, ճիշդ նոյնը ինչ որ արդի տուներու մէջ, Նախաքրիստոնէական շրջաններէ մնացած։

Այցելեցինք նաեւ բաղնիքը, ուր տաք եւ պաղ ջուրի լոգանք կ'առնէին, խառն։ Հռովմայեցիները համբաւաւոր եղած են իրենց կերուխումով եւ հաճոյքներով։ Ուտել որքան որ կրնաս, յաճախ 20 — 30 պնակ։ Մեծ տուներու մէջ տակաւին խոհանոցներու մօտ կային vomitariumներ։ Յաճախ ժամեր կը տեւէին խնջոյքները։ Իսկ աղքատը ու գերին դատապարտուած էին մեռնելու։ Այցելեցինք ամենագեղեցիկ տունը, սենեակներու պատերը զարդարուած, գեղեցիկ նկարներով, պարտէզ մը շրջապատուած մարմարէ արձաններով, մէջտեղը աւազան։ Հոս է որ ամենագեղեցիկ պատկերները կան։ Եւ իտալացի կաթոլիկ մեր առաջնորդը զառնութեամբ կ'ըսէր — «Աստուած պատժեց այս ժողովուրդը, իրենց զեղխ կեանքին համար։ Այս պալատին մէջ կ'ապրէին երկու վաշխառու եղբայրներ եւ իրենց ոսկիները ու արծաթները կը պահէին այս երկու խոշոր սնտուկներուն մէջ։

Մօտաւորապէս երկու ժամ շրջեցանք աւերակ քաղաքին մէջ եւ անկէ այցելեցինք թանգարանը ուր պահուած են զանազան գործիքներ, կահ կարասիներ, զարդեղէններ նման եգիպտականին։ Ամէնէն յուզիչը նոյն ատեն լաւաներէն խեղդամահ եղած տիկնոջ մը քարացած արձանն էր։ Կար նաեւ Հռովմայեցի պահակի մը քարացած մարմինը։ Մեռած իր պաշտօնին գլուխը, վախէն ու լաւաներու սարսափէն, ձեռքերը աչքին տարած։ Եւ շուն մը, երկու թաթերը դէպի աչքերուն վրայ տարած, բերանը բաց, շնչասպառ։ (Ն. Ք. 79)։

Յոգնած էինք այլեւս եւ կ'ուզէինք վերադառնալ։ Դուրսը ամէն բան սովորականին պէս։

Նափոլին լոյսերու մէջ կը լողար, երբ մեր շոգենաւը կրկին ճամբայ ելաւ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ

Ակն՝ հարիւր տարի առաջ

(Հնագոյն հայ թերթէ մը)

«Յառաջ»ի մէջ (Թ. 5996) տուած էինք օտար հին ճանապարհորդներու տեղեկութիւնը Ակնի մասին։

Հայ հնագոյն վկայութիւններուն մէջ, Նալեան Պատրիարքի յիշատակութենէն վերջ, կարեւոր տեղ մը կը բռնէ պոլսահայ հին թերթերէն «Հայաստան»ի հրատարակած տեղեկութիւնը։ Այս թերթը (Կ. Պ. 1847 Թ. 43) «Վիճակագրութիւն Ակնայ քաղաքին եւ բոլոր վիճակին, գրեալ յամին 1847 փետրուար 11» վերնագրին տակ կուտայ Ակնի եւ իր գիւղերուն մասին համառօտ վիճակագրական ծանօթութիւն մը, որ կը ներկայացնէ մեզ Ակն՝ հարիւր տարի առաջուան վիճակին մէջ՝ ուրիշ կողմէ անծանօթ ինչ ինչ մանրամասնութիւններով։ Կ'օրինակեմ ամբողջութեամբ.—

«Ակնայ քաղաքին եւ վիճակին հոգեւոր առաջնորդն է արժանապատիւ Պետրոս վարդապետը, եւ քաղաքական կառավարութեան կողմէն՝ Խարբերդու կցորդ է։

Ակնայ քաղաքին մէջ երկու եկեղեցի կան, մէկը սուրբ Գէորգ անուամբ, եւ ունի վեց քահանայ, միւսը սուրբ Աստուածածին անուամբ, եւ ունի եօթն քահանայ։

Քաղաքիս վիճակին մէջ մէկ վանք մը կայ, Սուրբ Երեւում ըսուած, որ քաղաքէն 7 ժամու ճամբայ հեռու է, եւ ճամբուն վրայ են Օձաճուխլու ըսուած ապստամբ Քիւրտերը, որ անդադար վանքը գալով երթալով՝ երբեմն վանքին երեւելի վնասներ ալ կը հասցընեն։ Միայն մէկ վարդապետ մը ունի միաբան, քանի մըն ալ աշխարհական մշակներ կան։

Քաղաքիս մօտ քանի մը ուխտատեղիք ալ ունի, որ ասոնք են։ Սրբոյն Թալիլեայ բժշկի անուամբ աւերակ եկեղեցի մը։ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի անուամբ նոյնպէս աւերակ եկեղեցի մը։ Ասոնք երկուքն ալ քաղաքին մօտ են։ Յունաց վանք ըսուած գիւղին եկեղեցւոյն մէջ սրբոյն Սարգսի զօրավարի անուամբ մատուռ մը կայ՝ Հայոց ուխտատեղի, որ քաղաքէն կէս ժամու չափ հեռու է, եւ շատ հին շէնք կը նմանի։ Նոյնպէս Յունաց Մուշադկայ ըսուած գիւղը, քաղաքէն երկու ժամու չափ հեռի։ Հայոց ազգին յատկացեալ մէկ սեղան մը կայ սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի անուամբ, Յունաց եկեղեցւոյն մէջը։

Տիվրիկու վիճակին մէջ՝ Ակնայ քաղաքէն վեց ժամ հեռու, սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյ անուամբ ուխտատեղի մը կայ, որ ասկէց քանի մը տարի առաջ՝ գերապատիւ Միսաք ամիրայն իր ծախիւքը մէկ փոքրիկ եւ գեղեցիկ մատուռ մը շինել տուաւ։

Ակնայ քաղաքին մէջ երկու Մայր դպրատուն կայ. մէկը սուրբ Գէորգայ եկեղեցւոյն քով, որուն մէջ երեք վարժապետ կան, մէկը հասարակ ընթերցման, մէկը եկեղեցական երաժշտութեան, եւ մէկը քերականութեան, եւ ուսանողները ամէնքը մէկէն 120 տղայ կ'ելլեն։ Միւս դպրատունն է սուրբ Աստուածածնի եկեղեցւոյն քով, որ երկու վարժապետ ունի, մէկը հասարակ ընթերցման, եւ մէկը եկեղեցական երաժշտութեան. ուսանողներն են 110 հոգի։ Այս երկու դպրատունէս զատ՝ քաղաքին չորս երեւելի թաղերուն մէջն ալ մէկ մէկ դպրատուն կան մէկ մէկ վարժապետով, որ այն թաղերուն մանր տղոցը հասարակ ընթերցմունք կը սորվեցնեն։

Քաղաքիս Առաջնորդին հոգեւոր կառավարութեան տակը ինկած գիւղերը՝ ասոնք են.—

Ապուչեխ.— Մէկ եկեղեցի մը ունի սուրբ Նշան անուամբ, չորս քահանայ, դպրատուն մը, որուն մէկ հատիկ վարժապետը միանգամայն եկեղեցական երաժշտութիւն ալ դաս կուտայ, քերականութիւն ալ, աշակերտներն են 78։ Այս գիւղս քանի մը ուխտատեղի ալ ունի, որ են սուրբ Աստուածածնի անուամբ մատուռ մը, որ հասարակօրէն Ագարակ կ'ըսուի, սուրբ Մինասայ անուամբ մատուռ մը, ասոնք երկուքն ալ գիւղին խիստ մօտ են։ Սուրբ Թորոս, սուրբ Սահակ եւ սուրբ Յակոբ անունով երեք հատ աւերակ եկեղեցիներ գիւղէն դուրս։ Այս երեք աւերակներուս մէջն ալ հին շինուածքներու նշաններ կ'երեւին։ Գիւղիս Ձարագ ըսուած թաղին մէջ մէկ աւերակ եկեղեցի մըն ալ կայ՝ որ Մաքրնտուրիկ կ'ըսուի, (գուցէ Մայրն Տիրուհի անունէն աւրուած. որովհետեւ Տիրուհի անունը շատ տեղ աւրելով Տուրիկ ըսուիլը լսուած է)։ Ուրիշ աւերակ եկեղեցի մըն ալ կայ նոյն գիւղին մէջ, սուրբ Թորոս անունով, եւ այս ալ ուխտատեղի է։

Կամարկապ.— Երկու եկեղեցի ունի, մէկը սուրբ Աստուածածնի, եւ միւսը սուրբ Գէորգայ անուամբ, երկուքին մէջ երեք քահանայ կայ։ Մէկ դպրատուն մը եւ երկու վարժապետ ունին. եւ 68 տղայք ասոնցմէ հասարակ կարդալ եւ եկեղեցական երաժշտութիւն կը սորվին։ Գիւղիս ուխտատեղիներն են սուրբ Թորոս եւ սուրբ Յակոբ, եւ աւերակ եկեղեցիներ սուրբ Խաչ եւ սուրբ Նիկողայոս։

Կարուշլա.— Մէկ եկեղեցի մը ունի սուրբ Աստուածածնի անունով, եւ երկու քահանայ, մէկ դպրատուն մը քսան տղայով, եւ քահանաներուն մէկը հոն տղայոց հասարակ կարդալ եւ գրել կը սորվեցունէ։ Գիւղէն մէկ քառորդ ժամու չափ հեռի՝ սրբոց անարծաթ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի անունով հին ատենէ հաստատուն շինուած եկեղեցի մը կայ ուխտատեղի։ Մէկ ժամու չափ գիւղէն հեռու ալ սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյ անուամբ աւերակ եկեղեցի մը կայ, որ այս ալ ուխտատեղի է։

Բէնկեան.— Քաղաքական կառավարութեան կողմանէ Տիվրիկու իշխանութեան տակն է։ Մէկ եկեղեցի ունի սուրբ Հրեշտակապետաց անունով, եւ երկու քահանայ, մէկ դպրատուն մը, ուր 50 տղու չափ՝ մէկ վարժապետէ մը հասարակ կարդալ գրել կը սորվին։ Գեղին դիմացը Եփրատ գետին քովը Աստուածածնի անուամբ մատուռ մը կայ, որ առաջ աւերակ էր, մեծազօր ինքնակալին հրամանաւ ասկէց քանի մը տարի առաջ նոր շինուեցաւ։ Նոյն գիւղէն կէս ժամու չափ հեռի, նոյնպէս Եփրատ գետին վրայ՝ հին ժամանակէ մնացած պզտիկ մատուռ մըն ալ կայ Սրբոց Երից Մանկանց անունով։ Ասոնք երկուքն ալ ուխտատեղի են։

Լիճ.— Մէկ եկեղեցի մը ունի Աստուածածնի անուամբ, եւ երկու քահանայ, որոնց մէկը դպրատունը կը նստի եւ երեսունի չափ տղոց կարդալ գրել եւ քերականութիւն կը սորվեցնէ։ Տաճկաց Եաղուպլու գիւղին վրայի լերանը գագաթը Սուրբ Յակոբայ անուամբ ուխտատեղի մը կայ։

ՊՈՒՏ՝Մ ԾԻԾԱՂ

ՀԵՐՔԵԼՈՒ ԱՐՀԵՍՏԸ ...

Ի՜նչ միամիտներ կան, որոնք ահագին ժամանակ կը վատնեն, իրենց հայրիկին քսակը կը չորցնեն, «քաղաքական գիտութիւն», «դիւանագիտութիւն» կոչուած տղայական գիտելիքներ հաւաքելու համար։

Ի՜նչ հարկ երկար – բարակ յոգնելու։ Ուղեղ ճենճերելու։ Բառգրքոյկ մը կուխէ գրպանդ եւ ի հարկին, անոր մէջի բառերը իրարու եռեւէ շարէ՝ առանց իմաստ եւ յստակութիւն փնտռելու՝ կ՚ըլլայ քաղաքական տեսութիւն ։

Ընթերցողները կամ ունկնդիրները՝ եթէ բան չհասկնան իսկ, բարձր իմաստ կը վերագրեն ատոնց եւ ձեզ մեծ դիւանագէտի տեղ կ՚առնեն ...

Եթէ թղթակիցները շատ նեղը դնեն ձեզ, «կը հերքեմ այդ տեսակի լուրի մը գոյութիւնը», ըսելով ձեր օձիքը կ՚ազատէք ...

— Պատերազմի հաւանականութիւն կը տեսնէ՞ք, Պ. Պատուիրակ ։

— Պատերազմ եւ խաղաղութիւն։ Երկու հակադիր լրացուցիչներ։ Պատերազմ, այո, եթէ խաղաղութիւն ամրապնդել կ՚ուզենք, պատերազմի մասին մտածելը իմաստ չունենար։

— Ուրեմն։ Կրնա՞ք հերքել պատերազմի հաւանականութիւնը։

— Հերքեցէք առանց վերապահութեան ։

— Պ. Նախարար, ի՞նչ ցուրի մէջ է գերմանական խնդիրը։ Կարգ մը դժուարութիւններու մասին կը խօսին, ո՞րքան իրական են։

— Մենք լուր չունինք այդ տեսակ դժուարութիւններէ։ Կրնաք հերքել ։

— Իսլանտացիները հիւլէական ռումբ կը պատրաստեն եղեր՝ Նաքիմացիներուն հետ դաշնագիր կնքած են կ՚ըսուի ։ Կրնա՞նք հաստատել սոյն լուրը Մ. Ֆլէկըր։

— Ոչ։ Ես բոլորովին կը հերքեմ այդ լուրը։ Թէեւ զրոյցներ մը շրջելու հաւանականութեան մասին կը խօսուի։ Ես կրնամ հերքել այդ ալ։ Հերքեցէք դուք ալ ։

Միայն օտար դիւանագէտները չեն որ հերքումախտէ բռնուած են։ Մենք Հայերս ալ ներկայիս ունինք կարող հառաջդիմական դիւանագէտներ։ Նորափետուր, Նորաբոյս, թարմ – թարմ փուռէն ելած դիւանագէտներ։Ասոնք ալ ունին իրենց որոշ «փաստ»երը հայկական կեանքի հակասական երեւոյթներու մասին։

— Կը լսենք թէ տասը հազար մը Հայեր արտածուած են Կովկասէն՝ անծանօթ հասցէով, ինչ կ՚ըսէք կուսպոտին — ընկեր։

— Օ՛, օ՛, ինչ ոճրագոյն սուտ։ Կովկասէն Հայե՞ր արտաքսել... Դաշնակի մտայնութիւն։ Անցած օր սովետ պատուիրակ Շմիսքին պաշտօնապէս հերքեց այդ սուտ զրոյցը։ Ես հոս նստած՝ գիտեմ որ սուտ է։ Հարցուցէք Երեւան եւ պիտի ստանաք պատասխանը.— «Ոչ մէկ Հայ իր տեղէն շարժած է եւ ոչ ալ կրնայ շարժիլ»։

«Ինչ որ ալ ըլլայ իրականութիւնը՝ հերքելով հերքեցէք։ Ձեր Փունկցիոնէրական գիտակցութիւնը այդ է պահանջում»։

Կ՚իմանանք որ, սոյն Նորափետուր հայ հառաջդիմական դիւանագէտը Թուրք Մէպուսի մը հետ ալ տեսակցած է։ Այդ Մէպուսն ալ հերքելով հերքած է հայկական ջարդերը եւ աքսորները։

Ահա փաստ մըն ալ — կոչած է մեր հայ դիւանագէտը, որ կը հերքէ Կովկասի տասը հազար Հայերու աքսորը։ Դաշնակ թերթերը կը խեղաթիւրեն իրականութիւնը, օդափոխութեան բառը վերածելով «աքսոր»ի, «տեղահանութեան»։

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ մը հաստատուած է Պոսթընի նահանգային համալսարանին մէջ, ինչպէս կը հաստատէ կրթական բաժնին վարիչը, Ի. Էվըրէթ Քլարք, նամակ մը ուղղելով «Հայրենիք»ի խմբագրութեան ։ 1949ի կրթական ծրագրին մէջ գրուած է հետեւեալը.— Տարրական դասընթացք հայերէնի, վեր. Մովսէս Ցակոբեան, 15 դաս, 10 տոլար, չհաշուելով գրքին ծախքը ։ Այս դասընթացքին նպատակն է սորվեցնել արդի հայերէնը։ Սկիզբէն իսկ ջանք կ՚ըլլայ որպէսզի ուսանողը խօսի, գրէ եւ կարդայ հայերէն։ Դասընթացքի վերջին օրերուն տեղեկութիւններ կը տրուին Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին։ Միջին դասընթացք հայերէնի.— Վեր. Ե. Տ. Մկրտիչեան։ 15 դաս ։ 10 տոլար։ Այս դասընթացքին մէջ կ՚ուսումնասիրուի արդի հայերէնը։ Կ՚ուսուցուին նախնական քերականական կանոններ։ Դասընթացքի վերջին օրերուն տեղեկութիւններ կը տրուին Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին։ Բարձրագոյն դասընթացք հայերէնի.— 15 դաս, երկու վեցամսեայ։ Ունկնդիր ուսանողին տասը տոլար, նիշ ստացող ուսանողին 14 տոլար ։

Նարվեր.— Սուրբ Մինասայ անուամբ եւ երկու քահանայով եկեղեցի մը ունի։ Քահանաներուն մէկը գիւղին դպրատանը վարժապետութիւն կ՚ընէ, 10 տղայ հասարակ կարդալ եւ գիր կը սորվին։ Գիւղին անմիջապէս քովը Աստուածածնի անուամբ աւերակ եկեղեցի մը կայ ուխտատեղի»։

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Նախիրը ձորքէն գնաց, հորթը կը փնտռէ։

— Նախ կեր, ապա գոհացիր, նախ տես ապա զարմացիր ։

— Նեան ու խզաքը թաչելէն ետք՝ ալ ետ չեն գար ։

— Ներսը գիս կը վառէ, դուրսը՝ ուրիշները։

— Նոր աւելը՝ լաւ կ՚աւլէ. իսկ հինը մաքրելու տեղ կ՚աղտոտէ ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Տասնըհինգ օր դադարէ մը ետք, կիրակի 27 Նոյեմբերին Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները վերսկսան իրենց ախոյենական մրցումներուն ։

Ժամը 13.15 Chatouի դաշտին վրայ մեր պահեստին դիմաւորեց հակառակորդ խումբը։ Մեր տղոց խաղը քիչ մը կաղլիկ էր եւ տասը հոգիով ճակատեցան։ Բարեբախտաբար մեր մարզիչը, Պ. Մօրիս Քէօսէյեան իբրեւ բերդապահ ճարպիկութեամբ եւ յանդգնութեամբ պաշտպանեց ու կազմակերպեց խաղը։ Հակառակ մեր լաւագոյն խաղընկերներու բացակայութեան եւ նորերու անփորձութեան պատուաւոր պարտութիւն մը կրեցին, 2 1։

Ժամը 15ին մեր Ա. խումբը դաշտ եկաւ խանդավառ եւ աշխոյժ։ Հակառակորդը կարծես վճռած էր յաղթել։ Ցախուռն յարձակողականներով մեր բերդը նեղը դրաւ։ Իսկ միւս կողմէ ակներեւ էր դատաւորին կողմնակալութիւնը ։ Հակառակ ասոր մեր բերդապահը Ցակոբ՝ ճարպիկութեամբ ետ մղեց գնդակը։ Հակառակորդը նշանակեց առաջին նշանակէտը։ Մեր տղաքը անցան յարձակողականի եւ Վարուժան աջ ծայրէն պեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցաւ առաջին նշանակէտը ։

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Մ.ի Ա.ը աւելի վճռականօրէն սաստկացուց յարձակողականը գեղեցիկ փասերով։ Ձախ ծայր Ցակոբ առիթէն օգտուելով շահեցաւ երկրորդ նշանակէտ մը։ Հակառակորդը գլուխը կորսնցուցած ինքնապաշտպանութեան անցաւ։ Ստեղծուեցաւ շուարում մը եւ երրորդ նշանակէտ մը շահեցանք։

Նշանակելի էր մեր բերդապահ Ցակոբի առուծի դիմադրութիւնը։ Մեր յառաջապահներէն Գէորգ, Ցակոբ, Լոչեան, Վարուժան եւ Ց. Գարաօղլանեան իրենց հետեւողական յարձակումներով զարմացուցին հանդիսականները, իսկ Կարօ իբրեւ վերջապահի կազմակերպիչ Կինեարի, Րաֆֆիի եւ Ալիքսանեանի հետ իսկական անխորտակելի պատուար մը դարձաւ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Մ.ի յաղթանակով, 3—1։

Մեր սիրունիկ կրտսերներն ալ փայլեցան իրենց յանդուգն խաղարկութեամբ Cheminots de l'Ouestի դէմ որոնց յաղթեցին 2—0։

Հոս տեղին է անգամ մը եւս յիշեցնել մեր հայրենակիցներուն որ իրենց հանդիսականի խաղաղ եւ պաղարիւն դիրքը պահեն ու անախորժութեանց տեղի չտան։ Պէտք է գիտնան որ իրենց անտեղի խօսքերն ու միջամտութիւնները կը ջղայնացնեն մարզիկները, գէշ տպաւորութիւն կը ձգեն տեղացիներու վրայ, որքան ալ իրաւացի ըլլան.

★ Վաղը, կիրակի, մեր մարզիկները պիտի չափուին մեր դաշտին վրայ (Stade Jean Bouin, Իսի լէ Մուլինօ), La Clodoի դէմ։ Անշուշտ մարզասէր հասարակութիւնը պիտի փութայ խրախուսել իր ներկայութեամբ, մնալով միշտ պաղարիւն եւ կարգապահ ։

★ Հ. Մ. Մ.ը արդէն կազմած է իր պասքէթի եւ վօլէ պօլի խումբերը որոնք մօտերս պիտի մասնակցին առաջին պարեկամական մրցումներուն։ Իսկ «աթլէթիզմ»ի մարզանքները կը կատարուին ամէն կիրակի առաւօտ Stade Olierի դաշտին վրայ մեր զոյգ մարզիչներու հսկողութեամբ, այսպէս կը նախապատրաստուին յառաջիկայ Ողիմպիականին։

Ց. ԴԻՏՈՂ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

— Դուն տուն գնա, Ռէս Վարդան, տնեցիները վախի մէջ ըլլալու են, գնա, ինծի մի սպասեր, յորդորեց Դարբինը՝ աւելի մեղմ չեշտով։

Ռէսը չտկուեցաւ դէպի տուն ։ Իրեն հետեւեցան միւսները։ Դարբին Հրաչ մինակը մնաց մեռելատան մէջ։ Ցակոբի մայրը, Զարդար՝ քանի մը անգամ նուաղեցաւ։ Երիտասարդ հարսը, Լիան՝ կծկուած կուլար, յաւիտենական դժբախտի մը թշուառութեամբ ։

— Զարդար մայրիկ, լալու, մազ փետտելուատեն չէ, ինքզինքիդ եկուր, այս տունը ասկէ վերջ՝ դուն պիտի կառավարես, մինչեւ որ թոռդ մեծնայ, անոնց ալ մեղքցիր, կը բաւէ ...

Դարբինը ի զուր կը փորձէր խրատել, Զարդար կարծես աւելի կուլար ու աւելի կը հեկեկար։ «Ցակոբս, մէկ հատիկ տղաս, ո՞վ ծուռ նայեցաւ հասակէդ, ո՞վ քեզ տարաւ», կ՚աղերսէր Զարդար՝ օրօրուելով, մազերը ցրիւ եկած աչքերուն վրայ։ — «Մենք պատիւ չունինք, ամէն բան Թուրքին է, ամէն ինչ անոնց համար»... Կը կրկնէր Զարդար՝ գլուխը երերցնելով։

Դարբին Հրաչը հասկցեր էր արդէն, դէպքին մանրամասնութիւնը, երբ բազմութեան մէջ կը մտնէր։ Աղբիւրի ճամբան, Լիան՝ ջուրէ վերադարձին՝ կը հետապնդուի Ալիի կողմէ, ճարահատ՝ կուժը կը նետէ ու կը փախչի տուն։ Ալին կը վազէ անոր ետեւէն, եւ, յանկարծ դէմը կ՚ելլէ Լիայի ամուսինը՝ Ցակոբ ։

— Քու... Ու այդքան միայն, Ցակոբ խօսքը բերնին մէջ կիսատ՝ կ՚իյնայ գետին։ Դաշոյնի հինգ հարուածներ ստացեր էր խեղճ տղան, եւ արեան հոսումը վերջ տուած էր իր կեանքին ։

Գիշերը ծանր կապարի պէս կ՚իջնէր Զարդարի տան մէջ ու իր սրտին։ Ջէթէ ճրագին պլպլացող աղօտ լոյսին տակ, Դարբին Հրաչ կ՚ապրէր իր օրերուն ամէնէն ծանր ու սեւ վայրկեանները։ Իր աչքին առջեւ՝ դիակ մը, երկու կիներ, եւ դրացիին տունը տարուած Լիային չորս տարեկան տղան՝ Հրանդը։ Դարբինը այդ տան մէջ կը տեսնէր վիճակը բովանդակ հայութեան,— անտէր, անզէն, վախկոտ ու արցունքներու մէջ կորսուած։ Ու կը մտածէր,— մինչեւ ե՞րբ այսպէս, քանի դարեր տեւեցին մեր այս լացը, մեր տան փլուզումներն ու հայ մարդուն դիակին ցուցադրումները փողոցներու մէջ կամ դաշտի ճամբան, այգիներու պատին տակ։ Մինչեւ ե՞րբ այսպէս... Եթէ մէկը ուշադրութեամբ զննէր Դարբինի երեւոյթը՝ պիտի կարծէր թէ քարէ արձան մըն է ան, եւ իր աչքերը՝ կրակէ քուրայ։ Արիւնը կը խուժէր իր երակներէն ու ջիղերը կը պրկուէին ըմբոստութեան թափով մը ։

Անհանգիստ էր։ Փորձեց ծխիկ ծխիկի վրայ վառել, ոչ մէկ օգուտ։ Սիրտը կ՚եփէր եւ անկէ յառաջ եկած շոգիները՝ իր մարմինը կը շարժէին, դէպի դուրս նետելու համար զայն ...

Ցանկարծ՝ ոտքի ելլելով՝ դուռը բացաւ ու կորսուեցաւ մութին մէջ ։

Դարբին Հրաչ՝ ինքն իր տէրը չէր, հաւասարակշռութիւնը կորսնցնող մարդու մը կը նմանէր, լեցուած ատելութեան ու ըմբոստացումի կրակով։

Գիւղը լռած էր գիշերուան մթութեան մէջ, ճրագները՝ մարած, փողոցները ամայի։ Ո՞ւր կ՚երթար, ի՞նչ կը փնտռէր ինքն ալ չէր գիտեր ։ Դուրս ելած էր կրակէ աչքերով, Հայուն տառապանքը իր սրտին, կը քալէր գլուխը ուղիղ բռնած՝ դէպի թրքական թաղերը... Անցաւ քանի մը փողոցներէ, կանգ առաւ շատ մը տուներու առջեւ, բայց ոչ ոք դտաւ, ոչինչ լսեց, բացի իր ոտքերուն ձայնէն, սրտին հեւքէն։ Եթէ այդ պահուն Ալին հանդիպած ըլլար, նոյնիսկ ուրիշ Թուրք մը, արիւն պիտի ցանուէր գետին, ճիչեր պիտի արձագանգուէր մութին մէջ։

Գնաց մինչեւ Ալիի տան առջեւ, դռները փակ՝ տունը կը նիրհէր գիշերուան լռութեան մէջ. Ի զուր կը փորձէր մարդկային շունչ մը, չշուկ մը լսել, մութին մէջ ստուեր մը տեսնել, իր սրտին մէջ կուտակուած կսկիծը պարպելու, իր պրկուած բազուկներուն թափ քակելու համար։ Ապարդիւն պտտելէ վերջ՝ կրկին գնաց Զարդարենց տունը, գետին փռուած Ցակոբին դիակը իր աչքերուն առջեւ։ Դարբինը, այդ գիշեր, դարձաւ մեռելապահ, սիրտը լեցուած ահաւոր հեկեկումներով։ Այդ գիշեր, Դարբին Հրաչը տէր դարձաւ գետին պառկած հայ երիտասարդի մը դիակին ...

Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ 12 զինակից պետութեանց արտ. պաշտպանութեան նախարարները ժողով գումարելով Փարիզի մէջ, քննեցին ընդհ. հրամանատարութեան եւ սպառազինութեանց խնդիրները ։ Օրակարգին մէջ կը գտնուին երկու փափուկ հարցեր եւս,— 1. Զինամթերքի շինութիւն Եւրոպայի մէջ.— 2. Արեւմտեան Գերմանիոյ դերը Եւրոպայի պաշտպանութեան մէջ։ Մասնագէտներու կարծիքով, այս անգամ ալ Ֆրանսան է որ պիտի կրէ հարուածին ծանրութիւնը, եթէ պատերազմ ծագի։ Պաշտպանութեան ճակատը կ'երկարի Նորվեկիայէն մինչեւ Իտալիա։ Անշուշտ Ամերիկացիները իրենց կը վերապահեն ամէնէն կարեւոր դերը ։

24 ԺԱՄ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ յայտարարուեցաւ Իտալիոյ մէջ, բողոքելու համար քանի մը հողագործներու սպանութեան դէմ։ Գործադուլին կազմակերպիչն է Իտալիոյ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը որ կը պահանջէ երաշխաւորել բանուորական ժողովներու ազատութիւնը, ոստիկաններէն ետ առնել պատերազմական զէնքերը, քննութիւն բանալ հարաւ. Իտալիոյ կացութեան մասին ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ խնդիրը նորէն քննուեցաւ Ազգաժողովին մէջ։ Ամերիկեան պատուիրակը առաջարկեց հանրօգուտ ձեռնարկներու ծրագիր մը յօրինել, փոխանակ նպաստ բաշխելու։ « Նպաստները եւ բռնի ծուլութիւնը կ'անբարոյացնեն մարդը»։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ պատուիրակներէն, առաջարկեց 54.900.000 տոլարի վարկ մը յատկացնել 18 ամսուան համար, ուղղակի օգնելու եւ հանրօգուտ շինութիւններ կատարելու նպատակով։ Անգլիական պատուիրակն ալ առաջարկեց միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի տարագիրները անօթի չմեռնին։

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ նոր Դաշնակցութիւնը (ոչ — համայնավար), որ 50 միլիոն անդամ կը հաշուէ, 8ի դէմ 46 ձայնով որոշեց հրաւիրել կաթոլիկ սէնտիքաները՝ միանալ նոր կազմակերպութեան ։

« ՔՈՔԱ — ՔՈԼԱ » ըմպելին Ֆրանսայի մէջ ալ տարածել կ'ուզեն Ամերիկացիներ եւ Ֆրանսացիներ։ Համայնավարները բողոքեցին այս ձեռնարկին դէմ, զայն «անմիջական վտանգ մը համարելով Ֆրանսայի անուշահամ ըմպելիներուն, գարեջուրին, հանքային ջուրերուն եւն. համար» ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի, Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը իրենց ախոյենական մրցումները կ'ունենան Stade Jean Bouin, իսկ լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ, La Clodoի դէմ։

Պահեստի խումբը ժամը 13.15ին, իսկ Ա. խումբը ժամը 15ին։

Կրտսերները (Cadet) Azur Sportի դէմ ժամը 15ին։ Ճշդապահ ըլլալ ։

ԴԵԿՏ. 25ԻՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ե. Իւթիւճեան եւ դուստր, Տէր եւ Տիկին Մ. Իւթիւճեան եւ զաւակը Գ. Ա. Իւթիւճեան, ինչպէս եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոյ իրենց ծնողաց, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ եւ ՄԿՐՏԻՉ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ յիշատակին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ
23, 24 եւ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ
Salle d'Horticulture

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ « Արծիւ » ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի, այս կիրակի, 4 Դեկտ. ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, 72 Bld. Marechal Joffre, Պուր լա Րէն։

Կը նախագահէ ընկեր Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ՃՈԽ ԳԻՒՖԷ ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Porte d'Orléansէն առնել 188 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Պուր լա Րէն, Place Condorcet, կամ métro Պուր լա Րէն ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, Օր. Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկեր Ե. ՍԵՐՈԲԵԱՆ, Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Թառիստ ԳԱՐԵԳԻՆ։ Խմբական երգ, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ։ Եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ ։

★

ՇԱՎԻԼԻ Թաղապետական սրահին մէջ, Salle des Fêtes, rue Stalingrad։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. Դ. «Արդութեան» խումբին եւ մասնակցութեամբ Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդին, այս կիրակի ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր։

Կը խօսին ընկերներ ՑՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ եւ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Նոր Սերունդի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ։ Օր. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ընկերուհիներ ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ, ՍՐԲՈՒՀԻ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, ՕՂՏԱՑԵԱՆ, ընկերներ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եւ Խ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ։

Ժամը 8էն մինչեւ 12 եւրոպական պարեր։

Մուտքը 50 Ֆրանք ։

Պարահանդէս Ներկայացում Սեվրանի մէջ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 4 Դեկտ. ժամը 15—24։ Կը ներկայացուի.—

600 ՏԱՐՈՒԱՅ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ՑԱՂԹԱՆԱԿԸ եւ ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐԸ (զաւեշտ)։

Առատ պիւֆէ, ջերմութիւնը ապահովուած է։

Gare du Nordէն կառախումբ, ժամը 13.50ին, 14.15ին, Autocar Սիթրօէն, Place de Stalingradէն ամէն կէս ժամը։ Իջնել Place de Sevran։ Մուտքը 100 եւ 150 Ֆրանք ։

Թատերական Ներկայացում

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, 4 Դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rue Voltaire։ Կը ներկայացուի Ղ. Մելոյեանի՝

« ԱՐՄԵՆՈՅՇ »Ը

ղեկավարութեամբ Բ. Հայպէշեանի։

Միջնարարներուն երգ Տ. Ֆ. Ասատուրեան, Օր. Մ. Մուրատեան, Գ. Ա. Քուպէլեան ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ . — Charenton Ecolesէն առնել թիւ 103 օթօպիւսը, իջնել Mairie d'Alfortville։

SALLE GAVEAUԻ ՄԷՋ
Դեկտեմբեր 11ի կիրակի՝, ժամը 5ին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Փարիզահայ Երգչախումբին

Ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ, Տիկ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԱԼՊԱՆ , եւայլն։

ՓԱՐԻԶԻ Ֆ. Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան յանձնախումբը ժողովի կը հրաւիրուի այս երկուշաբթի ժամը 4ին Տիկին Կազազեանի բնակարանը, 6 rue St. Sulpice։ Կը խնդրուի բոլոր մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներէն ներկայ ըլլալ ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Խրիմեան դպրոցը ։

Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մրցումը U. S. Police խումբին դէմ, Stade Atlantic։ Ժամը 16ին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ե. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Մ. Նաճարեանի բնակարանին մէջ, կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն ներկայանալ անդամատոմսով ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղին պարահանդէսը Փետր. 4ին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Նիւթ.— «Ընթացիկ խնդիրներ»։ Զեկուցանող՝ մեր երիտասարդներէն Վռամ Գուլումճեան։ Կը հրաւիրուին լսարանականները եւ մտաւորականները ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ՄԱՐՍԷՅԼ Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մանկապարտէզի հանդէսը դեկտեմբեր 24ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ, կազմակերպուած Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ, Շաբաթ, 21 Յունուար 1950, ժամը 8.30ին, Salle d'Iéna։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9.— Կիրակի 4 Դեկտ. Լա Սիոթա ։ Նիւթ՝ «Արուեստ Հռետորութեան, խօսելու արուեստը»։

10.— Երկուշաբթի 5 Դեկտ. Սէնթ Ան։ Նիւթը՝ «Հրայր» ։

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վիճաբանական ժողով (զինեձօնի ընթացքին) « Հայրենիք »ի հարցարանին առթիւ, ղեկավարութեամբ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ, այս չորեքշաբթի 7 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Մարսէյլ, Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Վիճաբանութեան մասնակցելու իրաւունքը վերապահուած է միայն Նոր Սերունդի անդամներուն ։

Հ. Ե. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —

Այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, « Սիամանթօ » խումբը (Սէն Լու) եւ քաղաքի «Ռոստոմ» խումբը ։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ « Խատիսեան » խումբ (Պուլվառ Օտտօ)։ (Շար.)

ՀԱՅ ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ ՎԵՐ. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ Մօնփէլիէի համալսարանէն, նախագահ Ֆրանսահայ Աւետ. Երիտասարդաց միութեան, կը քարոզէ ամէն կիրակի ժամը 10.45ին 58 rue Madameի ժողովարահին մէջ, métro St. Placide ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հաճընլեան եղբայրները կը ծանուցանեն թէ այս կիր. առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց եղբօրՅՈՎՀ. ՀԱՃԸՆԼԵԱՆԻ քառասունքին առթիւ, ինչպէս եւ իրենց ծնողքին եւ հարսին Կարապետ, Սէնկիւլ եւ Զապէլ Հաճընլեաններու հոգւոյն ։

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH · Fondé en 1925 R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Dimanche 4 Décembre 1949 Կիրակի 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.6017–Նոր շրջան թիւ 1428

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

12 զինակիցներու համաձայնութիւնը

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ ԵՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ատլանտեանի զինակից 12 պետութեանց ազգ. պաշտպանութեան նախարարները, որոնք Եշ. օր ժողով գումարած էին Փարիզի մէջ, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեցին իրենց եւ սպարապետներու խորհրդակցութեանց մասին: Ժողովը 5 ժամ տեւած էր, նախագահութեամբ Մ.-Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, որ անմիջապէս Ամերիկա վերադարձաւ, տպարապետին՝ զօր. Պրէտլիի հետ, զեկուցում տալու համար նախագահ Թրումընի :

Ինչպէս կ'երեւայ պաշտօնական զեկոյցէն, կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, անյապաղ պիտի սկսի զինամթերքի առաքումը Ամերիկայէն: Այս նպատակին համար առաջին առթիւ պիտի տրամադրուի մէկ միլիառ տոլար: Ահաւասիկ պաշտօնական զեկոյցին ամփոփումը (զանց կ'առնենք մասնակցողներուն ցանկը, որ կազմուած է այբուբենի կարգով).—

Երկրորդ ժողովն էր այս հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին ստեղծումէն ի վեր, 1949 Սեպտ. 17ին: Առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, 1949 Հոկտեմբեր 5ին: Ժողովը գումարուեցաւ քննելու համար զինուորական յանձնախումբին եւ զինամթերքի վարչութեան առաջարկած խնդիրները: Ժողովը միաձայնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց հետեւեալ կէտերուն .—

1.— Ռազմագիտական ըմբռնում հիւսիսային Ատլանտեանի հաւաքական պաշտպանութեան համար: 2.— Մշակում ծրագրի մը՝ սպառազինութեանց արտադրութեան եւ հայթայթումի մասին: 3.— Ներդաշնակում ծրագիրներու զանազան շրջաններու միջեւ: 4.— Պատրաստութիւն ընդհ. ծրագիրներու, դաշինքին կազմակերպութեան համար :

Զինուորական եւ պաշտպանութեան յանձնախումբերը յաջողութեամբ գլուխ հանեցին իրենց աշխատանքը, լրացնելու համար առաջադրուած նպատակները: Այս ժողովներու ընթացքին ընդունուած սկզբունքները հիմք պիտի ծառայեն անդամակից պետութեանց գործունէութեան, անհատապէս կամ հաւաքաբար: Այդ գործունէութիւնը կը ձգտի միայն խաղաղասիրական նպատակներու. ուղղուած չէ ոեւէ ազգի կամ ժողովուրդի դէմ. բայց դաշինքին ստորագրող ազգերը վճռած են փրկել իրենց քաղաքակրթութիւնը եւ հիմնարկութիւնները: Շնորհիւ անդամակից պետութեանց միջեւ տիրող համաձայնութեան եւ գործակցութեան, կարելի եղաւ արագօրէն գլուխ հանել կազմակերպութիւն մը որ սահմանուած է ապահովելու պաշտպանութիւնը: Ձեռք բերուած արդիւնքները կ'ապացուցանեն թէ դաշինքն ստորագրող ազգերը վճռած են միացնել իրենց ջանքերը, պաշտպանելու համար հիւս. Ատլանտեանի շրջանը որեւէ նախայարձակման դէմ: Այս նորաշրջանը զօրացուց բոլորին այն համոզումը թէ իրենց գործակցութիւնը հաւաքական պաշտպանութեան համար՝ նպաստեց եւ պիտի նպաստէ հասնելու Միացեալ Ազգերու հիմնական նպատակին,— պահպանում խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան :

★ Անշուշտ շատ բան չի հասկցուիր այս դիւանագիտական զեկոյցէն: Մանաւանդ որ գաղտնի կը պահուին պաշտպանութեան ծրագիրները: Իրազեկներ կը հաւատան թէ ոչ մէկ նախարար համաձայն եղած է Եւրոպան պարպելու: Մ. Նահանգները վիթխարի գումարներ եւ սպառազինութիւններ տրամադրելով, յանձն առած կ'ըլլան արեւմտեան Եւրոպան պաշտպանել գործնապէս : Գալով սա հարցին — դիմադրութեան գիծը ե՞ւ — պա՞ն պիտի ըլլայ թէ Հռենոսը — կախում ունի գործողութեանց ընթացքէն :

★ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, մասնաւորապէս հոգ պիտի տարուի Ֆրանսական բանակը զօրացնելու եւ արդիական զէնքերով սպառազինելու համար: Մեծ ռմբաձիգներ պիտի ղրկուին Անգլիա: Ինը ծովային պետութեանց մասնագէտները ծրագիր մը յօրինած են, որուն համաձայն կարելի պիտի ըլլայ 80 միլիոն թոն տարողութեամբ նաւեր տրամադրել, զինամթերք փոխադրելու համար Եւրոպա, պատերազմի պարագային:

Կարգ մը մասնագէտներու կարծիքով, հինգ տարիէն Ֆրանսա մօտ քսան արդիական զօրաբաժիններ պիտի ունենայ Հռենոսի եւ Ալպեաններու դիմաց :

Փարիզի մէջ գումարուած զինուորական ժողովներուն առթիւ, նորէն շատ կը խօսուի Գերմանիոյ վերազինման մասին: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը նորէն հերքեց այդ մասին շրջած զրոյցները :

(Շարունակութիւնը [illegible])

ՔՍԱՆ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Պրազիլիոյ մէջ, օդանաւ մը ջախջախուած ըլլալով Սան Փաւլոյի լեռներուն մէջ :

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՆԻ՞ ԳԻՐՔ ՈՒՆԻՔ...

Մե՞ղք է երբեմն այս հարցումը ուղղել «հարգոյ հասարակութեան»: Ամէնէն առաջ անոնց որ խնդութեան կանչեր կ'արձակեն տօնական օրերու առթիւ, բարձրաձայն ծափահարելով Հայկական Մշակոյթը :

— Քանի՞ հայերէն գիրք ունիք ձեր գրադարանին մէջ: Տարին քանի՞ հատ կը գնէք:

Եւ կամ,— քանի՞ տարին անգամ մը ձեր միտքէն կ'անցնի հայերէն գիրք մը գնել ...

Գիտենք որ շատեր իրարու երես պիտի նային, այս հարցումները կարդացած ատեն: Իսկ ուրիշներ պիտի ծամծմեն զանազան տրտունջներ:

Այս վերջիններուն համար, կա՛մ «շնորհքով գիրք մը չկայ որ գնես »: Եւ կամ — «Շատ սուղ են, կրակի գին» :

Կրնաք վստահ ըլլալ որ մեծ մասով երբեք չեն հետաքրքրուած, շնորհքովն ու անշնորհքը գտնելու համար: Ոչ իսկ ազգ. մը, գրախօսական մը կարդացած կամ գրավաճառի մը խանութին առջեւէն անցած :

Գալով սղութեան, մենք չենք որ պիտի ժխտենք: Ինչպէս ամէն բան, գիրքերն ալ սղած են տարապայման : Երբեմնի 10 — 15 ֆրանքին յաջորդած են 150 — 250 — 500 ֆրանքները :

Արդ, եթէ պատահաբար տեսնէք տրտնջացողներու գրադարանները, յաճախ ձեր աչքին պիտի զարնեն դէզ – դէզ օտարալեզու գիրքեր: Մէկը միւսէն սուղ: Թղթակազմ թէ կաշեկազմ :

Եւ այս փառակազմ դէզերուն մէկ անկիւնը՝ քանի մը հայերէն հատորներ, որոնք թշուառ, որբեւայրի կնոջ մը զաւակներուն տպաւորութիւնը կը գործեն :

Ընդհանրապէս, շատ քիչեր ձեռք առած, կարդացած կ'ըլլան օտար գիրքերը: Մանաւանդ երբ որոշ մասնագիտութիւն մը չունին: Իսկ հայերէն գիրքերուն էջերը կոյս մնացած կ'ըլլան, եթէ պատահաբար թղթատուած չեն :

Տակաւին չենք հարցներ սղութենէ գանգատողներուն ընթացիկ ծախքերը: Դրա՞մ կը պակսի, երբ իրարու վրայ կը շարուին գոյնզգոյն ախորժաբերներու բաժակները :

Ի վերջոյ հրաշքի՞ մը պիտի սպասենք, որպէսզի կարելի ըլլայ որեւէ արժէքաւոր գրքէ 1500 — 2000 օրինակ սպառել, հայաշատ գաղութներու մէջ :

Մինչեւ ե՞րբ հեղինակները իրենք պիտի հարկադրուին ե՛ւ գրել, ե՛ւ տպագրութեան ծախք ճարել :

Ինչո՞ւ պիտի ստիպուին դուռնէ դուռ պտտիլ, հասցէներ ճարել կամ տարիներով սպասել, գոնէ տպագրութեան ծախքերը հանելու համար :

Յաճախ ազգային արժանապատուութեան, դիւրազգածութեան խնդիրներ կը յարուցանենք, եթէ օտար լրագրող մը քանի մը խայթոց արձակէ մեզի դէմ :

Ազգային արժանապատուութեան վրայ բացուած վէրք մը չէ՞ այս պարագան ալ,— ձգել որ հեղինակ եւ հրատարակիչ իրենց գլխուն ճարը նային, իսկ հազար կամ հինգ հարիւր օրինակներով տպուած գիրքեր դեգերին, փոշոտին գրավաճառներու մթերանոցներուն մէջ :

Հաշուեցէք անգամ մը, մեր գաղութին վրայ, — մօտ 75 հազար ժողովուրդ, եւ հազար գիրք...

Այսպէս նաեւ Միջին Արեւելք եւ Ամերիկա: Ատլանտեանի, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Խաղաղական :

Կը խոստովանինք,— սղութեան տեսակ մը կայ որ բաւական մտածել կուտայ :

Իսկապէս անտանելի դարձած են դրամական սակի տարբերութիւնները: Ամերիկայի մէջ տպուած գիրքը եթէ 2—3 տոլար կ'արժէ, այստեղ կը հաշուեն 1000 — 1200 կամ 1500 ֆրանք :

Նոյն տարապայման գինները՝ Սուրիա – Լիբանանի, Եգիպտոսի մէջ տպուած գիրքերու համար :

Կարելի չէ՞ ձեւ մը գտնել, հարթելու համար այս դժուարութիւնը :

Այս խնդիրը քննուած է ուրիշ առիթով, բայց կ'արժէ նորէն արծարծել :

Գիներու խնդիրը առաւելապէս կը վերաբերի հեղինակ – հրատարակիչներուն :

Փորձենք վերլուծել նաեւ «շնորհքովի» եւ անշնորհքի» խնդիրը : Շ.

Հ. Յ. Դ. ՇԱՐՔԵՐԸ ԿԸ ԽՏԱՆԱՆ

110 նորագիրներ Պէյրութի մէջ

« Ազդակ»ի մէջ կը կարդանք (18 Նոյ.) .—

Երէկ, Ազիրեան սրահին մէջ, Նոր Սիս, 110 նորագիր ընկերներ Դաշնակցութեան շարքերը անցան, կատարելով իրենց երդման խորհրդաւոր արարողութիւնը: Բազմահարիւր ընկերներ տեղ գրաւած էին սրահին մէջ, պատուհաններուն առջեւ եւ միջանցքներուն վրայ: Բոլորն ալ խոր լռութեան մէջ, երկիւղածութեամբ հետեւեցան նորագիրներու երդումին, որ այնքան վեհ մթնոլորտ մը ստեղծեց :

Ընկեր Կ. Թաթուլեան յանուն Անդրնահրի երեք կոմիտէներուն բանալով հանդէսը, նախագահութիւնը յանձնեց ընկեր Հայկ Գալեանի, որ բացատրելէ վերջ Դաշնակցականի կոչումն ու ծանր պարտաւորութիւնները, հրաւիրեց նորագիրներու կնքահայրը՝ ընկեր Կարօ Սասունին՝ կատարելու երդման արարողութիւնը :

Ընկեր Սասունի ներշնչուած բանախօսութեամբ մը ոգեկոչեց Դաշնակցութեան սուրբ առաքեալները եւ փոխանցեց անոնց կտակը նորընծաներուն: Այնուհետեւ խորապէս յուզիչ եւ պատկառազդու մթնոլորտի մը մէջ 110 երիտասարդ ընկերներ հանդիսաւոր երդում կատարեցին եւ դարձան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընտանիքին հարազատ անդամներն ու զինուորները:

Ներկաներու շատերուն աչքին մէջ արցունքի կաթիլներ կը շողային եւ բոլորն ալ կարծես անգամ մը եւս կը նորոգէին իրենց նուիրական ուխտը ու երդումը:

Նորագիրներէն պատանի մը, արարողութենէն վերջ, կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը, հաւաստելով թէ ինքն ու իր ընկերները մինչեւ մահ հաւատարիմ պիտի մնան Դաշնակցութեան փառապանծ դրօշին՝ ծառայելու համար հայ ժողովուրդի արդար դատին:

Թուրքիա միշտ մտահոգ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան արեւելեան բաժնի վարիչին՝ Գ. Մաք Կիի տեսակցութեանց՝ Թուրքիոյ արտաքին նախարարին եւ նախագահ Իսմէթի հետ: Անգարա կ'ուզէ անհրաժեշտ լուսաբանութիւններ ստանալ Ամերիկայի զինուորական եւ տնտեսական քաղաքականութեան մասին, Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Կը թուի թէ Թուրքերը շատ բան չեն հասկըցած ամերիկեան տասը դեսպաններու ժողովէն, որ գումարուեցաւ Պոլսոյ մէջ, անցեալ շաբթու: Թուրքիոյ հանրային կարծիքը մտահոգ է մանաւանդ, անոր համար որ Մ. Նահանգները «ներկայ պարագաներուն մէջ որեւէ պատճառ չեն տեսներ միանալու փոխադարձ օգնութեան դաշնագրի մը կամ զինուորական շրջանային դաշինքի մը՝ Մօտաւոր Արեւելքի ժողովուրդներուն հետ»:

Թուրքիա յուսախաբ եղաւ, դուրս ձգուելով Ատլանտեանի դաշինքէն, եւ կը յուսար թէ Մ. Նահանգները պիտի քաջալերեն Միջերկրականեան դաշինքի մը ստեղծումը, իբրեւ երկրորդ ելք: Արդ, Ամերիկայի բռնած դիրքը նորէն խոր յուսախաբութիւն պատճառած է Անգարայի մէջ: Ամերիկացիներուն կարծիքով, Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի պետութիւնները ներկայիս տկար են քաղաքականապէս, այնպէս որ կարելի չէ Ատլանտեանի դաշինքին նման կազմակերպութիւն մը հիմնել: Բայց պիտի շարունակեն զինուորական օգնութիւն տրամադրել Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի :

ՀՈՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարը, Փլէմլէն, հրաժարած ըլլալով, իրեն յաջորդեց արհեստով հողագործ մը, Կապրիէլ Վալէյ, որ 44 տարեկան է եւ 9 զաւակ ունի: Հողագործները թոն գլուխ 5500 ֆրանք պահանջած էին ճակնդեղի համար, այսինքն 1600 ֆրանք աւելի, անցեալ տարուան վրայ. որով շաքարին գինը (փոքրաքանակ) 93 ֆրանքէն պիտի բարձրանար 150 ֆրանքի: Դահլիճը որոշեց 4500 ֆրանք, շաքարի գինը բարձրացնելով միայն 12 ֆրանք: Փլէմլէն մերժելով հրաժարեցաւ :

ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

1942 Դեկտեմբեր 25: Եւրոպական Ծնունդ : (Ինչո՞ւ միայն եւրոպական եւ ոչ տիեզերական):

Ցարմարագոյն օրը՝ կատարելու համար շաբաթներէ ի վեր ձգձգուած պարտականութիւն մը:

Երթամ տեսնեմ Վահրամ Թաթուլը — թէեւ «մրրկաւ բաժանուած» — որ հիւանդ է, եւ Տէօվլէթ Գէորգեանը, որ մէջտեղ չկայ երկար ատենէ ի վեր :

Թաթուլը, շատոնց կաթուածահար, կը մնար անկողին դամուած՝ գետնայարկ սենեակի մը մէջ: Աչքերը կը պճլտային տկներեւ յուսահատութեամբ: Տիկինն ալ կը հաստատէր թէ որոշ բարւոքում յառաջ եկած է, շնորհիւ զանազան դարմաններու :

Արդարեւ, բաւական բանուկ էր լեզուն: Բառերը կ'արտասանէր սահուն: Բայց, դեռ ի վիճակի չէր մէկ կողմէն միւսը դառնալու: Երկուքուկէս տարին անցուցած էր կռնակի վրայ պառկած: Այժմ կրնար քիչ մը շարժիլ :

Գրական աշխատանքներն ալ կը շարունակէր, ծունկերուն վրայ: Ձեռնարկած էր բանաստեղծութեանց նոր հատորի մը հրատարակութեան, գին հարցնելով մինչեւ Վիէննա, ուր 700 մարք հաշուեր էին հինգ պրակը (Ամենայն զգուշութեամբ, որ լոյս տեսաւ իր մահէն վերջ): Կը պատրաստէր նաեւ երկար քերթուած մը, Ուսակիցներ: Հիւանդութեան անկողնին մէջ գրած էր երգիծական ոտանաւոր մը, Երգեցիկ Զրոյց: Եւ յետոյ պիտի լրացնէր... Այբբենարան մը, միեւնոյն ատեն նիւթեր հաւաքելով Առաջին Ընթերցարանի մը համար :

Առաջին հանդիպումս էր, երկարատեւ բաժանումէ մը վերջ: Եւ հարցումներ, հարցումնե՛ր: Մշակոյթի, պատերազմի, հայրենիքի մասին:

Պէյրութէն քանի մը թիւ Ազդակ ճարած ըլլալով, կրցայ որոշ չափով լուսաբանել մեր հայրենիքին կացութիւնը: Ո՜րքան կը հրճուէր, երբ լուսաւոր, կազդուրիչ պարագաներ կը յիշէի:

Կարդացած էր «Հայկաշէն»ի Բ. հատորին մարտակոչը, — « Ցանուն լեզուի անկախութեան »:

Այնքան խանդավառուած էր որ, առաջարկեց ժամանակաւոր թիւ մը հրատարակել — «Ցանուն լեզուի անկախութեան» — հարցարան մը բանալով եւ հրաւէր ուղղելով բոլոր աշխատակիցներուն : Ինչպէս, երբեմն, շաբաթաթերթ «Ազատամարտ»ի մէջ (Պոլիս): Ուրիշ թիւ մըն ալ՝ Միսաք Մեծարենցի, մահուան տարեդարձին առթիւ:

Դեռ երկար խօսեցանք ուրիշ նիւթերու մասին: Բայց, չէի կրնար աւելի երկար մնալ, բաղդատելով այս եռանդը՝ եղերական իրականութեան հետ:

Եւ բաժնուեցայ երկրորդ այցելութեան մը խոստումով :

★

Մռայլ տրամադրութիւն մը կը ճնշէր կապարի ծանրութեամբ, երբ քայլերս ուղղեցի դէպի Տանֆէր - Ռոշռօ, գտնելու համար միւս անբախտը, Տէօվլէթ Գէորգեան:

Պանդոկի մը առջեւն եմ, դուռը գոց: Ցարակից սրճարանէն ըսին թէ միշտ գոց է, տանտէրը քաղաքէն հեռացած ըլլալով:

— Հայ ուսուցիչ մը չի՞ բնակիր այստեղ :

— Չեմ գիտեր :

Գլխիկոր քաշուեցայ, բայց ոտքերս ետ կ'երթային, կարծես: Քիչ մը ման եկայ փողոցին մէջ եւ անկիւնը կեցայ, ճար մը փնտռելով :

Հրա՜շք... Պանդոկին դուռը յանկարծ բացուեցաւ, Տէօվլէթ Գէորգեան դուրս ելաւ եւ դուռը կղպեց: Հացագործին կ'երթար, հեւ ի հեւ, դողահար, երբ ձայն տուի :

Վազելով քովս եկաւ տղու մը պէս: Կմա՛խք : Դէմքը դեղ - դեղին: Օրերով չէր ածիլուած: Վերարկու - գլուխ թափթփած (ի՜նչ մաքուր կը հագուէր, երբ դիրք ունէր...):

Առաջարկեցի սենեակը երթալ: Առարկեց թէ աղտոտ է: Բայց յետոյ համակերպեցաւ, երբ տեսաւ որ կը պնդեմ :

Իրիկուան ժամը հինգն էր եւ բան չէր կերած: Գիտեցի որ հացի բաժինէն զատ երկու հատ ալ խմորեղէն գնեց:

Բարձրացանք վեր, ոլոր - մոլոր սանդուղներէ: Խաւարման գիշեր: Պանդոկապետը մարած էր լոյսերը, մեկնելէ առաջ :

Ահա սենեակը, — ձեղնայարկ խշտեակ մը, ուր շուն կապես չի կենար: Ափ մը տարածութիւն: Խարխուլ սեղան մը: Աղտոտ աման մը գետինը: Պատին վրայ դարակներ՝ խառն ի խուռն գիրքերով եւ տետրակներով: Ոչ իսկ աթոռ մը:

Քով քովի նստանք անկողնին վրայ: Գէորգեան սկսաւ ախորժակով ուտել ցամաք հացը, յետոյ խմորեղէնը, մէկն ալ ինծի հրամցնելով:

Ուզեցի գիտնալ թէ ինչ ձեռագիրներ ունի: Ոչ մէկ բան պատրաստ: Խառն ի խուռն տետրակներ, նիշեր եւ օրագիրներ, որոնք հիւանդագին երեւակայութիւն մը կը մատնեն :

Մանաւորապէս նշանակալից են յիմարանոցին մէջ կազմած օրագրութիւնները, ուր մերկ աղջիկներ, կիներ տեսած ըլլալ կը կարծէ ...

Դեռ բողոքի նամակներ՝ ուղղուած հանրապետութեան նախագահին, երեսփ. ժողովին եւ զանազան իշխանութեանց , իր արդելափակման առթիւ: Կտրօններ եւ արտատպումներ՝ օրաթերթերէ: Բոլորն ալ խառն ի խուռն :

Զէյթունի գաւառաբարբառը փնտռեցի: Նոյնպէս անպատրաստ, ինչպէս ուրիշ նիւթեր :

Նորէն պատմեց, դառն ընդվզումով — թէ բռնի յիմարանոց փոխադրուած ատեն, աւարի տուեր են հազարէ աւելի գիրքերը: Հինգ հարիւր ֆրանք վճարելով միայն քանի մը հատ կրցեր է ետ առնել: Եթէ միջոց ունենայ, ուրիշներ ալ պիտի գնէ...

Քանի մը թանկագին գիրքեր կ'երեւային դարակի մը անկիւնը: Թելադրեցի որ միջոց մը խորհի, որպէսզի չկորսուին: Առտու մը կրնայ անշունչ փռուիլ, անօթի կամ սառած (ինչպէս որ եղաւ, 1949 Նոյեմբեր 7):

Ո՞րն է աւելի եղերական, իր թշուառութի՞ւնը թէ արտակարգ համակերպումը: Երբեք դժգոհ չերեւար, չի գանգատիր:

Բարեկամ մը խոստացաւ ամսական հազար ֆրանք վճարել, եթէ այլուր փոխադրեն, կնոջ մը խնամքին յանձնելով: Եւ շարունակեց վճարել մինչեւ իր մահը. բայց Տէօվլէթ Գէորգեան մերժեց բաժնուիլ իր խշտեակէն, գիրքերէն, նիշերէն, կտրօններէն ու օրագրութիւններէն:

Եւ միշտ ալ բերնէն կտրեց, գիրք մը աւելի ետ առնելու համար: — Մինչեւ անգամ կ'ուզէր բաժնեգին եւ ծանուցումի դրամ վճարել...

Նամակ մը, քանի մը օր վերջ (3 յունուար 1943).

— Ծնունդի առթիւ ձեր այցելութիւնը ինծ յիշեցուց Լաֆոնթէնի սա տողերը.—

Qu'un ami veritable est une douce chose,
Il cherche vos besoins au fond de votre coeur;
Il vous épargne la pudeur
De les lui découvrir vous - même.

« Արդարեւ, տարիներէ ի վեր ճգնաւորի պէս կ'ապրիմ, որջի մը մէջ քաշուած: Երկար պաշտօնավարութեանս ընթացքին ունեցած աշակերտներս, բարեկամներ, որոնց մէջ պաշտօնի եւ դիրքի տէր եղողներ կան, օր մ'օրանց հարցուցած չունին՝ ո՞ղջ եմ թէ մեռած: Ըսել չեմ ուզեր թէ իրենց դիրքերը ես ստեղծած եմ եւ այդ մասին որեւէ իրաւունք մ'ունիմ: Բայց իրենց մտաւորական կեանքի կազմութեան մէջ բաժին մ'ունեցած եմ, որչափ ալ դոյզն ըլլայ: Եւ այսօր ինծի կ'օգնեն այն ազգակիցներս որոնց, ափսո՛ս, օգուտ մը տուած չեմ:

« Ձեր թելադրութիւնն արթնցուց զիս գիրքերուս մասին խորհելու, որպէսզի մահէս յետոյ կամ մահէս առաջ ասոնք ալ միւսներուն բախտին չարժանանան: Ունեցածս այնքան քիչ բան է որ մինչեւ հիմա չէի համարձակեր նոյնիսկ զայն որեւէ հաստատութեան մը նուիրելու ծրագիր մը կազմել. բայց կը տեսնեմ որ այս միջոցին կամ ապագային երբ գնել ուզուի, նորէն որոշ արժէք մը կը ներկայացնէ. ուստի լաւագոյն է որ պարապ տեղը չկորսուի: Կապոյտ Խաչը առիթ կ'ունենայ անշուշտ պատշաճ կերպով տրամադրելու այդ գիրքերը ուր որ յարմար դատէ»: (Ներփակ՝ նամակ մը ուղղուած Կապոյտ Խաչին եւ կտակագիր մը):

... Ահա այս մարդն էր որ թաղեցինք Նոյ. 10ին, Thiaisի գերեզմանատունը, թէեւ ինք շատոնց կտրած էր իր կապերը՝ այս անգգամ աշխարհին հետ :

Մարմնացեալ տառապանք եւ աշխատանք՝ մինչեւ վերջին վայրկեանը: Կրկնապէս անդամալոյծ եւ համրութեան դատապարտուած, բայց միշտ միտքը արթուն եւ գրիչը ձեռքը — այս անգամ ձախ ձեռքը — լրացնելու համար « Զէյթունի պատմութիւնը »...

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Մեր «փոքր ածու»ին մէջ

« Ածու»ն փոքր, սակայն բարձրորակ է հունձքը, արժանի՝ գրով յիշատակուելու: Այս մասին մենք ունինք թանկագին վկայութիւնը պատմահայր Խորենացիին :

Ունինք նաեւ անգիր վկայութիւնը պարսիկ գրագէտի մը, որ կրցած է գրականութիւնը հաշտեցնել դիւանագիտութեան հետ, մէկուն մէջ իր սիրտը դնելով, միւսին մէջ՝ իր միտքը: Այս բարեկամ գրագէտը ըսած է առիթով մը.

— « Տուէք մեզի ձեր Եղիշէն, առէք ձեզի մեր նահանգներէն որը որ կ'ուզէք » :

Փառք Աստուծոյ, որ լումայափոխ ազգ մը չենք, եւ այս ձեւի « փոխանակութիւն»ները մեր ճաշակին չեն յարմարիր ...

Ունենալով գրաւոր ու անգիր վկայութիւնները մեր պատմահօր եւ օտար բարեկամին, կրնանք անգամ մը եւս յայտարարել, թէ մեր «ածու»ն փոքր է, սակայն բարձրարժէք է հունձքը: Ասիկա յայտարարելը մեր իրաւունքն է իբրեւ Հայ, բայց իբրեւ հանրային օրգան մեր պարտքն է աւելի շատ «գթիւրն եւ գթերին» տեսնել, քան առտու իրիկուն գովքը հիւսել մեր ունեցած, երբեմն նաեւ չունեցած առաքինութիւններուն :

Դժգոհ չենք մեր հիմակուան քիչէն, բայց գոհ ալ չենք: Հետամուտ ենք շատին: Ու չենք վախնար թիւրն ու թերին մատնանշելէ, որովհետեւ կը հաւատանք, թէ հայութեան ոգին մաշած, սպառած ոգի մը չէ :

Գէշ աղէկ գրականութիւն մը ունինք անշուշտ հիմա ալ, ինչպէս գրեթէ ունեցած ենք միշտ: Գէշ աղէկ գրական գործեր կան հրապարակին վրայ: Գիրքեր ու հանդէսներ լոյս կը տեսնեն: Բոլորովին որբեւայրի չենք ի վերջոյ: Ու եթէ չենք վազեր, կը քալենք գոնէ: Եթէ չենք ճառագայթե՛ր, բայց մութին մէջ ալ չենք խարխափեր:

Սակայն վերջապէս բան մը կը պակսի մեզի: Կը պակսի նախ գրական մթնոլորտը, տաք, ոգեւոր, հաղորդական այն ոլորտը, ուր գրականութեան « հրեշտակ »ները կոչունքի սեղաններուն շուրջ նստէին ու կարենային իրենց գինիով արբեցնել մեզ :

Գրագէտ տարրը, իր միջին մակարդակով, այսօր աւելի բարձր է թերեւս: Գրականութիւնը այլեւս անմատչելի բարձունք մը չէ, այլ գրեթէ ամէնուն մատչելի հարթավայր մը: Գրագէտը Ողիմպոսէն վար իջած ու խառնուած է մահկանացու մարդոց: Կրնայ ըլլալ նաեւ, որ մահկանացու մարդը սկսած է մագլցիլ սրբազան լերան կողերէն վեր: Հիմա քիչ մը ամէն մարդ գրել գիտէ, կը կարծէ, թէ գիտէ :

Աստուած տայ, որ մակարդակը չմնայ հիմակուան միջինին վրայ: Աստուած տայ, որ ամէն մարդ գրել չգիտնայ, նոյնիսկ կարդալ չգիտնայ, միայն թէ գրականութիւնը դադրի հարթավայր մը ըլլալէ՝ վերստին դառնալու համար հին բարձունքը: Աստուած տայ, որ մենք ամէնքս ձգտինք հասնիլ այդ բարձունքին, բայց չկարենանք հասնիլ. ձգտինք նուաճել զայն, բայց չկարենանք նուաճել :

Աստուած տայ, որ Նարեկացին ու Քուչակը մնան իրենց «անհաս փառք»ին մէջ :

Գրական մթնոլորտ ըսելով մենք կը հասկընանք գրական հետաքրքրութիւն: Երբ գրականութիւնը խանդավառէ մեզ ու դառնայ կիրք, երբ գիրք մը սկսի կարդացուիլ մոմի լոյսով, երբ քերթուած մը յուզէ մեզ, կամ երբ վար առնենք սրբապիղծ գրականութեան դրօշակները, երբ վերջապէս հայ գրագէտը դադրի նահատակ մը ըլլալէ, այն ատեն արդէն ստեղծած կ'ըլլանք գրական մթնոլորտը: Արդ՝ ճիշդ այս մթնոլորտն է, որ կը պակսի մեզի :

Գրականութեան վրայ մենք այսօր կը նայինք ծուռ աչքով ու «խեթիւ»: Մեզի համար լատիներէն է ան, չի կարդացուիր: Ու վախ ունինք, որ օր մը ան բոլորովին դառնայ բեւեռագիր արձանագրութիւն ...

Գրականութեան տեղը եկած գրաւած են հիմա քաղաքականութիւնը, մարմնակրթանքը, շարժանկարը: Մեր նիւթէն դուրս է քննել պատճառները, որոնք այս արդիւնքին հասցուցին մեզ: Ցաւով կը հաստատենք միայն, որ քաղաքականութիւնը սպաննեց գրականութիւնը, մարմնակրթանքը սպաննեց հոգիի կրթանքը. շարժանկարը սպաննեց արուեստը: Ու մենք հանդուրժեցինք, կը շարունակենք հանդուրժել այս եռակի սպանութիւններուն:

Ահա թէ ուր ամէնէն աւելի զգալի է գրական մթնոլորտին պակասը:

Պիտի ուզէինք, որ ամէն մարդ «ընթերցումի ժամ» մը նշանակէր իր օրացոյցին մէջ: Ժամ մը միայն՝ քսանըչորս ժամուան մէջ, ի հարկին գողնալով զայն քունէն, խաղէն, պարէն ու խրախճանքէն: Գողցուած, գրեթէ բռնի խլուած այս մէկ ժամը փրկութիւն մը պիտի ըլլար մեր անձին ու մեր գրականութեան համար, միաժամանակ կազմելով պահեստի դրամագլուխ մը, որուն պէտք պիտի ունենանք միշտ, մեր կեանքի ամբողջ ընթացքին :

Գաղթաշխարհի մէջ կ'ապրին շուրջ ութ հարիւր հազար Հայեր, որոնց մէկ չորրորդը, — երկու հարիւր հազար հոգի,— ամէն օր ժամ մը պիտի հակի հայ գիրքին վրայ (օրաթերթը եւ հանդէսը դուրս են մեր հաշիւէն): Ու եթէ բազմապատկէք այս թիւը երեք հարիւր վաթսունհինգով, որ գումարն է տարուան օրերուն, կրնաք ունենալ մօտաւոր պատկերը մեր իմացական յառաջդիմութեան ու մեր խնայած դրամագլուխին :

Այս դրամագլուխը ամուր ու հաստատուն խարիսխ մը պիտի ըլլար մեր գրականութեան համար :

Բայց այսչափը բաւական չէ լուծելու մեր գրականութեան տագնապը, ենթադրելով որ այդ-

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Անտրէ Ժիտ 80 տարեկան

Դժուար եւ յանդուգն ձեռնարկ մըն է խօսիլ մեծ Ժիտի մասին հազիւ մէկուկէս սիւնակ, այն ալ նորահասի մը գրիչով ։ Յանդգնութիւն մը սակայն այնքան հրապուրիչ՝ որ կարելի չէ հրաժարիլ։

Գրագէտներ կան որոնց մահուան անգամ կարելի չէ սպասել տօնելու եւ գնահատելու համար։

Երբ կը տեսնէք Ժիտի ցուցահանդէսը, իր մտերիմ նամակներով, ձեռագիրներով, նկարներով, չէք կրնար հաւատալ թէ ողջ է ան, աւելի քան երբեք, եւ ինք անձամբ իր օժանդակութիւնը բերած է լաւագոյն ձեւով կազմակերպելու համար զայն։ Ժիտ, սակայն, փախած է Փարիզէն, չուզելով ներկայ ըլլալ ցուցահանդէսին։ «Ինքզինքս մեռած պիտի կարծեմ», ըսեր է։

Ժիտի գործը եւ արուեստը այնքան բազմակողմանի եւ մեծ են, որ, կարելի չէ միշտ նոյն ածականներով եւ գնահատանքներով խօսիլ անոնց մասին։ Կրնայ վաղը գիրք մը գրել որ ժխտէ իր մինչեւ այսօր ունեցած փիլիսոփայութիւնը, ուղղութիւնը եւ զարմացնէ իր բոլոր հետեւորդները, թերեւս ինքզինքն անգամ։

1897ին գրած է Les Nourritures Terrestres»ը։ Հինգ հատ միայն ծախուած է 1898ին, տասներկու հատ՝ 1902ին, եւ միայն տասնըութ տարի վերջը կարելի եղած է սպառել բոլոր օրինակները — , երկու հազարէն պակաս։ Մինչեւ այսօր, սակայն, հազուագիւտ են այն երիտասարդները որոնք գոնէ մէկ անգամ չեն հմայուած այդ գիրքին երաժշտական լեզուէն, դառն եւ անոյշ փիլիսոփայութենէն եւ նոր հաւատքով մը չեն արթնցած, երբ վերջին տողին, հեղինակը կը պոռայ.

— « Այժմ նետէ գիրքս։ Այնպէս մտածէ թէ հազար կերպարանքներէն մէկն է միայն կեանքին դիմաց։ Քուկդ փնտռէ։ Ինչ որ ուրիշ մը քեզի չափ լաւ պիտի ընէր, մի ըներ։ Ինչ որ ուրիշ մը քեզի չափ լաւ պիտի ըսէր, մի ըսեր, քեզի չափ լաւ պիտի գրէր, մի գրեր, եւ ստեղծէ դուն քեզմէ, համբերութեամբ կամ առանց համբերութեան»։

Մէկը սակայն, յիսուն երկու տարի առաջ, գրած է գրախօսական մը Ժիտի «Nourritures»ներու մասին։

Եւ այսօր անգամ, կարելի չէ նոր բան ըսել։ Այն ատեն երբ Ժիտը չէին կարդար, չէին հասկնար, Léon Blum տեսած է ապագայ մեծ գրագէտը.— « Պ. Ժիտի մէջ կայ միշտ մեծ գրագէտ մը։ Ամէն մէկ գիրքը սակայն երեւան կը բերէ կատարելութիւն մը աւելի գաղտնի, աւելի վստահ ձեռքով ։ Չէի երեւակայեր աւելի լաւ գրուածք մը քան Paludesը. սակայն կարելի չէ չնախընտրել «Nourritures»ները» ։

Կէս դար վերջը, նոյն հիացումն է՛ որ կը ստեղծէ Ժիտ։ Նոր Ժիտ մը մէջտեղ կը բերէ ամէն մէկ գիրքով, շուարեցնելու համար կարծէք իր հաւատարիմ ընթերցողը։ Եւ եթէ յաճախ չեղած է իր տեսակէտներէն, մնացած է մեծ քննադատ մը որուն արժէքը չեն կրնար վիճելի դնել նոյնիսկ իր հակառակորդները ։

Ժիտ գրած է վէպեր երբ տակաւին կը տառապէր իր դաւանանքին եւ իղձերու պայքարէն։ La Porte Etroiteը, l'Immoralisteը, Faux Monnayeursը, Symphonie Pastoraleը եւ ուրիշ գործեր, թատերախաղեր, ինչպէս Saül, Oédipe, Candaule, եւ մասնաւորաբար փորձեր՝ Տոսթոյեվսքիի եւ Օսկըր Ուայլդի մասին։

Ժիտը կարելի է գտնել ամբողջովին իր Օրագիրներուն մէջ, որոնք կը բաղկանան քանի մը հատորներէ։ Ինք, հոն է ամէն մէկ էջին մէջ, իբրեւ գրագէտ, իբրեւ քննադատ, երգիծաբան, եւ, ինչո՞ւ չէ, բանաստեղծ։ Եթէ փոխած է իր քաղաքական տեսակէտները (Retour de l'U. R. S. S. եւ Retouches) մնացած է անկեղծ ինքն իրեն հանդէպ, ընդունելով սխալները, եւ պարզելով իր նոր սկզբունքները ։

Բարեկամն էր Փոլ Վալերիի, եւ ունեցած է շատ շահեկան նամակագրութիւն մը զոր Տիկին Վալերի տրամադրած է ցուցահանդէսին։ Այս նոյն բարեկամութեան մասին գիրք մը գրած է prof. H. Mondor (Les Premiers temps d'une amitié)։ Նոյն շրջանին է իր «բարեկամութիւն»ը Paul Claudelի հետ, շատ դէշ վերջացած։ Զարմանալի պիտի թուէր որ թէ Ժիտ եւ թէ Քլոտէլ թոյլ տուած են հրատարակել իրենց նամակները, եթէ վայրկեան մը մոռնայինք որ Ժիտ կը սիրէ միշտ իրմով զբաղեցնել եւ նոր շարժումներ յառաջ բերել իր անունին եւ գրականութեան շուրջ ։ Կ'ուզէ մնալ անբացատրելի եւ միշտ նոր։ Իւրացուցած է Մոնթէսքիէօյի խօսքը.— «Չխօսիլ այն բաներուն վրայ որ արդէն եղած են»։ Միշտ այնպէս կ'ուզէ պատասխանել անոնց որ բացատրութիւններ կը պահանջեն իր գիրքերու մասին։

Քլոտէլի եւ Ժիտի նամակները շահեկան են աւելի իրենց համար քան ընթերցողներուն։ Կարծէք առիթ մը գտած են աղմուկ յարուցանելու իրենց շուրջ. այլապէս ոչ կաթոլիկ բանաստեղծը, ոչ ալ Corydonի հեղինակը պիտի ուզէին իրենց ողջութեան հրատարակել այդ նամակները ։

Ժիտ վերջերս հրատարակեց «Anthologie de la Poésie Française մը (Ծաղկաքաղ Ֆրանսական բանաստեղծութեան), որուն մէջ ունի միայն քանի մը էջ յառաջաբան, շատ շահեկան, ուր կը պարզէ իր տեսակէտները Ֆրանսական բանաստեղծութեան մասին։ Ինքն է որ, սակայն, չսիրելով հանդերձ Հիւկօն, պատասխանած է, երբ իրեն կը հարցնէին թէ ո՞րն է Ֆրանսացի մեծագոյն բանաստեղծը,— « Վ. Հիւկօ, Hélas!» ։

Ժիտի իւրաքանչիւր գիրքը առանձին նիւթ է։ Խօսած է կրօնի մասին, սիրոյ մասին, վարդապետութիւններու մասին։ Ի՜նչ սքանչելի էջեր ունի նոյնիսկ Աստուծոյ մասին, ըսելով թէ պատրաստ է «աստուածային կոչել ամէն բան որուն մէջ Աստուած անգամ բան չի կրնար փոխել »։

Եւ արդէն 80 տարեկան է։

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՎԱՐԴԵՐ ՍԱԱՏԻԻ ՎԱՐԴԱՍՏԱՆԷՆ

Բաց վարդերի փունջը սիրուն, հրաշունակ
Կապակցած էր մի խոտի հետ հասարակ.
Ես ասացի — դէն ձգեցէք խոտը անպէտ,
Նրան պահել կարելի չէ գեղ վարդի հետ»։

Խոտն արտասուեց եւ ինձ ասաց — Մի մոռմոքիր
Կոշտ խօսքերով դու ինձ այդպէս ծանրալիր,
Քո աչքերին, մի բերկրանք չէ խոտը չնչին,
Չէ՞ որ ես էլ պարտիզիցն եմ աստուածային։

Ստեղծողի ստրուկն եմ ես խոնարհ ·
Տէրն է պահել, կը մնամ անվերջ շնորհակալ,
Խելօք եմ չէ՞, կամ չե՞մ փայլում ես հանճարով,
Սակայն լիքն է իմ այս հոգին վառ յոյսերով։

Աներալոտիք եւ ոչինչ եմ շատ բաներում
Եւ պարծենալ խոնարհութեամբ չեմ յանդգնում,
Դորան փոխան Աստուած գիտէ իղձը ստրկաց
Երբ ծերութեան մօտ են նրանք, ուժասպառած։

Սովորաբար իշխանք նրանց արձակում են,
Երբ զառամեալ էլ ծառայել անկարող են ։
Օ՜, Տէր Հզօր, անչափ է Քո կարողութիւն,
Յղի՛ր տկար այս ծառային ողորմութիւն ։

Ով դու Սաա՛տի, ջանա՛ նրա շնորհն առնել,
Եւ աշխատիր, դու ինչպէս մարդ մեղք քաւել ։
Դժբախտ է նա, ով հեռացաւ Աստուծոյ շէմքից,
Նա չի կարող էլ ոտքը դնել միւս դռնից ։

★

Երբ Նուշիրվանի Հորմուզան որդին
Բազմեցաւ հօրը փառաւոր գահին,
Հրաման տուեց իսկոյն արտաքսել
Պալատի բոլոր հին վէզիրներին,
Եւ մինչեւ անգամ շատին բանտարկել։
— Ինչո՞ւ զայրոյթդ նրանց գլխին հասաւ,
Մէկը համարձակեցաւ հարցնել արքային։
— « Գիտեմ որ նրանք, մեղք չունին բնաւ,
Ասաց Շահն – Շահը, բայց թէ ես յաճախ
Տեսել եմ նրանց աչքերում խոր վախ ։
Իսկ ով երկչոտ է, չի կարող սիրել
Ըզգում եմ հօրս խորհրդատուներ
Որ ինձ ցնծութեամբ կը տան կորուստի ·
Ուստի փակեցէք նրանց բանտերում,
Յիշում եմ խօսքը մեծ իմաստունի,
— Ով քեզնից վախեց, կր մնաս իր ձեռքում» ...

Թարգմ. ԱՐՍԷՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆ

պիսի տաղնապ մը գոյութիւն ունի ներկայիս ։

Ի՞նչ է, օրինակի համար, մեր նոր բանաստեղծներուն մեզի տուածը վերջին քառորդ դարուն մէջ։ Դատարկ հնչիւն. ոչ անշուշտ, բայց չկրցան իրենց երգը դարձնել «ոգու ադամանդեայ վահան», ոչ ալ բարձրացող, ելնող սերունդների սրտին, մտքին, ոգուն ու տենչանքին նուիրուած մի դրօշակ», ինչպէս որ կ'ըսէր իր սերունդին ու իր շրջանին ամենէն մեծ բանաստեղծը՝ Եղիշէ Չարենց ։

Ասիկա մեղադրանք մը չէ, բայց պահանջ մըն է ։ Չենք կրնար մեղադրել մէկը իր չունեցածին ու տալ չկրցածին համար, բայց չենք ալ հրաժարիր մեր պահանջներէն։ Ինչ որ կրցած ենք նուաճել մինչեւ հիմա, յառաջդիմութիւն մըն է, բայց յաղթանակ մը չէ։

Ամէն սերունդ շատերուն մէջէն կ'ընտրէ իր բանաստեղծը. Ո՞րն է մեր սերունդին ու մեր շրջանին բանաստեղծը, որուն համար կարենայինք ըսել անվարան.— «ԱՀԱՒԱՍԻԿ ԸՆՏՐԵԱԼԸ» ։

(Խմբագրական՝ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

Յաջորդ առաւօտ, Յակոբի դիակը տարին Հայոց եկեղեցին՝ Դարբինին կարգադրութեամբ ։ Գիւղին քահանան, Տէր Յուսիկ, կմկմալով եւ դողդոջուն ձայնով կ'ըսէր.— « Էդ մարդոց երեսէն ամէն բան կ'ելլէ, վախնամ՝ որ՛ էդ գազանները օր մը... զիս ալ սպաննեն, կը հասկնա՞ս որդի, դէշ օրերու մէջ կ'ապրինք, տէր չունինք, կառավարութիւն չունինք, էնոնց հակառակ երթալ՝ էս է մեր վիճակը »...

Շէն հայկական գիւղի մը մէջ, քանի մը նկուռ Թուրքեր՝ ահուսարսափ ձգած էին, որովհետեւ՝ Սուլթանը կար իրենց կռնակը, պետութիւն ունէին, զօրք ունէին, հրացան ու դաշոյն կը գործածէին։ Ատոր փոխարէն, Հայերը լաւ հողագործներ էին, հլու, վախկոտ, եւ, վիզը երկարող Թուրքին առջեւ ...։ Դարբինը կը տեսնէր այդ բոլորը, Հայերու երկիւղը բացայայտ էր, բայց, ինք եկած էր ուրիշ բան ըսելու, ուրիշ գործ կատարելու։ Յեղափոխական մարգարէները զինքը ղրկած էին հայ գիւղերը՝ կազմակերպելու, զէնք ու դանակ գործածել սորվեցնելու։ Կը մտածէր Դարբինը այդ բոլորը, բայց դեռ կանխահաս էր, պէտք էր սպասել, մանաւանդ՝ համբերել։

Յակոբի թաղման օրը, բոլոր Հայերը՝ գործի չէին գացեր։ Սուգի օր էր իրենց համար։ Որքան ալ որ հրապարակաւ չէին կրնար արտայայտուիլ՝ այդ օրը, սակայն, բողոքի ցոյց մըն էր Թուրքերուն դէմ, խեղդուած լռութեամբ ու աշխատանքի դադարով։ Քահանան օրհնեց ճերմակ պատանքին մէջ երկարած նահատակ Յակոբին մարմինը, դողդոջուն ձայնով եւ արցունքի կաթիլներով։ Ժողովուրդը կուլար իրեն հետ։ Գիւղը ամբողջ սուգի նշան առած էր։ Ոչ մէկ դամբանական, ոչ մէկ քարոզ՝ երբ Յակոբին մարմինը հողին յանձնեցին։ Կը լսուէր միայն Զարդարի հեծկլտուքը, աղիողորմ ճիչերով։ Այդ պահուն, ամէն գիւղացի կը կարծէր թէ ինքն ալ, Յակոբին հետ՝ գերեզման կ'իջնէ ։

Բոլորն ալ յուսաբեկ ու ընկճուած՝ գլխիկոր տուն վերադարձան։ Դարբին Հրաչ, գիտնալով այս ժողովուրդը պէտք չէ թոյլ տրուի որ այսպէս բազմութեան հոգեկան վիճակը՝ մտածեց.— Ոչ, գերեզման իջնէ, պէտք է հոգեփոխել, պէտք է հակազդել»...։ Ռէս Վարդան գունատած, կը ծխէր հա կը ծխէր։ Ու ամէն գիւղացի՝ կարծիք մը դուրս կուտար։

— Էսպէ՞ս պիտի ապրինք։

— Հոս երկի՞ր է, թէ՝ դժոխք ։

— Լաւ է մեռնիլ։ Յուզում ու դժգոհանք, դարերով սորուկ, ժողովուրդի մը սրտին։ Անոնց կ'ըթուէր թէ Ալիները միշտ պատրաստ են արիւն թափելու, արիւն մը՝ որուն արդարութեան ու անմեղութեան մասին բովանդակ աշխարհ մը քարացած ու զոհերի աչքերով կը նայէր

— « Էսպէ՞ս պիտի ապրինք »...

Իրիկունը բոլոր Հայերը տուներէն ներս քաշուած՝ կեանքի եւ մահուան տարբերութիւնը կը չափէին։ Համատարած լռութիւն՝ ամէն կողմ։

Ճրագներու պատրոյգներն անգամ իրենց լըճակէն կէս – գլուխ հազիւ դուրս կը հանէին։ Բարոյապէս լքուած՝ հայ տարրը կ'ապրէր ընկճուած, նկուն, սեւ երազներով։ Մէկը կար սակայն՝ որ իր բարկութեան անզուսպ վայրկեաններուն, ոտքի կ'ելլէր, սենեակին մէջ ման կուգար ու անընդհատ՝ կը ծխէր։ Դարբին Հրաչն էր։ Անոր համար, միայն Յակոբը չէր, որ սպաննուած էր, Զարդարն ու Լիան չէին որ, անտէր մնացեր էին, այլ՝ ամբողջ գիւղը, թերեւս ամբողջ հայութեան նոյնօրինակ կեանքը ...

— «Ա՜, երանի թէ Ռէսին տունը իջած չըլլայի»...

Եթէ գործին պատասխանատուութիւնը չըլլար, Դարբին շատոնց բռնած կ'ըլլար Ալիի կոկորդէն։ Խնդիրը ծանր էր իրեն համար, մանաւանդ երբ նկատի կ'առնէր իր պարտականութիւնները, իր ապագայ ծրագիրները, կուսակցութեան որոշումները։

Այդ գիշեր, Դարբին Հրաչ չքնացաւ, այլ՝ մտածեց, չափեց, որոշումներ տուաւ ու առանձին՝ չարչարուեցաւ սրտին յարերը սեղմելով ։

Յակոբի սպանութեան համար ոչ ատրեան, ոչ ալ կառավարութեան ոեւէ ներկայացուցիչ կ'եւան գիւղը։ Կարծես՝ մեռնողը անասուն մը եղած ըլլար, կամ՝ բնական մահով վերջացող կեանք մը ։

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԲ ԻՐԱՐ ՊԻՏԻ ՀԱՍԿՆԱՆ

Ազգաժողովը 5ի դէմ 53 ձայնով քուէարկեց խաղաղութեան անգլեւամերիկեան ծրագիրը, մերժելով ռուսականը, որ կը թելադրէր դաշնագիր մը կնքել հինգ մեծ պետութիւններէ եւ միեւնոյն ատեն իբրեւ պատերազմի հրձիգներ կը կոչէր Անգլիան եւ Մ. Նահանգները: Եուկոսլաւիա ձեռնպահ մնաց: Քուէարկուած բանաձեւը կը թելադրէ սահմանափակել մեծ պետութեանց վեթոյի իրաւունքը եւ չմիջամտել ուրիշ երկիրներու գործերուն եւն.:

Վիճաբանութեանց ընթացքին Քանատայի պատուիրակը գիտել տուաւ թէ Խ. Միութեան դիրքը Եուկոսլաւիոյ եւ ուրիշ հարեւան պետութեանց հանդէպ՝ «աշխարհի ամէնէն անկայուն, անհանդիստ եւ պայթուցիկ շրջաններէն մէկը դարձուցած է Պալքանները: Ահարկու վիճակ մըն է այս: Մենք չենք ուզեր որ աշխարհը երրորդ անգամ պատերազմի մէջ խրի, Պալքաններու կամ ռուսական սահմանամերձ շրջաններու խռովութեամբ»:

Պ. Վիշինսկի պատասխանելով, կրկնեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է տեղեկութիւններ հաղորդելու իր զինեալ ուժերու մասին, եթէ Մ. Նահանգները ըսեն թէ քանի հիւլէական ռումբ ունին: «Մեր այս առաջարկը հաճելի չեկաւ Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ, որոնք իրարու կապուած են ոսկի օղակով մը»:

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը յետոյ ցուցամատը ուղղելով Եուկոսլաւիոյ պատուիրակին, ըսաւ. — «Թոյլ տուէք յիշեցնել Թիթոյի ներկայացուցիչին թէ հակասութիւն չկայ Խ. Միութեան խօսքին եւ գործքին միջեւ: Այս մարդուկը կ'ուզէ որ պատասխանենք իր հարցումներուն, բայց մենք սովորութիւն չունինք վիճաբանութեան բռնուելու այս կարգի մարդոց հետ»:

Քուէարկութեան արդիւնքին առթիւ ալ խօսելով, Պ. Վիշինսկի ըսաւ թէ իր բանաձեւը պիտի պաշտպանուի «միլիոնաւոր քաղաքացիներու կողմէ որոնք խաղաղութեան դրօշակիրը կը համարեն Խ. Միութիւնը ամբողջ աշխարհի համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ միջադէպը չէ կարգադրուած տակաւին: Լեհաստան արտաքսեց 9 Ֆրանսացիներ որոնք Փարիզ հասած են արդէն: Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Փարիզի լեհական դեսպանին, բողոքեց կատարուած բռնութեանց դէմ:

ԷՏՆԱ ՀՐԱԲՈՒԽԸ (Իտալիա) բորբոքեցաւ արտակարգ սաստկութեամբ, խուճապի մատնելով քաղաքի մը 18—20 հազար բնակիչները: Երկրորդ քաղաք մըն ալ վտանգուած է: Հազարաւորներ այլուր կը փոխադրուին: Անընդհատ լաւա կը հոսի երեք խառնարաններէ:

ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԿԱԽԵՑ 12 ռուս ամբաստանեալներէն մէկը, Վլատիմիր Նեխլիւտով, Սերայէվոյի բանտին մէջ (Եուկոսլաւիա), երբ կը սկսէր դատավարութիւնը: Թերթերը կը գրեն թէ գրաւորապէս խոստովանած էր որ լրտեսութիւն կը կատարէր ի հաշիւ Պելկրատի Խոր. դեսպանատան: Ամբաստանեալներէն մէկը կին մըն է: Ձեռնակապ չունէին, երբ ատեան առաջնորդուեցան, բայց իւրաքանչիւրին կ'ընկերանար մասնաւոր պահակ մը: Ամբաստանեալներուն գլխաւորը տարեց քահանայ մըն է, հայր Քրիչքով:

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ԾՆՈՒՆԴԻ 80ԱՄԵԱԿԻՆ առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Կրօն. ընկերակցութեան, Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Մայր Եկեղեցիին մէջ, կիրակի օր, 18 Դեկտ. ժամը ճիշդ 16.30ին:

Գործադրուած՝ Մայր եկեղեցիի երգեցիկ երկսեռ դասին (ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբ) կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆի, բազմաձայն կ'երգուին ԿՈՄԻՏԱՍ վրդ.ի, ՎԱԿՆԵՐԻ, ԿՈՒՆՈՅԻ, ԱԼԷՄՇԱՀԻ, ՍԱՐԳՍԵԱՆի գործերը: Համերգին օրը տոմս չի տրուիր:

Կրօն. Ընկ.եան անդամներուն տոմս կը վերապահուի մինչեւ Դեկտ. 5: Ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն, Ազգ. Առաջնորդարանէն, Արմէն տպարանէն:

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente):

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան:

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած Ալֆորվիլի Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, 4 Դեկտ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rue Voltaire: Կը ներկայացուի Ղ. Մելոյեանի՝
« ԱՐՄԵՆՈՅՇ »ը
ղեկավարութեամբ Բ. Հայպէշեանի:

Միջնարարներուն երգ Տ. Ֆ. Ասատուրեան, Օր. Մ. Մուրատեան, Պ. Ա. Քուպէլեան:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. — Charenton Ecolesէն առնել թիւ 103 օթօպիւսը, իջնել Mairie d'Alfortville:

Խնջոյք պարահանդէս

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ, Դեկտ. 10ին ժամը 8էն մինչեւ լոյս:

Սիրայօժար կը մասնակցին Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ), եւ ԲԵՆՕ (նուագ), Օր. Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (երգ):

ԶԱՒԷՇՏ ԱԴԱՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ կողմէ: Եւրոպական պար կէս գիշերէն վերջ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Մուտք 100 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին ներկայացման օրը կիշէն, եւ «Ռոստոմ» խումբի ընկերներու մօտ:

Métro Pré St. Gervais, քաղաքապետարանի սրահը:

ՎԷԹ. ՖՈՆՏԻՆ — Լիլայէն Պ. Գալֆաեան հազար ֆրանք կը նուիրէ Վէթ. Ֆոնտին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի նոյեմբերի թիւը (No. 107), ճոխ բովանդակութեամբ:

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են 500 ֆրանք Ֆրանսա, 700 ֆր. արտասահման:

Յունուար 1էն սկսեալ 600 ֆրանք Ֆրանսա, 750 ֆրանք արտասահման:

Ով որ կանուխ կը ղրկէ բաժնեգինը, կ'ընդունուի հին սակով:

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris:

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Աւէրոնէն Պ. Աւագեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Urbillacի (Լանտ):

SALLE GAVEAU, 45 rue la Boëtie
Կիրակի, **11** Դեկտ. ժամը **17**ին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (60 Հոգի)
Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Տիկ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԱԼՊԱՆ, **Nina Pavlik, Marina Aghababoff, Marie - Louise Girod**:

Յայտագրին մաս կը կազմեն Bach, Haendel, Mendelsohn, Wagner, Սիւնի, Ալէմշահ, Խաչատուրեան, Պարթեւեան:

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլ, Dan. 88.65, Պարսամեան 46 rue Richer, Մասիս, 21 rue Saulnier, Պարթեւեան 14 rue Petit, Bot. 99.22:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան կողմէ, Շաբաթ, 21 Յունուար 1950, ժամը 8.30ին, Salle d'Iéna:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Նիւթ.— «Ընթացիկ խնդիրներ»: Զեկուցանող՝ մեր երիտասարդներէն Վռամ Գուլումճեան: Կը հրաւիրուին լսարանականները եւ մտաւորականները:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

10.— Երկուշաբթի 5 Դեկտ. Սէնթ Ան: Նիւթը՝ «Հրայր»:

11.— St. Jérome, 6 Դեկտ. Երեքշաբթի ժամը 9ին: Նիւթ՝ «Ն. Աղբալեանի կեանքն ու իր վաստակը»:

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վիճաբանական ժողով (զինեձօնի ընթացքին) «Հայրենիք»ի հարցարանին առթիւ, ղեկավարութեամբ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆի, այս չորեքշաբթի 7 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Մարսէյլ, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Վիճաբանութեան մասնակցելու իրաւունքը վերապահուած է միայն Նոր Սերունդի անդամներուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—

Այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, «Սիամանթօ» խումբը (Սէն Լու) եւ քաղաքի «Ռոստոմ» խումբը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ «Խատիսեան» խումբ (Պուլվառ Օտտօ):

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 Դեկտ. Beaumont Քրիստափոր:

★ Նոր Սերունդի հիմնադրման 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ:

ՈՐԴԵԳԻՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

Հօրմէ եւ մօրմէ որբ առողջ մանչ մը մինչեւ տասը տարեկան, կ'ուզուի իբրեւ որդեգիր բարեկեցիկ եւ անզաւակ ընտանիքի մը համար: Անմիջապէս դիմել գրաւոր թերթիս վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 R. C. S. 376 256

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 6 Décembre 1949 Երեքշաբթի 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6018–Նոր շրջան, թիւ 1429

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Սպանիա՞ն ու զինակից

«ՄԵՆՔ ԲԱՆԱԿ ՉԵՆՔ ՈՒԶԵՐ »,
Կ'ԸՍԷ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Փարիզի զինուորական խորհրդակցութեանց առթիւ, բանավէճը վերսկսած է անգլեւսաքսոն երկիրներուն մէջ, քաղաքական եւ զինուորական շրջանակներուն միջեւ։

Վիճաբանութեան նիւթ կը կազմեն երկու փշոտ խնդիրներ,— 1. Սպանիան ալ առնե՞լ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ։ 2.— Գերմանիան վերազինե՞լ թէ ոչ ։

Բազմաթիւ հերքումներ հրատարակուեցան Գերմանիոյ վերազինման մասին, պաշտօնական թէ անպաշտօն գեկոյցներով։ Բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ այդ հերքումները չեն համապատասխաներ Ամերիկայի ռազմագէտներուն տեսակէտին։ Այս վերջինները անհրաժեշտ կը գտնեն գերմանական բանակի մը կազմութիւնը, զօրացնելու համար արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութիւնը։ Անոնք չեն ծածկեր թէ վտանգաւոր է անմիջապէս եւ ուղղակի զէնք տալ Գերմանիոյ, ինչ որ դրդռիչ քայլ մը պիտի համարուէր։ Բայց, յիշելով Ռուսերու նախաձեռնութիւնը արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, կը թելադրեն սկսիլ ոստիկան–զօրքի կազմակերպութեամբ, եւ մնացեալը ձգել իրերու բնական ընթացքին ։

Նոյն շրջանակները շատ աւելի բաց կը խօսին Սպանիոյ անդամակցութեան մասին, ինչպէս կը հաստատեն անգլեւամերիկեան մամուլին տեղեկութիւնները։ Մասնագէտներ անհեթեթ կը գտնեն որ Փորթուկալ ընդունուած է Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, իսկ Սպանիա մերժուած։ «Ի՞նչպէս կարելի է գործնականօրէն պաշտպանել արեւմտեան Եւրոպան, դուրս ձգելով Սպանիան, որ ունի մարզուած բանակ մը»։

Ի պատասխան այս հարցումին, քաղաքական շրջանակներու մէջ դիտել կուտան թէ Սպանիոյ անդամակցութիւնը պիտի տկարացնէ Ատլանտեանի դաշինքին «բարոյական» հանգամանքը, պիտի պառակտէ Եւրոպայի ընկերվարական ուժերը, որոնք կարեւոր զէնք մը կը կազմեն Խ. Միութեան դէմ մղուած պաղ պատերազմին մէջ։ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու արհեստակցական Միութիւնները ուժգնօրէն հակառակ են Սպանիոյ ընդունելութեան, ինչպէս Գերմանիոյ վերազինման ։

★ Տօքթ. Ատընաուըր, արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, ունկնդրութեան ընդունելով հեռագրական գործակալութեան ներկայացուցիչը, կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ բանակի վերակազմութեան մասին։ Ահաւասիկ գերմանական կէտերը ․

— « Հրապարակաւ կը յայտարարեմ թէ ես սկզբունքով հակառակ եմ արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան որեւէ վերազինման հետեւաբար եւ գերմանական բանակի մը կազմութեան։ Մենք, Գերմանները չափազանց շատ արիւն թափեցինք վերջին երկու պատերազմներուն մէջ եւ այժմ շատ քիչ մարդ ունինք այդպիսի ծրագիր մը գլուխ հանելու համար։ Ինչպէս առաջ, ես այն կարծիքն ունիմ թէ արեւմտեան Գերմանիոյ ապահովութիւնը կը վերաբերի դաշնակից գրաւման ուժերուն ։ Եթէ անհրաժեշտ համարուի որ Գերմաններն ալ պատասխանատուութեան բաժին մը ստանձնեն արեւմտեան Եւրոպայի ապահովութեան մէջ, ես համաձայն պիտի ըլլամ ոչ թէ սեփական անկախ բանակի մը, այլ գերմանական զօրագունդի մը՝ եւրոպական զինեալ ուժերուն մէջ։ Բայց պիտի մերժենք որ գերման՝ երիտասարդներ ծառայեն ոչ–գերման զօրագունդերու մէջ»։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ անդամներէն մէկն ալ, առողջապահական նախարարին օգնականը՝ Փօլ Ռիպէյր հրաժարեցաւ։ Ըլլալով անդամ Գիւղացիականկուսակցութեան, կը գանգատէր թէ կառավարութիւնը գոհացում չի տար հողագործներու պահանջին։

ՊՈԼՍՈՅ ԿՈՒՓԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐԷՆ Կարպիս Զաքարեան մասնակցելով Թուրքեւսպանիական մրցումի մը, յաղթական հանդիսացած է։ (67 քիլօ)։ Ուրիշ հայ կռփամարտիկ մը, Շահան Մինասեան (ծանր խաղ) նոյնպէս յաջողութեամբ մաքառած է, բայց յաղթական հռչակեր են Սպանիացին ։

ԱՌԱՋԻՆ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Անհատ մասնակարգի (երեք միւթեվիլլի) դրութեան ջնջումէն ի վեր, պատրաստութիւններ կը տեսնուէին Պոլսոյ բոլոր թաղերուն մէջ, Թաղ. խորհուրդներ ընտրելու համար ժողովրդական քուէարկութեամբ ։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (28 Նոյ.) կ'իմանանք թէ առաջին ընտրութիւնը տեղի ունեցած է Գատըգիւղի մէջ, Նոյեմբեր 27ին, մասնակցութեամբ 753 քուէարկուներու։ Պոլսոյ երկու հակառակորդ օրաթերթերն ալ կը հաստատեն թէ ընտրութիւնը տեղի ունեցած է «օրինակելի կարգապահութեամբ»։ Նորընտիր Թաղ. խորհուրդը կը բաղկանայ եօթը անդամներէ։ Շահուած քուէներու թիւը՝ 502էն 398 :

Հրէական ցոյց մը Երուսաղէմի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն Դեկտ. 4 թուականով.— Շաբաթ օրուան ծիսակատարութիւններէն վերջ, աւելի քան 1500 հաւատացեալներ իրենց աւանդական տարազներով թափօր մը կազմեցին Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ, այս առթիւ, առաջնորդութեամբ Րաբունապետ Հերցոկի եւ Հրէական Գործակալութեան անդամներուն, բողոքելու համար քաղաքին միջազգայնացման դէմ։ Այդ միջոցին 2000 Հրեաներ ժողով մը գումարելով ամենամեծ սինէմային մէջ, միաձայնութեամբ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որ պիտի հեռագրուի Ազգաժողովին։ Բանաձեւը կը յայտարարէ առանց վերապահութեան.— «Անցեալին մէջ մենք գիտցանք պաշտպանել մեր քաղաքը մեր արիւնով, զէն ի ձեռին եւ պիտի շարունակենք պաշտպանել զայն »։

Կէս օրէն վերջ, Երուսաղէմի քաղաքապետութիւնն ալ ցոյց մը կազմակերպեց Սիոնականութեան հիմնադրին՝ Հերցլի գերեզմանին վրայ, ուր բոլորն ալ հաւատարմութեան երդում ըրին Իսրայէլի։ Այս ցոյցն ալ ուղղուած էր միջազգայնացման ծրագրին դէմ ։

★ Երկու գլխաւոր շահակիցները, Յորդանան եւ Իսրայէլ, միշտ կը մերժեն միջազգայնացման որեւէ ծրագիր։ Ազգաժողովը տակաւին չէ կարգադրած խնդիրը, սպասելով մասնաւոր յանձնախումբին եզրակացութեանց։

★ ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովը 54 միլիոն 900 հազար տոլարի վարկ մը քուէարկեց Պաղեստինի արաբ տարագիրներուն համար, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ։

« ԷՆՎԷՐ ՔԱՆԴԵՑ, ԻՍՄԷԹ ՓՐԿԵՑ »

Թուրքիոյ կառավարական կուսակցութեան՝ Հալքի համագումարին առթիւ, վարչապետը՝ Կիւնալթայ ճառ մը խօսելով ըսաւ ․

— « Աթաթիւրք Հալք կուսակցութիւնը հիմնեց, նպատակ ունենալով միմիայն ժողովրդային վարչութիւն մը հաստատել։ Շատ մը դժուարութիւններ հարթուեցան այս ճամբուն վրայ, եւ այսօր ամուր հիմերու վրայ դրած ենք ժողովրդային վարչութիւնը։ Միայն թէ երկիրը սմսեղուկ թշնամիներ ունի, եւ օտար դրդումները չատցած են վերջերս։ Կը փափաքին մեզ ներքնապէս քանդել։ Բարեբախտաբար մեր գլուխը ունինք Ինէօնիւի նման իմաստուն վարիչ մը։ Յիշեցէք Էնվէր փաշան որ իսկապէս լաւ մարդ մըն էր, բայց չկրցաւ տեսնել երկրին վաղորդայնը։ Հինգ վայրկեանի մէջ կտրուկ որոշում մը տուաւ եւ քանդեց երկիրը։ Իսկ Ինէօնիւ հինգ վայրկեանի մէջ որոշում մը տուաւ եւ երկիրը փրկեց » ։

ՓԼԱԹԻՆԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ մը երեւան հանուած է Մարսէյլի մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ ձերբակալուած վեց ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Հայ մը, գոհարավաճառ Արամ Ադամեան, որ գնած էր փլաթինը։ Միւս ամբաստանեալներէն մէկը, Գերմանացի, մեռած է, իսկ եօթներորդը փախած։ Դէպքը տեղի ունեցած է 1944 Յուլիս 25էն 26 լուսնալու գիշերը, Սէն Կոպէնի քիմիական գործարանին մէջ ։

ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԵՔԵՆԱՅԻ ԽԱՆԳԱՐՄԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՈՎ այսօրուան թիւը սովորականէն ուշ տպուեցաւ։

Եպիսկոպոսները կ'ըմբոստանան

Չեխոսլովաքիոյ հռոմէական կաթոլիկ եպիսկոպոսները վճռապէս յայտարարեցին բոլշեւիկեան կառավարութեան թէ պիտի չհնազանդին եկեղեցւոյ նոր օրէնքներուն որ «կըխորտակենկրօնական ազատութիւնը եւ կը հակասեն Աստուծոյ օրէնքին »։

Եպիսկոպոսները հանդիսաւոր ազդարարեցին որ եթէ կրօնական պատերազմ ծագի երկրին մէջ, իբրեւ հետեւանք այդ օրէնքներուն գործադրութեան, սպառնալիքներով եւ բռնութեամբ, պատասխանատուն պիտի ըլլայ միայն եւ միայն կառավարութիւնը։ Եթէ այդպիսի բան մը պատահի, «սուրբ մարտիրոսներու այս երկրին մէջ կան բաւական մարդիկ որոնք պատրաստ են զոհելու ամէն բան, յանուն Աստուծոյ իրաւունքին եւ կրօնական ազատութեան »։

Այս ազդարարութիւնը կառավարութեան հաղորդուած է նամակով մը որ կը բաղկանայ 2000 բառերէ եւ որ մամուլին յանձնուեցաւ։ Նամակը մանրամասնօրէն կը պարզէ եպիսկոպոսներուն դիտողութիւնները եւ գանգատները։ « Նոյն իսկ այն երկիրներուն մէջ ուր պետութիւնը չի ճանչնար Եկեղեցին, այնքան սահմանափակուած չէ կրօնական ազատութիւնը որքան այս երկրին մէջ»։

Կառավարութեան օրէնքը, որ կը գործադրուի Նոյեմբեր 1էն ի վեր, պետական պաշտօնեաներ կը նկատէ բոլոր եկեղեցականները, ամբողջովին իր իշխանութեան ենթարկելով եկեղեցական անուանումները, եկեամուտքը եւ վարչական գործերը։ Այս առթիւ ստեղծուած է մասնաւոր նախարարութիւն մը, գլխաւորութեամբ դատական նախարարին, ամենայայն իրաւասութիւնով ։

Չեխոսլովաքիոյ 13 միլիոն բնակիչներուն 9 միլիոնը կաթոլիկ են ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻՆ առաքուած եօթը Ֆրանսացիներէն մէկը, Կի Օֆռէ, որ քարտուղարն էր լեհական առեւտրական կազմակերպութեան մը, ինքնինքը վար նետեց կառախումբէն, ֆրանքեւ–ռուսեւլեհական սահմանագլուխին վրայ, Պազէլի մօտ։ Իր ընկերները Փարիզ հասնելով, ըսեր էին թէ մեռած է, բայց նոր հեռագիր մը հաստատեց թէ վիրաւորուեր է։ Անմիջապէս Փարիզ փոխադրուեցաւ երկու ոստիկաններու միջոցաւ։ Տակաւին չէ ստուգուած թէ ինչու կ'ուզէր անձնասպան ըլլալ ։

ՀՐԱՆԻՒԹԻ (էսանս) մաճառումը ազատ հռչակուեցաւ Դեկտ. 5էն սկսեալ։ Լիտրը 45.80 պիտի արժէ Փարիզի մէջ, 49.50 ֆրանք՝ Ֆրանսայի միւս մասերուն մէջ ։

ՏԱՍԸ ՌՈՒՍ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ դատը կը շարունակուի Սերայեվոյի մէջ (Եուկոսլաւիա)։ Ամբաստանեալներէն Վլատիմիր Օկնիյեւ, նախկին ցարական սպայ եւ Իլիա Ժերեբքով, պաշտօնեայ Պելկրատի խորհրդային գրասենեակին, խոստովանեցան թէ ծառայած են գերմանական կեսթափոյին, գրաւման առեն, յետոյ խորհրդային Չեկային՝ համաձայն իրենց տրուած հրամանին։ Իլիա պատմեց իր խորհրդային սպայ մը՝ հարիւրապետ Մորովով «սպառնաց պատժել զիս, եթէ չգործադրէի տրուած հրամանը։ Եթէ չկատարէի յանձնարարուած գործը, զիս այնքան խորունկ պիտի թաղէր որ ոչ ոք պիտի կրնար գտնել մարմինս, նոյնիսկ ծովուն տակ»։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը, փաստաբան Արսէն Բորեմովիչ, որ Սերպիա փախած էր 1920ին, վճռապէս մերժեց լրտեսութեան մեղադրանքը։ Խոստովանեցաւ թէ միայն տնտեսական տեղեկութիւններ հաղորդած է Պելկրատի խորհրդային դեսպանատան Բ. քարտուղարին ։

ԿԻՊՐՈՍԻ համայնավարները հանրաքուէ մը կատարեցին Նիկոսիոյ մէջ, պահանջելով Յունաստանի վերադարձնել կղզին։ Ոչ–Համայնավար հոսանքները, որոնք ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը կազմեն, մերժեցին մասնակցիլ այս ձեռնարկին, եւ ուրիշ հանրաքուէ մը պիտի կատարեն յառաջիկային։

ԷՏՆԱ ՀՐԱԲՈՒԽԻՆ բորբոքումը մեղմացած ըլլալով, այլ եւս վտանգ չսպառնար, համաձայն վերջին լուրերու ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ հաղորդուած են Խ. Միութեան, նախագահ Րոզվէլթին մտերիմ խորհրդականին՝ հանգուցեալ Հէրրի Հոփքինսի միջոցաւ, ինչպէս կը գրեն ամերիկեան թերթերը։ Խորհրդարանական յանձնախումբ մը կը քննէ խնդիրը ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական կառավարութեան նախորդ նախագահը, Չանկ Քայ Շէք յայտարարեց թէ կռիւը պիտի շարունակուի ամէն գնով, խորտակելու համար համայնավար իշխանութիւնը ։

ՍԻՐՏԵՐԷՆ ՎԵՐՋ, ՆԱԵ՛Ւ ՔՍԱԿՆԵՐԸ...

Հաւատքի, խանդաղատանքի եւ խանդավառութեան ձայներ կը հասնին գաղութներէն, Հալէպի «Քարէն Եփփէ» Ազգ. Ճեմարանի նոր տարեշրջանին առթիւ:

Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի զոյգ խմբագրականները (26 եւ 27 Հոկտեմբերի), ինչպէս ընդհանրապէս հայ մամուլի խանդավառ արտայայտութիւնները՝ կոչուած են բարոյական նպաստ մը հանդիսանալու համազգային այս նախաձեռնութեան, որուն համար Հալէպի ազգային իշխանութիւնները երեք տարիէ ի վեր կանգ չեն առներ որեւէ զոհողութեան առջեւ :

Յայտնի է, թէ ինչ անձուկ եւ անբաւարար նիւթական միջոցներով ձեռնարկուեցաւ գործի : Ոչ հող, ոչ պիւտճէ: Այլ՝ միայն հաւատք եւ խանդավառութիւն: Գիտակցութիւն մանաւանդ:

Բայց ահաւասիկ, երրորդ տարուան սեմին, ազգին փոխանցուած է արդէն աւելի քան 200.000 սուրիական ոսկի արժողութեամբ ընդարձակ հող: Համեստ այլ վայելուչ դասարաններու վերածուած են երբեմնի որբախնամ հաստատութեան երկու ընդարձակ սրահները, եւ — ինչ որ հիմնականն է — Ճեմարանը օժտուած է ուսուցչական զօրաւոր կազմով մը :

Նորընտիր խնամակալութիւնը յաջողած է ապահովել պաշտօնավարութիւնը՝ քաղաքիս ազգային թէ օտար բարձրագոյն վարժարաններու որակաւոր ուսուցիչներուն, եւ իւրացուցած է ֆրանսական «պագալորէա»յի ծրագիրը, հաստատուն քայլերով եւ որոշ ուղեգծով մը սերունդ պատրաստելու համար:

Եւ, տակաւին, «ծայրն ենք ծրարոց»: Երկու ամսուան ընթացքին, պիտի աւարտի նաեւ նորոգութիւնը երկու կարեւոր շէնքերու :

Առաջինը՝ «Ճեմարանի Լսարան»ը, վարժարանի ընդարձակ պարտէզին մէջ: Արդէն իսկ ձեռնարկուած է գործի, եւ մինչեւ Նոր Տարի՝ կը կատարուի պաշտօնական բացումը: Աւելորդ է ընդգծել, թէ կենսական պահանջի մը գոհացում կը տրուի այս կերպով, ու գետին կը պատրաստուի ներքին ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մը: Ճեմարանը շուտով պիտի ունենայ իր դասախօսութիւնները, լսարանային առուլիսներն ու վիճաբանութիւնները, հանդէսները եւ առենախօսական փորձերը՝ աշակերտներու մասնակցութեամբ:

Երկրորդը՝ «Աղջկանց Ուսանողական Տունը»: «Քարէն Եփփէ» դանիական հաստատութեան կողմէ, վերջերս, Հալէպի Ազգ. Իշխանութեանց փոխանցուեցաւ նաեւ Նոր Գիւղի Ա. Թաղամասին մէջ գտնուող նպատակայարմար շէնք մը: Ազգ. Իշխանութիւնը, գնահատելով կենսական անհրաժեշտութիւնը նաեւ աղջկանց համար Ուսանողական Տան մը, այդ շէնքը տրամադրած է Ս. Օգն. Խաչին, որ, իր կարգին, պատրաստակամութիւն յայտնած է դիւրացնել շրջաններէն Ճեմարան յաճախող աղջկանց ուսման եւ դաստիարակութեան գործը, եւ Ուսանողական Բոյն մը ստեղծել հոն, իր եւ Ճեմարանի խնամակալութեան վերին հսկողութեան տակ :

Ինչպէս յայտնի է, շրջաններէն Ճեմարան յաճախող տղաք, արդէն իսկ ունին իրենց Տունը՝ քաղաքին մէջ: Այս կերպով, ուրեմն, Սուրիոյ հեռաւոր անկիւններէն ու նոյնիսկ արտասահմանէն Հալէպ փութացող ուսանող — ուսանողուհիներ՝ ընտանեկան տաքուկ մթնոլորտ մը պիտի գտնեն, եւ սնունդի թէ հանգստեան բոլոր անհրաժեշտ պայմանները :

Նկատի ունենալով ձեռնարկին համազգային տարողութիւնն ու նշանակութիւնը, Ճեմարանի խնամակալութիւնը նուազագոյն սակերը ճշդած է տեղացի թէ եկւոր ուսանողներու համար, փոյթ չէ թէ իր պիւտճէն ծանրաբեռնուի այս կերպով, ու հարկ ծագի արտակարգ ճիգերու :

Ճեմարանը այս տարի ունի չորս դասարաններ, համագումար 60 աշակերտ — աշակերտուհիներով: Առանձնապէս տեղեկութիւններ պիտի տրուին մամուլի միջոցաւ, հանրութիւնը շահագրգռող բոլոր խնդիրներուն շուրջ: Ամէն Հայ իրաւունք եւ պարտականութիւն ունի հետաքրքրուելու՝ թէ որո՞նք եւ ինչպէս կը գործեն, մանաւանդ ԻՆՉՈ՞Ւ կը գործեն: Եւ եթէ գիտակցինք այն առաքելութեան, զոր լրացնելու եւ իրագործելու կոչուած են Ազգ. Իշխանութիւններ եւ Խնամակալութիւն, ինքնաբերաբար կը բացուին նաեւ քսակները: Հարկ է գրաւել, նախ, սիրտերն ու հոգիները, — միշտ վստահ ու ապահով՝ թէ հայ ժողովուրդը գիտէ տեսնել, դատել ու գնահատել: Առանց սակարկելու: Առանց վերապահութեան :

Բոլոր այս ճիգերէն եւ զոհողութիւններէն վերջ, Հալէպի իրաւունքն է, անշուշտ, սպասել եւ ակնկալել՝ որ Արտասահմանի ունեւոր մեր բազմութիւնները եւս չարժին: Մեր ճակատագիրը այնպէս մը տնօրինեց, որ, գաղութներու մէջ, հանրային որեւէ ձեռնարկ՝ կարիք զգայ գուրգուրոտ ձեռքերու կամ զգայուն սիրտերու օժանդակութեան :

Հարկ է ընդգծել, թէ միշտ ալ անվերապահ եղաւ ամերիկահայ գաղութը՝ համազգային մեր բոլոր ձեռնարկներուն բերելու համար իր օժանդակութիւնը: Մենք կասկած չունինք, թէ Սուրիոյ նման հայութեամբ հոծ շրջանի մը կրթական կարիքները լրիւ պիտի գնահատուին Նոր թէ Հին Աշխարհներու մեր եղբայրներուն կողմէ, եւ ոչ ոք պիտի զլանայ իր հնչուն համակրանքն ու խանդաղատանքը՝ հանդէպ փրկարար այս ձեռնարկին :

Կասկած չունինք, թէ այս անգամ եւս անպատասխանի պիտի չմնան «Յառաջ»ներու, «Յուսաբեր»ներու եւ «Հայրենիք»ներու կոչերը, եւ Հալէպի Ազգ. Ճեմարանը պիտի օժտուի արդիական հաստատութեան մը բոլոր առաւելութիւններով :

(Խմբագրական՝ «ԱՐԵՒԵԼՔ»ի)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս թղթակցութիւնը ղրկուած է Նոյեմբեր 23ին, բայց մենք ստացանք Դեկտ. 2ին, հասցէի շփոթութեան մը հետեւանքով.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կրկնապատկէ ճիգերդ, Դաշնակցական ընկեր, եւ գիտակցէ կոչումիդ: Դո՛ւն ես հայ ժողովուրդին յոյսը եւ խանդավառութեան աղբիւրը: Մտածէ պահ մը այն կազդուրիչ երեւոյթին վրայ, որուն ականատես եղար Նոյեմբեր 19ի շաբաթ իրիկունը, Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան առթիւ: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, ամէն սեռէ եւ դասակարգէ ժողովուրդ խուռներամ կը դիմէր դէպի Ալքազար, ապշութեան մատնելով բարեկամներդ ու թշնամիներդ: Թելադրէ պատկան մարմիններուն որ ուրիշ առթիւ վարձեն աւելի ընդարձակ եւ յարմար սրահներ: Մի մտածեր թէ ինչն է շարժառիթը այս երեւոյթին : Ժողովուրդին առողջ բնազդը անմիջապէս կուտայ պատասխանը այն բոլոր վայրահաչութեանց որոնք իրարու կը փոխանցուին աջէն ու ձախէն:

Գրականութիւն չէ որ կը փորձեմ, սիրելի ընկեր խմբագիր, այլ պարզապէս ակամայ խորհրդածութիւն մը տեսածներուս եւ լսածներուս վրայ:

Սրահէն ներս, ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէ հանդէսին բացման: Կը բացուի վարագոյրը: Բեմին ճակատը զետեղուած է մեր անմահ երբորդութեան մեծադիր պաստառը շրջապատուած հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշներով: Օրուան նախագահը, ընկեր Յ. Գապիկեան կը հրաւիրէ ժողովուրդը, մէկ վայրկեան ոտքի, յարգելու համար ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած մեր բոլոր հերոսներուն եւ վերջին տարիներս մահացած մեր բոլոր ընկերներուն յիշատակը: Հանդէսը կը սկսի Սէնթ Անի Նոր Սերունդի երգչախումբին «Մարսէյեէզ» եւ «Մշակ բանուոր» քայլերգներով, ղեկավարութեամբ Գ. Համբարձումեանի: Ընկեր Գապիկեան քանի մը խօսքով բացատրելէ վերջ տօնին իմաստը, յիշեց քանի մը դրուագներ մեր անցեալի գործունէութենէն : «Այսօր իսկ հաւատարիմ մեր ուխտին, կը շարունակենք մեր առաքելութիւնը Սփիւռքի մէջ նոյն հաւատքով եւ նոյն յարատեւութեամբ»: Այս առթիւ յիշեց ողբացեալ Յ. Օշականի բացագանչութիւնը Հալէպի մէջ, իր իսկ յոբելեանին առթիւ,— «Ցարգանք քեզ, հայ ժողովուրդ, որ ընդունակ ես այսպիսի հրաշքներ գործելու»: Եւ եզրակացուց «Նոյն հաւատքով եւ նոյն խանդավառութեամբ, ես ալ կը գոչեմ.— Պատիւ քեզ, ով փառահեղ Դաշնակցութիւն որ ընդունակ ես այսպիսի հրաշքներ գործելու»:

Յետոյ կարգով երգեցին եւ արտասանեցին օրիորդներ Սաքաեան, Տէր Արսէնեան, Նավոյեան, ընկերներ Քէնտիրեան եւ Մութաֆեան, արժանանալով ծափերու :

Մեր Փրանսացի ընկերվարական բանախօսներու քաղաքէն բացակայելուն պատճառով, բեմին վրայ պատւոյ տեղը գրաւած էին իրենց ներկայացուցիչները, որոնք եւս նոյնքան խանդավառուած էին տիրող մթնոլորտէն:

Առաջին բանախօսը, ընկեր Ա. Քէօսէեան պարզելով ազատագրական շարժման պատճառները, թուեց յեղափոխական մասնակի շարժումները որոնք յանգեցան Հ.Յ. Դաշնակցութեան : «Բաժնուած հայութիւն, բաժնուած լեզու, համակերպած իր վիճակին, ծաղրի եւ արհամարհանքի ենթարկուած Գուչկիններու եւ Փիէռ Լոթիներու կողմէ: — այս ժողովուրդէն էր որ ազգ կերտեց Դաշնակցութիւնը»: Անդրադառնալէ վերջ կարգ մը հայ փախուկներու վայրահաչութեանց ըսաւ.— «Սուտ են ինչ որ կ'ըսեն ու կը գրեն: Բոլշեւիկները մեզի տուին Գրեսթ — Լիթովսկի դաշնագիրը: Պատռեցին Սեւրի դաշնագիրը, հայրենական պատերազմ հոլովեցին, զոհելով հարիւր հազար հայ երիտասարդներ որոնց յիշատակին Լենինի եւ Սթալինի արձանները կանգնեցին Երեւանի մէջ :

Մեծ երկիւղածութեամբ ունկնդրուեցան երիտասարդ ջութակահար Գ. Լեւոն Ղեւոնդեանի «Ղայթարման», «Երեւանի էթիւտները» եւ «Կռունկ»ը, ջերմ ծափերու մէջ: Կ'արժէ շնորհաւորել այդ տաղանդաւոր երիտասարդը :

Կարգը ընկեր Հրանդ Բալուեանին էր: Ընկերը խօսեցաւ կարճ եւ ազդու ճառ մը որ կ'ընդմիջուէր բուռն ծափերով: Ակնարկ մը նետելով Դաշնակցութեան 60ամեայ գործունէութեան վրայ, կարգ մը պատկերալից բացատրութիւններով ուրուագծեց անոր դիմագիծը: «1920էն ասդին նոր բառ մը հնարուած է, «Դաշնակ» վիրաւորելու համար Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը: Եթէ քիչ մը խըտացնենք այդ բառը, պիտի կանգ առնենք երեք գրերու վրայ — Հ.Յ.Դ.: Ի՞նչ է Հ. գիրը.— Ամպամած հայ երկնակամարին վրայ ճաթող կայծակը, որ կը լուսաւորէ հայկական կեանքը: Յ. գիրը յեղափոխեց հայկ. կեանքը, սորվեցուց զարնել եւ զարնուիլ, փոխանակ տալու, որպէսզի ծնի «Մայիս 28»ը: Մենք գիտենք մեռնիլ եւ միեւնոյն ատեն մեռցնել մինչեւ որ իրականանայ Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը» :

Վերջին բանախօսն էր ընկեր Սահակ Տէր Թովմասեան, որ տուաւ նոր լուսաբանութիւններ: «Ճիշդ է որ ինձմէ առաջ խօսող իմ ընկերները պակաս բան չձգեցին, բայց Դաշնակցութեան մասին կարելի է խօսիլ միշտ եւ երկար, մանաւանդ որ կը գտնուինք 60ամեայ բազմակողմանի գործունէութեան մը առջեւ: Ինչքան ալ զըպարտեն ու հայհոյեն, Դաշնակցութիւնը կը մնայ հայ ժողովուրդի հարազատ կազմակերպութիւնը: Ան ծնաւ, մեծցաւ, չափահաս դարձաւ իր սնունդը առնելով հայ հոգիէն: Ամէն Հայ իրմէ մաս մը ունի անոր մէջ, անոնց հոգիին մէջ նստած է Դաշնակցութիւնը: Հոտ է իր գաղտնիքը եւ իր գործին հմայքը: Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի երկունքին ծնունդն է եւ փրկութեան յոյսը: Պաշտպանը անկարողին, կարօտին եւ ճնշուածին: Դըժոխքի ցաւէն ծնած կը մնայ ամէնուն սրտին տիրապետողը: Վարդերու վրայէն չէ քալած: Իր առաջին 25ամեակին կռիւ ներքին եւ արտաքին թշնամիներու դէմ: Արտաքին ճակատին վրայ, Ռուսը եւ Թուրքը, եղան մէկ միւսէն աւելի վատթար եւ գազան : Դաշնակցութիւնը կը հաւատայ գործին: Մեր պատմութիւնը կը սկսի «Մայիս 28»էն ուր դարձանք պետական ազգ մեր անկախութիւնը կորսնցնելէն վերջը: Այս իրողութեան դէմ է որ կը կռուին մեր թշնամիները որպէսզի աւելի շուտ ռուսացնեն մեզ: Երէկ չհամակերպեցանք ցարերու եւ Սուլթաններու, այսօր չենք համակերպիր այն բռնակալ ուժին որ կը պարտադրուի մեզ: Այսօր կը տեսնէք վիճակը այն երկիրներու որոնք ինկած են բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ: Երէկ Թուրքին զինակից էին, այսօր մեզ կ'որակեն թրքասէր: Մի զարմանաք եթէ վաղը բոլշեւիկ Ռուսը նորէն բարեկամանայ Թուրքին հետ եւ մեզ ամբաստանեն իբրեւ թրքատեաց, եւ մեղադրեն թէ դեռ կը տօնենք Ապրիլ 11-24ը: Դաշնակցութիւնը դաշնակիցն է այս ժողովուրդին: Միացէք բոլորդ, եթէ ձեր մէջ վառ կը մնայ ազգային ոգին»: (Ծափեր):

Շանթ Թատերախումբի ընկերներէն Քէնտիրեան եւ Մութաֆեան ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը Ա. Ահարոնեանի, «Ուխտաւորը»: Յետոյ քաղաքի եւ Լա Սիոթայի Նոր Սերունդի միացեալ խումբը պարեց հայկական պարեր, կրկնապատկելով խանդավառութիւնը : Գիշերուան ժամը 1ին փակուեցաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը: Յետոյ սկսաւ բուն խրախճանութիւնը հայկական եւ եւրոպական պարերով որոնք տեւեցին մինչեւ առաւօտ :

Ինչո՞ւ այս համակրանքը եւ խանդավառութիւնը «չատոնց մեռած եւ թաղուած դաւաճան» կուսակցութեան մը հանդէպ: Պատասխանը կը ձգենք մեր անարժան հակառակորդներուն եւ բոլոր դոյնի «տէօնմէ»ներուն :

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՓԱԼԵԱՆ

---

152 ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒ ՄԸ, ֆրանսական նաւկին «Տիւկէ — Թրուէն»ը զոր Անգլիացիները գրաւած էին Թրաֆալկարի ճակատամարտին ատեն (1805 Հոկտ. 21) անունն ալ փոխելով, ծովուն տակ թաղուեցաւ իբրեւ անպէտ: Մասնագէտներ ուժանակով պայթեցուցին նաւը, մեծ դժուարութեամբ :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արեւմտեան ճակատին բանակախումբերուն հրամանատար նշանակուած է, կ'ըսեն մարեշալ Տիմոշինկօ, յաջորդելով Ռոքոսովսկիի որ Լեհաստան փոխադրուեցաւ, իբրեւ սպարապետ: Այս ճակատը կ'երկարի հիւսիսային Ռուսաստանէն, Պալթեան երկիրներէն, արեւելեան Գերմանիայէն մինչեւ Աւստրիա: Մարեշալ Տիմոշինկօ բոլշեւիկեան կուսակցութեան անդամ է 1919էն ի վեր, եւ իր առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ կազմակերպել արեւելեան Գերմանիոյ ոստիկանութիւնը, բուն բառով՝ զինուորական ուժը :

Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները

ԱՆԻԷՌ.— Կիրակի, 27 Նոյեմբեր, Անիէռի թաղապետական չքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին թատրոն պարահանդէսը, ի նպաստ իր ազգանուէր ձեռնարկներուն։

Ժամանակէն առաջ բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, անկեղծ գուրգուրանք մը տածելով այս կազմակերպութեան հանդէպ որ միշտ ալ օգտակար է եղած բոլոր հայ կարօտեալներու եւ հիւանդներու անխտիր։

«Ազատեան Թատերախումբ»ը հրաւիրուած էր ներկայացնելու Շիրվանզատէի «Պատուի համար»ը, ղեկավարութեամբ Պ. Շահան Սարեանի։ Մեր վարպետ ու ժրաջան բեմավարը ամէն ճիգ թափած էր անթերի ներկայացնելու այս թատերախաղը որ լուրջ աշխատանք կը պահանջէ։ Պատիւ իրեն որ յաջողած էր բեմին սէրը դնել նորավարժ դերակատարներուն վրայ։

Ընկեր Դ. Դաւիթխանեան շատ բնական էր եւ կենդանի՝ Ելիզբարեանի դերին մէջ, եւ հանդիսականներ ապրեցուց իրեն հետ։

Պ. Շ. Սարեան իսկական ազնուականի եւ անկեղծ սիրահարի (Արտաշէս Օթարեանի) դերին մէջ այնքան հարազատ էր որ ազդեց բոլորին վըրայ ու տառապեցուց իրեն հետ։ Շատ բնականօրէն կը պայքարէր վաշխառու Ելիզբարեանի դէմ, ու խեղաղարի պէս կը սիրէր անոր աղջիկը։ Վրէժ ու սէր իրարու կը բախէին։ Սէրը այնքան անարատ, անբիծ էր իր մէջ որ նիւթական արդար իրաւունքն անգամ կը մոռնար։

Ընկեր Կ. Օսմանճեան դոհացուցիչ էր Սաղաթելի դերինմէջ.(Ելիզբարեանի աներձագը), կէս միմոս ձեւացած, տեղեակ եւ մասնակից քեռայրին բոլոր խարդախութեանց գաղտնիքներուն։ Ընկեր Զ. Ղարիպեան, Բագրատի (Ելիզբարեանի որդին) փայլեցաւ իր սովորական բծախնդրութեամբ։ Մեր Զարեհը կը խաղայ արուեստին պահանջած նրբութեամբ։ Պ. Ուրբաթեան Սուրէնի (Բագրատի եղբայր) դերին մէջ տուաւ չաայլ, դեղխ ու անբարոյականնկարագրիյատկանիշները, Պ. Տէր Ղազարեան բաւական յաջող էր Արտ. Կարինեանի դերին մէջ, իբրեւ գրագիր, իր խայթող ու հեգնական ոճով։ Արթօ Գույումճեան՝ Վարդան ծառայի դերին մէջ բոլոր նրբութիւնները տըւաւ առանց չափազանցութեան։ Օր. Սրբուհի Աւետիսեան Երանուհի (Ելիզբարեանի կինը) հլու հնազանդ, համբերատար հայ կնոջ տառապանքները ներկայացուց հարազատութեամբ։ Օր. Զեփիւռ Գահվէճեանի (Մարգարիտ) ապրումները պարզ էին եւ յուզիչ, առանց աւելորդ շարժումներու։ Ռօզալիայի դերին մէջ Օր. Նւա Յովհաննէսեան (Ելիզբարեանի երկրորդ դուստրը), ճիշդ եղբօրը՝ Սուրէնի նման անհոգ ու ցուցամոլ, ամէն ճիգ թափեց խաղին պահանջը գոհացնելու։ Օր. Քէօլէեան իր սպասուհիի դերին մէջ էր։

Բացի մեր փորձ դերասաններէն (Դաւիթխանեան, Սարեան, Օսմանճեան, Ղարիպեան, Ուրբաթեան), միւսները սկսնակներ են։ Բայց եւ այնպէս խաղը յաջող անցաւ, այնպէս որ շատեր յուզուեցան։ «Ազատեան Թատերախումբ»ը կրնայ ճակատաբաց ամէն տեղ ներկայացնել «Պատուի համար»ը, ներկայ կազմով։ Անշուշտ այս յաջողութիւնը, պատասխանատուութեան Շ. Սարեանի եւ ընկերներուն համար, մեծ աշխատանքի եւ զոհողութեան արդիւնք է, երբ նկատի ունենանք նոր սերունդին մայրենիքի կարողութիւնը եւ արեւելահայերէնի իրենց անծանօթութիւնը։

Այս տխուր մթնոլորտը զուարթացնելու համար ներկայացուեցաւ «Վարձու սենեակը» քրքջալիր զաւեշտը։ Ընկեր Զարեհ Ղարիպեան իբրեւ Կարապետ աղա ինքզինքը գերազանցեց։ Բոլոր հանդիսականները կը խնդային անվերջ։ Իբրեւ Պոլսեցի պոլսական տիպարը տուաւ լիուլի։ Օր. Յովհաննէսեան (Կարապետ աղայի կինը) իր լաւագոյնը կատարեց։ Յաջող էին Օսմանճեան՝ Մինաս ծառայի, Ա. Գույումճեան՝ Սուրէն վարձակալի դերին մէջ։ Այս չորսերու խաղը ներդաշնակ էր ամէն կերպով։

Ժամը 19էն վերջ սկսան պարերը։ Պարահանդէս չէր, այլ ընտանեկան խնջոյք։ Սրահին երկու կողմերը, սեղաններու շուրջ հանդարտ կ'ուրախանային ներկաները։ Երգեց Տիկին Լիւսի Ամիրայեան, պարեցին Օր. Զ. Գահվէճեան եւ փոքրիկն Աննիցա անուշիկ ու նազելի ձեւով, մինչ դուրսը պիւֆէին մօտ դերասանները սրահը կը թնդացնէին ազգային ու յեղափոխական երգերով։

Ապրիք, քոյրեր, որ միշտ վառ կը պահէք ազգային գիտակցութեան եւ իրերօգնութեան ճրագը։

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԸ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Յովհաննիսեանէ «Հատընտիր» ժողովածուն լոյս տեսաւ ռուսերէն լեզուով, Մոսկուայի մէջ։ Ժողովածուին մէջ ամփոփուած են նոյնպէս ռուս բանաստեղծներու կարծիքները, ինչպէս եւ Վալէրի Պրիւսովի եւ Աւետիք Իսահակեանի յուշերը, «Ուսուցիչի յիշատակին» խորագրով եւայլն։ Գրքին յառաջաբանը գրած է Պրոֆ. Արշակունին։

ՍՈՒՐԷՆ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆԻ գրուածքները լոյս տեսան վերջերս։ Գիրքը ունի հինգ բաժին, «գրականութեան մասին», հայ պարբերականութեան մասին» եւայլն։ Ժողովածուին բոլոր հատուածները աչքի կը զարնեն իրենց բոլշեւիկեան կրքոտ արտայայտութեամբ։ Հայ նշանաւոր յեղափոխական բոլշեւիկ Սուրէն Սպանդարեան բազմաթիւ անգամներ անդրադարձած է մշակոյթի եւ գրականութեան հարցերու, մանաւանդ «հակաժողովրդական» գրականութեան մասին։

ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻ մէջ վերջերս ներկայացուեցաւ առաջին անգամ «Լաքմէ» օփերան։ Լաքմէի դերը կատարեց հայրենադարձ երգչուհի Գոհար Գասպարեան, որ մեծ վարպետութեամբ կատարեց Լաքմէի Արիան երկրորդ արարին։ Այս օփերային կը մասնակցէին նաեւ հայրենադարձ երգիչ Միհրան Երկաթ եւ ուրիշներ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՆ մէջ տեղի ունեցած է Լենինականի արուեստագէտներու կողմէ սարքուած հանդէս մը։ Բացման խօսքը ըրած է Տիգրան Շամիրխանեան եւ Լենինականի պետական թատրոնի Րաֆֆիկ Բասալըմաճեան որ ըսած է «Լենինականի թատրոնը գոյութիւն ունի 20 տարիէ ի վեր, բեմադրած է 125 թատերգութիւններ։ Արմէն Արմէնեանի, Դուրեանի կարգին հասած են նոյնպէս Երիտասարդ դերասաններ, ինչպէս Թովմասեան, Աճէմեան, Սահակեան եւ ուրիշներ։

Գաղութէ գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Համազգային»ի մասնաճիւղին վարչութեան ընտրութիւնները տեղի ունեցած են, ընտրուած են Պ. Պ. Սուրէն Շանթ, Գառնիկ Բանեան, Հրանդ Մուրատեան, Յարութիւն Այվազեան եւ Արշաւիր Յովսէփեան։

ԹԷՀՐԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը տօնած է իր հիմնադրութեան 30ամեակը, մեծ շուքով։ Թէհրանի մասնաճիւղին ղեկավար Պ. Արտաւազդ Հաճեան խօսած է պատմականը ընելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմութեան։ Թէհրանի մէջ կան 150 անդամ անդամուհիներ։

ՇԱՏ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԳՈՐԳ ՄԸ նուիրած է Սարգիս Նահիկեան ամերիկեան մայրաքաղաքին՝ Ուաշինկթընի թանգարանին։ Գորգը գործուած է 17րդ դարուն Իրանի Մաշաթ քաղաքին մէջ եւ աւելի քան մէկ միլիոն տոլար կ'արժէ։ Հազարաւոր արուեստասէրներ կը խուժեն թանգարանը՝ միայն այդ հազուագիւտ գորգը տեսնելու համար։ Սարգիս Նահիկեան, որ մեռած է, իր ողջութեանը կտակած էր գորգը։

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն գրուած նամակէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը այրի Տիկին Մառի Սէմէրճեանի, որ ուսուցչական պաշտօններ վարած է 35 տարի, եւ ճարտարապետ Արամ Թահթաճեանի, որուն գլխաւոր գործերէն մէկը եղաւ Մարսէյլի մայրեկեղեցւոյ շինութեան յատակագիծը, այնքան գեղեցիկ եւ հարազատ, համաձայն բարեբարՊ.Վ. Խօրասանճեանի փափաքին։ Հանգուցեալը, որդին Պոլսոյ դպրոցներու գեղագրութեան ծանօթ ուսուցիչ Խաչիկ Թահթաճեանի, իր ուսումը առած էր Փարիզի մէջ։ Պաշտօնավարած է Պոլիս եւ Իզմիր։

ՈՎ ԷՐ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ

Արար – աշխարհ գիտէ թէ Մարէշալ Ժօֆռը շահեցաւ Մառնի մեծ ճակատամարտը, սակայն կարգ մը նախանձորդներ այս իրականութիւնը կ'ուրանային։

Լրագրող մը, օր մը մարէշալին ներկայանալով կը հարցնէ․

— Կրնա՞ք ըսել թէ Մառնի ճակատամարտին յաղթականը ո՞վ եղած է։

— Ներեցէք որ այդ հարցումին չպատասխանեմ. սակայն կրնամ ըսել որ եթէ այդ ճակատամարտին մէջ պարտուէինք, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ինծի պիտի վերագրէին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

«Կեավուր»ի մը համար Թուրք ոստիկանը ինչո՞ւ պիտի ելլէր մինչեւ գիւղերը երթար։ Եթէ լսեցին ալ՝ չնականօրէն քմծիծաղեցին. — «Շուն մը պակաս»...։

Յակոբի սպանութենէն անցած էր մէկ շաբաթ։ Ալին, Թուրք արիւնարբու գազանը՝ ազատ ու անվախ կը պտտէր գիւղին մէջ։ Ոչ միայն ազատ էր, այլեւ գացեր էր Յակոբենցտունը՝ Զարդարին սպառնալու, որպէսզի անգամ մըն ալ Ալիին անունը բերան չառնէ։

Ո՞վ էր լուր տուած՝ ոչ ոք չէր գիտեր։ Գիւղացիները գիտէին սակայն՝ որ խմիկ Աստուր՝ Թուրքերու փողոցն ի վեր քանի մը անգամներ տեսնուած է։

— «Մեր ինչո՞ւն պէտք, խնամի Սաքօ, ըսած էր Աստուր՝ երբ այս վերջինը դիտել տուած էր Ալիին չարագործութիւնը։ Ալին, սակայն, իր ատելութեամբ լեցուած էր Դարբին Հրաչին դէմ։ Դաւաճան Հայեր լուր տուած էին Թուրքերուն թէ Դարբինը մինչեւ լոյս Յակոբի մօր մօտ մնացեր էր սպանութեան օրը։ Ատկէ՝ ոխ էր պահած Դարբինին դէմ, եւ այնքան առաջ գացեր էր որ ըսած էր.— «Գալ անգամուան որսս՝ Ոէս Վարդանի տունը եկող «կեավուր»ը պիտի ըլլայ»...

Այս չարաշուք լուրը հասած էր ոչ միայն Ոէս Վարդանի ականջին, այլ Դարբինին ու գրեթէ բոլոր գիւղացիներուն։

Առտու մը, սովորականին պէս՝ Դարբին Հըրաչ իր արհեստանոցին մէջ կ'աշխատէր նորոգել հինցած խոփ մը։ Իր շուրջը քանի մը գիւղացիներ կանգնած կը դիտէին։ Խոշոր մուրճը ձեռքը, Դարբինը կը զարնէր շիկացած երկաթին շտկելու եւ փոսերը յարդարելու համար։ Յանկարծ բակին դուռը բացուեցաւ ու ճռռալէն կրկին ղօղուեցաւ։ Դարբինի շուրջ հաւաքուած Հայերը գունաթափ՝ իրարու երես նայեցան ու սկսան քաշուիլ պատին տակ։ Դարբինը անուշադիր՝ միշտ կը ծեծէր Մարտուպին խոփը։ Ձէր իսկ նկատեր, թէ բակին դուռը բացուէր եւ Ալին իր կռնակին ետին կանգնած՝ զինքը կը դիտէր կարմրած աչքերով...

Պատին տակ քաշուած գիւղացիները սարսափէն քարացեր էին։ Զորթան Խեչօն ուզեց հազալ, բայց ձայն չէր կրնար հանել։

Մէկը իր քիթը քաշեց ձայն ձգելու մտքով, կրկին ի զուր։ Կարծես, Դարբինը իր մտքին մէջ ոչ թէ խոփ կը ծեծէր՝ այլ Ալիի գլուխը։ Այդ մտածումներու մէջն էր, եւ անծանօթ ձայն մը իր ետեւէն պոռաց․

— Կեավուրի ձագ, դո՞ւն մնացեր ես, ասորանոր տունը երթալ եւ մարդ մխիթարել, աջ ու ձախ սպառնալիքներ կարդալ...

— Ինծի՞ կ'ըսես, Ալի էֆէնտի, ըսաւ Դարբինը պաղարիւն։

— Ի հարկէ քեզի, շունշանորդի, ուրկէ սորվեցար այդպէս պատասխանել։

— Բարկանալու պէտք չունիք, Ալի էֆէնտի...

— Ձայնդ կտրէ, աղտոտ մարդ, դեռ կը խօսի՞ս...

— Աղտոտը դուն ես, բարձրացուց իր ձայնը՝ Դարբինը։

— Վա՜յ քու... Ու Ալին, մէջքէն դանակը քաշելով խոյացաւ Դարբինին վրայ։

Դարբին Հրաչ, ճկուն եւ անվախ հայդուկ՝ չկրցաւ զսպել ինքզինքը, կռանին վրայէն ծանր մուրճը վերցնելով՝ նետեց Ալիի գանկին։ Պատին տակ սեղմուած գիւղացիները ողջ էին, բայց՝ կարծես չէին շնչեր, ի տես Դարբինի յանդգնութեան, եւ Ալիին գետինը տապալելուն։

Դարբինը գոգնոցը քակեց ու գնաց իր սենեակը։ Կէս ժամ վերջ՝ գիւղը իրարանցումի մէջ էր։ Յակոբին մայրը, Զարդար՝ Աստուածամօր նկարին առջեւ ծնրադիր, կը մրմնջէր.— «զուրպան ըլլիմ քու զօրութեանդ, դուն չարին պատիժը տուիր, փրկէ, փրկէ, էն բարի, էն կտրիճ տըղան՝ Դարբին Հրաչը...

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(12)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ, 1950, Ա. տարի (կրօնական, ազգային, բժշկական, մարզական բաժիններով)։ Կազմեց՝ Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան։ Գին 250 ֆրանք։

Ombres et Clartés, ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններ հանգուցեալ գիտնական Երուանդ Մանուէլեանի՝ չքեղ տպագրութեամբ։

Խնջոյք պարահանդէս

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ, Դեկտ. 10ին ժամը 8էն մինչեւ լոյս ։

Սիրայօժար կը մասնակցին Գ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ), եւ ԲԵՆՕ (նուագ), Օր. Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (երգ)։

ՁԱՒԵՇՏ ԱԴԱՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ կողմէ։ Եւրոպական պար կէս գիշերէն վերջ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

Մուտք 100 ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին ներկայացման օրը կիչէն, եւ «Ռոստոմ» խումբի ընկերներու մօտ։

Métro Pré St. Gervais, քաղաքապետարանի առջեւ ։

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՖՐ. ՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ
ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ
23, 24 եւ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ
Salle d'Horticulture

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցի կրթական յանձնախումբին ի նպաստ դպրոցի շէնքին գնման ։

Հովանաւորութեամբ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.ի

Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 3ին Salle des Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ։ 28 rue Serpente, métro Odéon եւ St. Michel։

Կը ներկայացուի դպրոցի աշակերտներու կողմէ այնքան գնահատուած ու սպասուած հայրենաշունչ թատերգութիւնը՝

ԱՑՑԵՄՆԻԿԸ (Տիկ. Գ. Էփէեանի)

Նոր Սերունդի Հայեցի դաստիարակութեան նախանձախնդիր բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին անխտիր ։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏՈՒՆ

Եւրոպայի հայկ. մեծագոյն գրատունը
51 rue Monsieur – le – Prince, Paris (6)
Tél. Danton 88–65 métro: Odéon

Գրատանս ընդարձակման աշխատանքները վերջացած ըլլալով, մեր հայերէն, ֆրանսերէն եւ այլ օտար լեզուներով գրքերու ճոխ մթերքը դասաւորուած է ըստ մասնագիտութեան։

Հայաստանի եւ արտասահմանի նոր հրատարակութիւնները կը ստանանք կանոնաւորապէս։

Ուեւէ գիրք գնելէ առաջ, հարցուցէ՛ք մեր գիները ։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Անիէռի մէջ.— Ընդարձակ վիլլա մը ազատ, 10 սենեակ, խոհանոց, հողին տարածութիւնը՝ 460 քառ. մեթր, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, հինգ վայրկեան կայարանէն։

Դիմել հեռաձայնով ամէն օր 8էն 1 եւ 4—8, Dan. 83-46։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Կօշիկի լաւ գործաւորներ եւ քուփէօր մը, Villejuif աշխատելու համար։

Դիմել ամէն կէսօրէ վերջ, ժամը 2—7, Գ. Վանլեանին, 7 rue Godot de Mauroy, Tél. Opé. 01-08: métro Opéra կամ Madeleine:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Տիկին Վ. Թաթուլ կը ստանձնէ հայերէնի մասնաւոր դասեր, բացի հինգշաբթիէ եւ շաբաթէ։ Պայմաններու համար դիմել 179 rue de Vaugirard, Paris (15), métro Pasteur:

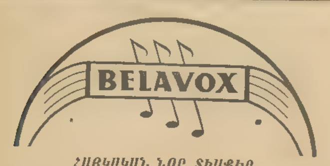

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԻՍՔԵՐ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ հեղինակութիւններուն

Ուռենին, Մարօ ջան, Իցիւ թէ ըլլայի, Գեղջկուհին (մեներգ)՝ Իրիս Պիւլպիւլեան), Իրիկունը, Ծաղկոց սարէն, Համով աղջիկ, Վրէժ, խմբերգ Փարիզի հայկ. երգչախումբ 80 հոգի ։

Հրապարակ ելած են սահմանափակ թիւով օրինակներ։ Դիմել հեղինակին A. BARTEVIAN .Ա rue Petit, Paris (19): Հեռախօս Bot. 99-22:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել Գ. Շաւարշ Փիրանեանի, 25 rue Berlioz:

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente)։

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, սանուհի Մարի Գինոսեանի նշանախօսութեան առթիւ։ Կարապետ Վարդանեան (Պորտօ) 2000 ֆր., Կ. Սուքիասեան, Գ. Գինոսեան 500ական, Գ. Կարապետեան 300 ֆրանք։

Սանուհի Օր. Սաթենիկ Թորոսեանի նշանախօսութեան առթիւ Գ. Գ. Նազաչեանէ (Մարսէյլ), Վ. Միչիաղեանէ (Տէսին), Հ. Թորոսեանէ հազարական ֆրանք, Բարունակեան եւ Խաչատուրեան (Վիլֆրանշ) 500ական ։

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Յ. Մկրեանէն հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի իրենց քրոջ, ընկերուհի Բերուզ Վարդանեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Ամերիկա)։ Այս առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնները Մկրեան ընտանիքին եւ իրենց բոլոր պարագաներուն ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ բուժարանը կ'այցելէ բժշկական համալսարանէն վկայուած ատամնաբոյժ մը ամէն ամսուան առաջին եւ երրորդ ուրբաթ օրերը, ժամը 10ին։ Ուստի նոյն օրերուն եւ ժամերուն, նոյն բուժարանին մէջ կը կատարուին նաեւ «ռասխոսքոփ»ի գործողութիւններ երախաներու վրայ, ընդդէմ թոքախտի ։

PHONOS – RADIO – DISQUE
Ա Ր Ա Ք Ս
Ժ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
30, rue des Dominicaines, Marseille, Tél. Colbert76-33

Հայաստանէն եւ Արեւելքէն ռատիօն լաւ առնելու համար, կը յանձնարարենք PHILIPS վաճառանիշով ռատիօները։ Հայերը, իրենց իսկ շահուն համար պէտք է դիմեն մեզի, առանց վարանելու, եւ կատարելապէս գոհ պիտի մնան։ Օրինական գիներ, առանց յաւելումի ։ Վստահելի հայ յաճախորդներուն վճարումի դիւրութիւններ կ'ընծայենք ։

Ստացած ենք ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ եկած եւ Ֆրանսայի մէջ պատրաստուած 12 նոր սկաւառակներ, ՔԱՅԼԵՐԳՆԵՐ, ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ, ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ, ՊԱՐԵՐ, եւայլն։

Պատրաստած ենք նաեւ Ֆրանսայի մէջ եւ գտուած ՍՈՆԻԱ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆի հայերէն արեւելեան զուարթ երգերը, ընկերակցութեամբ քանոնի, ուտի, ջութակի եւայլն։

Այս սկաւառակներու վաճառումին համար կը փնտռենք որեւէ քաղաքի մէջ մեծաքանակ ապրանք առնող ներկայացուցիչներ ։

Մասնաճիւղ՝ KAPA, 60 rue Lafayette, Paris (9)։

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Բարեկամներու եւ համակիրներու կողմէ ձեռնարկուած է իր յիշատակին եւ գործերուն նուիրուած նուագահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 19 Փետրուարին կիրակի, կէսօրէ վերջ Salle Gaveauի մէջ։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ Դեկտեմբեր 10, ժամը 9.30ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պարտադիր ներկայութիւն ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ 9 Դեկտ. Սէնթ Մարկրիթի Ակմուայի։
Կիրակի 11 Դեկտ. Լա Սիոթայի «Հրայր»։
Կիր. 11 Դեկտ. Էքսի «Համազասպ» ։
Կիր. 11 Դեկտ. Կարտանի «Վարանդեան» ։

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վիճաբանական ժողով (դինեճօնի ընթացքին) «Հայրենիք»ի հարցարանին առթիւ, ղեկավարութեամբ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆի, այս չորեքշաբթի 7 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Մարսէյլ, Ահարոնեան ակումբին մէջ։

Վիճաբանութեան մասնակցելու իրաւունքը վերապահուած է միայն Նոր Սերունդի անդամներուն ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —

.ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 Դեկտ. Beaumont Քրիստափոր։

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ։

ՈՐԴԵԳԻՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

Հօրմէ եւ մօրմէ որբ առողջ մանչ մը մինչեւ տասը տարեկան, կ'ուզուի իբրեւ որդեգիր բարեկեցիկ եւ անզաւակ ընտանիքի մը համար ։ Անմիջապէս դիմել գրաւոր թերթիս վարչութեան ։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Արշակ Մուշեղեանէ (Պելժիա) 1750 ֆրանք, ընկեր Միհրան Թուրիկեանէ (Պէյրութ) հազար ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կառվարենց խումբէն 500 ֆր.։

COMPTOIR DES THÉS
YAVROU
23 rue Senac, Marseille
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1880 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

Կը յայտարարէ յարգոյ հասարակութեան թէ, ըստ առաջնոյն կրնան գտնել Ֆրանսայի ամէն նպարավաճառներու մօտ իր ծանօթ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՀՈՏԱՒԷՏ իսկական՝

Thé Yavrouի (Ceylan)

Ծրարները, ի՛նչ քանակով ալ որ կը փափաքին։

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՊՐԱՆՔ

Կը յայտարարենք յարգոյ հայրենակիցներուն՝ թէ մեր հաստատութեան մէջ ունինք ամէն տեսակ ապրանքներ, այրերու եւ կիներու եւ ամէն տարիքի ՅԱՐՄԱՐ ԵՒ ԱԺԱՆ ։

Մեր հաստատութեան մէջ կը գտնէք նաեւ ամերիկեան զինուորական ամէն տեսակ զգեստեղէններ ։

ՈՒՆԻՆՔ ԶԱՆԱԶԱՆ ՆՈՒԷՐՑՈՒՆԵՐ տօնական օրերու առթիւ։

ԳԻՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԵՒ ՄԱՐԶԱՆՔԻ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐ։

Կիներու սեղմիրաններ ամերիկեան եւ տեղական, ինչպէս նաեւ nylon գուլպաներ, անձրեւարգելի (impérméable) ճոխ մթերք, այրերու եւ կիներու, ամէն չափի ։

Կոչ կ'ընենք մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ շրջուն ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐՈՒՆ, ՄԱՏՉԵԼԻ ԲՈԼՈՐ քանակներուն ։

Materiel Industriel

38 rue de Chalons, métro Gare de Lyon
Հեռաձայն Did. 21.05 ։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

Փ Ա Փ Կ Ա Ծ Ա Շ Ա Կ Ն Ե՛ Ր . . .

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԷՆ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

B O S P H O R E ՄԱՐՔԸՑՈՎ

ՀԷԼՎԱՆ (ՀՐՈՒՇԱԿ) — ԼՈԽՈՒՄԸ — ԵՒ ԱՆԱՐԱՏ ԹԱՀԻՆԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S. [illegible]

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վերամնայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գինն 6 փր. C.C.P.Paris 1678-63

Mercredi 7 Décembre 1949 Չորեքշաբթի 7 ԴԵԿՏԵՄ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.6019–Նոր շրջան թիւ 1430

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒԱԿԱՆՆ ԱՆԳԱՄ…

Շատերու բարեպաշտական ջիղերը կը վիրաւորուին, երբ կը մատնանշենք կարգ մը «Գերապատիւ»ներու անմիտ ելոյթները կամ աններելի դասալքութիւնը :

Չենք հասկնար թէ ինչո՛ւ ազգային գիտակցութեան, տարրական արժանապատուութեան ջիղերն ալ չեն շարժիր, ի տես մատնանշուած սայթաքումներուն :

Խօսինք օրինակներով, ինչպէս միշտ :

Ընկեր մը, որ Երուսաղէմ այցելած էր վերջերս, դիտեր է թէ 1949ի օրացոյցէն ջնջեր են Մայիս 28ը :

Ընկերը Կիւրեղ պատրիարքին ալ հանդիպած ըլլալով, հարցուցեր է այս «մոռացում»ին պատճառը : Կարելի փափկանկատութեամբ, քանի որ հիւանդ էր :

Պատասխա՞նը.— «Նախորդ պատրիարք Հօր օրով կը յիշատակուէր այդ տարեդարձը. այսօր ես ի վիճակի չեմ զայն փոխելու…» :

Հրաժեշտ առնելէ վերջ, ընկերը կը թղթատէ օրացոյցը, եւ կը տեսնէ որ յաջորդաբար յիշատակուած են հետեւեալ տարեդարձները .—

Հաստատութիւն Սահմանադրութեան Ռումանիոյ (1881 Մարտ) :

Հաստատութիւն Հանրապետութեան Սպանիոյ (1931 Ապրիլ) :

Հաստատութիւն առաջին Սահմանադրութեան Լեհաստանի (Մայիս) :

Ազգային տօն Ռումանիոյ (Մայիս) :

Քանդումն բանտին Պասթիյլի եւ հաստատութիւն Ա. հանրապետութեան Ֆրանսայի (1789) :

Հաստատութիւն հանրապետութեան Թուրքիոյ (1923 Հոկտ) :

Եւ վերջապէս, 1920 Նոյեմբեր 29.— Հաստատութիւն Հ. Ս. Ս. Ռ. հանրապետութեան :

Ինչպէս կը տեսնէք, Սպանիոյ կամ Թուրքիոյ հանրապետութեան տարեդարձին, Ռումանիոյ կամ Սպանիոյ ազգային տօնին չափ ալ արժէք չունի Հայաստանի հանրապետութեան հաստատումը, ափ մը հողով :

Կարելի է արձանագրել այդ բոլորը, բայց անտեսել, վանքի մը օրացոյցէն ջնջե՛լ 1918 Մայիս 28ը,— Երկունք եւ Գոյամարտ : Արիւն եւ քրտինք՝ յանուն ճղակոտր ժողովուրդի մը ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան :

— Ի՞նչ կրնար ընել խեղճ պատրիարք մը, պիտի փափան բարեպաշտները : Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հրամայեր է, ստիպուած են համակերպիլ :

= Չե՞ն ըմբռներ թէ Գէորգ Զ. ստիպուած է հրամաններ արձակել հակառակ իր կամքին ու խիղճին : Եթէ ազատ ըլլար… Չե՞ն կարդացած իր գովասանական տողերը՝ Սարդարապատի ճակատամարտի մասին …

Անշուշտ աւելորդ են այս հարցումները, քանի որ բարձրաստիճան կոչուած կղերը շատոնց ճշդած է իր դիրքը : Դարձած է պարզ կամակատար, կծկուելով դասակարգային շահերու պատեանին մէջ : Մոռնալով թէ տարագիր բազմութեանց կացութիւնը ուրիշ բան կը թելադրէ :

Ստեղծուած է կախարդական շրջանակ մը, ուր իրար կը դիմաւորեն խելացին ու անխելքը :

Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, հաստատուած է վեղարաւոր ճակատ մը, որուն իւրաքանչիւր անդամը հայրապետական «լիազօր» մըն է : Արտակարգ դեսպան կամ գործակատար : Ոչ թէ գիտակից եւ պարտաճանաչ ծառայ Հայ. Եկեղեցւոյ, եւ մանաւանդ աշխարհացրիւ հայութեան :

Ահաւասիկ բաղդատաբար խոհեմ դէմք մըն ալ, Գարեգին արք. Խաչատրեան (Տրապիզոնի), որուն տեսակէտները անծանօթ չեն մեզի :

Եւ սակայն… Պուէնոս Այրէսի «Արմենիա»ն է որ կը պարզէ իր սայթաքումները, շարք մը խմբագրականներով : Հիմնուելով իր իսկ հրատարակած դրութեանց վրայ, ուր իրար կը հրմշտկեն երկդիմի, հակասական գաղափարներ :

«Արմենիա» կը յիշէ կաթող. պատուիրակին մէկ ճառն ալ, գրուած՝ 1946ին. —

Թող ծածանի Դրօշն Հայկազնեան մանզաղամուրճով, Արարատով. — Եւ թող Կարմիր վարդագոյն բոց տայ Հայոց քաջակորով …

Չեր մտքէն կ'անցնէ՞ք այսքան «յառաջդիմութիւն»՝ օտար ափերու վրայ….

Շ.

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԸՎԱՋԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

Մէկ շունչով պիտի կարդացուի այս նկարագրութիւնը, որ գրուած է տարիներ առաջ, Տիկ. ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆի կողմէ եւ շատ քիչերուն ծանօթ է :

Յետոյ պիտի սկսինք ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ, նոյնքան հետաքրքրական որքան «Աչոտ Երկաթ»ը եւ «Անին ծախուեցաւ»ը :

★ Մեր շաբաթ եւ կիրակի օրուան թիւերը ամբողջովին նուիրուած են ՄՈՒՐԱՏԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ, ԱՆՏԻՊ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն քաղաքներու եւ գիւղերու բոլոր բնակիչները. 18էն 56 տարեկան (այրեր) եւ 18էն 45 տարեկան (կիներ) պէտք է աշխատին ճամբաներու նորոգութեան եւ պահպանման համար : Տարեկան աշխատանքի պայմանաժամն է 10էն 20 օր, համաձայն տեղական պայմաններուն : Կարգ մը օտարականներ ալ ենթակայ են այս պարտաւորիչ աշխատանքին :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ դէմ ուժգին ճառ մը խօսեցաւ Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կիւրիոն, խորհրդարանին առջեւ : «Չենք կրնար հաւատալ թէ Ազգաժողովը պիտի փորձէ Իսրայէլի ձեռքէն առնել Երուսաղէմը եւ կամ խախտել անոր գերիշխանութիւնը իր յաւիտենական մայրաքաղաքին վրայ : Մեր պարտականութիւնն է հրապարակաւ յայտարարել թէ հրէական Երուսաղէմը անբաժանելի մասը կը կազմէ Իսրայէլի պետութեան » : Վարչապետը յետոյ բասւ թէ Իսրայէլ կ'ընդունի որ Երուսաղէմը նոյնպէս նուիրական քաղաք մըն է ուրիշ դաւանանքներու համար եւ պատրաստ են ապահովելու անոնց ազատ պաշտամունքը : — Վերջին լուրերու համաձայն, Ազգաժողովը միջին ճամբայ մը կը փնտռէ, լուծելու համար այս փշոտ խնդիրը :

40 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կը խոստանան ընդդիմանալ որեւէ նոր տուրքի : Կ'ըսուի թէ վարչապետն ալ պատրաստ է բարեփոխելու իր նմտացոյցը, մէկդի դնելով տուրքերու յաւելումը կամ նոր տուրքերու հաստատումը, պայմանաւ որ անյապաղ քուէարկուի 1950ի նախահաշիւը :

ՌՈՒՍ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը կը շարունակուի Սերայեվոյի մէջ (Եուկոսլաւիա) : Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ վերջին չորս ամբաստանեալներն ալ խոստովանեցան թէ գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած են Պելկրատի խորհրդային դեսպանատան, Թռուցիկներ ցրուած են Թիթոյի դէմ եւն. : Ամբաստանեալներէն Վասիլ Քոսթրուքով խոստովանեցաւ թէ խորհրդային դեսպանը յանձնարարած էր իրեն պատրել չրջակայ գիւղերը եւ քարոզութիւններ կատարել ի նպաստ Խ. Միութեան : Ըստ նաեւ թէ լուրեր տարածած էր,—«Կարմիր բանակը երեք ամիսէն պիտի գրաւէ Եուկոսլաւիան » եւն. : Ուրիշ երկու ամբաստանեալներ որոնք Սերպիա ծնած են, հաստատեցին թէ մեծ քանակութեամբ խորհրդային հրատարակութիւններ ցրուած էին եւ ուրիշ աշխատանքներ կատարած, վարկաբեկելով Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը :

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ 60 միլիոն ֆրանքի երկու բացառիկ պարգեւներու սահմանած են Ծնունդի առթիւ : Վիճակահանութիւնը պիտի կատարուի Դեկտեմբեր 30ին : Երրորդ բացառիկ պարգեւն է այս, մէկ տարուան ընթացքին : Պարգեւներու ընդհ. գումարը պիտի ըլլայ 1,080,000,000 ֆրանք : Անցեալ Զատկին բացառիկ պարգեւն էր 55 միլիոն ֆրանք : Երկրորդ բացառիկ վիճակախաղին տոմսակ չէր մնացած եւ հարկ եղաւ նորէն տպել : Սովորական վիճակահանութեանց գլխաւոր պարգեւն է 23.000.000 ֆրանք, ամբողջ տոմսակին գինը՝ 1720 : Ծնունդի վիճակախաղին տոմսակները պիտի արժեն 9 հազար ֆրանք, մէկ տասներորդը՝ հազար ֆրանք : Պիտի ծախուին 200 հազար տոմսակներ : Բաց ի 60 միլիոնի երկու մեծ պարգեւներէն, կան չորս պարգեւներ՝ 14 միլիոն ֆր.ի, չորս պարգեւներ՝ 6.500.000 ֆրանքի, հինգ պարգեւներ՝ 5.200.000 եւ տասը պարգեւներ՝ 3 միլիոն ֆրանքի :

Պիտի հաւաքեն զինեալ ուժերը եւ ոչ-հիւլէական զէնքերը

ՆՈՐԷՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի Դեկտ. 5ի նիստին մէջ 5ի դէմ 44 ձայնով եւ հինգ ձեռնպահութեամբ քուէարկուեցաւ արեւմտեան պետութեանց բանաձեւը, որ կը տրամադրէ համաշխարհային վիճակագրութիւն մը կազմել զինեալ ուժերու եւ ոչ – հիւլէական զէնքերու մասին :

Ուրեմն պիտի համրուին բոլոր քանդիչ զէնքերը, բաց ի հիւլէականներէն : Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները մերժեցին այս բանաձեւը, յայտարարելով թէ պիտի չհաղորդեն պահանջուած տեղեկութիւնները՝ իրենց զինեալ ուժերու եւ սպառազինութեանց մասին :

Ընդհ. ժողովը 6ի դէմ 39 ձայնով եւ ինը ձեռնպահութեամբ մերժեց խորհրդային բանաձեւը, որ կը տրամադրէր հիւլէական զէնքերն ալ հաշուել :

Ռուսերը կը պահանջէին նաեւ որ հինգ մեծ պետութիւնները կրճատեն իրենց սպառազինութիւնները, մէկ երրորդ համեմատութեամբ. Արեւմտեան պետութիւնները պատասխանեցին թէ սպառազինութեանց որեւէ կրճատում չի կրնար իրական ըլլալ, մինչեւ որ կատարեալ, վաւերական տեղեկութիւններ չստացուին :

Վիճաբանութիւնը բացաւ ֆրանսական ներկայացուցիչը, դիտել տալով թէ Խ. Միութիւնը կը փորձէ զինաթափ ընել արեւմտեան պետութիւնները, մինչդեռ « Ռուսերը իրենք հսկայական բանակ մը կը կազմեն որ աննախընթաց է պատմութեան մէջ» :

Ամերիկեան պատուիրակն ալ յայտարարեց թէ արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւնները կը մերժեն Մ. Նահանգներուն օգնութեամբ, « վասն զի կը վախնան Խ. Միութեան գիտումներէն» : Եւ պաշտպանեց ֆրանք-նորվեկեան բանաձեւը, որ կը տրամադրէ համբել աշխարհի բոլոր պետութեանց զօրքը եւ սովորական (ոչ – հիւլէական) զէնքերը, իբրեւ առաջին քայլ սպառազինութեանց կրճատման : Խ. Միութեան եւ արբանեակներուն պատուիրակները ասարկեցին թէ զէնքերը հաշուելու այս ծրագրին նպատակն է արեւմտեան Եւրոպային լրտեսներ մտցնել Ռուսաստան : Ամերիկեան պատուիրակը պատասխանեց թէ ծրագիրը նոյնքան դիւրութիւն կ'ընծայէ խորհրդային լրտեսներ մտցնելու համար ուրիշ երկիրներ …

ՄԻՇՏ ՆՈՐ ԶԷՆՔԵՐ

Անգլիոյ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ 75 հիւլէական ռումբեր նոյնքան աւեր կրնան պատճառել որքան Դաշնակիցները պատճառեցին Գերմանիոյ մէջ, հինգ տարուան ընթացքին, սովորական ռմբակոծութեամբ (պայթուցիկ եւ հրձիգ ռումբերով) : « Բայց այս բաղդատութիւնը կը վերաբերի նիւթական աւերի, ոչ թէ մարդկային կորուստներու : Վերջին պատերազմին երկու ամենամեծ օդարշաւները կատարուեցան Համպուրկի եւ Թոքիոյի վրայ : Մարդկային կորուստը շատ աւելի մեծ էր Համպուրկի քան Նակասաքիի մէջ ուր հիւլէական ռումբ արձակուեցաւ : Թոքիոյի վրայ նետուած հրձիգ ռումբերը (1945) շատ աւելի մեծ մարդկային կորուստ եւ նիւթական աւեր պատճառեցին քան Հիրոշիմայի վրայ արձակուած հիւլէական ռումբը » :

★ Անգլիոյ զինամթերքի նախարարութիւնը որոշեց դադրեցնել երեք ամենամեծ հիւլէական բարդերու (փիլ) շինութիւնը, «նկատի առնելով նոր յառաջդիմութիւններ՝ մօտաւոր ապագայի մը մէջ» : Կ'ենթադրուի թէ Անգլիա նոր տեղեկութիւններ կը սպասէ Մ. Նահանգներէն : Ի պատասխան երեսփ. ժողովին մէջ եղած հարցումի մը, նախարարը մերժեց ըսել թէ հիւլէական ռումբ ունի՞ն թէ ոչ : Հարցապնդող երեսփոխանը կ'ուզէր իմանալ արդիւնքը, «վասնզի հսկայական գումարներ ծախսուած են մինչեւ հիմա, հիւլէական ուժի համար» :

Գաղթավայրերու խնդիր

Անգլիա, Ֆրանսա եւ Պելժիա միջոցներ կը խորհին, ջուրը ձգելու համար Ազգաժողովին այն բանաձեւը որ կը տրամադրէ պարբերաբար միջազգային քննութիւններ կատարել գաղթավայրերու մէջ, ստուգելու համար թէ կը յարգուի՞ն ժողովուրդներու իրաւունքները : Երեքն ալ ապօրէն կը գտնեն տրուած որոշումը : Մանաւորապէս դժգոհ է Մեծն Բրիտանիա, որ իր կայսրութեան դէմ ուղղուած մարտահրաւէր մը կը նկատէ քուէարկուած բանաձեւը :

Բննութեան ենթակայ գաղթավայրերուն թիւը կը հասնի 70ի : Անգլիա եւ միւս պետութիւնները համաձայն են պարբերաբար տեղեկութիւններ հաղորդելու իրենց կառավարած գաղթավայրերու մասին. բայց կը մերժեն որեւէ միջազգային մարմնի վերատեսչումը :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՑՐՈՆՔԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

« Յառաջ » Աւագ ստորագրութեամբ գրութիւն մը հրատարակած էր, Ցրոնքի (Տարօն) կռուին յիսնամեակին առթիւ, ուր նահատակուած են Գուրգէն (Պաղտասար Տալեանց), Ռուբէն (Յովհաննէսեան, Մշոյ Աղջան գիւղացի), Տիգրան (Իկիթեան, Մշեցի), եւ իրենց հինգ ընկերներէն չորսը։

Այդ գրութիւնը իր լայն գիծերուն մէջ տալով հանդերձ դէպքին մանրամասնութիւնները, կը պարունակէր տեղեկութիւններ՝ որոնք լիովին չեն համապատասխաներ ժամանակակից ու քաջատեղեակ աղբիւրի մը վկայութեան։ (ԽՄԲ.— Արտատպուած էր Թէհրանի «Ալիք»էն)։

« Դրօշակ » Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիւանէն առնելով յաջորդաբար հրատարակած էր Սեւ-Քարեցի Սաքօ (Սարգիս Ծովեան, Ղազախի շրջանի Սեւ – Քար գիւղէն) ծանօթ հայդուկին յուշերը, ութ գլուխներու բաժնուած (Դրօշակ, 1929 Դեկտեմբեր, 1930 Յունուար եւ Մարտ, 1931 Մարտէն Օգոստոս)։

Այդ շահեկան յուշերու ընթացքին Սեւ – Քարեցին կուտայ նաեւ Ցրոնքի դէպքին մանրամասնութիւնները։ Այդ օրերուն Սաքօ Մուշի բանտը կը գտնուէր, հարիւրմէկ տարուան դատապարտութեամբ եւ Մուրատ անունով ոստիկանի մը միջոցաւ յաջողած էր ուղղակի թղթակցութիւն հաստատել Գուրգէնի, ինչպէս եւ Աղբիւր – Սերոբի հետ։

Պէտք է շատ արժանահաւատ նկատել Սաքօն իր տեղեկութիւններուն մէջ, որովհետեւ բանտին մէջ իսկ գիտէր թէ Գուրգէն կ'ուզէր Մշոյ դաշտը իջնել եւ խորհուրդ տուած էր որ չերեւի այդ կողմերը ։

Արդարեւ, Սաքօ կը գրէ թէ «Փետրուար 20-ին Գուրգէնից եւ Սերոբից Տալւորիկից նամակ ստացայ։ ... Գուրգէնը յայտնում էր որ մտադիր է դաշտն իջնել եւ մի խումբ կազմակերպելով գնայ Ցրոնք գիւղը վառօդի ծուխը ցոյց տալու համար, որպէսզի այս ամառ կարողանանք մեր բազմաթիւ պատրաստութիւնները անենք, մինչեւ Ռուսիայէն մերոնց գալը»։ Եւ կ'արձանագրէ իր պատասխանը. «...Գալով Գուրգէնի դաշտ իջնելուն՝ ես խիստ հակառակ եմ, որովհետեւ քաւական ծանօթ եմ տեղական պայմաններին, մի հասարակ դէպք բաւական է, որպէսզի անմիջապէս կառավարութեան յայտնեն, մանաւանդ որ ամէն մի հայ գիւղում կան գաղտնի «խաֆիէ»ներ։ Աւելի լաւ կը լինէր, եթէ ձեր բոլոր կարգադրութիւնները կատարէիք տեղական խմբերի միջոցով»։ Եւ կը ստորագրէ «Ձեր Անմեղ, Մշոյ բանտ»։

Հակառակ Սեւ – Քարեցիի խորհուրդին, Գուրգէն կուգայ Մուշ եւ իր ներկայութիւնը կ'իմացնէ անոր։ Յուշերուն մէջ կը կարդանք ․

— « Ապրիլ ամիսն էր, երբ նորից նամակ ըստացայ Գուրգէնից։ Նա գրում էր.— Սիրելի Անմեղ, չնայելով որ դու հակառակ ես իմ դաշտ իջնելուն, բայց ես իջայ։ Ի՞նչ արած, եթէ դու լինէիր իմ տեղը, անպատճառ դու էլ այնպէս կ'անէիր, ինչպէս որ ես։ Այս գիշեր ապահով հասանք տեղս։ Քիչ հանգստանալուց յետոյ, մեզ մօտ եկաւ տեղիս յայտնի գործիչ Ռուբէնը։ Նա մեզ տեղափոխեց միւս թաղը՝ անյարմար համարելով այստեղ մնալը։ Վաղը պիտի կազմենք տեղական կոմիտէ։ Իսկ միւս օրը գնալու եմ Ցրոնք գիւղը։

« Նամակի պարունակութիւնը իմ վրայ վատ տպաւորութիւն արաւ եւ րոպէ առ րոպէ սպասում էի մի վատ դէպքի։ Վճռեցի պատասխանել, բայց Մուրատը ինձ ասաց որ այս գիշեր Գուրգէնը եօթ հոգով, կաթոլիկ Նորաշէն գիւղի վրայով, մտնում է Ցրոնք »։

Այս մէջբերումները կատարեցինք, պարզելու համար թէ Սեւ – Քարեցի Սաքօն որքան մօտէն տեղեակ էր անցուդարձին եւ որքան իրական են իր տեղեկութիւնները։ Ըսենք նաեւ որ Ցրոնքի կռուին մանրամասնութիւնները պարզած է իրեն գիւղի Մուշեղ քահանան, երբ դէպքէն վերջ ձերբակալուելով կը բերուի Մշոյ բանտը ։

«Յառաջ»ի տպած յուշագրութիւնը այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ Ռուբէնի եւ Տիգրանի անդամակցութիւնը Դաշնակցութեան՝ պատահական եղած է, Կովկասի մէջ զէնքի գաղտնի մթերանոցի մը կողոպուտին առթիւ եւ պարզապէս յանձն առած են զէնք փոխադրել երկիր, ան ալ իւրաքանչիւր զէնքի համար հինգ ոսկիի վարձատրութեան մը գինով։ Եւ այդ աշխատանքին մէջ դէպի Կովկաս վերադարձի ճամբուն վրայ է որ կը գտնուէին Ցրոնք գիւղը։ Այսուհանդերձ կազմակերպական աշխատանքներ կը վերագրէ անոնց Սալնոյ Ձորի մէջ, ինչ որ կը հակասէ վերը ըսուածին, որովհետեւ տրամաբանական չէ ընդունիլ թէ կարելի էր կազմակերպչական ծածուկ ու վտանգաւոր աշխատանքներ վստահիլ «հինգ ոսկիի փոխարէն» զէնք փոխադրել յանձն առնողներու ։

Ընդհակառակն, Աղջանցի Ռուբէնը շատ կարող ու փորձուած գործիչ մըն էր, ամբողջովին յեղափոխական գործին լծուած եւ Գուրգէնը «յայտնի գործիչ» կ'որակէ զինք։ Իսկ Տիգրան Իկիթեանը, որքան վարժ զինագործ եւ ճարտար մասնագէտ վառօդի պատրաստութեան, նոյնքան եւ յայտնի կուսակցական կազմակերպիչ էր։ Վըկայ՝ Սաքօն, որ երբ նոյն 20 Փետրուարի նամակէն կը տեղեկանայ թէ «Տիգրանին երկու ընկերներով ուղարկել են Ջրաբերդ (Կարս) որոշ տեղեկութիւններով ու ծրագրով անելիքների մասին», իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ «աւելի լաւ կը լինէր որ Տիգրանի պէս մի ուժ Ջրաբերդ չուղարկէիք, որովհետեւ ճանապարհին հազար ու մի վտանգ կայ»։

« Յառաջ »ի տպած գրութեան մէջ կը կարդանք. — « Այն ատեններր բարբարոս Տալիպ էֆ. Սուլթանէն հրաման ստացած էր մաքրելու յեղափոխականները։ Անիկա, հետը առնելով զօրաց հրամանատար Հասան բէկը, գործի կ'անցնի։ Առաջին փորձը կը պատահի Ցրոնքի մէջ»։

Հոս անձի եւ պաշտօնի շփոթութիւն կայ։ Նախ տխրահռչակ Տալիպ էֆէնտիին (Դալիբ՝ ինչպէս կը գրէ Սաքօ) ընկերացողը Հասան բէկը չէր, այլ Ալայի բէկ Իզար էֆ.ին, ոչ թէ զօրաց հրամանատար, այլ ոստիկանապետ։ Ապա ուրեմըն յեղափոխականները մաքրելու համար Սուլթանէն հրաման ստացողը Տալիպը չէ, այլ Բաղէշի կուսակալը՝ որ իր կարգին այդ հոգը կը յանձնէ Ալայի բէկին, խումբ մը զինուորներով Ցրոնք ղրկելով զայն, անշուշտ Սաքոյի յիշած եւ նախատեսած «խաֆիէ»ներու ցուցմունքին վրայ։ Ալայ բէկին կ'ընկերանայ Տալիպ եւս որ այդ օրերուն Բաղէշի կուսակալին քով եկած էր Մուշի միւթասըրըֆին դէմ բողոքելու համար։ Ուրիշ պարագայ մըն ալ.— Ցրոնքի դէպքին ատեն գիւղը գտնուող զինուորները յատկապէս այդ նպատակով ղրկուած չէին հոն, այլ երկու հարիւրի չափ այդ զինուորները Մուշէն Մանազկերտ փոխադրուած ատեն, դժբախտ զուգադիպութեամբ մ[…] այդ օրը իրենք եւս կ'իջեւանին Ցրոնք եւ պատահաբար կը մասնակցին գործողութեան ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Յունաստանի կռիւներէն վերջ

Ամերիկեան թերթի մը մասնաւոր թղթակիցը, որ տարիներ առաջ Յունաստան այցելած էր, վերջերս նորէն հանդիպած ըլլալով, մանրամասնօրէն կը նկարագրէ երկրին վիճակը՝ ապստամբական կռիւներու դադարումէն վերջ:

Ահաւասիկ առաջին թղթակցութեան ամփոփումը .—

★

Թէեւ իր հնութեան պատկանող պատմական շէնքերը կործանած են եւ գեղարուեստական առարկաները մեծ մասով այլուր փոխադրուած, այսուհանդերձ Յունաստան միշտ ալ կը պահէ իր անպատմելի հմայքը, իր լերկ բնութեան անհաւատալի գեղեցկութեամբ, իր կղզիներուն թովիչ տեսքովը, եւ իր մեհեաններուն կմախացած սիւներովը ։

Իտալական եւ գերմանական արշաւանքը, պատերազմը, անօթութիւնը, ազատագրութիւնը, ըմբոստութիւնը եւ քաղաքացիական երկարատեւ կռիւները աւելի թշուառ երեւոյթ մը տուած են երկրին։ Յունաստան հիմա աւելի բազմամարդ է, ոչ միայն Յոյներով այլեւ Ամերիկացիներով որոնք հրջիկներ չեն։ Ամերիկեան զինուորական առաքելութիւնը, որ կը բաղկանայ 400 անդամէ, գլխաւորութեամբ զօր. Ճէյմս Վան Ֆլիթի, ինչպէս եւ Տնտեսական Գործակցութեան վարչութեան պաշտօնեաները, բոլորն կը բնակին Յունաստան եւ կ'աշխատին ոտքի կանգնել երկիրը։ Արեւմուտքցիներուն բազմութիւնը լեցուցած են պանդոկները։ Ամերիկեան ինքնաշարժերը կը թաւալին փողոցներուն մէջ։ Աթէնքի ամէնէն մեծ շէնքը գրաւուած է Ամերիկացի պաշտօնեաներու կողմէ։ Ամերիկեան պարբերաթերթեր եւ ծխախոտներ կը ծախուին թերթերու կրպակներու մէջ։ Հիմա որ քաղաքացիական պատերազմը վերջ գտած է եւ երկիրը քաոսէն դուրս կուգայ, յունական կառավարութիւնը կը յուսայ թէ աւելի մեծ թիւով Ամերիկացիներ պիտի երթան հոն իբրեւ հրջիկներ, տոլարներ տանելով միասին։

Եւ արդարեւ այսօր նորէն կարելիութիւն կայ հրջիկներ ընդունելու Յունաստանի մէջ, ինչ որ շատ մը տեսակէտներով աւելի դիւրացած է։ Շընորհիւ Ամերիկեան բանակին երկրաչափներուն, ճամբաները վերանորոգուած են եւ աւելի լաւ վիճակի մէջ դրուած ։

Հեռացած է վտանգը համայնավար ապստամբներու կամ «յելուզակներու», ինչպէս կը նախընտրեն կոչել զանոնք, յոյն պաշտօնեաները։ Համայնավար դիմադրութիւնը, զոր հինգ տարի շարունակ հրահրեց Մոսկուան, ջախջախուեցաւ յունական բանակին կողմէ, որ մարզուած էր ղեկավարութեամբ Զօր. Վան Ֆլիթի։ Վերջնական յաղթութեան նպաստեց Կրէմլի եւ Թիթոյի պայքարը, որովհետեւ յոյն հրոսակները այլեւս չկրցան ապաստան գտնել Եուկոսլաւիոյ մէջ։ Անոնք որ Ալպանիա կամ Պուլկարիա փախան, չեն կրնար շուտով վերադառնալ ։

Յունաստանի գլխաւոր ճամբաները ոչ միայն ապահով են, այլեւ հարթ։ Հիմա կարելի է կառքով Աթէնքէն Սելանիկ երթալ մէկ օրուան մէջ ։ Որոշ տեղեր յոյն զինուորները տակաւին կը կեցնեն կառքերը, սակայն Ամերիկացիները կրնան քշել առանց շատ ժամանակ կորսնցնելու։

Դէպի Դելփիս երթալու ճամբան, որ լերկ բլուրներէ անցնելէ վերջ, կը մտնէ Թերէքի ծաղկաւուն հովիտը, տակաւին գէշ է։ Այրած տուները կը յիշեցնեն գերմանական գրաւումը կամ քաղաքացիական պատերազմը։ Տիաթոմոյի 1500 հոգինոց գիւղին մէջ, Գերմանները 800 հոգի սպաննած են իբրեւ փոխվրէժ դիմադրութեան։ Արաքովայի մէջ համայնավարները տասներեօթ տուն այրած են։ Դելփիսի մէջ յոյն զինուոր մը տակաւին կը դիտէ հին պարիսպի մը աշտարակէն, եւ Ապողոն պանդոկը գնդակներու ծակտիքը կը կրէ։

Այսօր այլեւս Դելփիսի խաղաղ հովիտը չեն վրդովուիր հարուածներէն։ Սեւ հագուած կիներ, որոնց գլուխը եւ ծնօտը շալերով ծածկուած են, կը ծռին այգիներուն վրայ կտրելու համար հասուն խաղողները։ Այրերը կը կրեն կողովները, իսկ բոպիկ մանուկներ զուարթութեամբ կը պարեն խաղողով լեցուն տակառներուն մէջ, որ գինի պիտի ըլլայ։ Ջորիներու շարանը, փայտով բեռցած, այծերու ճամբաներէն վեր կը բարձրանայ։ Գիւղացիները միշտ աղքատ են։ Բայց գոնէ պատերազմ չկայ ։

Դելփիս, Ապողոնի մեհեանին վայրը, որ հիներու կողմէ նկարագրուած է իբրեւ ամէնէն սրբազան վայրը Յունաստանի, ոչինչ կորսնցուցած է իր վեհութենէն։ Հիմա աւերակ է ան եւ քարակոյտ մը կը ներկայացնէ։ Երկրաշարժները, հրդեհները եւ բազմաթիւ արշաւանքները ոչ մէկ բան ձգած են իր հին ճոխութենէն։ Քանի մը սիւներ վերականգնած են Ֆրանսացի հնագէտներու կողմէ։ Ճիշդ հոն ուր օմփալոս կը նշանակէր աշխարհի կեդրոնը եւ ուր Պիւթիա նստաւ եռոտանիին վրայ իր մարգարէութիւնները յայտնելու համար։

Սակայն վայրը իր առանձնութեան մէջ այնքան եզական է եւ գեղեցիկ որ դիւրութեամբ միտքը ետ կ'երթայ Դելփիսի քուրմերուն իմաստուն խօսքին,— « Ո՛հ Մարդ, ծանիր զքեզ»։ Բնութիւնը նշանաւոր անդորրութիւն մը ունի հոս։ Բլուրները կարծես կը փակեն արտաքին աշխարհը եւ ժամանակը դադար կ'առնէ։ Առանց ճիգի մարդ կրնայ նայուածքը դէպի իր իսկ հոգիին դարձնել եւ գտնել իր կապը յաւիտենականին հետ։

Դելփիսի մէջ լաւ պանդոկ չկայ, Ապողոն պանդոկը կործանած է եւ Քասթալիոն ոչ բաղնիք ունի, ոչ ալ տաք ջուր ։ Խեղճուկրակ ճաշ մը եւ անճոռնի անկողին։ Սակայն Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան վարչութիւնը կը խորհի քաջալերել հրջագայութիւնը (թուրիզմ) իբրեւ միջոց զարկ տալու Յունաստանի անփոխանելի արտածումներուն։

Միկենը՝ ուր Ակամենոն առենօք իշխեց եւ սպաննուեցաւ իր կնոջ կողմէ, որ ինքն ալ իր կարգին իր տղուն Օրիստէսի կողմէ սպաննուեցաւ, նոյնքան գեղեցիկ վայր մըն է որքան Դելփիսի հովիտը, սակայն տեսարանը աւելի ճառագայթող է եւ բաց։ Ծովէն շերտ մը կը ջողայ ինչպէս արծաթի թել մը ։

Մ. ԹԱՄԱՐԱ

ՈՒ՞ՆՉ ԱՆԿՈՒՄ...

Համբաւաւոր դաշնակահար Փատարէվսքի, Լեհաստանի վարչապետ եղած միջոցին, Փարիզի մէջ, Քլեմանսոյի կ'այցելէ ու հետեւեալ խօսակցութիւնով կը ծանօթանան իրարու ։

— Ուրեմն դուք Լեհաստանի վարչապետ Փատարէվսքի՞ն էք։ = Այո։

— Սակայն դուք նշանաւոր դաշնակահար եւ երգահան Փատարէվսքին չէ՞ք։ = Այո ։

— Տէր Աստուած, այս ինչ անկում ։

ՎԵՐԱՊԱՀԵՑԷՔ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԴԵԿ.Ի ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ, ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ (ՊԱԶԱՐ)։

Մարզական գիծերէն

ԽՄԲ.— Ստացուած՝ Նոյ. 30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նոյեմբեր 15ին տեղի ունեցաւ կոփամարտիկ Հայրապետեանի եւ Լեհ Տոպեաչի մրցումը։ Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, մեծ մասով Հայեր։

Տարիներէ ի վեր, եւ յաճախ ներկայ կ'ըլլամ զանազան մարզական հանդէսներուն։ Դժբախտաբար այս մրցումին մէջ օրինաւոր չէր կարգ մը հայրենակիցներու վարմունքը, նոյնիսկ տգեղ ու անհաճոյ՝ օտարներու աչքեւ։ Լսուեցան գռեհիկ հայհոյանքներ ալ, հայերէն թէ ֆրանսերէն ուղղուած լեհ հակառակորդին։

Մրցումի ընթացքին հայրենակից մը 500 Ֆր. նուիրեց Հայրապետեանի, օտարներու սուլիչներու տեղատարափին տակ։ Ուրիշ հայրենակից մը զոյգ մը կօշիկ, ծանուցանելով արժէքն ալ, 7000 ֆրանք։ Ուրիշ հայրենակից մը, ատենապետ Պուչ տիւ Ռոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, հազար ֆրանք խոստացաւ յաղթականին եւ ծափահարուեցաւ։

Ծիչդ ետեւս նստած Ֆրանսացի մը պոռաց.— Հայերը բոլորն ալ կօշկակարներ են... պատերազմի ատեն շատ դրամ շահեցան, բոլորն ալ հարուստ՝ կրնան վճարել...

Մարմնակրթանքը վարդապետութիւն մըն է. որ ազգ չունի, բայց ամէն ազգ իրաւունք ունի իր հայրենակից ներկայացուցիչը քաջալերելու, (մանաւանդ երբ միջազգային է մրցումը)։ Մենք սակաւաթիւ մարզիկներ ունինք, որակով թէ քանակով, ուստի, պէտք է աւելի քաջալերենք մեր մարզիկները, բայց համեստութեան եւ բարեկրթութեան սահմաններուն մէջ։ Չմոռնանք որ Եւրոպա կ'ապրինք։

Հրեայ ընկեր մը որ եկած էր Հայրապետեանը տեսնելու, մրցումէն վերջ գլխել կուտար փափկութեամբ.— Տգեղ էր կարգ մը հայրենակիցներու ընթացքը օտարներու առջեւ։ Մենք ալ ամէն ազգային ձեռնարկ կամ մարզիկ կը քաջալերենք առանց աղմուկի։ Ցիչեց նաեւ թէ ինք մինչեւ հիմա 180 հազար ֆրանք նուիրած է Իսրայէլի պետութեան։

Շատ մը դասեր կրնանք առնել Հրեաներէն... Տեսած եմ նաեւ յունական, սպանիական, իտալական եւն ֆութպոլի խումբեր ու կոփամարտիկներ որոնք քաջալերուած են իրենց հայրենակիցներէն օրինաւոր ու հաճելի եղանակով։

Մրցումները խաղեր են, պէտք չէ անոնց չափազանցուած ազգային հանգամանք տալ, մանաւանդ երբ օտար երկրի մէջ կ'ապրինք։

Դժբախտաբար մենք Հայերս երբ հաւաքուինք ու որոշ թիւ մը կազմենք՝ մեզի յայն ազատութիւն տալու սովորութիւնը ունինք... առանց նկատի առնելու շրջապատը։

Ծանրացայ այս հարցին վրայ, որովհետեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ պատասխանատու վարիչ եղած ատեն, երբեմն ականատես եղած եմ կռիւներու, ցէպի դաշտ խուժումներու եւ ուրիշ տգեղ արարքներու։ Ցաճախ նեղ կացութեան մատնուած եմ, մարզական դատական ատեաններուն առջեւ, մեր դատը պաշտպանելու պարտականութեանս մէջ։

Գալով մրցումին՝ մեր կոփամարտիկ Հայրապետեանը հակառակ իր ծանրութեան, ներդաշնակ մկաններով ու կազմով, ճկուն ու ճարպիկ մարզիկ մըն է, ու մինչեւ հիմա տեսած հայ կոփամարտիկներուս լաւագոյններէն մին։

Մէկ խօսքով կոփամարտի համար մասնաւոր առաւելութիւններով օժտուած։ Մանաւանդ գօտեւոր հարուածով, (առաջին պայման այս խաղին) փայլուն ապագայ կը խոստանայ։

Բայց պէտք է աշխատի աւելի քիչ հարուած ստանալ, կոփամարտի օրէնքը կ'ըսէ.— Կարելի եղածին չափ շատ հարուած տալ ու քիչ ստանալ.— Բարեբախտաբար իր հակառակորդը՝ Տօպիաչ հարուածողի մը անուն չունի, այլ տոկացող է։

Ըլլալով հին աղուէս մը կոփամարտի բեմին, Տօպիաչ դիմեց բոլոր արգիլուած ու ապօրինի ձեւերուն, որպէսզի աւելի ջախջախիչ չըլլայ իր պարտութիւնը։ Արդէն ազդարարութիւն մը ստացաւ դատաւորին կողմէ ներկաներու սուլիչներու տակ, իր անկանոն խաղարկութեան համար՝ եւ պարտուեցաւ կէտերու մեծ տարբերութեամբ։ Տեղական թերթերը գովեստով խօսեցան Հայրապետեանի մասին։

Կը յուսամ նաեւ մեր մարզասէր հայրենակիցները այսուհետեւ աւելի պաղարիւն պիտի ըլլան, այս կամ այն մարզիկը, մրցումը քաջալերած ատեն։ Համեստ ըլլալն ալ արժէք մըն է, ինչպէս ծափահարել գիտնալը՝ կենցաղագիտութիւն։

ՀՐԱՆԴ ԱԹԹԱՐԵԱՆ

ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐՈՒ մասին քննութիւններ կատարելու համար յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ Ազգաժողովին կողմէ։ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Պելժիա մերժեցին այս բանաձեւը, զայն հակառակ համարելով գերիշխանութեան իրաւունքին։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ ՊԱՐԸ

Անհրաժեշտ կը լինէր լռութեամբ անցնել Տիկին Արմէն Օհանեանի արեւելեան պարերի ներկայացումը, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ 3 Դեկտեմբեր, Salle Pleyelի մէջ։

Շնորհիւ արուեստագիտուհու բազմակողմանի տաղանդին մենք տեսանք արեւելեան կեանքից առնուած մի շարք պատկերներ։ Մելամաղձոտ չեչեններով պարին յաջորդում էր չարաճճի, պչրագեղ դրամիկի պարը։ Թալիսմանների ճկուն վաճառականի իւրայատուկ տիպարը փոխարինւում էր անէացած հաշիշամոլի ուրուագծով։ «Կապարէչ»ի զուարթ եւ աշխոյժ պարողուհուն յաջորդում էր մեծ Մոնղոլի հանդիսաւոր եւ խորհրդաւոր տիպարը։

Արուեստագիտուհու որոնումները յանդուգն են եւ շահեկան։ Զգեստները հարուստ էին եւ բազմապիսի։

Շնորհիւ Տիկին Օհանեանի մենք առիթ ունեցանք նմանապէս լսելու հայ երաժշտագէտներ Տիգրանեանի, Բարխուդարեանի եւ Սպենդերեանի հաւաքախմբային հօյակապ երաժշտութիւնը։

Ի հարկէ հանդիսականներից ոմանք, որ գնացել էին այդ երեկոյթին այն յոյսով, թէ պիտի տեսնէին պարեր (բուն իմաստով) կարող էին յուսախաբ մնալ։ Տիկին Օհանեանի տաղանդի ուժը ոչ թէ պարերի տէքնիք կատարումի մէջ է, այլ նրանց դիմախաղի թատերական արտայայտութեան մէջ։ Փափաքելի է որ դերասանուհու խաղը եւ շարժումները ամբողջովին ներդաշնակէին երաժշտութեան։ Ներդաշնակութեան պակասը տեղ տեղ զգալի էր։

Տիկին Օհանեանի տաղանդի ուժը նաեւ նրանում է, որ նա դիմում է հանդիսականի երեւակայութեան (մի պարագայ որին մեծ արժէք է տրւում արդի արուեստի մէջ), տալով նրան հարուստ եւ ընտիր սնունդ։

Ցաւով արձանագրում ենք, որ սրահը հեռու էր լեցուն լինելուց։ Յուսանք թէ յաջորդ récitalը կ'ունկնդրուի աւելի ճոխ հոծ բազմութեամբ։

ՀԵՂԻՆԷ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Տիկինը իր տեսակէտը կը յայտնէ իբրեւ ծանօթ պարի։ Ուրբաթ օրուան ներկայացումին դժգոհներուն կը մնայ հիմնաւորել իրենց յուսախաբութիւնը, նոյն նախանձախնդրութեամբ։

Չմոռնանք թէ դժգոհներուն մէջ բազմութիւն մը կը կազմէին ոչ միայն «գործէն հասկցողները», այլեւ անոնք որ տարիներ առաջ տեսած էին Արմէն Օհանեանը։

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ Չեխոսլովքիոյ առեւտրական փոխ-նախարարը, որ մեծ դեր կատարած էր օտար պետութեանց հետ կատարուած տնտեսական բանակցութեանց մէջ։ Վերջերս նիւ Եորք կը գտնուէր նախարարին հետ, որ «ազատութիւնն ընտրելով» չվերադարձաւ, իսկ ինք բաւական վարանելէ վերջ վերադարձաւ Փրակա, հիտակ բանտ առաջնորդուելով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԴԱՐԲԻՆԸ

Խմիկ Աստուր, համրիչը ձեռքը՝ կը մրթմրթար.— Էսպէս բան չըլլիր, չըլլիր... Հայը մա՞րդ սպաննէ, չէ, չէ, աշխրհքի գործերը թարս կ'երթան....։

Իսկ Գեւօն, իր տան մէջ իբրեւ ականատես՝ կը պատմէր.— Կնիկ, որ տեսնէիր էդ Դարբինը՝ վախէդ պորտդ կը չորնար։ Հա, Ալին դանակ քաշեց՝ վազեց Դարբինի վրայ, ո՞րտեղէն՝ չես գիտեր, էս մեր Դարբինը որ էն խոշոր մուրճը ձեռք առաւ ու նետեց Ալիի գլխին, հաւտա, կնիկ, հաւտա որ՝ Ալիի գլխու էն կարմիր մուրճը մինչեւ էս... պէխիս հասաւ։

— Տղամարդը էն է, ոչ թէ ձեզ պէս խոշոր մարմնով նապաստակ, խօսեց Գեւոյի կինը։ Էսպէս տղամարդուն՝ աչքերը սիրեմ ...

— Կնիկ, նամուսէդ դուրս մի ելլեր հա...

Ալիի գանկին ջախջախումով, մահը եղած էր վայրկենական։ Թուրքերը շշմած էին եւ անզօր կատաղութեան մատնուած։

— Հայ մը Թուրք սպաննէ...

Դարբինը հեռացեր էր գիւղէն։ Մինչեւ իրիկուն Թուրքերը զայն փնտռեցին, բայց չգտան։ Վեց օր վերջ, Դարբինը, Քէտայիններու խումբի մը գլուխն անցած, կը մտնէր Ռէս Վարդանի գիւղը՝ կրակի բռնելով Թրքական տուները։ Ահ ու սարսափ՝ Թուրքերուն մէջ։

Խմիկ Աստուրն անգամ՝ հոգեփոխուած, կը կրկնէր իր կնոջը հետ խօսած ատեն.

— Էն Դարբինը, էն ինչ քաջ, էն ինչ անկախ մարդ էր։

Գեւօն՝ կը պատմէր ախորժակով.

— Էն մուրճը որ նետեց Ալիին գլխուն ...

Թ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

(13 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին երեկոյթ-պարահանդէսը, (շաբաթ երեկոյ, 26 Նոյ.)։ Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ։ Ընկերուհի Քիպրիթճեան բացումը կատարեց գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը, պարզելով Կապոյտ Խաչին ազգօգուտ աշխատանքը, հայ կնոջ զոհաբերութիւնը եւ գործօն դերը հայապահպանման մէջ։ « Մենք չենք գոհանար միայն մեր շրջապատով, սրբելէ վերջ շատ որբեւայրիներու արցունքը, մխիթարելէ վերջ շատ մը հիւանդներ եւ անկարներ, Պոմոնի մասնաճիւղը իր ուժը տուած է կրթական գործին։ Մեր դպրոցէն դատ օժանդակած ենք Յունաստանի «Ջաւարեան» վարժարանին եւ Պորտոյի մեր քոյր մասնաճիւղի դպրոցին։ Կեցցէ հա յկինը, եւ կեցցէ Կապոյտ Խաչը»։

Նոր Սերունդի անդամներէն կազմուած թատերախումբը ղեկավարութեամբ Վ. Տէրտէրեանի ներկայացուց «Զարշըրի Արթին աղան» կուշտ ու կուռ խնդացնելով ներկաները։ Իրենց դերերուն մէջ իրապէս յաջող էին Վ. Տէրտէրեան, Օր. Աղաւնուհի Տէրտէրեան եւ Ժանօ Մակարեան։ Լաւագոյն կերպով կատարեցին իրենց դերերը, նաեւ Օր. Վ. Գարաքէյեան, Լեւոն Գրիգեան, Կերկերեան, Տ. Ղազարեան, Ժ. Տէօքմէճեան, Ցիլիփ Պօյաճեան, Տօյապճեան, Թոփսագալեան, Տամյամաեան, Էմանէթեան, Տ. Պօղոսեան եւն.։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր.ներ Տէր Առաքէնեան՝ Սէնթ Անի Նոր Սերունդէն որ արժանացաւ ջերմ ծափերու, իր քանի մը երգերով։ Արտասանեց ըկ. Գ. Քէնտիրեանի, երգեցին Տիկին Վարժապետեան եւ Օր. Սէրէնկիւլեան, բոլորն ալ իրենց յատուկ շնորհներով։ Ընկեր Հրանդ Բալուեան շինիչ բանախօսութեամբ մը պարզեց հայ կնոջ դերը եւ Կապոյտ Խաչին արժանիքները։ Խօսեցաւ նաեւ Օր. Մարի Այգեան յունահայ երգչուհին որ ամիսներէ ի վեր երգչախումբ մը, կը մարզէ, իր յառաջիկայ երգահանդէսին համար։

Կէս գիշերէն վերջ սկսաւ բուն խնջոյքը համեմուած եւրոպական եւ հայկական պարերով։ Յաջողութիւնը շատ մեծ էր թէ բարոյական եւ թէ նիւթական տեսակէտով։

Յ.Տ.

ՃՇԴՈՒՄ.— «Յառաջ»ի Նոյեմբեր 25ի թիւին մէջ հրատարակուած զեկոյցով մը, եղբ. Վազգէն Անդրէասեանի մասին եղած կարգադրութեան մը առթիւ, իմ անունս ալ խառնուած էր։ Պարտք կը սեպեմ յայտարարել թէ ես ոեւէ կապ չունիմ Փարիզի եւ շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ին կամ առժամեայ Կեդր. վարչութեան հետ, ոչ պաշտօնապէս եւ ոչ անպաշտօն։

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԳՐԵԼ ՄԷԿ ԻՋԻ ՎՐԱՅ, ՄԵԼԱՆՈՎ։ ԿՏՕՐՆԵՐՈՒ ԶԲԱԺՆԵԼ ՋՆՋԱԳԻՐԸ։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Լա Սիոթայէն գրուած նամակէ մը ցաւով կ'իմանանք թէ Նոյեմբեր 29ին, Մարսէյլի Սէնթ Մարկրիթի հիւանդանոցին մէջ մեռած է Պ. Կարապետ Մոմջէրեան (Քէօթահիացի), որ կը դարմանուէր ամիսներէ ի վեր։ Տարիներու սեւ աշխատանքը Լա Սիոթայի նաւագործարանին մէջ մաշեցուցած էր իր մարմինը։ Հանգուցեալը երկար ատեն եղած է գործակալ եւ թղթակից «Յառաջ»ի։ Կը հետաքրքրուէր ազգային կեանքով։ Իր ետին կը ձգէ կինը, աղջիկ մը եւ մանչ մը։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ընդդիմադիր թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը ստորագրած է նախապատրաստական թուղթերը, զինակցութիւն մը կնքելու համար Թուրքիոյ հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ կառավարութիւնը արգիլեց Ֆրանսացի զօր. Փըթիի բանախօսութիւնը: Համայնավարները բացատրութիւն պահանջեցին դաշնակցային խորհուրդէն, որ պատասխանեց թէ զօրավարը «ճանչցուած է իբրեւ բարեկամ համայնավարութեան», հետեւաբար չէին կրնար թոյլ տալ որ բոլշեւիկեան քարոզութիւն կատարէ:— Նոյն կառավարութիւնը երկրէն վտարեց Ռումանացի մը, Զոլթան Վիթիանու, որ 18 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, իբրեւ լրտես:

«ՀՈՂԸ ՄԵՐՆ է» տողագրելով 3000 գիւղացիներ գրաւեցին խոպան դաշտեր Թարանթոյի շրջանին մէջ: Ամէն հոսանքէ ներկայացուցիչներ կային ցուցարարներուն մէջ որոնց դրօշակներուն եւ նշանատախտակներուն վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ խօսքերը.— «Մենք կռուեցանք եւ հողը մեզի կը պատկանի»: Նմանօրինակ ցոյցեր տեղի ունեցան Հռոմի շրջակաները: Երկու պարագաներուն մէջ ալ գիւղացիները հեռացան, ոստիկանութեան հրաւէրին վրայ, առանց հրաժարելու իրենց իրաւունքներէն:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ անդամներէն չորս այրեր եւ կին մը դատի քաշուեցան Փարիզի մէջ, իբրեւ գերմանական գործակալ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ հինգն ալ գործիք դարձած էին գերման հակալրտեսական սպասարկութեան պետին՝ Հիւկօ Պլեխէրի, որ իբրեւ հակահիթլէրական ձեւանալով, ըսած էր թէ Լոնտոն կ'ուզէ երթալ, Հիթլէրի դէմ կռուելու համար: Այսպէս ծուղակը իյնալով, ամբաստանեալները մատնութիւններ կատարած են, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Ամբաստանեալ Ֆրանսուհին միեւնոյն ատեն սիրուհին եղած է գերման սպային:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Բշ).— Սթերլին 980 (910), տոլար 349 (402), զուից. ֆրանք 81.15 (91), նափոլէոն 4400, զուից. ոսկի 4220, սթերլին 5040, տոլար (20) 20.920, ձոյլ ոսկի 606 հազար ֆր.:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ միջեւ բանակցութիւնները կը կատարուին, տնտեսական գործակցութեան համար: Արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութիւնը մեծ գումարներ պիտի ստանայ, երբ համաձայնութիւն գոյանայ:

90 ՏԱՐԵԿԱՆ «երիտասարդ մը», որ ամուսնացած է 25 տարեկան կնոջ մը հետ եւ 67 տարեկան տղայ մը եւ 64տարեկանաղջիկմը ունի արդէն, կրկին հայր եղած է գաւառական քաղաքի մը մէջ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԷՆ արտաքսուած այն Ֆրանսացին, Օֆռէ, որ փորձած էր Զուիցերիա երթալ, հարցաքննուելով պատասխանեց թէ լեհական թերթերը կարդալով, այն տպաւորութիւնը կրած էր թէ ահուսարսափ կը տիրէ Ֆրանսայի մէջ, կը վախնար որ արգելարան մը կը փոխադրուի եւն.:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 18.000 Լեթոնիացիներ աքսորուած են Խ. Միութեան ներսերը, համաձայն զանազան աղբիւրներու:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.—Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Քէօսէեան, Այրի Տիկին Սիրանոյշ Քէօսէեան, Կարապետ, Մարտիրոս, Օր. Սօֆիկ, Սահակ Քէօսէեաններ, ինչպէս եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ բարենպատակ նուիրատուութեամբ, մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԵՐՈՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ.— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Փաշաեան փոխան ծաղկեպսակի հազարական ֆրանք կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ֆր. Կապոյտ Խաչին, Այրի Տիկին Վերոնիկ Քէօսէեանի մահուան առթիւ:

ՈՂՋԵՐԹԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԻՈՆ.— Ընկեր Տիգրան Ջիթճեանի Ամերիկա վերադարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ի պատիւ ընկերոջ, սարքած է ողջերթի թէյասեղան - երեկոյթ մը, այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 8.30ին, Ցոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi: Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Իզմիրի Ազգ. Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի հիւանդապահուհիներէն Քրիստինէ Կիւրճեանը, որ 1924ին Աթէնքէն Հիւս. Ամերիկա մեկնած է: Տեղեկացնել Վարդան Խրիմեանի 2 rue Rabelais, St. Etienne (Loire) Ֆրանս: Կը խնդրուի ամերիկահայ մամուլէն արտատպել:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente):

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան:

Խնջոյք պարահանդէս

Պելվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ, Դեկտ. 10ին ժամը 8էն մինչեւ լոյս:

Սիրայօժար կը մասնակցին Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ), եւ ԲԵՆՕ (նուագ), Օր. Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (երգ):

ՋԱՒԷՇՏ ԱԴԱՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ կողմէ: Եւրոպական պար կէս գիշերէն վերջ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

Ձրի պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Մուտք 100 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին ներկայացման օրը կիշէն, եւ «Ռոստոմ» խումբի ընկերներու մօտ:

Métro Pré St. Gervais, քաղաքապետարանի սրահը:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իթալիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանուկեաններէ հազար ֆրանք, իրենց զաւկին զինուորութենէ ողջամբ վերադարձին առթիւ: Եւ Պ. Սահակեանէ 500 ֆրանք, իր մօր մահուան տարեդարձին առթիւ:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 տարիէ ի վեր Փարիզի կեդրոնը հաստատուած եւ վերջին դիւրութիւններով օժտուած confectionի աշխատանոցի մը տէրը, որ շատ լաւ յաճախորդ ունի, իր հիւանդութեան պատճառով կ'ուզէ ունենալ գործի ընկեր մը, կամ աշխատանոցի կառավարիչ մը (ժերան): Ի հարկին աշխատանոցը կարելի է նաեւ ծախել: Դիմել՝ HOVNANIANի, 123 rue d'Aboukir, Paris (2): Հեռաձայն Cen. 67-81:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վարդանեանէ 1500 ֆրանք, ի նպաստ իր պազարին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մարիցա Տօնելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏՕՆԵԼԵԱՆԻ մահուան տարելիցի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իրենց ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

SALLE GAVEAU, 45 rue la Boëtie
Կիրակի, 11 Դեկտ. ժամը 17ին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (60 Հոգի)
Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՏԻԿ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԱԼԳԱՆ, **Nina Pavlik**, **Marina Aghababoff**, **Marie - Louise Girod**:

Ցայտագրին մաս կը կազմեն Bach, Haendel, Mendelsohn, Wagner, Սիւնի, Ալէմշահ, Խաչատուրեան, Պարթեւեան:

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլ, Dan. 88.65, Պարսամեան 46 rue Richer, Մասիս, 21 rue Saulnier, Պարթեւեան 14 rue Petit, Bot. 99.22:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ պարահանդէսին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Salle au Clubի մէջ, 51 rue Grignan: Orchestre Gomez et ses Virtuoses Մարսիլիոյ առաջնակարգ նուագախումբը: Գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներ, cotillons:

Tenue de soirée ou sombre:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը առաջուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն մօտ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ Դեկտեմբեր 10, ժամը 9.30ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, պարտադիր ներկայութիւն:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի հերթական դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին դպրոցի սրահը, (78 rue Rabelais): Նիւթը՝ «Հայ յեղափոխական շարժումները»: Կը դասախօսէ ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներ ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ 9 Դեկտ. Սէնթ Մարկրիթի Ակնունի:
Կիրակի 11 Դեկտ. Լա Սիոթայի «Հրայր»:
Կիր. 11 Դեկտ. Էքսի «Համազասպ»:
Կիր. 11 Դեկտ. Կարտանի «Վարանդեան»:

ԻՆՉՊԷՍ ՓՐԿԵԼ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Վիճաբանական ժողով (գինեձօնի ընթացքին) «Հայրենիք»ի հարցարանին առթիւ, ղեկավարութեամբ ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆի, այս չորեքշաբթի 7 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 8ին, Մարսէյլ, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

Վիճաբանութեան մասնակցելու իրաւունքը վերապահուած է միայն Նոր Սերունդի անդամներուն:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 Դեկտ. Beaumont Քրիստափոր:

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ:

ՈՐԴԵԳԻՐ Կ'ՈՒԶԵՆ

Հօրմէ եւ մօրմէ որբ առողջ մանչ մը մինչեւ տասը տարեկան, կ'ուզուի իբրեւ որդեգիր բարեկեցիկ եւ անզաւակ ընտանիքի մը համար: Անմիջապէս դիմել գրաւոր թերթիս վարչութեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վերամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 8 Décembre 1949 Հինգշաբթի 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6020–Նոր շրջան թիւ 1431

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԵԼՔ՝ ՆՈՐ ՇԱՐՔԵՐՈՎ

Շատ մը նուաճումներու կարգին, մեր կազմակերպութիւնը այս տարուան ընթացքին արձանագրեց կազդուրիչ իրողութիւն մը եւս,— խտացում եւ երիտասարդացում շարքերու :

Ոչ միայն բուն կուսակցութիւնը, այլեւ անոր հետ կապուած Միութիւնները պարբերաբար կը հաղորդեն նոր եւ յարաճուն անդամագրութիւններ, բոլոր գաղութներուն մէջ:

Տակաւին երեք – չորս օր առաջ — կիրակի— կարդացինք 110 (հարիւր տասը) նորընծաներու մուտքը Լիբանանի Հ.Յ.Դ. շարքերուն մէջ։(Պէյրութի ամէնէն ժողովրդական շրջանին մէջ):

Նոյն շրջանէն եւ Սուրիայէն ուրիշ «մուտքեր» ալ արձանագրուեցան, տարուան ընթացքին: Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա եւս ունեցան իրենց նորընծաները: Բոլորն ալ օտարութեան մէջ հասակ նետած երիտասարդներ :

Շարքերու նոյն խտացումը՝ Յունաստանէն մինչեւ մեր գաղութը: Առանց հաշուելու այն անդամագրութիւնները որ կը կատարուին պարբերաբար, բայց մամուլին չեն յանձնուիր :

Հիւս. Ամերիկայի մէջ, ուր «տարիքն առած է» հայկական գաղութը, 1948ին մեր շարքերուն վրայ աւելցած են 300 ընկերներ: 1949ի յաւելումները կը ճշդուին մինչեւ տարեվերջ :

Հարաւ. Ամերիկայի մէջ եւս նոր յաւելումներ: Պուէնոս Այրէսէն վերջերս կը հաղորդէին 80 նոր արձանագրութիւններ :

Նոյն կազդուրիչ պատկերը՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութեանց ճակատին վրայ:

Հայ Երիտ. Դաշնակցութիւնը, որ երիտասարդական ամէնէն զօրաւոր եւ ծաւալուն կազմակերպութիւնն է Հիւս. Ամերիկայի մէջ, արդէն կը ներկայացնէ պատկառելի թիւ մը, — աւելի քան 2250 անդամներ, 18—30 տարեկան :

Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, «Արմենիա» Երիտ. Միութեան անդամներուն թիւը բարձրացած է 1350ի, եւ միշտ նոր նուաճումներ կը կատարուին: Իր պաշտօնաթերթը, « Կամք », որուն 5րդ թիւը ունինք ձեռքի տակ, խանդավառութեամբ կ'արձանագրէ վերջին պատմ. ժողովին արդիւնքները, ութ տարուան ընթացքին :

Մեր գաղութին երիտասարդական կազմակերպութիւնը, Նոր Սերունդ, նոյնպէս յառաջդիմութիւններ կատարած է: Ոչ միայն համրանքով, այլ եւ գործունէութեամբ :

Դեռ վերջերս խումբ մը ընկեր – ընկերուհիներ մտան Հ. Յ. Դ. շարքերը, « շրջանաւարտ » համարելով իրենք զիրենք :

Այս Միութեան գլխաւոր արժանիքներէն մէկն է՝ մայրենի լեզուով կատարել ամէն աշխատանք: Ժողովներէն, ատենագրութիւններէն մինչեւ թղթակցութիւնները :

Ուրիշ արժանիք մը — երբեք չզրաղիլ ուրիշներու, այլադաւան տարեկիցներու ճղճիմ, տմարդի ելոյթներով: (Կրնաք թղթատել իր ամսագիրը, Հայաստան, որ կը խմբագրուի հայերէն եւ ֆրանսերէն, կէս առ կէս):

Չենք ուզեր խճողել նիւթը, այս գլուխին տակ ամփոփելով նաեւ մեր միւս գործօն կազմակերպութեան, Ֆր. Կապոյտ Խաչին յարաճուն յառաջդիմութիւնը: Քանակով թէ գործունէութեամբ: (Վերջին ձեռնարկը՝ յատուկ մարմին մը, օգնելու համար համալսարանական ուսանողներու):

Ի՞նչ տարակոյս որ վերելքը պիտի շարունակուի ամէն տեղ: Բոլոր ճակատներուն վրայ :

Մանաւանդ որ, պահանջները կ'աճին օրէ օր, պարտականութեան, աշխատանքի կանչելով բոլոր ընդունակ տարրերը: Ամէնէն առաջ՝ երիտասարդները :

Ժամանակը մեզի չսպասեր: Անհրաժեշտ է ասպարէզ նետուիլ, փորձել բնածին կամ ստացական կարողութիւնները, գրաւելու համար այս կամ այն դիրքը :

Վերջին մէկ – երկու տարիներու ընթացքին, 5— 10 երիտասարդներ երեւցան բեմերու վրայ, իբրեւ ճառախօս: Ուրիշ ասպարէզներու համար ալ թեկնածուներ կրնան հանիլ հետզհետէ: Կը բաւէ որ խորապէս ըմբռնեն Դաշնակցութեան դերը եւ իրենց կոչումը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐ ԵՒ ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ

Հայ ժողովուրդին վիճակուած է փառաբանել իր հանճարեղ զաւակները, արդար հպարտութեամբ մը պարծենալ անոնցմով, յաճախ առանց իրական բարիք մը կամ իրենց ժողովուրդէն ժառանգածին համապատասխան արդիւնք մը տեսած ըլլալու անոնցմէ :

Այսպէ՞ս է իրականութիւնը արուեստի, գիտութեան թէ տնտեսական գետնի վրայ:

Առաջին երկուքին մէջ շատեր անուանն կ'ուրանան իրենց ազգութիւնը: Թերեւս կը վախնան որ չըլլայ թէ զինքը ծնող ժողովուրդը հեռուէն կամ մօտէն օգտուի իրենց անունին փառքէն :

Այս պարագան այնքան ընդհանրացած է որ, հիմա մենք երկինքները կը բարձրացնենք, եթէ յանկարծ չուարի եւ հայ անունը պահէ, որեւէ տաղանդաւոր ազգակից :

Գալով տնտեսականին, շատ քիչ են միջազգային անուն շահած վաւերական արժէքով առեւտրականներ: Հարուստներ շատ կան անշուշտ, որոնք իրենց ոսկիներուն վրայ թուխս նստած՝ չեն գիտեր «տալու» հաճոյքը: Անոնց մեծ մասը կը խօսի, կտակներու մասին, իրենց մեռնելէն վերջ անշուշտ: Եւ որովհետեւ բոլորն ալ «անմահ» են, առատ մին ալ հսկայ գումարներ կ'անցնին շատ անգամ վերջին պահուն ընտրուած կին – ապասուհիներու ձեռքը, ընդհանրապէս օտար:

Այս ոսկիի պահապաններէն քանի՞ն գիտցաւ ի կենդանութեան, իր ձեռքովը արժեցնել ունեցածը:

Վստահ եմ որ այս մտածումները անցան մեր ընթերցողներէն շատերու մտքէն, երբ կարդացին փարիզեան շաբաթաթերթի մը երկտողը՝ Գ.Կիւլպէնկեանի անչափելի հարստութեան մասին:

Աս ալ չգիտցաւ տալու վայելքը կամ տուաւ փշրանքներ, առիւծի բաժինը բաշխելով այնպիսի տեղեր որ կը ծառայեն իր առեւտրական հաշիւներուն կամ փառքին :

Հայ ժողովուրդը միշտ կը սպասէ գեղեցիկ շարժուձեւի մը, վայել իր անունին ու խելքին: Կը սպասէ թիթեղէ դպրոցներու մէջ, ծակ, ծակ տանիքներով, եւ կը կարդայ զարմանքէն խոշորցած իր աչքերով — «Գ. Կ. Գ.» այսքան միլիոն ֆրանք արժող նկարներ նուիրած է բրիտանական թանգարանին կամ ... Փաթաթոնիոյ բարեգործական հաստատութեանց : ՍՕՍԻ

Ո՞ՒՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆԸ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, «Ֆիկառօ» ռումանացի սպայի մը տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով, ամիսներ առաջ գրած էր թէ Խ. Միութեան հիւլէական կեդրոնը — Ատոմկրատ — հաստատուած է Հայաստանի մէջ:

Լոնտոնի «Էքոնոմիստ» շաբաթաթերթին թղթակիցը բոլորովին ուրիշ բան կը պատմէ: Իր թղթակցին տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութեան հիւլէական կեդրոնները կը գտնուին Տաճկաստանի (Տաճիկիստան) եւ Քըրկզիստանի մէջ:

« 7500 եւ 7400 մեթր բարձրութեամբ երկու լեռներ այս շրջանը կը պաշտպանեն օդային յարձակումներուն դէմ: Այս լեռներէն մին Սթալին, միւսն ալ Լենին կը կոչուի »:

Անգլ. թերթին թղթակիցը տրամաբանական չի գտներ այն լուրերը թէ Սովիէթները Հայաստանի մէջ հիմնած են հիւլէական կեդրոնները, չնշտելով որ այս շրջանը կատարելապէս բաց է յարձակումներուն դէմ եւ կ'աւելցնէ.— Սովիէթները շարունակաբար դէպի Արեւելք կը փոխադրեն բոլոր զինուորական գործարանները :

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ միջադէպը չէ կարգադրուած տակաւին: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, տակաւին 17 Ֆրանսացիներ բանտարկուած կը մնան Լեհաստանի մէջ (15 այր, երկու կին): Փարիզի լեհական դեսպանը նոր ծանուցագիր մը ուղղելով, կը գանգատի թէ վերջերս ձերբակալուած Լեհերը խոշտանգուած են: Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը պիտի տայ պարտուպատշաճ պատասխանը: Ֆրանսուհիներէն մէկը, որ պաշտօնեայ էր Վրոցլաւի (Պրեսլաու) հիւպատոսարանին մէջ, բանտարկուած է անցեալ մարտէն ի վեր :

Կարեւոր փոփոխութիւններ Սպարապետութեան մէջ

Ատենէ մը ի վեր զրոյցներ կը շրջէին Ֆրանսայի վերին հրամանատարութեան մէջ ծրագրուած փոփոխութեանց մասին:

Երէկուան թերթերը կը գրեն թէ փոփոխութիւնը կատարուած է արդէն: Սպայակոյտին պետը, զօր. Ռըվէռ ուրիշ պաշտօնի մը կոչուած է, Ատլանտեանի դաշինքին գործադրութեան առթիւ: Իրեն յաջորդած է Զօր. Պլան, աստիճանի բարձրացումով: Զօր. Քէօնիկ, նախկին հրամանատար Գերմանիոյ ֆրանսական շրջանին, նշանակուած է ընդհ. քննիչ անդրծովեան բանակներու. պաշտօն մը զոր նախապէս կը վարէր հանգուցեալ զօր. Լըքլէռ: Ուրիշ զօրավար մը նշանակուած է հրամանատար Թունուզի ֆրանսական զօրքին:

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, շատ մը գնդապետներ զօրավարի աստիճան պիտի ստանան:

Կառավարութիւնը գաղտնի կը պահէ փոփոխութեանց մանրամասնութիւնները, մինչեւ վերջնական վաւերացում :

★ Զօր. Ռըվէռ սպայակոյտի պետն էր 1947 մարտէն ի վեր: Իր փոփոխութեան մասին շատ կը խօսուէր նախկին դահլիճին օրով, ուր պատերազմական Նախարարութիւնը կը վարէր Պ. Ռամատիէ (ընկերվարական): Անցեալ շաբթու նորէն յուզուեցաւ այս խնդիրը, երբ ժողով կը գումարէին Ատլանտեանի 12 զինակիցներուն ազգ. պաշտպանութեան նախարարները: Զօր. Ռըվէռի նոր պաշտօնը պիտի ըլլայ իբրեւ շաղկապ ծառայել Ֆրանսական կառավարութեան եւ Ատլանտեանի դաշինքով ստեղծուած զանազան զինուորական յանձնախումբերու միջեւ : Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ զօր. Պլանի անուանումէն առաջ, սպարապետութեան պաշտօնը առաջարկուած էր հինգ զօրավարներու, բայց բոլորն ալ մերժած էին :

« Իւմանիթէ », համայնավար պաշտօնաթերթը, որ մոլեռանդ պայքար մը կը մղէ Մարշըլի ծրագրին եւ Ատլանտեանի դաշինքին դէմ — ինչպէս բոլոր բոլշեւիկները — կը գրէ թէ այս փոփոխութիւնները կատարուած են «Ուաշինկթընի հրամանով»: Միեւնոյն ատեն կը շարունակէ պնդել թէ «աւելի քան երբեք օրակարգի վրայ է Գերմանիոյ վերազինման խնդիրը »:

Արհեստակցական Միութեանց նոր դաշնակցութիւնը

Արհեստակցական Միութեանց Համաշխարհային Դաշնակցութիւնը բոլշեւիկներուն ձեռքն անցած ըլլալով, ազատ երկիրներու սէնտիքաները որոշած էին անջատուիլ եւ նոր միութիւն մը կազմել :

Այս որոշման համաձայն, 261 պատգամաւորներ ժողով գումարեցին Լոնտոնի մէջ, իբրեւ ներկայացուցիչները 48.453.355 բանուորներու : Ժողովը իր աշխատանքները լրացուց Դեկտ. 6ին, վերջնապէս կազմակերպելով նոր միութիւնը, որ կը կոչուի «Միջազգային Դաշնակցութիւն Ազատ Սէնտիքաներու»: Իր գերագոյն մարմինն է համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ երկու տարին անգամ մը :

Նոր կազմակերպութեան առաջադրութեանց մաս կը կազմեն հետեւեալ ծրագիրները. —

1.— Նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն այն երկիրներուն մէջ ուր պառակտուած են արհեստակցական եւ աշխատաւորական կազմակերպութիւնները, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան տիրապետութեան (ինչպէս Ֆրանսա եւ Իտալիա):

2.— Ուժգին պայքար՝ նոր իրաւունքներ ապահովելու համար ի շահ բանուորութեան, ընկերային օրէնքներով :

3.— Շրջանային քարտուղարութիւններ հաստատել Ծայր. Արեւելքի, Ասիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Ափրիկէի մէջ, հակազդելու համար համայնավարական Միութեանց գործունէութեան :

Ժողովին կը մասնակցէին 53 երկիրներու ներկայացուցիչները: Նորակազմ Դաշնակցութիւնը միեւնոյն ատեն պիտի պաշտպանէ հաւաքական ապահովութեան դրութիւնը, աջակցելով այն բոլոր շրջանային համաձայնութեանց որոնք անհրաժեշտ են եւ համաձայն՝ Ազգաժողովի ուխտին, «ի պաշտպանութիւն ժողովրդապետութեան եւ ազատութեան, ընդդէմ որեւէ համատիրական նախայարձակումի »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒՍՏՐԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը նորէն կը քաշքշուի: Խ. Միութիւնը յայտնած է, որ չի կրնար մասնակցիլ բանակցութեանց, մինչեւ որ աւստրիական կառավարութիւնը չվճարէ 1945էն ի վեր տրամադրուած ապրանքներուն եւ ծառայութեանց գինը: Պահանջուած գումարը կը հաշուեն 44 միլիոնէն մինչեւ 100 միլիոն աւստրիական շիլին: Հաշտութեան դաշնագրին մէջ առկախ կը մնան Աւստրիոյ զօրքին ճշդումը, տարագիրներու եւ հին պարտքերու վճարման խնդիրը եւն.:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՊԱՐԿԵՇՏ ՏՂԱՆ

Հայարնակ արուարձանի բանուկ մի հրապարակ, չուրջը սրճարաններ, սրճարաննե՜ր... երկրի պահանջն է։

Սրճարաններէն մէկը արեւելեան է, հայկական։ Տարեցների, հայրերի սրճարանն է դա։ Երիտասարդներ չեն մտնում այնտեղ սովորական օրերին։

Հասկանալի է, ո՞ր երիտասարդը պիտի ուզենայ իր ժամանցը հօր քթի տակն անցընել։ Նրանք ունեն իրենց սրճարանը՝ տէրը օտար, բովանդակութիւնը հայկական։ Օրն ի բուն, մանաւանդ կիրակի եւ տօն օրերը, ներսով – դրսով լեցուն է յիշեալ սրճարանը սեւաչեայ, կայտառ, թանիմաց երիտասարդներով։ Զբաղումը՝ գնդամուղ, մի քիչ թղթախաղ, աւելի՝ խօսակցութիւն։

Ոչ, բախտախաղ չկայ, դա անցեալին է պատկանում, եթէ կան դեռ այդ ախտով հիւանդ երիտասարդներ, նրանք բացակայ են այդ սրճարանէն։

Երիտասարդական կազմակերպութիւններէն Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, Նոր Սերունդը, եւն. ունեցած են իրենց բարերար ազդեցութիւնը երիտասարդութեան մեծամասնութեան վրայ։ Այդ սրճարանը, նաեւ ուրիշներ, հաւաքավայր է, մի տեսակ ակումբ։

Ցանցառ՞ր են, եթէ չունեն ազգային տուն, հայ ակումբ։ «Կօնսոմասիոն»ը անհրաժեշտութիւն է, իրենց կամքէն անկախ։ Այդպէս, այդ սրճարանը հաւաքավայրն է պարկեշտ տղոց։ Եթէ երիտասարդը ճաշի ուշանայ, կամ մայրը օրուան մէջ պէտք ունենայ զաւակին՝ այդտեղ պիտի փնտռէ նրան։

Այդ՝ առօրեան։ Իսկ երբ նոյն երիտասարդները պէտք ունենան ընդհանուր ժողովի՝ աղատ խօսելու, իրենք – իրենց սեփական տան մէջ զգալու կարիքը՝ դիմում են հայկական սրճարանին, կամ սրճարաններին։ Սրճարանատէրը՝ առանց հաշուի առնելու թէ այդ երիտասարդները, սովորական օրերին իր յաճախորդները չեն, սիրով տրամադրում է սրճարանը։ Հայկ. սրճարանը մի տեսակ ազգային, հանրային հաստատութիւն է։

Հայկական սրճարանը, սեղանների չուրջ օրն ի բուն գոյներ, խմբակներ, բլօթ, փոքէր, նարտ։ Այստեղ էլ բախտախաղ չկայ, ժամանց է։ Հնէն մնացած բախտախաղի մոլիները իրենց յատուկ անկիւնն ունեն։ Ծուխ – մուխ, նաեւ աղմուկ։ Վէճը անձնական խնդիրների համար չէ։ Ընդհանրապէս դիւանագիտական է, Թրումըն – Ստալին, Իտըն, Չըրչիլ, Վիշինսկի, բօմբ աթօմիք, Մարշըլի ծրագիր եւայլն, եւայլն։ Վէճն աւելի է սաստկանում, եթէ հասնի հայկական կեանքին, հառաջդիմականութեան, հետադիմականութեան, Հայաստանասիրութեան, դաւաճանութեան, Ցառաջասիրականութեան, բազմաղան – անանուն թերթասիրականութեան, եւ կուսակցաբանութեան։ Կարող է նաեւ վէճը տար ու դմփոցականութեան փոխուել, եթէ չլինի սրճարանատէրը, ամէն հոսանքի լեզու հասկացնող անկուսակցական, մեծ դիւանագէտը։

Քանի որ օրն ի բուն լեցուն է սրճարանը (կամ սրճարանները), ուրեմն ուկի՞ է կտրում տէրը։— Ազգային տուն է, եղբայր, մէկ հատ սուրճով, յաճախ, նոյնիսկ առանց սուրճի, ոտքի վրայ, սրա նրա խաղը դիտելով կարելի է անցընել ժամերը։ Վա՜յ սրճարանատիրոջը, եթէ կինն ու զաւակները աշխատաւոր չլինեն։

Մինչեւ փեղկերը քաշելու վայրկեանին մարդ կայ սրճարանը։ Շատերը՝ դուրս գալէն վերջ էլ, անմիջապէս չեն բռնում տան ճամբան, այլ տրնտընում են դրան առջեւը։

Ինչո՞ւ չեն աճապարում տուն մտնել, թէ հայրերը, թէ զաւակները։

Տունը հրապոյր, քաշողականութիւն չունի։ Շատերն ապրում են մէկ սենեակ, մէկ խոհանոցում, բախտաւոր են երկու սենեակ ունեցողները, սակաւաթիւ են աւելին ունեցողները։

Տանը կայ նաեւ կարի գործը, մեքենայի աղմուկը, սեղանի վրայ արդուկը, անկողնու եւ բազմոցի վրայ կիտուած կիսկատար գործը (կարը)։ Իսկ եթէ տանը երեխաներ էլ կան, պատկերը լրիւ է։ Որքան ուշ տուն գնան, այնքան քիչ խանգարած պիտի լինեն տան աշխատաւորին, որու ջիղերը, նման պայմաններում, ի հարկէ, թուլցած են։

Շաբաթ երեկոյ է, սրճարանի ամէնէն բանուկ ժամանակը։

Նարտի սեղանը շրջապատուած է հետաքրքիրներով։ Խաղացողներէն մէկը Արթին աղան է, միւսը պարոն Կարպիսը, երկուսն էլ վարպետ, հաւասարէ հաւասար են, վերջին ձեռքն է, որ պիտի տանի խաղը։

— Փէնջ ու ինք։ Եկաւ։

— Գէշ զար չէ, պարոն Կարպիս, բայց քեզի պէտք չէ։ Հիմա ես կը ձգեմ «տուբարա»ն, եւ քեզի «մարս»ով տուն կը ճամբեմ, վաղը դասըդ կը սերտես, ետքը կուգաս հետս նարտ խաղալու։

Արթին աղան զարերը զարձրեց մատների մէջ, ծխացող սիկարէթը շրթունքին տանելով։ Չէր աճապարում զարը նետել, ուզում էր երկարացնել դիտողների անհամբեր սպասումը։

— Շատ մի տնտնար, նետէ նայինք. զար մի բաներ, դուբարա չեկաւ նէ, խաղը Կարպիսինն է։

Անհամբեր խօսեց դիտողներէն մէկը։

— Զար բռնողը ես չեմ, այդ քու գործդ է, ախպարս, որ իմ դէմս պատ չի քաշէ։ Նետեցի։ Ջրիար ու դու։ Ուզածս չէ, բայց տեղին դուս կը գոցէ։ Աս ցրիա՜րը, աս ալ դուն։ Վարպետ աղուէսը երկու թաթով թակարդ կ'ընկնի։ Հիմա քար քաշէ, տեսնեմ։ Կուտաս խաղը, թէ՞ չարունակենք։

— Տուր, ախպար, արդէն դու բախտաւոր մարդ ես. բախտը հետդ կը պտտի, թէ չէ խաղի մէջ ինձնէն սերտելիք շատ բան ունիս։

— Թող քու բսածդ ըլլայ, բախտէս ալ արտնջալու բան մը չունեմ։ Փառք տիրոջ։

Պատասխանեց Արթին աղան նոր մի սիկարէթ վառելով։

— Հարկաւ բախտէդ արտնջալու բան չունես, ի՞նչդ է պակաս։ Ժամանակին տունդ շինեցիր։ Աղուոր փեսացուները գտար, աղջիկներդ կարգեցիր։ Մանչ մը ունիս որ, Աստուած պահէ, նմանը չունի իր տարեկիցներուն մէջ։ Ուսումը առաւ, արհեստ սորվեց, կ'աշխատի, վաստակը բուռդ կը դնէ։ Ձես ըսի թէ՝ հօս մեծցած ջահիլ է, հրամանովդ կը նստի, կ'ելնի։ Հետդ հայկական հանդէսներուն է, հետդ....

Երկար պիտի տեւէին Սարգիս աղայի վարուց վկայականի թւումները, եթէ մէկ ուրիշը չմիջամտէր։

— Ատոր կ'ըսեն պարկեշտ տղայ, չէնքը շնորհքը, քաղաքավարութիւնը, մեծ ու պզտիկ յարգելը... Մաշալլա՜հ, մաշալլա՜հ, փայտ բռնենք, աչքի չգայ։ Աստանկ տղան չուտ մը կարգելու, տուն տեղ ընելու է, որու աղջիկը ուզես՝ չէ ըսող չըլլար։

Արթին աղայի կուրծքը երջանկութեամբ ուռած էր, իր աչքի լոյս տղան, իր պարկեշտ տղան ամէնուն բերանն էր։ Այո, կարող էր երդուել, թէ քսան տարիքին մօտեցող իր տղան՝ առանց իր գիտութեան մէկ գիշեր դուրսը չէր անցուցած։ Բայց ինքն իր տղան գովելու պէտք չունէր, ուրիշներ թող գովէին։ Ուստի, համեստութեամբ ասաց։

— Տղայէս գանգատելիք բան մը չունիմ, չեմ ալ ըսեր թէ՝ նմանը չունի։ Փառք Աստծու, մեր ջահիլներուն մէջ քիչ չեն պարկեշտ տղաքը, եթէ անոնց դէմը չելնեն ադ, ադ, ադ օտար ք...երը։ Հա, տղաս շուտ պիտի կարգեմ, զինուորական սէրվիսը լմնցնել, տուն գալուն պէս... Փարթոն, մէյ մէկ սուրճ ամէնուս։

— Փարթի մըն ալ ինծի պատիւ՛ընե՞ս, Արթին աղայ, առաջարկեց Սարգիս աղան։

— Չէ, չէի ըսեր, եթէ ատենը ուշ չըլլար։ Մերին մատամը խիստ է, կ'ըսէ՝ կերակուրին սպասեցէք, կերակուրին մի սպասցնէք, համն ու հոտը կ'անցնի։ Տղան յոգնած, անօթի տուն կուգայ. մինչեւ չերթամ՝ սեղան չեն նստիր։

Արթին աղան սուրճը խմեց, հաշիւը մաքրեց, գիշեր բարի մաղթեց բոլորին, ու բռնեց տան ճամբէն։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՑՐՈՆՔԻ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Ցառաջ »ի գրութիւնը կը պատմէ նաեւ թէ « Գիւղապետ Սյօն, լսելով որ Տալիպ շատ զօրքով գիւղ կուգայ, լուր կը ղրկէ գիւղի խմբապետին որ յեղափոխականները փոխադրուին, որպէսզի փորձանք չգայ գիւղի գլխուն»։ Եւ քիչ վարը կ'աւելցնէ.— «Գիւղապետը կը կարծէ թէ խմբապետը ֆէտայիները տարած է ուրիշ գիւղ, մինչ անոնք տեղաւորուած էին մարագներու մէջ։ Խուզարկութեան կարգը կը հասնի մարագներուն։ Գիւղապետը ամէն ճիգ կը թափէ որ մարագները անտեսուին, բայց ի զուր »։

Հօս ալ ակնյայտնի հակասութիւն մը, ի՞նչ բսել է կարծել որ յեղափոխականները հեռացած են գիւղէն եւ նոյնատեն ամէն ճիգ թափել որ մարագները չխուզարկուին։ Ինչո՞ւ համար այդ կասկած ներշնչող ճիգերը, քանի որ հեռացած են գիւղէն։

Անցքերու այս ձեւով ներկայացուելէն կը հետեւցուի որ Ցրոնքի գիւղապետը կ'ուզէր ծուղակին ինկած յեղափոխականները փրկել եւ համակիր էր անոնց։

Մինչդեռ իրականութիւնը բոլորովին այլ է։ Սյկօն ինք մատնանշած է մարագները, յայտնօրէն դաւաճանելով։ Կարդանք Սաքօն.—

« Մայիս մէկի առաւօտեան ժամը 10ին, Ալայի բէկը եւ Դայիք էֆ. տասնեակ ձիաւորներով իջեւանում են Ցրոնքի Ռէս Սլոյի տանը։ Ռէս Սյօն շատ մօտ էր Ալայի բէգին, ուստի վերջինս նրան մի կողմ է կանչում եւ պահանջում է որ ջան-ֆէտայիների տեղը յայտնէ իրեն։ Ռէս Սյօն մի ժամ ժամանակ է պահանջում, գնում է եկեղեցու մօտ, կանչում է Ռէս Վարդանին, Տէր Մուշեղին եւ մի քանի ազդեցիկ մարդկանց՝ խորհրդակցելու համար թէ ի՞նչպէս տանեն գործը։ Այդ միջոցին գալիս է մարագի տէրը Ռկօն եւ ասում է թէ՝ «տղերքը մեր մարագումն են, այնպէս վարուինք որ չխուզարկեն»։ Ռէս Սլօն առաջ կարծում էր թէ գիւղում մարդ չկայ, այդ պատճառով ալ մտածում էր թէ կը հաւաքէ մի քանի լիրա, որից ինքն ալ բաժին կ'ունենայ։ Բայց երբ լսում է թէ տղերքը մարագումն են եւ մանաւանդ որ Ալայի բէգն էլ իրան արծաթէ չքանչան է խոստացել, իսկոյն գնում եւ յայտնում է ֆէտայիների տեղը եւ իր մեծ որդի Ստեփանին էլ ուղեցոյց տալով՝ ուղարկում է մարագ »։

Այս տողերէն կը տեսնուի թէ որքան անհիմն է մարագը չխուզարկուելու համար Ռէս Սլկոյին թափած ճիգերուն առասպելը։

Ուրեմն Ռէս Սլկոյի որդւոյն առաջնորդութեամբ Թուրքերը կը մօտենան մարագին եւ Ալայի բէկ Ռկոյին կը հրամայէ «գնա հիւրերիդ ասա, որ արդէն մեր ձեռքումն են եւ թող չփորձեն դիմադրել։ Եթէ անձնատուր լինեն, Մարգարէի սուրբ դերեզմանով եւ Սուլթանի գլխով խոստանում եմ ձեռքիցս եկածին չափով նրուումն ձեռք բերել »։

Ռկօ կը մտնէ մարագ՝ ուր յոգնած յեղափոխականները, խոտերու դէզի վրայ ինկած կը քընանան, բոլորովին անտեղեակ դուրսի անցուդարձին։

Ռկօն է որ կը պատմէ.— « Արտասուքը աչքերիս մօտեցայ Գուրգէնին եւ կամաց ասացի « Պարոն»։ Գուրգէնը իսկոյն վեր կացաւ եւ ասաց. «ի՞նչ կայ, խէր լինի»։ Ես պատասխանեցի հեկեկալով.— « Աստուած գրել է մեր գլխի խէրը, պաշարուած էք։ Ալայի բէգը ասում է՝ թող անձնատուր լինեն»։ Այս լսեց թէ չէ, շտապով հաւաքեց զէնքերը եւ կանչեց ընկերներին, « տղերք, մինչեւ հիմա զաչլաս տարաք, «կռիւ չկայ, կռիւ չկայ» ահա ձեզի կռիւ, վեր կացէք» եւ դառնալով ինձ՝ ասաց. «գնա ասա Ալայի բէգին որ մենք արդէն ցանկանում էինք իրար տեսնել կռուի մէջ եւ ոչ թէ ձեռներս կապուած»։ Ծնկներս դողդողալով դուրս եկայ մարագից »։

Եւ կը սկսի կռիւը։ Կ'ազատի միայն Պաղտասար անունով ֆէտայի մը որ կը փութայ միանալ Աղբիւր – Սերոբին եւ յայտնել Ցրոնքի եղելութիւնը։

Այսուհանդերձ գիւղի կռուին մէջ չէ սպանուած Գուրգէն։ Ան կը յաջողի խոյս տալ մարագէն, նոյնիսկ Ցրոնքէն եւ գիւղէն հեռու է որ կը սպաննուի։

Սաքօ կը պատմէ.— « Տղերքը կռւում են մինչեւ վերջին փամփուշտը եւ նահատակւում են։ Գուրգէնը հասնում է մինչեւ մի ժամ հեռու գտնուող գետը, բայց տեսնելով որ փամփուշտները վերջացել են, հրացանի բանալին նետում է ջուրը եւ ինք սպաննւում է հալածող զինուորներից։ Թշնամիները կտրում են նրա գլուխը ...»։

Նահատակներու դիակները կը բերուին Մուշ եւ Սաքօն բանտէն հանելով ցոյց կուտան իրեն, պնդելով որ ինք կապ ունեցած է անոնց հետ, որովհետեւ Գուրգէնի դիակին վրայէն գտած են Սաքոյի բանտէն գրած նամակները, ինչպէս եւ Աղբիւր Սերոբի գրած նամակները։ « Ես տեսնելով դիակները, կը գրէ Սեւ Քարեցին, ցանկանում էի վրաները ընկնել եւ լաց լինել, հազիւ զսպեցի ինձ եւ սկսեցի սառնասրտութեամբ նայել որպէս մի կասկածի առիթ չտամ» ։

Իր ամբողջ բանտարկութեան ընթացքին Սաքօ չէ չեղած իր պաշտպանողականէն։ Այս անգամ ալ նոյնն է։ Ինք տգէտ, գրել կարդալ չգիտցող ռուսաստանցի Հայ մըն է, բարեպաշտ քրիստոնեայ մը՝ որ ուխտի եկած էր «Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետ»ին, առանց անցագրի, որովհետեւ այդ վաւերաթուղթին ոչ միայն անհրաժեշտութիւնը, այլեւ գոյութիւնն իսկ կ'անգիտանար։ Ինք յեղափոխութեան կամ յեղափոխականներուն ի՞նչ ըլլալէն լուր չունի եւ ահա տարիներէ ի վեր կը տառապի բանտին մէջ, ուխտի եկած ըլլալու մեղքին համար միայն ։

Եւ իրապէս պաշտպանութեան այս անշեղ ու վճռակամ ձեւը ի վերջոյ կը յաջողի։ Սեւ Քարեցի Սաքօն ժամանակ մը վերջ, որպէս ռուսահպատակ, Կարնոյ ռուս հիւպատոսին միջոցաւ կը յանձնուի Ռուսերուն եւ Կարին, Բաւէն, Կարս ճամբով կը տարուի Թիֆլիզ՝ ուր ազատ կ'արձակուի ։

« Ցառաջ »ի գրութեան մէջ կը կարդանք թէ « Ֆէտայիներու դիակները յանձնուեցան Առաջնորդարանին եւ թաղուեցան Սուրբ Մարինէ թա-

ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Որչափ ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ կ'արձանագրեմ դաշնակահարուհի Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի մեծ յաջողութիւնը, Ամերիկեան ակումբում, 261 Bld. Raspail, չորեքշաբթի, Նոյեմբերի 30ին ժամը 21ին, ուր հրաւիրուած էր դաշնակի մի ամբողջ հանդէս ներկայացնելու :

Օրիորդը, որ ոչ միայն հիանալի դաշնակահարուհի է, այլ եւ երգահան ու երաժշտագէտ, սքանչելի ծրագիր էր կազմած՝ կատարելաւ երաժշտութեան պատմութիւնը, սկսելով Բախէն (J. S. Bach), անցնելով Անգլիա նոյն ժէ. դարու նշանաւոր երաժիշտ Պըրսէլի (H. Purcell), Ֆրանսացի քնքոյշ քնարական Կուպրէնի (Couperin), փայլուն իտալացի Սկարլատիի (Scarlatti) երկերը նուագելով եւ վերջացուց առաջին մասը Մոցարտի եւ Պէթհովընի սօնատներով :

Երկրորդ մասը սկսաւ Վեբերի, Շուպէրթի եւ Շումանի կտորներով եւ այնուհետեւ անցաւ Բրամսի (Brahms), Շոպէնի, Լիստի եւ վերջացրեց կոմիտաս վարդապետի Նրանդի պարով :

Օրիորդին խաղը թէ քաղցր, թէ քնքոյշ եւ երբ պէտք է խրոխտ, եռանդուն, լեցուն, հմուտ եւ կերպարափոխուելով բառ կտորի բնաւորութեանը՝ մեծ հաճոյք պատճառեց ներկայ հասարակութեան, որ կազմուած էր գլխաւորապէս ամերիկացի եւ Ֆրանսական տարրերէն :

Որքան մխիթարական է ունկնդրել այդպէս հիանալի կերպով պատրաստուած եւ օժտուած երաժշտուհուն, որին երաժշտական միջոցները այնքան բազմազան եւ հարուստ են : Մաղթենք որ մեր հասարակութիւնը կարողանայ ծանօթանալ եւ գնահատել այդպէս օժտուած տաղանդաւոր հայ երաժշտուհուն :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ.

գի գիւղմանատունը, ուր թաղուած են Գէորգ Չաւուշ եւայլ ֆէտայիներ »:

Մինչդեռ Սաքօ յուշերուն մէջ կ'ըսէ թէ «միւս օրը դիակները վերցնելով Սուրբ Ցակոբայ գաւիթում թաղեցին »: Վայրի այս հակասութիւնը թերեւս կրնան ճշդել տարեց Մշեցիներ :

Քովս ունեցած աղբիւրներովս կարելի չեղաւ ինծի ճշդել նաեւ թէ անձի նոյնութիւն կամ ոեւէ աղերս կա՞յ Սաքոյի եւ Գուրգէնի գաղտնի թրթակցութիւնը ապահովող ոստիկան Մուրատի եւ այն հայդուկին միջեւ՝ որ Դաշնակցութեան պատմութեան մէջ ծանօթ է Ցրոնքցի Մուրատ անունով, զանազանուելու համար Սեբաստացիէն, Կովատնցի Մուրատէն:

Սեւ — Քարեցիի յուշերուն մէջ շատ շահեկան է նաեւ Աղբիւր Սերոբի եւ Անդրանիկի յարաբերութեանց վերաբերող մասը: Այդ յարաբերութիւնները արդէն նախապէս լարուած, աւելի եւս լարուեցան Գուրգէնի նահատակութեամբ, որովհետեւ Գուրգէն հաչտարար կապ մը եղած էր միշտ երկու մեծ դէմքերուն միջեւ :

Այդ յարաբերութեանց մէջ ոչ յստակ դեր մը խաղացած ըլլալ կը թուի Արամ Արամեան, ծանօթ նաեւ Թաթուլ եւ Աշոտ անուններով՝ որ յետոյ կախուելով նահատակուեցաւ Էրզրումի մէջ:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՁ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՋԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՎԵՐԱԹԱՂՈՒՄԸ

ԼԻՈՆ.— Ուրբաթ 2 Դեկտ. տեղի ունեցաւ վերաթաղումը զինուոր Բարգէն Մուճեանի, Կորնտոսի մեր որբերէն որ յետոյ եղաւ զինուոր, գերի ինկաւ ու հոն ալ մնաց ...

Քանի քանի Բարգէններ զոհ դարձան սեւ ճակատագրին:

Չեմ ճանչնար գերի մը որ բան մը փորձած չըլլայ, ազատութիւնը գտնելու համար: Ոմանք աջի – ձախի դեղեր կլլելով տուն եկան եւ այսօր, աւաղ, անոնց գործած աւերէն կը տառապին: Ուրիշներ այդ դեղերուն զոհերը դարձան ուղղակի, տեղին վրայ: Շատեր ալ փախուստ փորձեցին :

Մեր սիրելի Բարգէնը այս վերջիններէն էր: Անոր փախուստի առաջին փորձը ձախողեցաւ : Փորձեց երկրորդը, երրորդը եւ վերջապէս զոհ գնաց :

Վաւերական աղբիւրներ կը պակսին իր վերջին ողբերգութեան մասին: Իր ընկերներէն ոմանք կը պատմեն թէ իր յաճախակի փախուստներուն եւ ըմբոստ նկարագրին համար գրգռած էր Գերմանացիները որոնք առիթը օգտագործեցին, պատուհասելով զայն իբրեւ պատանդ :

Մեր գերի ընկերներէն մէկը որ Մակտէմպուրկի մէջ գերձակի մը քով կ'աշխատէր եւ որ լըրջօրէն հետապնդած էր այս գործը, կը պատմէ.—

Բարգէնը կը փախչի երկու անգամ եւ կը բռնուի: Երրորդ փախուստը տեղի կ'ունենայ հետեւեալ ձեւով.— Օր մը դաշտին մէջ աշխատանքի պահուն Պելժիացի ընկերոջ մը հետ կը ներկայանան իրենց վերակեցուին եւ կ'առարկեն թէ հիւանդ են, չեն կրնար աշխատիլ:

Վերակեցուն գերման զինուորի մը կը յանձնէ զանոնք որպէսզի տաղաւար մը փոխադրէ. Երբ կը հասնին անտառի մը ափը, խաղի կը բերեն զինուորը ու կը փախչին: Գերմանացին քանի մը անգամ կը ձայնէ որ կենան, բայց ի զուր... Եւ կը կրակէ. Առաջին գնդակը գետին կը փռէ հէք Բարգէնը. Պելժիացին կոնդ կ'առնէ, եւ կը գտանայ ձեռքերը վեր առնելու համար, բայց արդէն արձակուած ուրիշ գնդակ մը կը ծակէ իր ճակատը :

Կ'ըսէին թէ գերման զինուորը օրերով արցունք թափած եւ մէկ տարի ալ ոեւ երեք կրած էր, կամքէն անկախ մարդ սպաննած ըլլալուն համար :

Վերաթաղման օրը դագաղին կը հետեւէին իր ազգականները, զինակից ընկերները եւ բազմաթիւ ծանօթներ եւ բարեկամներ: Զինուորական իշխանութիւնը չորս զինուորներ ղրկած էր հողակոյտին վրայ պատուի կենալու համար: Հոգեւոր ծիսակատարութենէն վերջ կարճ դամբանական մը խօսեցաւ այս տողերը գրողը :

Հանգիստ իր չարչարուած ոսկորներուն, մխիթարութիւն իր տարաբախտ այրւոր մօրը, իր նախկին որբանոցի քրոջ եւ ազգականներուն :

Հայ. Կամ. եւ Մարտիկներու միութիւնը ծաղկեպսակի գումարը յատկացուցած է տապանաքարի մը շինութեան: Մ.Մ.

ՏԻՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 Դեկտ.— Երէկ, ուրբաթ հողին յանձնեցինք ընկեր Վահան Տատօեանը, Պիթլիսցի Աղբիւր Սերոբի եւ Անդրանիկի ընկերներէն: Երկար ատեն Թուրք եւ քիւրտ աշիրաթներու դէմ կռիւ մղելէ վերջ, կը տեսնէ որ Թուրքերուն ձեռքը պիտի իյնայ, ճարպիկութեամբ իր անունը փոխելով ինքզինքը Պոլիս կը նետէ 1910ին: Երկար ատեն աշխատելով ծանօթ պանդոկի մը մէջ, քանի մը տարի վերջը կ'ամուսնանայ եւ շատ չանցած կուգայ Մարսէյլ: Ատեն մը կ'աշխատի քարափին վրայ, յետոյ չաքարի գործարանը: Ընկերը, 1942էն ի վեր կաթուածահար, անկողին դամուած էր: Գիտէր ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ թուրքերէն: Հանգուցեալը իր ետին կը թողու երեք զաւակներ եւ կինը, Խոնարհիկ, որ 7 տարիէ ի վեր անտրտունջ կը խնամէր իր հիւանդ ամուսինը:

Ցուղարկաւորութեան առթիւ ծաղկեպսակներ բերած էին Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, Պուլվար Օտտոյի Աղբիւր Սերոբ Ենթակոմիտէն նաւահանգիստի եւ չաքարի (Սէն Լու) գործարանի ընկերները:

Ասպետ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԶԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 28 Նոյ.— Հայրենակիցներ, սկսեալ Սուրիայէն, երկար տարիներ բեղնաւոր աշխատանք կատարող մեր միութիւնը, վերջին պատերազմի վերիվայրումներուն մէջ դադրեցաւ գործելէ: Այդ պարագան օգտագործուեցաւ յետադային, ջլատելով մեր ուժերը :

« Միութիւնը զօրութիւն է»: Մենք Զարսանճագցիներս գործնապէս իւրացուցած ենք այդ նշանախօսքը: Կարգ մը շրջաններու մասնաճիւղերը չեն որ պիտի արդարացնեն մեր անտարբերութիւնը: Մարսէյլը ըլլալով Ֆրանսայի ամէնէն հայաշատ կեդրոններէն մէկը, ունինք մեծ թիւով հայրենակիցներ, որոնց անկազմակերպ վիճակը ոչ մէկ արդարացում ունի :

Այդ սխալն է որ դարմանել կ'ուզենք, քանի ուշ չէ: Ամերիկայի մէջ կազմակերպուած են եւ տարիներէ ի վեր գնահատելի աշխատանք մը կը տարուի օգնելու ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր հայրենակիցներու, մասնաւորապէս կրթական գետնի վրայ: Ունինք Նաւ Ուաշինկթըն Փէյլիքի եւ Հայէպի դպրոցներուն մէջ որոնց խրնամակալութիւնը ստանձնած է Գալիֆորնիոյ համաչարսանճագցիներու կեդր. վարչութիւնը :

Օգտուելով Ամերիկայի մեր հայրենակից Պ. Տիգրան Զթճեանի ներկայութենէն ունեցանք խորհրդակցական ժողով մը Պոմոնի մէջ: Լսելէ վերջ մեր յարգելի հայրենակիցին մանրամասն զեկուցումները, մեր անչարժութիւնը գտանք աններելի եւ դատապարտելի : Անմիջապէս գործի ձեռնարկեցինք եւ կազմեցինք համանուն միութեան Պոմոնի մասնաճիւղը, ընտրելով առժամեայ վարչութիւն մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ յարաբերութեան մէջ մտնել Ամերիկայի մեր կեդրոնին հետ եւ կազմակերպել Մարսէյ-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (Թիւ 1)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

1915 Մարտի 15ին, ժամը երեկոյեան 7ին (ը. թ) երեք ձիաւոր ոստիկաններ եկան զարկին մեր դուռը. ես տանը չէի եւ լուր ստացայ. եկայ եւ հրաւիրեցի զիրենք, որ տուն մտնեն: Անմիջապէս որ տեղաւորուեցան, ինծի ներկայացուցին թուղթ մը, որ ստորագրուած էր թէ վալիին եւ թէ Ալայ պէյին կողմէն եւ հետեւեալ բովանդակութիւնը ունէր. «Նամակնիս ստանալնուդ պէս եկէք, քանի մը կարեւոր գործերու մասին խորհրդակցելու համար»: Անմիջապէս զգացի դաւադրութիւնը, բայց հանդարտ երեւոյթս պահելով, սկսայ զբաղեցնել ոստիկանները: Հրամայեցի, որ ճաշի պատրաստութիւն տեսնեն, բայց ոստիկաններ կը շտապէին. իմ դիտաւորութիւնս էր մինչեւ ուշ գիշեր յետաձգել եւ կը ջանայի զիրենք զբաղեցնել՝ հետերնին խօսելով եւ միեւնոյն ատեն սպասցնելով ճաշի: Ոստիկաններէն մէկը, որ Ալայ պէյի ճավերճ (թիկնապահ) էր, հսկայ հասակով, մեծ պեխերով եւ խիստ դէմքով մարդ մըն էր. երկրորդը՝ ոճրագործի դէմքով, բարձրահասակ, չոր, թուխ, իսկ երրորդը՝ խորհրդաւոր եւ մռայլ դէմքով մարդ մըն էր, մազերը կիսով ճերմկած եւ որ ոչ մէկ կերպով չէր կարելի զբաղեցնել :

Այդ միջոցին տնեցիք տունը կը դատարկէին, բոլորը սուգի մէջ էին եւ կը զգային, թէ ծանր դէպքերու սկզբնաւորութիւնն էր ասիկա: Այդ պահուն հասաւ նաեւ 16 տարեկան հայ տղայ մը, որ վազնիվազ կուգար քաղաքէն (Սեբաստիա) եւ բովանդակութիւնը կը բերէր այն նամակին, որ հասած էր Կեդրոնէն: Հրահանգը հետեւեալն էր. — «Կացութիւնը սոսկալի է. զգաստ եւ զգոյշ եղէք ...» :

Առանց մեր տանը եկած ոստիկաններուն կասկածը հրաւիրելու, յաջողեցայ երկու ձիաւոր տղաք ճամբայ հանել դէպի Սեբաստիա՝ իմ վիճակս իմացնելու, որոնց յանձնեցի նաեւ կուսակցին նամակը: Բայց անոնք հազիւ թէ հասեր էին գիւղին սահմանը, ձերբակալուեր էին, որովհետեւ գիւղը շրջապատուած էր արդէն: Երբ այս լուրը լսեցի, հասկցայ, որ այլեւս անկարելի էր այդ երեք ոստիկանները պահել. մօտերնին եկայ ու ըսի:

— Դուք՝ այլեւս կրնաք երթալ, ես կէս ժամէն ետքը կուգամ. չեմ ուզեր գիւղէն ոստիկաններով մեկնիլ :

— Մեզի համար պատիւ է ձեզի հետ քաղաք մտնելը, պատասխանեցին :

Կեցայ իրենց դէմ ու վճռական կերպով ըսի.

— Գացէք, ես ձեզի հետ չպիտի գամ :

Ոստիկանները յուսահատած տեղի տուին եւ ձիերը նստեցան: Ես իմ ձիս եւ հրացանս պատրաստ ունէի արդէն, կը շտապէի մեկնելու, երբ անոնք, որ պահուըտած էին եւ իմ շարժումներս կը դիտէին, յանկարծ իմ դէմս եկան :

— Ես ձեզի հետ գալու միտք չունիմ, ըսի, ուր որ կ'ուզէք գացէք :

Լռեցին ու հեռացան :

Ես խումբ մը ընկերներով հեռացայ Կովտունէն: Այդ միջոցին իմ ընկերներս էին՝ եղբայրս, եղբօրս որդին, քաջ որսորդ, եւ անոնցմէ զատ Եգօն ու Նշանը :

Հասանք Խորսանա գիւղը, որ կը գտնուի Կովտունի հարաւային կողմը, գետին միւս կողմը, մէկ ժամ հեռաւորութեամբ: Հոն գտանք շատ լաւ ընդունելութիւն, մեզ համար նախապէս պատրաստեր էին զէնք, ձի, թամբ, հեռադիտակ, թիւրք ոստիկան զինուորներու հագուստներ եւ ամէն անհրաժեշտ բաները. մեծ յարգանքով կը վերաբերուէին եւ գիտնալով, թէ թշնամիին ձեռքէն կը փախչինք, կ'աջակցէին մեծ ուրախութեամբ: Ամբողջ գիւղը ոտքի ելաւ եւ գլխաւորապէս մեզ շրջապատեցին Ն. Դանիէլեան 37 տարեկան անձ մը, որուն անցեալը շատ մաքուր չէր, բայց անկեղծ զղջումի եկած էր եւ ամէն ինչ կ'ընէր մոռցնել տալու համար իր գործած սխալները, Յարութիւնն՝ 42 տարեկան անձ մը, որ իր գործերը երեսի վրայ թողած, հանրութեանը գործերովը կը զբաղէր, Նշան Ճանիկեան, 44 տարեկան, Հնչակեան, որ խանդավառ անձնուրացութիւն ցոյց կուտար եւ Արտաշէս անունով երիտասարդ մը, զուարթ դէմքով եւ ուրախ տրամադրութիւններով, որ իր Ամերիկայի մէջ գժուարաւ շահած դրամը կը տրամադրէր հասարակաց գործին անմնացորդ՝ Խորհրդակցեցանք, կարգադրութիւններ ըրինք եւ գլխաւորապէս որոշեցինք զգոյշ մնալ, բայց զէնք չյանձնել :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ւը իր շրջաններով դարձնելու մեր հայրենակցական միութեան զօրաւոր յենարաններէն մէկը ։

Գիտակից մեր վրայ դրուած պարտականութեան՝ կը հրաւիրենք բոլոր Զարօանճաքցիները անխտիր, ներկայ ըլլալ բոլոր ժողովներուն, վերջնական ձեւ եւ մարմին տալու համար մեր միութեան եւ անոր գործունէութեան։ Գոմոնի մասնաճիւղին զուգընթաց կազմակերպուած է Լիոնի մասնաճիւղը ։

Մօտերս ընդհանուր ժողով մը պիտի գումարուի Մարսէյլի մէջ։ Փափաքելի է որ ներկայ ըլլան բոլոր շրջաններու մեր հայրենակիցները ։ Վստահ հայրենասիրական ձեր զգացումներուն, յանուն մեր բազմաչարչար հայրենակիցներու եւ մեր նոր սերունդին կը հրաւիրենք ընթացք տալ մեր կոչին ։

ԳՈՄՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախկին փոխ – վարչապետին՝ Թրայչօ Գոսթովի դատավարութիւնը սկսաւ երէկ, չորեքշաբթի։ Ինչպէս կը յիշուի, այս վարչապետը եւ ուրիշ ինը քաղաքացիներ ամբաստանուած են իբրեւ «հայրենադաւներ եւ լրտեսներ, գործիք անգլեւամերիկ. աշխարհակալներու, տապալելու համար երկրին իշխանութիւնը, ի շահ Թիթոյի»։ Ըստ բոլշեւիկեան սովորութեան, հրապարակային ժողովներ կը սարքուին երկրին մէջ, «գերագոյն պատիժը» պահանջելով ամբաստանեալներուն համար։ Գլխաւոր ամբաստանեալը, Գոսթով, պատերազմին ատեն վարիչն էր Պուլկարիոյ դիմադրական ճակատին եւ ձերբակալուեցաւ 1942ին։ Ամբաստանագիրը այս առթիւ ալ մեղք մը կը բարդէ, ըսելով թէ յանձն առած էր գաղտնօրէն ծառայել Գերմաններուն ։

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 70ամեակին առթիւ (21 Դեկտ.) , Ֆրանսայի համայնավարներն ալ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, նուէրներ ղրկելու համար։ Երեքշաբթի օր բացուեցաւ հաւաքուած նուէրներուն ցուցահանդէսը, Փարիզի մէջ, «Մարսէյեէզ»ով եւ «Էնթէռնասիոնալ»ով ։ Նուէրներուն մէջ կը գտնուին ընտիր գինիներ, ամէն տեսակ ծխափողներ, մանկական խաղալիկներ եւ ուրիշ զարմանազան առարկաներ։ («Իւմանիթէ» թելադրած էր որ միայն Սթալինի անձը նկատի չունենան, այլ ղրկեն ամէն տեսակ նուէրներ՝ ժողովուրդին բաժնուելու համար) ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կարմիր բանակը այժմ կը քալէ ազգայնական կառավարութեան երրորդ մայրաքաղաքին՝ Չէնկթուի վրայ, պաշարելու համար 80.000 զինուորներ։ Ազգայնականները կը պահանջեն որ Չանկ Գայ Շէք վերստանձնէ ընդհ. հրամանատարութիւնը, պատերազմը շարունակելով մինչեւ վերջնական յաղթանակ ։

ՄԵԾ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ խորապէս յուզած է Մ. Նահանգներու հանրային կարծիքը, շաբաթներէ ի վեր։ Նախկին սպայ մը, Ճորտըն, հրապարակաւ կ'ամբաստանէ թէ պատերազմի ընթացքին Րոզվէլթի օրով — Խ. Միութեան ղրկուած է «ռատար»ի գաղտնիքը, «որուն համար զօր. Արնոլտ, այն ատեն սպարապետ օդանաւային ուժերու, պատրաստ էր զոհելու իր աջ թեւը»։ Կառավարութիւնը կը խոստովանի թէ ուրանիոմ ղրկուած է 1943ին։ «Աննշան քանակութեամբ», կ'ըսեն գիտնականներ։ Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի Րոզվէլթի օգնականը, Հէնրի Ուոլըս, որ անմիջապէս պատասխանեց թէ «կը զրպարտեն, նախագահին յիշատակը արատաւորելու համար»։ Քննութիւնները կը շարունակուին ։

13.000 ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ արձանագրուած են, Կիւրենայիքա (Պէնկազի) երթալու համար։ Ուրիշ հազարաւորներ ալ կ'արձանագրուին իբրեւ արհեստաւոր, բանուոր եւայլն, ամբողջ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։ Ամսաթոշակները պիտի ըլլան 16էն 35 եգիպտական ոսկի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ նոր համաձայնութիւն մը ստորագրեցին, աւելի սերտօրէն գործակցելու համար ։

ՉԵԽԱԿԱՆ կառավարութիւնը տետրակ մը հրատարակեց, որով իբրեւ դաւաճան կ'ամբաստանէ Փրակայի արքեպիսկոպոսը, գերապայծառ Պերան։ Ամբաստանութիւնը ուղղուած է նաեւ Վատիկանի դէմ ։

80 ԶԻՆԵԱԼ ՊԱՀԱԿՆԵՐ կը հսկեն էքս ան Փրովանսի դատարանին վրայ, ուր՝ կը դատուին 26 աւազակներ, իբրեւ մեղսակից «Խենդ Փիէռոյի» ։

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ հինգ աւազակներ որոնք աւելի քան 50 միլիոն ֆրանք չորթած էին 1948 Յունիսէն ի վեր, Փարիզի պանդոկներուն մէջ ։

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Հայրապետեան Դեկտ. 10ի շաբաթ գիշեր, Մարսէյլի Ալքազարի սրահին մէջ կ ըմբշի սեւամորթ Embarrecki հետ։

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente) ։

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՒԻԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան ։

Գինեձօն խնճոյք

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի, նոր խումբերու կազմութեան առթիւ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սասունիի ճաշարանը։ Ուտելիքի եւ ծախքերու մասնակցութեան համար 300 ֆրանք։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ ։

ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇ – ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, այս կիրակի՝ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Նուիրուած՝
ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ
մահուան 15ամեակին։

Ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Վայրը՝ Պ. Սուրէն Գարախանեանի ճաշարանը ։ 1 Ave. Thiers ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէն (Պ. Օտոօ) իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Գարոնեանի եւ իր պարագաներուն, Տիկին եւ ընկեր Խ. Տէր ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ՝ Պ. ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԳԱՐՈՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբի դպրոցին ։

ՅՈՒՇԵՐՍ (ԱՆԱՅԻՍ)

Հրատարակուեցաւ Տիկին Եփիմէ Աւետիսեանի (Անայիս) ՅՈՒՇԵՐԸ։ 350 էջէ բաղկացած այս գեղեցիկ հատորին մէջ բանաստեղծուհին իրեն յատուկ ոճովը պատկերացուցած է 1880ական թուականներէն մինչեւ 1945 մեր ազգային հորիզոնին վրայ փայլած հուչակաւոր մարդիկը եւ պատահած կարեւոր դէպքերը։ ՅՈՒՇԵՐՍ ընթերցուեթեան շահեկան գիրք մը եւ կաղանդի թանկագին նուէր մըն է։

Ստանալու համար դիմել հետեւեալ գրավաճառներուն.— Մ. Պարսամեան, 46 rue Richer, Paris (9): Հ. Սամուէլ 51 ru eMr. le Prince, Paris (6): Հ. Բալուեան 43 rue Richer, Paris (9): Ինչպէս նաեւ հեղինակին՝ 56bis rue Olivier Métra Paris (20):

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 11 Դեկտեմբեր, Բ. պահեստի, առաւօտ ժամը 10ին Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, խումբ համբերու խումբին դէմ ։

Կրտսերներ Cadets կը մրցին Ժանթիյեիի քաջերներուն դէմ ժամը 13ին։

Մինիմներ (նուազիկներ) C. O. Billancourtի դէմ, Stade des Bruyères, Sèvres, ժամը 14ին։

ՈՂՋԵՐԹԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԻՈՆ.— Ընկեր Տիգրան Զիթճեանի Ամերիկա վերադարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն, ի պատիւ ընկերոջ, սարքած է ողջերթի թէյասեղան – երեկոյթ մը, այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 8.30ին, Յոյներու սրահը, 5 rue Bonnefoi։ Կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր ընկերները եւ համակիրները ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ Դեկտեմբեր 10, ժամը 9.30ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պարտադիր ներկայութիւն ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի հերթական դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին դպրոցի սրահը, (78 rue Rabelais)։ Նիւթը՝ «Հայ յեղափոխական շարժումները»։ Կը դասախօսէ ընկեր ՀՐԱՉ ՏԱՍՆԱՊԵՏԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին ընկերներ ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9 ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ 9 Դեկտ. Սէնթ Մարկրիթի Ակճուճի։
Կիրակի 11 Դեկտ. Լա Սիոթայի «Հրայր»։
Կիր. 11 Դեկտ. Էքսի «Համազասպ» ։
Կիր. 11 Դեկտ. Կարտանի «Վարանդեան» ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —

Երկուշաբթի 12 Դեկտ. St. Anneի «Քեռի» ։
Երեքշաբթի 13 Դեկտ. St. Jerômeի «Աղբալեան»։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով ։

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ։

Պ. ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ յառաջիկայ դասախօսութիւնը, նուիրուած միջնադարեան հայ մեծ բանաստեղծ ՖՐԻԿԻՆ, տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 10ի շաբաթ օրը, ժամը 5ին, Հայ Ուս. Տան մէջ, 57 Պուլվառ Ժուրտան։ Մուտքը ազատ է։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 9 Décembre 1949 Ուրբաթ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6021 – Նոր շրջան թիւ 1432 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՔԱՆ ՇՈՒՏ, ԱՅՆՔԱՆ ԼԱՒ

Կ'իմանանք թէ Փարիզի մէջ ալ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին, օգնելու համար Հալէպի «Քարէն Եփփէ» ճեմարանին, որ բացուեցաւ 1947ին։

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ պիտի ջանան չծչափելի գումար մը ճարել, այսքան ուշ մնալէ վերջ։

Մեր գաղութը ինչո՞ւ ետ պիտի մնար ամերիկեանէն, երբ այնքան փայլուն դերք մը գրաւած է, տարիներու ընթացքին։ Եւ միլիոններ տրամադրած՝ զանազան հանրօգուտ ձեռնարկներու, որոնց վերջինն էր Ներդաղթի հանգանակութիւնը։

Ներելի չէ անճրկիլ, պարտականութենէ խուսափիլ, իբրեւ պատրուակ ցուցնելով տնտեսական տագնապը։

Ամէնէն սեւ օրերուն իսկ, պակաս չեն եղած ոչ լեցուն գանձեր, ոչ ալ համեստ քսակներ։

Կը կարծենք թէ մանրամասն բացատրութեանց եւ սրտառուչ կոչերու չեն կարօտիր մասնաւորապէս անոնք որ Ֆրանսա եկած են Սուրիա-Լիբանանէն։ Ոչ ալ Հայր. Միութիւնները, որոնք սերտ կապեր ունին այդ հայաշատ գաղութներուն հետ։ (Ո՞ր օրուան կը սպասէ Կիլիկեան Միութիւնը)։

Երեքշաբթի օր արտատպեր էինք «Արեւելք»ի մէկ խմբագրականը, որ խրախուսիչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր ճեմարանին համար կատարուած աշխատանքներու մասին։

Հիմնադիրները — ազգ. իշխանութիւն եւ աջակիցներ — գործի ձեռնարկած էին առանց հողի եւ պատրաստ դումարի։

— «Բայց տեսէք, երրորդ տարուան սեմին, ազգին փոխանցուած է արդէն աւելի քան 200.000 սուր. ոսկի արժողութեամբ ընդարձակ հող։ Համեստ այլ վայելուչ դասարաններու վերածուած են երբեմնի որբախնամ հաստատութեան երկու ընդարձակ սրահները, եւ — ինչ որ հիմնականն է — ճեմարանը օժտուած է ուսուցչական զօրաւոր կազմով մը»։

Նոյն խմբագրականէն կը տեղեկանանք թէ երկու ամսուան ընթացքին, պիտի աւարտի նաեւ Նորոգութիւնը երկու կարեւոր շէնքերու։ Առաջինը՝ Լսարանը, որուն բացումը պիտի կատարուի մինչեւ Նոր տարի։

Երկրորդը՝ «Աղջկանց Ուսանողական Տունը», որուն համար Դանիական ընկերութիւնը — Քարէն Եփփէ — տրամադրած է յարմար շէնք մը, Նոր Գիւղի մէջ։ (Մանչերը ունին իրենց տունը, քաղաքին մէջ)։

Ճեմարանը այս տարի ունի չորս դասարաններ, 60 աշակերտ – աշակերտուհիներով։

— «Բոլոր այս ճիգերէն եւ զոհողութիւններէն վերջ, Հալէպի արդար իրաւունքն է, անշուշտ, սպասել եւ անձկալ՝ որ Առատաձեռն ուժեղ բազմութիւնները եւս շարժին»։

Այդ պարտականութիւնն է որ կը յիշեցնենք ոչ միայն մեր գաղութին, այլեւ հարեւան երկիրներու ցիրուցան բազմութեանց։ Անգլիայէն, Պելժիայէն, Իտալիայէն մինչեւ Ալժերիա եւ Մարոք։

Հալէ՞պ… Ո՞վ չունի կսկծալի յիշատակ մը, այդ քաղաքէն։ Անապատի բոլոր ճամբաներուն, Եփրատի ափերուն վրայ։

Ահաւասիկ յայն պատեհութիւն մը՝ ընտանեկան կամ հայրենական յիշատակներ յաւերժացնելու։ Շէնքի մը կամ դասարանի մը կառուցումով։ Կահաւորումով։ Զանազան պիտոյքներու հայթայթումով։

Երբ հեռաւոր Տանըմարքայի զաւակները ընդարձակ տարածութիւն մը կը տրամադրեն, 200 հազար սուր. ոսկի արժէքով, ինչպէս եւ ուրիշ առաւելութիւններ, պիտի չհարցնե՞ն թէ Հայերը իրենք ի՛նչ ըրին, տեղացի ըլլան թէ դրսեցի։

Պիտի չարդահատի՞ն մեր վրայ, եթէ Հալէպի Ճեմարանը երկար ատեն ամփոփուած մնայ դեռնայարկ, անշուք տաղաւարներու մէջ, փոխանակ վայելուչ շէնքի մը։

Գերեզմանատուններու մէջ կառուցուած փառաւոր յիշատակարանները չեն որ պիտի փրկեն մեր պատիւը։ Ոչ ալ եւրոպական պողոտաներու վրայ հաստատուած կամ ծրագրուած եկեղեցիները, ուր հաւատացեալներն անգամ հազիւ կը բարեհաճին այցելել։

Շ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆ ԱԼ ՃԱՄԲՈՒԱԾ

Ամիսներ առաջ, Պարսկաստանի կառավարութիւնը փախկութեամբ ճամբած էր պարսկահնդկաստանի առաջնորդը, Վահան եպիսկ. Կոստանեան։ «Ցուասարեր»ի թղթակիցը կը գրէ Թեհրանէն (25 Նոյ.). —

Նոյեմբեր 15ին, թեմիս նախկին առաջնորդ Դրամբեան եպիսկոպոսը, համաժողովրդական նախատինքով բեռնաւոր, վերադառնում է էջմիածին։

Կը տեղեկանանք, որ Դրամբեանը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսից ետեւեալ եռագիրը առած է. — «Անյապաղ մեկնիր՝ զեկուցման համար»։

Խոր ցաւով պիտի յայտնենք, որ թեմիս այնքան չարիքներ ու նիւթական այնքան վնասներ պատճառած նախկին Առաջնորդը, իր մօտ երաշխելով Թեմական խորհուրդի նախագահ Դոկտ. Աղայեանը, նորէն կրկնած է իր անիրաւ ու ապօրէն պահանջը՝ վճարել իրեն իր «յետնեալ ամսականներ»ի մնացորդը՝ 11 հազար թուման (աւելի քան 2600 եգ. ոսկի)…

ՈՒԹ ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵԻՍ

Նոյեմբեր 24ին Գահիրէի «Նաւասարդ» Ակումբին մէջ իրենց երդումը կատարած են ութ նորագիր Դաշնակցականներ, կնքահայրութեամբ ընկեր Իժ. Եր. Խաչատուրեանի։

Նորընծաները երդումը կատարած են իրենց աջ բազուկները երկարելով Եռագոյնին եւ Հ. Յ. Դ. ծրագիր – կանոնագրին վրայ, մինչ ներկաները կ'ուսկադրէին յոտնկայս։

ՎԱՂՈՒԱՆ ԹԻՒՈՎ

ՄՈՒՐԱՏԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Սեբաստիոյ կուսակալ Չարգարար Մուամմէրի (1914) եւ Խ. Միութեան ՄԱՐԵՇԱԼ ՎՈՐՈՇԻԼՈՎԻ ՀԵՏ։

Քոսթով կ'ուրանայ

Ինչպէս գրած էինք, Դշ. օր սկսաւ Պուլկարիոյ նախկին փոխ – վարչապետին՝ Թրայչօ Քոսթովի դատավարութիւնը, Սոֆիայի զինուորական ատեանին մէջ։ Իրեն հետ կը դատուին ուրիշ տասը ամբաստանեալներ։

Առաջին լուրերը հաղորդեց բրիտանական անթէլը։ Ամերիկեան երկու մեծ գործակալութիւնները տակաւին չէին կրցած լրացուցիչ տեղեկութիւններ ստանալ։

Հրատարակուած լուրերուն համաձայն, ամբողջովին բռնուած էին դատասրահին 400 աթոռները։ Կը նախագահէր գերագոյն ատեանին նախագահը, Պորիս Լուզանով։ Ատեանը կը բաղկանայ երկու դատաւորներէ եւ չորս երդուեալներէ, որոնք ընտրուած են խորհրդարանին կողմէ։

Ամբաստանագիրը, որ կը բաղկանայ 20.000 բառերէ, Քոսթովը կը մեղադրէ իբրեւ հայրենադաւ, լրտես, գործակալ Եուկոսլաւիոյ եւ անգլեւամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց։ Կ'ըսէ նաեւ թէ կ'ուզէր սպաննել հանգուցեալ վարչապետը, Տիմիթրով։ Միւս ամբաստանեալներուն ալ ծանր մեղքեր կը վերագրուին։

Դատավարութեան սկիզբէն իսկ, Թրայչօ Քոսթով յայտարարեց թէ՝ կը մերժէ գլխաւոր ամբաստանութիւնները, ինչ որ մեծ զարմանք պատճառեց դատաւորներուն։ Խոստովանեցաւ միայն քանի մը յանցանքներ, — կ'ուզէր բարձրացնել իր հեղինակութիւնը ի վնաս Տիմիթրովի, «կարգ մը հակախորհրդային ելոյթներ ունեցած էր, թոյլ տալով որ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան մէջ սողոսկին թշնամի տարրեր եւն.։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը պատասխանելով նախագահ Րոզվէլթի մտերիմ խորհրդականին դէմ եղած ամբաստանութեանց, ըսաւ թէ 1943 Մարտին եւ ապրիլին կառավարութիւնը արտօնած էր մաս մը ուրանիոմ յանձնել Խ. Միութեան։ Նոյն տարուան նոյեմբերին ալ արտօնուեցաւ հազար կրամ ծանր ջուր ղրկել (անհրաժեշտ՝ հիւլէական հետազօտութեանց համար)։

«Պատրաստ ենք անմիջապէս պատասխանելու»

«ԵԹԷ ԴԱՒԱԴՐԱԿԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ»

Ամէն օր զանազան դէմքեր, պատասխանատու վարիչներ կը շարունակեն ճառեր խօսիլ կամ կարծիքներ յայտնել ապագայ պատերազմի մը մասին, առանց ազգի խտրութեան։ Միեւնոյն ատեն հաւաստելով թէ ամէն միջոց պիտի փորձեն, խաղաղութիւնը պահպանելու համար։

Մ. Նահանգներու ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պ. Ճօնսըն, որ Փարիզ եկած էր երկու շաբաթ առաջ, ճառ մը խօսելով Նիւ Եորքի մէջ, յայտարարեց թէ ամերիկեան օդանաւային ուժերը «պատրաստ են անմիջապէս հակայարձակում գործելու, եթէ նորէն դաւադրական արշաւ մը կատարուի, նման Փըրլ Հարպըրի դէպքին»։

— «Մեր առաջին գործը պիտի ըլլայ օդանաւային հակայարձակում։ Պէտք է պատրաստ ըլլանք պաշտպանութեան դիծը պահելու երկար ատեն, մինչեւ որ մեր ուժերը տարածուին եւ ճարտարարուեստը շարժման մէջ դրուի։ Որ եւ է ապագայ պատերազմի մէջ կարելի է օդանաւային յարձակում մը Մ. Նահանգներուն վրայ, առտուան ժամը 4ին, երբ թշնամի մը կրնայ կարծել թէ քնացած ենք։ Պէտք է վստահ ըլլանք թէ առտուան ժամը 4ին կատարուած յարձակումը մեզ գետին պիտի չփռէ ժամը 5ին։ Թէեւ Մ. Նահանգները աւելի լաւ պատրաստուած են դիմադրաւելու համար դաւադրական յարձակումը քան 1945ին, բայց արտադրութիւնը տակաւին վար կը մնայ ռազմանիւթի կարգ մը ճիւղերու մէջ։ Մենք գոհ պիտի չըլլանք մինչեւ որ տիրական դիրք մը չգրաւենք ռազմանիւթի բոլոր տեսակներուն մէջ, մեր ամէնէն հաւանական թշնամիներուն վրայ։ Նոր յառաջդիմութիւններ կը յեղափոխեն ռազմանիւթի արտադրութեան եղանակները, խորապէս ազդելով նաւատորմին, բանակին եւ օդատորմիղին դերերուն վրայ»։

Եզրակացնելով, նախարարը ըսաւ թէ Ատլանտեանի 12 զինակիցները հետզհետէ աւելի ընդունակ պիտի ըլլան կատարելու իրենց զինուորական պարտաւորութիւնները։

ԱՑԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒԹ

Պ. Փիէռ Մոնթէլ, Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին զինուորական յանձնախումբին նախագահը, եւ զօր. Պիյեօթ, Ֆրանսայի Ներկայացուցիչը Ազգաժողովի սպայակոյտներու յանձնախումբին մէջ, Դշ. օր կարեւոր յայտարարութիւններ ըրին մամուլի ներկայացուցիչներուն (Նիւ Եորք)։

Առաջինը ըսաւ թէ Ատլանտեանի դաշինքը կը կազմէ միակ ապահովութիւնը զոր ունինք աշխարհի մէջ, որովհետեւ Ազգաժողովը այսօր չի կրնար գործել համաշխարհային ատեանի վրայ։ «Կազմակերպութիւնը բազմածախս է եւ անկատար։ Բայց աւելի աժան պիտի արժէ քան ուրիշ պատերազմ մը, եւ պէտք է աճապարենք, զայն կատարելագործելու համար, վասն զի ուշ մնացած ենք։ Երկու – երեք տարի սխալեցանք մեր հաշիւներուն մէջ, հիւլէական ռումբ արտադրելու ռուսական միջոցներու մասին»։

Զօր. Պիյեօթ ալ խօսելով, ճշդեց թէ Խ. Միութիւնը հաւանօրէն կրնայ երկուքէն մինչեւ չորս հիւլէական ռումբ արտադրել ամէն ամիս, եւ թէ անտարակոյս արդէն ունի տասնեակ մը։ Իր կարծիքով, Ռուսերը կրնան բազմաթիւ միջոցներ փորձել, հիւլէական ռումբ արձակելու կամ ներմուծելու համար Մ. Նահանգները, սուզանաւերով, օդանաւերով (Մեքսիկայէն), կրկնայատակ նաւերով, նոյնիսկ դիւանագիտական պայուսակներով։

Զօրավարը կը կարծէ որ եթէ արեւմտեան Եւրոպան խորհրդային ուժերուն ձեռքն անցնի, ծովեզերքներուն վրայ արձակուած հիւլէական ճառագայթներ բաւական են խափանելու որեւէ ցամաքահանում…

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ ԱԶԱՏ ՔԱՂԱՔ հռչակելու համար բանաձեւ մը քուէարկեց Ազգաժողովին մասնաւոր յանձնախումբը, Դշ. օր։ Բանաձեւին դէմ քուէարկեցին 13 ազգեր, որոնց գլուխը կը գտնուին Մ. Նահանգները, Անգլիա եւ Իսրայէլ։ Այս միջազգային քաղաքին վարչութիւնը պիտի ստանձնէ խնամակալութեան Խորհուրդը, որուն անդամ է Խ. Միութիւնը։ Ամերիկեան եւ շուէտական պատուիրակները յոյս յայտնեցին թէ անոնք որ քուէ տուին միջազգայնացման, անշուշտ կը ստանձնեն գործադրութեան պատասխանատուութիւնը։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ խնդիրը միշտ կը զբաղեցնէ քաղաքական շրջանակները։ Գերման վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, նոր ճառ մը խօսելով ըսաւ. — «Դաշնակիցները զինաթափ ըրին Գերմանիան, ուրեմն պատասխանատու են անոր պաշտպանութեան համար։ Ցա –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՊԱՐԿԵՇՏ ՏՂԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հակառակ գիշերով փողոցի մէջտեղէն քալելու իր սովորութեան՝ մտքերի մէջ խորասուզուած, քալեց մայթի վրայով :

Այո, տղան չուտ պիտի ամուսնացնէր, փառք Աստծոյ, գոնէ երկու սենեակ, մէկ խոհանոց ունէր իր ձեռքը. եթէ ուէրը կամենար, վարձակալներէն մէկը տեղ գտնէր, դուրս գար, իր տեղն աւելի պիտի լայնանար: Իր հարսը... մտովին աչքի առջեւը բերեց մի շարք իրեն ցանկալի ընտանիքի աղջիկներ, մէկը – մէկէն չնորհալի, մէկը միւսէն պարկեշտ տան աղջիկը: Մէկը չէ, միւսը, որը որ բախտերնին է: Այդ օրը, որ հասնի, վերջին զաւակն է, այն տեսակ հարսանիք պիտի անէ՜ որ...

Հարսը, որ տուն գայ, ուզենայ իրենց հետ ապրիլ, վարդի պէս պիտի հատուրայ: Յետոյ թոռներ... Ահ, տունը պիտի չէնեայ ...

Քիչ մնաց պիտի դպչէր ծառին փակած երիտասարդ մի զոյգի, զոյգը չրթունք չրթունքի, կուրծք կուրծքի ...

— Թո՛ւ, անամօթներ, ես ձեր ...

Արթին աղան իջաւ փողոցի մէջտեղը: Արդէն գիշերով փողոցի մէջտեղէն քալելու սովորութեան մղել էին իրար պլլուած զոյգերը: Քառորդ դար էր անցել Ֆրանսա գալէն ի վեր, եկած մէկ օրէն էր տեսած այդ պատկերները, բայց դեռ չէր հաշտուած: Ամէն անգամ, ի տես փողոցն իրար գգուող, աէր անող զոյգերի, սիրտը դող էր ելնում: Ահա մի այլ զոյգ, մայթի եզերքին, հեծանիւները կեցուցած ...

— Վայ, ես ձեր ...

Քայլերն արագացրեց, չուտ, չուտ, տուն հասնէր, փակէր դուռ ու պատուհան, կտրուէր դրսի խորթ աշխարհէն, լինէր իր կնոջ, իր զաւակի հետ :

— Եկուր այս երկրին մէջ պարկեշտ զաւակ հասցուր: Զէ, կանուխէն պէտք է ամուսնացնել զաւակը, մանչը, աղջիկը ...

Այդ էլ ունէր իր ցաւոտ կողմը: Յիչեց, 20ը չլրացած ամուսնացած տղաներ, որոնք իրենց կիները թողած, ինկած էին օտար կնոջ գիրկ: Միայն երիտասարդնե՞րը, հապա տարեցները... կրակ է, կրակ է այս երկիրը, մարմար քար պիտի ըլլաս, չայրուելու համար:

Արագացրեց քայլերը: Համարեա վազեց:

Ահա իր տունը: Յանկարծ ոտքը կոխեց, սիրտը դող ելաւ: Ինչո՞ւ, ի՞նչ կար: Ոչինչ: Լոյս կար երկու սենեակում, պատուհանի փեղկերը չէին ծածկուած: Յետոյ ի՞նչ: Թերեւս հիւր ունէին. անակնկալ այցի եկած լինեն աղջկներէն մէկն ու մէկը: Տարօրինակ բան: Ինչո՞ւ է տրոփում սիրտը դէչ մի նախազգացումով :

Մտաւ տուն, հրեց խոհանոցի դուռը: Ընթրիքի սեղանը պատրաստ չէր, կարը մէջտեղէն հաւաքուած չէր: Աւելի մեծ սրտադողով բացաւ սենեակի դուռը: Աչքերը մթնեցին, տղան երեսն ի վար պառկած էր անկողնու վրայ, կինը նստած սեղանի մօտ լաց էր լինում :

— Ի՞նչ կայ, արկա՞ծ, ոտքը՞, ձեռքը՞, գլո՞ւխը, ա՞չքը, ի՞նչ կայ, ա՛յ...

Տղան չչարժուեց տեղէն: Կինը ոտքի ելաւ, աչքերը սրբելով.

— Քա՛, ի՞նչ աճիտան, ատանկ բան չկայ: Կինը հրեց ամուսնուն խոհանոց, վրայ քաշեց սենեակի դուռը :

— Զխօսի՞ս. հիմա պիտի ճաթիմ :

— Քա՛, մէկ խօսքով ըսուելիք բան չէ որ, ըսեմ լմննամ: Նստէ :

Կնոջ հանդարտութենէն սիրտ առած՝ Արթին աղան նստեց պատահած աթոռի ծայրին: Կինը լուռ էր:

— Պիտի խօսի՞ս, գոռաց ամուսինը :

— Դիւրի՞ն կը կարծես խօսիլը, լեզուս չի բռներ որ խօսիմ: Ժամը 5 — 6ը կ'ըլլար, դուռը զարկին: Դուռը բացի, դէմս գտայ Ֆրանսացի կոկիկ հագնուած կին մը, հետն ալ սանկ, 16—17 տարու աղուոր աղջիկ մը:

— Է՛, մեր ի՞նչ գործը: սխալ դուռ զարկած ըլլալու էին:

— Ըրանի թէ սխալած ըլլային :

— Կինը թէ՝ — «Շատ կարեւոր ըսելիք ունիմ»: Զարմացած ներս առի :

— Ըսէ, լմնցուր, ալ համբերութիւնս հատաւ :

— Ըսաւ թէ... ըսաւ թէ... աղջիկը մայր ըլլալու վիճակ ունի... Յետոյ թէ՝ ըլլալիք զաւակին հայրը մեր մանչն է: Նոր տեսայ որ աղջկան փորը բերանն հասեր է բանը — բանէն անց:

— Մեր մա՞նչը... Սուտ է: Գոռաց հայրը, թեւէն բռնէիր, դուրս վռնտէիր: Ինչո՞վ կրնայ հաստատել թէ՝ մեր մանչն է: Ատանկ աղջիկները ... Մեր մանչը՞, գիշեր մը դուրսը մնացած չունի: Սուտ է, սուտ ...

— Ըսաւ թէ — կառավարութեան լուր տըւած են. զաւակն աշխարհ չեկած՝ պիտի ամուսնացնեն :

Վրայ տուեց կինը, կարծես ծանր մի բեռէ ազատուելու ճիգով :

— Բան մըն ալ չկրցայ ըսել. լեզուս լալկեցաւ: Տղաս, տղաս պէտք էր քովս ըլլար որ...

— Հա, տղան... փրկութեան մի լաստ նշմարողի պէս՝ մրմնջաց հայրը :

— Ելան, գացին: Եկած ճամբանին գոցուած ըլլար: Խնդումերես ելան, գացին, կարծես եղածը բան մը չէր, խաղ ու խնդում էր: Ալ հասկցիր վիճակս: Ալ ի՞նչ գործ, ալ ի՞նչկերակուր: Կրակ եղայ, ինքս ինծի այրեցի, մինչեւ տղան տուն եկաւ: Սովորականին պէս. բան մը չեղածի պէս :

— Զըսի՞ թէ սուտ է, մեր տղան մի՞, մեր տղա՞ն, ուրախացաւ հայրը :

— Կեցիր որ, լմնցնեմ: Ինքս ինձմէն ամըչնալով մինչեւ ըսի, լմնցուցի անցած – դարձածը՝ մոմի պէս հալեցայ: Քա, ատանկ բաներու մասին խօսիլ տղու մը՞... Աս ի՞նչ երկիր ինկանք :

— Է՛, տղա՞ն...— Բառ մը չըսաւ, գոյնըմոյնը նետեց, մեռելի պէս անկողինին վրայ ինկաւ: Ըսել է թէ ...

— Ըսել է թէէ՛... Մռնչաց հայրը ոտքի ցատկելով: Ահռելի էր կերպարանքը, մայրը սարսափած, կանգնեց սենեակի դրան առջեւը :

— Ի՞նչ կ'ըլլաս կոր, կեցիր, նայինք: Մինակ մերինը չէ որ: Միտքդ բեր Ժանը, Թորոսը, Տիգրանը, ո՞ր մէկն ըսեմ, Ֆրանսացի գինեպանին տղան: Ան որ Ֆրանսացի էր, չկրցաւ աղջիկը գլխէն դէֆ ընել, մաղ-մօրուքը չբուսած տղան կարդեց: Մենք ի՞նչ կրնանք ընել օրէնքին դէմ: Եղածը՝ եղած է՛... Տուներնիս քանդուեցաւ :

Այս անգամ մայրը թուլացած ինկաւ աթոռի վրայ հեծկլտալով :

Արթին աղայի աչքերը մթնեցին, թուլացաւ, խորտակուած կքեց: Կարծես, իսկապէս տունը փուլ եկաւ գլխին, զինքը թաղելով փլատակների տակ: Իր տղան ամուսնանայ օտարի հե՞տ:

Մի պահ տիրեց լռութիւն :

Սենեակը, «պարկեշտ տղան» քարացած մընում էր անկողնու վրայ, բայց միտքը գործում էր արագ, արագ, արագ ...

Ոչ, ամուսնանալու մտքով չէր որ... Մի բան էր, որ պատահեց, մի օր պիտի լինէր, չէր կարող չլինել: Դա իր ուժէն, իր կամքէն վեր մի բան էր: Քօլէթը չլինէր, մէկ ուրիշը կարող էր լինել, որ եւ է մէկը, թէկուզ ամուսնացած կին, թէկուզ... Պիտի լինէր: Քօլէթին էր պատահել. սէ՞ր, ահ, այդ մասին չէր մտածել: Զաւա՞կ ունենալ, հա՞յր լինել, երբեք, երբեք մտքէն չէր անցրել: Ու հիմա, ասում են թէ, պիտի ամուսնանայ, հայր պիտի լինի: Ամուսնանալ... Դեռ 20 տարեկան չէ: Որպէս ամուսնացած մարդ՝ քաշուել իր ընկերների չրջանակէն: Հայր լինել, հայր... Աչքի առջեւն եկան երիտասարդ հայրեր, երեխայ գրկած, երեխայի կառք քշելիս: Այնպէս ահռելի բան թուաց այդ իրեն, որ կարծես պիտի խելագարէր: Օ՜հ, որքան էր երազել իր ապագայ ամուսնութեան մասին. աւելի ուշ, երբ չափահաս լինէր, երբ ժամանակը գար: Նշանդրէքը, խնջոյք, ծաղիկներ, ծաղիկներ... իր հարսանիքը... ճերմակ քօղով, թագով զարդարած իր հարսը ...

Հայրը եւ մայրը, որ, ըստ հայկական սովորութեան՝ պարէին պիտի հարս ու փեսայի առջեւը:

Իր հարսանիքը... իսկ հիմա, հիմա՜ա...

Յանկարծ աղեկտուր մի ճիչ արձակեց, ու հեծկլտաց :

Մայրը ներս վազեց :

— Զաւակս, զաւակս... ի՞նչ կ'ըլլաս կոր... Զըլլար նէ՝ աղէկ էր, քեզնէն չէինք սպասեր, բայց քանի որ եղեր է, օրէնքը կը պահանջէ որ... Ալ ինչո՞ւ կուլաս, սիրած աղջիկդ պիտի առնես, պակուխս պիտի աղուորիկ չօճուխ մը պիտի...

Զկրցաւ խօսքը չարունակել: Մօր եւ զաւակի հեծկլտոցն իրար խառնուեցաւ :

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Յունաստան արիւն կը խմէ 1940էն ի վեր

ԽՄԲ.— Այս երկրորդ նամակով, ամերիկեան թերթին թղթակիցը կը նկարագրէ Յունաստանի մարդկային եւ նիւթական կորուստները, իբրեւ հետեւանք արտաքին եւ ներքին պատերազմներու.—

Հոկտեմբեր 28ին Յունաստան տօնեց իր «Ոչի Օրը», երբ ՈՉ կ'ըսէր 1940ին, Մուսոլինիի առաջարկներուն: Այդ օրէն սկսաւ Յունաստանի աղէտը: Պատերազմ Իտալիոյ դէմ, յետոյ Գերմանիոյ դէմ, երեք տարուան գրաւումը Իտալացիներու կողմէ, անօթութիւնը, յետոյ ազատագրութիւնը, բրիտանական զինուորներու գրաւումը, համայնավարներու ըմբոստութիւնը, որ Յունաստանի արժեց յիսուն հազար կեանք եւ ի վերջոյ քաղաքացիական պատերազմը :

1944 Դեկտեմբեր 3ի ըմբոստութեան եւ քաղաքացիական պատերազմին համար Յոյները կ'ըսեն թէ սկիզբն է երրորդ աշխարհամարտին :

Յունաստանի քաղաքացիական պատերազմը Մոսկուան էր որ վարեց Պալքանեան համայնավար երկիրներէն: «Ազատ Յունաստանի ձայնասփիւռը» կը խօսէր նախ Պելկրատէն, մինչեւ Թիթոյի խզումը, ուրկէ վերջ սկսաւ խօսիլ Պուքրէչէն :

Մոսկուան կ'ուզէր Յունաստանը, որովհետեւ այդ երկիրը կ'իշխէ արեւելեան Միջերկրականի վրայ եւ գրեթէ իր ձեռքն անցաւ: Բայց չնորհիւ Մեծն Բրիտանիոյ զինուորներուն, յոյն ժողովուրդին եւ Մ. Նահանգներու օգնութեան, Յունաստան չահեցաւ :

Նախքան վերջին պատերազմը, Յունաստանի բնակչութեան թիւն էր 7.344.000: Մօտ կէս միլիոնէ աւելի մեռան իբրեւ հետեւանք պատերազմի եւ անօթութեան: Յունաստանի ծնունդներուն թիւը միշտ ալ կը գերազանցէ մահերունը: Տարեկան 60 հազար հոգի կ'աւելնան: Թէեւ 1940էն ի վեր մարդահամար եղած չէ, սակայն ժողովուրդին թիւը այսօր 7.800.000 է:

Պատերազմը ահաւոր աւերներ պատճառեց, 750 հազար հոգի — մօտ տասը առ հարիւրը—, տուն չունին եւ բեռ են պետութեան վրայ: Կառավարութեան հաշուով, բնակարանի, արջառի, ճարտարարուեստի եւայլնի կորուստը կը հասնի 380 միլիոն տոլարի, կամ աւելի քան Յունաստանի տարեկան եկամտայոյթը :

Պատերազմը ամբողջովին քանդեց հաղորդակցութեան միջոցները: Գերմանները՝ Կորնթոսի ջրանցքը ծղեղին խցուած՝ խոչոր բարի կտորներով եւ երկաթուղիի կառքերով: Կամուրջները քանդուած են, ճամբաներուն կէսը անգործածելի դարձած, եւ ձկնորսանաւեր փճացած :

Քաղաքացիական պատերազմին ամէնէն եղերական հետեւանքներէն մէկն էր յոյն մանուկներու առեւանգումը համայնավարներու կողմէ: Միջազգային Կարմիր Խաչը ճչդած է Կոմինֆորմի երկիրներուն մանուկներու կայաններուն թիւը եւ հետեւեալ թիւերը տուած է յոյն կառավարութեան.— 11 հազար մանուկ Եուկոսլաւիոյ մէջ, 3.801 Ռումանիոյ մէջ, 3 հազար Հունգարիոյ, 2660 Պուլկարիոյ, 2240 Լեհաստանի եւ երկու հազար Ալպանիոյ մէջ, կան նաեւ Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Զափահաս տղաք կրնան կամովին հետեւած ըլլալ համայնավարներուն, ըստ համայնավար կառավարութեան :

Դատական նախարարը՝ Պ. Մելաս այս առեւանգումները կը նմանցնէ թրքական բռնութեանց: «Թուրքերը կ'առնէին մեր մանուկները, կրօնափոխ կ'ընէին, ենիչէրիի կը վերածէին եւ կը ղրկէին որ կռուին իրենց իսկ ժողովուրդին դէմ »:

Հիմա որ Եուկոսլաւիա բաժնուած է Կոմինֆորմէն, յոյս կայ որ յոյն մանուկները վերադարձնէ :

Յունաստանի մէջ 36 հազար մանուկներ բոլորովին որբացած են պատերազմին հետեւանքով, իսկ 300 հազարէն աւելին կորսնցուցած են կամ իրենց հայրը, կամ մայրը: Շատեր կան պետութեան խնամքին տակ, որովհետեւ անոնց հայրը կռուեցաւ Համայնավարներուն հետ եւ բանտերն են :

Ֆրէտէրիքա Թագուհին, ժողովրդական եւ կորովի կինը Յունաստանի թագաւորին, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ որբանոցներու հանդէպ: «Միացեալ Ազգերու Միջազգային Մանուկներու Ֆոնտը» անոնց լաւ ճաշ եւ կաթ կը հայթայթէ :

Կառավարութիւնը որոշած է քննութիւն կատարել բանտարկեալներուն մասին եւ պատիժները թեթեւցնել: Երիտասարդները վերադաստիարակութեան կայաններ պիտի ղրկուին: Հոն պիտի սորվեցնեն ծառայել թագաւորին եւ երկրին: Մարդ չի գիտեր թէ անոնց սիրտերը կրնա՞ն տեւական կերպով փոխուիլ :

Յայտնի չէ բանտարկուած համայնավարներուն թիւը, թերեւս տասնեակ մը հազար, ինչպէս կ'ըսէ դատական նախարարը: Աւելի քան 2500 հոգի գլխատուած են :

Յայտնի չէ թէ քաղաքացիական պատերազմին մէջ քանիներ, կին թէ այր սպաննուեցան, որովհետեւ այդպիսի պարագաներու մէջ յաղթականը դուէթ չունենար պարտեալին վրայ: Մինչեւ հիմա երեք անգամ ընդհ. ներում չնորհուած է.— 1945ին, 1946ին եւ 1947ին: Դատական նախարարը կ'ըսէ թէ այս ներումները նպաստեցին միայն պատերազմին երկարաձգման եւ անմեղ ժողովուրդին մահուան :

Յունաստան իր պատմութեան ընթացքին քա-

Օգնենք ուսանողներուն

Փարիզի հայ ուսանողական կեանքը հետզհետէ կը վերստանայ իր նախապատերազմեան կերպարանքը։ Ամէն կողմէ մանաւանդ Միջին Արեւելքէն, ուսումնատենչ երիտասարդներ կը դիմեն այս լուսաւոր կեդրոնը՝ յագեցնելու սորվելու ծարաւը ։

Շատ քիչեր կը վայելեն նիւթական ապահովութիւն։ Մեծ մասը նուազագոյն օրապահիկ մը անգամ չունի։ Ցաճախ մեթրոյի տոմսակին գինը խնայելու համար քիլոմեթրներ կը կտրեն ոտքով։ Շատեր՝ օրական մէկ անգամ իսկ տաք կերակուր չունին։ Ուրիշներ՝ զրկուած են սեփական անկիւնէ՝ այնքան անհրաժեշտ ուսանողի մը համար ։

Ահա այս է մեծ մասով վիճակը այն երիտասարդներուն որոնք լոյս կը փնտռեն այս շքեղ ոստանի դիտութեան կեդրոններուն մէջ ։

Մեր ազգը հակառակ իր փոքր թիւին, կրցած է՞ յարատեւել եւ ապրիլ շնորհիւ իր մշակոյթին, զոր ստեղծած ու պահած է հայ մտաւորականութիւնը ։

Մեր պարծանքը հանդիսացող Ոսկեդարը գործն է բուռ մը մտաւորականներու ։ Արաբական, մոնկոլեան, թաթարական եւն. վայրագ արշաւանքներու ժամանակ, երբ Հայաստան աշխարհը կը տքար բիրտ թշնամոյն կրունկներուն տակ, դարձեալ հայ մտաւորականներն էին, որ վանքերու եւ մենաւոր ճգնարաններու մէջ վառ պահեցին եւ յաջորդ սերունդներուն փոխանցեցին մեր սրբատառ գիրքերը, յաճախ ամբողջ կեանք մը զոհելով, Աւետարան մը, գիրք մը ընդօրինակելու համար ։

Այսօր, երբ մարդկային միտքը անչափելի խիզախութեամբ եւ արագութեամբ կ'աշխատի թափանցել տիեզերքի գաղտնիքներուն, այսօր երբ վերցած են ժամանակի եւ տարածութեան գաղափարները եւ երբ ազգերու գոյութեան պայքարը հետզհետէ աւելի դաժան ու անհնարին կը դառնայ, մենք աւելի քան երբեք պէտք ունինք մասնագէտներու եւ դիտնականներու, հայկական մշակոյթը վառ պահելու համար։ Ուրեմն աւելի քան երբեք պարտաւոր ենք գուրգուրալ եւ հոգալ ուսանող սերունդը ։

Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը լրջօրէն նկատի առնելով այս պահանջը, կազմած է Հայ Ուսանողներու Օգնութեան Մարմին մը, որ պիտի ջանայ ուսանողներու օգնութեան գործը դնել կազմակերպուած եւ լայն դետնի վրայ ։ Մարմնին անդամներն են.— Ատենապետ՝ Գ. Խոկաս Մալոյեան, ատենադպիր՝ Գ. Գեւորգ Զարուք ճեան, գանձապահ՝ Գ. Դաւիթ Դաւիթխանեան, խորհրդականներ՝ բժշկուհի Վարիա Բէգզատեան-Խաչատրեան եւ Օր. Զարուհի Սրապեան ։

Հայրենակիցներ, ձեռնարկը այնքան սրտի մօտ է, որ չի կարօտիր պերճախօս կոչերու։Մասնաւորապէս կը հրաւիրենք ձեր նիւթական աջակցութիւնը տրամադրել ուրախ թէ տխուր առիթներու մէջ եւ աջակցիլ ամէն ձեւով ։

Օգնել ուսանողներուն՝ կը նշանակէ փրկել վաղուան ծիլերը ։

Ո՞վ կրնայ ըսել թէ վաղը անոնց մէջէն պիտի չծաղկին նոր տաղանդներ, պանծացնելով հայ անունն ու մշակոյթը։

Այսօր տանք, անոնց ինչ որ անհրաժեշտ է, որպէսզի վաղը իրաւունք ունենանք պահանջելու։

ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ

Յ. Գ.— Ուսանողներուն Օգնութեան Մարմնի հասցէն.— Mr. B. Tchouboukian, 7 rue de la Grange-Batelière, Paris (9):

նի մը անգամ սրբուած է քարտէսէն։ Անգամ մը Հռովմէացիներու կողմէ, ուրիշ անգամ մը Խաչակիրներէն եւ վերջապէս Թուրքերէն։ Մէկ դարու անկախութենէն վերջ, կրնար նորէն սրբուիլ, բայց յամառօրէն պայքարեցաւ անկախութեան համար եւ մինչեւ հիմա յաղթեց ։

Իր ապագան առ այժմ կախում ունի ամերիկեան օգնութենէն, եւ յոյս կայ թէ քանի մը տարիէն պիտի կրնայ հոգալ իր ժողովուրդը առանց արտաքին օգնութեան ։

Ս. ԹԱՄԱՐԱ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ալ հանդէս մը կազմակերպած էր Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, կիրակի 4 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ։ Կը նախագահէր ընկ. Ա. Թորոսեան որ բացատրեց օրուան իմաստը, պարզելով Դաշնակցութեան դերը հայ ժողովուրդին ու հայրենիքին մէջ։ Խօսքը տուաւ ընկ. Ժ. Դատաւորեանի, որ գեղեցիկ բանախօսութեամբ մը վեր հանեց մեր երէց ընկերներու կատարած օրինակելի դերը, յանուն Հայաստանի եւ ազգութեան, ոգեկոչեց ազատութեան եւ անկախութեան համար զոհուած նահատակները, պարզելով մեր կազմակերպութեան հիմնական նպատակները։ Շնորհիւ Դաշնակցութեան, վերջ գտան ռուսահայ, թրքահայ, պարսկահայ բացատրութիւնները եւ ստեղծուեցաւ ամբողջական Հայը։ Երիտասարդ ընկերը յայտնեց որ իրենք արժանի յաջորդները պիտի ջանան դառնալ նախորդներուն։

Ընկեր Եղօ Սերոբեան խոր յուզումով արտասանեց ողբացեալ Աւետիս Ահարոնեանի «Արհաւիրքը»։ Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Օր. Տակառեան։ Բոլորն ալ ջերմապէս ծափահարուեցան ։

Գ. Գարեգին Թառով եւ ընկեր Բենօ դափով պահ մը մեզ փոխադրեցին մեր հայրենի աշխարհը, նուագելով հայկական եղանակներ։ Իրենց երգերով ջերմ ծափեր խլեցին Օրիորդներ Աստղիկ Քէօսէեան, Մառի Մուրատեան, եւ Նոր Սերնդական մը Խորէն Մինասեան, ընկերակցութեամբ դաշնակի (Մեսումենց) ։

Հանդէսին պաշտօնական մասը լրանալէն վերջ, ժողովուրդը հաւաքուեցաւ սեղաններու շուրջ եւ շարունակեց ուրախութիւնը երգելով ու պարելով հայկական եւ եւրոպական պարեր ընկերակցութեամբ նուագախումբի, մինչեւ կէս գիշեր։ Ժողովուրդը բաժնուեցաւ խորապէս տպաւորուելով Դաշնակցութեան ազատատենչ ու հայրենասէր գաղափարներէն։

Թ. ՕՇԱՆիկ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի, 4 Դեկտեմբեր տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Մ.ի ախոյեանական ամենադժուար մրցումը, մեր դասակարգին առաջին հանդիսացող La Clodoի դէմ, որ եղանակի անպարտելի խումբն է։

Ժամը 13.15ին մեր պահեստիները դիմաւորեցին La Clodoի պահեստին, իրենց դաշտին վրայ ։ Ա. կիսախաղին հակառակ հովին՝ մեր տղաքը գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ունեցան։ Այս կիրակի ալ մեր պահեստիին կազմը տկար էր։ Ա. կիսախաղը վերջացաւ ի նպաստ Քլոտոյի 2—1:

Երկրորդ կիսախաղին մեր տղաքը արդէն յոգնած էին։ Ցաճախ յիշեցուցած ենք որ մարզանքը չունի եւ լրջութիւն կը պահանջէ։ Մեր պահեստի տղաքը պէտք է գիտնան որ իրենց երէցներուն պիտի յաջորդեն դալիք տարի։ Իրենց եւ միութեան, ինչպէս եւ ազգային արժանապատուութեան գիտակցութիւնը կը պահանջէ հետեւիլ լրջութեամբ։ Ուրեմն պէտք է զգուշանան աւելորդ յոգնութիւններէ։ Խաղը վերջացաւ ի նպաստ հակառակորդին 5—2։ Դիւրաւ կարելի էր յաղթել, եթէ յոգնած չըլլային ։

Ժամը 15ին Stade Jean Bouinի (Իսի) դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Հ. Մ .Մ .ի Ա.ի Լա Քլոտոյի Ա.ի մրցումը։ Խաղին մէկ ծայրէն մինչեւ վերջաւորութեան մեր տղաքը տիրապետեցին, հիացնելով բոլոր հանդիսականները։ Հակառակորդին վարիչներն անգամ կը գովաբանէին մեր տղաքը, իրենց ճարպիկութեան, նրբութեան ու «թէքնիք»ի տիրապետութեան համար։ Հակառակորդը որ ցարդ ոեւէ պարտութիւն չէր կրած, յուսահատական պահեր ունեցաւ։ Ա. կիսախաղին մեր տղաքը յարատեւ յարձակողականներով վհատեցուցին հակառակորդը, Լօշեան գեղեցիկ փասէ մը օգտուելով նշանակեց առաջին կէտը։ Քիչ վերջ Ցակոբ գլուխի գեղեցիկ հարուածով մը երկրորդ մը շահեցաւ։ Ա. կիսախաղը մերոնք շահեցան 2 — 0:

Երկրորդ կիսախաղին Հ. Մ. Մ. դարձեալ տիրապետեց խաղին։ Դժբախտաբար դատաւորը չեղեցաւ անաչառութենէ։ Միւս կողմէն հակառակորդը սկսաւ բիրտ ու կոպիտ խաղարկութիւն մը։ Հրմշտուք, ոտքի հարուածներ, այնպէս որ մեր երկու տղաքները անգործութեան դատապարտեց։ Մեր տղաքը որ կանոնաւոր խաղարկութեան մը վարժուած են, սկսան ջղայնանալ։ Փոխանակ պաշտպանողականի անցնելու կազմալուծուեցան։ Հակառակորդը առիթէն օգտուելով նշանակեց իր առաջին կէտը։ Խաղի վերջաւորութեան չորս վայրկեան մնացած երկրորդով մը հաւասարեցուց խաղը։

Մեր յառաջապահներէն Լօշեան, Գէորգ, Ցակոբ, Գարոյր, Սուրէն զմայլելի խաղ մը ունեցան։ Վերջապահներէն Կարօ, Կիներ, Րաֆֆի եւ Կրդեմէս, անխորտակելի պատուար մը հանդիսացան եւ խաղը լաւագոյն կերպով կազմակերպեցին, իսկ բերդապահ Ցակոբ վարպետ մը արագաշարժութեամբ եւ բծախնդրութեամբ խաղին ողնասիւնը հանդիսացաւ։

Ստիպուած ենք նորէն յիշեցնել որ ջղայնանալը եւ բողոքելը բան չեն փոխեր, պէտք է խաղալ հանդարտ եւ մինչեւ խաղին վերջնական սուլիչը։ Վերջին քառորդ ժամն է կարեւորը։ Վեր –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԻՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Երեք – չորս ժամ Խորսանա մնալէն ետքը մեկնեցանք Սենեքերիմ թագաւորին շինած Հրեշտակապետ վանքը, որ նոյնանուն լեռան վրայ շինուած էր։ Բարձրադիր գեղեցիկ տեսարանը մեզ յուզեց. մտածեցինք, որ թերեւս վերջին անգամ կը տեսնէինք այդ վայրերը։ Ալիսը կ'երկարէր մեր սարոտը, եւ մինչեւ հեռուները կը տարածուէին դաշտեր ու գիւղերը, որոնք կարծես տխրած էին սոսկալի սպառնալիքներու ներքեւ ։

Տերունի վանահայրը մեզ ընդունեց ուրախութեամբ։ Ազգասէր ու բարի մարդ էր։ Իր 19—20 տարեկան եղած ժամանակը չարչարած էին զինքը. կախած էին գլխիվայր խոստովանութիւններ ընել տալու համար, բայց անիկա ամէն տեսակ չարչարանքներու տոկալով, գաղտնապահ մնացած էր. անցեալին մէջ կառավարութեան պաշտօնեայ եղած ըլլալով, ծանօթ էր Թուրքերուն հոգեբանութեան։ Մեզ առաջնորդեց իր համեստ սենեակը, որ կը գտնուէր երկրորդ յարկին վրայ եւ որուն միակ զարդերն էին աղօթագիրքերը եւ պատմութեան գիրքերը։

Անմիջապէս մարդ ղրկեցին Տուզասար եւ կանչեցին Գալուստ աղան եւ Աբգար Մնեանը, երկու քհեաները։ Անոնք հասան երկու ժամէն եւ սկսանք խորհրդակցիլ մեր բանելիք դիրքի մասին։ Որոշեցինք, նկատի ունենալով մեր աշխարհագրական դիրքը, մեր ուժերը, ձմեռը, չի մեծցնել խումբը, ցրուել տղաքը մօտակայ գիւղերը եւ լուռ ու մունջ մնալ ։

Աչքի կ'իյնար Գալուստ աղան, որ նախկին յեղափոխական մըն էր եւ մեծ եռանդով յոյս կը ներշնչէր մեզի ։

— Ամէն ինչ նախատեսուած է, կ'ըսէր, պէտք չէ յուսահատիլ. բոլորդ կը մնաք մեր գիւղը. ձեզի համար ամէն ինչ պատրաստ է. ես պատասխան կուտամ կառավարութեան, եթէ բան մը հարցընեն. մինչեւ որ ես չմեռնիմ, ձեզի համար մահ չի կայ ։

Խորասանի մէջ նոր ընկերներ միացան մեզի եւ մեր խումբը եղաւ ընդամէնը 10 հոգի ։

Մեզ տարին Տուզասար, գիւղը ձորի մը մէջ է եւ կռուի համար շատ յարմար, որովհետեւ հիւսիսէն եւ հարաւէն միայն ճանապարհ ունի։ Ժողովուրդը աղէտ է, բայց ուսումնասէր եւ ազգասէր։ Նոր կառուցեր էին դպրոցը 800 ոսկիով եւ երկու ջաղացք յատկացուցեր էին դպրոցին ի նպաստ ։ 1895ի կոտորածին գիւղը ունեցած էր 400 սպանուած եւ 200 վիրաւոր. այնպէս որ հազիւ թէ քանի մը տարիքաւոր մարդիկ կային այդ սերունդէն. ես այդ գիւղը կը կոչէի Մարտիրոս գիւղ։ Նոր սերունդը քաջ էր, լաւ զինուած եւ հաստատակամ։ Ամէն օր մեզ համար մէկ երկու ոչխար կը մորթէին եւ կը մերժէին ոեւէ փոխարինութիւն ։

— Այս ունեցածնիս ալ մեզի չի պիտի մնայ, կերածնիդ ալ հէլալ է, խմածնիդ ալ, որովհետեւ դիմադրութեան պարագային վտանգ կրնար գալ գիւղին գլխուն եւ բարձրացանք Տուզասարի արեւելեան կողմի լեռը։

Հոն գտանք զինուորական փախստականներ, որոնք հողի ներքեւ խրճիթներ շինած էին։ Մեզի յատկացուցին բնակութեան տեղեր եւ երեք–չորս օր մնացինք հոն. անձրեւը կը տեղար եւ ցուրտ էր ու տեղերնիս խոնաւ։ Խումբը բաժնուած էր երկու խրճիթի մէջ, որպէսզի վտանգի պարագային ամբողջ խումբը չվնասուի. դիրքերնիս լաւ էր եւ տղաքը պահպանութիւն կ'ընէին. դրան բացուածքներէն կը դիտէին շուրջ բոլորը բացի թիկունքէն ։

Զատիկը անցուցինք այդտեղ ։ Մեր ամէնուս տրամադրութիւնը շատ լաւ էր ։

Հայ գիւղացիներ իբր խաշնարած կուգային մեզ մօտ եւ հաց կը բերէին. բերին մատաղ եւ նշխարներ։ Զատիկի ընթրիքը սարքեցինք գետինը, շուրջ բոլոր նստեցանք եւ ես հաղորդեցի նշխարներով բոլոր ընկերները։ Ուրախ էին, որ ես Թուրքերու ճանկը չինկայ, բայց ես գիտէի, որ անիկա թեթեւ չպիտի ըլլայ ժողովուրդին համար։

Լսեր էինք, որ կառավարութիւնը խիստ հրամաններ եւ ոստիկաններ արձակած էր ամէն կողմ. գիւղերը պաշարուած էին եւ լեռան ճամբաները բռնուած։ Կառավարութիւնը յայտարարած էր, որտեղ որ զիս եւ իմ խումբս գտնային, գիւղը ոչնչացնելէ ետքը խոտերը անգամ պիտի հրդեհէին ։

ԶԱՊԷԼ ԽՍԱՑԵԱՆ

ջապէս ունիք պատասխանատուներ եւ իր արտակարգ արժանիքներով օժտուած մարզիչ մը որ հարկ եղածը կ'ընեն առանց աղմուկի եւ իրարանցումի :

Մեր սիրունիկ կրտսերներն ալ ունեցան ներդաշնակ ու վարպետ խաղարկութիւն մը Azur-Sportի կրտսերներուն դէմ, որոնց յաղթեցին 3—1: Մեր փոքրիկները իրենց դասակարգին առաջինը կը հանդիսանան :

Միեւնոյն խորհուրդը մեր բոլոր մարզիկներուն, — ըլլալ կարգապահ եւ պարզաբեն, ինչ որ յաղթանակին կէսն է եւ անհրաժեշտ պայմանը մարզական գիտութեան :

Ց. ԴԻՏՈՂ

բաբերութիւնները վերջերս լարուած են արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ, իբրեւ հետեւանք արեւելեան շրջանի բանակին կազմութեան: Դաշնակիցները պէտք չէ անպաշտպան ձգեն Գերմանիան: Կը յուսանք թէ պատերազմ պիտի չըլլայ. բայց եթէ երկու պետութիններ զինուորական պատրաստութիւններ կը կատարեն, կարելի է որ բան մը պատահի: Այն ատեն Գերմանիա պիտի մնայ երկուքին միջեւ, անզէն եւ անպաշտպան»: — Դաշնակից մարզպանները կարգ մը հարցումներ պիտի ուղղեն գերման վարչապետին: Միւս կողմէ կը հաւաստեն թէ երեք պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով մը պիտի գումարեն նոր տարուան սկիզբը, վերջ տալու համար Գերմանիոյ զինուորական գրաւման կարգուսարքին :

100 ՖՐԱՆՔՆՈՑ ԱՐԾԱԹ դրամներ հրապարակ պիտի հանուին մօտերս, ինչպէս եւ 10, 20 եւ 50 ֆրանքնոցներ, պրոնզէ եւ ալիւմինիոմէ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ քարափի բանուորները նորէն գործադուլ յայտարարեցին (200 հոգի կ'աշխատին փոխան երկու հազարի):

ԱԶԱՏ ՍԷՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ Դաշնակցութիւնը, որուն կը մասնակցին 53 երկիրներ (50 միլիոն բանուորներ), վարչական խորհուրդին կեդրոն ընտրեց Պրիւքսէլը, ընդհ. քարտուղար՝ Հոլանտացի մը:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԵՐՈՒ ԳԻՆԸ 30 առ հարիւր պիտի աւելնայ ճամբորդներու, տասը առ հարիւր ապրանքներու համար, եթէ կառավարութիւնը կրճատէ պետական նպաստը :

Հոգեւոր համերգ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբը, ինչպէս ծանուցուած է առանձինն ազդով, նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կուտայ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ մը, Դեկտ. 18ի կիրակին:

Անմիջապէս ետք, նոյն իրիկունը, երգչախումբը կը կազմակերպէ ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Սալ Մաղընոյի մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր: Մուտքը ազատ է: Սիրով կը հրաւիրուին երգիչներու ծնողները եւ բարեկամները :

Պ. Մարտիրոս Հայէչեան եւ զաւակները՝ Ռոզա, Ժանէթ եւ Ցարութիւն Հայէչեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ամիրխանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Քէօշկէրեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ե. Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բ. Հայէչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Աստանալեան, սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն, իրենց սրտահատոր՝ տիկնոջ, մօրը, կնքամօրը, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՖԼՕՐ ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քէօշկէրեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 43 տարեկան հասակին, իր բնակարանին մէջ, 31 Bld. Garibaldi, Իսի լէ Մուլինօ :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ, Դեկտեմբեր 9, ուրբաթ, կէսօրէն վերջ ժամը ճիշդ 13.30, Իսիի St. Lucie des Moulineauxի եկեղեցիին մէջ, 162 Ave. de Verdun:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente):

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան :

Գինեձօն խնճոյք

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Եգիպտացի» կոմիտէի, նոր խումբերու կազմութեան առթիւ, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սասունիի ճաշարանը: Ուտելիքի եւ ծախքերու մասնակցութեան համար 300 ֆրանք: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ :

Խնջոյք պարահանդէս

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ, Դեկտ. 10ին ժամը 8էն մինչեւ լոյս :

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Միրայօժար կը մասնակցին Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ), եւ ԲԵՆՕ (նուագ), Օր. Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (երգ):

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԳԵՒՈՆԵԱՆ (արտասանութիւն) :

ԶԱՒԷՇՏ ԱԴԱՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ կողմէ: Եւրոպական պար կէս գիշերէն վերջ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Մուտք 100 ֆրանք: Տոմսերը կը ծախուին ներկայացման օրը կիչէն, եւ «Ռոստոմ» խումբի ընկերներու մօտ:

Métro Pré St. Gervais, (Seine) քաղաքապետարանի սրահը :

ԳՐԱԿԱՆ ՑՈՒՇ – ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Ջավուշ» խումբի, այս կիրակի՝ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին: Նուիրուած՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան 15ամեակին:

Ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ: Վայրը՝ Պ. Սուրէն Գարախանեանի ճաշարանը : 1 Ave. Thiers :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 11 Դեկտեմբեր, Բ. պահեստի, առաւօտ ժամը 10ին Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, խուլ համրերու խումբին դէմ:

Կրտսերներ Cadets կը մրցին Ժանթիյեիի քաղէններուն դէմ ժամը 13ին:

Մինիմներ (նուազիկներ) C. O. Billancourtի դէմ, Stade des Bruyères, Sèvres, ժամը 14ին:

SALLE GAVEAU, 45 rue la Boëtie
Կիրակի, 11 Դեկտ. ժամը 17ին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (60 Հոգի)
Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Տիկ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԱԼՊԱՆ, **Nina Pavlik**, **Marina Aghababoff**, **Marie - Louise Girod**:

Յայտագրին մաս կը կազմեն Bach, Haendel, Mendelsohn, Wagner, Սիւնի, Ալէմշահ, Խաչատուրեան, Պարթեւեան:

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլ, Dan. 88.65, Պարսամեան 46 rue Richer, Մասիս, 21 rue Saulnier, Պարթեւեան 14 rue Petit, Bot. 99.22:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ Դեկտեմբեր 10, ժամը 9.30ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, պարտադիր ներկայութիւն :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Ֆ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ :

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները եւ սանուհիները այս երկուշաբթի երեկոյեան, 78 rue Rabelais, զպրոցին սրահը, ժամը 8էն մինչեւ 10 : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Հայոց մատուռի մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր սանուհիները :

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —

Ուրբաթ 9 Դեկտ. Սէնթ Մարկրիթի Ակնունի:
Կիրակի 11 Դեկտ. Լա Սիոթայի «Հրայր»:
Կիր. 11 Դեկտ. Էքսի «Համազասպ» :
Կիր. 11 Դեկտ. Կարտանի «Վարանդեան» :
Երկուշաբթի 12 Դեկտ. St. Anneի «Քեռի» :
Երեքշաբթի 13 Դեկտ. St. Jerômeի «Աղբալեան»:

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով :

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան մեծ պարահանդէսին, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Salle au Clubի մէջ, 51 rue Grignan : Orchestre Gomez et ses Virtuoses Մարսիլիոյ առաջնակարգ նուագախումբը: Գեղարուեստական բաժին, հաճելի անակնկալներ, cotillons:

Tenue de soirée ou sombre:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը առաջուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամներուն մօտ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

[illegible]

HARATCH · Fondé en 1925

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 10 Décembre 1949 Շաբաթ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.6022–Նոր շրջանի թիւ 1433

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Երբ կ՚ընդունիք թէ Հայ. Եկեղեցին ալ ազդակ մըն է ազգապահպանման, ինչո՞ւ շատ կը տեսնէք մէկ – երկու մատուռներու կառուցումը, եւրոպական պողոտաներու վրայ :

= Հիմնական տարբերութիւն մը կայ մեր եւ ձեր տեսակէտներուն միջեւ: Մատուռներ, փառաւոր եկեղեցիներ շինուած են արդէն բազմահայ կեդրոններու մէջ, եւ գիտէք թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին :

— Ամէն պարագայի մէջ, կը նպաստեն ազ – գային զգացումներու պահպանման :

= Պայմանաւ որ կարենան հազարաւորներ համախմբել, գոնէ կիրակի օրերը : Ինչպէս, երբեմն, Թուրքիոյ եւ Կովկասի մէջ: Մինչդեռ ... Ո՞ր եւ է առեն հանդիպե՞ր էք Փարիզի, Մարսէյլի երկու փառաւոր տաճարները: Կարելի է մէկ նայուածքով համրել ներկաները: Մեծ մասով ծերունիներ եւ պառաւներ :

— Այդ աղօթարաններուն գոյութիւնն ալ մխիթարութիւն մըն է: Նոյն իսկ ոչ – բարեպաշտներու համար :

= Ձենք վիճիր: Մեր դիտողութիւնը կը վերաբերի աւելի կարեւոր, հիմնական կէտի մը : Կ՚արժէ՞ միլիոններ ծախսել տեղի – անտեղի, երբ ամբողջ սերունդ մըն է որ կ՚օտարանայ, մեր աչքերուն առջեւ :

— Կրնայի՞ք աւելի բաց խօսիլ :

= Անհրաժեշտ չէ մինչեւ Հիւս. Ամերիկա երթալ, չափելու համար մեր կարճատեսութեան խորութիւնը:

— Անշուշտ կ՚ակնարկէք Նիւ Եորքի նոր եկեղեցւոյ շինութեան, յարակից առաջնորդարանով, որուն համար ձեռնարկած են մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան :

= Այո, ահագին ծախքերու տակ մտած · են այդ ձեռնարկին համար, երբ հազիւ կը բաւեհաճին կարգ մը ծաղկոցներ պահել, իսկ մօտէ անդամ չեն անցրներ միջնակարգ վարժարան մը հաստատել :

— Անշուշտ օր մըն ալ այդ մասին կը մտածեն, քանի որ լայն միջոցներ ունին :

= Երանի՛ թէ: Խօսինք Եւրոպայի մասին: Պոլսական թերթ մը անցեալ օր ուրախութեամբ կը հաղորդէր թէ մօտերս պիտի սկսի եկեղեցիի մը շինութիւնը Միլանի մէջ, շնորհիւ բարերարի մը առատաձեռնութեան :

— Գէ՞շ կ՚ընեն, քանի որ դրամն ալ պատրաստ է: Առաջին լուրը ձեր թերթին մէջ կարդացի :

= Գիտէ՞ք Միլանի հայութեան համրանքը— քանի մը հարիւր: Եթէ կարենան, հատ մըն ալ պիտի կառուցանեն Պրիւսէլի մէջ: Գիտնալով հանդերձ որ, միշտ կրնան վարձու եկեղեցի գտնել, պատարագի կամ ուրիշ արարողութեանց համար :

— Ուրի՛շ բան է սեփականը, հայկական ժամը, հոգ չէ թէ համեստ ըլլայ :

= Պայմանաւ որ իրական պահանջի մը ծառայէ եւ ոչ թէ աչքի փոշի դառնայ, ի վնաս աւելի անմիջական, հիմնական մտահոգութեանց :

— Եկեղեցաշինութիւնը ինչո՞վ կը վնասէ աւելի կարեւոր պահանջներու իրագործման :

= Մի՛ ընդմիջէք: Տարիներ առաջ, ազնուափայլ Նիսի հայկական թաղը, Մատլէն, վայելուչ եկեղեցի մը ունեցաւ, շնորհիւ բարերարի մը: Արդ, Բարեգործականի նախկին վարիչ – պատուիրակն է որ կ՚ողբայ տարեցոյցի մը էջերէն, թէ աղօթատեղին «գրեթէ միշտ պարապ է, քանզի հաղուագիւտ եկեղեցասէրներ միայն կը յաճախեն» :

— Այդ ամփոփ թաղին մէ՞ջ ալ :

= Սպասեցէք: Այս ողբը հիւսելէ եւ ընդհանուր անտարբերութիւնը մատնանշելէ վերջ, Հանդստեան կոչուած փաստաբան – բանաստեղծը կ՚առաջարկէ, իբրեւ հրաշագործ դարման. — «Ո՛ւր էր որ բարերար մը Նիսի կեդրոնին մէջ փոքր, բայց ներկայանալի մատուռ մը գնէր կամ կառուցանէր»... Եւ կոչեր կ՚ուղղէ ունեւորներու:

Երբ հայաշատ, համեստ գիւղին մատուռը պարապ կը մնայ, ակնախտիղ փորձութեանց քաղաքին սակաւաթիւ, ցիրուցան Հայե՞րն են որ պիտի լեցնեն նոր մատուռը:

Շ.

ՄԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Տարին տասներկու ամիս փոքր ազդեր կ՚երեւան հայերէն թերթերու մէջ, խնդրելով գրել մէկ էջի վրայ: Գրել մելանով, մաքուր, ընթեռնելի եւայլն :

Կը թուի թէ հարիւր տարի ալ այսպէս պիտի շարունակուի: Մինչեւ որ... հայերէն թերթերը դադրին:

Դեռ շատեր կան որ կը գրեն մատիտով: Խառն ի խուռն :

Շնորհակալութիւն մելանով գրողներուն:

Բայց,— կան որ վերէն վար կը լեցնեն թուղթը: Առանց բաց տող մը ձգելու գլուխը կամ տակը: Առանց լուսանցքի :

Կան ուրիշներ ալ որ կը գրեն քանի մը տեսակ թուղթի վրայ, զանազան չափերով:

Առաջին թուղթը կարճ, երկրորդը լայն: Չորրորդը, հինգերորդը մկրատով կտրուած: Եւ բոլորին ալ երկու էջերը խիտ խիտ լեցուած:

Այնպէս որ, ոչ կրնաս մասերու բաժնել, ոչ ալ փոքր կտորները թուղթի մը վրայ փակցնել, որպէսզի չկորսուին :

Ցաճախ կը հարկադրուիս օրինակել :

Դեռ ուրիշ անհոգութիւններ: Երեւութապէս աննշան, բայց աններելի :

Երբեմն ժողովի, դասախօսութեան ազդեր կը ղրկեն՝ մոռնալով օրն ու ժամը: Կամ ժողովասրահը :

Նոյեմբերի մէջ ենք, ազդ կը ղրկեն Հոկտեմբեր 5 — 6 — 10ի համար: Կամ Նոյեմբերի այս ինչ օրուան համար, երբ Դեկտեմբեր մտած ենք:

Քիչ մը ուշադրութիւն, ի սէր ... աստուծոյ :

Խմբագրութիւնը ամէն յօժարութիւն յանձն կ՚առնէ: Բայց հանելուկներ լուծելու պաշտօն չունի:

ՎԱՀԷ

ՎԱՂԸ, ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

ՄՈՒՐԱՑԻ ՏՕՆԸ

Մանրամասնութիւնները՝ Դ. էջ :

ԹՈՍՔԱՆԻՆԻ, իտալացի հռչակաւոր նուագապետը, որ ցկեանս անդամ նշանակուած էր Ծերակոյտին կողմէ, հեռագիր մը ուղղելով, մերժեց այդ պատիւը, իբրեւ հակառակ իր սկզբունքներուն: «Ես միշտ անտարբեր եմ եղած պատիւներու, ակադեմական տիտղոսներու, չքանշաններու, եւ կ՚ուզեմ կեանքս վերջացնել նոյն պարզութեամբ ինչպէս որ ապրած եմ»:

Գ. ՎԻՇԻՆՍԿԻ, Խ. Միութեան արտաքին նախարարը, որ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին դացած էր յուլիսին, Նիւ Եորքէն մեկնեցաւ յուսախաբ, յայտարարելով թէ «գոհացուցիչ չեն» չորրորդ նստաշրջանին արդիւնքները: Իր կարծիքով, «խաղաղութեան դատը ծանր հարուած մը կրեց այս նստաշրջանին մէջ»: Իր յուսախաբութեան պատճառն այն է որ ընդհ. ժողովը մերժեց խորհրդային բանաձեւը որով «կը դատապարտուէին Մ. Նահանգներուն եւ Մեծն Բրիտանիոյ պատերազմի պատրաստութիւնները», ինչպէս եւ հինգ մեծ պետութիւններէ բաղկացեալ դաշինք մը կնքելու առաջարկը: Այս առթիւ կրկնեց.— «Խ. Միութիւնը պայքարեցաւ խաղաղութեան համար եւ պիտի շարունակէ պայքարիլ, իր ամբողջ հաւատքով, ուժով եւ կամքով»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը (համայնավար) կը ծանուցանէ թէ Գերագոյն Ատեան մը կազմուած է, որուն վճիռները անվերաքննելի են: Այս Ատեանը պիտի դատէ պետութեան դէմ գործուած ոճիրները: Միւս կողմէ, կուսակցութեան անդամները պիտի դատուին ոչ թէ սովորական դատարաններու, այլ կուսակցութեան մասնաւոր ատեաններուն առջեւ: Ոստիկանութեան անդամներն ալ պիտի դատուին իրենց յատուկ ատեաններուն կողմէ :

ԵՕԹԸ «ՄԱՐՇԸԼԵԱՆ» ԵՐԿԻՐՆԵՐԷ եա պահանջուեցաւ 30 միլիոն տոլար, այն ամբաստանութեամբ թէ խախտած են փոխադրութեանց վերաբերեալ համաձայնութիւնը (ապրանքներուն առնուազն 50 առ հարիւրը պէտք է փոխադրուի ամերիկեան նաւերով): Այդ եօթը երկիրներն են.— Ֆրանսա, Անգլիա, Հոլանտա, Պելժիա – Լիւքսէմպուրկ, Շուէտ, Իրլանտա եւ Տանըմարքա:

Քոսթով կ՚ապացուցանէ իր դատաւորները

Ինչպէս հաղորդած էինք, երէկ Պուլկարիոյ նախկին փոխ – վարչապետը, Թրայչօ Քոսթով, որ դատի քաշուած է իբրեւ հայրենադաւ, ուրիշ 10 ամբաստանեալներու հետ, առաջին օրէն իսկ ուրացաւ իրեն վերագրուած մեղադրանքները :

Անգլիացի լրագրող մը — արեւմտեան մամուլին միակ ներկայացուցիչը Նիւ Եորք Թայմզի թղթակցին հետ— կը նկարագրէ առաջին դատավարութիւնը .—

Երկաթեայ վարագոյրին ետեւ կատարուած լրտեսական դատավարութեանց մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ամբաստանեալ մը ժխտեց այն խոստովանութիւնները զորս ըրած էր ոստիկանական հարցաքննութեան ատեն: Անունը՝ Թրայչօ Քոսթով :

Կարճահասակ մարդ մըն է Քոսթով, սեւ մազերով եւ ակնոցաւոր, 52 տարեկան, կանգնած՝ բանուորներու եւ գիւղացիներու ատեանի մը առջեւ: Վճռապէս հերքեց թէ լրտեսութիւն կատարած է ի հաշիւ բրիտանական Ինթելիճընսին, աշխատած՝ Թիթոյի համար եւ մատնած՝ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութիւնը, երբ կը չարչարուէր Պօրիս Թագաւորին ոստիկանութեան կողմէ, 1942ին: (Այդ միջոցին Պուլկարիան խաբիսխ մըն էր Գերմանիոյ համար, Դաշնակիցներուն դէմ, բայց պաշտօնապէս պատերազմ չէր յայտարարած Խ. Միութեան դէմ):

Քոսթովի ուրացումը ապշութիւն պատճառեց դատաւորներուն եւ ամբաստանողներուն : Նախկին փոխ – վարչապետը կը խօսէր ցած եւ հանդարտ, պահէ պահ նայելով ձեռքի թուղթերուն վրայ: Ընդհ. դատախազը հարցուց թէ ե՞տ կ՚առնէ նախապէս ըրած յայտարարութիւնները, որոնք մաս կը կազմեն ամբաստանագրին:

— Այո, ետ կ՚առնեմ, պատասխանեց ամբաստանեալը :

Նախագահը քսան վայրկեան ընդհատեց նիստը, ուսումնասիրելու համար Քոսթովի խոստովանութիւնները, որոնք 32 հազար բառերէ կը բաղկանան :

Երբ նիստը վերսկսաւ, Քոսթով կրկնեց իր ուրացումը: Նախագահը հրամայեց նստիլ, եւ լըման երեք ժամ կարդաց իր յայտարարութիւնը : Քոսթով ամուր մնաց, միայն ընդունելով թէ քաղաքական ծանր սխալներ գործած էր, հակախորհրդային դիրք մը բռնելով անցեալին մէջ : Եւ պնդեց թէ ինք հաւատարիմ համայնավար մըն է:

Պատերազմէն վերջ, Մեծն Բրիտանիա Սոֆիա ղրկած էր զինուորական պատուիրակութիւն մը, հրամանատարութեամբ զօր. Ուոլթըր Օքսլիի: Համաձայն կարդացուած խոստովանութեանց, օր մը Քոսթով ճաշի հրաւիրուեր է զօրավարին կողմէ եւ ներկայացուած գնդ. Պէյլիի, անդամ բրիտանական գաղտնի սպասարկութեան : Ամբաստանեալը կը ժխտէ այս պատմութիւնը :

★ Քոսթովէն վերջ լսուեցաւ Սթեֆանով, նախկին ելմտական նախարար, որ խոստովանեցաւ թէ «Քոսթովի հետ աշխատած է վնասելու Պուլկարիոյ տնտեսութեան, տեսակցութիւններ ունեցած է Եուկոսլաւիոյ վարիչներուն հետ, քննելու համար հակախորհրդային ծրագիրներ»եւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԻԱՅԷՆ Պելկրատ հասած լուրերու համաձայն, յաճախադէպ դարձած են կախաղաններ՝ քաղաքական յանցանքներու համար: Նոյեմբեր 27ին կախաղան մը կանգնելով Թիրանայի նոր շուկային կեդրոնը, 25 տարեկան ·դատապարտեալ մը կախեր են, ինչպէս կը գրէ «Փոլիթիքա»: Մահապարտին մարմինը կախուած մնացեր է 24 ժամ: Պելկրատի թերթերը կը գանգատին թէ այն Եուկոսլաւները որոնք իրենց երկիրը վերադառնալ կ՚ուզեն Ալպանիայէն, կը բանտարկուին եւ կը խոշտանգուին, յետոյ կ՚արտաքսուին վայրենօրէն»:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ դատական նախարարը, Ալէքսիյ Չեփիքա, նոր ազդարարութիւն մը ուղղեց կաթոլիկ եպիսկոպոսներուն, ձաղկելով իրբեւ յետադիմական : Այս առթիւ յարձակեցաւ նաեւ Վատիկանի վրայ, ըսելով թէ անցած են անոր տիրապետութեան օրերը: Նախարարը անուններով յիշեց երեք արքեպիսկոպոսներ, որոնք ուրիշներու հետ մերժած էին ստորագրել Սթալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ ղրկուելիք ուղերձը, մինչդեռ միլիոնաւոր քաղաքացիներ կը ստորագրեն: «Այս եպիսկոպոսները չեն ուզեր ստորագրել, վասնզի ուղերձը կը խօսի ընկերվարութեան մասին որուն համաձայն չեն: Լաւ, գոնէ գիտենք թէ որո՞ւ հետ գործ ունինք: Վատիկանի քաղաքականութիւնը միայն թշուառութիւն եւ դժբախտութիւն կը բերէ »:

« ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ » կը շարունակուին Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Ազգ. Ժողովին ատենապետը կը ծանուցանէ թէ պաշտօնանկ եղած է արտաքին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԵՐՈՍԸ ԴԱՀԻՃԻՆ ՔՈՎ

1914ի Սեպտեմբերին էր:

Թուրքիան զօրաշարժ յայտարարած էր, առաջին աշխարհամարտին մէջ նետուելու համար:

Սեբաստիոյ հայութիւնը, ինչպէս ամբողջ Թուրքիոյ հայութիւնը, իր «օսմանցիական պարտականութիւնը» պիտի կատարէր ...

Զինուորական պիտոյքներու սանձարձակ բռնագրաւումներն սկսած էին: Հայերու ամբարներն ու մթերանոցները, վաճառատուներն ու արհեստանոցները, օր ցերեկով, կը գրաւէին, կը թալանէին :

Հայկական գիւղերուն մէջ աւելի քան ծանր էր կացութիւնը: Քէօր չավուշ մը կամ Քոչալ Հասան մը, իրենց ետեւը ձգած քանի մը Մէհմէտ-Ճիքներ, կը մտնէին տուները, բեւր լուսանքներ կը թափէին եւ կը գրաւէին հայ գիւղացիներու ցորենն ու գարին, պանիրն ու կարագը, էշն ու ձին, կովն ու եզը, այծն ու ոչխարը, թելն ու զուլպան... Զինուորական պիտոյք էր նկատուած ինչ որ իրենց աչքին կը զարնէր: Բացի այդ, ամէնէն ահաւորը, կողոպուտը կողոպտուածին կռնակը բեռցնելով, գրաստի պէս, հսկողութեան տակ, պիտի յանձնուէր Շապին – Գարահիսարի զինուորական կեդրոնական մթերանոցը :

Սահմռկած էր մեր տարաբախտ ժողովուրդը:

Էջմիածնի Ճեմարանէն, դպրոցական արձակուրդով հայրենի գիւղս՝ Կովտուն էի վերադարձած, եւ պատանեկան թարմ աչքերով, անզօր վըկայ մըն էի դարձած, մեր ժողովուրդի անլուր խոշտանգումներուն: Ժողովրդի միակ յոյսը Մուրատն էր դարձած: Հերոսը ներքնապէս կը փոթորկէր եւ կը գուշակէր աղէտին ծանրութիւնը : Պէտք է ելք մը գտնէր:

Կովտունէն ձիերով ճամբայ ինկանք դէպի Սեբաստիա: Մուրատ կ'ուզէր Սեբաստիոյ կուսակալը՝ Մուամմէր տեսնել: Առիթէն օգտուելով ես ալ ընկերացայ իրեն, որպէսզի կուսակալէն արտօնութիւն խնդրեմ կրկին Էջմիածին վերադառնալու :

Մուրատ զինուած էր: Տասնոց ատրճանակը քովէն միշտ կախուած: Մտահոգ էր: Ճանապարհին ինծի միշտ թելադրանքներ ու յանձնարարութիւններ կ'ընէր, որ Թիֆլիզէն անցած ատենս տեսնեմ մեր ղեկավար ընկերները, պատմեմ այստեղի կացութիւնը եւ պէտք եղած լուրերն հաղորդեմ իրեն, անմիջապէս :

— Կը տեսնես, արդէն, աշխարհէքէն կտրուած ենք: Տարաթներ ու ամիսներ պէտք են լուր մը ստանալու եւ ուղղութիւն գծելու համար: Կ'ըսուի թէ Անդրանիկը Թիֆլիզ է անցած, որքա՞ն ճիշդ է, չգիտենք :

Գիւղէն հասանք Սեբաստիա:

Յառնիճաղանճ ամբոխ մը, երբ Մուրատը տեսաւ սկսաւ ակնածանքով դիտել եւ շշնջալ. — « Մուրատ փաշան կուգայ» ...

Ուղղակի գացինք Մուամմէրի բնակարանը : Բակին մէջ տեսանք իր շքախումբը, որ կազմ ու պատրաստ կը սպասէր կուսակալին: Իր թիկնապահը, իսկոյն, յայտնեց թէ « Մուրատ փաշան» է եկած: Մուամմէր իսկոյն պատշգամ ելաւ եւ Մուրատը տեսնելով, սկսաւ գետնէն բարեւ առնել.— « Հրամեցէք, հրամեցէք, փաշաս» ըսելով:

Տունին սանդուղներէն վեր բարձրանալու ատեն, Մուրատ ինծի պատուիրեց.

— Այս սատկելիքը, հաւանօրէն մեզի սուրճ հրամցնէ, մինչեւ ես չխմեմ՝ բերանդ չառնես: Դաւադիր է, կը թունաւորէ մեզ ...

Մտանք հիւրասենեակը :

Նախնական կեղծ ու պատիր ձեւակերպութիւններէ վերջ, Մուամմէր նստաւ, ծայլապատիկ, Մուրատի դէմ – յանդիման եւ սկսաւ խօսիլ Թուրքիոյ անստոյգ վիճակի եւ օսմանեան հայրենիքի փրկութեան մասին:

Խօսակցութեան ատեն ես ուշի – ուշով կը դիտէի երկու հակոտնեայ այս տիպարները: Առիւծը՝ խոյէգի մը քով: Որքան Մուրատ խիզախ, համարձակ եւ անսեթեւեթ կը խօսէր անոր աչքերուն նայելով, նոյնքան Մուամմէր կեղծ ու շողոքորթ ձեւեր կ'առնէր, եւ աչքերուն մէջ քառասուն սատանայ կը խաղար... Մէկը կոչումով իշխանաւոր մը, որ հայ ժողովրդի ցաւերուն իրական պատկերացումն էր, միւսը չարագործ պաշտօնեայ մը, որ Իթթիհատի ջարդարար ծրագիրները կը քօղարկէր: Ի՛նչ համեմատութիւն ...

Մուրատ բողոքեց թէ զինուորական պիտոյից գրաւումը դարձած է չարաշահութեան աղբիւր եւ կողոպուտի միջոց: Ներ, բռնութիւն, խոշտանգում, պէտք է վերջ գտնեն, որ մեր ժողովուրդը կարենայ իր պարտքը կատարել օսմանեան հայրենիքին հանդէպ :

— Անօգնական կ'ինէր տեսայ, կ'որոտար Մուրատ, որ բոկոտն ու արցունքոտ աչքով, գըրաստի պէս, իրենցմէ բռնագրաւուած իրերը կը տանէին մինչեւ Շապին – Գարահիսար ...

— Փաշաս, մի նեղանար, քանի որ այդպէս է, եկուր քեզ ընդհանուր կառավարիչ նշանակեմ Հայերէ գրաւուած զինամթերքներու փոխադրու-

Մուրատի խօսակցութիւնը մարշալ Վորոշիլովի հետ

ԽՄԲ.— Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ ընկեր Բժ. Եր. Խաթանասեանի յուշերը, — «ՄՈՒՐԱՏԻ ՀԵՏ ՓՈԹՈՐԿԻ ՕՐԵՐՈՒՆ», որ հրատարակուեցաւ այս ամառ:

Վաղուան (Կիրակի) հանդէսին առթիւ, ստորեւ կ'արտատպենք ողբացեալ ռազմիկին խօսակցութիւնը մարշալ Վորոշիլովի հետ.—

1918ի Յուլիսին էր:

Շղթայազերծ յեղափոխութիւնը անզուսպ փոթորիկի մոլեգնութիւնով աւերներ էր գործում համայն Ռուսիոյ լայնքին ու երկայնքին: Երթեւեկը դաւադիր խաւարին մէջ մահ գալու պէս մի բան էր: Գնացքը ոչ ժամ ունէր եւ ոչ օր: Թալաններու կողոպուտը առօրեայ երեւոյթներ էին եւ այնքան սովորական, որ անգամ ամենից զգայուն սիրտի համար ընթացիկ մի դէպքի հանգամանք էին կրում: Շահագիտութեան դրդումով սպաննում էին անմեղներին եւ այդ դեռ բաւական չէր, անտէր դոհին մեղադրում էին իբրեւ սպայ կամ անգութ բուրժուա, ամբոխի առելութիւնը դրդելու համար :

Ցարիցինից Մոսկուա գնալ, նշանակում էր սանդարամետի բաւիղներով անցնել, մահուան ուրուականը հալածել : Մուրատն ու Սեպուհը ընդմիշտ հրաժարեցան ուղեւորութիւնից, Լենինի հետ տեսակցելու միտքից: Արդէն Արմաւիրի մէջ խորհրդակցական ժողովն էլ որոշեց Ցարիցինի զինուորական իշխանութեան դիմել, որ ամէն իրաւասութիւն ունէր մեր խնդիրքը ընդունելու եւ գործադրելու :

Արմաւիրում ծանօթացանք Աւագ Կոծինեանի հետ, որ Բագուից էր գալիս, նա պատմեց թէ ինչ ահարկու գօտեմարտ էր մղւում նաւթաշխարհի մէջ թրքական ընտիր զօրամասերի դէմ՝ բոլոր կուսակցութիւնների հետ միաձայն: Պատմեց Ռոստոմի ու Գիւլխանդանեանի աշխատանքի մասին, եւ թէ ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը համաձայնած էր բոլշեւիկների հետ :

Այն ժամանակ ճակատի ընդհ. հրամանատարըն էր Կ. Վորոշիլովը, ներկայիս Սովետների հռչակաւոր մարաջախտը: Ցարիցինի մեր կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Յ. Արղումանեանի միջնորդութեամբ մեզ յաջողուեց մի հանդիպում ունենալ Վորոշիլովի հետ: Ընկ. Արղումանեանը ծանօթութեան լայն շրջանակ ունէր: Իր պարկեշտ, ուղղամիտ եւ հեզահամբոյր նկարագրին շնորհիւ բոլորի մէջ ներշնչած էր համակրանք եւ վստահութիւն: Մասնակցել էր Ցարիցինի գիւղացիական համագումարին, ուր հանդէս էր եկել իր ողջմիտ եւ գործնապաշտ թելադրութիւններով : Թէեւ Ղարաբաղցի էր, բայց իր ուսումը կատարելագործել էր ռուսական համալսարանում: Նա թարգմանն էր Մուրատին եւ Սեպուհին :

Զօրսով մտանք Վորոշիլովի սենեակը, որ անզարդ, մերկ ու անպաճոյճ էր: Մի հնամաշ սեղան, մի քանի հասարակ աթոռներ եւ պատերի վրայ զանազան զինուորական քարտէզներ — ահա ամբողջ կահն ու կարասին այդ հռչակաւոր հրամանատարի խուցին : Վորոշիլովը անգլիական թէրնչ էր հագուած, սակայն առանց ուսադիրի : Համազգեստի միայն գլխարկն էր ռուսական: Ածիլուած էր կունտ ու կլոր: Ուշիմ եւ աշխոյժ աչքերով շատ համակրելի մի երիտասարդ էր, որ իր լեցունութեամբ, արտայայտիչ անհոգութեամբ երեւոյթն էր թելադրում բուրժուական նիստուկացին վարժ մէկ անձի: Իր բարեհամբոյր կերպարանքը յեղափոխականի տպաւորութիւն չէր ձգում :

Մեզ ընդունեց սիրալիր ընդառաջումով: Ուրախութեան անկեղծ ժպիտով սեղմեց Մուրատի եւ Սեպուհի ձեռքերը, ու երբ հերթը ինձ հասաւ, իմ վրայ նետեց այնպիսի մի ակնարկ, որ կարծես ուզում էր ասել.— սա խլէզը ինչի՞ է այստեղ :

Ապա Վորոշիլով աշխուժով ու համբերատար ստորաստակամութեամբ լսեց Սեպուհի բացատրութիւնները: Մեր նպատակն է, ասաց Սեպուհը, Բագու գնալ կռուելու թրքական ներխուժող

բանակի դէմ: Մանրամասնեց քաղաքական, զինուորական եւ ռազմագիտական այն կարեւորութիւնը, որ Բագուն է ներկայացնում Ռուսիոյ եւ Հայաստանի համար: Սակայն անիմաստ էր Բագու գնալ առանց իրենց հետ մի կարեւոր զօրամաս տանելու :

Սեպուհը յայտնեց թէ իրազեկ ենք այն հըսկայ պայքարին, որ Սովետները այժմ մղում են. խորապէս գիտակ ենք, որ իրենք էլ զինուորի սուր կարիք ունեն: Մեր խնդրածը շատ պարզ է: Մենք տեղեկացել ենք արժանահաւատ ու վստահելի ճամբորդներից ,որ Կուրսկի եւ Վորոնէժի շրջանում կան հազարաւոր հայ զինուորներ, որոնք , վստահ ենք, պիտի քաջաբար ու աւելի տրդիւնաւէտ կերպով կռուէին Բագուի մէջ, ուր իրենց դէմ ճակատողը մեր դարաւոր թշնամին էր: Եթէ հրամանատարը միջոցներ ստեղծէ մեզանից մէկին այդ շրջանները գնալ, հաւաքելու համար հայ զինուորներին, մեծ ծառայութիւն մատուցած կը լինի ընդհանուր դատին: Եւ կամ հրամանատարը հրահանգէ այնտեղի իշխանութիւններին, որ զինուորները ուղարկուին Ցարիցին, այստեղից Բագու մեկնելու համար: Մերոնք նախամեծար էին համարում, որ մեզնից մէկը անպատճառ Կուրսկ ու Վորոնէժ գնայ, որ շփման մէջ մտնի հայ զինուորների հետ, պարզէ նրանց կացութիւնը եւ հրահրէ նրանց հայրենասիրական եռանդը: Տուն վերադառնալու կարօտը խարանում էր յոգնատանջ զինուորի հոգին. զզուել ու պարտասել էր նա անընդհատ կռուից: Երկիւղ էինք կրում, որ Ռուսերին չէր կարող վստահել այդ կենսական աշխատանքը: Սեպուհը ցաւ յայտնեց, որ հնարաւորութիւն չի տրւում իրենց Մոսկուա գնալու, Լենինի հետ տեսակցելու համար: Խնդրին գործնական ծալքերը լուսաբանելու համար Վորոշիլովի մի քանի հարցումներից յետոյ, յանկարծ հրամանատարը շատ ծանր եւ հատիկ բառերով հարց տուեց.

- Դուք՝ Դաշնակցութիւնը , Սովետների հե՞տ էք :

Սեպուհի համար անակնկալ էր: Բագուի մէջ արդէն գործակցում ենք բոլշեւիկների, Շահումեանի հետ: Հարցումին էութիւնը Սեպուհի միտքին չհասաւ: Տեսայ, որ Մուրատը ձեռքով նշան արաւ ընկեր Արղումանեանին , որ ինք պիտի պատասխանէ հրամանատարին: Մինչ այդ խոհուն, անխօս ու հլու ունկնդիր Մուրատը , յանկարծ խոր քունից զարթնողի պէս, ցնցեց բաշերը ու կրկէս նետուեց: Մտաւորապէս տասնեւհինգ վայրկեան մի ճառ ասաց Դաշնակցութեան եւ ընկերվարութեան մասին, փաստելու համար որ Դաշնակցութեան բովանդակ գործունէութիւնը եղել է կռիւ՝ յանուն ընկերվարական սկզբունքների: Չեմ յիշում իր բոլոր խօսքերը, բայց յիշում եմ վճիտ կերպով մէկ բան, որ ասաց առանձին շեշտով եւ հաստատ համոզումի թոնով: Հայ ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ պրոլետար է. պրոլետարէն ալ աւելի վատ :

— Աղքատ, գրկուած, շղթայուած, հալածուած, կոտորուած եւ ջախջախուած: Ընկեր հրամանատար, ռուս պրոլետարը յեղափոխուեց դըժգոհ իր վիճակից. մենք՝ Հայերս երջանիկ կը լինէինք եթէ ռուս պրոլետարին դէթ ազատութիւնն ունենայինք: Դուք զէնք էք վերցրել ազատութեան եւ հաւասարութեան համար, մենք որ ընկերվարական ենք մեր ուղնուծուծով, այլեւ տարակոյս կարո՞ղ է լինել, որ մենք ձեզ հետ ենք:

Մուրատի խօսքերը յստակ ու անսեթեւեթ էին. բացատրութիւնները ճիշդ ու մեկին, իսկ տրամաբանութիւնը իր ճկունութեամբ եւ հետեւողականութեամբ ինձ ապշեցրեց: Նկատեցի որոշ կերպով, որ Վորոշիլով հմայուած էր Մուրատի անձնաւորութիւնով: Սեպուհը անպատում գոհունակութեան ժպիտը դէմքին, ուշադրութեամբ դիտում էր Վորոշիլովի վրայ թողած խոր տպաւորութիւնը: Ճառը աւարտած էր, սակայն Վորոշիլովը դեռ շարունակում էր դիտել Մուրատը, նրա շարժուձեւերը :

Թերեւս մտածում էր.— սա ինչ մարդ էր , որ թէեւ դպրոց չէ տեսել, սակայն խորք ունէր, անսպառ եռանդ ու մանաւանդ անկեղծ նուիրում իր ժողովուրդի հանդէպ: Հակառակ որ իրան ներկայանալիս հաղորդել էինք, թէ ո՞րն է Մուրատը, այնուամենայնիւ նորէն հարց տուեց, որ խօսողը ո՞ր մէկն էր, Մուրա՞տը թէ Սեպուհը :

Վորոշիլով ցաւ յայտնեց, որ ինք վճռական որոշում տալ չէր կարող: Մի քանի օրից Ցարիցին պիտի այցելէ Ազգերի գործակատարը՝ Ստալինը, որի առջեւ պիտի դնէ հարցը եւ խոստացաւ, որ ջանք պիտի չխնայէ, որ մեր խնդիրքը նպաստաւոր լուծում ստանայ :

... Շէնքից դուրս գալիս Մուրատի ձեռքը բռնեցի ու հիացումով ասացի .

— « Մուրատ ջան, գիտէի որ պերճաբան ճառախօս ես, բայց արի տես, որ հռչակաւոր էլ ընկերվարական ես եղել: Իմ աղբէր, մինչեւ հիմա այս շնորհքը ինչո՞ւ թաղցրել էիր մեզնից: Սա ի՞նչ ճառ էր, տնաշէն: Ժողէսը խալթ է կերել քովդ» :

Մուրատ պատասխան չտուաւ: Խորասուզուել

թեան գործին, պատասխանեց Մուամմէր:

— Ընդհանո՛ւր կառավարիչ: ԵՍ ԻՄ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱՐՑՈՒՆՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ ՉԵՄ ԿՐՆԱՐ ԸԼԼԱԼ: Ես մէկ բան կը խնդրեմ իմ ժողովրդին համար.— Արդար ըլլալ եւ սանձ դնել բռնութիւններուն ...

Տեսակցութիւնը վերջացած էր:

Մուամմէր, Իթթիհատի այն դահիճներէն էր, որ 1915ին Սեբաստիոյ ամբողջ հայութիւնը արեան մէջ կը խեղդէր եւ Մուրատի գլուխը գրաւի կը դնէր...

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԽՄԲ.— Զինադադարին այս երէցն ալ աքսորուեցաւ Մալթա, ուրիշ 70—80 ջարդարարներու հետ, իբրեւ թէ դատուելու համար, բայց յետոյ արձակեցին: Սատկեցաւ հիւծախտէն:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՐԴԻ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
(Զրոյց Գառզուի հետ)

Փարիզը այն բացառիկ քաղաքն է որ հակառակ երկրին անցուցած պատերազմներուն կամ տնտեսական տագնապներուն, կը մնայ միտքի եւ արուեստի առաջին եւ տիրական կեդրոնը: Ան է որ մէջտեղ կը բերէ, կը ներշնչէ կամ իր վերջին խօսքը կ՚ըսէ որեւէ գրագէտի կամ արուեստագէտի մասին: Ան է որ կ՚ոգեւորէ:

Փարիզի աշունը հազիւ քանի մը շաբթուան հանգիստէ մը վերջ, կը բերէ ամէն տարի նոր շունչ մը, նոր հաւատք մը, նոր ճաշակ մը բոլոր ասպարէզներուն մէջ:

Այս անգամ եւս, Salon d'Automneէն, Gauguinի ցուցահանդէսէն եւ ուրիշ բազմաթիւ գեղարուեստական ցուցադրութիւններէ վերջ, ստեղծեց «Արդի Նկարչութեան Մրցանակը»: (Ցուցահանդէսը, որ բացուած էր Musée des Arts Décoratifsի մէկ սրահին մէջ, նոյ. 25ին, փակուեցաւ Դեկտեմբեր 9ին):

Այս մրցանակը, որ հաստատուած է հովանաւորութեամբ Opéra շաբաթաթերթին, շնորհիւ երկու արուեստասէր նուիրատուներու աջակցութեան, շահեցաւ այս տարի ծանօթ նկարիչ Desnoyer միայն մէկ ձայնի տարբերութեամբ: Երկրորդ հանդիսացան հայ տաղանդաւոր նկարիչը, Գառզու եւ Լոռժու:

Եօթանասունէրկու մասնակցողներու մէջ որոնք բոլորն ալ հանրածանօթ եւ ընտիր նկարիչներ են, ինչպէս Պէն, Օժամ, Քավայէս, Տէփիէռ, Կէօրկ, Սեվերինի եւ ուրիշներ, Գառզուի դրուած դիրքը խիկապէս նշանակալից է, իր արուեստին նուիրագործման տեսակէտով:

Գառզուի նկարչութիւնը յստակ է, ներդաշնակ իր անուշ գոյներով եւ հաւասարակշռուած: Զուտի գոյներու ընդհարում: Ամուր են իր գիծերը, կտրուկ եւ նուրբ: Հակառակ երեւութապէս պաղ գոյներուն, ամբողջ գործէն կը բխի հրապուրիչ ներդաշնակութիւն մը: Իր ներկայացուցած նկարն էր «Le Sacrifice» (Զոհաբերութիւնը), մեծ յօրինուածք մը (composition): Դժուար է նկարագրել զայն: Բաներ կան զորս պէտք է տեսնել: Այս առիթէն օգտուելով, քանի մը հարցումներ ուղղեցի երիտասարդ նկարիչին.

— Կրնա՞ք պարզել մրցանակին նպատակը եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալ կազմակերպութեան մասին:

— Գլխաւոր նպատակն է տեսակ մը հակազդեցութիւն յառաջ բերել ներկայ նկարչութեան մէջ որ չարաչար գործածելով Մաթիսներու ուղղութիւնը եւ արուեստը, ստեղծած է դիւրին նկարչութիւն մը, չէ կրցած ներդաշնակութիւն մը դնել ձեւին եւ նիւթին մէջ: Ծանօթ քննադատ

էր մտատանջ խոհերի խորքում: Հանեց լայնածաւալ թաշկինակը ու աչքերի անկիւններն էր սրբում: Մուրատը արցունքի խաղովակների խցում ունէր: Արտասուքը յաճախ լճանում էր աչքերի մէջ եւ տեսողութեան արգելք լինում, մանաւանդ երբ յուզուած էր եւ կամ մտախոհ:

ԵՐ. ԽԱԹԱՆԱՍԵԱՆ

Վալտեմառ Ժորժ, որ յղացաւ այս գաղափարը, կը բացատրէ նպատակը.— «Զատելով մասնակցողներուն որոշ նիւթ մը, ուզեցինք ազատ ձգել զանոնք, առաջարկելով զարգացնել նկարչութեան առաջնակարգ ձեւը,— Compositionը (Յօրինում): Երկու նուիրատուներէն զատ, քննիչ մարմնին կը մասնակցին յայտնի քննադատներ եւ արուեստագէտներ ինչպէս Շարանսօլ, Քասու, Քլօտ–Ռոժէ Մաքս, Քիւնսդլեռ եւ ուրիշներ:

— Քանի՞ հոգի մասնակցեցան:

— Եօթ հարիւր մասնակցողներէն ընտրուեցան 72 հոգի, որոնցմէ 15 հոգի մնացին մրցանակին համար, բայց միայն երրորդ անգամին Desnoyer առաւ 5 ձայն, իսկ Lorjouն եւ ես 4ական:

— Իմացայ թէ ձեր նկարն ալ գնուած է:

— Այո, Տէնուայէի նկարը իբրեւ առաջին մրցանակ գնուեցաւ երեք հարիւր հազար Ֆրանքի, նուիրուելով Musée des Arts Décoratifsի, իսկ Լոռժուի եւ իմ նկարներս՝ զուտաւ, կարծեմ Լիոնի թանգարանին համար:

— Ի՞նչ է ձեր ընդհանուր կարծիքը արդի նկարչութեան մասին:

Փափուկ եւ դժուարին հարց մը, քանի որ Գառզու ինքն ալ մաս կը կազմէ անոր:

— Առաջին վնասը արդի նկարչութեան համար եղած է Մոռիս Տրնիի տեսութիւնը, որուն համաձայն նկար մը կին, կամ ձի կամ որեւէ բան ըլլալէ առաջ, պէտք է ըլլայ գոյներու ամբողջութիւն մը, որոշ դասաւորումով մը: Ասիկա տեւած է մինչեւ Surréalisme, որ առաջ բերած է ճիշդ հակառակ պատկերը: Անշուշտ միւս ծայրայեղութիւնն ալ վնասակար է, քանի որ զուտ դրական հանգամանք մը կ՚ունենայ: Անհրաժեշտը երկուքին ներդաշնակութիւնն է, ինչ որ կը պակսի հիմա: Հիները ունէին ատիկա, որովհետեւ ինչպէս Թիցիանօ մը, ամէնէն առաջ կ՚արտայայտէին հանճարը: Ես կը սիրեմ Ութրիլլօն, Մաթիսը, Պրաքը, բայց ոչ այսպէս կոչուած sous-matisseներ կամ աւելի վար բաներ:

Գառզու կը հաւատայ ֆրանսական նկարչութեան: Ֆրանսական միտքը այս ճիւղին մէջ ալ, ինչպէս գրականութեան, երաժշտութեան, թատերագրութեան մէջ, ունի հաւասարակշռութեան, պարզութեան, յստակութեան, ճաշակի եւ կշռոյթի հաղուագիւտ ներդաշնակութիւնը:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻ.— Նոյեմբեր 27ին քաղաքապետարանի հսկայ սրահին մէջ, մեծ խանդավառութեամբ տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, նախաձեռնութեամբ Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Ֆր. Կ. Խաչի: S.F.I.O.ի Իսիի մասնաճիւղը եւս իր երկու բանախօսները ղրկած էր:

Բացառիկ էր հանդէսը իր բովանդակութեամբ: Սրահը լեցուն էր, մօտ 1200 հոգի: Ազատութեան եւ հայրենիքի կարօտով տոչորուած հայրենակիցներ եկած էին Դաշնակցութեան խօսքը լսելու: Կարդապահութիւնը կատարեալ էր, բեմին վրայ կ՚երեւային Հ. Յ. Դ. Եռագոյնութեան եւ Ժան Ժոռէսի մեծադիր լուսանկարները:

Հանդէսը բացին Նոր Սերունդէն խումբ մը աղջիկներ «Մարսէյյէզ»ով, եւ «Մշակ բանուոր»ով: Նախագահը ընկեր Խ. Վշտունի, բացման ճառով մը, մանաւորաբար ծանրացաւ երեք առաքեալներու, Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի վրայ եւ ըսաւ «անոնք ունենալով միտքը, գործը եւ ուժը, ազգային ու մարդկային գաղափարներ տարածեցին մեր երկրին մէջ, հայ ժողովուրդը դարձնելով Ազգ:

Առաջին բանախօսը մեր սիրելի Նարդունին, ծափերու տարափի մը տակ բեմ բարձրանալով, այս օրուան մեր իրական կեանքը պարզեց հայրենիքէն ներս թէ երկրէն դուրս: Փաստացի օրինակներով ու ժողովուրդին հասկնալի լեզուով: «Իր սկզբնական օրերուն Դաշնակցութիւնը կը հալածուէր հայ հարուստներէն, յետոյ հարուստներուն միացան կղերականները, հայ ժողովուրդը երկու մասի բաժնելու համար, որպէսզի իրենց հանգիստը չխանգարուի, իսկ այսօր Դաշնակցութիւնը հալածելու են ելեր օտարին հլու հպատակ հայ մունետիկներ, որոնք թէեւ հայ, օտարէն, Ռուսէն կամ Թուրքէն վարձկուած հակադաշնակցական միջոցը կը ցանեն: Անոնք ոչ թէ կը պայքարին Դաշնակցութեան դէմ, այլ հայ ժողովուրդին դէմ: Հակառակ անոնց ստորին դաւերուն, հայութիւնը միշտ Դաշնակցութեան հետ է, վկայ՝ այս բազմութիւնը: Այսօր Դաշնակցութեան տօնն է, լոյսի եւ արեւի օր մըն է, կաղդոյրի օր մը: Երանի թէ միտքով ու հոգիով աղքատ մեր հակառակորդները հոս ըլլային, եւ տեսնէին»: Ծափերու տարափի մը տակ շարունակելով իր ճառը, բանախօսը Դաշնակցութիւնը նմանցուց Արարատին, իսկ հայ աղատատենչ ժողովուրդը՝ արծիւներու, որոնք իրենց ազատ թռիչքը միշտ բարձր լեռներու վրայ կը կատարեն: Հայ ժողովուրդն ալ իր ազատութիւնը վերագտնելու համար միշտ ապաւինած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այդ բարձր գագաթին:

Երկրորդ բանախօսն էր, Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը, ընկեր Վ. Պարոնվարդեան, որ ֆրանսերէն գրաւոր ճառով մը բացատրեց Հ. Յ. Դ. կատարած աշխատանքները, 30 տարի երկրին մէջ եւ 30 տարի երկրէն դուրս եւ թելադրեց մանաւորաբար երիտասարդներուն, որ կարդան ազգային պատմութիւնը:

Երրորդ բանախօսն էր S. F. I. O.ի տեղական մասնաճիւղին քարտուղարը Պ. Berle, «Այն օրէն ի վեր որ շփում ունեցանք ձեզի հետ, լաւ կը ճանչնանք հայ ազգը, պարկեշտ, ստեղծագործ եւ աշխատասէր ժողովուրդ մըն էք եւ հաւատարիմ բարեկամը Ֆրանսացիներուն: Պահեցէք ձեր ազգային գոյութիւնը որպէսզի կարենաք օգտակար ըլլալ ձեր երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսային, որովհետեւ այն որ կ՚ուրանայ իր ազգութիւնը, կ՚ուրանայ նաեւ իր բարեկամութիւնները: Ձեր յանցանքը այն է որ մեզի նման կը սիրէք ազատութիւնը: Շարունակեցէք ձեր ազատութեան եւ գոյութեան պայքարը, մի թողուք որ էջր ուղտին առաջնորդ ըլլայ, ինչպէս ըսաւ Պ. Նարդունին»: Խօսք առաւ նաեւ ընկերվարական փոխ քաղաքապետ Պ. Silvestre, որ պարզեց Հայերու ծառայութիւնը պատերազմի ընթացքին, մանաւանդ հայ գինուորներու քաջութիւնները եւ իրենց պատրաստակամութիւնը յայտնեց օգնելու հայ դատին, երբ որ պէտք է: Ճառը վերջացուց

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍՐՎԱՋԷՆ ՊՈԼԻՍ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Զատիկի երրորդ օրը տեսանք, որ քանի մը ստորկաններ եկան Տուզասար: Այդ տեսնելով, նոյն դաշտին մէջ աննշան տեղ մը փոս մը իջանք:

Հոն երդում ըրինք եւ ուխտեցինք ոեւէ պարագային անձնատուր չըլլալ եւ որոշեցինք, որ մինչեւ մեր խումբին վերջին անդամը կռուելով մեռնինք եւ ոեւէ պարագայի եւ ոեւէ պատճառով ողջ չանցնինք թշնամիին ձեռքը:

Կէս օրին ժամանակները հեռադիտակով տեսանք, որ կին մը կուգայ, բարձրահասակ էր, նիհար եւ նման էր Քրդուհիի. լրտես կարծեցինք: Մեզ հաց բերող տուզասարցիները, քահերնին ուսերնուն վրայ, բանուորի ձեւով մօտեցան անոր եւ հարցուփորձեցին եւ մեզի լուր բերին, թէ կասկածելի է: Ընկերները ըսին. «Պէտք է սպաննել»: Ես թոյլ չտուի: «Գուցէ մեզի պէս ցաւոտ մէկն է», ըսի: Կինը գնաց դէպի հիւսիս, Ալիս գետին ափն ի վեր:

Իրիկունը կնոջ անցած ճամբով գացինք Ուշգրնամ (ուխտատեղի), ուր հնութիւններ կան եւ հարիւրաւոր քարայրներ: Ցուրտը անտանելի էր, մանաւանդ երբ անշարժ նստած էինք: Միայն Եղօն չէր մսեր. իր հետ ունէր 12 օխանոց թիթեղէ ամանով օղի. անդադար կը խմէր ու կը խօսէր. կ՚ըսէր առակներ, կատակներ կ՚ընէր եւ իր ուրախութիւնով կը վարակէր մեզ:

Գիշերուան ժամը 2ին գետին միւս կողմը տեսանք որոշուած նշանը. կրակ վառելով մեզ պիտի իմացնէին, թէ երբ կրնանք գիւղ երթալ: Տուզասարցիք, որ Հնչակեան էին, լուր տուած էին Կառվայ գիւղի ամբողջ Հնչակեաններուն եւ խմբերով եկած էին մեզ դիմաւորելու: Մենք մեր կարգին տրուած նշանին վրայ մօտեցանք գետափին. բայց գետը այնքան կատղած ու փրփրած էր, որ անկարելի էր անցնիլ: Մէկ ափունքէն միւսը հազիւ իրարու ձայն կը լսենք: Հասկցանք, որ իրենց հետ էին տէրտէրը, որ իմ ուսուցիչս էր, Տէր Ուսրոս քահանան, հին յեղափոխական եւ աքանչելի մարդ մը, Հաճի Սարգիսը, հարուստ եւ համեստ անձ մը, Նազարը եւ մեր գիւղացի ուստա Գալուստը:

Իրենց վերջին խօսքն այն եղաւ, որ այլեւս այսօր ժամանակը անցած է, թէ հետեւեալ օրը դոմէշի սայլեր կը բերեն եւ մեզի կ՚անցընեն:

Իմացեր էինք, որ գիւղը թշուառ վիճակի մէջ է, շատերը տիֆէ վարակուած են եւ ամէն տուն հիւանդ կայ ու ամէնքը սնանկացած են, բայց իրենց ցաւին ու հողին մէջ մեծ եռանդով օգնութեան կուգային մեզի եւ իրենց աջակցութիւնը չէր կարելի մերժել:

Գիւղացին սովորութիւն ունի իր ջուրը գետէն կրելու, այնպէս որ, թէեւ գիւղը լիքն էր ստորկաններով, անոնք առանց կասկած ներշնչելու երկրորդ օրը բերին սայլերը եւ անցան մեր ափունքը. գետը վարարած էր եւ գոմէշներուն հաւիւ գլուխները կ՚երեւային. այս պայմաններու մէջ մեզ անցուցին եւ գացինք գիւղը: Մեզ այնպիսի ընդունելութիւն ըրին, որպիսին չէինք կարող նոյնիսկ երեւակայել. յուզմունքէ եւ ուրախութենէ կ՚արտասուէին եւ եղբայրական զգացումը այնքան մեզ սերտօրէն կը կապէր, որ վտանգ ու մահ թեթեւ կը զգայինք:

— Մեզ համար մեծ երջանկութիւն է ձեզ հիւրընկալել, ձեզ կը պահպանենք ամէն գնով կ՚ըսէին:

Նստեցանք ու խօսեցանք եւ իմացանք նոր եւ տխուր լուրեր:

Նոյն օրը կուսակալը յայտներ էր Հաֆըզէ հազարապետ Րիզա պէյին, թէ ինծի ոեւէ բան չի սպառնար, եթէ երթամ յանձնուիմ. հազարապետը իմ բարեկամս էր, այդ պատճառով կուսակալը յանձնարարեր էր իրեն, որ զիս վստահեցնէ եւ համոզէ: Միւս կողմանէ կառավարութիւնը ղրկած էր Գրիգոր Տէրտէրեանը, որ իմ սանահայրս է, մօրս քով, որպէսզի զայն համոզէ եւ դրդէ, որ մայրս զիս գտնելով ղրկէ կառավարութեան: Մայրս փորձուած եւ քաջ կին էր. մեր փոքր հասակէն իր զգուշաւորութեամբ եւ անվախութեամբ քանի անգամներ մեզ ազատեր էր վտանգէ:

Մայրս կը պատասխանէ.

— Ես ոեւէ տեղեկութիւն չունիմ. կառավարութեան թեւր երկար է, կրնայ տղաս ձերբակալել, երբ որ ուզէ:

Գրիգորը վերադարձին հանդիպեցաւ Կառվայ գիւղը եւ մեր գիւղէն տեղեկութիւններ բերաւ:

ԶԱՊԷԼ ԽՍԱՅԵԱՆ

գոչելով — « Կեցցէ Դաշնակցութիւնը, կեցցէ ֆրանսական ընկերվարական կուսակցութիւնը » ։

Վերջին խօսողը եղաւ ընկեր Խ. Մկրտիչեան, որ մանաւորապէս ողջունեց բոլոր այն ընկերները որոնք իրենց գաղափարներուն համար կը տառապին աքսորավայրերու մէջ։ Յիշեց դէպքեր ու դէմքեր, վերջին յիսնամեակէն, որոնց ազգային եւ ժողովրդանուէր գործունէութեան շնորհիւ Թուրքը չկրցաւ թաղել հայ ժողովուրդը եւ անոր պատմութիւնը։ Այսօր ալ ոչ ոք՝ կրնայ թաղել զայն, միշտ շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան» ։

Գեղարուեստական բաժինն ալ ճոխ էր։ Ժողովուրդի զաւակներ, Փարիզի եւ արուարձաններու հանդէսներուն փայլ տուող երգչուհիներ, մէջ ընդ մէջ երգեցին ու արտասանեցին, ինչպէս Օր. Մ. Մուրատեան «Կռունկ»ը եւ «Կարօտ»ը, Օր. Ա. Քէօսէեան «Կաքաւը» եւ «Խորոտիկ»ը, իսկ Օր. Մ. Կառվարենց Կոմիտասի «Գարունը», Ալէմշահի «Իմ երգը» եւ Սրուանձտեանցի «Պճին – կօն»։ Օր. Թ. Օզտաեան Դ. Վարուժանի « Առկայծ ճրագը» , դերասան Յ. Ուզունեան «Հայրենի հողը» (խորհրդահայ գրականութենէն) ։ Օփերա Քոմիքի մեր պարուհին, Օր. Ռէժինա Յովհաննէսեան իր պարերով բոլորին հիացում պատճառեց, թառով իրեն կ'ընկերանար հայրը, Գ. Գարեգին ընկեր Բենլի հետ ։ Վերջին երկու արուեստագէտներուն նուագած հայրենաշունչ երգերը, «Մայր Արաքսի», «Կռունկը», « Գնդակ որոտաց» եւայլն, աւելի բարձրացուցին տրամադրութիւնները։ Վերջին պահուն ներկայացուեցան երկու արարներ Ղ. Մելոյեանի «Վասպուրականի հերոսամարտ»էն, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. Հապէշեանի։

Նախագահին շնորհակալութեան խօսքերէն վերջ, սկսան եւրոպական պարերը տեւելով մինչեւ կէս գիշեր, իսկ քովնտի սրահին մէջ տեղի կ'ունենար հայկական խնջոյքը, նոյնպէս մինչեւ կէս գիշեր ։

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

գործերու յանձնաժողովին Նախագահը, Վիլհելմ Նովի, որ միեւնոյն ատեն խմբագրապետն էր համայնավար պաշտօնաթերթին։ Ազգ. Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց քաղաքային այն օրէնքը որ պարտաւորիչ կը դարձնէ քաղաքային ամուսնութիւնը, կը խստացնէ ամուսնալուծման կանոնները եւ կ'արտօնէ որ կին մը պահէ իր մականունը։ Օրէնքը, որ գործադրելի է յունուար 1էն սկսեալ, հաւասար կը նկատէ օրինաւոր եւ ապօրէն զաւակները։ Ծրագիրը հիմնուած է Խ. Միութեան օրէնքին վրայ ։

ԻՏԱԼԻՈՅ Ծերակոյտը 67ի դէմ 177 ձայնով որոշեց արգիլել պոռնկութիւնը։ Այս օրէնքին ենթակայ են 4400 գաղտնի տուներ եւ 36 հազար արտօնեալ ցնծուհիներ, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ դաշինքով, Ֆրանսայի զինագործութեան դերը պիտի ըլլայ հրասայլեր եւ ծանր թնդանօթներ շինել։ Անգլիա պիտի կառուցանէ օդանաւեր եւ մարտանաւեր, իսկ Իտալիա՝ միջին եւ թեթեւ զէնքեր, փոքր նաւեր, մեքենաներ, հիւսուածեղէն։ Իւրաքանչիւր պետութիւն անհրաժեշտ հում նիւթը պիտի ստանայ, գործադրելու համար վերազինման ծրագիրը ։

ԱՐԵՒԵԼ. ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Սաքսոնիա նահանգին ուսուցիչները որոշեցին «ջնջել Քրիստոսը տօնակատարութեան ծրագրէն, ինչպէս եւ ամէն կրօնական զգացում դպրոցներէն»։ Ծնունդը պիտի համարուի «գարնանային ժողովրդական տօն մը»։ Քրիստոնէական կազմակերպութիւնները բողոքեցին այս որոշման դէմ ։

ՍԹԱԼԻՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 70ամեակին առթիւ մէկ շոգեկառք լեցուն —չորս վակոն— նուէրներ ճամբայ հանուած են Փէշթայէն։ Կառախումբ մըն ալ Պուքրէշի մէջ պատրաստուած է։ Կ'ըսուի թէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ 50 եւ հարիւր քուրոննոց արծաթ դրամներ պիտի հանուին Սթալինի նկարով, ինչ որ աննախընթաց է ազգերու պատմութեան մէջ։ Փարիզի համայնավարներն ալ կը շարունակեն այլազան նուէրներ հաւաքել եւ ուղերձներ ստորագրել տալ ։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ ԱԼ սպարապետ մը «փոխ պիտի տայ » Խ. Միութիւնը, լայն իրաւասութիւններով։ Անունը՝ զօր. Կրենով։ Միւս արբանեակ երկիրներու «վարձու » սպարապետներն ալ պիտի նշանակուին մօտերս, ինչպէս կը հաղորդեն իրազեկ աղբիւրէ ։

ԳԱՀԻՐԷ – ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ ճեպընթացը ճամբորդներու կառախումբի մը ընդհարեցաւ Աղեքսանդրիոյ մօտ։ Հինգ հոգի մեռան, 31 հոգի վիրաւորուեցան ։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԸ, որ 50 միլիառ ֆրանք էր այս տարի, 83 միլիառ կը հաշուեն 1950ի համար։ Կը խորհուի արձակել բազմաթիւ պաշտօնեաներ։ Խլրտումները սկսած են արդէն ։

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente)։

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին բոլոր ազգային կազմակերպութիւնները իրենց ներկայութեամբ մասնակցիլ յարգանքի այս արտայայտութեան ։

Խնճոյք պարահանդէս

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբին կողմէ, Դեկտ. 10ին ժամը 8էն մինչեւ լոյս ։

Կը նախագահէ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Սիրայօժար կը մասնակցին Պ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ), եւ ԲԷՆՕ (նուագ), Օր. Օր. ԱՍՏՂԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ եւ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ (երգ)։

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԳԵՒՈՆԵԱՆ(արտասանութիւն) ։

ՉԱՒԵՇՏ ԱԴԱՄԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ կողմէ։ Եւրոպական պար կէս գիշերէն վերջ՝ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆի նուագախումբով։

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիններով։

Մուտք 100 Ֆրանք։ Տոմսերը կը ծախուին ներկայացման օրը կիչէն, եւ «Ռոստոմ» խումբի ընկերներու մօտ։

Métro Pré St. Gervais, (Seine) քաղաքապետարանի սրահը ։

ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇ – ԵՐԵԿՈՅ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբի, այս կիրակի՝ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին։ Նուիրուած՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

մահուան 15ամեակին։

Ողբացեալ ընկերոջ կեանքն ու գործը կը ներկայացնէ ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Վայրը՝ Պ. Սուրէն Գարախանեանի ճաշարանը ։ 1 Ave. Thiers ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 11 Դեկտեմբեր, Բ. պահեստի, առաւօտ ժամը 10ին Stade Olier, 11 rue d'Arcueil, խուլ համրերու խումբին դէմ։

Կրտսերներ Cadets կը մրցին Ժանթիյեիի քաղաքներուն դէմ ժամը 13ին։ .

Մինիմներ (նաւազիկներ) C. O. Billancourtի դէմ, Stade des Bruyères, Sèvres, ժամը 14ին։

SALLE GAVEAU, 45 rue la Boëtie
Կիրակի, **11** Դեկտ. ժամը **17**ին
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ (60 Հոգի)
Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, ՏԻԿ. ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԱԼՊԱՆ, **Nina Pavlik**, **Marina Aghababoff**, **Marie - Louise Girod**։

Յայտագրին մաս կը կազմեն Bach, Haendel, Mendelsohn, Wagner, Սիւնի, Ալէմշահ, Խաչատուրեան, Պարթեւեան։

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլ, Dan. 88.65, Պարսամեան 46 rue Richer, Մասիս, 21 rue Saulnier, Պարթեւեան 14 rue Petit, Bot. 99.22։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոն – Պրոնի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Օր. Ալիս Չէօկիւրեանի եւ Պարոն Էտմոն Աւետիսեանի նշանախօսութեան առթիւ, հետեւեալ գումարները, Պ. Սարգիս Գազտասարեան, 1100, Պ. Յ. Նիկողոսեան, Պ. Միհրան Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Թովմասեան հազարական ֆրանք, Տիկին Ա. Աճէմեան 500, Պ. Յակոբ Վարժապետեան 500, Տիկին Պերճուհի Մամուրեան 300, ուրիշ 200։ Գումար 5600 Ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյ Դեկտեմբեր 10 , ժամը 9.30ին, «Ա. Ահարոնեան» ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, պարտադիր ներկայութիւն ։

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները եւ սանուհիները այս երկուշաբթի երեկոյեան, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը, ժամը 8էն մինչեւ 10 ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Հայոց մատուռի մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր սանուհիները ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —

Կիրակի 11 Դեկտ. Լա Սիոթայի «Հրայր»։
Կիր. 11 Դեկտ. Էքսի «Համազասպ» ։
Կիր. 11 Դեկտ. Կարտանի «Վարանդեան» ։
Երկուշաբթի 12 Դեկտ. St. Anneի «Քեռի» ։
Երեքշաբթի 13 Դեկտ. St. Jerômeի «Աղբալեան»։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով ։

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ։

ՀԱՅ. ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ.— ՎԵՐ. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ Մոնփէլիէի Աստ. Համալսարանէն, Նախագահ Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղ. Երտ. Միութեան, կը խօսի ամէն կիրակի ժամը 10.45ին 58 rue Madameի ժողովասրահին մէջ։ Métro St. Placide։ Պիտի խօսին նաեւ Ֆրանսերէն լեզուով վեր. Սամուէլեան եւ վեր. Սիսլեան, Jeunesse pour Christի ։ Դեկտ. 12էն 15ի ժողովներուն Salle de la Cinématographie սրահին մէջ, métro Clichy ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մարիցա Տօնելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏՕՆԵԼԵԱՆի մահուան տարելիցի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իրենց ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

1950 – ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, նուիրուած է Հ. Յ. Դ. 60ամեակին ։

ԳԻՆ 150 ՖՐԱՆՔ

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S. 376.287
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 11 Décembre 1949 Կիրակի 11 ԴԵԿՏԵՄ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6023—Նոր շրջան թիւ 1434 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՄՈՒՐԱՏՆԵՐ ՉՈՒՆԷԻՆՔ

Արգահատանքն ու արհամարհանքն էին մեր բաժինը, երբ Մուրատներ չունէինք: Երբ չահախնդիր մարդկութիւն մը եւ արիւնածարաւ բռնակալներ Հայը կը համարէին հասարակ «չէրչի»: Կամ պատրաստ ոչխար: Մսացու ոչխար :

Նախապաշարումը փարատեցաւ, երբ հրաչուի կտրիճներ սկսան փոթորկալից արշաւներ կատարել սարէ սար: Երբ մայրաքաղաքներն անգամ թնդացին յանդուգն ձեռնարկներով: Բոլորն ալ՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան :

Մուրատներու շնորհիւ էր որ խլրտեցաւ, պղպջաց ռազմական արիւնը՝ թմրած երակներու մէջ: Անոնց առնական, վրէժխնդիր բռունցքն էր որ դգաստութեան կանչեց թշնամին: Միեւնոյն ատեն յորդանքի հրաւիրելով արգահատողներն ու թերահաւատները :

Ժողովուրդի զաւակ, ինչպէս ցախջախիչ մեծամասնութիւնը մեր ժամանակակից հերոսներուն եւ ռազմիկներուն, Մուրատ շատ կանուխէն ըմբռնեց իր կոչումը :

Գիւղացի, ուրեմն ի ծնէ աշխատաւոր, ան իր սրատես աչքերով դատեց իր շրջապատին, ինչպէս աշխարհի չարն ու բարին:

Եւ ընտրեց իր ճամբան պայծառ գիտակցութեամբ: Վճռեց կրակը նետուիլ ու զարնել, երբ կը զարնեն, կամ կը սպառնան զարնել:

Ամենօրեայ կեանքը դպրոց մը եղաւ իրեն համար: Գիւղէն մինչեւ Պոլիս եւ ուրիշ ամէն տեղ:

Իր բնազդը աւելի զօրաւոր էր քան համալսարանական դաստիարակութիւն մը՝ չափելու համար մարդոց անիրաւութեան եւ բարբարոսութեան խորութիւնը :

Ան հասորներ չթղթատեց, գտնելու համար արիւնախանձ բռնակալութեան գաղտնիքները :

Ի հարկին կրնար դաս տալ շատ մը գրոցբրոցներու, իր անքան պարզ, անարուեստ այլ անդիմադրելի պերճախօսութեամբ :

Անյուշտ կարդացեր իր կրակոտ եղյթը մաուշայ Վորոշիլովի առջեւ :

1918ին, երբ խումբ մը ընկերներով գացեր էին զինուորական օգնութիւն խնդրելու, այդ ճակատագրական օրերուն, մառեշալը կը հարցնէ .

— Դուք՝ Դաշնակցութիւնը, Սովետներու ինչ՞ու էք :

Կտրիճ Սեբաստացին, որ անքան ուժգնօրէն ընդդիմացած էր ընկերվարութեան, 1907ի Ընդհ. Ժողովին մէջ, յանկարծ կը դառնայ պերճախօս ախոյեան, ռուս մառեշալին առջեւ .

— « Հայ ժողովուրդը ամբողջութեամբ պրոլետար է: Աղքատ, զրկուած, շղթայուած, հալածուած, կոտորուած եւ ջախջախուած… Դուք զենք վերցուցած էք ազատութեան եւ հաւասարութեան համար: Մենք ընկերվարական ենք մեր ուղղուծութով: Այլեւս կարելի՞ է տարակուսիլ որ ձեզի հետ ենք»:

Եւ այսպէս միշտ արթուն եւ կտրուկ, վճռական՝ իր ամբողջ գործունէութեան ընթացքին, Կովտունէն մինչեւ Սասուն: Մինչեւ Սփենեաց աշխարհ եւ Բագու, ուր իր արեւը պիտի մարէր դաւադիր գնդակով մը:

Պատահաբար կը յիշենք իր խօսքերէն մէկն ալ, բախտորոշ պահու մը .

— Լերան Քիւրտը Հայոց կաթողիկոսէն աւելի խելացի է …

Արդարեւ, Մուրատները ոչ միայն քաջ էին, այլեւ իմաստուն: Գիտէին կշռել վայրկեանին պահանջը : Յաճախ շատ աւելի պայծառ կը դատէին քան տիտղոսաւոր քաղաքագէտներ :

Անոնք իրենց անձին օրինակով հաստատեցին թէ ինչպէս կարելի է բարձրացնել ժողովուրդի մը ուժն ու հմայքը: Թեւ տալ անոր բազուկին ու մտքին: Եւ ծառայել, ծառայե՛լ անսահման անձնուիրութեամբ, ի խնդիր ազատ եւ ամբողջական Հայրենիքի :

Քանի մը շաբաթ առաջ՝ Աղբիւր Սերոբ: Այսօր՝ Սեբաստացի Մուրատ,— յիշատակի տօներ, բայց ոչ ազահանդէս, ընկալեալ սովորութեամբ:

Այլ տօն Քաջերու, փառաբանելու համար հայկական բազուկին ուժը :

Մուրատներն էին որ փակեցին «րայա»ներու արատաւոր շրջանը :

Շ.

ՄՈՒՐԱՏ

Առասպելական հերոսներ ունինք, որոնք իրենց մահէն վերջն ալ սերունդներ կ'ոգեւորեն : Ահա Մուրատը, քաջերու քաջը, որ իր յանդուգն ու անձնուէր յեղափոխականի «արկածներով» ստեղծած է «հէքեաթին հերոսը»:

Կովտունի մէջ իր պատանեկան անհամբեր եռանդով եւ անվախութեամբ ստեղծած դէպքերը զինքը Պոլիս կը նետեն ի վերջոյ: Հոն ալ սակայն նոյն ըմբոստ, կռուող, եւ դաշոյնէն ու ատրճանակէն անբաժան յեղափոխականն է: Բան մըն ալ աւելի, ի տես հայանուն լրտեսներու ոստիկանական վոհմակներու եւ դաւադիր իշխանութեան:

Ու դարձեալ «Գաւառ»ի, իր սիրական հողին վրայ է որ կ'ուռի իր կուրծքը վրէժով, իր բազուկը կը դառնայ հուժկու եւ իր հրացանը անվրիպելի, երբ Թուրք խուժանը կը կոտորէ հայ ողամարդը եւ դերի կը վարէ կինն ու մանուկը :

Ինչպէ՞ս յափշտակութեամբ չկարդալ իր փախուստը Սեւ Ծովու ամեհի ալիքներուն վրայ, հասարակ նաւակով մը, դէպի Պաթում :

Անկէ անդին դարձեալ Մուրատն է, քաջերու քաջը ամէն կռուի մէջ, մինչեւ Բագու, ուր իր մահը, զէն ի ձեռին, կը խոցէ սիրտը ամէն Հայու եւ զինքը կը դարձնէ «Առասպելին հերոսը »:

Մենք պէտք ունինք անոնց մանաւանդ այսօր:

Եթէ Ֆրանսացին սուրբ է հռչակած Ժան տ'Արքը եւ կը տօնէ զայն ամէն տարի բացառիկ հանդիսաւորութեամբ, ոչ միայն երախտագիտութեան պարտք մըն է որ կը կատարէ, այլ պանծացումը հերոսի մահով մեռնիլ գիտցող քաջերու:

Ժողովուրդներու եւ մեր ժողովուրդին տեղատուութեան այս օրերուն, Անդրանիկներ, Մուրատներ, Նիկոլներ, Արամներ, Իշխաններ, Գէորգ Չաւուշներ իրենց կեանքով ու մահով իրենց զէնքի քաջութեամբ եւ համեստ յեղափոխականի իտէալով ոգեւորութեան աղբիւրներ են, մանաւանդ անոնց համար որոնք չտեսան հայ լեռներու հերոսները եւ յեղափոխութիւնը եւ յեղափոխականը ճանչցան մեծ քաղաքներու ցուցափեղկերուն մէջ զետեղուած նկարներով :

Փառք է Մուրատը մեր յեղափոխութեան պատմութեան մէջ, ու փառքով ալ պիտի տօնուի իր յիշատակը: ՍՕՍԻ

ԱՅՍՕՐ , ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 15ԻՆ

ՄՈՒՐ ՏԻ ՏՕՆԸ

Sociétés Savantesի ՄԷՋ (Տես Դ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց վերջնական տեղեկագրին համաձայն, Հալէպի 12 երեսփոխաններէն միայն մէկը Հայ է, Պ. Տիգրան Ջրաճեան :

Ֆրանսայի ներքին կեանքը

ՔՈՒԹՆ ՊԱՑՔԱՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԴԷՄ — ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄԸ

Կառավարութիւնը կարգ մը դժուարութեանց մատնուած է այս միջոցին, մանաւանդ 1950ի ելմտացոյցին պատրաստութեան առթիւ : Ազգ. Ժողովի Եչ. օրուան նիստին մէջ, դահլիճը երկու անգամ պարտուեցաւ: Համայնավարները բանաձեւ մը առաջարկած էին, որով կը պահանջէին 530 ֆրանքէն 2500ի բարձրացնել 1914—18ի պատերազմի ռազմիկներուն հանդստեան թոշակը 50 — 55 տարեկաններու համար, իսկ 1272էն 6000 ֆրանքի՝ անոնց համար որ 55 տարեկանէն վեր են: Ելմտական նախարարը, Պ. Փեչ, դիտել տուաւ թէ այս յաւելումները 10 միլիառ 800 միլիոն ֆրանքի բացառիկ ծախք մը պիտի պատճառեն :

Հակառակ այս դիտողութեան, ժողովը 548 ձայնով քուէարկեց բանաձեւը: Ասոր վրայ ելմտական նախարարը դայրանալով առաւ քայեց: Քիչ վերջը վերադարձաւ ընկերակցութեամբ վարչապետին : Ազգ. ժողովին ելմտական յանձնախումբին ատենապետը առաջարկեց վերադարձնել օրինագիծը, նորէն քննելու համար: Ժողովը 114ի դէմ 409 ձայնով պնդեց որ անմիջապէս քննուի: Ելմտական նախարարը կ'աղաղակէր.

— « Սնտուկը դրամ չունիմ այս յաւելումներուն համար, ոչ իսկ մէկ սու: Եթէ մէկ սու պահանջէք, պիտի հրաժարիմ »:

Ի վերջոյ վարչապետին հաշտարար մէկ ճառին վրայ, ժողովը հաւանեցաւ մէկ շաբաթ յետաձգել յաւելման օրինագիծը :

Առտուան դէմ ուրիշ տագնապ մը ծագեցաւ: Երեսփոխանները բողոքելով հրանիւթի նոր գիներուն դէմ, պահանջեցին անմիջապէս քննել խնդիրը, այն պատճառաբանութեամբ թէ միայն Ազգ. Ժողովը իրաւունք ունի այդ գիները որոշելու: Վեց ժամ վիճաբանելէ վերջ, այս հարցին քննութիւնն ալ յետաձգուեցաւ :

★ Ազգ. ժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ, առեւտրական եւ ճարտարագործութեան նախարարը պատասխանելով զանազան քննադատութեանց, ըսաւ թէ ելեկտրական հոսանքի կրճատումը հետեւանք է բացառիկ երաշտին, կարգ մը ջողերու խորտակման եւն.: Այժմ ելեկտրական հոսանքի օրական սպառումն է 95—96 միլիոն քիլովաթ – ժամ :

Երբ հարցուցին թէ նոր կրճատումներ պիտի ըլլա՞ն, նախարարը պատասխանեց.— « Այո, եթէ երկար տեւէ ցուրտը: Բայց, ամէն պարագայի մէջ կառավարութիւնը կ'ուզէ խուսափիլ հոսանքը շաբաթական մէկի տեղ երկու օր կտրելէ. Միջոցներ ձեռք առնուած են այս առթիւ. բայց անհրաժեշտ է աւելցնել արտադրութիւնը :

★ Երկաթուղիներու աշխատաւորները կը փորձեն միացեալ ճակատ կազմել, ընդդիմանալու համար կառավարութեան ծրագրած խնայողութեանց: Թերթերը մասնակի գործադուլներ կը ծանուցանեն կարգ մը գիծերու վրայ :

Կը վախցուի որ գործադուլ յայտարարեն թատրոններու եւ ռատիոյի աշխատաւորները, ինչպէս եւ փուռերու բանուորները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵՂԾ ՀԱԶԱՐՆՈՑՆԵՐ բռնուեցան Թուլոնի կեդրոնական նամակատան մէջ, երբ մէկը 300 հազար ֆրանքի փոխանակագիր մը ղրկել կ'ուզէր: Պաշտօնեայ մը դիտեց որ 300 հազարնոցներէն 196ը կեղծ են: Ղրկողը փախած ըլլալով, ստացողը ձերբակալուեցաւ: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութիւն բացաւ Նիսի, Մարսէյլի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ եւ 15 հոգի ձերբակալուեցան : Թերթերը կը գրեն թէ այս կեղծ դրամները տպուած են Պանք տը Ֆրանսէն գողցուած իրական թուղթերու վրայ: Պետական դրամատունը կը յայտարարէ թէ «զանցառելի» քանակութիւն մը կը կազմեն կեղծ հազարնոցները: Բայց եւ այնպէս , ուշադրութիւն :

ՏԽՐՈՒՆԻ — Պոլսոյ թերթերը ցաւով կը հաղորդեն մահը Սերովբէ խաչակիր քահանայ Պուրմայեանի, 88 տարեկան: Ծնած՝ Ատափազար, քահանայ ձեռնադրուած էր նոյն քաղաքի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ վրայ, 1902ին, Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի կողմէ: Վարած է զանազան պաշտօններ Պոլսոյ մէջ: 1918ին նշանակուեցաւ առաջն. տեղապահ Կեսարիոյ, ամէնէն տաժանելի պայմաններու մէջ, զբաղելով բազմաթիւ որբերու, այրիներու խնամատարութեամբ: Թէ այդ օրերուն եւ թէ Պոլիս վերադարձած ատեն կ'աշխատակցէր բազմաթիւ թերթերու: Յաճախ կը ստորագրէր «Գեղջուկ Տէրտէր», կէս – երգիծական ոճով մը, ինչպէս իր հոգեւոր հայրը: Տեղապահական խնդրին առթիւ այս վաստակաւոր քահանան ալ կախակայուեցաւ Գէորգ արք. Արսլանեանի կողմէ, որ մինչեւ անգամ կտրել տուաւ անոր ամսաթոշակը, Էվգաֆի միջոցաւ, ինչպէս կը գրէ «Մարմարա»:

ԱՆՎԵՀԵՐ ՀԵՐՈՍԸ

Երեսունըմէկ տարի է անցած այն օրէն, երբ Բագուի օրհասական կռիւներուն մէջ, անիծապարտ ոսոխի գնդակէն ինկաւ մեծանուն ռազմիկը՝ Կոմտունցի Մուրատը :

Շատ է գրուած իր մասին եւ տակաւին պէտք է գրուի, որովհետեւ Մուրատը այն փառապսակ անուններէն է, որոնք սաւառնաթեւ կուգան տիրել մեր մտքին, Տարօնի, Սասնոյ եւ Վասպուրականի արծուեբոյներու նոյնքան չքնաղ միւս անուններուն հետ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան առասպելական ու քաջերի այս սերունդը ամէնէն ծանր բեռը վերցուց մեր պատմութեան մէջ եւ անձնուրացութեան, զոհողութեան ու անհաւասար պայքարի փայլուն էջեր արձանագրեց :

Ի՞նչ էինք երէկ:

Ստրուկ ու աղերսող, համր ու մունջ, չղթան մեր պարանոցին, Թուքն ու մուրը մեր երեսին: Մեր սրբավայրերը պղծուած, մեր պատիւը լլկուած: Անխիղճ բռնաւորի կրունկներուն տակ փռուած անզօր զանգուած մը: Ոչ ոք կը լսէր մեր տրտունջը, ոչ ոք կը հասկնար մեր ցաւն ու դառնութիւնը եւ ոչ ոք կը կարեկցէր մեզ: Արեան ու արցունքի հովիտ մըն էր դարձած մեր բնաշխարհը :

Եւ, ահա, ծնաւ Բողոքը :

« Մահ կամ Ազատութիւն» էր անոնց նշանաբանը: Եկան գիւղերէն ու քաղաքներէն, մեր տարաբախտ ժողովուրդի բոլոր խաւերէն ու յետամնաց խրճիթներէն եւ զէնքը գրկած, ԽՕՍՔԸ վերածեցին ԳՈՐԾԻ: Հրաշքը կատարուեցաւ: Անոնց զէնքի ձայնէն ստրուկը դարձաւ պահանջող, աղերսողը՝ բողոքող, Թուլամորթը՝ արի: Այլեւս մարդ էինք, իրաւունքներ ունէինք, ազգ էինք, դատ կը պահանջէինք: Յանձնապաստան քրիստոնեայ Արեւմուտքը լսեց, գիտցաւ եւ հասկցաւ Թէ կայ հայ ազգ ու հայրենիք որ կը հեծէին Թրքական բարբարոս իշխանութեան տակ :

Ահագի՜ն ճամբայ էինք կտրած :

Եւ այդ հսկայական ոստումը կը պարտինք մեր սպարտական այն սերունդին, որ քարերը բարձ եւ քարայրները անկողին դարձուցած, ճամբայ հարթեց գալիք սերունդներուն համար:

Յիշատակի հանդէսները ծաղկեփունջեր են միայն անոնց յայտնի ու անյայտ գերեզմաններուն վրայ: Մեզի ՀԵՐՈՍԱՏՕՆ մը պէտք է, ուր կարենանք, գէթ, հոգեւին ուխտի երթալ Հրայրի, Աղբիւր – Սերոբի, Անդրանիկի, Գէորգ Չաւուշի, Մուրատի, Սեպուհի, Դումանի, Արամի, Իշխանի, Աւոյի, Կայծակ Առաքելի, Տուրբախի, Մխոյի, Սիւնիի եւ ուրիշ բազմաթիւ անձնուրաց մարտիկներու հաւաքական յիշատակին առջեւ եւ վերապրիլ անոնց գործով ու ձգած կտակով :

Այո, կտակով :

Ահա Մուրատի կտակը, որ կարծես մեր բոլոր հայդուկներուն ու նահատակներուն կտակն է, անոնց լեզուով գրուած :

— « Անէծք, բիւր անէծք, անոր որ Թուրքին վրէժը չի լուծեր հօթը պորտէն ալ անդին:... Կտակ կ'ընեմ ողջ մնացողներուն, Թող Թուրքին չխնայեն, ծեր Թէ երիտասարդ: Անշուշտ, կարդացողները պիտի քննադատեն ինձ իբրեւ ոճրագործութիւն սիրող: Եթէ իմ աչքովս տեսածները ու ընկերներիս տեսածները ընթերցողը տեսած ըլլար, կարելի է մեռելներուն ալ կտակէ, որ վրէժխնդիր ըլլան»: (Մուրատի Յուշատետրը, Վէմ, Թիւ 1, 1934, Փարիզ) :

Ճիշդ է, որ ազգերու պատմութեան լաւագոյն էջերը վրէժխնդրութեամբ երբեք չեն գրըուած, բայց ո՞ր ազգը մեզի պէս Մեծ Եղեռնի ճամբան է բռնած: Հայ բառը Թուրքին երբեք պիտի չներէ այս ահաւոր ոճիրը :

Վերջին Աշխարհամարտը, ցեղային վրէժխնդրութեան շատ մը եղերական դրուագներ արձանագրեց, բայց գերման վայրագութիւնը ազգովին չբնաջնջեց ոչ Հրեան, ոչ Լեհը, ոչ Ֆրանսացին եւ ոչ ալ Չեխն ու Ռուսը:

Հայ յեղափոխական շարժումը, ափսոս, որ ուշացած էր, գէթ, յիսուն տարի եւ մեր ժողովուրդը, տակաւին, վերջնապէս չէր ազատագրուած հինաւուրց կապանքներէն, չէր կազմակերպուած, այլապէս անկարելի էր, որ Թրքական անասելի դաւադրութեան անմռունչ զոհը դառնար:

Քիչ էին Մուրատները մեր մէջ, եւ հոն է ողբերգութիւնը մեր Մեծ Եղեռնին: Եթէ մենք ունենայինք հարիւրաւորներ անոնց պէս, արեւմտեան Հայաստանի իւրաքանչիւր գիւղին ու քաղաքին մէջ, այն ժամանակ Վասպուրականի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Մուսա Տաղի հերոսամարտերու բոցերուն մէջ պիտի այրէր Թուրքիան եւ «հերոս» պիտի չձեւանար մեր անզօրութեան դիմաց: Ապստամբական կռիւները, վերջին պատերազմի ընթացքին, ցոյց տուին Թէ ինչ ուժեր կրնան գործել կազմակերպուած բանակի մը դէմ: Այդ մարզին մէջ ալ մեր հայդուկները օրինակելի յառաջապահներ դարձած էին շատ աւելի քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն համար:

Աննման Մուրատ ...

Որքան յիշողութիւններ իրար կը հրեն մտքիս մէջ, մեր ծննդավայր Կոմտունէն մինչեւ Կովկաս, Երզնկայէն մինչեւ Կարին, Հասան Գալէէն մինչեւ Կարս ...

Յուզումը կը խեղդէ գիս ճիշդ այնպէս, ինչպէս տեսայ Եղեռնէն վերջ, համագիւղացի քանի մը կորիւններով շրջապատուած Սեւ Ծովի ոդիսականէդ անմիջապէս վերջ, Թիֆլիս: Արցունքոտ աչքերով գիս գրկած կ'ըսէիր.

— Բալա ջան, ոչինչ մի հարցներ, ամէնքն ալ ջարդուա՜ծ են ...

Եւ դու փշրուած ես այսօր, Նաւթաշխարհի մէկ անծանօթ անկիւնը, ճիշդ քու ժողովուրդին պէս, որուն այնքան հաւատարմութեամբ եւ անձնուրացութեամբ ծառայեցիր երկար ատեն :

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Մուրատ Մարզուանի մէջ

Գարունը իր անցեալ չքեղութիւնը կը փակէր այն օրը երբ մայրս գիս լուսաբացին արթնցուց պատրաստուելու համար արտակարգ ուխտագնացութեան մը:

Մուրատը պիտի դիմաւորենք, ըսաւ մայրս, եւ խնդրեց որ զգաստապահ ըլլամ, բայց ես ի՞նչ կը հասկնայի այս բոլորէն: Իմ մանուկ հոգիս անհունօրէն կը հրճուէր, որովհետեւ հեքիաթին ասպետը պիտի տեսնէի :

Մուրատ Մարզուանէն կ'անցնէր Սեբաստիա երթալու համար: Կառքերու բազմութիւն մը կը դիմէր դէպի այգիները: Դաշնակցական ընկերներ եւ Կ. Խաչի ընկերուհիներ էին դիմաւորողները: Բացառիկ երեւոյթ մըն էր անշուշտ Մուրատին Մարզուան այցելութիւնը: Դիմաւորող կառքերը կանգ կ'առնեն նշանակուած վայրը, եւ ահա կը հասնի Մուրատի կառքը որ կը պաշարուի ուրախութեան կանչերով: Ի՞նչպէս նկարագրել այդ պատկերը, տարեց և երիտասարդ ընկերներու ողջագուրումը եւ յուզումը, որոնց անմիջապէս կը յաջորդէր փսփսուք մը: Վերադարձը կ'ըլլայ շատ հապճեպի եւ զգոյշ. — պէտք էր վրիպիլ Թուրք ոստիկանութեան աչքէն: Զգուշութեան համար ընկերուհիս, այժմ Փարիզ եւ գիս տեղաւորեցին Մուրատի կառքին մէջ: Ան ընկղմանած էր կառքին շատ խորը: Մանուկ պահակներու յանձնուած էր հերոսը: Ես հպարտութեամբ կը դիտէի անոր սածձառ բեղերը ու պրոնզեայ դէմքը: Քիչ վերջ Մուրատ փափաքեցաւ որ մեր մանկական երգերէն երգենք: Պահիկ մը մեր աչուկները յառած այդ ուժի եւ համեստութեան կիսաստծուն, միաբերան սկսանք երգել.

Ուրախ եղիր դու հայ տղայ,
Ունիս տաշտակած բաց Անդրանիկ ,
Մուրատի պէս հոտոտ ծաղիկ ,
Էլ ի՞նչ է ուզում հայրենիք :

Յանկարծ մեզ ընդմիջեց. — « Բալիկներ, ես չեմ սիրում էդ երգը, մի ուրիշ երգ երգեցէք« :

Հաճելի զուգադիպութիւն,— Կ. Խաչի օրուան հանդէսը տեղի պիտի ունենար այդ օրերը, եւ ես պիտի արտասանէի Ա. Ահարոնեանի «Քնիր իմ բալիկը»: Դարձեալ հերոսին հետ դէմ դիմաց մեր տան մէջ: Փափաքեցաւ մարզել գիս :Նախապատմեց պատմութիւնը եւ սորվեցուց սիրել հայրենիքը ու վերջապէս իմ մէջ արթնցուց ատելութեան եւ վրէժի ոգին դէպի Թշնամին :

— Երեւակայէ որ Թուրքին տղան քեզ կը ծեծէ, պաշտպանէ ինքզինքդ, մի խնայեր, զարկ »: Ու սկսաւ արտասանել.—

Ինչպէս մի վատ բոյս սրտիցդ պոկիր գութն ու
բարութիւն
Ատամներուդ տակ դանակդ սրիր,
Հոգւոյդ դռները երկաթով փակիր
Եւ թող թշնամուն հալածանքը չի թափանցէ
Այնտեղ ու չի թուլացնէ հզօր բազուկիդ անողորմ
թափը :

Իւրաքանչիւր փորձի գիս կը կեցնէր ու կը սրբագրէր Թելադրելով որ ակռաներս կճրտեմ ու բռունցքս սեղմեմ, երեւակայելով Թշնամին դիմացս :

Արտասանութիւնը անցաւ շատ յաջող: Բուռն ծափեր կը տեղային որոնք անշուշտ Մուրատին կ'երթային :

Մուրատը ոչ միայն ռազմիկ էր, այլեւ մանկավարժ: Ան գիտցաւ հայրենիքի խունկը ծխել մեր մանուկ հոգիներու տաճարին մէջ որպէսզի մեր մատաղ հոգիները գինովնան հայրենիքի բոյրովը :

Գ. ԱՋԳԱՆՈՑՇ

Մուրատի հերոսամարտը Երզնկայի մէջ

ԽՄԲ.— Հատուած մը Մ. Վարանդեանի գրքէն, որ կը նկարագրէ Մուրատի օրհասական պայքարը Երզնկայի մէջ, 1918ին, երբ հարկադրուած էր ճակատիլ քիւրտ խուժանին եւ թուրք բանակին դէմ, սակաւաթիւ ուժերով .—

Տեսակ մը հայկական կառավարութիւն էր հաստատուած Երզնկայի մէջ, ուր Մուրատ ըստանձնած էր ներքին գործոց եւ միանգամայն պատերազմական նախարարութիւնը: Իբրեւ այդպիսին, օր մը պաշտօնական հրաւիրագրով իր մօտ կանչեց Թուրք երեւելիները, նախկին Թուրք պաշտօնեաներ ու կրօնաւորներ, որոնք Թիւով 30է աւելի (կային անոնց մէջ եւ Հայերու ջարդարարներ), ընկճուած, դողալով ուղեւորուեցան հայ ռազմական Առաջնորդին մօտ: Գացին եւ Թրքական թէմէննաներով հաւատարիմ հպատակութիւն խոստացան հայ նորակազմ կառավարութեան: Մուրատ քաղաքավարութեամբ ընդունեց զանոնք եւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.—

« Հայերն ու Թուրքերը այս երկրի հարազատ զաւակներն են, մեր եւ ձեր նախահայրերը դարերով միասին ապրած են, անոնց մէջ ատելութիւն եւ ոխ գոյութիւն չունէր... Թուրք կառավարութիւնը այս վերջին քառորդ դարու ընթացքին շատ նեղութիւններ տուաւ Հայերուն, բայց ատոր պատասխանատուն դուք չէք: Էնվէր եւ Թալէաթ ուզեցին Հայերը բնաջինջ ընել, բայց չյաջողեցան.. Այժմ մոռցած ենք այդ ամէնը եւ ձեզի հետ պիտի վարուինք սիրով ու քաղցրութեամբ :

«Այսօրուընէ սկսեալ, հոս ապրող Թուրքերդ հպատակ էք հայկ. կառավարութեան ... Մի՛ խորհիք, Թէ մեր ուժերը անբաւական են պահելու այն դիրքերը, զոր լքեցին Ռուսերը: Կը պատուիրեմ, որ կատարեալ հնազանդութիւն ցոյց տաք...» :

Մուրատ պատուիրեց, որ բացուին մզկիթները եւ Թուրքերը ազատօրէն կատարեն իրենց կրօնական պաշտամունքը : Խոստացաւ ամսավճար տալ հոճաներուն, միւէզիններուն եւ իւլէմաներուն, որոնք ամսականներ կը ստանային ժամանակին իրենց կառավարութենէն :

Թուրքերը մօտեցան կարգաւ ու փափաք յայտնեցին համբուրելու Մուրատին ձեռքերը, ոմանք բոնի կ'ուզէին համբուրել անոր ոտքերը... Կրկին ու կրկին, կեղծ ժպիտներով, իրենց հաւատարիմ հպատակութիւնը յայտնեցին եւ լռիկ – մնջիկ մեկնեցան ...

Թուրքերէն գրուած պաշտօնական նամակով Մուրատ քաղաքապետ նշանակեց Թուրք Եուսուֆ էֆէնտին եւ անոր օգնական տուաւ մէկ Հայ եւ մէկ Քիւրտ: Ոստիկանութեան գործը ամբողջովին յանձնուեցաւ Հայերուն : Նշանակուեցաւ եւ գաղտնի ոստիկան մը — Գէորգ Զուլճեան — որուն պաշտօնն էր.—

1.— Հետախուզել այն Թուրքերն ու Քիւրտերը, որոնք մեղսակից եղած են հայկական ջարդերու :

2.— Արգիլել փախուստը այն Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն, որոնք ճանչցուած էին իբր խռովարարներ :

Գտնուեցան եւ ոստիկանութեան ձեռքը յանձնուեցան նշանաւոր ջարդարարներ, որոնք օրինական հարցաքննութենէ վերջ, մահուան դատապարտուեցան :

Աւաղ, կարճատեւ եղաւ Մուրատի դիկտատորութիւնը: Երերո՞ւն էր հայկական վարչութեան հիմքը. Թոյլ էինք մեր համրանքով, քիչուոր էինք իբրեւ բանակ եւ շրջապատող խաժամուժը անդուլ որոգայթներ կը լարէր մեր դէմ, իսկ Թուրք զօրքը կը պատրաստուէր արշաւել ...

Երզնկայի զօրախումբը ի սպառ մեկուսացած էր, զատուած Էրզրումի բերդէն 150 քիլոմեթր տարածութեամբ: Հայկական ուժերը շիտակօրէն կը գործադրէին զինադադարի բոլոր յօդուածները, բայց Թուրքերն արդէն յայտնօրոշ տրամադրութիւն կը ցուցնէին՝ խախտելու զայն: Դեռ Յունուար 22ի իր նամակներով, Թուրք բանակի հրամանատար Վէհիպ փաշա գանգատներ կ'ուղղէ Կովկասեան ճակատի Հրամանատարին, Թէ իբր Հայերը Երզնկայի շրջանի մէջ անգթութիւններ կը գործեն տեղական իսլամ բնակչութեան դէմ եւ Թէ Ռուսերը փոխարինող գունդերը դժուար կարող են խաղաղութիւնը վերահաստատել այդ շրջանին մէջ ...

Պատրուակ մըն էր Թուրքերու կողմէ՝ Երզնկան վերագրաւելու... Եւ իր ծրագիրը գլուխ բերելու համար, Թշնամին անգամ մը եւս հրապարակ կոչեց այն ահռելի ,ճակատագրական պատուհասը որ քառասուն տարիներէ ի վեր Թուրքերու ձեռքին գերագոյն մի՛ջոցն եղած է հայութիւնը խոշտանգելու եւ որ մեծագոյն դերերէն մէկը խաղացած էր նաեւ 1915ի հայկական ջարդին մէջ... Նա կոչ ըրաւ Քիւրտերուն: Քրտական

հրոսակները սկսան մին միւսի ետեւէ իրենց ար-շաւներն ու յարձակումները Երզնկայի մեր ուժե-րու Թիկունքին: Մերայինները ուժգին հակահար-ուածներով յետ մղեցին Թուրքերու այդ կոյր գոր-ծիքը եւ Քիւրտերը փախան, Թողնելով 65 սպան-նուածներ :

Յարձակումները, սակայն չդադրեցան : Թուրքերուն պէտք էր ամէն գնով վերանուաճել ռազմագիտական այդ կարեւոր կէտը — Երզնկան եւ ատոր համար հարկ էր քիչ – շատ լուրջ պա-տրուակ ստեղծել: Քիւրտ հրոսակները վերադար-ձան նոր ուժերով: Մերայինք դարձեալ ճակատե-ցան, բայց կռուի ընԹացքին մեր ինքնապաշտպան ուժերը ստիպուած եղան մէկկէն ի մէկ ուղղուիլ դէպի Երզնկա, վասնզի լուր եկաւ Թէ տաճիկ զօրքը կը պատրաստուի յարձակում գործելու եւ Թէ տեղական Թուրք ժողովուրդն ալ պիտի ապս-տամբէր հայ բերդապահ եւ փոքրաԹիւ զօրքին դէմ: Թուրքերը յիրաւի կը պատրաստուէին եւ Վէհիպ փաշա վերստին — այս անգամ հեռագրով — կը գանգատի Հայերու ի գործ դրած երեւա-կայական բարբարոսուԹիւններու մասին եւ կ'ա-ւելցնէ Թէ հարկադրուած է զօրք ղրկելու՝ մահ - մետական բնակչուԹիւնը պաշտպանելու համար :

Եւ սկսաւ Թրքական յառաջխաղացուԹիւնը Քէմախի կողմէն: Սկսաւ անհաւասար գօտեմար-տը Թուրք գերակշիռ ուժերու եւ հայկական հա - մեստ բանակին միջեւ ,որ Երզնկայի մէջ ունէր մի-այն հազար սուիններ եւ ընդամէնը վեց Թնդա-նօԹ: (Մնացածը յատկացուած էր հաղորդակ - ցուԹեան գիծերու պաշտպանուԹեան): Դիմա - դրուԹիւնը անյոյս էր: Անհրաժեշտ էր բոլոր կա-րելին խուսափիլ կռիւներէ , յետ նահանջել դէպի Երզրում եւ որքան հնարաւոր է ժամանակ վաստկիլ, որպէսզի Թիկունքին հայ բանակը կա-րողանար աւելի լաւ կազմակերպուիլ ու աճիլ :

Ամիրխանեան վառ գոյներով կը ցուցադրէ կացուԹիւնը փախի նախօրեակին, կը պատմէ Թուրքերու եւ Քիւրտերու դիւային սադրանքնե-րը, կը նկարագրէ այն անել օրհասական վիճա-կը, որու մէջ անյոյս կը գալարէր Մուրատ իր փոքրաԹիւ պայալկոյտով, ապա եւ սիրտ կտրտող տողերով կը պարզէ մեր աչքին փախի տեսարանը:

— « Բոլոր ճամբաները ձիւնէն գոցուած էին եւ շրջականերէն երԹեւեկուԹիւնը գրեԹէ դադ-րած էր... ԹշնամուԹիւնը Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ երԹալով կը սաստկանար, վհատուԹիւնն ու յուսահատուԹիւնը կը տիրէին Հայերու մէջ : Անհաւոր կացուԹեան առջեւ քանիցս հեռագիրներ տուաւ զօր. Անդրանիկին եւ Հայաստանի Ազա - հովուԹեան Խորհուրդին՝ Թիֆլիս, որ զինուորա-կան օգնուԹիւն փուԹացնեն՝ դէպի Երզնկա:.. Ոչ մի հետեւանք: Մուրատ պահանջեց, որ կարին հաստատուող Տաճկահայ երիտասարդները գոնէ առաջին առիԹով ղրկուին Երզնկա՝ փոքր խրա - խոյս մը բլլալու հոն ծառայող զինուորներուն , որոնք ահարեկ՝ արդէն պատրաստ էին փախչե - լու:

Մուրատի կոչերը կը մնային «Ձայն բարբա-ռոյ»:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Սեբաստացի Մուրատը

Սեբաստացի Մուրատը մեր անվեհեր Ֆէտա-յիներից էր, հրամանատարի բարձր կոչումին ար-ժանացած: Մուրատը պատկառազդու էր, հմա - յող, ըստ ամենայնի վստահելի, առողջ տրամա-բանուԹեամբ օժտուած, ունէր վարուելու նախան-ձելի ընդունակուԹիւն եւ արդիստիկ ճաշակ: Այս եւ մի շարք ուրիշ դրական յատկուԹիւնների շը - նորհիւ էր որ, իր զէնքընկերների մէջ, կարելի է ասել, ամէնից շատ սիրուած եւ յարգուածներից մէկն էր: Բնածին տաղանդներով օժտուած Մու - րատներին եԹէ վիճակուէր ստանալ զինուորական բարձրագոյն կրԹուԹիւն, էլ աւելի մեծ դեր կը կատարէին Հայկական Ազատամարտին մէջ:

Գաղափար կազմելու համար Մուրատի գե - ղարուեստական ճաշակի մասին, ուշի – ուշով դի-տեցէք իր բազմաԹիւ լուսանկարները, զանազան դիրքով նկարուած եւ համեմատեցէք մեր միւս հրամանատարների լուսանկարներին հետ, կը նը-կատէք Թէ Մուրատը որքան ճաշակով է հագուած ու զինուած եւ Թէ մարմնի ինչպիսի գրաւիչ կե-ցուածք ունի իր լուսանկարների մէջ: Լինի նըս-տած, կանգնած եւ կամ ձիու վրայ, կը հաղնուէր ոչ Թէ չիկ, այլ Ֆէտայի – հրամանատարին վայել տպաւորիչ ճաշակով :

Հայ – ԹաԹարական ընդհարումներից յետոյ, 1906ի աշնանը վերադառնալով Թիֆլիզ, յաճախ երեկոները կ'այցելէր Աշուղ Ջիւանիի սրճարանը, որ հաւաքատեղին էր ժամանակի Թրքահայ մար-տիկների: Երբ Մուրատը սրճարանի դռնից ներս երեւար, Աշուղ Ջիւանին անմիջապէս կը սկսէր նուագել իր ձօնած երգը եւ Մուրատը շրջապատ-ուած մի քանի մարտիկ ընկերներով, յաղԹական մուտք կը գործէր սրճարանը,.գրաւելով բոլորի ուշադրուԹիւնը :

1918ի ամառը, Մուրատը, Սեպուհը, Բժ.Եր. ԽաԹանասեանը, Բժ. Արշակ Պօղոսեանը, Ստ. Ծաղիկեանը, Գր. Ամիրեանը եւ Հնչակեան Վա - մի կերպ հասել են Ցարիցին (Ստալինկրատ), հայն Նայրանտեանը հիւսիս. Կովկասի վրայով Բագու անցնելու համար, բայց քաղաքական կը-ռիւների պատճառով, ստիպուած են եղել երկար ժամանակ կանգ առնել: Այդտեղ է որ տեսակցու-Թիւն են ունեցել մի շարք յայտնի բոլշեւիկների, որոնց Թւում եւ Վորոշիլովի հետ: Մերոնց նպա - տակն էր բոլշեւիկների արտօնուԹեամբ եւ օժան-դակուԹեամբ, ռուսական բանակների մէջ ցրուած հայ երիտասարդներից հայ կամաւորական գուն - դեր կազմել, Բագուի մեր կռուողներին օգնու - Թեան հասնելու համար: Սակայն երկար բանակ - ցուԹիւններից եւ զանազան սին խոստումներից յետոյ, Մուրատը մի քանի ընկերների հետ հասնելով Բագու, մասնակցում է Օգոստոս 5ի նշանաւոր ճակատամարտին: Այդ օրը Թրքական բանակի յառաջապահների մէկ մասը մտել էին Բա-գու, սակայն շնորհիւ մերոնց եւ ռուսական մէկ զօրամասի կատաղի դիմադրուԹեան, Թրքական բանակը ահագին զոհեր տալով, ստիպուած է լի-նում նահանջել :

Այդ նշանաւոր կռուին էր որ, զոհ գնաց Մու-րատը, ինչպէս եւ Համազասպի օգնական Սերգօն, որ կամաւորական շարժման ամէնէն նշանաւոր կտրիճներից մէկը հանդիսացաւ: Բ.

Փնջիկ մը յարգանք

Յիշատակի օր մը:
Մ՞յս է ամբողջը :

Հայ մշակին, գիւղացիին, բռնուԹեան հար-ուածին տակ տրորուած Հայուն համար, յքած տուն եւ ընտանիք, զէնքը ուսին, իր հաւատարիմ նժոյգին վրայ աշտանակուած՝ սար ու ձոր ոտքի տակ է առած :

Արհամարհած՝ կեանքը:

Մուրատ: Կովտուն գիւղէն Սեբաստիոյ :

Շատ մը ժողովուրդներ, հպարտուԹեամբ պիտի արտասանէին Մուրատի անունը:

Անոր նժոյգին կմախքն իսկ ազգային – զին-ուորական Թանգարանը պիտի զարդարէին :

Անդրանիկի պէս հրաշագործ հերոսին, օ - տար հողի վրայ կանգնած դամբարանը՝ վէճի ա-ռարկայ դարձուցինք տարիներով: Եւ այսօր, տակաւին անոր արժէքը կը չափենք նուազեցուցիչ տիպարներով :

Մեր հայրենիքին մէջ, Թիզ մը հող չունի այդ մեծ մարդը, որ իր կեանքը նուիրեց հազարներով Հայերու արիւնը սրբելու, անոնց վաստակը պաշտպանելու եւ բռնակալները պատժելու հա - մար :

Անդրանիկներ եւ Մուրատներ, Հայուն ճա - կատէն սրբեցին «ստրուկ, վախկոտ Հայ » որա-կումը :

Թուրքն ու Քիւրտը յարգանքով նայեցան այս քաջերուն, ֆէտայիներուն՝ երբ մեր մէջ գըտ - նուեցան մարդիկ որ «աւազակ» մակդիրով որա - կեցին զանոնք :

Մուրատն ալ Անդրանիկի պէս, իր դամբարա-նը չունեցաւ Հայաստան աշխարհի մէջ, որուն համար եղաւ պահապան հրեշտակ մը, անձնուէր հերոս մը՝ Թշնամին յարգանքի կանչող :

Երբ հայրենի երկրին հրապարակներուն վը - րայ կը տիրապետեն այս ժողովուրդին ցաւերուն անտարբեր խորԹ արձաններ, մենք, հայրենա - զուրկ Հայերս այս օտար միջավայրին մէջ, սրա-հի մը անկիւնը հաւաքուած, քանի մը բառերով կը վարձատրենք այս սախծ մարդուն յիշատակը :

Նոյն սուրբ Հայեր, իրենց պինչին տակէն կը մարսան ապերախտօրէն, ուրանալով, ոտքի տակ առնելով այսպիսի հերոսներու գործն ու դերը՝ հայ ազատագրական պայքարին մէջ :

Պիտի գա՞յ օրը — եւ ինչո՞ւ չէ, երբ մենք անոնց աճիւններով բեռնաւոր պիտի մտնենք հայ-րենիք Հոն, այդ աճիւնները, կեանք եւ իմաստ պիտի առնեն: Մեր քաղաքներուն հրապարակները պիտի կոԹողեն անոնց արձաններով՝

Մակագրուած.— « Մեծ ազգերը միայն գի - տեն յարգել իրենց հերոսները »:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄՈՒՐԱՏԸ ԻՐ ԿԱՄՔԻ ՈՒԺՈՎ

Զուր է որեւէ փառաբանուԹիւն Մուրատի համար: Ան երբեք հաւատացողը չեղաւ խօսքի : Ինքնակերտ, գործնական մարդն էր, կորովի եւ մտամփոփ: Ունէր իր ինքնուրոյն ձեւը խորհելու եւ դատելու, ձեւ մը որ ըլլալով բնածին, զարգա-ցուցած էր ինք իր մէջ, առանց դիրի եւԹուղԹի :

Կամքի հսկայ ուժը, բարեկամին եւ Թշնա - միին հոգեբանուԹեան Թափանցելու՝ անոր դի - տաւորուԹիւնը նախատեսելու իր բացառիկ կարո-ղուԹիւնը, անմիջապէս որոշելու եւ գործելու ե-ղանակը, զինքը հազուագիւտ ռազմիկ մը դար - ձուցած էին Դաշնակցական: Այդ դրօշին եւ մտա-ւորական լաւագոյն ուժերու ազդեցուԹեան տակ, ան ոչ միայն առիւծի մը պէս կորովի եւ անվախ էր, այլեւ մտածող, նախատեսող եւ հաշուող :

ԲազմաԹիւ են յուշերը ուր Մուրատ իր զգա-ցումները գրպանը դրած, ապառաժի մը պէս պարագաներու մէջ ան նախընտրած է սպասել սառնասիրտ կեցած ու դիտած է դէպքերը: Ուրիշ կացուԹեան զարգացումին, միշտ պատրաստ եւ օրէ օր աւելի ուժեղ: Հրաշալի եղած են իր կռիւ-ները, ըսած են անոնք որ եղած են իրեն հետ:

Մուրատը մեծ էր ծնած հոգիով եւ սիրտով , հետեւաբար եւ մեծ եղաւ իր գործերուն մէջ :

Անոր յիշատակը կը յարդուի այն ատեն մի-այն երբ Սեբաստացիները միացած երդնուն Մու-րատի վրայ որ իրենց զաւակները իրեն արժանի Նոր մարդեր պիտի դարձնեն վաղուան համար:

Որպէս զի ազատ ապրին իրենք՝ այդ զաւակ-ները ու սկսի զառնալ անիւը :

Ժ. Ց. ԱԲԻԿԵԱՆ

«ՑԱՌԱՋԻ» ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԶՎԱՆԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Այն իրիկունը, որ ես Կովտունէն փախայ, գլխ ձերբակալելու եկող ոստիկանները կը հեռա-գրեն. «Մենք բռնեցինք Մուրատը, բայց Կովտու-նի գիւղացիք հարիւրաւոր հոգիներով յարձակ - ուեցան մեր վրայ եւ ազատեցին զինքը »:

Արդէն Կովտունի մէջ կային 40 ժանտարմա - ներ. ատոնց կուգայ կը միանայ Բրդնիկ գիւղի Թապուրը եւ ակին գլուխէն, բարձրէն կը սկսին հրացան արձակել, վախնալով , որ գիւղը պիտի դիմադրէ իրենց: Յետոյ մեծ բազմուԹեամբ կու-գան կը մտնեն մեր տունը, մայրս կը չարչարեն. եղբայրներուս կիները կը փախին, բայց մեծ եղ-բօրս կինը կը ձերբակալեն ու կը տանին. տունը կը խուզարկեն, կը գոցեն դուները, կը կնքեն ու կը հեռանան: Մեր տնեցիները իրենց երախանե - րով կը մնան Թափառական. ամէն անգամ որ տուն մը իր դուռները կը բանայ հիւրընկալելու համար զանոնք, ոստիկանները կը յարձակին , մարդիկը կը ծեծեն եւ ոչ ոքի Թոյլ կուտան որ ոեւէ ծառայուԹիւն ընէ իմ ընտանիքիս անդամ - ներուն :

Այս բաները լսելով, ծանր տխրուԹեան տակ ճնշուած՝ մէկ կողմ նստած կը խորհէի եւ չէի կա-րող խօսիլ. ամէնքն ալ լուռ էին եւ երբեմն կը հա-ռաչէին օ՜ֆ, օ՜ֆ...: Ուշ ատեն լուր բերին, Թէ Բրդնիկի հայ կաԹոլիկ Մկրտիչ Ղարիպեանը , որ մասնակցած էր ՍուլԹանին դէմ սարքուած մա - հափորձին, եկած է եւ կ'ուզէ մեզ Տուղասար տանիլ :

Ուղղուեցանք գետին ափը. սայլը լծեցին . ցուրտը սոսկալի էր եւ գետը կատաղած. անցանք գետէն մինչեւ կուրծքերնիս սառած ջուրերու մէջ. միւս ափունքը հասնելէ ետքը ցեխերու մէջ ԹաԹ-խուելով հասանք Տուղասար գիշերուան ժամը 8-ին եւ իջանք Ղազար աղայի տունը: Մկրտիչ իրեն հետ բերած էր հինգ ռումբ, քսան ձեռք զգեստ, ուտելիքներ եւայլն: Պատմեց հետեւեալը.

Իմ փախած օրիս երկրորդ օրը ձերբակալուած են 12 հոգիներ, որոնց իւրաքանչիւրին օրական 120 գաւազանի հարուածներ կուտային: Այդ սոսկալի դրուԹենէն գրգռուած տօքԹէօր Հայ - րանեան կը դիմէ կուսակալին եւ կ'ըսէ .

— ԵԹէ Մուրատին եւ այդ ձերբակալուած - ներուն յանցանքը Դաշնակցական ըլլալն է մի - այն, ես ինքս ալ Դաշնակցական եմ :

Կուսակալը կը պատասխանէ.

— Հապա ինչպէս, Մուրատը յետ կը հանէք իր եղբայրներուն հետ. բայց իր կինը ո՞ւր պիտի ազատի իմ ձեռքէս: Ձեզի հետ քաղցր քաղցր կը խօսէինք եւ դուք ալ ինքզինքնիդ բան մը կարծե-ցի՞ք. դուք հիմա կը տեսնէք :

— Ի հարկէ կարող էք շատ բան ընել, բայց մարդկային զգացումները... կ'ըսէ ՏօքԹէօրը եւ կը հեռանայ :

ՋԱՊԷԼ ԽՍԱՑԵԱՆ

Ամենքն ալ կը խոստովանին...

Ինչպէս հաղորդած էինք, Պուլկարիոյ Նախկին փոխ-վարչապետը, Թրայչօ Քոսթով ուրացաւ իրեն դէմ եղած գլխաւոր ամբաստանութիւնները, եւ առնելով ոստիկանական հարցաքննութեան ատեն կատարած խոստովանութիւնը։

Վերջին լուրերու համաձայն, միւս 9 ամբաստանեալները առանց դժուարութեան խոստովանած են ոչ միայն իրենց, այլեւ Քոսթովի բոլոր մեղքերը ...

Գերագոյն ատեանի ուրբաթ օրուան նիստին մէջ լսուեցան վերջին չորս ամբաստանեալները, որոնցմէ Նախկին միլիոնատէր գործարանատէր, այժմ համայնավար Իվան Կեվրենով, 65 տարեկան, յայտարարեց թէ Քոսթով ղեկավարն էր այն դաւադրութեան որ սարքուած էր, տապալելու համար կառավարութիւնը։ Յետոյ պատմեց թէ վնասած է պետութեան, տնտեսական գետնի վրայ, երկրին տարեկան եկամտացոյցին մէկ վեցերորդ համեմատութեամբ, (45 միլիոն տոլար), ճարտարագործական վնասարարութիւն կազմակերպելով։ (Ամբաստանեալը նախապէս ծխախոտի գործարանատէր մըն էր)։ Ըստ թէ համայնավարութեան հակառակ ըլլալով, կազմակերպած էր խումբ մը գործարանատէրներ, արտադրութիւնը դանդաղեցնելու համար, փակած էր քանի մը գործարաններ եւն.։ Այս վնասարար գործերը կը կատարէ եղեր երկրորդ գլխաւոր ամբաստանեալին, նախորդ ճարտարագործական նախարար Իվան Սթեֆանովի դրդումով, որպէսզի տապալեն Տիմիթրովի կառավարութիւնը եւ իշխանութեան գլուխ բարձրացնեն Քոսթովը։ Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ նաեւ թէ 1947էն սկսեալ կարգ մը գաղտնիքներ հաղորդած է ուրիշ գործարանատիրոջ մը՝ Քիրիլ Սլավովի, որ անգլիական լրտես ճանչցուած էր նոյնիսկ պատերազմէն առաջ։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, միւս ամբաստանեալներէն Պլակոյ Հաճիփանցով՝ նախկին խորհրդական Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան, ամբաստանեց Քոսթովը թէ կ՚ուզէր սերտ կապեր հաստատել Եուկոսլաւիոյ եւ արեւմտեան պետութեանց համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ 15 ուղեւորներէն չորսը ստիպեցին օդաչուն որ ուղղութիւնը փոխէ եւ Եուկոսլաւիա իջնէ։ Քաղաքապահ զինուոր մը երբ կը փորձէր ընդդիմանալ, սպաննուեցաւ ցնդակ մը ստանալով ճակտին։ Ուղեւորները վար դրուեցան Պելկրատի մէջ։

ՊԵՐԼԻՆԻ ռուսական շրջանէն վտարուեցան Եուկոսլաւիոյ զինուորական պատուիրակութեան ութ անդամները, իրենց կիներով եւ զաւակներով, տնային բանտարկութեան ենթարկուելէ վերջ։ Որեւէ բացատրութիւն չտրուեցաւ այս արգելափակման համար։ Վերջին պահուն պայմանաժամ սահմանուեցաւ մինչեւ Դեկտ. 17։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ (Ծերակոյտ) բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը մերժէ Գերմանիոյ վերազինումը եւ կարգ մը պայմաններ կը դնէ, Գերմանիան միջազգային կազմակերպութեանց մէջ ընդունելու համար։

ԱԼՃԱՍ — ԼՈՒԷՆԻ տարագիրներու մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ որեւէ լուր չունին Խ. Միութեան մէջ արգելափակուած 16.000 հայրենակիցներու մասին, հակառակ բոլոր դիմումներուն։

ՏԻԿԻՆ ԱՃԷՄԵԱՆ (ծնեալ Փրլանթի Տէրվիշեան) մեռած գտնուեցաւ իր զաւկին բնակարանը, բաղնիքին մէջ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէ։

ՖՐԱՆՔԵՒԼԵՀԱԿԱՆ միջադէպը չէ փակուած տակաւին, Լիլի փոխ-հիւպատոսը, որ բանտարկուած է Փարիզի մէջ, իբրեւ լրտես, առջի օր մերժեց խցիկէն դուրս ելլել եւ հարցաքննիչ դատաւորին ներկայանալ։ Ամբաստանեալը կ՚առարկէ թէ խոշտանգուած է ոստիկանութեան կողմէ եւ քննութիւն կը պահանջէ։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ամերիկեան տասը դեսպաններուն խորհրդաժողովին առթիւ որ տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը հերքեց այն զրոյցները թէ Ամերիկա կ՚ուզէ ձեռք անցընել Միջին Արեւելքի ամբողջ տնտեսութիւնը, ինչպէս կը գրեն Մոսկուայի թերթերը։

ՌՈՒՍ ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ դատավարութիւնը վերջացաւ Սերայեվոյի մէջ (Եուկոսլաւիա)։ Ամբաստանեալներէն քահանայ մը, Ալէքսիս Քրիչքօ, դատապարտուեցաւ 11 տարի բանտարկութեան։ Միւս 9 ամբաստանեալները, որոնց մէկը մայրապետ մըն է, դատապարտուեցան 3էն 20 տարի բանտարկութեան։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական կառավարութեան մայրաքաղաքը փոխադրուեցաւ Ֆորմոզա կղզին, որ նոյնպէս վտանգուած է։ — Ազգաժողովը հրաւիրեց պետութիւնները չխառնուիլ Չինաստանի ներքին կռիւներուն։

ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍ
ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻ ՏՕՆԸ

Կիրակի, 11 դեկտեմբեր, ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ շրջանի հայրենակիցներու, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (28 rue Serpente)։

Կը նախագահէ զինակից ընկեր՝
ԲԺ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Կը խօսին Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Տիկին ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՌԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ, դերասան Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ։

Հ. Մ. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ
ԿԻՐԱԿԻ 25 ԴԵԿՏ.ԻՆ ԺԱՄԸ 15ԻՆ
ԺԱՆ ԿՈՒԺՈՆԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սիրայօժար մասնակցութեամբ Հայ Արիներուն եւ արենուշներուն։

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, անակնկալներ եւ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԿԵՐ ՈՒ ԽՈՒՄ։

Այրի Տիկին Արփինէ Գ. Տէմիրճեան եւ զաւակները Արա եւ Տիրան Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Զէքմէեան (Պրիւսէլ), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Տէմիրճեան եւ զաւակները (Ն. Եորք), Տօքթ. Մ. Տէմիրճեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկ. Ճէֆէրեան եւ զաւակները (Ուստըր), Տէր եւ Տիկ. Սաքսուրեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան եւ զաւակները (Ն. Եորք), Տօքթ. եւ Տիկին Զիրքինեան եւ զաւակները (Ֆիլատէլֆիա), Այրի Տիկ. Սամարեան եւ զաւակները (Քեմպրիճ), Զուլճեան ընտանիքներ (Հէվըր Հիլ), Տէր եւ Տիկ. Գիրամ Զէքմէեան եւ զաւակը (Մանչեստըր), Տէր եւ Տիկին Ս. Զալեան, ինչպէս նաեւ Աւետիքեան, Զէքմէեան, Աքխաչէրեան, Ռուբէնեան, Գրլըճեան ընտանիքները, խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, քենեկալին եւ ազգականին՝

Պ. ԳԷՈՐԳ ՏԻՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 7 Դեկտ.ին, իր բնակարանը 47 Bld Murat, Paris (16)։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ չորեքշաբթի օր, ստ Հանգուցեալին փափաքին, սերտ շրջանակի մէջ, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ իր ընտանեկան դամբարանին մէջ, Պաթինեօլ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սիմոնեան եւ զաւակները (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւֆէնքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թիւֆէնքճեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Շէրոյեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնքճեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւաւեան եւ զաւակները. Տէր եւ Տիկին Բենօ Զթրեան եւ զաւակները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ աղջկան, քրոջ, եղբօր, թոռան, քեռորդւոյն եւ ազգականին՝

Օր. ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ (19 տարեկան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Լարիպուազիէռի հիւանդանոցին մէջ։

Թաղումը կը կատարուի երկուշաբթի ժամը 13.45ին։ Հաւաքուիլ 41 Bld. de la Chapelle, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Pantinի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները եւ սանուհիները այս երկուշաբթի երեկոյեան, 78 rue Rabelais, դպրոցին սրահը, ժամը 8էն մինչեւ 10։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի Հայոց մատուռի մէջ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր սանուհիները։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—

Երկուշաբթի 12 Դեկտ. St. Anneի «Քեռի»։
Երեքշաբթի 13 Դեկտ. St. Jerômeի «Աղբալեան»։
Հինգշաբթի 15 Դեկտ. Les Olivesի Օհանջանեան։
Ուրբաթ 16 Դեկտ. St. Antoineի Գիւլխանդանեան։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով։

★ Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձը, 17 Դեկտ. շաբաթ իրիկուն, մինչեւ լոյս, Ալհամպրա սրահին մէջ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆԻ յառաջիկայ հաւաքոյթը տեղի պիտի ունենայ 12 Դեկտ.ի երկուշաբթի երեկոյ ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկուցանող.— Ղ. Մելոյեան։ Նիւթ՝ «Գոյութենապաշտ (էքսիսթանսիալիստ) վարդապետութիւնը գրականութեան մէջ»։ Կը հրաւիրուին լսարանականները եւ անխտիր բոլոր մտաւորականները։

ՀԱՅ. ԱՒԵՏ. ԵԿԵՂԵՑԻ.— ՎԵՐ. Գ. ՍԻՍԼԵԱՆ Մոնփէլիէի Աստծ. Համալսարանէն, նախագահ Ֆրանսահայ Աւետ. Եկեղ. Երտ. Միութեան, կը խօսի ամէն կիրակի ժամը 10.45ին 58 rue Madameի ժողովասրահին մէջ։ Métro St. Placide։ Պիտի խօսին նաեւ Ֆրանսերէն լեզուով վեր. Սամուէլեան եւ վեր. Սիսլեան, Jeunesse pour Christի։ Դեկտ. 12էն 15ի ժողովներուն Salle de la Cinématographie սրահին մէջ, métro Clichy։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մարիցա Տօնելեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏՕՆԵԼԵԱՆԻ մահուան տարելիցի առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ, 11 Դեկտ.։

Կը հրաւիրուին իրենց ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 876 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գինն 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 13 Décembre 1949 Երեքշաբթի 13 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6024—Նոր շրջան թիւ 1435 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄՈՒԼ ՓՈԽԱՍՑՈՒԹԻՒՆ

Ազգաժողովը չորրորդ նստաշրջանն ալ փակեց, առանց պայծառացնելու մթնոլորտը :

Այս անգամ աւելի շեշտուած էր ճառամարտը, փոխադարձ մեղադրանքներով։ Յաճախ այնպիսի բառեր կը փոխանակուէին որ նախագահը կը ստիպուէր կարգի հրաւիրել :

Փակման նիստին մէջ ալ, շաբաթ օր, աղիւսեղի խօսքեր լսուեցան, ծանր տպաւորութիւն մը ձգելով ունկնդիրներուն վրայ, ինչպէս և ամբողջ աշխարհի :

Այսպէս, Խորհրդային Միութեան արտաքին նախարարին օգնականը, Եակով Մալիք, յանկարծ սորվեցաւ, երբ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիգվէ Լի կը հաստատէր թէ «կազմակերպութիւնը հասած է այնպիսի կէտի մը ուր կարելի է իրական բանակցութիւններ յուսալ մեծ պետութեանց միջեւ, աջակցութեամբ փոքր պետութեանց» :

Պ. Մալիք յայտարարեց թէ՝ «անգլիւամերիկեան խմբակցութիւնը փոխանակ թոյլ տալու որ քուէարկուի խորհրդային բանաձեւը՝ իրենց պատերազմական ծրագիրներուն դէմ եւ ի նպաստ հինգ պետութեանց դաշինքին, ամէն ճիգ թափեց քօղարկելու նախայարձակումը եւ նոր պատերազմի մը պատրաստութիւնը» :

Աւելի յառաջ երթալով, խորհրդային պատուիրակը հետեւեալ մեղադրանքն արձակեց :

— « Անգլիւամերիկեան աշխարհակալները եւ պատերազմի հրձիգները, որոնք սեւ դաւ մը կը սարքեն խաղաղութեան դէմ, Միացեալ Ազգերու կռնակէն, ռազմագիտական ծրագիրներ մշակեցին յարձակելու համար խաղաղասէր պետութեանց դէմ: Ընդհ. ժողովը քուէարկեց որոշումներ որոնք հակառակ են Ազգաժողովի Ուխտին»:

Եւ կրկնեց թէ Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ «աւելի եռանդով պայքարիլ խաղաղութեան եւ միջազգային գործակցութեան համար, ընդդէմ պատերազմի հրձիգներուն եւ խաղաղութեան թշնամիներուն » :

Այս յայտարարութիւններուն պատասխանեց բրիտանական պատուիրակը, Սըր Ալեքսանդր Քէտոկըն, նոյնքան կծու բառերով: Մասնաւորապէս ըսաւ թէ՝ հակառակ ընդհ. քարտուղարի կոչին, Պ. Մալիք «թոյն սրսկեց անտեղի եղանակով մը»:

Հեռագիրը ուրիշ մանրամասնութիւններ չի հաղորդեր: Բայց, այսքանը բաւական չէ՞, գաղափար մը կազմելու համար տիրող մթնոլորտի մասին :

Անշուշտ ճառերը ամէն բան չեն: Եւ Ազգաժողովէն դուրս կան հոսանքներ, ազդակներ, որոնք ի հարկին կրնան բարերար դեր մը կատարել, փարատելու համար նոր պատերազմի մը ահաւոր մղձաւանջը:

Եւ սակայն, կսկծալի չէ՞ այս պատկերը, այնքան յուսատու հաւաստիքներէ վերջ :

Պատկերը մռայլ է մանաւանդ անոր համար որ, նախ Մեծերը, երէկուան զինակիցներն են որ իրար չեն հասկնար: Անշուշտ իբրեւ հետեւանք Մոսկուայի ժխտական, երկդիմի եւ գրգռիչ դիրքին :

Ի վերջոյ ոչխար չեն աշխատաւոր բազմութիւնները, որպէսզի չկարենան զանազանել թէ որո՛նք են խաղաղութեան բուն թշնամիները:

Անոնք որ կը դուրգուրան իրենց ազատութեան, անկախութեան, մարդկային քաղաքակրթութեան դարաւոր նուաճումներուն վրայ, շատոնց գտած են իրենց ճամբան :

Ամբողջ արեւմտեան Եւրոպան մտահոգութեան մատնուած է իր ամէնէն առողջ եւ ազատամիտ հոսանքներով, իր ընկերվարութեամբ եւ ժողովրդապետութեամբ, ի տես այն քստմնելի բռնակալութեան, որուն մատնուած են Խ. Միութեան հարեւաններն ու արբանեակները ":

Զինարշա՞ւ: Այո: Բայց մինչ աւդին հաւասարակշռ կը կատարուին ինքնապաշտպանութեան պատրաստութիւնները, ոչ մէկը գիտէ թէ ինչ տեղի կ'ունենայ անդին :

Ճիշդ այս խորհրդաւորութիւնն է որ անձկութեան կը մատնէ խաղաղութեան ճշմարիտ բարեկամները :

Խաղաղութիւնը ամէն բանէ առաջ լոյս կը պահանջէ: Ազատութի՛ւն: Շ.

Մուրացի տօնը Փարիզի մէջ

Sociétés Savantesի ընդարձակ սրահը, կիրակի օր լեցուած էր ամբողջովին, հանդիսաւոր եւ յուզիչ տօնակատարութեամբ մը ոգեկոչելու համար մեծ մարտիկին, ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄՈՒՐԱՏԻՆ յիշատակը :

Խումբ մը նախանձախնդիր հայրենակիցներ, մեծ մասով աշխատաւորներ, շաբաթներով տքնեցան այս գեղեցիկ հանդէսին համար, որ կիրակի օր, հպարտութեամբ ու յուզումով լեցուց հանդիսականներու սիրտը :

Նախագահը, [illegible] Պօղոսեան որ եղած է Մուրատի հերհայրենակցին մօտիկ ընկերը, կը ճանչնայ անոր փոթորկալի կեանքն ու գործը, ընդհանուր գիծերով պարզեց հերոսին դիմագիծը եւ արժանիքները, եւ յիշեց քանի մը դրուագներ: Պատմեց թէ ինչպէս Ռազմիկը իր հմայքով եւ քաղցր վարմունքով կրցած էր հաշտեցնել պառակտուած Սեբաստիան եւ առաջնորդ Թորգոմ արք.էն հրաւիրուիլ եկեղեցիին մէջ բանախօսելու, այն եկեղեցիին՝ որ փակուած էր մինչեւ այն ատեն, այդպիսի պարագաներու առջեւ եւ կռուախնձոր էր դարձած :

Մուրատն էր դարձեալ որ, խնայելու համար կուսակցութեան քանի մը բուբլին, յաճախ Կարսէն քալելով Թիֆլիզ կ'երթար: Այդ անուսում մարդն էր որ իր հանգիստի ժամերուն ձեռնարկած էր տարեց մարդոց գրել – կարդալ սորվեցնել, եւ բազմաթիւ դպրոցներ բացաւ Սեբաստիոյ նահանգին մէջ:

Երզնկայի ռուսական բանակի սպաները որոնց լեզուն ալ չէր գիտեր խօսելու համար, իր մեծ բարեկամները եղած էին, իսկ անոնց հրամանատարը՝ յայտնի հայատեաց Մուրատով մեղայի էր եկած Հայերու հանդէպ իր ունեցած ատելութեան մէջ :

Ու երբ Բաքուի կռիւներուն մէջ զէն ի ձեռին ինկաւ պատւոյ դաշտին վրայ, բոլշեւիկեան հեծելազօրքի բաժնին հրամանատարը՝ գնդապետ Փետրով յայով խօսեցաւ իր դամբանականը, հերոսին դագաղին առջեւ :

Այս էր Մուրատը, իր քաջութեան չափ խոնարհ ու սիրուած բոլորէն, յանդուգն, բայց զուսպ իր նպատակին հասնելու համար, յստակ գաղափարներով: Դիւանագէտ «ֆէտայի» մը որ գիտէր զարնելու տեղը եւ սիրաշահելու կերպը:

Նախագահը յետոյ հրաւիրեց առաջին բանախօսը, ընկեր Շ. Միսաքեան, որ բովանդակալից ճառով մը պատկերացուց Մուրատը, իբրեւ հասուն յեղափոխական, յանդուգն ու քաջ ռազմիկ եւ կարող կազմակերպիչ:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

30 նորագիրներ Հ. Յ. Դ. Շարքերուն մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք անցեալ շաբթու, Նոյեմբեր 17ին 110 նորագիրներ մտած էին Հ. Յ. Դ. շարքերը, Պէյրութի Նոր Սիս թաղին մէջ :

« Ազդակ»էն (25 Նոյ.) կ'իմանանք թէ 30 նորագիրներ եւս մտած են մեր շարքերը նոյն քաղաքի Քարանթինա թաղին մէջ: Երդումի արարողութիւնը կատարուած է խուռն բազմութեամբ: « Տիգրան Ծամհուր» կոմիտէին կողմէ հանդէսին բացումը կատարած է ընկեր Սուրէն Փուչիկեան, նախագահութեամբ մեր հին ընկերներէն Անդրանիկ Պալեանի: Յետոյ խօսք առած է ընկեր Հայկ Պալեան, պարզելով Դաշնակցութեան վայելած հմայքին գաղտնիքը: Շեշտած է թէ ան է իրական եւ մեծ հայրենասիրութեան դրօշակիր կուսակցութիւնը: Անոր ուժը կը բխի իր բարոյական մեծութենէն եւ ուխտեալներու նուիրումէն: Յետոյ յորդորներ ուղղած է նորընծաներուն, որոնք երդումը կատարած են հանդիսաւորապէս, մինչ սրահը կը թնդար Յառաջ նահատակով :Նորընծաներուն կողմէ 2 երիտասարդներ ինքնագիր ոտանաւորներ կարդացած են, ուխտելով մինչեւ վերջ հաւատարիմ մնալ Դաշնակցութեան գաղափարներուն :

Հրեաները պիտի կռուին Երուսաղէմի համար

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԱԼ Կ'ԸՆԴԴԻՄԱՆԱՅ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՄԱՆ

Միացեալ Ազգերու 4րդ ընդհ. ժողովը փակուեցաւ դեկտեմբեր 11ին: Շարք մը բանաձեւերու հետ, 8 միլիոն տոլար քուէարկուեցաւ Երուսաղէմի միջազգայնացման ծրագրին գործադրութեան համար: (Միջազգայնացումը որոշուած էր ուրբաթ օր, հակառակ Անգլիոյ, Մ. Նահանգներուն եւ ուրիշ ազգերու մերժումին)

Բանաձեւին քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, ճռոտական յայտարարութիւններ ըրին Իսրայէլի եւ Յորդանանի ներկայացուցիչները. մերժելով միջազգայնացումը :

Թէլ – Ավիվէն կը հեռագրեն թէ ամբողջ հրեայ ազգը — բացի համայնավարներէն — միացեալ ճակատ կազմած է, ջուրը ձգելու համար միջազգայնացման որոշումը: Երուսաղէմի քաղաքապետը, Տօքթ. Դանիէլ Օսթէր, յայտարարեց կիրակի օր.

— « Մենք պիտի կռուինք որեւէ փորձի դէմ որ կը ձգտի միջազգային վարչաձեւ մը հաստատել Երուսաղէմ քաղաքին մէջ, ի հարկին պիտի կռուինք զէն ի ձեռին: Ոչ ոք պիտի կրնայ քաղաք մտնել, միջազգային կարգուսարք մը հաստատելու համար: Պիտի պաշտպանենք Երուսաղէմի դուռները: Քաղաքին հարիւր հազար Հրեաները, որոնց անունով կը խօսիմ, չեն կրնար ընդունիլ Միացեալ Ազգերուն որոշումը :

Իսրայէլի վարչապետն ալ, Պէն Կիւրիոն հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ նոյն օրը .

— « Միացեալ Ազգերու որեւէ բանաձեւ չի կրնար փոխել սա պատմական իրականութիւնը թէ Երուսաղէմը անբաժան մասն է Իսրայէլի »:

Հեռագիրը կը ծանուցանէ թէ Իսրայէլի խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը մերժէ որեւէ օտար կամ միջազգային Ազգաժողովին ներկայացուցիչները նոյնիսկ թէ պատմական քաղաքը պիտի մնայ անբաժան մասը հրէական պետութեան :

Կառավարական շրջանակներէ կը հաւաստեն թէ Երուսաղէմի ժողովուրդը կրաւորական դիմադրութիւն մը պիտի սարքէ, եթէ Ազգաժողովը փորձէ գործադրել իր որոշումը: Այդ պարագային Ազգաժողովին ներկայացուցիչները նոյնիսկ ուտեստ եւ ուրիշ յարմարութիւններ պիտի չգտնեն իրենց բնակութեան եւ գրասենեակներուն համար:

Կիրակի օր փոթորկալի նիստ մը գումարեց Իսրայէլի դահլիճը, 2ուկէս ժամ տեւողութեամբ, այս հարցին քննութեան առթիւ :

Նոյնքան մեծական դիրք մը բռնած է Յորդանան, որուն ձեռքն է հին քաղաքը, Ս. Գերեզմանի (Յարութեան) եկեղեցիով, Ճօմէրի մզկիթով եւ Լացի Պատով: Մինչ Իսրայէլի համար պատմական մայրաքաղաքն է Երուսաղէմ, Յորդանան կը յայտարարէ թէ իր զինուորներն էին որ գրաւեցին հին քաղաքը:

Միջազգայնացման հակառակ է Անգլիա, Յորդանանի կողմը բռնելով եւ ուրիշ շահեր ունենալով: Մ. Նահանգներն ալ դէմ են, նախատեսելով հետեւանքները, յետոյ չուզելով որ «Միջին Արեւելքի սիրտը բացուի ռուսական ազդեցութեան առջեւ»: ինչպէս կը բացատրէ «Լը Մոնտ», խմբագրականով մը:

★ Միջազգայնացման համար քուէ տուած են հետեւեալ ազգերը.— Աֆղանիստան, Արժանթին, Աւստրալիա, Պելժիա, Պոլիվիա, Պրազիլիա, Պիրմանիա, Սպիտակ Ռուսիա, Չինաստան, Քոլոմպիա, Քուպա, Չեխոսլովաքիա, Էքուաթոր, Եգիպտոս, Սալվատոր, Եթովպիա, Ֆրանսա, Յունաստան, Հայիթի, Հոնտուրաս, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Իրաք, Լիբանան, Լիպերիա, Լիւքսէնպուրկ, Մեքսիկա, Փաքիստան, Փարակուէյ, Փերու, Փիլիպպեան կղզիներ, Լեհաստան, Սէուտի Արաբիա, Սուրիա, Ուկրայնա, Խ. Միութիւն, Վենեզուէլլա եւ Եէմէն :

Դէմ քուէարկած են.— Մեծն Բրիտանիա, Քանատա, Քոսթա Ռիքա, Տանըմարքա, Կուաթեմալա, Իսլանտա, Իսրայէլ, Նորվեկիա, Շուէտ, Թուրքիա, Հարաւ. Ափրիկէ, Մ. Նահանգներ, Ուրուկուէյ, Նուկոսլաւիա: Ձեռնպահ մնացած են եօթը ազգեր:

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջ, Իսրայէլի պատուիրակութիւնը յայտարարեց .

— « Սեւ օր մըն է Միացեալ Ազգերուն համար: Ան միջոց չունի գործադրելու իր որոշումը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ թերթերէն կ'իմանանք թէ կառավարութիւնը նոր օրէնք մը կը պատրաստէ հայ համայնքին համար: Պոլսոյ նոր կուսակալը, Ֆահրէտտին Կէօքայ եւս հաստատած է այս լուրը, ինչպէս կը գրէ Մարմարա, առակցութեան մը առթիւ :

ՁՄԵՌՆԱՄՈՒՏ...

Նոր Աշխարհ գալէս ի վեր, ամէն օր՝ կ'անցնիմ Ուստրի քաղաքապետարանի հանրային պարտէզէն: Երբ ծառերն ու արուեստական մարգերը կանանչ էին, հոն զետեղուած նստարաններուն վրայ շարուած կ'ըլլար զանազան ազգերէ բաղկացած խառնուրդ մը: Եանքին, Իրլանտացին, Լեհը, Լիթուանացին, Հայը, Ալպանացին ու Յոյնը՝ քով քովի նստած, կը խօսին ու կը կարդան, կը վիճին, կը ծիծաղին: Ծերերու ծիծաղը:

Հայերը նշմարելի են դեռ հեռուէն, կքած, գլխահակ ու փոթ-փոթ ծոծրակներով: Հետաքրքրութեան համար տեղ կը փնտռեմ ու պարապ ձգուած նստարանի մը վրայ կը նստիմ՝ զաղտագողի չուրջս նայելով:

Հոն ծերերուն տեղն է, եւ, երբ իրենցմէ տարիքով պզտիկ մէկը տեսնեն՝ իրենց քարացած նայուածքը կը ձգեն վրադ: Ոչ ոք չի ճանչնար զիս, բայց, անոնք սարօրինակէս կը դիտեն զիս, կը ծռին իրարու ու գաղտնի կը փսփսան: Թերեւս, կը ծաղրեն, կը զարմանան՝ որ մտած եմ իրենց ծերութեան համայնապատկերին մէջ ... վայրկեանները կ'անցնին ու նայուածքները կը յոգնին: Այդ պահուն, ես եմ որ կը դիտեմ զիրենք, կը նայիմ անոնց արտաքին երեւոյթին, յատկապէս, Հայերու չորցած երեսներուն:

Անոնք եկած են Թրքահայաստանի զանազան գաւառներէն, կեանք մաշեցուցած գործարաններու մէջ, ու հիմա, իբրեւ լուծը չքաշող եզներ՝ թող տուած են որ ոտքի վրայ մեռնին... Ահաւոր է անոնց հոգեկան աշխարհը: Այդ Հայերը, ունին կարօտը իրենց հայրենիքին, իրենց տուներուն կալերուն ու արտերուն: Երէկի «Երկիր»ը, պանդխտութեան մէջ ծերացած այս մարդոց սրտերէն ներս՝ դեռ կայ, կ'եփի, կը շարժի ու կը խօսի: Տառապանք է դիտել այս մարդիկը, եւ զարհուրանք՝ երբ լսենք զիրենք...

Անոնց հառաչանքին մէջ հայրենիք մը, ամբողջ ազգ մըն է որ կուլայ, կը փղձկի, եւ կը մղկտայ: Շրթները կապուտցած մէկը, դողդոջուն քայլերով, կը մօտենայ ինծի՝ ծխիկը բերնին:

Կը խօսի անգլիերէն, բայց, չեմ կրնար պատասխանել, անվարժ ըլլալով այդ լեզուին:

Ծխախոտին կրակ կուտամ, սակայն, ծեր Հայը դեռ կանգնած է դէմս, յոգնած շունչով կը խօսի ու անլոյս աչքերով կը դիտէ զիս:

— Հայ եմ, Հայ, կ'ըսեմ ծերուկին:

— Վա՜յ, կ'երկնցնէ խեղճը:

— Զարմացա՞ր: — Է ինչ գիտնամ, ծանօթ չեմ որ ...

— Քովս նստէ, քիչ մը խօսինք, ըսի խնդրական ձեւով:

Ձմերժեց, եւ, նստելու համար՝ նախ ծռեցաւ, յետոյ տեղաւորեց ինքզինքը:

— Հրամանքդ, «Ուստո՞ւր» կը բնակիք:

— Առժամապէս: = Առա՞ջ ուր էիր: — Ֆրանսա: Մէկը ունի՞ս հոն:

— Կան նա, Մարսէյլի մէջ կը բնակին:

Ու սկսաւ հարցումները, թէ ինչպէս կ'ապրին Հայերը՝ Ֆրանսայի մէջ, որքան մեռել տուինք այս պատերազմին, քանի հազար Հայեր գաղթեցին Հայաստան, ինչ տեսակ վերաբերմունք ունին Ֆրանսացիները Հայերու հանդէպ: Տուի պէտք եղած բացատրութիւնները, եւ, ինքն ալ պատմեց իր կեանքը, կէս դարու իր պանդխտութեան ծանր օրերը, յուսախաբութիւնը:

— Երկրէն լուր ունի՞ք, ըսաւ յանկարծ:

= Ծարբերդէ՞ն: — Հա՛:

= Մօտաւորապէս երկու հազար Հայեր կան, ոչ դպրոց, ոչ եկեղեցի ու մկրտութիւն կայ, ըսի տխրութեամբ:

Ծխիկը տարաւ շրթներուն, ձեռքերը՝ կը դողային ծառէն կախուած հովաշարժ քուրջի մը պէս: Ամրան օրերուն, շաբաթը քանի մը անգամ, անպայման կը տեսնէի մեր «Զալին» եւ կը խօսէինք միասին: Զիս իր բարեկամներուն ծանօթացուց հետեւեալ խօսքերով:

— «Երկրէն կուգայ, լաւ լուրեր բերած է»..

Ոչ միայն ծերացած Զալին, այլեւ, շատերը, Ֆրանսայէն, Միջին Արեւելքէն կամ Պալքաններէն եկողին՝ նոյն բանը կ'ըսեն.— Երկրէն կուգայ:

Աշնան ցուրտ հովին, նորէն կ'անցնիմ հանրային պարտէզէն: Նստարանները պարապ են ու բոլոր ազգերու «Զալի»ները՝ չկան հոն: Ծառերէն թափած չորցած տերեւներ կան, որոնց վրայէն կ'անցնիմ՝ մեռած զարունի մը գեղեցկութիւնը յիշելով: Կը մտնեմ քաղաքին գլխաւոր պողոտան՝ «Մէյն Սթրիթ», որուն վրայ ինքնաշարժերու անհատնում երթեւեկը կայ խլացուցիչ ձայներով: Մայթերուն վրայ՝ կարծես, վազք մը կայ մարդոց, որոնք, արագ ու անուշադիր՝ իրար կը հրմշտկեն: Մարդոց երեւակայած բոլոր ճոխութիւնները՝ ամերիկեան խանութներուն մէջ կայ, պէտք եղածէն աւելի: Մեծագոյն գնորդները՝ կիներ են, որ կը ցատկոտեն խանութէ խանութ, ոչ միայն գնելու՝ այլեւ, ուտելու, խմելու, զուարճանալու համար:

Ինչ փույթ, որ այս նոր երկրին մէջ, մարդոց կեանքը աւելի կարճատեւ է, քան թէ աղքատացած Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու ժողովուրդին գրկանքներով լի կեանքը: Մարդիկ շատ կ'ուտեն, բայց քիչ կ'ապրին,— ահա բիրտ իրականութիւնը... Նոյեմբերի վերջերը, զօրչ երկնքէ մը ձիւն կը տեղայ ու փողոցներու բազմութիւնները կը նօսրանան՝ խուժելով սրճարաններէն ներս: Գրլխարկը ձիւնով ծածկուած, երերալէն՝ դէմս կ'ելլէ մեր ծանօթ Զալին:

— Հէլօ, Զալի: Գլուխը վեր վերցնելով՝ շշնչաց:

— Հէլօ, հէլօ: — Ո՞ւր այսպէս: = «Քլըպ» (ակումբ) պիտի երթամ:

Կը մսէր եւ այդ էր պատճառը՝ որ շրթները աւելի չոր ու կապտագոյն դարձեր էին, եւ կը դողար:

— Ցո՞ւրտ է: = Դուն չե՞ս մսիր:

— Շատ ցուրտ չեմ զգար, Զալի:

= Է, երիտասարդութիւն, ինչո՞վ կը գնուի:

— Շատ դուրս մի ելլեր այս օրերուն:

= Մինակ կը նստի՞մ տունը:

Մտայ թեւը ու միասին՝ քալեցինք Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Ձմեռնամուտ է, ձմեռնամուտ, վախնամ՝ ալ գարունը չտեսնեմ, կը մրմնջէր Ֆիզիքապէս քայքայուած Զալին:

Ֆ. ՀԵՐՈՑԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ի՞նչ միջոցներ ունինք

Հայոց գաղթաշխարհը իրար է անցած, ամէն կողմ ահազանգ: Ամերիկայէն՝ Ֆրանսա, քաջ ու փոքրիկն Յունաստանէն՝ մինչեւ Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Պալքանները:

Կրակ է առած տունը եւ հրշէջ կը փնտռեն: Ծանր է վէրքը՝ բժիշկի կը վազեն: Ալեկոծ է ծովը՝ նաւը պիտի ընկղմի եւ նաւապետը շուարած է: Իրար են անցած խմբագիրները, ուսուցիչները, միութիւնները, եկեղեցիները, Բարեգործականները, Հայրենակցականները՝ վերի ու վարի թաղերով, տիրացուն, ժէրտէրը, վարդապետը ու առաջնորդը:

Ու մանաւանդ կուսակցութիւնները: Ամէնքն ալ մտահոգ՝ ճարուճարակ կը փնտռեն ազատելու համար տունը, հիւանդը, նաւը.— Գաղթական հայութիւնը, կէսը ամբողջ աշխարհի հայութեան:

Շատեր կ'առաջարկեն դպրոցներ բանալ: Լաւ գաղափար է: Բայց ի՞նչ կ'արժէ հինգշաբթի օրուան քանի մը ժամուան Ա. Բ. Գ.ը: Ծարխուլտան մը մէջ, սրճարանի մը անկիւնը կամ ժամուն բակը: Եթէ ունենայինք գոնէ տասը հատ Մխիթարեան կամ ուրիշ միջնակարգ վարժարաններ, անշուշտ օգտակար կ'ըլլար:

Ուրիշներ կ'ըսեն.— Եկեղեցի շինենք, քահանայ, վարդապետ ձեռնադրենք, տիրացու հասցնենք, աղօթենք եւ պատարագ ընենք:

Ճիշդ է որ երբ եկեղեցի կ'երթանք, պահ մը կը վերանանք, յիշելով մեր ծննդավայրը, քաղաքը, կը զգանք թէ հայ քրիստոնեայ ենք: Մեր շարականները, աղարողութիւնները, մեր պատարագը, մեր «Խորհուրդ խորին»ը շատ աւելի վեհ բան մը ունին քան օտարինը:

Շատ գեղեցիկ են այս բոլորը եւ սրտառուչ: Բայց, Նոր Սերունդէն քանի՞ հոգի կ'երթան Հայոց եկեղեցին: Շատեր ալ որ աղօթել կ'ուզեն, օտար եկեղեցի կ'երթան, լատիներէն գիրք մը իրենց գրպանը: Օրիորդները խաչ կախած իրենց վիզէն, սեւ ու գեղեցիկ աչքերը խոնարհած հաղորդութիւն ալ կ'առնեն, հարեւանին աչքը մտնելու, համակրանք շահելու համար: Փարիզի բարեկամներէս մէկը երկու զաւակ ունի, մէկը մանչ, միւսը աղջիկ, երկուքն ալ չափահաս: Հարցուցի թէ ինչո՞ւ Հայոց եկեղեցին չեն գար: Մէկն ըսաւ.— «Հայերէն չեմ հասկնար»: Միւսն ալ — Je ne connais pas ce machin là...

Ուրիշ բարեկամի մը տղեկն ալ«պիզ թիւզքչէ կօնուշուղըզ էվտէ», ըսաւ: Այս վերջիններէն շատեր կան, որոնք ոչ միայն եկեղեցի չեն գար, թերթ չեն կարդար, այլեւ կը խուսափին հայկական շրջանակէ: Ինչ որ դէշ է, վատ է ու անախորժ՝ հայկական կը կարծեն: Ուկը զարմանան երբ Հայու մը գովեստը կը լսեն օտարէ մը կամ կը կարդան օտար թերթի մը մէջ: Ասոնքանշուշտ ուրացողներ, անպատկառներ, վիժածներ են. դժբախտաբար բազմաթիւ:

Ուսուցիչներ ճարենք,— կ'ըսեն ուրիշներ: Բայց ի՞նչ պիտի վճարէք ուսուցչին որպէսզի կարենայ ապրիլ մարդավայել, այս տարապայման սղութեան մէջ: Մեր մէջ դժբախտաբար արժանի պատիւն անգամ կը զլանան անոր, որ շունչ կը սպառէ, հոգի կը մաշեցնէ ուսում տալու համար: Ֆրանսացի ուսուցիչը տարեկան 150—250 — 300-000 Ֆրանք թոշակ կը ստանայ եւ գոհ չէ, իսկ մերինինե՞րը:

Մնաց որ, ուսուցիչներ ալ չկան բաւարար չափով կամ շուկայ նետուած են, դրամ վաստկելու համար:

Հայ երգը, կ'առաջարկեն լաւատեսներ: Իրապէս, կա՞յ աւելի մագնիսական բան քան երգը: Բայց օտար հողի վրայ ծնած տղաք միշտ կը նախընտրեն ջազ«ուինկ»ը, որեւէ օտար եղանակը քան մերինը:

Թատրոնը առաջարկողներ ալ կան: Արդարեւ, դպրոց մըն է թատրոնը, բայց մեր թատրոնը կրնա՞յ կատարել իր դերը, պատահական ներկայացումներով եւ կիսկատար միջոցներով: Այստեղ ալ նոր սերունդը կը նախընտրէ օտարինը, անոր Օփերաները, Օփերա-Քոմիքները եւ մնացեալը:

Նորեկներուն մէջ կան շատ «խելացիներ» ալ որոնք իրենց չտեսութեամբ եւ ամբարտաւանութեամբ կը դլեն կ'անցնին իրենց օտար ընկերները:

Կան կուսակցութիւններ: Ինչ գաղափարի ալ պատկանին անոնք, կրնան մեծ դեր կատարել: Իրենց գաղափարներով, ժողովներով, թերթերով, ճառերով, քարոզութեամբ անոնք ազգային ոգի կ'արթնցնեն ամէնուն մէջ: Որքան լաւ կ'ըլլար եթէ աւելի լայն բանային դռները՝ մանաւանդ նոր սերունդին առջեւ: Երիտասարդ ընկերներէս անոնք որ անդամ են զանազան կուսակցութեանց, տարբեր շնորհ մը, եռանդ մը կ'արտայայտեն: Երբ քայլեն ծանր ու համարձակ, մասնաւոր հով մը ունին, հայերէն կը խօսին եւ հպարտ են իրենց հայութեամբ:

Իմ կարծիքով, չարիքին առաջքը առնողը միայն մէկ հոգի է.— ՄԱՅՐԸ: Ան պահակ պիտի կենայ մինչեւ որ բացուին հայրենիքի դռները: Անշուշտ օր մըն ալ կարգը մեզի պիտի գայ մնաք բարով ըսելու այս օտար ափերուն: Ես մեծ հաւատք ունիմ:

Մինչ այդ ո՛վ մայր սիրելի, սորվեցուր քու ձագուկիդ քու լեզուդ որ հարուստ է, ճոխ է, անուշ է եւ աստուածային: Օտարներն անգամ հայերէն կը սորվին շատ անգամ:

Դարերով հայերէն են խօսեր մեր թագաւորները, իշխանները, հայրապետները, շինականն ու բանուորը, ամբողջ ժողովուրդը: Ինչո՞ւ դուն ալ չես սրվեցներ քու հոգեհատորներուդ: Ազգ ու լեզու ուրացող մարդիկը կ'արհամարհուին ամէն տեղ, իբրեւ վատ (lâche): Անգամ մը հարցուցի ֆրանսական դպրոցի մը տնօրէնին թէ՝ տղաս կը տուժէ՞, եթէ նախ հայերէն սորվի:— «Բնաւ երբեք, պատասխանեց, սորվեցուցէք ձեր լեզուն, վասնզի գիտեմ թէ գեղեցիկ է ան եւ ձերն է, երբ դպրոց գայ, երկու ամիսէն Ֆրանսերէնն ալ կը սորվի»: Եւ իրապէս հիմա երկու լեզուներն ալ սահուն կը խօսի:

Որքան ալ զօրաւոր ըլլան մեր ջիղերը, որքան ալ հաստատուն կամք ունենանք, որքան ալ ամուր փարած ըլլանք յատին՝ պիտի կորսուինք, եթէ կորսնցնենք մեր լեզուն:

Եւրոպան ու Ամերիկան ոչ Կեսարիա են եւ ոչ ալ Ատանա, իրենց բերանը առիւծի պէս բացած կը լափեն ազգերն ու ժողովուրդները: Եւ կը մարսեն:

Եզրակացութիւն.— Հայ մայրերը թող ընկերութիւն կազմեն, իբրեւ ծրագիր կանոնագիր ունենալով միայն մէկ բան.— ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍԻԼ, ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ իրենց ձագուկներուն եւ հայու հոգի դնել անոնց սրտերուն մէջ:

Ահա փրկութեան միակ ճամբան:

ՅԱԿՈԲ ՍԻՄԻՐՃԵԱՆ (Ֆէպիւս)

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ.— Մեր գիւղը չէր որ ետ պիտի մնար իր պարտքը կատարելու, թէեւ իր խումբով, փոքր բայց համակիրներով շատ: Մանաւանդ որ իր ծոցին կը պահէ Իշխան Արղութեաններու եւ բժիշկ Յ. Տէր Դաւիթեանի յիշատակը, անոնց գերեզմաններով, ինչպէս դիտել կուտար իր ճառով ընկեր Յ. Եղիազարեան:

Հանդէսի բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, «Մշակ բանուոր» քայլերգով, ղեկավարութեամբ Պ. Մեսումենցի: Ապա խօսք առաւ ընկեր Ծ. Մկրտիչեան, պատկերացնելով կուսակցութեան անցեալն ու ներկան,— անոր կտրած փշալից ճամբան, յանուն հայրենիքի ազատագրութեան մինչեւ հասնիլը Մայիս 28ի պատմական մեծ օրերուն:

Ընկեր Յ. Եղիազարեան եւս պարզեց օրուան նշանակութիւնը, խստօրէն ձաղկելով անոնք, որ «դաւաճան» կ'անուանեն Դաշնակցութեան նման անձնուրաց եւ անվեհեր կազմակերպութիւն մը: «Դաշնակցութիւնը կուսակցութենէ աւելի բան մըն է, ժողովուրդին հետ հոգի եւ մարմին եղած, որովհետեւ դէմ է համայնավարական բռնակալ կարգերուն, որովհետեւ կ'ուզէ որ հայրենիքն ազատ ըլլայ, որովհետեւ կ'ուզէ որ Սփիւռքի հայութիւնը Հայ մնայ, Հայ ապրի»:

Գեղար. բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պանեէօէն Օր. Մուրատեան իր գողտրիկ մեներգներովը եւ Օր. Օղտայեան (Իսիի Նոր Սերունդէն) իր արտասանութեամբ, Շավիլէն ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան, Պ. Ծորէն Մինասեան

Գթութեան շաբաթ

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, այս օրերուն երբ աշխարհ կը պատրաստուի տօնել Ծնունդը անոր որ սիրոյ եւ գթութեան խորհրդանիշը դարձած է քաղաքակիրթ մարդկութեան համար, Ֆրանսա-հայ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ի տես իր հայրենակիցներու համատարած կարիքին, Դեկտ. 11—26ը կը յայտարարէ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹ, կոչ ընելով իր անդամներուն, բարեկամներուն եւ հայրենակիցներուն բաժին հանել իրենց եղբայրներու օգնութեան գործին։

Որպէս տարագիր ժողովուրդ կեանքի դժուարութիւններն ու աղէտները աւելի դաժանօրէն կը հալածեն մեզ՝ աւելի քան սուր դարձնելով իրերօգնութեան պահանջը ։

Ֆր. Կապ. Խաչի գործունէութիւնը բազմազան է ու բազմատեսակ։ Այս տարի ան իր ուսերուն առաւ եւ կարօտ ուսանողներու օգնութեան աւելի քան նուիրական գործը, այս նպատակով կազմելով Ուսանողներու Օգնութեան Մարմինը ։

Մեծ է կարիքը ամէն մարզի մէջ, ալ աւելի մեծ է թաքնուած թշուառութիւնը (la misère cachée), զոր մեր ընկերուհիները գուրգուրոտ քրոջ հոգածութեամբ երեւան կը հանեն յաճախ բոլորովին անսպասելի տեղերէ ։

Ծարահատ անգործը, յուսահատ հիւանդը, անհեցուկ այրին, անկար ծերը, անմխիթար որբեր — այս բոլորը ձեր օգնութեան կը սպասեն։

Հայ կին, դուն որ միշտ արձագանգած ես հայրենակիցներուդ կարիքներուն, փա՞կ պիտի պահես հոգիիդ դուռները մեր այս կոչին առջեւ։ Հայ այրեր, համատարած այս կարիքին առջեւկարո՞ղ էք արդեօք կամաւոր խուլ եւ կոյր ձեւանալ։ Հայ փոքրիկներ, ձեր մատաղ հոգին կրնա՞յ միթէ անտարբեր մնալ ի տես ձեր թշուառ տարեկիցներուն, որոնք կարօտ են ոչ միայն խաղալիկի, հագուստի կամ քաղցրաւենիքի, այլեւ յաճախ պատառ մը չոր հացի...

Տուէք, սիրելի հայրենակիցներ, ձեր ամենադոյզն նուէրն իսկ երախտագիտութեամբ կ՚ընդունուի մեր կողմէ։ Տուէք, վստահ որ ձեր լումաները յաւագոյնս կ՚օգտագործուին ամոքելու համար ընդհանուր կարիքը ։

Տուէք, որպէս հաւաստիք ձեր կարօտ հայրենակիցներուն, որ մոռցուած ու լքուած, մինակ ու անօգնական չեն իրենք ։

Մեր ընկերուհիները կնքուած ու թուագրուած թերթերով կը շրջին տունէ տուն, որպէսզի ամէն ոք կարենայ մասնակցիլ Գթութեան Շաբթուան հանգանակութեան ։

Շնորհակալութիւն բոլորիդ ։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿԱՐՏԱՆ (յապաղած). — Դաշնակցութեան Օրը տօնուեցաւ Կարտան - Գիվէռի «Գեղունի» սրահին մէջ, ի ներկայութեան հարիւրաւոր ազատատենչ հայրենակիցներու, որոնք եկած էին Դաշնակցութեան խօսքը լսելու։ Մեր դաղութը տօնական երեւոյթ ունէր։ Հրաւիրուած էին խօսելու ընկեր Հրանդ Բալուեան եւ Ֆրանսացի ընկերվարականներ, ժողովրդական ծերակուտական Ռօժէ Քարքասոն որ յատկապէս Փարիզէն եկած էր բանախօսելու, մեր երիտասարդ բարեկամը Ռօժէ Լէյրտա, եւ Գուշ տիւ Ռօնի երիտասարդ ընկերվարականներու ընդհ. քարտուղար Matrageat։

Օրուան նախագահը, ընկեր Հ. Աւետիսեան հանդէսը բանալով, յոտնկայս երգուեցան ֆրանսական քայլերգը եւ «Մշակ բանուորը»։ Հանդիսականները նոյնպէս յոտնկայս յարգեցին յիշատակը բոլոր այն զոհերուն որոնք ինկան ազատութեան ճամբուն վրայ։ Երբ ծերակուտական Ռօժէ Քարքասոն ներս կը մտնէր իր հետեւորդներով, ժողովուրդը ջերմապէս ծափահարեց։ Ընկեր Նախագահը բարի գալուստ մաղթելէ վերջ հիւրերուն, բացաւ գեղարուեստական բաժինը Արտասանեցին օրիորդներ Մաթոյեան, Լուիզ Աստուրեան, Մարի և Աստղիկ Նաւօեաններ եւ ընկեր Սամուէլ Բրուտեան, երգեց Նոր Սերունդէն Մուրատ Օհանեան, խորապէս յուզելով ներկաները։ Ընկեր Աստուր Քէօսէեան պարզեց Դաշնակցութեան բազմազան գործունէութիւնը, ազատագրութեան թէ մշակոյթի ճակատին վրայ ։ Ռօժէ Լէյրտա յիշեց Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն, մեր թշնամիներուն հասցուցած չարիքները որոնք անպատիժ մնացին, «անոնք կը կարծէին թէ Դաշնակցութիւնը այլեւս գոյութենէ պիտի դադրի, բայց փաստը մէջտեղն է, իրենք են որ դադրած են, իսկ Դաշնակցութիւնը աւելի եւս հպարտօրէն կանգուն »։

Ռօժէ Քարքասոն. — « Սիրելի ընկերներ եւ բարեկամներ, գիտեմ որ, դառն է պանդխտութիւնը, հեռու հայրենիքէն եւ ձեր երկրի սովորութիւններէն։ Ես ալ կրած եմ նոյն դառնութիւնը, հեռու հայրենիքէն, օտար երկրի բանտի խուցիկներուն մէջ, բայց ահաւասիկ, կրկին իմ հայրենիքիս մէջ եմ եւ ձեր մէջ։ Կը մաղթեմ որ դուք ալ շուտով վերադառնաք ձեր հայրենիքը ։ Վարչաձեւերը կը փոխուին, մինչեւ այդ, Ֆրանսան, ձեր երկրորդ հայրենիքը, միշտ հաւասար աչքով պիտի նայի ձեզի։ Եթէ որեւէ խոչընդոտ ունենաք, դիմեցէք մեզի, մենք սիրով պիտի կարգադրենք, մինչեւ որ հայութեան այս միծագոյն կուսակցութիւնը ձեզ առաջնորդէ միացեալ եւ անկախ Հայաստանը»։

Ընկեր Հրանդ Բալուեան. — « Երբ 1939ին Կարտան եկայ, դաշտերուն մէջէն անցած պահուս տեսայ մշակ մը որ քրտինքը ճակատին հողը կը հերկէր։ Հարցուցի անունը։ — Լեւոն Գեղունի։ Այս տղան էր որ այս համեստ անկիւնէն մինչեւ Փարիզ «Յառաջ»ի մէջ գրական փորձեր կը կատարէր։ Յետոյ իմացանք որ եղբայրասպան գնդակով մը յաւէտ բաժնուած է մեզմէ ...» · Ընկերը յետոյ բացատրեց Դաշնակցութեան դերը, ազգային, գրական եւ մարդասիրական (վերջինը Կապոյտ Խաչի միջոցաւ)։ «Եթէ չըլլային Դաշնակցական մտքի մշակները, ո՞ւր պիտի մնար հայ գրականութիւնը»։

Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն եւ տակաւին ժողովուրդը բաժնուիլ չէր ուզեր սրահէն։

Այս առթիւ ալ ծուռբերան թերթին թղթակիցը փութացած էր սուտեր գլորել։ Անգամ մը եւս կը յիշեցնեմ թէ սրահը լեցուն էր բերնէ բերան եւ շատերը դուրսէն մտիկ կ'ընէին ճառերը։

Ն. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՍԵՎՐԱՆ. — Կապոյտ Խաչի ցերեկոյթ - պարահանդէսը տեղի ունեցաւ 4 Դեկտ. Կիրակի օր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, կատարեալ յաջողութեամբ։ Ներկայ էին Սեվրանի քաղաքապետը՝ Mr. et Mme. Ruch, եւ Լիվրիի փոխ քաղաքապետը, Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհին՝ Օր. Ֆլօրա։

Բացումէն անմիջապէս վերջը երգուեցան «Մարսէյյէզ» եւ «Փամ Փորոտան»՝ յոտնկայս ։ Ետոյ «Հայ աղջիկ», «Հայ եղբայրներ», «Հայոց գինին» ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկ. Զիլինկիրեանի։ Ապա ներկայացուեցաւ «600 տարուան տառապանքի յաղթանակը», ղեկավարութեամբ Հայկազի, մեծ յաջողութեամբ, շնորհիւ Տիկին Սիրվարդ Ղուկասեանի, (Մոնթրէօյէն), Օր. Վալանթին Ագարեանի, Պ. Սուրէն Անդրէասեանի, (Այֆորվիլէն), եւ Թովմաս Կատայեանի, հանդիսականներու մէջ վերապրեցնելով հայ գիւցազնական կեանքի նուիրական յիշատակները ։

Յաջող էր նաեւ «Թիւ 5 խեյագար»ին ներկայացումը, ղեկավարութեամբ Պ. Հրանդ Քէօսէեանի եւ մասնակցութեամբ Օրիորդներ Էլիզա Պապիկեանի, Պ. Պ. Օհան Աշրգեանի, Զաքեան եղբայրներու, Մելինէ Եմէնէճեանի, Ե. Եսայեանի, Յակոբ Քէօսէեանի, Թով. Կատայեանի։

Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ հայկական սիրուն պարերով, մասնակցութեամբ Օրիորդներ Խոյեանի, Աշրգեանի, Պապիկեան քոյրերու, Ա. Պետրոսեանի, Ա. Հէքիմեանի, Մ. Եմէնէճեանի, Ս. Արրճեանի, եւ Պ. Պ. Զաքեանի եւ Ա. Անտոնեանի։ Հանդէսին փայլը աւեցուց Mlle Ongo Sopinak, իր ճկուն կովկասեան պարերով։ Դաշնամուրի մեներգին երգեցին Տիկին Ս. Ղուկասեան, Օրիորդներ Անժէլ Պօյաճեան (Մոնթրէօյէն), Սօնա Էֆիանեան եւ Ս. Անդրէասեան ։

Սեվրանի տեղական նուագախումբը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ իր սիրայօժար աջակցութիւնը բերաւ հանդէսին, ղեկավարութեամբ Մանուկ Մանուկեանի։ Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին եւրոպական պարերով եւ հանդիսականները մեկնեցան խանդավառ զգացումներով ։

Սեվրանի Կապոյտ Խաչուհիները իսկապէս արժանի են գովասանքի ։— Պարոնեան

Եւ Օր. Սրբուհի Էկիզարեան իրենց մեներգներով։ Ուղերձ մը՝ Օր. Զուարթ Էկիզարեանէ, կրկին արտասանութիւններ Օր. Քնարիկ Օհանեանէ, Պ. Խորէն Մինասեանէ եւ իբր փակում Մառի Մ. Սարգիսեանէ ։

Նախագահը փակելով հանդէսը, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ նուիրատուներուն, Պ. Գալուստ Մինասեանի եւ Պ. Նուպար Օհաննէսեանի ։

Մ. Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄՐՎԱՅՋԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Մկրտիչ՝ կնոջմէս (*) նամակ մը բերած էր ։ «Կ'երեւի գիտէիր պատահելիքները, կը գրէր կինըս, երբ ինծի խօսեցար տասը օր առաջ եւ պատուէրներդ տուիր։ Իմ մասիս երբեք մի մտածեր. ես ինքզինքս կը սպաննեմ։ Խնդրեմ գրէ դեղագործին, որ ինծի քիչ մը թոյն տայ»։ Պատուիրեցի Մկրտիչին, որ կնոջս խնդիրքը կատարէ եւ թոյն տայ իրեն. յետոյ իմացայ, որ դեղագործները մերժեր էին ։

Այս կարգադրութիւնները ընելէ ետքը բաժնուեցայ ընկերներէս եւ Նշանին հետ դացի Վարդան քէհեային, որ 55—60 տարեկան մարդ մըն էր, բայց միշտ կորովի, միշտ յանդուգն եւ ազդասէր։ 1893 թուականին Թուրքերը զինքը չարչարած էին, շատ տառապանք կրած էր, բայց երբեք չէր յուսահատած ։

Լուսաբացին արթնցայ եւ զգացի, որ հիւանդ եմ. սարսուռներ անվերջ կը ցնցէին զիս եւ գլուխըս ծանրացած էր։ Տեղս անհանգիստ էի, բայց երկու օր մնացի եւ ընկերներէս խնդրեցի, որ զիս լեռը փոխադրեն. հիւանդ վիճակս զիս մտահոգ կ'ընէր. կը վախնայի, որ անկարող կ'ըլլամ ոտքի կանգնելու, ինքզինքս պաշտպանելու եւ անպատուաբեր կերպով մը կը մեռնիմ. բայց ընկերներըս, անկարելի համարելով լեռ տանիլ զիս այդ վիճակին մէջ, փոխադրեցին ինձ Հայկ Պասմաճեանի տունը, ուր մաքուր եւ առանձին սենեակի մը մէջ պառկեցայ։ Անկէ ետքը ինկայ ինքնակորոյս վիճակի մը մէջ. հինգերորդ օրը սթափեցայ եւ տեսայ, որ ամէնքն ալ շուրջս բոլորած կուլան։ Զիրենք մխիթարեցի ։

— Այս ցաւը ինծի չի մեռցներ, ըսի, միայն թէ չպաշարուինք։

Եղբայրս զիս կը խրախուսէր ։

— Մի վախնար, ինչ որ ալ ըլլայ, քեզ կը փրկենք ։

Այս վիճակին եւ այս հոգերուն մէջ կ'անցնէին երկայն ու ծանր օրերը։

Ութերորդ օրը զգացի, որ աչքերս լաւ չեն տեսներ ու ականջներս լաւ չեն լսեր։ Եղբայրս մարդ ուղարկեց քաղաք բժիշկ մը հասցնելու համար։ Մարդը կէսօրէն ետքը վերադարձաւ բերելով քոնեակ եւ հականեխական դեղեր եւ նամակ մը տօքթէօր Հայրանեանէն, որով բժշկական պատուէրներ կուտար ։

Գիշերուան ժամը ութին կ'այրուէի։ Հայկին մայրը զիս կը խնամէր գուրգուրանքով եւ սրտի դպչող ձայնով կ'ըսէր .

— Քէօռնամ օղուլ, այդ ալ պիտի տեսնէիր։

Կը հեծեծէի ցաւէս ու ջերմէ եւ լոգանք խնդրեցի։ Պաղատեցայ Եղոյին «ջուր, պաղ ջուր», բայց անիկա մերժեց. վերջապէս Նշանը տեղի տուաւ խնդիրքիս ։

Հետեւեալ օրը լուր եկաւ թէ Խորասանի պաշարուած է 250 - 300 հեծեալ եւ ձիաւոր զինուորներով։ Պէտք էր մեկնիլ։ Ինծի համար պատգարակ պատրաստեցին. մերժեցի. ձիու վրայ դրին զիս ու տարին լեռը. հազիւ գլուխս կրնայի բռնել եւ ամէն րոպէ կը կարծէի, որ պիտի նուաղիմ ու իյնամ։ Վտանգը, թշնամիին ձեռքը իյնալու վախը զիս կանգուն պահեցին եւ հասայ լեռը, ուր պէտք էր ապաստանէինք ստորերկրեայ ցած այրի մը մէջ։ Դագաղի նման անձուկ տեղ մըն է եւ չէր կարելի ոտքի վրայ կենալ. սողալով երկնցայ ու պառկեցայ, մինչ եղբայրս քովս կըզկըտած՝ զիս կը խնամէր։ Երկու օր մնացինք հոն, երրորդ օրը իմացուցին, թէ զիս պիտի տանին Կառվայ գիւղը։ Եղօն կը հակառակէր եղբօրս եւ եղբօրորդիիս ինձ ընկերանալուն. երկար վիճեցանք, բայց իմ տկարութենէս ընկճուած տեղի տուի եւ եղբայրներս ղրկեցի Տուզասար ։

Նշան Մուրատեան եւ Վարդան զիս հեծուցին ձիու (*) վրայ եւ տաժանելի կերպով հասանք գետին ափը. ջուրերը բարձրացած էին եւ ջերմէ չարչարուած մարմինս կը սոսկար պաղ ջուրէն ։ Բայց ինքզինքս զսպեցի։ Բեզաս, քեզ դուրպան » գոչեցի եւ Բեզասը թռաւ ջուրերուն վրայէն։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Մուրատի կինը կանուխէն գացած էր Սեբաստիա եւ ապաստանած էր ազգականներու մօտ։

(*) Այս այն նշանաւոր Բեզասն է, որի մասին բանաստեղծութիւն մը ունի Դանիէլ Վարուժան։ Շէկ էր եւ երեք ոտքերը ճերմակ էին եւ ճակատին վրայ աստղ մը ունէր ։

Անոնք որ քուէարկեցին այս բանաձեւը, չատ ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնած կ'ըլլան Ազգաժողովին բարոյական հեղինակութեան համար »։

Ազգաժողովը կը խորհի 500 հոգինոց ոստիկանութիւն մը կազմել, գործադրելու համար իր որոշումը ։

18 Լեհեր եւս արտաքսուած

Ֆրանքօ-լեհական յարաբերութիւնները նորէն ծանրացած են, ինչպէս կը հաստատեն վերջին տեղեկութիւնները։

Ֆրանսայի Ապահովութեան Տեսչութիւնը չաբաթ օր յայտնեց թէ արտաքսուած են 18 Լեհեր եւս, որոնք ուսուցչական պաշտօն կը վարէին ֆրանսական դպրոցներու մէջ, լեհերէն սորվեցնելու համար 100.000 լեհ մանուկներու։ Փարիզի լեհական դեսպանատունը բողոքեց այս արտաքսումներուն դէմ, առարկելով թէ կը խախտեն 2 երկիրներուն միջեւ գոյացած մշակութային յարաբերութիւնները ։

Ֆրանսայի Ներքին Նախարարութեան բանբերը կը յայտարարէ թէ արտաքսուած Լեհերը «յանցաւոր էին այնպիսի արարքներով որոնք կը վնասեն պետութեան ապահովութեան եւ թէ Ֆրանսա չի կրնար թոյլ տալ որ օտարներ միջամտեն Ֆրանսայի ներքին գործերուն »։

Նոյն պաշտօնատարը բացատրեց թէ ամբաստանեալները չեն յարգած ֆրանքօ-լեհական համաձայնութիւնը, թէ ամբաստանեալներուն յանցանքը հաստատուած է անցեալ նոյեմբերին բռնուած փաստաթուղթերով, Փարիզի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Ներքին Նախարարութիւնը ձեռք ձգած է նաեւ տպագիր թռուցիկներ որոնք հետեւեալ խօսքերը կը պարունակէին.— «Ժամանակն է դադրեցնելու հանդիսատեսի դիրքը ։ Բոլոր ընկերային նուաճումները կատարուած են պահանջներով որոնք կ'առաջնորդեն գործադուլներու, ցոյցերու, փողոցային կռիւներու։ Մասնակցելով գործադուլներուն, կ'ապահովէք մեր յաջողութիւնը»։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, արտաքսուած Լեհերէն 12ը համայնավար կուսակցութեան անդամատետր ունէին, «ինչ որ կը նշանակէ ուղղակի միջամտութիւն Ֆրանսայի ներքին գործերուն »։

Պաշտօնապէս կը հերքուի թէ Լիլի լեհական փոխ-հիւպատոսը խոշտանգուած է ։

★ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Վարշաւայի ֆրանսական դեսպանը եւ Ա. քարտուղարը դեսպանատունէն դուրս չեն ելլեր, այն օրէն ի վեր որ փորձ մը կատարուեցաւ բռնի ձերբակալելու պաշտօնեայ մը, Օր. Լուազէլ։ Դեսպանատուն ապաստանած են նաեւ եօթը Ֆրանսացի ուսուցիչներ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀԱՇՄԱՆԴԱՄՆԵՐԸ, կոյրեր եւ ուրիշ հազարաւոր դժբախտներ կիրակի օր ցոյց մը կատարեցին Օփերայի հրապարակին վրայ, հանգստեան թոշակի յաւելում պահանջելով։ Այս ցոյցին հետեւանքով հանրակառքերու երթեւեկն ալ խանգարուեցաւ։ Իրիկուան դէմ 300 ցուցարարներ պատնէշ կազմեցին Մատլէնի մէջ, ոստիկանական կառքերուն եւ ապաստանելով ։ Վեց հոգի ձերբակալուեցան ։

ԱՌԱՋԻՆ ՁԻՒՆԸ տեղաց Ֆրանսայի զանազան մասերուն մէջ, հիւսիսէն հարաւ, մասնաւորապէս Միջին Ֆրանսա, Լիոն, Քլէրմոն Ֆէռան եւայլն ։

ՁԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական զօրքը զգալիք եղաւ, կարմիրներուն ձգելով Եունանի նահանգը։ (Հարաւային չրջան)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մաննիկ Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Շատանեան, ինչպէս եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոյ իրենց զաւկին եւ եղբօր ողբացեալ ԱՐՄԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ, Փարիզի հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑՈՅՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի շրջանի Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Ե. Դ. Շրջ. կոմիտէի։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Ամանորի հանդէս

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Լիլայի դպրոցի կրթական յանձնախումբին ի նպաստ դպրոցի շէնքին գնման ։

Հովանաւորութեամբ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.ի

Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 3ին Salle des Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ։ 28 rue Serpente, métro Odéon եւ St. Michel։

Կը ներկայացուի դպրոցի աշակերտներու կողմէ այնքան գնահատուած ու սպասուած հայրենաշունչ թատերգութիւնը՝

ԱՑԾԵՄՆԻԿԸ (Տիկ. Գ. Էֆէնտեանի)

Նոր Սերունդի Հայեցի դաստիարակութեան նախանձախնդիր բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին անխտիր ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին։ 18 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ժամը 4ին, դպրոցին սրահը։ Հաճելի ժամանց։ Անուրդ չկայ ։

Մուտք 50 ֆրանք, մանուկներու համար 25 ֆրանք։ Խմորեղէնը եւ թէյը միասին հաշուելով ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Իզմիրի Ազգ. Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի հիւանդապահուհիներէն Քրիստինէ Կիւրճեանը, որ 1924ին Աթէնքէն Հիւս. Ամերիկա մեկնած է։ Տեղեկացնել Վարդան Խրիմեանի 2 rue Rabelais, St. Etienne (Loire) France։ Կը խնդրուի ամերիկահայ մամուլէն արտատպել ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Լիոնէն Այրի Տիկին Աննիկ Սուճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն եւ Երանուհի Յովհաննէսեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Հայ Բաղմիկներու Միութեան, գերութեան ծանօթ ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք մասնակցեցան իրենց զաւկին, եղբօրը, եւ ազգականին՝ ողբացեալ ԲԱԲԳԷՆ ՍՈՒՃԵԱՆԻ վերաթաղման տխուր արարողութեան, անձամբ, կամ ծաղկեպսակով Դեկտեմբեր 2ին ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկ. Ս. Բէգլարեանի իր եղբօրորդւոյն մահուան առթիւ ։

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՄՈՒՏ ԱՆՁ ՄԸ տրամադիր է շաբաթը մէկ օր յատկացնել վաճառատան մը մէջ իբրեւ թարգման կամ խմբագրող։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Անիէռի մէջ.— Ընդարձակ վիլլա մը ազատ, 10 սենեակ, խոհանոց, հողին տարածութիւնը՝ 460 քառ. մեթր, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, հինգ վայրկեան կայարանէն։

Դիմել հեռաձայնով ամէն օր 8էն 1 եւ 4—8, Dan. 83-46։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

Օր. ՄԱՌԻ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
Պ. ԱՐՄԷՆ ՏԱՊԱՂԵԱՆ
Նշանուած

Փարիզ 4 Դեկտ. 1949

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ե. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի «Միամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին դպրոցին սրահը (78 rue Rabelais)։ Նիւթ՝ «Հայ ոգին»։ Կը դասախօսէ ընկեր ԿԱՐՕ ԹԱՇՃԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Ե. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—

Հինգշաբթի 15 Դեկտ. Les Olivesի Օհանջանեան։
Ուրբաթ 16 Դեկտ. St. Antoineի Գիւլխանդանեան ։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով ։

Հ. Ե. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍ

Նուիրուած Կոստան Զարեան «Տատրագոմի հարսը»ին վերլուծութեան։ Այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 8.30ին «Ահարոնեան» ակումբին մէջ ։

Ղեկավարութեամբ ընկ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Ծանօթ.— Նախորդին նման այս անգամ եւս Ա. բաժնին մէջ խօսքը պիտի տրուի միայն Նոր Սերունդի անդամներուն, յետոյ միջին սերունդին։ Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի ընկերները, Կապոյտ Խաչն ու համակիրները ։

★ ՍԷՆ ԼՈՒ, հինգշաբթի գիշեր, ժամը 9ին, Նոր Սերունդի մօտ։ Դասախօս ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Զարթօնք»ի սերունդն ու իրենց գրականութիւնը» ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH - Fondé en 1925 - R. C. S 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél GOB. 15-70   Գին 6 ֆր.   C.C.P.Paris 1678–63
Mercredi 14 Décembre 1949 Չորեքշաբթի 14 ԴԵԿՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No 6025–Նոր շրջանի թիւ 1436   Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ծանօթ « մահափորձ»էն ի վեր, որ կատարեալ խնդկատակութեան մը վերածուեցաւ, աւելի սաստկացած է կուսակցական պայքարը :

Ամէն օր խռովայոյզ տեսարաններ կ'արձանագրէ Թուրք մամուլը, որոնց արձագանգները կ'երեւան հայերէն թերթերու մէջ :

Այսպէս, Ազգ. Ժողովը փոխադարձ լուտանքներու խառնարանի մը վերածուեր է Դեկտ. 2ին: Դէմ դիմաց ելեր են երեսփոխան մը եւ դատական նախարարը, թրքավարի պոռչտուքներով: Կ'արժէ ամփոփել այս տեսարանը :

Երեսփոխանը, Թէքէլիօղլու, բողոքած էր մահափորձի պատրուակով կատարուած խուզարկութեանց դէմ, յիշեցնելով սահմանադրութեան տրամադրութիւնները :

Դատական նախարարը կը փորձէր պաշտպանել իր տեսակէտը, երբ յանկարծ Ժողովին մէջ տեսաւ հարցապնդող երեսփոխանը եւ պոռաց

— «Դուն լռէ, անամօթ, անպատկա՛ռ»: Թէքէլիօղլու — Դուն լռէ — Նախարարը. - Դէմքի աղտ — Երեսփոխանը — Աղտը դուն ես:

Ուրիշ երեսփոխան մը — Այս ի՛նչ վիճակ է: «զապատա՞յը» ես:

Նախարարը — Փոխանակ նստած տեղէդ քրթմնջելու, հոս ելիր եւ խօսէ, սեւերե՛ս: Մե՛ղք այս ժողովին որ Սինան Թէքէլիօղլուի պէս անդամ մը ունի :

Թէքէլիօղլու - Դատական նախարարը զիս արժանի չի նկատեր այս բարձր ժողովին: Իսկ ես զինքը արժանի չեմ նկատեր թուրք ազգին: Անոր մարդիկ որոնք անամօթ կամ սեւերես կը պոռան ձեր երեսին, եւ նախարար պիտի ըլլան ...

Անհրաժեշտ չէ գիտնալ թէ ի՛նչ եղած է այս լեզուամարտին հետեւանքը: Կարեւորը՝ բուն իրողութիւնն է,— Ներքին պայքարին սաստկացումը :

Այս տեսարանն ալ կ'ապացուցանէ թէ որքան թունաւորուած է Թուրքիոյ քաղաքական եւ ընկերային մթնոլորտը :

Հին է վէրքը, բայց նոր կը բացուին անոր զանազան երեսները:

Ինչպէս բացատրած ենք ուրիշ առիթներով, պայքարը ուղղուած է կառավարական կուսակցութեան՝ Հալքի դէմ, որ ամէն միջոց կը փորձէ, պահելու համար իր գրաւած դիրքերը :

Այս կուսակցութիւնը իր ուժը կը պարտի Մ. Քէմալի: Անոր հմայքին շնորհիւ էր որ կրցաւ տարիներով երկիրը կառավարել մենատիրութեամբ :

Իր դիրքը խախտեցաւ այն օրէն, երբ արտօնեցին ընդդիմադիր կուսակցութեանց գոյութիւնը :

Արդէն ասպարէզ իջած են հոսանքներ, գոյնզգոյն ծրագիրներով: Ամէնէն զօրաւորը Ճէլալ Պայարի կազմակերպութիւնն է, Դեմոկրատ, որ կը ջանայ ձեռք անցընել իշխանութիւնը :

Երեսփ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին յառաջիկայ տարի, եւ երկու ախոյեանները ակռայ կը կրճտեն իրարու դէմ, թէեւ մեծ տարբերութիւններ չկան իրենց հիմնական ծրագիրներուն միջեւ :

Հալքը իր դերակշռութիւնը տեւականացնելու համար, ապաւինած է նաեւ Իսմէթի, որ ոչ միայն հանրապետութեան, այլեւ կուսակցութեան նախագահն է:

Միայն ազդեցութեան, աթոռի պայքարը չէ որ կը թանձրացնէ մթնոլորտը:

Տարիներէ ի վեր ժողովուրդը կը ծփի համատարած տագնապի մը մէջ: Աննկարագրելի է մանաւանդ գիւղացիներուն թշուառութիւնը: Մնայուն, սպառազէն բանակ մը կը քամէ երկրին կենսական երակները, հակառակ ամերիկեան օգնութեան: Թուրք թերթերը իրենք են որ պարբերաբար կը նկարագրեն երբեմնի շէն, բարեբեր նահանգներուն ամայացումը :

Միւս կողմէ, արտաքին վտանգը, վաղուան անստուգութիւնը ծանրապէս կը ճնշեն վարիչներուն թէ ժողովուրդին վրայ :

Անգարայի Ազգ. Ժողովին մէջ պարզուած տեսարանները ախտանշաններն են ընդհանուր ջղաձգութեան մը, որ կրնայ տեղի տալ շատ աւելի ծանր դէպքերու :

Ծ.

ԻՐ ՏԱՐԻՆ

IN MEMORIAM

Երկու տարի է սահեր արդէն...

1947 Դեկտ. 14ին էր, երբ Գուրգէն Ալէմշահ աչքերը կը փակէր առ յաւէտ: Երկու տարի է արդէն ...

Կ'ըսեն թէ անգութ եւ ամենազօր բռնակալ մըն է ժամանակը, որ կը մոռցնէ ամէնէն կսկծալի վիշտերուն յիշատակն անգամ, որ կը սրբէ նոյնիսկ մեռելներուն տապանաքարին արձանագրութիւնները:

Կ'ըսեն նաեւ թէ ժամանակը կը դարմանէ շատ մը վիշտեր ...

Բայց ահա երկու տարի է անցեր, ու ցաւը նոյնն է, կը վերանորոգուի Դեկտեմբերի այս մռայլ օրերուն: Եւ մարդ չուզեր հաւատալ թէ այլեւս երբեք պիտի չտեսնէ Ալէմշահի խանդավառ ղեկավարութիւնը :

Երկու տարի է անցեր, բայց դեռ երէկ մեզի հետ էր ան: Կը խօսէր, կը ժպտէր .

Եւ կարծես թէ վաղը նորէն պիտի տեսնենք զայն մեր մէջ ու բեմին վրայ, թէ դարձեալ պիտի ժպտի, եւ ջերմութիւն ստեղծէ հայկական երգով, որուն կախարդանքը այնքան լաւ գիտէր :

Փարիզը քիչ մը ուշ մնաց :

Երբ Լիբանան, մէկ անգամ միայն տեսնելով, եւ Պոլիսը առանց տեսնելու Ալէմշահը, անոր յիշատակը ոգեկոչեցին, ինչո՞ւ ուշանար Փարիզը: Այն Փարիզը որ տեսաւ Ալէմշահի նուիրումը եւ աշխատանքը հայկական երաժշտութեան համար :

« Ուշ, բայց անուշ »: Եւ ահաւասիկ, Փարիզն ալ կը պատրաստէ յիշատակի հանդէս մը յառաջիկայ ամիսներուն :

Կ'ըսեն թէ ժամանակը չի կրնար դարմանել ամէն բան, բայց ոգեկոչումը երբեմն կը մխիթարէ: Ոգեկոչումն է որ պահ մը կը մոռցնէ մահուան դառնութիւնը : Չէ՞ որ բանաստեղծն ալ կը հեծկլտար .

... Թէ յիշատակն ալ թառամի ,
Ահ, այն ատեն ես կը մեռնիմ :

Ալէմշահի յիշատակը երբեք չի թառամիր , քանի կ'ապրի եւ կը ծաղկի հայ երգը :

ԱՐՓԻԿ

Ֆրանսայի համայնավարներն ալ պիտի զտուին

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնն ալ ծանր տագնապ մը կ'անցընէ այս միջոցին, ինչպէս պարզուեցաւ Կեդր. Կոմիտէի բացառիկ ժողովին մէջ: Իրենց պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», հրատարակեց այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւը, որ մատնանշելով «թիթոյական» հակումները եւ «ուղիղ գծէն շեղումները» մանաւանդ հինգ նահանգներու կազմակերպութեանց մէջ, կը հրամայէ կրկնապատկել «յեղափոխական արթնութիւնը» ամբողջ կուսակցութեան մէջ :

Բանաձեւը կ'ըսէ թէ կուսակցութեան շարքերուն մէջ կան «ճգտումներ որոնք կը խանգարեն կամ կը տկարացնեն համայնավարներու պայքարը խաղաղութեան համար», թէ «կ'աւելնան պատեհապաշտ շեղումները» եւ թէ անբաւական են հակախորհրդային պայքարներու դէմ կատարուած աշխատանքները :

Այս յայտնութիւնները մեծ տպաւորութիւն գործեցին Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակներու մէջ: Իրազեկներ կը կարծեն թէ շարք մը մաքրագործումներ պիտի կատարուին կուսակցութեան շարքերուն մէջ :

Կեդր. կոմիտէին դանդատներէն մէկն ալ այն է թէ Ատլանտեանի զինակիցներուն վերջին ժողովին առթիւ ցոյցեր չկատարուեցան Փարիզի մէջ այնպէս ինչպէս տեղի ունեցաւ զօր. Գրէտըլի դէմ, անցեալ Օգոստոսին: Կուսակցութեան վարիչներէն Ժոռժ Քոնիօ, աւագ խմբագիր « Իւմանիթէ»ի, ուղղակի ամբաստանեց Փարիզի եուկոսլաւ դեսպանատունը թէ պառակտում կը սերմանէ Ֆրանսայի համայնավարներուն միջեւ: «Ներքին նախարար Ժիւլ Մոքի ուղղակի օգնութեամբ, եուկոսլաւ դեսպանատունը կը փորձէ վերախմբել այն տարրերը որոնք վտարուած են մեր շարքերէն, վաւերացնելու համար այն ծիծաղելի սուտը թէ թիթոյական ճգտում կը տիրէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէջ: Դեսպանատան գործակալները ժողովներ կը գումարեն կարգ մը մեծ գործարաններու, ինչպէս Ռընոյի մէջ եւ ֆաշական կազմակերպութիւն մը ստեղծած են,— «Միութիւն եւ եղբայրութիւն»:

Հրատարակուած բանաձեւէն կ'երեւայ թէ ամէնէն աւելի շեղումներ կատարուած են Մորպիհանի, Պրըթանյըի, Մառնի, Էնի նահանգներուն եւ Փարիզի հիւսիսային շրջանին մէջ: Բանաձեւը դիտել կու տայ թէ Ռոնի նահանգին մէջ (Լիոն) կուսակցութիւնը ուժգնօրէն չէ պայքարած թիթոյականութեան դէմ, բայց Փարիզի արուարձաններուն եւ մանաւանդ Սէնթ Ուէնի մէջ «վար առնուած է թշնամի գործակալներուն դիմակը» :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ամերիկեան դեսպանատունը կը հերքէ այն լուրը թէ Խ. Միութենէն երկու պատուիրակներ տեսակցութիւն մը ունեցեր են Թիթոյի հետ, անցեալ Սեպտեմբերին:

Մահապատիժ կը պահանջեն Սոֆիայի մէջ

ՈՒՐԻՇ ԴԱՏԵՐ ԱԼ ԿԸ ՍԱՐՔՈՒԻՆ

Սոֆիայի «լրտեսներու եւ դաւաճաններու» դատը վերջացած ըլլալով, ընդհ. դատախազը երկուշաբթի օր մահապատիժ պահանջեց նախկին փոխ - վարչապետ Քոսթովի եւ միւս տասը ամբաստանեալներէն չորսին համար :

Դատախազը խօսեցաւ երեք ժամ, ամէնէն ծանր բառերը գործածելով ամբաստանեալներուն դէմ: Եւ յայտարարեց.

— « Ոչ մէկ ներողամտութիւն այս մարդոց հանդէպ: Վասնզի . —1. Անոնք խելացի են եւ գիտէին թէ ինչ կ'ընէին. —2. Անոնք բարձր, պատասխանատու պաշտօններ կը վարէին եւ դաւաճանեցին , — 3. Անոնք գործած են ծրագրեալ եղանակով եւ կանխամտածութեամբ »:

Ետոյ կարդաց հանգուցեալ վարչապետ Տիմիթրովի մէկ նամակը եւ շարունակեց.— «Որ եւ է գութի անարժան են այս տեսակ մարդիկ: Որ եւ է արտաքին ճնշում չի կրնար արդարութեան վճիռէն փրկել այսպիսի դաւաճանները եւ լրտեսները: Պուլկարական դաւը միայն մէկ մասն է դաւադրութեանց երկար շղթայի մը որոնք կ'սկսան պատերազմի ընթացքին Չըրչիլի ծրագրով, երբ կ'ուզէր երկրորդ ճակատ մը ստեղծել Պալքաններու մէջ: Այդ ծրագիրը յաջողեցաւ միայն Յունաստանի համար որ կորսնցուց իր անկախութիւնը : Պուլկարիոյ մէջ անոնք իրենց ամբողջ յոյսը դրին Քոսթովի եւ իր խմբակին վրայ: Անոնց օգնեց Թիթոյի խմբակը, որ կը բաղկանայ բրիտանական եւ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց լրտեսներէն: Բրիտանացիները իրենց լաւագոյն մարդիկը ղրկեցին Պալքաններ. Ղրկեցին Չըրչիլի տղան, Ռէնտոլֆ, վասնզի շատ լաւ գիտէին Թիթոյի խմբակին թրոցքիական հակումները: Եւ չսխալեցան: Թիթօ իրականացուց իրենց յոյսերը: Բայց Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները չգոհացան Յուկոսլաւիոյ մէջ շահուած յաջողութիւններով: Անոնք ուզեցին մտնել նաեւ Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ: Եւ գտան իրենց մարդը, Քոսթով»:

Դատախազը չյիշեց նաեւ թէ Սոֆիայի անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանատուները «լրտեսութեան բոյներ են: Պուլկար ժողովուրդը կը հարցնէր թէ ինչո՛ւ այսքան բազմաթիւ պաշտօնեաներ կը պահեն »:

★ Երէկ պիտի խօսէին պաշտպան փաստաբանները եւ ամբաստանեալները. Հաւանական կը համարուէր որ գլխաւոր ամբաստանեալը, Քոսթով անձնապէս պաշտպանէ ինքզինքը: Վճիռը կը սպասուի այսօր կամ վաղը: Միշտ երկու պահակներ կը հսկեն Քոսթովի վրայ: Դատավարութեան ներկայ ըլլալու իրաւունք ստացած էին այն բանուորները որոնք որոշուած բաժինէն աւելի արտադրեր էին (գերակատարում):

★ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, նոր դատավարութիւններ տեղի պիտի ունենան Սոֆիայի մէջ, այս դատէն անմիջապէս վերջը: Այս անգամ գլխաւոր ամբաստանեալը պիտի ըլլայ ելմտական նախորդ նախարարը, Փեթքօ Քունին, որ մինչեւ վերջերս անդամ էր Պուլկարիոյ համայնավար կուսակցութեան Քաղաք. Բիւրոյին (Պոլիտ - Բիւրօ): Ինչպէս Քոսթով, Քունին ալ վաղեմի համայնավար մըն է, 49 տարեկան: Օգոստոս 6ին էր որ ելմտական նախարարութիւնը ստանձնեց, յաջորդելով Իվան Ստեֆանովի, (երկրորդ գլխաւոր ամբաստանեալը Քոսթովի հետ): Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններէն մէկն այն է թէ Քունին մերժած էր երեք միլիառ լեվա (10.500.000 տոլար) վճարել Խ. Միութեան, իբրեւ ծախք պուլկար գլխաւոր համայնավարներու Ռուսիա բնակութեան, 1920—1944:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՀԱՐԿ Է ԱՃԱՊԱՐԵԼ

Ֆրանսահայ գաղութին հաստատումէն ի վեր շարունակ կ'արծարծուի նոր սերունդին փրկութեան հարցը։ Մանաւանդ « Յառաջ » պարբերաբար կը հնչեցնէ ահազանգը սթափեցնելու համար քնացած միտքերը, պրկելու թուլցած ջիղերը։

Արդիւնքը ահա մեր աչքին առջեւն է։ Անապատի սերունդէն վերջ, ահաւասիկ սերունդ մըն ալ հրապարակ եկաւ։ Շատ հարեւանցի բաղդատական մը այս երկու սերունդներուն միջեւ մեզ կ'առաջնորդէ դառն խորհրդածութեանց ։ Եւ այս տխուր պատկերին առջեւ, անմիջապէս մեր չուրջը կը դիտենք, պատասխանատուներ գտնելու համար ։

Ո՞վ է պատասխանատուն այս ողբալի վիճակին։ Այս հարցումին վրայ բոլոր ակնարկները կ'ուղղուին դէպի իրենց սերունդը։ Սակայն արդարութեան համար պէտք է ըսել որ նորահաս սերունդը եւս զերծ չէ ծանր մեղքերէ։ Իրար ամբաստանելու եւ մեղաւորներ փնտռելու պէտք չկայ։ Ամէնքս ալ պատասխանատու ենք ներկայ ողբերգութեան։ Ե՛ւ ծնողքը, ե՛ւ մտաւորականը, ե՛ւ ինքը երիտասարդը կամ պատանին։ Ազգային նահանջ մը՝ անփառունակ ու արգահատելի ։.

Մէկ տարի առաջ, « Յառաջ »ի հարցարանին պատասխանելով արտայայտուեցան 1915ի սերունդէն ներկայացուցիչներ, որոնք, դառնութեամբ պարզեցին իրենց տեսակէտները ազգային կրթութեան գետնի վրայ երէց սերունդին կատարած աշխատանքին մասին, ընդհանրապէս ամբաստանութեան աթոռին վրայ նստեցնելով այդ սերունդին այն հատուածը որ պատճառ դարձած էր իրենց անկատար դաստիարակութեան ու մինչեւ չափահասութիւն՝ զանազան դժբախտութեանց ։

Որբանոցներու մէջ հասակ նետած այդ երիտասարդութեան հետ կար նաեւ տարեկից երիտասարդութիւն մը որ իր տեսակէտը բնաւ չպարզեց։ Այս վերջինը թէեւ աւելի բախտաւոր՝ իր ծնողքին շունչին տակ մեծնալով, բայց տարադրութեան դառնութիւններ ճաշակած ու անճար՝ կը գտնուէր ողբերգութեան նոյն գծին վրայ, հարկադրուած՝ նախ քան իր դաստիարակութիւնը, խորհելու իր ֆիզիքական գոյութեան վրայ ։ Հետեւաբար, անոր համար ալ ազգային դաստիարակութիւնը անհրաժեշտ ու անյետաձգելի պահանջ մըն էր. թումբ կանգնելու համար ձուլման վտանգին դէմ։ Սակայն, ո՞վ գոհացում պիտի տար այդ ազգային պահանջին, ո՞վ պիտի ձեւակերպէր ու ստանձնէր այդ սրբազան պարտականութեան գործադրութիւնը, եթէ ոչ երէց սերունդը։ Երբ երեց սերունդի մասին կ'արտայայտուիմ, նկատի ունիմ նոյն սերունդի մտաւորականութիւնը։ Որովհետեւ մտաւորականութիւնն է ժողովուրդի մը առաջաւոր դասը, որով եւ առաջնորդը։

Ան յաջողեցա՞ւ այդ առաքելութեան մէջ։ Դժբախտաբար ոչ լիովին։ Եթէ այդ սերունդէն մաս մը — Դաշնակցական մտաւորականութիւնը, հակառակ իր նիւթական համեստ վիճակին անձնուիրաբար իր պարտականութեան գիտակցութիւնն ունեցաւ ու իր կարելին փորձեց դաստիարակելով, թրծելով, ազգային շունչ ու ոգի ներշնչելով երկու սերունդներու, գտնուեցան նաեւ թերացողներ, թուլամորթներ, դասալիքներ ու այլասերածներ ։

Սակայն աւելին կ'ակնկալուէր այդ սերունդէն։ Ան կրնար աւելին տալ, եթէ գործակցութեան ընդհանուր եզր մը գտնէր, համախմբուէր մէկ դրօշի շուրջ, դէթ կրթական գետնի վրայ ։ Դժբախտութիւն է որ ան ընդհանրապէս նախընտրեց կեդրոնանալ ու բնակիլ լոյս քաղաքին մէջ, փոխանակ իջնելու ժողովուրդին մէջ, նոյնանալու զանգուածին հետ, գտնուելու հոն՝ ուր իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր, ուր ազգային պարտականութիւնը զինք կը կանչէր ։

Այժմ կարելի չէ ուղղել անցեալի սխալները ։ Բայց անկարելի չէ գործի ձեռնարկել նոր ուղղութեամբ։ Ամէն ինչ կորսուած չէ տակաւին. սակայն պէտք է արագ շարժիլ, աճապարել, քանի դեռ ուշ չէ, յանուն նոր սերունդի փրկութեան։ Տարիները կը թաւալին անզգալաբար եւ նորանոր սերունդներ կը ցցուին մեր առջեւ բողոքի հայեացքներով, հայկական սեւուկ աչքերով մեզմէ հայցելով ազգային հուր ու բոց, զգացում ու ոգի։

Ի՞նչ կարելի է ընել։ Երկու հեղինակաւոր ընկերներ ձեռնհասօրէն արտայայտուեցան այս կարեւոր հարցին մասին Ամերիկայի հայ գաղութին համար։ Նոյն բաները կարելի է ըսել նաեւ Ֆրանսահայութեան համար։ Իմ համեստ կարծիքով, նոր սերունդի փրկութեան գործը առանձնաբար կարելի չէ իրագործել եւ ի վերջոյ դատապարտուած է ամլութեան։ Միայն միահամուռ ճիգերով, մեթոտիկ, ծրագրուած գործունէութեամբ կարելի է յաջողիլ։ Բոլորը առանց վարդապետական, հատուածական խտրութեան պէտք է գործի լծուին ։

Այս էական հարցին յաջողութեան գլխաւոր կէտը նիւթական կարեւոր հիմնադրամի մը հայթայթումն է։ Առանց նիւթականի գոյութեան որ եւ է ծրագիր դատապարտուած է մնալու թուղթին վրայ ։

Անհնա՞ր է դրամ ճարել։ Ոչ երբեք։ Մեր իմաստուն ժողովուրդը միշտ ալ տուած է ազգային ամէն ձեռնարկի։ Իր բերնէն զրկած՝ ու յատկացուցած է դպրոցին։ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդային լումաներով հրաշքներ կը գործուէին։ Դարձեալ նոյն զոհաբերող ժողովուրդն է։ Կը բաւէ որ պահանջուի իրմէ ու գործ մը ցոյց տրուի։ Կարելի է կրթական տուրք մը հաստատել բոլորին վրայ, համաձայն իւրաքանչիւրին նիւթական կարողութեան ։ Ո՞վ չի կրնար տարեկան նուազագոյն 500 — 1000 ֆրանք տուրք մը վճարել նոր սերունդի փրկութեան համար ։

Բոլորին ճիգերը պէտք են կեդրոնանան նոյն նպատակին շուրջ։ Բարեգործական կազմակերպութիւններէն մինչեւ Հայրենակցական միութիւնները իրենց նիւթական աղբիւրներուն կարեւոր մասը պարտաւոր են յատկացնել կրթական գործին որ խարիսխն է ազգային պահպանման։

Երբ նիւթականը կ'ապահովուի, ինքնին կը լուծուին շատ մը խնդիրներ։ Օրինակ՝ ուսուցիչի տագնապը։ Եթէ ուսուցչութեան պայմանները բարելաւուին, այդ ասպարէզին նուիրուողներութիւն ալ համեմատաբար կ'աւելնայ ։

Այս ծրագրին գործադրութեան համար անհրաժեշտ է կրթական բարձր մարմնի մը կազմութիւնը ։ Նախ կարելի է սկսիլ տեղին վրայ հիմը դնելով ներկայացուցչական դրութեամբ։ Նախաձեռնութիւնը կրնայ ստանձնել որեւէ հեղինակաւոր կազմակերպութիւն։ Վերի կամ վարի արտիցորենի հարց չկայ։ Պէտք չէ ձգձգել։ Պէտք է [illegible]ւտով դպրոցներու կամ զիշերային դասընթացքներու ցանց մը կազմակերպել համաձայն իւրաքանչիւր վայրի պայմաններուն։Ծոխացնելով յայտագիրը դասախօսութիւններով, գեղարուեստական, գրական երեկոներով, վերջապէս հրատարակելով դիւրամատչելի դասագրքեր, յաջող գրական երկեր ու այլ հայրենասիրական, ազգային ոգեւորիչ, հետաքրքրական գրքեր ։

Միայն այս ուղղութեամբ կարելի է նոր սերունդին մէջ արթնցնել ազգային գիտակցութիւնը, վերջ տալով տարին տասներկու ամիս խօսուած ու կրկնուած ամուլ ծրագիրներուն։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ինչո՞ւ կուգան մեր շարքերը

Անցնող շաբթուան ընթացքին 140 նորագիր ընկերներ անցան Դաշնակցութեան շարքերը։ Հարիւր քառասուն երիտասարդ ուխտեալներ որոնք հանդիսաւոր երդում կատարեցին նուիրուելու գաղափարական ծառայութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին ներքեւ։ Ասոնցմէ 110 հոգին իր մկրտութիւնը ստացաւ Անդրնահրի կոմիտէութեանց շրջանին մէջ, իսկ 30ը՝ Գարանթինայի ։ (Պէյրութ)։

Նոր չէ երեւոյթը եւ ոչ ալ բացառիկ դէպք մը՝ մեր կուսակցութեան ընթացիկ կեանքին համար։ Ամէն տարի, քանի մը անգամ, Դաշնակցութեան ակումբները կը ճանչնան սրբազան երդումի այս արարողութիւնը, որ տասնեակներով թարմ ուժեր կը փոխանցէ մեր շարքերուն։ Հոն ուր Դաշնակցութիւնը գոյութիւն ունի իբրեւ կազմակերպութիւն, հոն տեւաբար ընկերական շարքերու աճում եւ ստուարացում կայ անպայման։ Այս փաստական իրողութեան արձագանգները մեզի կը հասնին ամէն կողմէ, Ամերիկայէն, Ֆրանսայէն, Պարսկաստանէն, Իրաքէն եւ ուրիշ վայրերէ ։

Եթէ երեւոյթը ոչինչ ունի արտակարգ իր մէջ, այսուհանդերձ արժանի է լուրջ խորհրդածութեան ։

Երիտասարդութիւնը ինչո՞ւ կը խուժէ Դաշնակցութեան շարքերը։ Ինչո՞ւ կուգան մեզի անդադար, շարունակ երիտասարդացնելով 59ամեայ այս կուսակցութիւնը՝ իրենց հաւատաւոր հոգիով, ոգեւոր շունչով եւ առոյգ հասակներով։ Ո՞ւր է գաղտնիքը այս հմայքին ։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ծանօթ է բոլորին, նիւթական ոչ մէկ ապահովութիւն կ'ընծայէ իր անդամներուն։ Ընդհակառակը անոնցմէ կը պահանջէ անվերջանալի զոհողութիւններ։

Դաշնակցութեան ակումբները աշխարհիկ հրապոյրներ չեն ներկայացներ բնաւ. ոչ կարելի է զուարճանալ հոն, ոչ ալ հաճոյքներ վայելել ։ Հոն չոր նստարաններու վրայ, նահատակ հերոսներու նկարներով շրջապատուած, ժողովներ տեղի կ'ունենան լոկ եւ դասախօսութիւններ։ Շատ աւելի առինքնող վայրեր կան, պարահանդէսի եւ թղթախաղի սրահներ, որոնց հետ նմանութեան ոչ մէկ եզր ունին մեր հաւաքատեղիները։

Դաշնակցական մը ոեւէ առեն ակնկալութիւններ չի կրնար սնուցանել պաշտօններու եւ փառքերու տիրանալու՝ իր անդամատետրին շնորհիւ ։ Աստիճաններ չունինք, խոստումներ չեն տրուիր, խայծեր չեն նետուիր։ Ընդհակառակը, իւրաքանչիւր նորագիրի յատակ ու մեկին կը բացատրուի հիմնական այն իրողութիւնը թէ Դաշնակցութիւնը ֆիզիքական, նիւթական եւ բարոյական ամէն զոհողութիւն կը պահանջէ իր զինուորներէն, փոխարէնը ոչ մէկ վարձատրութիւն տալով անձերու։

Ուխտեալները երդում կ'ընեն Դաշնակցութեան գաղափարին համար իրենց կեանքն իսկ զոհելու, եթէ հարկ ըլլայ ։

Ինչո՞ւ կուգան ուրեմն։ Ի՞նչն է որ զիրենք կը մղէ հարիւրներով խուժելու մեր շարքերէն ներս։

Շուրջէն գիչեր ու ցերեկ հայհոյանք կը տեղայ մեր վրայ։ Երեւանի ձայնասփիւռը անդադար կը չարաբանէ մեզ եւ արտասահմանի թութակները կը կրկնեն բառացի. — « Դաւաճան, սրիկայ, ազգուրաց, յետադիմական, հակայաստանեան, իմբերիալիզմի գործակալ, լրտես, շովէն… »։ Վեհափառ հեղինակութիւններ իսկ չեն պակսիր, որոնք իրենց անունն ու աթոռները կ'օգտագործեն՝ Դաշնակցութիւնը հարուածելու համար։

Հակառակ այս բոլորին սակայն Դաշնակցութիւնը կը զօրանայ, կը բազմանայ, նոր ազդեցութիւն եւ նոր ուժ ձեռք կը բերէ։ Ինչո՞ւ կուգան «դաւաճաններ»ու, « հայրենադաւ »ներու ,«հակահայաստանեան»ներու դրօշին տակ զինուորագրուելու։ Իրենց խելքը կորսնցուցա՞ծ են միթէ 140 այս երիտասարդները, կո՞յր են արդեօք թէ իրենց խելքը ծախած յիմարներ ․․․։

Տարօրինակ եւ անբացատրելի բաներ կան այս աշխարհիս երեսին. Հայաստանէն իսկ վկայեալ առաքինազարդ կուսակցութիւններ ունինք, յառաջդիմական ուղեկիցներ, գովեալ եւ փառաբանեալ հայաստանասէրներ, որոնք անարիւնութենէ կը տառապին, որոնք կը հիւծին օրէ օր եւ որոնց ունեցած երկու տասնեակը երբեք չըլլար ։ Դրամի եւ պրոպագանդի աղբիւրներ ըսես՝ անսպառօրէն ունին։ Լաւ կահաւորուած հանդստաւէտ ակումբներ՝ անպակաս։ Թերթ ու մամուլ՝ փառք Աստուծոյ որքան որ ուզէք։ Եւ սակայն հայ երիտասարդութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը խուլ է իրենց ձայնին ու ականջին ։

Ո՞ւր է գաղտնիքը Դաշնակցութեան գերադանցութեան, գերակշռութեան եւ կենսունակութեան ։

Կարելի է էջերով բացատրութիւն տալ եւ դարձեալ չսպառել այս գաղտնիքին մեկնութիւնը։ Թող ամէն Հայ ինքը մտածէ եւ թող փաստերու լեզուն բարբառի ։

Ինչ ալ ըսուի եւ գրուի, բոլոր գրուածները պիտի յանգին նոյն եզրակացութեան։ Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի հոգեկան հարազատ ձայնն է, անոր ձգտումներուն մարմնացումը, ջահակիրը, եւ շահերուն անձնուէր պահակը։

Երիտասարդական այն տարրը, որ բարձր սկզբունքներու նշանաբանով կ'ուզէ ապրիլ, որ իր մէջ զոհաբերման ոգի կը կրէ եւ գաղափարական ծառայութեանց ծարաւով կը տոչորի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս միայն յագեցում կը գտնէ։ Ահա թէ ինչու մեր ուխտեալները կը բազմանան տեւաբար։

(Խմբագրական՝ ԱԶԴԱԿԻ)

Մուրատի տօնին առթիւ

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած).— Իբրեւ ընիկ Սեբաստացի կուգամ իմ յարգանքի համեստ բաժինս բերել Մուրատի տօնին առթիւ, ջերմապէս գնահատելով Փարիզի հայրենակիցներուս նախաձեռնութիւնը։

Երեւակայութիւնս 41 տարի ետ կ'երթայ, մինչեւ 1908—1909 ։ Սեբաստահայերուս համար ահուսարսափի օրեր էին։ Դեռ եօթը տարեկան տղայ մըն էի, կը զգայի թէ չուրջս բաներ մը կը դառնան։ Իրիկուն մը հայրս շատ ուշ առեն տուն եկաւ։ Մայրս շատ անհանգիստ էր, արցունքի կաթիլներ կը նշմարէի աչքերուն մէջ։ Վերմակը գլուխս քաշած՝ զաղտագողի ծնողքիս խօսակցութեան կը հետեւէի մանկական հետաքրքրութեամբ։

Հայրիկիս ուշանալուն պատճառը այս էր. — Բռոտ Գասպարին տունը կուսակցականներու եւ համակիրներու խառն ժողով մը տեղի կ'ունենար, հոն ներկայ էին Մուրատը, Կայծակ Առաքելը, եւ Վահագն Նալպանտեանը։ Գ. Երուանդ Երանոսեան իւր յուզիչ ձայնով կ'երգէր ։ «Քանի այսպէս է Հայը խղճալի, զինուած պիտի մնայ հայ ֆէտային»։

Ժողովը վերջանալու մօտ, Մուրատ ըսած է. — « Տղաք դուք գացէք հանգիստ ըրէք, քանի

կայծակ Առաքելը քովս է մտահոգուելու պէտք չունիք»:

Երկու տիտաններուն քանի մը օր Սեբաստիոյ մէջ ներկայութիւնը կոտորածէ փրկեց ժողովուրդը: Այդ օրերուն Կիլիկիոյ աղէտը տեղի կ'ունենար, Սեբաստիոյ խենէշ Թուրքերը ըսեր են որ այս «խենդըր կեավուր» Մուրատը ուրկէ՞ բուսաւ, մեր գործը անյաջողութեան մատնեց:

Դժբախտաբար Սեբաստահայերս չգիտցանք Մուրատի հեռատեսութեան արժէքը: Վշտացուցինք իր անարատ սիրտը: Անոր ամէն մէկ խօսքը պատգամ էր: Իր սրբազան խօսքերուն, խրատներուն, կոչերուն արժէքը թէեւ հասկցանք, սակայն շատ ուշ էր:

Գնչունելի Մուրատ, համեստութեան տիպար, հազար երանի քեզի: Գիտցար ցեղիդ վիշտերուն, տառապանքներուն մասնակից ըլլալ, կեանքի դառնութիւններուն լեղին ումպ ումպ խմեցիր, պարծանքի գագաթնակէտը հասար, սակայն երբեք չհպարտացար: Մեծին հետ մեծ եղար, պզտիկին հետ պզտիկ, քու քաջագործութիւններդ միշտ ընկերներուդ կը վերագրէիր համեստութեամբ:

Քու գործերուդ դափնեպսակներէն մին եղաւ նաեւ «Մէկ Հայ մէկ ոսկի»ի հանճարեղ ծրագիրը, որուն շնորհիւ հազարաւոր հայ մանուկներու կեանքերը փրկեցիր: Եւ քու ուխտած վեհ գործիդ մէջ ինկար քաջաբար: Ո՞ր անիծուած գնդակն էր որ քեզ մահացուց: Մահեր կան որ անմահութիւն են:

Երկիւղածութեամբ կը խոնարհիմ պատկերիդ առջեւ: Յարգանք քեզ եւ քեզ նման յայտնի եւ անյայտ հազարաւոր հերոսներու:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՋԱԼԼԱԳԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ՏԽՐՈՒՆԻ. — Իրանահայ բանաստեղծ Սիմէոն Բաջէն (Ս. Միրզայեան) մեռած է Թէհրանի մէջ, Նոյեմբեր 13ին: Ծնած էր Թաւրիզ 1888ին: Տարրական կրթութիւնը ստացած էր իր ծննդավայրին՝ Բերդաթաղի Արամեան դպրոցին մէջ, իսկ երկրորդական ուսումը՝ Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանը: Սկսած է գրել 1907ին, աշխատակցելով Կովկասահայ շարք մը թերթերու «Հորիզոն», «Գառուն» (Ալմանախ), «Խաթարալա» եւայլն: Իրանի մէջ աշխատակցած է «Ղարադաղ», «Այգ», «Առաւօտ» եւ «Ալիք»ին: Անդամ է եղած Թիֆլիսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Գրած է գողտրիկ բանաստեղծութիւններ եւ երգիծական կտորներ, րրած է թարգմանութիւններ ռուս եւ պարսիկ գրականութենէն: Սիրուած է բարեկամներէ եւ ընկերներէ: Դամբանականներ խօսած են «Ալիք»ի կողմէ՝ Տաճատ Գօղոսեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ Մուշեղ Յովհաննիսեան, եւ Թէհրանի խումբ մը հայ գրողներու կողմէ՝ Արամ Գառոնէ:

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ 1010ամեակը տօնուած է Թէհրանի մէջ, նախաձեռնութեամբ «Միտք եւ Արուեստ Միութիւն» եւ «Արմենուհի» պարբերաթերթի խմբագրութեան: Սասունցի «Դաւիթ»ի հազարամեակը զուգադիպելով ընդհ. պատերազմին կարելի չէր եղած աւելի կանուխ տօնել: Բանախօսութիւններէն վերջ շարժապատկերի պաստառի վրայ յաջողապէս ներկայացուած են «Մովինար», «Սանասարը ծովու յատակին», «Առիւծ Մհեր», «Դաւիթ եւ Խանդութ», «Դաւիթի հարուածը Մսրայ Մելիքին» եւ «Փոքր Մհերը Վանայ քարաժայռին վրայ» գունաւոր պատկերները համապատասխան արտասանութիւններու ընկերակցութեամբ: Նրգած է իրանահայ ծանօթ երգչուհի Սաթօ Ազարաբեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ԼԻՈՆ. — Դեկտեմբեր 4ին, կիրակի կէսօրէ վերջ սրահը լեցուած էր, Նոր Սերունդը նիւթապէս եւ բարոյապէս քաջալերող հայրենակիցներով:

Նոր Սերունդը իր պաշտօնին գիտակից, իր կարգապահութեամբ գովելի ամէն ջանք ի գործ դրած էր ներկաները գոհ ձգելու համար:

Ժամը 5ին սկսաւ հանդէսի պաշտօնական մասը, նախագահութեամբ Կապոյտ Խաչի անձնուէր ուսուցիչ Գ. Կ. Յովակիմեանի:

Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց շարք մը յեղափոխական եւ գեղջկական երգեր, եղան նաեւ մեներգներ, արտասանութիւններ եւ հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Խօսեցան ընկեր Տ. Զիթճեան (Ամերիկայէն) եւ ընկեր Մ. Միրզէն, որոնք ծնողներու ուշադրութիւնը հրաւիրեցին իրենց զաւակներու հայեցի դաստիարակութեան վրայ, թելադրելով որ իրենց զաւակները անվարան յանձնեն Հ. Յ. Դ. մեծ ընտանիքի հոգեկան խնամքին:

Միջնարարին աճուրդի դրուեցաւ սրուակ մը գաւաթներով եւ կարճ ժամանակի մէջ գոյացաւ 12 հազար ֆրանք: Շահողը նորակազմ Ուսանողական Միութիւնը սիրով նուիրեց զայն Կապոյտ Խաչին:

Կէս գիշերին միայն ներկաներ ձգեցին սրահը խորապէս խանդավառ տպաւորութեամբ:

★ Նոր Սերունդը կազմակերպած է դասախօսութիւններու շարք մը, ամէն հինգշաբթի, Հայոց պատմութեան եւ Հայ յեղափոխական շարժման մասին: Սիրով կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը:

Մ. Արամ Թաթուլեան

ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ. — Առեւտրական բարձրագոյն կրթութեան ուսանողներուն օգնելու եւ անոնց գործնական դաս մը տալու համար, Foire Internationale de Lyonի վարչութիւնը որոշած է 1950 Ապրիլի ժողովին հրաւիրել առեւտրական բարձրագոյն հաստատութեանց չրջանաւարտ կարգին լաւագոյն աշակերտը, Ֆրանսայէն եւ հարեւան երկիրներէն (Պելժիա, Սպանիա, Մեծն Բրիտանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Փորթուկալ, Զուիցերիա):

Այս երիտասարդները պիտի ընտրուին իւրաքանչիւր վարժարանի տեսչութեան հայեցողութեամբ: Իրենց ճամբորդութեան եւ բնակութեան ծախքը պիտի հոգայ Լիոնի Տօնավաճառը:

Յաջողած պսակաւորները երկու օր պիտի անցընեն Լիոնի մէջ, պիտի ընդունուին եւ առաջնորդուին Լիոնի Տօնավաճառին, Syndicat d'Initiativeի, Լիոնի Առեւտրական Բարձրագոյն վարժարանի նախկին աշակերտներուն եւ նոյն հաստատութեան տնօրէնին կողմէ, այցելելու համար Տօնավաճառը եւ Լիոն քաղաքը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՆԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Դեկտ. — «Յառաջ»ի 7 Դեկտեմբեր թիւին մէջ հրատարակուած գրութեամբ մը կ'ըսէր թէ Գ. Հրանդ Աթթարեան, «ուրիշ հայրենակից մը, ատենապետ Գուշ տիւ Ռոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, նուիրեց հազար ֆրանք»:

Կը փութանք յայտնել թէ այդ հայրենակիցը որեւէ կապակցութիւն չունի Մարսէյլի (իմանալ Գուշ տիւ Ռոն) Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ, որ հիմնուած է 1924ին, պաշտօնապէս ճանչցուած (թիւ 4110) տեղական իշխանութենէ եւ F. F. F. A.ի մաս կը կազմէ 4442 թուահամարով: Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ատենապետը, եղբայր Վահրամ Գալփիկեան ներկայ իսկ չէր Մարսէյլ:

Գալով նուիրատուութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը նուիրեց, իր ամենակրտսեր մարզիկին միջոցաւ ծաղկեփունջ մը:

Երբ յօդուածագիրը համեստութեան ու բարեկրթութեան կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, ինչ որ տեղին է, մենք ալ զինք կը հրաւիրենք ճշմարտախօսութեան:

Ի դիմաց Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան — ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ ՍԱՐԳԻՍ (ատենադպիր):

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Le Dauphiné Libéré թերթը նկարագրելով Մ. Մարութեանի վերջին ներկայացումը Վալանսի մէջ, կը գրէ թէ չրջաններէն ալ Հայեր եկած էին Վալանս տեսնելու համար մեծ դերասանը եւ հեղինակը: — «Թէեւ լեզուին անծանօթ՝ սակայն ան երեւցաւ մեզի իբրեւ ուժեղ դերասան մը, արտայայտութեան անսովոր ճոխութեամբ, ամբողջովին ապրելով իր ողբերգական դերը: Խաղին նիւթը՝ ընտանեկան պայքար մը՝ զոր Տիկին Օտէթ Միքայէլեան կը բացատրէր մեզի, խոր տպաւորութիւն թողուց հանդիսականին վրայ: Թատերասրահը լեցուն էր: Մանաւանդ վերջին գործողութիւնը արցունքներ կը խլէր: Ջերմապէս կը շնորհաւորենք երկու գլխաւոր դերասանները Գ. Մանուէլ եւ Տիկին Ռօզա Մարութեան որոնց անվիճելի տաղանդը յայտնի է ինչպէս եւ անոնց ընկերներուն, սքանչելի փոքրիկն Շամիրեան, որ 11 տարեկան է եւ սակայն տաղանդը ակներեւ է, Գ. Գ. Մաթոսեան, Մաղաքեան, Տիկիտեան, Տէր Սարգիսեան, Ալեքսանեան եւ Մուրատեան, բոլորն ալ օժտուած:

Չմոռնանք յիշելու որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի ձեռնարկն էր այս գեղարուեստական եւ համերաշխութեան մեծ գործը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍՐՎԱՋԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Եզօն մնաց Տուզասար գիւղերուն վրայ հսկելու համար. իմ երկու ընկերներս զիս այնքան լաւ կը խնամէին, որ կարծես արեգակէն եւ հովէն իսկ կ'ուզէին զիս պաշտպանել. իրենց կեանքի գինովը կ'ուզէին զիս փրկել:

Հասանք Կառվայ եւ իջանք տէրտէրին տունը: Զօրս հոգի տիֆով բռնուած էին եւ պառկած էին. քահանան մէկ մեր քովը կը վազէր, մէկ հիւանդներուն քով: Մինչեւ երեկոյ մնացինք հոն, բայց ես ինքս հիւանդ ըլլալով շատ կը նեղուէի միւս հիւանդներէն. երեկոյին երեքնիս երկու ձիով բարձրացանք Սախարի գիւղը. չէի կրնար կենալ ձիու վրայ եւ ամէն վայրկեան կը կարծէի, որ պիտի իյնամ, կը շտապէինք հասնելու, բայց դժբախտաբար ճամբան կորսնցուցինք եւ մոլորեցանք մացառներու մէջ: Մութը տարածուած էր ամէն կողմ, չունչս կը բռնուէր, աչքերս արցունքէ կը կուրանային եւ այսպէս տեւեց մինչեւ լուսաբացը: Երբ մութը փարատեցաւ, գտանք մեր ճամբան, բայց այնքան ուժասպառ էի, որ ստիպուեցայ ձիէն իջնել: Ընկերներս գետինը հարթեցին, եարուղջին փռեցին եւ, հակառակ որ վերին աստիճանի վտանգաւոր բան էր, մացառներէ կրակ վառեցին: Ես կը սարսռայի անդադար. տըղաքը ոտքերս ծոցերնուն մէջ առած կը ջանային ի զուր զիս տաքցնել:

Վարդանը գնաց Կառվայ գիւղի գոմերը կաթ ու հաց բերելու եւ հովիւ ուղարկեց հարկ եղածը բերել տալու: Գիշերը մնացինք լեռը. ձիւն էր ամէն կողմ, ցուրտ եւ բուք: Ձիերը անօթի էին եւ անդադար կը խրխնջային:

Յաջորդ օրը գացինք Խանձուրցոց գոմերը: Հովիւները մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին մեզ. ձիերուն կեր տուին եւ մեզի՝ կաթ: Քիչ մը կազդուրուելէ ետքը իրենցմէ՝ մէկը գիւղ ղրկեցինք, որպէս զի մեզի ծանօթ մարդիկ գան: Մեր տեղը ճամբու վրայ էր, Թուրքեր կրնային անցնիլ եւ մեզ տեսնել. ես հիւանդ պառկած էի եւ ձայնս այնպէս մը կտրուած էր, որ երբ ուզէի խօսիլ, վանկ մը չէր լսուեր:

Եզօն եկաւ Տուզասարէն եւ իմացուց, թէ այն գիւղը պաշարուած է. անդադար հրացանաձգութիւն կ'ընեն գիւղին վրայ եւ Տուզասարցիները կ'ենթարկուին սոսկալի չարչարանքներու. ով որ կարողացած է, լեռը ապաստանած է իրենց հետ:

Կէսօրն անցած մեր ղրկած հովիւներուն տըւած տեղեկութեան վրայ Կառվայ գիւղէն եկան Համբարը, Զատիկը եւ տէրտէրոջ տղան: Ասոնք յայտնեցին, թէ որոշած են մեզ պահել, եթէ նոյն իսկ գիւղը գոհ երթայ: Մեզի համար դժուար էր այդ պայմաններու մէջ իրենց հիւրընկալութիւնը ընդունիլ, բայց պահուելու տեղ չունէինք, հիւանդ էի եւ անկարող գրեթէ շարժուելու. ընդունեցայ իրենց առաջարկը: Ձիերը արձակեցինք եւ վերջին անգամ համբուրեցի Պէքասին աչքերը: Ձիս շատ անգամներ թշնամիին հետապնդումէն ազատած էր, ծանր էր հրաժեշտ տալ իրեն, բայց անկարելի էր այլեւս ձիերը պահել: Համբուրուեցանք նաեւ այն ընկերներուն հետ, որոնք գոհ չէին փախստականի կեանքէն եւ կ'ուզէին գիւղերը վերադառնալ, եւ այսպիսով բաժնուեցանք իրարմէ:

Երեկոյին էշ մը բերին եւ վրան նստեցուցին զիս. երկու քովերէս կը քալէին Հայկը եւ Բալուկը, որ 18 եւ 17 տարեկան պատանիներ էին. կէս ժամուայ ճամբան գացինք հինգ ժամէն եւ հասանք Զաթալ Ուլախի քարայրը: Ներս մտան նայեցան, որ թաց է. ցրթենիներ վառեցին, որ չորնայ եւ ամէն ինչ պատրաստելէ ետքը զիս մտցուցին քարայրը եւ պառկեցուցին. ինչ որ ունէին ծածկեցին վրաս, կրակ վառեցին, եւ հանգստացանք. պահակ կեցած էր հիւսիսային կողմը քարին վրայ: Դժուար էր քարայրը մտնել ելնելը. եթէ սայթաքէին, կրնային թաւալ գլոր իյնալ եւ կտրտուիլ:

Երկրորդ օրը եկան Մկրտիչը եւ եղբայրս. քաղաքէն բերեր էին իրենց հետ սննդարար ուտելիքներ, դեղեր եւ դրամ: Մկրտիչին բառերուն նայելով՝ կառավարութիւնը համոզում գոյացուցեր էր, որ մենք մեկնած ենք Սվազի վիլայէթէն եւ հետապնդումը դադրած էր:

Այս լուրը մեզ բաւական հանգստացուց, սակայն Եզօն կրկին վէճի բռնուեցաւ ինծի հետ եւ պնդեց, որ եղբայրս հեռացնեմ ինձմէ:

ՁԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ արգիլելու համար, հրէական գաղտնի կոմիտէները, Իրկուն Զվայ եւ Սթերն կը սպառնան վերսկսիլ զաւադրական գործունէութիւնը, եթէ կառավարութիւնը ձախողի։ Այս երկու կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց գործունէութիւնը դադրեցուցին 1948 Մայիս 15ին, երբ հաստատուեցաւ Իսրայէլի պետութիւնը, արդէն խլրտիլ սկսած են։ Նախկին «Իրկուն»ի ներկայացուցիչը բանաձեւ մը յանձնեց խորհրդարանին, պահանջելով Իսրայէլի մայրաքաղաք հռչակել Երուսաղէմը եւ անվստահութեան քուէ տալ կառավարութեան։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ համագումարը վերջացուց իր աշխատանքները Զուիցերիոյ մէջ, ստորագրելով չորս պայմանագիրներ, մասնակցութեամբ 48 պետութիւններու։ Վերջին պահուն Խ. Միութեան, Ուկրայնայի եւ Սպիտակ Ռուսիոյ ներկայացուցիչներն ալ ստորագրեցին, երեք վերապահումներով։ 1.— Եթէ հովանաւոր պետութիւն մը չկրնայ, գրաւումով կամ ուրիշ միջոցով, շարունակել իր դերը, պաշտպանեալ պետութիւնը պէտք է ուրիշ հովանաւոր մը փնտռէ։ 2.— Եթէ պատերազմի ոճրագործներ գտնուին գերիներուն մէջ, Ռուսիա իրեն կը վերապահէ անոնց հետ վարուելու եղանակը եւն.։

ՉԵԽԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց դադրեցնել անհատական շինութիւնները եւ սաստկացնել հսկողութիւնը գիրքերու, շարժանկարներու եւ ձայնագիրներու վրայ։— Չեխոսլովաքիոյ փոխվարչապետը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները կը խորհին վերազինել արեւմտեան Գերմանիան, իբրեւ լրացուցիչ մաս իրենց պայքարին ընդդէմ յառաջդիմութեան, ընկերվարութեան եւ սլաւական Արեւելքի»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ բանտարկուած Ֆրանսացիներուն դատը պիտի սկսի քանի մը օրէն։ Գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկը օրիորդ մըն է։ Ամբաստանութիւնը — լրտեսութիւն։

ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ բացումը պիտի կատարուի Ծնունդի ճրագալոյցին։ Այս առթիւ պապը ոսկի բանալիով մը պիտի բանայ Հռոմի մայր եկեղեցւոյ դուռը, համաձայն 1300էն հաստատուած սովորութեան մը։

ԵՕԹԸ ՄԻԼԻՈՆ ԿԵՂԾ ՀԱԶԱՐՆՈՑՆԵՐ բռնուեցան Թուլոնի մէջ։ Քննութիւնները կը շարունակուին Մարսէյլի, Նիսի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Հաստատուած է թէ թուղթերը գողցուած էին Իզէրի մէկ գործարանէն որ կը բանէր Պանքը տը Ֆրանսի համար։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ուժերէն երկու բանակներ եւս անձնատուր եղան համայնավարներուն, որոնց առջեւ այժմ բաց են Պիրմանիոյ եւ Հնդկաչինի ճամբաները։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբի մասին համաձայնութիւն մը գոյացաւ Անգլիոյ, Քանատայի եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Հիւլէական ռումբերու շինութիւնը կեդրոնացած պիտի մնայ Մ. Նահանգներուն մէջ։ Անգլիացի եւ Քանատացի գիտնականներ պիտի մասնակցին աշխատանքներուն։ Անգլիա պիտի հրաժարի հիւլէական ռումբեր շինելու ծրագրէն, եւ Ամերիկան պիտի ճարէ պէտք եղածը։ Պարբերաբար պիտի հաղորդուին զանազան գաղտնիքներ։

ՀԻՍՓԱՆՕ – ՍՈՒԻԶԱ գործարանը (Քոլոմպ, Փարիզ) փակեց դուռները, անգործութեան մատնելով 2000 բանուորներ, որոնցմէ հարիւր հոգի որոշեր էին գործադուլ յայտարարել։

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Հայրապետեան որ Դեկտ. 10ի շաբաթ գիշերը կը մրցէր սեւամորթ Embarrekի դէմ, շահած է յաղթանակը։ Եօթներորդ հրջանին իր հակառակորդը ձգեց խաղը, երբ իր վարիչները սկսան սպունգ նետել (Jeu de l'eponge)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ

1950 — ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ

Պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, նուիրուած է Հ. Յ. Դ. 60ամեակին։

ԳԻՆ 150 ՖՐԱՆՔ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ջութակահար ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. Annette JULIENի, Ա. ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ, Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լա Սիոթայի պարի խումբին, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբին, ղեկավարութեամբ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ։

Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Սէն Լուի Ն. Ս. «Սիամանթօ» նուագախումբի։ Մուտքը ազատ է

Յ. ԿԻՐՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ արձանագործ ՅԱԿՈԲ ԿԻՐՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարեդարձին առթիւ պաշտօնական հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ.— Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբը կը բեմադրէ «ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ»ն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին, ընկերվարականներու սրահը, Սընոն։ Սրահի ջերմութիւնը ապահովուած։

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբարձութեան դիւանը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հասարակութիւնը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Մատուռին մէջ։ Օրակարգն է Ա. ընտրութիւն, ընտրողական մարմին մը, նոր վարչութիւն կազմելու համար։ Բ. Վարչութեան մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը։

Պատանեկան ցերեկոյթ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ

Այս կիրակի ժամը 3էն 11, 32 rue de Trévise, Métro Cadet։ Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները։

Հոգեւոր համերգ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբը, ինչպէս ծանուցուած է առանձինն ազդով, նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կուտայ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ մը, Դեկտ. 18ի կիրակին։

Անմիջապէս ետք, նոյն իրիկունը, երգչախումբը կը կազմակերպէ ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Սալ Մազընոյի մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Մուտքը ազատ է։ Սիրով կը հրաւիրուին երգիչներու ծնողները եւ բարեկամները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին դպրոցին սրահը (78 rue Rabelais)։ Նիւթ՝ «Հայ ոգին»։ Կը դասախօսէ ընկեր ԿԱՐՕ ԹԱՇՃԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն Ֆրիժեան դպրոցի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Ճշդապահ ըլլալ։

Հ. Յ. Դ. ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին (Իվրի)։ Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Իսահակեան։ Նիւթ՝ «Բոլշեւիզմ եւ ընկերվարութիւն»։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հաւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն.—

Հինգշաբթի 15 Դեկտ. Les Olivesի Օհանջանեան։

Ուրբաթ 16 Դեկտ. St. Antoineի Գիւլխանդանեան։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.—

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՍ

Նուիրուած Կոստան Զարեան «Տատրագոմի հարսը»ին վերլուծութեան։ Այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 8.30ին «Ահարոնեան» ակումբին մէջ։

Ղեկավարութեամբ ընկ. Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Ծանօթ.— Նախորդին նման այս անգամ եւս Ա. բաժնին մէջ խօսքը պիտի տրուի միայն Նոր Սերունդի անդամներուն, յետոյ միջին սերունդին։ Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի ընկերները, Կապոյտ Խաչն ու համակիրները։

★ ՍԷՆ ԼՈՒ, հինգշաբթի գիշեր, ժամը 9ին, Նոր Սերունդի մօտ։ Դասախօս ընկեր Հ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Զարթօնք»ի սերունդն ու իրենց գրականութիւնը»։

La Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 3ին, Salle des Sociétés Savantes։

Ահա տեսարան մը՝ «ԱՅԾԵՄՆԻԿԸ»էն որ կը ներկայացուի դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13).
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 ոսկի.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 15 Décembre 1949 Հինգշաբթի 15 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No 6026–Նոր շրջան թիւ 1437 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐ

Տարեվերջի առթիւ, հարեւանցի ակնարկ մը մեր հանրային կեանքին վրայ՝ տուն կուտայ դառն խորհրդածութեանց ։

Անշուշտ պակաս չեն կազդուրիչ իրողութիւններ՝ բոլոր գաղութներուն մէջ։ Հակառակ բոլոր դժուարութեանց, ամէն տեղ ալ ջանքեր կը թափուին, ձեռնարկներ կը փորձուին ։

Եթէ ոչ նոր նուաճումներ կատարելու, գոնէ եղածը պահելու փորձերը աչքի կը զարնեն մանաւանդ այն գաղութներուն մէջ ուր աւելի նպաստաւոր են պարագաները։

Եւ սակայն, ո՜րքան վրդովիչ ախտանշաններ, հաւաքական գիտակցութեան տեսակէտով։

Օրինակ, հետզհետէ կը տկարանայ պատասխանատուութեան զգացումը։ Այն աստիճան որ, յետին փառամոլը կամ սինլքորը լայն ասպարէզ կը գտնէ բարոյական եւ նիւթական աւերներ գործելու համար։ Ոչ թերթ կը պակսի, ոչ ալ բաց դուռ կամ չար ոգի, յետին գաղութին մէջ։

Ահաւասիկ Պոլսոյ պատրիարքական խնդիրը, որ կատարեալ թնճուկի մը վերածուեցաւ այս տարուան ընթացքին։

Հին փառքերու ստուերը միայն մնացած է Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ, հայկական տեսակէտով։ Օղակները այնքան պրկուած են որ, մարդիկ ջուրն անգամ փչելով կը խմեն, տարիներէ ի վեր։

Ճիշդ այս պատճառով ալ, սունկի պէս կ՚աճին, գլուխ կը ցցեն բացասական տիպարներ ։ Անվերջ կը թունաւորեն հանրային կեանքը։ Ցահատակութիւն մը, որ ձեռնտու է ոչ միայն բոլոր խառնակիչներուն, այլեւ պետութեան համար։

Ո՞վ կրցաւ հաշուել գումարը այն աւարառութեանց, որ կատարուեցան եւ դեռ կը կատարուին պոլսահայ գաղութին մէջ, 1922էն ի վեր ։

Նիւթական աւերին հետ՝ բարքերու ապականութիւնը, իր անխուսափելի հետեւանքներով ։ Լպրծուն գետին մը, որ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ կառավարութեան շահերուն։

Ահաւասիկ պերճախօս փաստ մը՝ Պոլսոյ վերջին թղթարերէն (7 Դեկտ.)։

Ամիսներ առաջ միջադէպ մը պատահած էր Բերայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, — իբրեւ հետեւանք պատր. տեղապահին արբանեակներուն կողմէ սարքուած խաղերու ։

Այս առթիւ ատաղձագործ մը յարձակում գործած ըլլալով երիտասարդի մը վրայ, դատի քաշուած էր։ Դատարանը մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտած է ամբաստանեալը, Դեկտեմբեր 6ին։

Ի՞նչ կ՚ուզէք որ ըսած ըլլայ այս անորակելին, ինքզինքը պաշտպանելու համար.

— « Այստեղ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը կայ որ կ՚ուզէ զանազան սպառնալիքներով տապալել Արսլանեան արք.ը եւ անոր մահուան պատճառ ըլլալ։ Այսպիսի կազմակերպութիւն մըն ալ Ամերիկայի մէջ կայ, եւ տարիներ առաջ սպաննեց Ղեւոնդ եպիսկ. Դուրեանը։ Սուրիոյ մէջ ալ հիմնուած է այսպիսի կազմակերպութիւն մը։ Իրենց նպատակն է յեղափոխութիւն յարուցանել երկրին մէջ»։ (Մարմարա, 7 Դեկտ.)։

Որ եւ է մեկնութեան կը կարօտի՞ այս ճիւաղային գիւտը, որուն առջեւ դատարանն անգամ ափ ի բերան մնացած է....

Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ կը վերահաստատուին թաղ. խորհուրդները, ժողովրդային ընտրութեամբ։

Գրի՞չ կը պակսի, այս լրբութիւնն ալ արձանագրելու կամ պարսաւելու համար։ Ինչպէս ամէն տեղ ։

Նոյն ախտանշանները ազատ արտասահմանի մէջ, զանազան ճակատներու վրայ։ Բոլորն ալ իբրեւ հետեւանք բարքերու ապականութեան եւ կեդրոնախոյս անտիրութեան ։

Կը թուի թէ օտար խնամակալութեան մը կը կարօտինք, կարգ մը տարրական գիտելիքներ սորվելու եւ մեր ճամբան գտնելու համար։

Ո՞ւր պիտի տանին մեզ այս հովերը, օտար ափերու վրայ ...

Կարելի՞ է արժէքներ փրկել եւ նոր նուաճումներ կատարել, կորսնցնելով որոմը ցորենէն զատելու կարողութիւնը։ Դառնալով ամբոխ։

Շ.

Պոլսոյ ազգ. խառնը

Պոլսոյ թերթերը նորէն հակասական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն պատրիարքական հարցի մասին։

Մարմարա խոշոր խորագիրներով կը ծանուցանէ թէ՝ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդը Կիլիկիոյ կաթողիկոսին տեղեկագիրը քննելէ վերջ, որոշած է ջնջել տեղապահ Արսլանեան արք.ի աթոռէն կախակայումները եւ հրամայած է անմիջապէս ձեռնարկել պատրիարքի ընտրութեան : (6 Դեկտեմբեր)։

Նոյն թերթը յաջորդ օրն ալ կրկնելով այս տեղեկութիւնը, կը գրէ թէ կախակայեալ չորս եկեղեցականները հրաւէր ստացած են զանազան թաղերէ, պատարագելու համար։

Արսլանեան արք.ի օրկանը, « Ժամանակ », իր կարգին կը հրատարակէ պաշտօնական զեկոյց մը, որուն համաձայն «Ազգ. պատրիարքարանը ցարդ Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետէն հեռագիր մը կամ պաշտօնագիր մը չէ ստացած կախակայեալ եկեղեցականներու վախճանական վճռի մասին »։

Ուրեմն քաոսը կը շարունակուի ...

Իսրայէլի մայրաքաղաք հռչակուեցաւ Երուսաղէմ

Իսրայէլի խորհրդարանը բացառիկ նիստ գումարելով Դեկտ. 13ին, միաձայնութեամբ որոշեց մայրաքաղաքը Թէլ-Աւիվէն փոխադրել Երուսաղէմ, ուրիշ խօսքով՝ անտեսել Ազգաժողովին բանաձեւը, որ կը տրամադրէ միջազգայնացնել պատմական քաղաքը ։

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն իսկ սկսած են Երուսաղէմ փոխադրել կարգ մը պաշտօնատուններ։ Վարչապետն ալ Երուսաղէմ պիտի հաստատուի այսօր վաղը։ Միւս նախարարութիւնները՝ հետզհետէ։ Խորհրդարանին յաջորդ նիստը պիտի գումարուի Երուսաղէմի մէջ, այս շաբթուան վերջը։

Նիստը բացուած ատեն, վարչապետը, Պ. Պէն Կիւրիոն յայտարարեց թէ Իսրայէլ Երուսաղէմը միշտ համարած է իր մայրաքաղաքը, որ Թէլ-Աւիվի մէջ հաստատուեցաւ առժամապէս ։ Իսրայէլ կատարեալ ազատութիւն կը խոստանայ բոլոր դաւանութեանց եւ պիտի յարգէ սրբազան վայրերը։ Այս առթիւ յիշեց թէ խորհրդարանը բացուեցաւ Երուսաղէմի մէջ, 1949 Փետրուար 14ին, բայց հարկ եղաւ Թէլ-Աւիվ փոխադրել, վասնզի յարմարութիւններ կը պակսէին։ « Այժմ պատրաստութիւնները լրացած են Երուսաղէմի մէջ եւ պատճառ չկայ որ չվերադառնանք»։

Վարչապետը յետոյ քննադատեց Ազգաժողովին որոշումը՝ Երուսաղէմի միջազգայնացման մասին.— « Մենք չենք կրնար համակերպիլ Երուսաղէմի բռնի անջատման, որ կը բռնաբարէ Սիոնի ժողովուրդին բնական իրաւունքները։ Իսրայէլի պետութեան համար միշտ եղած է եւ պիտի ըլլայ մէկ մայրաքաղաք,— Յաւիտենական Երուսաղէմը։ Այդպէս եղաւ երեք հազար տարի եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ յաւիտեան »։

Ինչպէս կը յիշուի, Յորդանան եւս, որուն ձեռքն է Երուսաղէմի հին քաղաքամասը, կ՚ընդդիմանայ Երուսաղէմի միջազգայնացման։ Կարծողներ կան թէ կարելի պիտի ըլլայ միջին ճամբայ մը գտնել վերջին պահուն ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան բացառիկ համագումարին մէջ, նախկին նախարար Ռամատիէ պահանջեց մնալ դահլիճին մէջ։ Ուրիշ նախկին նախարար մը, Անտրէ Ֆիլիփ, առաջարկեց քաշուիլ դահլիճէն, սահմանելով նոր ընտրութեանց պատասխանատուութիւնը, առանց վախնալու համայնավարներէն կամ զօր. տը Կոլի կուսակցութենէն ։

ՎԻՇԻՆՍԿԻ, որ Փարիզ եկած էր Նիւ Եորքէն վերադարձին, յայտարարեց թէ «սաստիկ զայրացած է Ազգաժողովին ընթացքէն։ Տրուած որոշումներէն ոչ մէկը կը գոհացնէ զիս»։ Յետոյ ըսաւ թէ ամէն գնով հակառակ են Գերմանիոյ վերազինման։ «Արեւմտեան պետութիւնները կը վերազինեն զայն, ի խնդիր պատերազմի։ Խ. Միութիւնը խաղաղութիւն կ՚ուզէ»։

«Յանցաւոր եմ, գթացէ՛ք»

ՍՈՖԻԱՅԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐԸ «ԿԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՆ» ԵՒ ԿՈՒԼԱՆ, ԲԱՑԻ ՔՈՍԹՈՎԷ

Սոֆիայի դատավարութեան Գշ. օրուան նիստին մէջ, գլխաւոր ամբաստանեալը, նախկին փոխ-վարչապետ Քոսթով նորէն մերժեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները, դատավարութեան փակումէն հինգ վայրկեան առաջ ։ Միւս տասը ամբաստանեալները « խոստովանեցան »՝ իրենց յանցանքները, դաս առած աշակերտներու պէս, եւ գթութիւն խնդրեցին։

Քոսթով խօսեցաւ հինգ վայրկեան, բայց շատ մը բառեր չլսուեցան, սուլումներու եւ պոռչտուքներու մէջ։ Դատավարութենէն վերջ, պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ՚ըսէ թէ Քոսթովի վերջին բառերը «փորձ մըն են մոլորեցնելու դատարանը եւ պուլկար ժողովուրդը, հետեւաբար կը հաստատեն իր յանցանքը »։

Ամբաստանեալը յայտարարեց.— « Ես երբեք չեմ աշխատած օտար գաղտնի սպասարկութեանց համար, երբեք չեմ եղած ոստիկանական տեղեկատու մը »։

Միւս ամբաստանեալները կարգով կրկնեցին դոց եղած խօսքեր։ Իլիա Պոյաճայիեւ, Մակեդոնացի, յայտարարեց.— « Յանցաւոր եմ, գթութիւն կը հայցեմ»։ Վասիլ Իվանովսկի, նախկին նախագահ Մակեդոնիոյ Մշակոյթի ընկերութեան, ըսաւ.— «Յանցաւոր եմ։ Կը խնդրեմ դատարանէն միջոց մը գտնել, որպէսզի կարենամ վերադառնալ բանուոր դասակարգին»։ Պլայկոյ Հաճիփանցով, նախկին խորհրդական Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան նոյնպէս ըսաւ թէ յանցաւոր է։ Թարգմանութեան ատեն կարգ մը խօսքեր չլսուեցան։ Իվան Թութեւ, նախկին տնօրէն արտաքին առեւտուրի, ըսաւ.— « Յանցաւոր եմ, խորապէս կը զղջամ»։ Իվան Կեվրենով, նախկին միլիոնատէր եւ տնօրէն ձգախէժի ճարտարագործութեան, յայտարարեց.— «Անկեղծօրէն կը զղջամ։ Կը խնդրեմ նկատի առնել մեղմացուցիչ պարագաները»։ Պորիս Խրիսթով աղաղակեց ջղագար շարժումներով.

— « Յանցաւոր եմ։ Խորապէս կը զղջամ։ Կը խնդրեմ, ընտանիքիս վերադարձուցէք զիս։ Եթէ վերադարձնէք, պիտի աշխատիմ հայրենիքիս եւ ընկերվարութեան համար։ Գթութիւն կը հայցեմ»։

Եւ սկսաւ լալ։ Նիկոլա Մաչեւ, նախկին գեր տնօրէն տնտեսական յանձնախումբի, նոյնպէս գթութիւն աղերսեց։ Նիկոլա Փավլով, նախկին գեր-նախարար վերաշինութեան, նոյնպէս։ Վերջին խօսքը արտասանեց նախկին ել. նախարարը, Իվան Ստեֆանով, իր ամբողջ մեղքը թափելով Քոսթովի վրայ ։

★ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը խիստ ծանուցագիր մը ուղղելով Ուաշինկթընի պուլկարական դեսպանատան, ազդարարեց թէ չի կրնար հանդուրժել իր դեսպանին դէմ եղած ստայօդ ամբաստանութեանց։ Յետոյ կ՚ուզէ իմանալ պուլկարական կառավարութեան «դիտաւորութիւնները երկու երկիրներու յարաբերութեանց պահպանման մասին»։ Այս խօսքէն կը հետեւի թէ Ամերիկա ի հարկին պիտի խզէ իր յարաբերութիւնները Պուլկարիոյ հետ ։

Ազդարարութիւն մը օտար կազմակերպութեանց

Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, հարցումներ ուղղուեցան ֆրանքօ-լեհական միջադէպին առթիւ։ Արտաքին նախարարը, Պ. Ռոպէր Շուման յայտարարեց թէ 26 Ֆրանսացիներ ձերբակալուած են Լեհաստանի մէջ, 1949 Մարտէն ի վեր։ Այս կալանաւորներէն ինը արտաքսուած են, իսկ 17ը կը մնան բանտարկուած։ Նախարարը ուժգնօրէն բողոքեց Լեհաստանի ընթացքին դէմ, ըսելով թէ բանտարկեալները որեւէ օրինական պաշտպանութիւն չեն վայելեր եւ խիստ հսկողութեան տակ են ։

Ներքին նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք (ընկերվարական), պատասխանելով համայնավարներու քննադատութեանց, մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց կարգ մը Լեհերու ձերբակալութեան մասին։ Ըսաւ թէ ոստիկանութիւնը որոշած էր արտաքսել 52 Լեհեր, որոնց 34ը խռովարարներ են։ Ասոնց 25ը արտաքսուած են արդէն, երկուքը Ֆրանսայէն հեռացած, չորսը՝ վճիռի յետաձգում ստացած են, երեք հոգի ալ կը փնտռուին։ Արտաքսուածներուն մէջ կը գտնուին 18 ուսուցիչներ եւ կրթական քննիչներ։ Երեսուն լեհ ուսուցիչներու արգիլուած է պաշտօնավարել Ֆրանսայի մէջ։ Այլեւս Ֆրանսա պիտի չկրնան գալ վար դրուած սաւառնակներու օդաչուները, որովհետեւ անարգած էին Ֆրանսան, երբ Վարշաւա վերադարձան։ Ֆրանսա հասած իւրաքանչիւր լեհական օդանաւի պաշտօնեաները խիստ հսկողութեան պիտի ենթարկուին մաքսային իշխանութեանց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Հ· ՅԱՌԱՋԽՈՒՄԸ ..

(ԻՒՐ ՔԱՆԱԿ ԵՒ ՈՐԱԿ...)

1926 Յունուար 1ի վիճակագրութեամբ, Հայկոմկուսը 3642 անդամ եւ 3330 թեկնածու ունէր (այս 6972 հոգիներու մէջ կիներու թիւն էր 302):

6972 հոգիներէն 6401ը Հայեր էին, իսկ մնացեալները՝ այլազգիներ (տես «ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ», Հ ·Գ·, ·1926, Մոսկուա, էջ 432 — 433):

Նոյն թուականի վիճակագրութեամբ՝ մեր երկրի բնակիչներու թիւը կը հասնէր 925.546ի (անդ, էջ 418), այլ խօսքով՝ համայնավարներու եւ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը կը կազմէր ազգաբնակութեան 0.7 տոկոսը :

14 տարի վերջ՝ 1940ին՝ համայնավարներու թիւը մեր երկրին մէջ կը հասնէր 25.653ի, իսկ թեկնածուներունը՝ 10.331ի, ընդամէնը՝ 33.984 հոգի :

Մեր երկրի բնակիչներու (բնակիչներու եւ ոչ միայն Հայերու) ընդհանուր թիւն էր, ըստ 1939 Յունուար 29ի վիճակագրութեան, 1.281.559, այլ խօսքով՝ համայնավարներու եւ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը կը կազմէր ազգաբնակութեան 2.6 տոկոսը :

Կոմկուսի ԺԴ· Համագումարին ներկայացուցած իր «հաշուետու — զեկուցման» մէջ Գրիգոր Արութինով կը յայտնէ, որ առ 1 Յուն· 1948 թուականի համայնավարներու թիւը Հայաստանի մէջ հասած է 53.375ի, իսկ թեկնածուներունը՝ 8.055ի, ընդամէնը՝ 61.440 հոգի:

Մեզ դժուար է ճշդել, թէ այս քանակը ազգաբնակութեան ո՞ր տոկոսը կը կազմէ, որովհետեւ մեզ ոչինչ յայտնի է այն քանակական փոփոխութեանց մասին, որ մեր ժողովուրդի թուական կազմին մէջ տեղի ունեցած է 1940էն մինչեւ 1948 թուականը :

1946 եւ 1947 թուականներուն շուրջ 90 հազար հոգի գաղութներէն ներգաղթած են Հայաստան :

Իշխանութեանց իսկ խոստովանութեամբ, մեր փոքրիկ երկիրը մօտաւորապէս նոյնքան զոհ տուած է երկրորդ մեծ պատերազմին :

Անկէ՛ն ներգաղթողները կ'ընդգրկեն բոլոր տարիքները (եւ ներգաղթած են պատերազմի վախճանին), մինչ պատերազմական զոհերը գրեթէ բացառաբար երիտասարդները կը կազմեն, այսինքն այն տարրը, որ ժողովուրդի մը բնական աճի աղբիւրը կը հանդիսանայ: Եւ այս տարրը պակսած եւ տարուած է երկրէն պատերազմի առաջին իսկ օրերուն, 1939ի աշնան, թէեւ Խ· Միութիւնը ձեւապէս պատերազմի մտած է 1941ի ամրան :

Թէ այս եւ թէ կարգ մը այլ տուեալներ հիմ առնելով՝ այն համոզումին ենք, որ 1940էն ասդին երկրի ազգաբնակութեան վրայ յաւելում եղած չէ:

Եթէ ճիշդ է մեր վարկածը եւ եթէ մեր երկրի բնակիչներու թիւը ընդհանուր առումով նոյնը մնացած է, ինչ որ մեզի 1939ի վիճակագրութիւնը կուտայ, ապա 1948ին համայնավարներն ու թեկնածուները միասնաբար կը կազմէին երկրի ժողովուրդի 4.7 տոկոսը:

Այլ խօսքով՝ 1926էն առ 1948, 22 տարիներու ընթացքին, համայնավարներու տոկոսը — ազգաբնակչութեան ընդհանուր թիւին բաղդատմամբ — 0.7 տոկոսէն բարձրացած է 4.7 տոկոսի...

Այս արտակարգ աճը տեղի ունեցած է մանաւորաբար վերջին ութ տարիներուն, 1940էն այս կողմ, համայնավարներու եւ թեկնածուներու ընդհանուր թիւը 1948ին հասցնելով 61.440ի, երբ այդ թիւը 1940ին, ինչպէս բսինք, ընդամէնը 33.984 էր:

Այլ խօսքով՝ երկու համագումարներու միջեւ ինկած ժամանակաշրջանին մէջ՝ ԺԴ· համագումարէն (1940ին) առ ԺԴ· համագումարը (1948ին), Կոմկուսը աճեր է 1.8 անգամ...

Այս երեւոյթին գառնալով՝ Կուսկեդկոմի քարտուղարը՝ Գրիգոր Արութինով՝ Կոմկուսի ԺԴ· համագումարին մէջ, կը վկայէր :

« Պարտիայի շարքերի հակայական բանակական աճը հասցրեց անսպասելի դրութեան, երբ պարտիական կազմակերպութեան մեծ մասը, այսինքն նրա կազմի 62 տոկոսը պատերազմական ու յետպատերազմեան տարիներին ընդունուած կոմունիստներ են: Պարտիայի շարքերի այսպիսի մեծ աճման պայմաններում պարտիայի մէջ թափանցել էին նաեւ պատահական, կարիերիստական տարրեր, դրանով էլ հէնց բացատրւում է, որ վերջին ժամանակաշրջանում զանազան հակապարտիական յանցանքների համար պարտիայի շարքերից վտարուողների զգալի մասը գերազանցապէս պատերազմի տարիներին պարտիայի մէջ ընդունուածներն են («Հայաստանի Կոմկուսի XIV համագումարը», «Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ», 1948 Նոյ·, թիւ 11, էջ 45)..

Հին է այս ախտը — ՄԱՔՐԱԶՏՈՒՄ ...

Այլ եւ այլ պատրուակներու տակ ու զանազան ձեւերով, սակայն միշտ եւ տեւաբար համայնավարները կը ծուատէն համայնավարները եւ փոխադարձաբար զիրար «ԿԸ ՄԱՔՐԱԶՏԵՆ»...

Կը պարզուի, որ նաեւ այսօր Կոմկուսի շարքերը լի են: «ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ», «ԿԱՐԻԵՐԻՍՏ» տարրերով, որոնք «ՀԱԿԱՊԱՐՏԻԱԿԱՆ ՅԱՆՑԱՆՔ»-ՆԵՐՈՒ մէջ բռնուելով՝ ստիճանաբար «ԿԸ ՎԸՏԱՐՈՒԻՆ»...

Արութինով ախտը կը վերագրէ առաւելաբար ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ...

« ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ», «ԿԱՐԻԵՐԻՍՏ» տարրերը, որոնք բռնուած են «ՀԱԿԱՊԱՐՏԻԱԿԱՆ ՅԱՆՑԱՆՔ»ՆԵՐՈՒ մէջ, ան կ'որոնէ առաւելաբար պատերազմի բերած ՊԱՏԱՀԱԿԱՆ յաւելումին մէջ...

Այս մասին լսենք այժմ իր ուսուցչին կարծիքը :

1947 Սեպտեմբերին Վարշաւիոյ մէջ տեղի ունեցած Կոմինֆորմի Խորհրդաժողովին մէջ, Գ· Մալենկով՝ Խ· Միութեան Պոլիտբիւրոյի մեծագոյն անդամներէն՝ իր զեկուցման մէջ կը վկայէր·

« Պատերազմի տարիներուն եւ պատերազմի վախճանին մեր կուսակցութիւնը զգալապէս աճեցաւ :

Չնայելով այն մեծ կորուստներուն, որ ունեցաւ կուսակցութիւնը Հայրենական պատերազմի ռազմաճակատներուն վրայ, պատերազմի տարիներուն կուսակցութիւնը թուապէս ոչ թէ պակսեցաւ, այլ բազմապատկեց իր շարքերը: Պատերազմի նախօրէին ան իր շարքերուն մէջ ունէր 3.800.000 հոգի (անդամներ եւ թեկնածուներ), մինչ այսօր ան ունի 6.300.000 անդամներ: Այս թիւի շուրջ կէսը Կոմկուսի շարքերը մտած է պատերազմի տարիներուն եւ պատերազմի վախճանին»:

Պատերազմի բերած այս մեծ ու բացառիկ քանակի որակական սահմանումը տալով՝ Մալենկով հեղինակաւորապէս կը վկայէր·

« Թուական այսքան բուռն յաւելում մեր կուսակցութիւնը ունեցած չէ իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին: Նոր անդամներու ճնշող մեծամասնութիւնը մեզի եկած է այն շրջանին, երբ հայրենիքը մահացու վտանգ մը կ'ապրէր, այս կը նշանակէ, որ կուսակցութեան մէջ եկած են մեր ժողովուրդի ամէնէն ամուր տարրերը («տեղեկատուական խորհրդակցութիւն քանի մը համայնավար կուսակցութեանց», 1948 Մոսկուա, էջ 144 — 145):

Պատերազմը դէպի Համամիութենական Կոմկուսի շարքերը կը տանի ժողովուրդի ամէնէն ամուր, ամէնէն կայուն ու վստահելի տարրերը ...

Մինչ նոյն պատերազմը դէպի Հայկոմկուսի շարքերը կը բերէ «պատահական» ու «կարիերիստ», ամէնէն յեղյեղուկ ու անվստահելի տարրերը...

(ՑՈՒՍԱԲԵՐ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Սառուցեալ Ովկիանոսին ալ ռազմական խարիսխ

Ալասքան կը գտնուի Խաղաղական Ովկիանոսի, Պէհրինկի ծովուն, Արջային կամ Սառուցեալ Ովկիանոսին եւ Հիւսիսային բեւեռին միջեւ: Արեւմուտքէն իր ամենամօտ դրացին է Խ· Միութիւնը· Երկու երկիրները իրարմէ կը բաժնուին Պէհրինկի նեղուցով :

Տարածութիւնն է 586.400 քառ· մղոն, 73.023 բնակիչներով· Մայրաքաղաքը՝ Ժունօ: Գլխաւոր քաղաքներն են Նոմ, Ֆէրպանքս, եւն·: Կլիման՝ սառուցեալ եւ խստաշունչ :

Ահա այս ձիւնապատ բարձունքներուն վրայ է որ Ամերիկացիները հաստատած են կայան մը, իբրեւ փորձառական դպրոց օդանաւորդներուն : («Ապաստարաններու Արջային դպրոց»):

Արդարեւ այս ամայի ու ընդարձակ տարածութիւնը այնքան լեցուն է մթնոլորտային եւ ուրիշ զանազան վտանգներով, որ մարդիկ կը ստիպուին յաճախ մահը դիմագրաւել: Եւ կայան - դպրոցը հաստատուած է՝ փրկելու համար կարելի եղածին չափ մեծ թիւով՝ մեռնելու դատապարտուած մարդիկ:

Դպրոց ըսելով պէտք է հասկնալ փայտեայ գործարանային խրճիթ մը:

Մ· Նահանգներու օդանաւային հրամանատարութիւնը թոյլ կատարել կուտայ այնտեղ իր բոլոր օդաչուներուն, հետեւելու համար՝ այսպէս կոչուած «Արջային մարդասիրութեան»:

Շաբաթ մը ամբողջ անոնք կը զրկուին դուրս, ապրելու համար ձիւնին ու սառնամանիքին մէջ, իբեւ պաստպարան ունենալով պատահաբար ձեռք ձգուած իրեր եւ այն տեսակ ուտելիքներ, զոր կրնային ունենալ օդանաւային ստիպողական վայրէջքի պահուն :

Այս փորձառական դասընթացքին համար չկայ որեւէ աստիճանի խտրութիւն: Զօրավարներն անգամ ստիպուած են խառնուիլ զինուորներուն հետ, ձիւնէ ապաստանարաններուն մէջ, որոնց շինութեան իրենք իսկ կ'օգնեն: Վտանգի ժողովրդապետութիւն մըն է ան :

« Այս փորձառական դասընթացքին արդիւնքին այս կ'ըլլայ, որ օդանաւորդները կ'ընտելանան ահաւոր ցուրտին ու այլեւս չեն վախնար անկէ: Եթէ իրենք ստիպուին դուրս նետուիլ օդանաւէն եւ կամ անոր խանգարման հետեւանքով իջնեն գետին, գիտեն թէ ի՛նչ պէտք է ընել, Այդ բանին համար անոնք ունին պէտք եղած կազմածները »:

Ալասքայի կ'արտաշնչուի դպրոցին ամերիկեան մասին, դիտավաւոր մը:

Մէկ նստարանով ռազմական օդանաւ մը չի կրնար կրել բաւականաչափ բացառիկ պիտոյքներ: Ու մարդիկ աւելի հաւանական է որ մեռնին մթնոլորտային պայմաններէն, ցուրտէն, ձիւնէն, եւն·, քան թէ անօթութենէն: Ուստի իբրեւ առաջին պիտոյք անոնց կուտան բնանալու տոպրակ մը եւ դանակ մը, որպէսզի անով ծակեն սառած ձիւնի՝ ապաստանելու համար պաստպարան մը:

Կուտան նաեւ գործիք մը, մինչեւ հիմակ հնարուածներէն լաւագոյնը, ամէնէն ժողովրդական եւ ամէնէն արժէքաւորը: Ամէնէն արտասովոր եւ բարոյական կորովը բարձր պահող գործերը ամբողջ Ալասքայի Այսրային ուժերուն մէջ:

Մօտաւորապէս 15 սանթիմեթր երկարութեամբ մետաղ մըն է ան: Կը կշռէ հազիւ կէս քիլօ: Մէկ ծայրը կայ ոլորուն դաստակ մը եւ փաթաթուած սատիոյի սարք մը :

Գործիքը կարուած է օդաչուներուն բաճկոնի աստառին մէջ: Արկածով կամ անկարգելով վար իջնելու ստիպուած որեւէ օդանաւորդ, կը դարձնէ ոլորուն դաստակը, որ կ'արձակէ կերկերաքից ու ողբանման ձայն մը, լսելի մինչեւ երկու հարիւր մղոն հեռուէն: Հետախուզիչ օդանաւեր շնորհիւ այս ձայնին կը գտնեն կորսուած մարդը:

Ութ կամ տասը հոգիէ բաղկացած ամբաձիգ խումբ մը, կ'ունենայ աւելի ճոխ պաշար մը պիտոյքներու: Անոնք իրենց օդանաւին մէջ կը կրեն բանակումի յատուկ իրեղէններու ծրարներ, զորս կը նետեն վար օդանաւորդին վայրէջքէն վերջ: Ծրարներէն իւրաքանչիւրը կ'արժէ մօտաւորապէս 200 անգլ· ոսկի: Պարունակութիւնը — մէկ պատերազմական եւ մէկ որսորդական զէնք, որսորդի յատուկ դանակ մը, մէկ կացին, ձկնորսութեան կազմած, ելեկտրական ջահ մը, աղդանշանի յատուկ օդապարիկ՝ ջրածին արտադրող գործիքով, մէկ կողմնացոյց, նախնական դարմանումի ծրար, ազդանշանի համար ձեռքի ելեկտրական լամբ, մէկ վառարան, եփելու եւ ուտելու դործիքներ, մոմ, լուցկի ջրարգել տուփեր, ուտելիք,— գլխաւորաբար չորցած սոժայի եւ պտուղի հատիկներ,— միջնասասյան դործիք, չրթունքի ներկ, ճաթած չրթներու համար, ծամոն, ծխիկ, պահեստի սէֆիներ, կիսաձեռնոցներ, մինչեւ անգամ արտաքնոցի թուղթ :

Շնորհիւ այս կազմածներուն՝ մարդիկ կրցած են ապրիլ մինչեւ երկու ամիս, Արջային մշտնջենական խաւարին մէջ:

Ալասքայի մէջ օդանաւային արկածի մը պարագային առաջին կանոնն է՝ կենալ օդանաւին քով:

Իւրաքանչիւր օդանաւի թեւերն ու պոչը ներկուած են ծիրանի գոյնով, աւելի լաւ տեսանելի ըլլալու համար օդին մէջ:

Դուրսը 60էն 70 աստիճան (Փարէն հայթ) ցուրտին մէջ ապրելու համար ամէնէն անհրաժեշտ պայմանն է ապահովել պաստպարան մը: Ասոր ամէնէն դիւրին միջոցն է խրամ մը փորել սառին մէջ ու գործածել անկարգելը իբրեւ ծածք:

Փրկութեան կանոններէն մէկն է նաեւ, գիտնալ ուտելիք հայթայթելու միջոցները, ինչպէս որսալ, ձկնորսութիւն ընել ու մանչել՝ կենդանիներու նման: Շատեր, օրինակ, չեն գիտեր որ ովկիանոսի ձուկը հում կ'ուտուի, մինչ գետինը ոչ: Կամ Բեւեռային արջուն լեարդը թունաւոր է, որովհետեւ կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ A. կենսանիւթը:

Ալասքայի դպրոցին կը գործակցի եւ մեծ չափով իր մասնակցութիւնը կը բերէ Մ· Նահանգներու օդային փրկութեան 10րդ դումարտակը : Ան կը գործէ իբրեւ Ալասքայի հիւանդատար մարմին:

Այս խումբին օդաչուները պատրաստ կը սպասեն, գիշեր — ցերեկ, երեք խարիսխներու մէջ.— Էնքորէյճ, Ֆէրպանքս եւ Նոմ, փնտռելու եւ օգնութեան փութալու համար ամերիկեան բանակներու ամենահզօր թշնամիին անգութ կլիմային դոհերուն :

Միջին հաշուով անոնք շաբաթական կ'ունենան երեք թռիչք, որոնց կէսէն աւելին կ'օգտագործեն օգնութեան հասնելով քաղաքային բնակչութեան: Կորսուած որսորդներ, ոսկի փնտռողներ եւն·:

Անոնք զինուած են ամէն տեսակ պաշտպանո—

Մուրատի տօնը՝ Փարիզի մէջ

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով այսօրուան մնաց այս նկարագրութիւնը, որուն առաջին մասը հրատարակուած էր երեքշաբթի, Ա. էջ։

★

Ծ. Միսաքեան իր ճառն սկսաւ Մ. Խորենացիի պատմական խօսքով,— «Թէպէտ եւ ածու փոքր եմք»։ Եւ բացատրեց թէ արութեան, քաջութեան ինչ հրաշապատում գործեր արձանագրուած են մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, սկսեալ 1880էն։

— Ո՞վ էր Մուրատ, այդ փոքր ածուին հականերէն մէկը որ պատանի տարիքէն իսկ ըղձաց տապալանքը իր ժողովուրդին եւ ընդվզում բռնութեան դէմ։ Անձնապէս ըմբոստանալով փոքր գիւղի մը մէջ սարքուած դասակարգային խտրութեան դէմ, հետզհետէ դարձաւ ահարեկիչ, պատուհաս՝ լրտեսներու գլխուն, եւ վերջապէս մարմնացեալ բողոք, ազատարար բազուկ։ Բախտը ունեցած եմ ճեսնելու զինքը Պոլսոյ մէջ, Սկիւտարի։ Միջահասակ էր, ընդակազմ, բարեհամբոյր նայուածքով եւ համեստ, համե՛ստ,— «Գեղացի մարդիկ ենք մենք»։ Այդ գիւղացին էր որ սլացաւ Կովկասէն Սասուն, նախ իբրեւ զինակիր, ապա իբրեւ զինուոր։ Առտու մը նորէն Կովկաս (Զանգեզուր) հայ – թաթարական կռիւներու կրակին մէջ, յետոյ նորէն երկիր, Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, նուիրուած շինարար, կրթական աշխատանքի։

Մուրատ միեւնոյն ատեն ճուրբ քաղաքագէտ մըն էր, բառին ազնուագոյն իմաստով։ Գիտէք զարնելու, ինչպէս բանակցելու եղանակը։ Կարդացէք իր խօսակցութիւնը Սեբաստիոյ հրէշին՝ Մուամմէրի, եւ Խ. Միութեան մառեչալ Վորոշիլովի հետ.

... Ո՞վ պիտի կրնար նկարագրել իր անհուն տառապանքը՝ Երզնկայէն Կարին, երբ ռուս բանակը «դէպի տուն» կը դառնար լքելով ամէն բան, երբ հայ զինուորներ անգամ հեռանալ կ'ուզէին, երբ Հերոսը կ'աղաչէր, խնդրելով որ հեռանալէ առաջ գնդակ մը արձակեն իր գլխուն..

Մուրատները չմեռան, որպէսզի հայ ժողովուրդին մնացորդները ապրեր բզկտէնօտարութեան մէջ։ Անոնք չմեռան որպէսզի օր մը Մուրատներու բազուկը զինող կուսակցութիւնը հռչակուի « թշնամի հայրենիքին »։ Անոնք մեռան յանուն ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի»։

Պ. Գմբէթեան հրաւիրուեցաւ արտասանելու։ Բայց նախ քան այդ, պատմեց իր հանդիպումը Մուրատին հետ, երբ տակաւին պատանի, հայրը զինքը տարած էր Բրդնիք Մուրատին ի պատիւ տրուած հանդէսի մը մասնակցելու։ Վարուժան եւս արտասանած էր հոն Դուրեանի «Տրտունջ»ը, իսկ ինք Քամառ Քաթիպայի «Թէ իմ սլեւոր հերքս սեւնային»։

Իբրեւ յարգանք այդ յիշատակելի օրուան Պ. Գմբէթեան արտասանեց դարձեալ նոյն ստանաւորը եւ յետոյ Արամ Զաքրդի Մուրատի նուիրած մէկ բանաստեղծութիւնը, երկուքն ալ նոյն յուզումով եւ խոր զգացումով։

Երկրորդ բանախօսը, Տիկին Էլէն Բի․դանը իրեն յատուկ բանաստեղծական պատկերացումով մը տուաւ Մուրատը, առասպելին այդ հերոսը — որ բոլոր միւսներուն հետ զարդարած է հայ յեղափոխութեան պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ անոր փառապանծ վերելքը։

Անդրանիկը արծիւ էր, Սեբուհը բազէ, Գ. Ջավուշը աքիս, իսկ Մուրատը թէ արծիւ էր, թէ բազէ, թէ աքիս եւ թէ արօր ու տատրակ։ Ան առաջին օրէն ճանչցաւ արժէքը հաւաքական ուժի, եւ եթէ իր բազուկը ուժեղ էր եւ զէնքը հաստու, իր միտքը սակայն միշտ փորձեց օգտագործել հաւաքական, կազմակերպուած ուժը

Պատկերացնելէ վերջ Մուրատի արկածալի կեանքին դանազան դրուագները Կոմատունէն Պոլիս, Կովկաս, Երզնկա, դարձեալ Կովկաս ու Բադու, բանախօսը ծանրացաւ անոր կեանքի վերջին օրերուն վրայ, երբ անմահ կարծուած հերոսն ալ Աքիլլէսի նման ունեցաւ խոցելի մաս մը իր մարմնոյն վրայ, ճակատը, այդ խոհուն ու իմաստուն ճակատը որ չէր թրջուած առասպելին պարգեւած անմահութեան ջուրով։ Ու թշնամի գնդակը ըզգետնեց զայն, լոյսի փառապսակը անմահացուց սակայն հերոսը, գալոց դարերու համար »։

Օր. Մառի Կառվարենցը լսել, իր երեք երգերով — Կոմիտասէն «Գարուն ա'», Սրուանձտեանցէն Պճինկօն ու Վարդան Սարգիսեանի «Հօյ նարը» — վայելք մը եղաւ հանդիսականներուն համար, որ ծափերով վարձատրեց զայն։

Պ. Նշօ Սերոբեան Թումանեանի Սասունցի Դաւիթէն գեղեցիկ մաս մը արտասանեց, շատ յաջող. Պ. Մեսրովբ Տէր Գրիգորեան, Սալնոյձորի, յարգանքի տուրքը մատոյց մեծ հայդուկին, խոնարհելով անոր յիշատակին առջեւ սրտաբուխ բառերով։

Պ. Գմբէթեանի երկու արտասանութիւններէն վերջ — Սիամանթոյի «Գաղափարին» եւ Ե. Չարենցի «Երգ Հայաստանին» —, վերջին բանախօսը, Պ. Ց. Ցակոբեան պանծացուց յեղափոխական գործը Մուրատին ու Մուրատներուն որոնք չփոխեցին ազատութեան տենչը դիւիկոր ժողովուրդի մը մէջ, եւ արծարեցին անոր սրտին խորը այն կրակը որ մոխիրով էր միայն ծածկուած օտարին լուծին տակ։

Մուրատի հմայքը պիտի զգանք տակաւին, բոլորս, չէ՞ որ հոս է ան «զինուոր փառաց կոթողով, մօտենանք իր ողին, ներշնչուինք անով եւ փոխանցենք զայն մեր որդիներուն»։

Օր. Աստղիկ Աստուրեան երգեց, նուագակցութեամբ «Ա՜յ կարունիկ, սեւ կարունիկ», Ալէմշահի «Ես սիրեցին» եւ Սայաթ Նովայի մէկ տաղը, ցերմապէս ծափահարուելով։

Պ. Ցակոբեան հանգուցեալ կարդաց Հայրենակիցներու կողմէ փակեց այս գեղեցիկ տօնակատարութիւնը որ իրապէս յարգանքի վայելուչ ցոյց մըն էր մեր անմահ հերոսի յիշատակին, եւ խոստացաւ անոնց կողմէ հիմնել «Մուրատ ֆոնտ մը» ուսումնատենչ պատանիներու համար, յաւերժացնելով Մուրատի ուսման անյագ ծարաւը։

Բեմը զարդարուած էր Մուրատի մեծադիր նկարով, զինակից Վարդան Շահպազի հետ միասին գծուած, ինչպէս եւ ֆրանսական եւ հայկական եռագոյն դրօշներով։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Տօքթ. Քիւթիւքեան իրենց սիրեցեալ աղջկան՝ Անահիտի յիշատակին 1500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին։

Պ. Ցակոբ Աճէմեան 500 ֆրանք կը նուիրէ, նոյն նպատակով։

Մուրատի տօնակատարութեան յանձնախումբը 2000 ֆրանք, նոյնպէս «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին։

★ Խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ ընկեր Տիգրան Զիթճեան «Յառաջ»ի տարածման ֆոնտին կը նուիրէ 10 տոլար։

ղական միջոցներով — ռմբաձիգ B. 29 օդանաւեր, հելիօ գոփթերներ ու սահնակներ։ Կը գործեն անոնք նոյն արագութեամբ, որքան սառոյցին նո՛յնքան ջուրին վրայ։

Իր գոյութեան երեք տարիներու ընթացքին Ազատարար գումարտակը փրկած է 1920 հոգի, որոնց 85 առ հարիւր քաղաքացիներ՝ Խաղաղականի եւ Հիւսիսային Բեւեռի նման հեռաւոր ու տարբեր վայրերէ։

Նկատի առնուած են ազատարարական կարելի բոլոր միջոցները։ Մինչեւ անգամ երկվեցեակ մը շուներ ու թալիխ մը, որոնք երկինքէն վար կ'իջնեն անկարգելով։ Երեւակայեցէք անտառին մէջ վար իջնելու ստիպուած եւ հոն մնալու դատապարտուած օդանաւորդին ուրախութիւնը։

Շուներուն հետ օդին մէջէն վար կ'իջնէ խոքիմօ յիսնապետ մը, հագած թռչելու յատուկ զգեստ, որ կ'արգիլէ զինքը ծառերուն վրայ ճօճելէ։ Իր պարտականութիւնն է ազատել շուները անկարգելին մէջէն, կապել զանոնք թալիխներուն, ու քշել տանիլ արկածեալը։

Ալասքայի օդանաւային հրամանատարութեան համար, 10րդ օդային ազատարար գումարտակը փորձառական կազմակերպութիւն մըն է։ Անոր հակայ օդանաւերը կանոնաւոր թռիչքներ կը կատարեն Հիւսիսային Բեւեռին վրայ։ Կը մարզեն նաւորդները այնպիսի պայմաններու տակ, ուր կողմնացոյցը անօգուտ է, մանաւանդ այն տեսակ շրջանի մը մէջ, ուր մագնիսական հիւսիսի սլաքը այնքան կը տեղափոխուի, որ քարտէզները յաճախ անճիշդ կ'ըլլան։

Գումարտակին ռմբաձիգ օդանաւներէն մէկուն կողին վրայ նկարուած է յանկուցիչ, գրեթէ մերկ երիտասարդ կին մը, կրթնած ձիւնապատ Հիւսիսային Բեւեռին, տակը դրուած է «Բեւեռային Թագուհի»։

Այս բեւեռային արշաւանքներու արդիւնքները գաղտնի կը պահուին անշուշտ։ Տարակոյս չկայ սակայն, ուր անոնք կը նպաստեն օդային միջազգային հաղորդակցութեանց կատարելագործումին ու յառաջդիմութեան։ Հաստատելու համար ուղիղ գիծ մը ընդմէջ Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ասիոյ։

Ա. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍՐՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Երկպառակութիւն յառաջ չի բերելու համար՝ եղբայրս եւ եղբօրս տղան ինքնաբերաբար Մկրտիչին հետ մեկնեցան եւ գացին Կառվայ։ Գիւղը ոստիկաններով պաշարուած էր. եղբայրս եւ եղբօրորդիս կը փախին կ'երթան Կովտունի մօտերը։ Անօթութիւնը զիրենք կը ստիպէ դուրս ելնել իրենց թաքստոցէն. հաց ուղելու համար մարդ կը ղրկեն գիւղը, կը մատնուին ու կը ձերբակալուին։

Հետեւեալ օրը տեսանք, որ Մաղանցի գըղըլպաշ մը եկաւ մեր քարայրին մուտքին առաջ եւ տեսաւ մեզ. Զատիկը աւազակ ձեւանալով գնաց դիմաւորեց եւ պատուիրեց, որ ոչինչ ըսէ։ Գըղըլպաշը խոստացաւ նոյնիսկ հաց բերել ու մեկնեցաւ, բայց մենք՝ կասկածելով՝ երեկոյեան իսկ մեկնեցանք մեր թաքստոցէն եւ գացինք Խանձարի գոմերը։ Այս տեղափոխութիւնը կատարեցինք դժուարաւ, տաժանելիօրէն։

Խանձարի գոմերուն մէջ ընթրեցինք։ Ժողովուրդը սարսափի մէջ էր եւ մէկ ժամէն միւսը կը սպասէր սոսկալի դէպքերու։ Լուսաբացին որոշեցինք մեկնիլ. ձիուն ու բուքը չնչապատ կ'ընէին մեզ, բայց չվտանգելու համար այդ տեղի ժողովուրդը, մեր մեկնումի որոշումը գործադրեցինք։

Մտանք անտառ ու ձորի մը մէջ իջանք. տղաքը ցախերը կտրեցին ու մեզ համար պատսպարան մը շինեցին։ Հոն եկաւ Կառվացի հաճի Սարգիսն իր հրացանով եւ երեք ընկերներով, որոնք հետապնդուած էին։ Բերած էին նաեւ մածուն, կաթ եւ կերակուր. անձրեւը սկսաւ տեղալ, բայց կրակ վառեցինք ու գետնին վրայ բոլորուելով ընթրեցինք. երեկոյին անոնք մեկնեցան, իսկ մենք գացինք Ջորախին ձորը։

Անձրեւին յաջորդեց ձիւն եւ քանի մը ժամէն չորս մատէն աւելի ձիւնով ծածկուած էր ամէն կողմ. ստիպուած եղանք մեր դիրքերէն դուրս ելնել եւ ձորը մտնելով կրակ վառել, որպէսզի քիչ մը տաքնանք։

Ահա յանկարծ Սեբաստիայէն մեր սուրհանդակները եկան՝ Բալուկը եւ Հայկը. բերած էին ուտելիքներ եւ տեղեկութիւններ։ Հարկ էր դարձեալ տեղափոխուիլ եւ երեկոյին գացինք մեր գոմերը, Սէօիւտ Եօղի։

Երբ լոյսը բացուեցաւ, տեսանք, որ լեռներուն գագաթները կը վխտան լրտեսներով։ Այն ղըզըլպաշը մեզ մատնած էր։ Այդ Քիւրտերը, որ խաղաղ ժամանակ մեզմէ աւելի ճնշուած էին Թուրքերէն, այս օրերուն դարձեալ Հայերու դէմ էին եւ կրցած չարիքնին կը գործէին։ Մեր դրութիւնը շատ դժուար էր. մեր հագուստները թաց էին, կը մսէինք, բայց կրակ չվառեցինք։ Ջորս կողմերէն մարդիկ կ'երեւային. եւ չէինք գիտեր, բարեկա՞մ էին թէ թշնամի, որովհետեւ այդ կողմերը կային փախստական Հայեր եւ Թուրքեր։

ԶԱՊԷԼ ԽՍԱՑԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Կ'արժէ անգամ մը եւս արձանագրել Պ. Սարգիս Տէր Պալեանի բացառիկ յաջողութիւնները։ Maître Bottier, որ երկար տարիներէ ի վեր կը շահի բոլոր միջազգային մրցանակները, մեր հայրենակիցը վերջերս Լոնտոնի մէջ արժանացաւ «կաշիի միջազգային գրասենեակ»ին (B.I.C.) ամենաբարձր շքանշանին, մասնաւոր շնորհաւորութիւններով։

Պ. Տէր Պալեան որ նոր եւ շքեղ վաճառատան մը մէջ հաստատուած է այժմ, ուրբաթ օր (9 Դեկտ.), ի ներկայութեան աւելի քան 150 հիւրերու, ստացաւ գեղեցիկ բաժակ մը Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդէն։ Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին միջազգային մամուլի եւ ձայնասփիւռի ներկայացուցիչներ եւ Տիկ. Ժոռժ Պիտօեւայլն։

Լոնտոնի մրցանակին արժանացած մէկ զոյգ կօշիկը գեղարուեստի եւ ճաշակի հազուագիւտ ամբողջութիւն մըն է, եւ գունաւոր այծեմորթէ, ընդելուզուած տառերով ուր կարելի է կարդալ B.I.C. (Bureau International du Cuir), Londres 1949, ինչպէս կը նկարագրէ France Presse գեկոյցով մը։ Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու բոլոր թերթերը շնորհաւորած են մեր հայրենակիցը, մաղթելով որ իր հրաշակերտը իր արժանի տեղը գտնէ Musée de Costumeի մէջ։

ՄԻՐՈՒԱԾԱՑԷՔ ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ ԴԵԿ.Ի ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԹՈՒԱՆ, ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԲԱՐԵՆՊԱՍՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ (ՊԱԶԱՐ)։

կողմէ, վասնզի անեւ շուկայով կը գտուին ․

Նախարարը այս առթիւ բացատրեց թէ Ֆր- րանսայի մէջ կը գտնուի լեհական կազմակեր- պութիւն մը որ պաշտօն ունի հետապնդելու դա- ղութը, եւ թէ թոյլ պիտի չտան բռնադատում այն Լեհերուն դէմ որոնք ենթակայ չեն Վարշա- ւայի հրամանին։

Համայնավար երեսփոխան մը ուզեց հարցա- պնդում ուղղել։ Պ. Ժիւլ Մոք ընդդիմանալով, ազդարարեց առանց վերապահութեան.

— «Պիտի լուծուին այն բոլոր օտար կազ- մակերպութիւնները որոնց նպատակն է խլրտում- ներ յարուցանել Ֆրանսայի մէջ (agitation)։ Ոեւէ կառավարութիւն չի կրնար թոյլ տալ գաղտնի կազմակերպութիւններ որոնք հաւաքատեղիներ կը պահեն մարդ ժողվելու, հանրապետութեան օրէնքներուն դէմ պայքարելու եւ զանոնք տապա- լելու համար»։

Ժողովը 185ի դէմ 413 ձայնով որոշեց յետա- ձգել վիճաբանութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ ելեկտրական ուժի բանուորները ժամանակի գործադուլ յայտարարեցին, մութի մէջ ձգելով կարգ մը թաղեր։ — Ջուրի տագնապը սաստկացած է Նիւ Եորքի մէջ։ Այս ուրբաթ ոչ բաղնիք, պիտի կրնան երթալ, ոչ ալ ածիլուիլ ։

ԱՇՈՒՍԱՐՍԱՓ կը տիրէ Էրիթրէայի մէջ (նախկին իտալական գաղթավայր Կարմիր Ծո- վուն վրայ)։ Անգլ. իշխանութիւնները պաշար- ման վիճակ հաստատեցին, խափանելով բոլոր թերթերը։ Մասնաւորապէս վտանգուած են Իտա- լացիները ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական բանակէն 20.000 հոգի խնդրեցին Թոնքին անցնիլ, չպաշարուելու համար կարմիր բանակէն, որ արդէն մօտեցած է Ֆրանսական գաղթավայրին սահմաններուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պարտք կը զգամ հրապարակաւ շնորհակալու- թիւն յայտնել բոլոր անոնց որոնց ջերմ եւ ընկե- րական վերաբերմունքին արժանացայ երեք ամ- սուան Ֆրանսա բնակութեանս ընթացքին, ուր ե- կած էի տեսնելու քոյրս եւ իր զաւակները, 36 տարուան բաժանումէ մը վերջ։ Շնորհակալու- թիւն Հ. Յ. Դ. Կ.Կ.ին, Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, Պոմոնի «Զաւարեան» Ենթակոմիտէին, Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան, Կապոյտ Խաչի վարչութեան, Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէին, Մարսէյլի եւ Լիոնի բոլոր Զարսանձաքցի հայրե- նակիցներուս, մանաւանդ համագիւղացի Տէր եւ Տիկին Տէօքմէճեանին, որոնք մէկ ամիս հիւրա- սիրեցին զիս իբրեւ ընտանիքի անդամ։

Կրկնակի գոհունակութիւնը ունեցայ նաեւ ներկայ ըլլալու Զարսանձագի Հայր. Միութեան վերակազմութեան, որուն ընդառաջ գացին բոլոր հայրենակիցներս։ Վստահ եմ որ, ինչպէս անց- եալին մէջ, այսօր ալ իր բեղնաւոր գործունէու- թեան, նոյնքան օգտակար պիտի ըլլայ Նոր Սե- րունդին փրկութեան։

Լիոնի Վարանդեան կոմիտէի եւ հայրենակից- ներուս ողջերթի սեղանին յիշատակովը ոգեւոր- ուած, կ'ըսեմ անգամ մը եւս.— Ապրի հայ ժողո- վուրդը եւ Ֆրանսահայ գաղութը։

ՏԻԳՐԱՆ ՉԻԹՃԵԱՆ
(Զարսանճաք – Չմայլեցի)

ԲԱՑԱՌԻԿ Ց՛ՅՑԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ջութակահար ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցու- թեամբ Օր. Annette JULIENի, Ա. ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱ- ՆԻ, Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լա Սիոթայի պարի խումբին, Հ.Յ.Դ. Նոր Սե- րունդի Մարսէյլի թատերախումբին, ղեկավա- րութեամբ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ ։

Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Սէն Լուի Ն. Ս. «Սիամանթօ» նուագախումբի ։ Մուտքը ազատ է

ՎԱԼԱՆՍԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱԼԱՆՍ. – Ազգ. Միութեան եւ Հոգաբար- ձութեան գիւանը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հա- սարակութիւնը, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Մատուռին մէջ։ Օրակարգն է Ա. ընտրութիւն, ընտրողական մարմին մը, նոր վարչութիւն կազ- մելու համար։ Բ. Վարչութեան մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական զեկուցումը

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆր. Կապ. Խաչի մաս- նաճիւղին։ 18 ԴԵԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ժամը 4ին, դպրո- ցին սրահը։ Հաճելի ժամանց։ Անուրդ չկայ ։

Մուտք 50 ֆրանք, մանուկներու համար 25 ֆրանք։ Խմորեղէնը եւ թէյը միասին հաշուելով ։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիին մէջ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 16.30ին։ Մուտքը ազատ չափահասներու համար միայն։

ՍՈՑ. ԴԵՄ. ՀՆՉԱԿԵԱՆ կուսակցութեան 60ամեակը պիտի տօնուի, նախաձեռնութեամբ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան դպրոցի սր- րահը։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, երգ եւ պար, մասնակցութեամբ «Եփրատ» նուա- գախումբի (ղեկավար Պ. Օնոսեանի)։

Ընտիր պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտ- քը ազատ է ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Մաննիկ Ա- դամեան, Տէր եւ Տիկին Շատանեան, ինչպէս եւ պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի հանգիստ հոգւոյ իրենց զա- ւակին եւ եղբօր ողբացեալ ԱՐՄԱՆ ԱԴԱՄԵԱՆԻ, Փարիզի հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն Խրիմեան դպրոցի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայա- ցուցիչը։ Ճշդապահ ըլլալ ։

Հ. Յ. Դ. ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժա- մը 8ին, սովորական հաւաքատեղին (Իվրի)։ Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Իսահակեան։ Նիւթ՝ «Բոլ- շեւիզմ եւ ընկերվարութիւն»։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժո- ղովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորա- կան հաւաքատեղին ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրի- կուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» Ակումբը։ Կա- րեւոր օրակարգ ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մար- սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 9ին, Պար տը լա Կլոփի սրահը։ Ներկայա- նալ անդամատետրով։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղին թէյասեղանը ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8ին։ Կը խնդրուի նկա- տի ունենալ ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐ- ՉՈՒԹԻՒՆԸ ժողովի կը հրաւիրէ սովորական հա- ւաքատեղիներու մէջ եւ նոյն ժամերուն. —
Հինգշաբթի 15 Դեկտ. Les Olivesի Օհանջանեան։
Ուրբաթ 16 Դեկտ. St. Antoineի Գիւլխանդանեան ։

Այս կարեւոր ժողովներուն Շրջ. վարչութիւ- նը ներկայ պիտի ըլլայ իր ամբողջ կազմով ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Կոտուճեան, Ալէքսանեան, Պապաեան, Նիկողոսեան եւ Համբարձումեան ըն- տանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (Դեկտ. 18) յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստ- եան պաշտօն պիտի կատարուի, Մարսէյլ, Սէն Ժէրոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ, մահ- տեսի ՄԱՔՍՈՒՏ ԿՏՍՒՃԵԱՆԻ (Նիկոմիդիացի), մահուան քառասունքին առթիւ ։

ՏԷՕՎԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարկոսեան հիմնար- կութեան նախկին քարտուղար եւ յայտնի մտա- ւորական տոքթ. Տէօվլէթ Գէորգեանի յիշատա- կին հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունե- նայ այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձ- նաժողովը կը հրաւիրէ յարգոյ հայ հասարակու- թիւնը իր ներկայութեամբ մասնակցիլ ողբացեա- լին յիշատակին ընծայուած այս հանդիսաւոր յար- գանքին ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀՈՅ-ԲՈՅԺ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ԹԻՒԸ (108)

Ժողովրդական ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան, կամ Տունին բժիշկը, 9րդ տարի։ — Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ։

Բովանդակութիւն.— Մատներուն անուննե- րը (Շ. Նարդունի), Ջրի բժշկութիւն (Ազատանի), Ցուրտ եւ ցրտառութիւն (Տոքթ. Գալուստեան), Ձեռքերը ինչո՞ւ կը դողան (Տոքթ. Լոքման), Բժշկութիւնը Կաւախքի մէջ (Լալայեան), Մահ- ուան ճառագայթը (քաղհան), Առաջնորդ մայրե- րու (Տոքթ. Տմիրլը), Բժշկական գիւտեր (Տոքթ. Սերոբեան), Հարցարան։

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են 500 ֆրանք Ֆրանսա, 700 ֆր. արտասահման ։

Յունուար 1էն սկսեալ 600 ֆրանք Ֆրանսա, 750 ֆրանք արտասահման ։

Դիմել Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, 17 rue Damesme, Paris։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի Անկէնի մէջ հայ ընտանիքի մը քով ծառայելու եւ կերակուր եփելու համար, ե- րիտասարդ հայ կին մը որ տեղեակ ըլլայ քիչ մը ֆրանսերէնի։ Դիմել Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ, 20 Passage des Petites Ecuries, Paris (10)։

ՕՐԱԹԵՐԹ

[illegible]

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. S 376 280

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 տճգլ.

Tél. GOB. 15-70 — Գին 6 փր. — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 16 Décembre 1949 Ուրբաթ 16 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6027–Նոր շրջան թիւ 1438

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ»

Տեղական մամուլը մասնաւոր կարեւորութիւն կ'ընծայէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէջ ծագած խլրտումներուն :

Թունդ աջակողմեան թերթերը անշուշտ կը խտացնեն գոյները, լայն «մաքրագործումներ» նախատեսելով։ Մանաւանդ որ, Կեդր. Կոմիտէին բացառիկ համագումարը արթնութեան կոչեր կ'ուղղէր :

Ձախաւոր թերթերն ալ, հաստատելով համեմատ կուսակցութեան կարգ մը ձախողանքները, կը յորդորեն զգուշանալ չափազանց լաւատեսութենէ եւ պատրանքներէ :

Հաւանօրէն լայն մաքրագործումներ պիտի կատարուին, ինչպէս ամէն տեղ, եւ մասնաւորապէս արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Բացառիկ համագումարին մէջ քուէարկուած բանաձեւն ալ չի ծածկեր պատահած թերացումներն ու թերագնահատումները։

Այս չի նշանակեր թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը կազմալուծման դատապարտուած է։

Իրականութեան աւելի մօտեցած կ'ըլլանք, եթէ ըսենք թէ Թորէզ եւ ընկ. նոր ճիգ մըն է որ կը փորձեն, զօրացնելու համար իրենց դիրքը։

Այդ նպատակին կը ծառայէ համագումարին մէջ քուէարկուած բանաձեւն ալ, «արթնութեան» կոչերով եւ խաղաղասիրութեան հաւաստիքներով :

Նոր դէպքեր չեն համագումարին մէջ մատնանշուած շեղումները եւ թուլութիւնները :

Շատոնց է որ խլրտումներ տեղի կ'ունենան շարքերուն թէ «շէֆ»երուն մէջ :

Ֆրանսան Պուլկարիա կամ Ռումանիա չէ, ուրպէսզի մարդիկ հլու – հնազանդ հպատակին գուրսէն արձակուած բոլոր պատգամներուն։ Ինչպէս մտաւորականը, բանուորն ալ յաճախ կ'ըմբոստանայ, երբ այս կամ այն վճիռը, գործը կը հակասեն առողջ տրամաբանութեան :

Համագումարին բանաձեւը շատ բան կը հաւկըցնէ այս գետնին վրայ։ Ահաւասիկ՝ հետեւեալ հատուածը.

— «Կեդր. Կոմիտէն կը հրաւիրէ համայնավարները զօրացնել յեղափոխական արթնութիւնը։ Այնտեղ ուր գրգռիչ տարրեր եւ թշնամիներու գործակալներ կրցած են սողոսկիլ կուսակցութեան մէջ, հարկ է երեւան հանել զանոնք եւ արտաքսել»։

Այս առթիւ կը յիշէ «ոստիկանական գործակալներու, Թրոցքիականներու եւ Թիթոյի գործակալներու թափանցումը Ժիրոնտի նահանգին մէջ։ Նաեւ «պայքարի անբաւականութիւնը» Ռոնի նահանգին մէջ :

Միեւնոյն ատեն կը պատուիրէ զանազան վարիչ պաշտօններու կոչել «ամէնէն վստահելի, ամէնէն հաւատարիմ եւ պայքարող տարրերը»։

Դեռ ուրիշ երեւոյթներ ալ, որոնք մասնաւոր քննութեան կը կարօտին։

Մենք այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել այլապէս շահեկան պարագայ մը :

Ինչպէս ուրիշ երկիրներու, Ֆրանսայի մէջ ալ կան շատ մը մտաւորականներ,— գրագէտ, գիտնական, արուեստագէտ, որոնք համայնավար կուսակցութեան հետ են։ Կը գործեն իբրեւ ուղեկիցներ, քաջալերելով անոր այս կամ այն ձեռնարկը »

Այդ ուղեկիցներէն երկու ականաւոր դէմքեր, Ժան Քասու եւ Վերքոր, վերջերս հրապարակ իջան իրենց ստորագրութեամբ, ըմբոստանալով համայնավար «ուղղափառութեան» դէմ :

Երկուքն ալ գրագէտ եւ «դիմադրական» — մանաւանդ երկրորդը — խղճմտանքի ձայներ կ'արձակեն փարիզեան հանդէսի մը էջերէն։ Վերլուծումներ կը կատարեն տարբեր տեսակէտներէ, բայց կը յանգին միեւնոյն եզրակացութեան :

Ժան Քասու, որ վերջերս Եուկոսլաւիա գացած էր, կ'ըմբոստանայ Կոմինֆորմին անախալականութեան դէմ։ Կը բողոքէ Փէշթայի մէջ սարքուած դատին դէմ։

Վերքոր «ստութիւն» հռչակելով նոյն դատը, կը բողոքէ կատարուած խեղկատակութեան դէմ։

Ի՞նչ կ'ըսեն մէկը եւ միւսը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՆԴԿԱՀԱՒԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անգլերէն Turkey կը նշանակէ հնդկահաւ։ Կը նշանակէ նաեւ... Թուրքիա։

Քանի մը շաբաթ առաջ, Մ. Նահանգներէն ագարակապան մը պարարտ հնդկահաւ մը ղրկած էր Անգարա, նախագահ Իսմէթի համար։

Թերթերը մանրամասնօրէն կը նկարագրէին հնդկահաւը, պատկերն ալ հրատարակելով :

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանամ թէ թուրք ագարակատէր մըն ալ, չեմ գիտեր Անատոլուի ո՛ր քաղաքէն, խաթուն հնդկահաւ մը տըրամադրեր է, նախագահ Թրումընի ղրկելու համար, Ծնունդի առթիւ։

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ այս Թուրքը ոչ իսկ վառեակ մը ունէր տարիներ առաջ, իսկ այժմ դարձած է մեծահարուստ ագարակատէր, շնորհիւ այն աւարին որ կը կոչուի «լքեալ գոյք» :

Ի՜նչպէս կ'ըլլար եթէ հոգին վաւած Հայ մըն ալ դեսպաններ Մորկընթոյի եւ Ճէրըրտի «Ցուչեր»ը ղրկէր Ուոշինկթըն, իբրեւ լրացուցիչ դասընթացք Turkey – Հնդկահաւի պատմութեան։

ՎԱՀԷ

Քոսթով մահուան դատապարտուեցաւ

Սոֆիայի գերագոյն ատեանը Դշ. օր մահուան դատապարտեց նախկին փոխ–վարչապետը, Թրայչօ Քոսթով, որ մինչեւ վերջը մերժեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Միւս հինգ գլխաւոր ամբաստանեալները դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան։ Ցոնիու Ցոնչեւ, Ազգ. դրամատան տնօրէնը, Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան նախկին խորհրդականը եւ Մոսկուայի պուլկարական դեսպանատան նախկին խորհրդականը, 15ական տարուան։ Մակեդոնական Մշակոյթի ընկերութեան նախագահը՝ 12 տարուան, միւսները՝ 8 եւ 7 տարի բանտարկութեան :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Քոսթով չյուզուեցաւ, երբ նախագահը՝ Պորիս Լոզանով բարձրաձայն կը կարդար վճիռները թերթ մը թուղթի վրայ։ Ներկաները յստնկայս ունկնդրեցին ընթերցումը։ Նախկին ելմտական նախարարը, Սթեֆանով, թեթեւօրէն ժպտեցաւ, երբ լսեց որ ցկեանս բանտարկութիւն որոշուած է, եւ ոչ թէ մահապատիժ :

Նոյն գիշերը ամբոխային ցոյցեր տեղի ունեցան փողոցներու մէջ, փառաբանելու համար տրուած պատիժները։ Ցոյցերու ատեն կը լսուէին «մա՜հ դաւաճաններուն»։ Թերթերը ամբողջ էջեր յատկացուցած էին դատավարութեան, բայց ոչ մէկ բառ հրատարակեցին Քոսթովի վերջին խօսքերու մասին։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ նմանօրինակ ցոյցեր սարքուեցան ամբողջ երկրին մէջ, թէ հեռագիրներ եւ նամակներ կը տեղային օրեր առաջ՝ պահանջելով մահուան դատապարտել «հայրենիքին թշնամիները»։ Գործարանի մը վրայ շինուած էր կախաղան մը որուն խեղդկապը կը քաշէին երկու թեւեր՝ վրան տոլարներ դրոշմուած։ Կախաղանին առջեւ կեցած էին 11 ամբաստանեալները։

★ Դեկտեմբեր 13ին Պուքրէշի մէջ գնդակահարուեցան ընդ. Տան Թեթորեան, անդամ Ռումանիոյ ընդհ. սպայակոյտին, դերասան մը՝ Մարսէլ Էմիլեան, եւ նախկին հազարապետ մը, իբրեւ դաւաճան եւ ամերիկեան լրտես :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախարարը, Վիշինսկի, որ Փարիզ հանդիպած էր, Պերլին այցելեց յանկարծ։ Հարիւրաւոր ոստիկաններ բարեւի կեցած էին գլխաւոր հրապարակին վրայ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Խ. Միութիւնը ամէն աջակցութիւն պիտի ընծայէ արեւելեան Գերմանիոյ ժողովրդական հանրապետութեան : Այստեղ ալ հաւաստեց թէ «Խ. Միութիւնը պայքար կը մղէ խաղաղութեան համար»։

80 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Ծիպրալթարի նեղուցին մէջ, աճուոյ փոթորիկի մը հետեւանքով :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական բանակէն տասը հազար զինուորներ Հնդկաչին ապաստանեցան : Ֆրանսական իշխանութիւնը անմիջապէս արգելարան փոխադրեց զանոնք, զինաթափ ընելով :

Ֆրանսայի ներքին հարցեր

ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ, ԵԹԷ

Կառավարութիւնը ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն, նոր ելմտացոյցին պատրաստութեան առթիւ։ Պ. Պիտօ արտօնութիւն ստացած է ի հարկին վստահութեան խնդիր յարուցանելու, նոյնիսկ հրաժարելու, եթէ նախահաշիւը չհաւասարակշռուի մինչեւ տարեվերջ :

Առջի օր վիճաբանութիւնները պիտի սկսէին Ազգ. Ժողովին մէջ. բայց ելմտական յանձնաժողովին տեղեկաբերը, Պ. Պառանժէ վերջին պահուն մերժեց ներկայացնել իր տեղեկագիրը, 80 միլիառ ֆրանքի բաց մը մնացած ըլլալով։ Միւս կողմէ ելմտական նախարարը 200 միլիառ ֆրանքի նոր տուրքեր կամ հին տուրքերու յաւելումներ կ'առաջարկէ։

Արդ, բոլոր քաղաքական հոսանքները հակառակ են յաւելուածական տուրքերու։ Արմատականները սկիզբէն ի վեր կը պահանջեն մեծագումար խնայողութիւններ կատարել :

Այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբին մէջ, որ կը քննէ կառավարութեան պատրաստած նախահաշիւը։ Երկար վիճաբանութենէ մը վերջ, ելմտական նախարարին՝ Պ. Փեչի հետ, յանձնաժողովը վերջնապէս հաւանեցաւ 91 միլիառ ֆրանք զեղչել քաղաքային վարչութեանց ելմտացոյցէն, 20 միլիառ ֆրանք ալ զինուորական ծախքերէն։ Այս ձեւով պիտի հաւասարակշռուէր ելմտացոյցը, փոխանակ 110 միլիառ ֆրանքի նոր տուրքեր հաստատելու :

Ելմտական նախարարը հաւատք չունէր թէ կարելի պիտի ըլլայ հաւասարակշռութիւն հաստատել առանց նոր տուրքերու, բայց տեղեկաբերը յաջողեցաւ համոզել զայն եւ պատրաստել իր զեկուցումը։

Չորեքշաբթի օր ամէն բան տակնուվրայ եղաւ, երբ Պ. Ռընէ Փլեվէն, պատերազմական նախարարը, վճռապէս մերժեց 20 միլիառ ֆրանք զեղչել զինուորական ծախքերէն։

Այն ատեն տեղեկաբերը առաջարկեց փոքր յաւելում մը կատարել արտադրութեան տուրքին վրայ, 22.500.000.000 ֆրանքի հասոյթ մը ապահովելով։ Այս առաջարկը փոթորիկ յարոյց ելմտական յանձնաժողովին մէջ եւ անմիջապէս մերժուեցաւ։ Յանձնաժողովին արմատ. անդամները յայտարարեցին.— «Կ'ուզենք որ ելմտացոյցը հաւասարակշռուի ծախքերու կրճատումով։ Չենք ընդունիր նոր տուրքեր»։

Այս յայտարարութեան վրայ տեղեկաբերը հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն։ Գալով կառավարութեան, կը պահանջէ օր առաջ քուէարկել հաւասարակշռուած նախահաշիւ մը, այլապէս վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ ; ինչ որ կրնայ հրաժարման յանգիլ։

Ուրիշ փշոտ խնդիր մըն ալ կայ սեղանի վըրայ, — հաւաքական պայմանագրութեանց հարցը։ Կառավարութիւնը կը պահանջէ պարտաւորիչ իրաւարարութիւն հաստատել, երբ անհամաձայնութիւն ծագի բանուորներուն եւ գործատէրերուն միջեւ։ Արհեստակցական Միութիւնները, որոնց համամիտ են նաեւ գործատէրերու ընկերակցութիւնները, կ'առաջարկեն վէճերը կարգադրել ազատ բանակցութիւններով, եւ պարտաւորիչ իրաւարարութիւն ընդունիլ միայն այն պարագային, երբ երկու կողմերն ալ դիմում կատարեն :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Չորեքշաբթի օր վերջացաւ ընկերվարական կուսակցութեան արտակարգ համագումարը, որ սերտ կապ ունի օրուան խնդիրներուն հետ։ Բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ, ժողովը 957ի դէմ 1933 ձայնով որոշեց շարունակել իր մասնակցութիւնը դահլիճին, կարգ մը պայմաններով, բայց առանց վերջնագիր տալու :

Ահաւասիկ առաջարկուած գլխաւոր պայմանները,— 1. Վերահաստատել հաւաքական պայմանագիրները, ազատ ձգելով աշխատավարձքերու քննութիւնը.— 2. Նուազագոյն աշխատավարձք երաշխաւորութեամբ.— 3. Եթէ անմիջապէս չվերահաստատուի աշխատավարձքի ազատութիւնը, ամսականի վերածել 3000 ֆրանքի բացառիկ պարգեւը,— բոլոր անոնց համար որ 15.000 ֆրանքէն պակաս կը ստանան.— 4. Միջոցներ ձեռք առնել գործադրկութեան դէմ : Յարգել ազգայնացման եւ ընկերային ապահովութեան սկզբունքը եւն.։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍԸ Յունաստանի վերադարձնելու համար, տասը երեսփոխաններ բանաձեւ մը ներկայացուցին Աթէնքի խորհրդարանին։ Այս առթիւ իրենց ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «Կիպրոսի ժողովուրդը որոշած է հանրաքուէ մը կազմակերպել, իր կամքը յայտնելու համար ի լուր աշխարհի։ Երբ ասիական ժողովուրդներ, որոնք այնքան վար կը մնան քաղաքակրթութեան տեսակէտով, անկախութիւն կը շահին, Կիպրոսցիները չեն կրնար զրկուիլ ազատութեան իրաւունքէն »։

ՄԵԾ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԻՉԸ

ԽՄԲ.— Մոհամմէտ Ալիի մահուան հարիւրամեակին առթիւ, «Յուսաբեր» բացառիկ թիւ մը հրատարակած էր Նոյ. 26ին: (Միեւնոյն ատեն յարգանքի երեկոյ մը սարքուեցաւ Գահիրէի «Նաւասարդ» ակումբին մէջ):

Ստորեւ՝ «Յուսաբեր»ի խմբագրականին նիւթական մասերը.—

Ասկէ ճիշդ հարիւր ութսուն տարի առաջ, 1769ին, երկու հանճարեղ մարդիկ կը ծնէին, մէկը Արեւմուտքի մէջ. միւսը՝ Արեւելքի: Մէկուն անունն էր Նափոլէոն Պոնափարթ, միւսինը՝ Մոհամմէտ Ալի: Նափոլէոն կ'ըսէր Մոհամմէտ Ալիի համար. «Արեւելքի միակ հանճարն է»: Մոհամմէտ Ալի կ'ըսէր Նափոլէոնի համար. «Արեւմուտքի միակ հանճարն է»:

Այս երկու հանճարները նոյն աստղին տակ ծնած էին, բայց նոյն ճակատագիրն ու նոյն վախճանը չունեցան: Նափոլէոն կորսնցուց գահը եւ աքսորի մէջ մեռաւ: Մոհամմէտ Ալի գահին վրայ մեռաւ, իր նոր հայրենիքի մէջ, որուն համար արիւն թափած էր:

« Մեծ եղաւ ամէն բանի մէջ», կ'ըսէր կոմս տը Վոկ՝ Եգիպտոսի վերանորոգիչին համար: Հիմա իսկ, իր մահէն հարիւր տարի ետք, մարդիկ կը շարունակեն քննել այս հանճարեղ մարդուն կեանքի դերը եւ որեւէ տկարութիւն, անպարկեշտ արարք կամ թերացում չեն գտներ հոն: Թուրք բանակին երբեմնի խոնարհ հարիւրապետը հայրենիք մը տուաւ Եգիպտացիներուն եւ քիչ մնաց, որ նաեւ կայսրութիւն մը տար, եթէ Եւրոպա չմիանար իրեն դէմ, ինչպէս միացած էր միւս հանճարեղ մարդուն դէմ:

Արդի Եգիպտոսի մեծ վերանորոգիչը.— *Այս է հիմնականը իր բոլոր տիտղոսներուն մէջ: Եւ այսչափը արդէն բաւական է պատմութեան անցնելու համար: Վասնզի աշխարհ մը ստեղծելու չափ դժուար է անկերպարան զանգուածէն ազգ եւ անձեւ քաոսէն հայրենիք ստեղծելն ալ:*

Մոհամմէտ Ալիի օրերուն Եգիպտոս հազիւ միայն երեք միլիոն բնակիչ ունէր, մեծագոյն մասը անգրագէտ Ֆէլլահներ, ընչազուրկ ճորտեր, որոնց միակ փառասիրութիւնն էր պատառ մը հաց ուտել հանգիստ սրտով, կամ որոնց հորիզոնը իրենց արտին նեղ սահմանէն անդին չէր անցներ երբեք: Հացի ու ջուրի համար միայն մտատակող այս գորշ բազմութենէն Մոհամմէտ Ալի ոտքի հանեց 300.000 հոգինոց կենսունակ բանակ մը: Հողին կպած Ֆէլլահը երեկոյեան քնացաւ ստրուկ, առտուն արթնցաւ զինուոր եւ մեծամեծ յաղթանակներ ապահովեց իրեն ու իր երկրին համար: Ու հիմա մեր միտքը կուգայ դարձեալ Արեւմուտքի « միակ հանճար»ին առածի կարգ անցած մէկ խօսքը. « Աւելի լաւ է ճապատակներէ բաղկացած բանակ մը, առաջնորդուած առիւծէ մը, քան առիւծներէ բաղկացած բանակ մը, առաջնորդուած ճապատակէ մը»:

Երբեք «նապաստակ»ներ չէին 300.000 կորիճները, բայց անկասկած առիւծ մըն էր անոնց առաջնորդը:

Յաղթական բանակ մը յաղթական ազգ մը ըսել է, ինչպէս յաղթական ազգ մը յաղթական բանակ մը ըսել է: Մէկը պէտք էր, որ արթնցնէր ազգին մէջ թաղնուած բարոյական ուժը: Այդ մէկը եղաւ Մոհամմէտ Ալին: Առանց իրեն եւ առանց իր բանակին՝ Եգիպտոս աշխարհագրական անուն մը պիտի ըլլար միայն:

Յաղթական այս բանակին գլուխը անցած՝ հայր ու որդի եգիպտ. դրօշին շուքը պտտցուցին Նուպիայէն մինչեւ Սուրիա եւ Սուրիայէն մինչեւ Պոլսոյ դուռները: Դիւրին պիտի չըլլար այս յաղթական երթը, առանց ներքին ապահովութեան եւ առանց ամուր յենարանի մը վերածելու բանակին թիկունքը:

Մեմլուք պէյերը, Եգիպտոսի այս ենիչէրիները, ամէն սանձարձակութիւն կը գործէին անպատիժ: Միշտ հեռամուտ՝ իշխանութիւնը ձեռք անցընելու, կ'աւլէին կը սրբէին ամէն ինչ իրենց ճամբուն վրայ, փոխադարձաբար զիրար կը բնաջնջէին, կը կողոպտէին գիւղ ու աւան, որոնք իրենց բախտին էին ձգուած: Ոչ տէր կը ճանչնային, ոչ օրէնք: Միւս կողմէ՝ վարձկան զինուորները իրենց յետնեալ թոշակները կը պահանջէին, երկրին մէջ տեսակ մը խռովութեան բոյն ստեղծելով: Աշխատող բազուկներ չկային գրեթէ. կային միայն ուտող բերաններ: Անպակաս էին ներքին դաւերն ու դաւադրութիւնները: Երկրին վրայ դամոկլեան սուրի պէս կախուած էր նաեւ արտաքին միջամտութեան վտանգը:

Այս համատարած անիշխանութեան մէջ իշխանութիւն մը պէտք էր ստեղծել: Պէտք էր երկաթէ բազուկ մը, որ կարենար սանձ դնել անսանձներուն եւ նուաճել աննուաճելին: Միակ մարդու մը կորովը, որքան ալ մեծ ըլլար ու անսպառ, կը թուէր, թէ պիտի չկրնար ստեղծել հարկ եղած ներդաշնակութիւնը ընդհանուր այս աններդաշնակութեան մէջ: Մոհամմէտ Ալիի կորովը, սակայն, կրցաւ յաղթահարել անյաղթահարելին: Ոչ միայն իշխանութիւն հաստատեց, այլեւ յարգել տուաւ օրէնքը:

Կային ուրիշ, բնական դժուարութիւններ ալ, որոնց դէմ կռուելու համար շատ կարճ ու անզօր է մարդու մը կեանքը: Եգիպտոս, դալար ճիւղ մը անապատին մէջ, իր գոյութիւնը կը պարտի սրբազան գետին եւ ամենօրհնեալ արեւին: Պէտք էր սակայն կարենալ օգտագործել թէ մէկը, թէ միւսը: Արեւելքի միակ հանճարեղ մարդը, խրապաշտ ու գործնական միտք, տեսաւ, զգաց, ըմբռնեց անապատը ովասիսի վերածելու անհրաժեշտութիւնը: Ու հրամանագրեց.— « Արգիլուած է ձեռքերը ծալած նստիլ: Արգիլուած է քնանալ արմաւենիներու շուքին տակ: Արգիլուած է չաշխատիլ»:

Այս պատգամը օրէնք դարձաւ. ամէն մարդ սկսաւ քրտինք թափել անապատէն մաս մը «ազատագրելու» համար, ինչպէս չէր վարանած արիւն թափել՝ երկիրը ազատագրելու համար ներքին եւ արտաքին թշնամիներէն: Նեղոսի օրհնաբեր ջուրերը, որոնք ընդունայն կը կորսուէին, օգտագործուեցան առաւելագոյն չափով: Թումբեր եւ ամբարտակներ շինուեցան, ջրանցքներ բացուեցան, եւ Աստուծոյ շնորհած կենսալիր հեղուկը օրհնութեան մը պէս հոսեցաւ անապատին տաք աւազներուն մէջէն: Հողը սկսաւ պտղաբերիլ: Հիմը դրուեցաւ բամպակի մշակութեան, այն բամպակին, որ Եգիպտոսի ազգային հարստութիւնը պիտի կազմէր ետքէն:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Սեւ ոսկին կամ գարշահոտ հեղուկը

Այս թանկագին նիւթին համար 1914էն ի վեր անխնայ պայքար մը կը մղուի աշխարհի Մեծերուն միջեւ: Ամէն տեսակ խաղեր կը սարքուին, քարիւղի նորանոր շահաստաններ ապահովելու համար: Արդարեւ այս ծաղկեալ դարու ամէնէն կենսական ու փնտռուած նիւթն է քարիւղը: Կարելի չէ պատերազմ շահիլ առանց քարիւղի: Ի՞նչ կ'արժէ անհամար օդանաւեր, հրասայլեր ունենալ առանց քարիւղի: Վայրկեան մը երեւակայեցէք հաղորդակցութեան ճամբաներու վրայ թաւալող միլիոնաւոր ինքնաշարժ կառքերու սպառած հրանիւթին քանակը որ գլխու պտոյտ պատճառող թիւերու կը հասնի:

Քարիւղին գործածութիւնը շատ հին է: Եգիպտացիները ամենահին դարերէ ի վեր ծանօթ էին քարիւղի յատկութիւններուն: Անոնք զայն թորելէ վերջ կ'ամրարէին, մասնաւորապէս ջուրերու մակերեսին վրայ հրդեհ յառաջ բերելու եւ թշնամի նաւերը հրկիզելու համար: Այս հնարքը կը վերագրուի հին Հելլէններուն:

Աւելի վերջը, Միջին դարուն, Արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները եւս սկսան քարիւղը գործածել իր բուժիչ յատկութիւններուն համար:

Քարիւղի ծագման շուրջ երկար տարակարծութիւններ ու վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են գիտուններու միջեւ: Ընդհանրապէս՝ քիմիագէտները քարիւղին հանքային ծագում մը վերագրած են: Կարգ մը հանքային նիւթերու եւ մասնաւորապէս ասֆալթի տարրաղադրութեան արդիւնք համարելով զայն: Սակայն կենսաբանները պնդած են թէ քարիւղը յառաջ կուգայ գործարանաւոր մարմիններու ադի շրջապարտիմրմէջ կրած յատուկ խմորումներէ: Այս վերջին տեսակէտը յաղթանակած է:

Քարիւղը քիմիական կազմութեամբ ջրածինի եւ բնածուխի բաղադրութիւն մըն է ջրածնաբնածխիտ մը՝ (hydrocarbure) *գորշ-սեւորակ, կանանչորակ գոյնով: Կարելի է ըսել որ իւրաքանչիւր հորէ ելած քարիւղ ունի իւրայատուկ բաղադրութիւն մը եւ սակայն ընդհանուր առումով զանոնք կարելի է բաժնել երկու գլխաւոր խումբերու: Առաջինը, ամերիկեան քարիւղի տեսակն է, քիմիական որոշ տարազով ու փարաֆինի բարձր քանակութեամբ: Երկրորդը՝ Կովկասի քարիւղն է, աւելի ցնդող, հոտաւէտ յատկանիշով ու պէնզինի առատ բաղադրութեամբ:*

Քարիւղը կարելի է գտնել երկրի հողային ներքին խաւերու մէջ ձեւացած անթափանց շրջապատով ջրային խորշերու եւ կամ եթէ կարելի է այսպէս ըսել ստորերկրեայ ադի լճերումակերեսը, ուր կուտակուած կ'ըլլայ զանազան կազերու ճնշման տակ, յաճախ կը պատահի որ քարիւղը կազմուելէն վերջ փճանայ, քշուելով ջուրի հոսանքներէ ու ծծուելով թափանցիկ, ծակոտկէն ժայռերէ կամ հողային խաւերէ եւ կամ թթուածինի ազդեցութեան մը տակ թթուուտի վերածուելով:

Քարիւղի երկիրներն են, Միացեալ Նահանգները, Մեքսիկա, Վենեզուէլլա, Բագուի շրջանը, Կրոզնի, Պարսկաստան, Իրաք, եւ եւրոպական կարգ մը երկիրներ:

Քարիւղի հետախուզութիւնը շատ բազմածախս ու դժուար է: Նախնական շրջաններուն քարիւղը գտած են պատահարար, առաջնորդուելով մակերեսային հետքերէ: Աւելի վերջը գործածուած են հետախուզական երկրա-բնագիտական մեթոտներ: Իսկ այժմ կ'օգտագործուին ռումբի մը պայթիւնին ձայնական ալիքները, որոնց շնորհիւ, ձայնագիր գործիքներու միջոցաւ կը պատրաստուի շրջանի մը ստորերկրեայ խաւերու բնական քարտէսը: Այնուհետեւ կարելի է նախատեսել այդ շրջանի քարիւղի պարունակութեան ու օգտագործման հաւանականութիւնը: Առանց այդ նախապատրաստական աշխատանքին, քարիւղը պիտի չկարենար փակել իր ծախքերը, հետեւաբար ոչ մէկ ընկերութիւն պիտի ուզէր արկածախնդրութեանց մէջ մտնել: Քարիւղ գտնելու համար բացուած ծակ մը դուռ կը բանայ մէկ միլիոնէ աւելի ծախքի մը:

Քարիւղէն կարելի է զտել անհամար նիւթեր, որոնց գլխաւորներն են.— Քարիւղի եթերը, հրանիւթը, լամբի իւղը, զանազան թեթեւ եւ թանձր իւղեր՝ ինքնաշարժերու յատուկ եւ մեքենաներ իւղոտելու համար: Նաեւ վազելին, փարաֆին, մազութ, կուպր: Նոյնպէս մեթան, եթան, փրոբան եւ պիւթան *կազերը, որոնց տնական գործածութիւնը մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ տանտիկիններուն:*

Գ. ՓՕՑԱՃԵԱՆ

Ցրօնքի յիսնամեակի առթիւ

(Պատասխան Բարգէն Դավէգի)

Ձեր փափաքը գոհացնելու համար լաւ կ'ըլլար որ կարդայիք, Տարօնի մտաւորական եւ յեղափոխական գլուխին՝ Հրայրի օրը օրին գրած տեղեկագիրը: «Դրօշակ», 1912, թիւ 7—8, էջ 191):

Սեւ Քարեցի Սաքոյի յուշերու մէջ (զոր ես ալ ունիմ) կան քանի մը սխալներ թերեւս ակամայ: Սխալ է Գուրգէնի գլուխը կտրելու պարագան: Սխալ է թէ Գուրգէն ճեղքելով զօրաց շղթան, քաջաբար կռուելով հասած է մինչեւ Մեղրագետի ափեր:

Ըստ Հրայրի տեղեկագրին, զօրաց շղթան ճեղքողն եղած է Մկրտիչ, կռուելով հասած է մինչեւ Մեղրագետի ափերը եւ հոն նահատակուած զինք հետապնդող զօրքերէն:

Ըստ Սաքոյի յուշերուն, տղաքներու դիակները բերին Մուշ եւ թաղեցին Ս. Յակոբայ գաւթում: Սխալ է: Նախ Մշոյ մէջ Ս. Յակոբ անունով եկեղեցի չկար:

Ըստ Հրայրի տեղեկագրին.— Մեր հերոսներու դիակները բերին Մուշ (ոչ մէկ դիտողութիւն կամ խօսք Գուրգէնի գլխատման մասին) եւ թաղեցին իրարու կողքին Մշոյ արեւելահարաւ գերեզմանատան մէջ Ս. Մարինէ եկեղեցու դիմաց: (Սաչքի Դուրան):

Ըստ Սաքոյի յուշերուն.— Ռէս Սլօն շատ մօտ է Ալայ պէյին. վերջինս Սլօին մէկ կողմ կանչում է եւ պահանջում է ջան Ֆէտայիների տեղը ցուցնել, ի փոխարէն պիտի վարձատրուին առատ թէ չքանչանով: Իսկ Սլօն մի ժամ ժամանակ է պահանջում: Կանչում է Ռէս Վարդանին, Տէր Մուշեղին եւ ուրիշ ազդեցիկ մարդոց խորհրդակցելու:

Հոս ալ տարակուսելի է: Երբ Սլօն պիտի վարձատրուէր արծաթի չքանչանով, ի՞նչ հարկ կար ուրիշներուն հետ խորհրդակցութեան մտնելու:

*Գուրգէնի այս հերոսական կռիւը Ցրօնք գիւղի մէջ, մանրամասնօրէն նկարագրած է Ռուբէն, « Հայ յեղափոխականի մը յիշատակներ » խորագրով: (*Հայրենիք Ամսագիր, 1923*թ. էջ128–129):*

Իսկ Ցրօնքցի խմբապետ հերոս Մուրատ իր « էջեր Հայոց նորագոյն պատմութեան» գրքին մէջ կը գրէ. (էջ 187):

— « Աւրեցին Ցրօնք, բռնաբարեցին 7—8 ընտանիք: Վրայ տուաւ իր տարիներու անսպառ հարստութիւնը: Գիւղէն բանտարկեցին 25 հոգի, որոնց կարգին եւ մեր վերյիշած Սլօն, փոխան արծաթեայ չքանչանի: Երկու տարուան դատավարութենէն յետոյ, անպարտ ազատեցան 5 հոգի: Բանտին մէջ մեռան հինգ հոգի, որոնց կարգին եւ Սլօն: Իսկ բանտէն փախաւ Սարօն, եւ դարձաւ անուանի հերոս:

Սլօն որ անմեղ էր եւ կ'ամբաստանուէր որպէս մատնիչ, այդ ցաւով կաթուածահար մեռաւ: Վերջէն պարզուեցաւ իր անմեղութիւնը, երբ յայտնի եղաւ որ այն՝ օրուան մատնիչ եղած է կաթոլիկ Մկրտիչ Երեմեան, եւ պատժուած Դաշնակցութեան ձեռքով:

Գալով ոստիկան Մուրատին, ան թուրք ժանտարմա մըն էր, որ կաշառուած էր, դուրսէն նամակներ կը տանէր բանտ, եւ բանտէն կը բերէր դուրս: Այս Մուրատը շփոթելու չէ, ոչ Ցրօնքցի խմբապետ Մուրատի, եւ ոչ ալ Սեբաստացի հերոս Մուրատի հետ:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ Հայաստանի արդիւնաբերութեան եւ մշակոյթի երկրորդ մեծ կեդրոնն է։ Չկայ այլեւս նախկին Ալեքսանդրապոլը, հին Գիւմրին՝ իր նեղ, ծուռ ու մուռ ցեխոտ ու փոշոտ փողոցներով, ցածլիկ ու գետնայարկ հիւղակներով։ Քաղաքի շրջապատը ծառազուրկ եւ անջրդի էր։ Ներկայիս կան բազմաթիւ գործարաններ, մշակութային – հիմնարկութիւններով. լայն պողոտաներով, հրապարակներով, այգիներով ու բազմայարկ գեղեցիկ շէնքերով։ Բազմաթիւ փորձադաշտեր, միչուրինեան պտղատու այգիներ, պարտէզներ ու պուրակներ։ Շուտով կը վերջանայ յաղթանակի պողոտայի շինութիւնը, որուն լայնութիւնը 60 մեթր է։ Լենինականի զարդը կազմող բանուորական աւանը գեղեցիկ քաղաք մըն է ծառուղիներով եւ հրապարակներով։ Աւանը ունի ելեկտրական լոյս, ստանորակ ջուր։ Քաղաքին կեդրոնը կը գտնուի մշակութային օճախներու լայն ցանց, շարժանկար, թատրոն, կաճառներ, արհեստագիտարաններ, գրադարաններ, ընթերցարաններ, ակումբներ, տարրական ու միջնակարգ բազմաթիւ դպրոցներ, մանկամսուրներ, հիւանդանոց, բաղնիք եւ առեւտրական խանութներու ցանց։

Բանուորական աւանին մէջ ապրող բնակիչները ունին նաեւ իրենց տնամերձ հողամասերը։ Ամբողջ աւանը ծածկուած է պարտէզներով։ Ծառազարդուած ու ասֆալթապատուած են փողոցներն ու պողոտաները։

Վարդագոյն տուֆէ շինուած մեծ շէնքի մը մէջ տեղաւորուած են 1947ին Յունաստանէն Հայրենիք վերադարձած Հայերու մեծ խումբ մը, որոնք կ'աշխատին հիւսուածեղէնի գործարանը։

Ինտերնացիոնալ չքնաղ պողոտան, որ քաղաքի կեդրոնէն մինչեւ կայարան եւ բանուորական թաղամասը կ'երկարի, ունի 38 մեթր լայնութիւն։ Գեղեցիկ է Ղայինի ծառազարդ փողոցը։ Գեղեցիկ են նաեւ աւանին մանկական այգին եւ աւանէն դէպի Թիֆլիս երկարող ծառազարդ ու ասֆալթապատ ծառուղիները։ Շիր ջրանցքը ուժ եւ կենդանութիւն կուտայ խոպան դաշտերուն։ Ներկայիս փողոցներուն մէջ կը հոսին բազմաթիւ աղբիւրներ։

ՏԻՐՈՒՆԻ.— Ուսթրրթաունի մէջ (Մ. Նահանգներ) մեռած է Պ. Յ. Գարակիւլեան, յարգուած դէմք մը հին սերունդէն։ Ունեցած է հանրային գործունէութեան փայլուն շրջան մը։ Ծնած էր Արաբկիր, 1867ին։ Շատ կանուխէն անցնելով Պոլիս, յաճախած է Պէրպէրեան վարժարանը ապա իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է նոյն վարժարանին մէջ։ Ուսուցչութիւն ըրած է նաեւ Արաբկիրի մէջ։ Երկար տարիներ գործած է Բարեգործականի համար դառնալով անոր անվճար մէկ գործիչը։ Ատենապետն եղած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան։ Եղած է ջերմ համակիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Աշխատակցած է թերթերու, մասնաւորապէս «Հայրենիք» օրաթերթին։ Գրած է «Կեանքի դասեր», «Մահատմա Կանտի» դիւցազունք աշխատութիւն (վերջինը թարգմանութիւն) եւ ուրիշ գիրքեր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ի ՓԱՌՍ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Դեկտ. 3ի շաբաթ երեկոյ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը նուիրուած Հայոց լեզուին, դպրոցի սրահին մէջ, որ լեփ լեցուն էր հանդիսականներով։ Կային նաեւ հիւրեր Լիոնէն։

Օրուան նախագահ ընկեր Մ. Դաւիթեան, բացման խօսքին մէջ ըսաւ.—«Մենք, Նորսերունդս, անձնական փորձով համոզուեցանք, թէ առանց մայրենի լեզուի, տխուր եւ մռայլ ապագայ մը միայն կրնանք ունենալ։ Ահա թէ ինչու, Սէն Շամոնի Նոր Սերունդը կ'ուզէ որ առաջ սորվիլ իր մայրենի լեզուն։ Մենք անտառին մէջ լքուած, իր բախտին ձգուած սերունդն ենք, կ'ուզենք ու կը փնտռենք հին անտառապահը Հայոց լեզուին, որ դարերու մէջ իսկ, անոր անդաւաճան պահապանն եղաւ։

Օգնեցէք մեզի, որովհետեւ նոր ուխտաւորներ ենք, զառիվեր ու տատասկոտ ճամբուն վրայ։ Առանց մայրենի լեզուին, մենք պիտի նմանէինք դեղնած ու թօշնած այն վարդին որ զրկուած է թարմ օդէն ու ջուրէն։ Ինչպէս դուք, նոյնպէս եւ մենք, խօսք կուտանք սորվիլ մայրենի լեզուն եւ սորվեցնել ապագայ նոր սերունդին»։

Երգչախումբն երգեց «Հայ նազան իմ», «Ալ այլուղըս», «Ճան Վարդավառ»։ Այնուհետեւ սկըսաւ արտասանութեան բաժինը (մրցման կարգով)։ Լաւ արտասանութեան համար առաջին կարգի մրցանակի արժանացան ընկերներ.— Ս. Թիւթիւնճեան, որ արտասանեց Յ. Շիրազէն «Հայրենիք եւ սէր»։ Յ. Պետիկեան (Ն. Պէշիկթաշլեանէն), «Արքայութիւն քոյ», Տ. Աղնաւորեան, Ա. Երկաթի «Հայրենի դրօշին», Օր. Լ. Փօչոյեան Ս. Ընտրիկեանէն «Հայոց լեզուն յաւերժական»։

Երկրորդ կարգի մրցանակի արժանացան, Ն. Փօչոյեան (Նոր Սերունդէն) եւ պատանիներ Սա. Կիւմճեան, Ա. Ընտրիկեան եւ Գ. Պէրպէրեան։ Երգեցին Օր. Օ. Փշոյեան, Ա. Թիպիլեան, Տիկ. Օժ. Սարգիսեան, պատանի Պ. Գուլաքսըզեան (ջութակ), Տիկին Ճապուրեան «մանտոլին»։ Լիոնի հիւրերն ալ իրենց մասնակցութիւնը բերին երգով ու արտասանութեամբ։ Արտասանեցին պատանի Ա. Սարգիսեան, Օր. Ս. Սարգիսեան, Գ. Դաւիթեան, Ռ. Մարգարեան։

Ուսանող ընկեր Հ. Տասնապետեան իր դեկուցման ընթացքին պատմական ակնարկ մը նետելով հայերէնի ծագման վրայ, շեշտեց թէ լեզուն մարդկային մտքի արտայայտութիւնն է, առանց որու ազգ մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ։ Յետոյ իր խօսքն ուղղելով Նոր Սերունդին, ըսաւ. — Բնաւ մի մոռնաք թէ կը գտնուիք այնպիսի միջավայրի մէջ, ուր անհրաժեշտ է մեծ ուշադրութիւն դարձնել մայրենի լեզուի ուսման վրայ։ Այս առթիւ յիշեց Խ. Աբովեանի խօսքը.— «...Տասը լեզու սորվեցէք, բայց մեր լեզուն դայիմ սորվեցէք»։

Խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս տաք միջավայրի մէջ։ Յետոյ երգչախումբը երգեց ընկեր Ս. Թիւթիւնճեանի եւ Յ. Պետիկեանի «Շնորհակալ ենք» երգը։— Վաղ – Աստղիկ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Ը.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 11 Դեկտ. Հ. Մ. Մ.ի կրտսերները ունեցան իրենց բարեկամական մրցումը Club Etoile Gentillyի կրտսերներուն դէմ։ Մեր հայորդիները յաջողութեամբ չափուեցան իրենց հակառակորդին հետ։ Ֆրանսական խումբը զօրացած էր աւելի մեծ դասակարգի խաղացողներով, բայց մեր տղաքը Ա. կիսախաղին 2—1 յաղթական էին, իսկ Բ. կիսախաղին իրենց ճիգերը կրկնապատկելով ապահովեցին յաղթանակը (2—1)։

Մեր կրտսերներէն Վարդգէս, Ա. Ջէնկինեան եւ Հայրապետեան նշանակալից յառաջդիմութիւն կատարած են, գեղեցիկ եւ հաճելի խաղ մը ունեցան։

Մեր մանկիկները (minime) իրենց առաջին մրցումը ունեցան C. O. Billancourtի դէմ, վառվռուն ու ճկուն մանկիկները իրենց անփորձ բայց պատուախնդիր խաղով մասնաւոր հետաքրքրութիւն արթնցուցին կազմակերպիչներուն քով։ Իրաւամբ կը բողոքէին հակառակորդին կազմած անիրաւ խումբին դէմ որ մեծ մասով կրտսերներ էին եւ իրենց 5—1 պարտութիւնը անհանդուրժելի։ Մասնաւորաբար գովելի էր մեր փոքրիկ բերդապահը, Գայուստ։— Ց. Դիտող

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԷՍԻՆ.— 1949 —1950 տարեշրջանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղիս մրցումները եղա ծեն ախոյեանական։ Կրտսերները ունեցան 7 մրցում, 6ը յաղթական, մէկը հաւասար, պահեստին 7 մրցում, 4ը յաղթական, մէկը հաւասար, երկու պարտութիւն։ Ա. խումբն ալ ունեցաւ 7 մրցում, 6ը ջախջախիչ յաղթանակներ, մէկը հաւասար։ Խումբը օժտուած է նոր մարզիկներով որոնք տարիներէ ի վեր կորսուած էին օտար խումբերու մէջ։

Coupe de Lyonի երկրորդ շրջանը պիտի խաղար մեր դաշտին վրայ մեր քոյր մասնաճիւղին՝ Վիէննի դէմ։ Հակառակ ցուրտ օդին հետաքրքիր բազմութիւն մը փութացած էր դաշտ, քաջալերելու համար հայ մարզիկները։ Երկուստեք կորովի ու եղբայրական խաղ մը ունեցան։ Ա. կիսախաղին Լիոն – Տէսին շահեցաւ երկու կէտ, շնորհիւ աշխոյժ Սիմոնեանի եւ Քոռանեանի։ Բ. կիսախաղին Վիէննցիները շահեցան մէկ կէտ, եւ խաղը վերջացաւ Լիոն – Տէսինի յաղթութեամբ։ Երկու խումբերն ալ ուրախ զուարթ առաջնորդուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնը։ Սրահը կը թնդար հայկական երգերով։

Այս կիրակի (18 Դեկտ.) Casiolի խումբը մեր դաշտին վրայ պիտի կատարէ իր 8րդ ախոյեանական մրցումը, աւելի զօրեղ եւ թարմ ուժերով։ Մարզական վարիչներու ուշադրութեան կը յանձնենք սոյն պարագան։— Լիտես

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՄՍԱԳԻՐ, 27րդ տարի, թիւ 10 (285). 1949 Հոկտ.։ Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ։ Տարեկան բաժնեգին 8 տոլար։ Հասցէ.— Hairenik Monthly, 212 Stuart St. Boston (Mass). U. S. A.)։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, գրական եւ պատմական ամսագիր, 1949 Հոկտ., (թիւ 3)։ Հասցէ.— Imprimerie Moderne, Ave. Ekhatan, Tehran (Perse)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՐՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Նոյն միջոցին արեւելեան կողմէն յայտնուեցան խումբ մը Թուրքեր, որոնք վարոց, կացինի կոթ եւ այլն կը ծախէին եւ իրենց հետ կը բերէին կապկպուած մարդ մը։ Տղաքը ուզեցին յարձակիլ ու մարդը ազատել՝ առանց գիտնալու թէ ի՛նչ ազգութեան կը պատկանի. բայց եթէ դուրս գայինք, գիտէի, որ կռիւը պիտի սկսէր եւ ոչ միայն մենք, այլ նաեւ գոմերու բնակիչները պիտի վնասուէին։ Հետեւեալ օրը իմացանք, որ Խօջասարցի Հայ մըն էր անիկա։

Երեկոյեան մեկնեցանք այդ տեղէն, անցանք Կաւվայ գիւղի գոմերու մօտէն, մարդ ղրկեցինք, որպէսզի ուտելիք բերեն եւ ես մինակս գացի գոմերը ժամ մը հանգչելու համար։ Կիները զիս ընդունեցին մեծ գուրգուրանքով, ոտքերս լուացին եւ թէյ պատրաստեցին։ Հազիւ թէ հանգչած էի, երբ 13 տարեկան պատանի մը ճչալով ներս մտաւ եւ սկսաւ ըսել։

— Ի սէր Աստուծոյ ճարիկ ըրէք, գիւղը կը փչացնեն, կիները կը բռնաբարեն. հարս մը ծեծեցին, Աբիկ քէհեայի ոտքերը եւ թեւերը ջախջախած են եւ գիւղացիք կը խնդրեն, որ զէնք մը ճարէք, տաք, որպէսզի զինուորներուն յանձնեն եւ հանգստանան(*)։

Ես այնքան յոգնած էի, որ շարժուելու ուժ չունէի, բայց գոմերուն տէրը ըսաւ։

— Երեսս չի բռներ, բերանս առաջ չերթար, բայց կը խնդրեմ, որ հոսկէ երթաք։

Ճարահատ ոտքի ելայ եւ դռնէն դուրս կ'ելլէի, երբ Յարութիւն Մուրատճեանին հանդիպեցայ, որ հրացանը առած եւ փախած էր. անոր հետ գացինք մօտ տեղ մը եւ ապաստան խնդրեցինք, բայց գոմին տէրը աւելի աղաչեց մեզի, որ իրենց սահմաններէն դուրս ելլենք։

Այն ատեն, առանց մեր դիտաւորութիւնը յայտնելու դուրս ելանք եւ գացինք ապաստանեցանք գոմերու վերեւ գտնուող ցախերու (տեսակ մը մացառ) անտառակը, ուր մեր ընկերները մեզի կը սպասէին արդէն. գետինը թաց էր եւ անընդհատ կ'անձրեւէր, բայց ստիպուած մնացինք գիշերը եւ հետեւեալ ցորեկը։

Հազիւ վերադարձանք դարձեալ Կովտունի գոմերը. ձիւնը ծածկած էր սար ու ձոր, բայց որովհետեւ անդադար կը ձիւնէր, մեր քայլերուն հետքերը կորսուեցան։ Կէս օրէ ետքը Սարը գիւղացի Համայի աղջիկը Ազգըզը (գըզըլպաշ) քանի մը ընկերուհիներով ուղղակի եկան գոմերը. իբր թէ բան մը փնտռելու համար։ Ես խարունջիխս մէջ ծածկուեցայ եւ պառկեցայ։ Մեր տղոցմէն երկուքը դիմաւորեցին զանոնք եւ խօսքի բռնուեցան. աղջիկը գոգնոցին մէջէն քանի մը հացեր հանեց եւ տուաւ Նշան Մուրատեանին եւ միեւնոյն ատեն ըսաւ, թէ Մուրատին եւ իր ընկերներուն խօճախները այրեցին։ Իր նպատակն էր ներս մտնել եւ տեսնել, բայց տղաքը մուտքը կը ծածկէին. այն ատեն արագութեամբ դարձաւ միւս կողմը եւ կողքի պատուհանէն նայեցաւ։

Երբ աղջիկները մեկնեցան, մենք որոշեցինք հեռանալ եւ երեկոյին գացինք Խանձուրի գոմերը. ամէն ինչ աւերակ դարձած էր. կարծես չար ձեռք մը ամէն ինչ սրբեր էր եւ նախկին գոմերէն հետք իսկ չէր մնացած։ Այծ մը մնացեր էր եւ մեծ պարկ մը ալիւր. այծը ծներ էր, ու ցուրտին չի դիմանալով, ձագը թողեր, ապաստաներ էր աւերակներու մէջ, անկիւն մը. կթեցինք այծը, կաթը խմեցինք եւ ալիւրէն հաց շինեցինք։

Արեգակը տակաւին չէր ծագած, երբ մեր պահակը տեսաւ հեռադիտակով, որ 13 — 14 տարեկան պատանի մը կուգայ մեր կողմերը։ Նա Թուրք լրտես կարծեցինք. Զատիկը դիմաւորեց եւ իմացաւ, որ Հայ է եւ Խոտոխոն գիւղացի։ Պատանին պատմեց, որ իրենց գիւղն ալ աւերեր էին եւ քանի մը մարդ սպաններ. նոյն այդ պատանին չարչարեր էին եւ ղրկեր, որ իր մեծ եղբայրը, փախստական, գտնէ. Հակառակ պարագային սպառնացեր էին։ Պատանին զիս կ'անիծէր եւ կ'ողբար։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(* Զինուորները կուգային գիւղացիներէն զէնք կը պահանջէին։ Երբ զէնք չգտնէին, կը կարծէին թէ գիւղացիք պահած են եւ կը չարչարէին զանոնք, որպէսզի մէջտեղ հանեն։ Այդ պատճառով է, որ գիւղացիք կ'ուզեն ուեւէ զէնք գտնել եւ յանձնել զինուորներուն, իբր թէ պահած էին եւ երեւան բերին, որպէսզի չարչարանքը վերջ գտնէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԲԻԼԷՀԱԿԱՆ միջադէպին առթիւ, հաւանական է որ առեւտրական բանակցութիւններն ալ խզուին: (Տարեկան գործառնութեանց գումարն է 90 միլիոն տոլար): Այն ատեն Ֆրանսա ուրիշ տեղէ պիտի գնէ հանքածուխը: Լեհական դեսպանատունը կը գանգատի թէ վեց Լեհեր եւս ձերբակալուած են Ֆրանսայի մէջ: Լեհաստանէն արտաքսուած են 11 Ֆրանսացի ուսուցիչներ:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ վարչապետը, Պէն Կիւրիոն, Երուսաղէմ փոխադրուեցաւ Դշ. օր, իր պաշտօնէութեան հետ: Առաջին քայլն է այս, հաստատելու համար թէ Երուսաղէմն է Իսրայէլի մայրաքաղաքը: Խորհրդարանն ալ պիտի փոխադրուի մօտերս: Կը սպասուի նաեւ Յորդանանի Թագաւորին, որուն զօրքը գրաւած կը պահէ հին քաղաքամասը:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ յայտարարեցին Իտալիոյ պետական պաշտօնեաները, աւելի քան մէկ միլիոն հոգի, 24 ժամուան համար: Վարչապետը կ'ըսէ թէ չեն կրնար 10 առ հարիւրէն աւելի յաւելում կատարել, թէ թոշակները 50 — 96 առ հարիւր աւելցած են, բաղդատելով 1938ի հետ եւն.:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց արձակել շատ մը կիներ որոնք արգելափակուած են իբրեւ խռովարար:

ՍՈՒՐԻՈՅ առժամեայ դահլիճը հրաժարեցաւ: Խորհրդարանը մերժեց սահմանադրութեան նոր նախագիծը, որուն Բ. յօդուածով լիազօրութիւն կը տրուի կառավարութեան՝ հրամանագիրներով գործելու, մինչեւ վերջնական սահմանադրութեան քուէարկումը: Կը կարծուի թէ նոր դահլիճին կազմութիւնը պիտի յանձնուի Խալէտ էլ Ազմի (Նախկին Նախարար):

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին պարահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Աղբիւր Սերոբի նահատակութեան 50րդ տարեդարձին առթիւ, յարգանքի ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ: Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ կոմիտէի վիճակախաղը:

ԵՐԱԺՇՏԱՊԵՏ Գ. ՆՇԱՆ-ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ կողմէ երգուած 8 եկեղեցական երգերու երգապնակները հրապարակ ելած են եւ կը ծախուին Գարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, Paris (9):
Կամ հեղինակին՝ Գ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆի մօտ, 27 rue Victor Hugo, Rosny s/Bois:

Մեր հոգեզմայլ շարականները պէտք է լսուին նաեւ հայ տունէն ներս եւ անոնցմով լեցուին մեր նոր սերունդի պատանիներուն հոգին: Յարգելի երաժշտապետի ձեռնարկը լաւագոյն առիթն է այդ նպատակին հասնելու:

Ահա եւ երգերը. —
1.— ՈՒՐԱԽ ԼԵՐ (հարսանեկան եւ ԴԱՐՁ ԱՆՁՆ ԻՄ (յուղարկի): 2.— ՅԱՐԵՒԵԼԻՑ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՔ, ԱՆԵՂԱՆԵԼԻ: 3.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ, ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ: 4.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ (յորդորակ), ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ (յորդորակ): Վերջին երեքը Արեւագալի մեղեդիներ են:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին ջութակահար ԼԵՒՈՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Օր. Annette JULIENի, Ա. ՏԷՐ ԱՐՍԷՆԵԱՆԻ, Ս. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լա Սիոթայի պարի խումբին, Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի թատերախումբին, ղեկավարութեամբ Գ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ:

Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Սէն Լուի Ն. Ս. «Սիամանթօ» նուագախումբի: Մուտքը ազատ է

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ է ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղին թէյասեղանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիին մէջ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ, այս կիրակի, ժամը ճիշդ 16.30ին: Մուտքը ազատ չափահասներու համար միայն:

ՍՈՑ. ԴԵՄ. ՀՆՉԱԿԵԱՆ կուսակցութեան 60ամեակը պիտի տօնուի, նախաձեռնութեամբ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը: Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, երգ եւ պար, մասնակցութեամբ «Եփրատ» նուագախումբի (ղեկավար Գ. Օնոսեանի):
Ընտիր պիւֆէ ժողովրդական գիներով: Մուտքը ազատ է:

Յ. ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ արձանագործ ՅԱԿՈԲ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ մահուան առաջին տարեդարձին առթիւ պաշտօնական հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կը մրցին U. S. Montrougeի դէմ: Պահեստին ժամը 13.15ին: Առաջինը ժամը 15ին Porte d'Orléansի Stade Elisabethի դաշտին վրայ:

★ Առաւօտուն Stade Olierի դաշտին վրայ կրտսերները (cadet) ախոյեանական մրցում (Cheminots de Paris)ի դէմ, նոյնպէս մանուկները: Ներկայ ըլլալ ժամը 9ին:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ ԱՌԹԻՒ
Լաւագոյն նուէրը ձեր բարեկամներուն բաժանորդագրութիւն մը՝
ՀԱՅ – ԲՈՅԺԻ
17 ru eDamesme, Paris (13):
Ֆրանսա տարեկան 500 Ֆրանք, Յունուարէն սկսեալ 600: Արտասահման 700, Յունուարէն սկսեալ 750 Ֆրանք:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայոց մատուռին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն Խրիմեան դպրոցի սրահը: Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. ԱՂԲԻՒՐ ՍԵՐՈԲ ԵՕԹՆԵՂԲԱՅՐԵԱՆ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին (Իվրի): Կը դասախօսէ ընկեր Ա. Իսահակեան: Նիւթ՝ «Բոլշեւիզմ եւ ընկերվարութիւն»: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԳԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս կիրակի, ժամը 9ին, Պար տը լա Կլոփի սրահը: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրերով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Պէյվիլի դպրոցի կրթ. մարմնոյն ցերեկոյթ-պարահանդէսը, յունուար 1ին, ժամը 3.30էն գիշեր: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԷՕՎԼԷԹ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարկոսեան հիմնարկութեան նախկին քարտուղար եւ յայտնի մտաւորական Պր. Տէօվլէթ Գէորգեանի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը կը հրաւիրէ յարգոյ հայ հասարակութիւնը իր ներկայութեամբ մասնակցիլ ողբացեալին յիշատակին ընծայուած այս հանդիսաւոր յարգանքին:

ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի 18 Դեկտ. ժամը 3ին, Salle des Sociétés Savantes:

Ահա տեսարան մը՝ «ԱՅԾԵՄՆԻԿԸ»էն որ կը ներկայացուի դըպրոցի աշակերտներուն կողմէ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 376.296

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 17 Décembre 1949 Շաբաթ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6028—Նոր շրջան թիւ 1439

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՄԲՌՍՏԱՑՈՒՄ

Ի՞նչ կ'ըսեն երկու ականաւոր ուղեկիցները, Ժան Քասու եւ մեծահռչակ Վերքորը — հեղինակը «Ծովուն Լռութեան» — ձայն բարձրացնելով բոլշեւիկեան ուղղափառութեան դէմ։

Երկուքն ալ կը խօսին «յանուն ճշմարտութեան», պարզելով շարք մը տխուր երեւոյթներ։

Առաջինը անիրաւ կը գտնէ Կոմինֆորմին բուռն պայքարը Եուկոսլաւիոյ դէմ, պայքար մը որ կը շարունակուի մէկուկէս տարիէ ի վեր, առաջնորդութեամբ Խ. Միութեան։

Խօսելով իբրեւ ականատես, կը վկայէ թէ պալքանեան այդ երկիրը «դաշնակցութիւն մըն է ժողովուրդներու որոնք միեւնոյն ատեն գլուխ հանեցին իրենց ընկերային յեղափոխութիւնը եւ ազգային ազատագրութիւնը»։

Այս առթիւ, կը ձաղկէ նաեւ Փէշթայի դատավարութիւնը (Ռայք եւ ընկերներ), իբրեւ «ցուցադրական» բեմադրութիւն մը, վարկաբեկելու համար Թիթօն։ Կը բացատրէ թէ այս «սարքաւորումը» չի համապատասխաներ Ֆրանսացի ժողովուրդին ընկերային ըմբռնումներուն, «անոր պատմութեան եւ մշակոյթին աւանդութեանց»։

Ժան Քասու անհանդուրժելի, «անհեթեթ» կը գտնէ որ տեսակէտներ, դիրքեր պարտադրուին զանազան դէպքերու առթիւ, «առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւր ժողովուրդի մասնաւոր, մտային եւ պատմական պայմանները»։

Ուրեմն դարձեալ ըմբոստացում Թունդ բոլշեւիկեան կարգուսարքի մը դէմ, որ կը տրամադրէ հրամաններ, պատգամներ, Նշանախօսքեր արձակել համայնակուլ Կոմինֆորմի միջոցաւ, բայց միշտ նոյն կեդրոնէն.— Մոսկուա։

Ֆրանսացի գրագէտը «կղերական» կը կոչէ այս յաւակնութիւնը, զայն բաղդատելով Եկեղեցիներու օրէնքին, պապական վարդապետութեան հետ։

Վերքոր տարբեր տեսակէտէ մը քննելով խնդիրը եւ մասնաւորապէս ծանրանալով Փէշթայի դատավարութեան վրայ, կ'աղաղակէ.

— «Այսօր ես չեմ բողոքեր դատավճիռի մը դէմ։ Կը բողոքեմ այն սուտին, արհամարհանքին դէմ որուն կ'ենթարկեն մեզ, ծածկելով ճշմարտութիւնը ինչպէս անպատասխանատու երախաներէ... Այսպէս նուաստացնել ճշմարտութիւնը՝ կը նշանակէ խախտել ժողովուրդներու հաւատքը. իսկ այս ծաղրը կը ծառայէ ապականելու աշխարհը»։

Անշուշտ շատ աւելի խորացած է Դիմադրական ճակատի բանաստեղծին դառնութիւնը, ի տես ուրիշ «սուտութեանց», որոնք իրար կը հրմշտեն, բոլշեւիկեան ճակատին վրայ։ Աշխարհի բոլոր մասերուն եւ ժողովուրդներուն մէջ։

Այս երկու գրագէտներուն բերնով, յեղափոխական Ֆրանսայի քննական միտքն է որ կ'ըմբոստանայ։ Առ այժմ քիչ մը ակադեմական վերլուծումներով, բայց միշտ արթուն եւ պայծառ։

Տպաւորութիւնը այնքան զօրաւոր եղած է որ, բոլշեւիկները արդէն իսկ ձեռնարկած են իրենց ժանդահար եւ թունաւոր զէնքին,— սեւցնել ո՛վ որ կը համարձակի հրապարակաւ պարզել սուտն ու կեղծիքը։

Գիտէք թէ ի՛նչ կ'ըսեն,— «լրտե՛ս, դաւաճան, գործակալ, Թրոցքիական կամ Թիթոյական»։

Այս թխածոյ մակդիրներուն զոհերէն մէկն ալ՝ Տավիտ Ռուսէ, հրապարակագիր եւ հեղինակ, նախկին աքսորական եւ դիմադրական։

Իր մե՞ղքը,— քաջութիւնն ունեցաւ առաջարկելու որ միջազգային քննիչ յանձնախումբ մը ղրկուի, ստուգելու համար թէ բռնի աշխատանքի կայաններ, արգելարաններ կա՞ն Խ. Միութեան մէջ, միլիոնաւոր զոհերով։ (Պ. Ռուսէ համաձայն է որ գաղթավայրերու մէջ ալ քննութիւն կատարուի)։

Ծրագիրը հազիւ հրատարակուած, հակայարձակումն սկսաւ, լուտանքներու տեղատարափով մը։

Եւ սակայն, միտքերը բացուած են արդէն, եւ բազմաթիւ մտաւորականներ, նախկին աքսորականներ, գերիներ, աշխատաւորներ ուժ կուտան ծրագրին։

Այստեղ ալ թմրած խիղճերն են որ կ'արթնանան, կ'ըմբոստանան, ի խնդիր ճշմարտութեան եւ արդարութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԻՐՔ ՄԸ

Վ. Մինախորեանի «1915 ԹՈՒԱԿԱՆ»ը երբ կը փորձես կարդալ տարիներ վերջն իսկ, «Արհաւիրքի Սրեր» խորագիրն ալ քիչ կը գտնես անգամ մը եւս։ (Հրատարակուած ամերիկահայ Կոքոյեանի կտակով)։

Ողբացեալ Թանկագին մտաւորականը, ուսուցիչը, չտեսաւ իր գիրքին հրատարակութիւնը։ Թերեւս լաւ եղաւ որ իր վերջին օրերը անգամ մը եւս չապրեցաւ այն զարհուրանքը որ աննախընթաց էր մարդկային պատմութեան մէջ։ Մանաւանդ իր մանրամասնութիւններով։

Վահան Մինախորեան ուսուցիչ էր Սամսոնի ազգ. վարժարանին մէջ։ Շատ քիչեր ողջ մնացած են այդ քաղաքէն, Սեւ ծովու միւս հայաշատ քաղաքներէն։ Այդ մնացորդները եւ մանաւանդ իր աշակերտները ինչ սիրով եւ յարգանքով կը յիշեն զինքը եւ իր կատարած գործը, Արհաւիրքէ նախօրեակին։

... Աստու մը ինքն ալ կը քշուի Սամսոնի հայութեան հետ, դէպի սպանդանոց։

Թէ ինչպէս է ազատած — կ'իմանաք իր իսկ պատմութեամբ։ Ես ինչ որ տեսայ անոր մէջ հազիւ 200 էջ կարդալով, մտածեցի,— Միայն Սամսոնի տեղահանութիւնը չէ այս։ Մինախորեանի այդ օրը օրին գրի առած հարազատ, իրական, զուսպ նկարագրութիւնները խտացումն են այն սարսափներուն որ տեղի ունեցան Թուրքիոյ յետին հայ գիւղին մէջ, ուր մահ եւ աւեր ցանեց Հրէշը։

Դէպքերու այս տարօրինակ նմանութիւնը, իշխանութիւն կոչուած ճիւաղին իր ստացած հրամանները միեւնոյն ձեւով գործադրելու եղանակները աւելորդ անգամ մըն ալ քեզ կը մղեն զարհուրած աչքերով նայելու այն հայանուն տիպարներուն որոնք յեղափոխական գործունէութեան կը վերապրին Հայայինք Սարսափները։

Այս «պոռնարները» իրենց անծայլ ուղեղներուն մէջ գուրգուրանքով պահողները թող կարդան Վահան Մինախորեանի գիրքը եւ գոնէ մէկ անգամ լսեն իրենք իրենց։

— Եթէ այս ոճիրը շատ կանուխէն ծրագրուած չըլլար, եթէ հրամանը միօրինակ եւ բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ ճշդուած չըլլար վերէն եւ օրը օրին հրահանգուած յետին գայմագամին, կամ գիւղապետին, ի՞նչպէս պիտի կրնայինք ըսել, կարդալով Սամսոնի աքսորին պատմութիւնը,— ծիշդ ու ճիշդ մեր գիւղին պէս ըրած են, հոգ չէ թէ գիւղը ըլլար Գասթէմունիի կամ Թրակիոյ խորերը։ ՍՕՍԻ

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ նորընտիր երեսփոխան էքրէմ Ամաչ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է «Ժամանակ»ի թղթակցին, անգամ մը եւս հաստատելով թէ չեն ճանչնար Ազգ. Սահմանադրութիւնը.

— Կառավարութիւնը ի սրտէ կը փափաքի հարթուած տեսնել հայ համայնքին մէջ տիրող անհամաձայնութիւնը։ Այս մտադրութեամբ արդէն իսկ ձեռնարկուած է նոր օրինագիծի մը պատրաստութեան, նկատելով որ ձեր հին կանոնագրութիւնը ներկայ պայմաններուն չի պատշաճիր եւ այդ իսկ պատճառաւ անգործադրելի կը դառնայ։

Կառավարութեան կողմէ մշակուած նոր օրինագիծը, որպէսզի հայ համայնքին բոլոր տարրերուն փափաքին համաձայն ըլլայ, նախ քան այդ օրինագիծին վերջնական ձեւ առնելը, զայն պիտի ենթարկենք ձեր հաւանութեան եւ թէ Պատրիարքարանին, թէ ուրիշ ձեռնհաս հայ անհատներու կարծիքը պիտի առնենք անոր մասին։

Կառավարութիւնը կը փափաքի գոհացում տալ հայ հայրենակիցներու օրինաւոր բաղձանքներուն։ Եւ կը յուսամ թէ մօտ ատենէն ամէն բան պիտի կարգադրուի։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Կէորկիու Տէժ, ձաղկելով «արթնութեան պակասը», յայտարարեց թէ բազմաթիւ կասկածելի տարրեր սողոսկած են կուսակցութեան մէջ եւ թէ անհրաժեշտ է նոր մաքրագործումներ կատարել։

Եւրոպայի վերազինումը եւ ուրիշ հոգեր

Ինչպէս կը յիշուի, Մ. Նահանգներու խորհրդարանը 900 միլիոն տոլար քուէարկեց արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման համար, 100 միլիոն ալ վերապահելով կազմակերպական ծախքերու։ Նախագահ Թրումըն հաստատեց այս վաւերացումը, բայց տակաւին թոյլ չի տար գործածել այդ գումարները, սպասելով որ վերջանան 11 զինակից պետութեանց հետ կատարուած բանակցութիւնները։

Ատլանտեանի դաշինքով, առանձին համաձայնութիւններ պիտի կնքուին իւրաքանչիւր պետութեան հետ, ճշդելու համար իր պարտաւորութիւնները։ Մ. Նահանգները նախագիծ մը պատրաստած են, միւս պետութիւններն ալ հակառաջարկներ ներկայացուցած։ Սկզբունքով բոլորն ալ համաձայն են ամերիկեան ծրագրին հիմնական կէտերուն։ Բայց կ'ուզեն ճշդել ամէն մանրամասնութիւն, որպէսզի վէճեր չծագին գերիշխանութեան եւ ուրիշ իրաւունքներու մասին։ Օրինակ, Փարիզէն ականաւոր իրաւագէտ մը ղրկուած է Ուաշինկթըն, որպէսզի բանակցի։

Ուաշինկթընէն հասած լուրերու համաձայն, ամերիկեան ապայակոյտ մը պիտի հսկէ ղրկուած զէնքերու գործածութեան վրայ։ Ամերիկա չուզեր որ յատկապէս Ատլանտեանի դաշինքին գործադրութեան սահմանուած զէնքեր այլուր փոխադրուին։ Օրինակ, Ֆրանսա կրնայ ի հարկին Հնդկաչին ղրկել մաս մը ամերիկեան զէնքեր, այն տրամաբանութեամբ թէ այդ երկրամասին պաշտպանութիւնն ալ կը ծառայէ հասարակաց ճակատին պաշտպանութեան։ Կամ կրնայ իր սեփական զինամթերքէն ղրկել։ Երկու պարագաներուն մէջ ալ, անհրաժեշտ կը համարուի Մ. Նահանգներուն հաւանութիւնը։

Նոյնիմաստ բանակցութիւններ կը կատարուին միւս զինակիցներուն հետ։

★ Ուրիշ երկու փափուկ խնդիրներ ալ կը քննուին Ուաշինկթընի մէջ։ Առաջին,— խոհեմութի՞ւն է արտօնել որ Անգլիան ինք շինէ իր հիւլէական ռումբերը։ Երկրորդ,— նպատակայարմա՞ր է բանակցիլ Խ. Միութեան հետ, «չէզոքացնելու համար» հիւլէական ռումբը։ Եթէ առանձին բանակցին Մոսկուայի հետ, միւս Դաշնակիցները պիտի չվշտանա՞ն։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Ուաշինկթընի մէջ կը գործէ անկախ յանձնախումբ մը որ կը բաղկանայ բոլոր գլխաւոր հիւլէագէտներէն եւ որուն պաշտօնն է պարբերաբար վաւերական կարծիքներ յայտնել Նախագահ Թրումընի, հիւլէական քաղաքականութեան մասին։ Այս յանձնախումբը կախում չունի ոչ վարչական սպասարկութիւններէն, ոչ ալ արտաքին նախարարութենէն։

Յանձնախումբը վերջերս յուշագիր մը ղրկած էր Նախագահ Թրումընի, յանձնարարելով վերէն վար վերաքննել իր հիւլէական քաղաքականութիւնը, քանի որ կ'ըսեն թէ Խ. Միութիւնն ալ հիւլէական ռումբ ունի։

Արդ, կարելի՞ է կամ պէ՞տք է բանակցիլ Խ. Միութեան հետ, այս պայմաններուն մէջ, կանխելու համար հիւլէական զինարշաւ մը։ Շատեր աւելորդ կը նկատեն այսպիսի ձեռնարկ մը, քանի չէ պարզուած միջազգային կացութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՐՄԻՐ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքերէն «Հիւրիյէթ» լրագիրը կը գրէ.—

Վերջերս օտար երկիրներու մէջ հրատարակուած համայնավար թերթեր, հանդէսներ եւ պրակներ կը մտնեն Թուրքիա։ Ոստիկանութիւնը հաւաքել կուտայ այդ թերթերը, որոնք յոռի նպատակներով խմբագրուած են եւ կրնան գրգռել երիտասարդութիւնը։ Անոնք թղթատարութեան միջոցաւ ալ վարժարանները կը ղրկուին։ Փարիզ հրատարակուած կարմիր պրակներ օդային թղթատարով կը ղրկուին մեր վարժարանները։

Կրթական տնօրէնութիւնը շրջաբերական մը ղրկած է վարժարաններուն, եւ տեսուչներուն կը յիշեցնէ զգուշաւոր ըլլալ, եւ եթէ այդպիսի թռուցիկներ անցնին իրենց ձեռքը, իսկոյն հաւաքեն եւ ղրկեն Կրթական Գործավարութեան։

Այս պրակներէն զատ, Պուլկարիայէն թղթատարութեան միջոցաւ վնասակար գիրքեր կը ղրկուին մեր լիսէներուն եւ միջնակարգ վարժարաններուն։ Այդ գիրքերը կը ջատագովեն Պուլկարիոյ նոր վարչաձեւը, աւելի ճիշդ համայնավարութիւնը։

Ոստիկանութիւնը ճշդած է թէ որոնց կողմէ եւ ինչ ձեւով ղրկուած են այդ գիրքերը։ Այս ուղղութեամբ քննութիւնները կը շարունակուին

Վարժարաններու տնօրէնները այսպիսի գիրքերը առանց բանալու իսկոյն կը ղրկեն կրթական տեսչութեանց։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ԱՐԴԻ ԵԳԻՊՏՈՍԸ

(Մոհամմէտ Ալիի մահուան 100ամեակին առթիւ)

Փարաւոններու երկիրը, հազարամեակներու ընթացքին, մեծ քաղաքակրթութիւններու օրրանը եղած է։ Գարսիկներ, Մեծն Աղեքսանդր եւ իր զօրավարները, Հռոմայեցիներ, Բիւզանդիոն, Արաբներ, Օսմանցիներ յաջորդաբար իշխած են Նեղոսի հովիտին։

Արդի Եգիպտոսի վերածնունդը կը սկսի Մոհամմէտ Ալիով։ Ալպանացիի մը զաւակն էր ան, ծնած 1769ին, Գաւալայի մէջ։ Նոյն տարին ծնած է նաեւ Նափոլէոն Պոնափարթ, որուն փառքը կարճ ժամանակով պիտի ի յայտ գար նաեւ Եգիպտոսի մէջ եւ որ պիտի ըսէր իր բանակին. «Զինուորներ, այս բուրգերու կատարէն քառասուն դարեր ձեզ կը դիտեն»։

Մոհամմէտ Ալի առաջին անգամ ոտք կը դնէ եգիպտական հողին վրայ 1800ին, իբրեւ պետը արշաւախումբի մը, որ եկած էր կռուելու Նափոլէոնի դէմ։ Ապուքիրի արիւնալի ճախողանքէն չի յուսահատիր ինք, մինչ իր զինակիցներէն շատեր կը վերադառնան։ Հետագային Պոնափարթ ստիպուած պիտի լքէր Եգիպտոսը։

Երիտասարդ Մոհամմէտ Ալին թէեւ չէր գիտեր գրել կարդալ, բայց, ի բնէ արտակարգ ուշիմութեամբ օժտուած, պիտի յաջողէր յաղթել բազմաթիւ ու բազմազան դժուարութիւններու։

Նափոլէոնի մեկնումէն ետք՝ Անգլիացիները ցամաքահանում կը կատարեն Աղեքսանդրիա։ Մոհամմէտ Ալի իր զօրախումբով վճռական հարուած մը կու տայ նորեկներուն։ Երկրին գլխաւոր տէրը Մեմլուքներն էին, որոնց ազդեցութիւնը նոյնպէս ոչինչի պիտի վերածուէր յետոյ։ Մոհամմէտ Ալիի ժողովրդականութիւնը կ'աւելնայ տեղական բնակչութեան մէջ, եւ օսմանեան կայսրութիւնը, որ սկսած էր ներքնապէս տկարանալ, Եգիպտոսի կուսակալի տիտղոսը կու տայ անոր։

Վահապիները, որոնք Իսլամներու բողոքականներն էին, սկսած էին զօրանալ եւ տարածուիլ Պարսից ծոցէն մինչեւ Արաբիոյ կեդրոնը՝ Մէքքէ, Սուրբ Քաղաքը։ Սուլթան Մահմուտ Վահապիներու դէմ արշաւանքի մը ծրագրին գործադրութիւնը կը յանձնէ Մոհամմէտ Ալիի, որ, ճակատ մեկնելէ առաջ, կ'որոշէ ղատուիլ Մեմլուքներէն։ Գահիրէի միջնաբերդին մէջ ճաշի մը կը հրաւիրէ զանոնք եւ, տրուած ազդանշանի մը վրայ, ալպանացի զինուորները կը բնաջնջեն Մեմլուքները։ Նոյն ճակատագրին կ'ենթարկուին գաւառներու մէջ մնացածներն ալ։

Վահապիներուն դէմ կը սկսի արշաւանքը, որ կը կազմէ արիւնալի կռիւներու շարք մը։ Հաշուեյարդարը եւ մեծագոյն հարուածը կու տայ Մոհամմէտ Ալիի կրտսեր որդին՝ Իպրահիմ որ Սուլթան Մահմուտի կողմէ կը ստանայ Մեքքէի փաշա պատուանունը։

Մոհամմէտ Ալի լաւապէս կ'ըմբռնէր մարզուած, կանոնաւոր բանակի մը անհրաժեշտութիւնը։ Ան գիտցաւ օգտուիլ իրեն ներկայացած առիթէն։ Նափոլէոնի զինուորականներէն գնդապետ Սեւ, Վաթերլոյի ճակատամարտէն ետք, բախտ փնտռելու համար կ'անցնի Եգիպտոս։ Իրեն կը յանձնուի արդիական բանակի մը կազմակերպումը եւ մարզումը։ Ան կը ստանայ Սոլիման փաշա անունը, քանի մը տարուան մէջ կը ստեղծէ նոր բանակ, որուն գլուխը անցնելով կը հաստատուի Ասուան։ Ապա, ոսկիի հանքեր փնտռելու համար, կը յառաջանայ մինչեւ Սուտան։ Իսկ Մոհամմէտ Ալիի երկրորդ զաւակը, Իսմայիլ, կ'երթայ մինչեւ Կապոյտ Նեղոս, ուր Նուպիացիներու հետ արիւնալի բախումներ կ'ունենայ։ 1823էն սկսեալ Խարթում կը դառնայ Սուտանի մայրաքաղաքը եւ կը կառավարուի Եգիպտացիներու կողմէ։

Այս արշաւանքները իրենց զուգահեռ կը ստեղծէին տնտեսական հարցեր, եւ հասոյթներ ձեռք բերելու համար կը տրուէին մենաշնորհներ։ Հետզհետէ եւրոպական պետութիւններ կը հետաքրքրուին Եգիպտոսով, որ երկար ժամանակ լքուած ու մեկուսացած վիճակ մը ունէր։ Մոհամմէտ Ալի փայլուն շրջանի մը սկիզբը կը դնէ այս երկրին մէջ։

Արեւելքի մէջ արտակարգ դէպքեր ծայր կու տան։ Եգիպտոս առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ստանայ, շնորհիւ իր տաղանդաւոր վարիչին։

Ռուսաստանի Կատարինէ կայսրուհին կը քաջալերէ Յունաստանի ըմբոստութիւնները, որոնք կը յանգին այդ երկրի անկախութեան։ Սուլթան Մահմուտ դարձեալ կը դիմէ աջակցութեանը Եգիպտոսի փաշային, որ կայսրութիւնը ազատած էր Վահապիներու վտանգէն։ Անոր զաւակը՝ Իպրահիմ՝ մեծ բանակով մը ահարկու հարուած մը կու տայ Մորայի ապստամբներուն, կը պաշարէ Միսոլոնկին, ուր տարի մը առաջ մեռած էր Լորտ Պայրըն՝ հելլէն դատի պաշտպանը։ Միսոլոնկիի մէջ մնացած 1800 կիներ, երեխաներ եւ ծերեր Խրիսթոս Քափսալիի ղեկավարութեան տակ կը փակուին շէնքի մը մէջ, որ վառօդով եւ ռազմամթերքով լեցուած էր։ Գերի իյնալու պահուն կրակ կու տան վառօդին եւ իրենց հետ միասին յարձակողներէն 2000 հոգի կը մահանան։

Այս դէպքերը պիտի ունենային իրենց անդրադարձումը, 1827ին Ֆրանսայի, Բրիտանիոյ Ռուսաստանի նաւատորմը Նաւարինի մէջ անակընկալ կերպով կը փճացնէր Թուրքեւեգիպտական նաւատորմը։ Իպրահիմ փաշա ստիպուեցաւ պարպել Յունաստանը՝ եւրոպական պետութիւններու ճնշման հետեւանքով։

Եգիպտոսի կողմէ կատարուած զոհողութիւններու փոխարէն, Սուլթան Մահմուտ խոստացած էր Սուրիոյ վարչութիւնը յանձնել Մոհամմէտ Ալիի։ Բայց ան միայն զէնքի ուժով ձեռք կը բերէ այդ իրաւունքը։ Իպրահիմի ու Սոլիմանի հրամանատարութեան տակ գտնուած 30.000նոց բանակը կը գրաւէ Սուրիան եւ կը յառաջանայ դէպի հիւսիս։ Գոնիայի մէջ Սուլթանի հրամանատար Րէշիտ փաշա կը պարտուի իր 60.000 զինուորներով։ Կ. Պոլսոյ ճամբան բացուած էր։ Մեծ պետութիւնները կը միջամտեն եւ Քէօթահիայի դաշինքով (1833) Սուլթանը կը ճանչնայ Մոհամմէտ Ալիի իրաւունքները Սուրիոյ վրայ, եւ եգիպտական բանակը կը վերադառնայ Եգիպտոս։ Տարի մը ետք խռովութիւններ կը ծագին Սուրիոյ ու Պաղեստինի մէջ, Սուլթանին եւ Մեծն Բրիտանիոյ գործակալներուն կողմէ կազմակերպուած։ Հնդկաստանի ճամբուն վրայ՝ Մոհամմէտ Ալիի զօրացումը սկսած էր մտահոգել Անգլիացիները։

Իպրահիմ եւ Սոլիման դարձեալ ջախջախիչ հարուած մը կու տան Թուրք ցամաքային բանակին։ Բայց եւրոպական պետութիւններու նաւատորմը կը ռմբակոծէ Պէյրութ եւ այլ քաղաքներ, ի վերջոյ հարկադրելով Եգիպտացիները քաշուիլ Սուրիայէն։ Սակայն Սուլթանը 1841ի Խաթթը Հիւմայինով կը ճանչնայ Մոհամմէտ Ալիի իրաւունքները Եգիպտոսի վրայ։ Այսպիսով 1517ին սկսած օսմանեան տիրապետութիւնը վերջ կը գտնէ։ Եգիպտոս այլեւս Թուրքիոյ մէկ կուսակալութիւնը չէր, ան կը դառնար բացառիկ վարչաձեւով երկիր մը։ Նոյն տարին, 1841ին, կը վաւերացնուի նաեւ Հինքար – Իսկէլէսիի դաշինքը եւ Լոնտոնի մէջ կնքուած համաձայնութեամբ կ'արգիլուի Տարտանէլէն անցքը բոլոր պետութիւններու ռազմանաւերուն։

Մոհամմէտ Ալի ի կենդանութեան աթոռը կը յանձնէ զաւակին՝ Իպրահիմ փաշայի, որ քանի մը ամիս ետք, 1848ին, կը մեռնի։ Իսկ ինք 1849ին կը կնքէ իր մահկանացուն, 80 տարեկան։

Գ. Լ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ժ. Քոփօ եւ Շ. Տիւլլէն

Ֆրանսական թատրոնը, որ քանի մը շաբաթ առաջ կորսնցուցած էր Ժաք Քոփօն, այսօր ալ կ'ողբայ Շարլ Տիւլլէնի մահը, ծանր գործողութենէ մը վերջ։

Իր ժամանակին առիթը չունեցայ խօսելու Քոփոյի մասին։ Ան էր որ պատրաստեց եւ ներշնչեց Պաթիներ, Ժուվէներ եւ Տիւլլէններ։

1909ին *հիմնեց* Nouvelle Revue Française*ը։ Զորս տարի վերջը, քանիմը բարեկամներով բացաւ* Vieux Colombier*ն, որ թէեւ այսօր շուքի մէջ է, բայց երկար ատեն վառարան մը եղած է իրաւ թատրոնի։ Այնտեղ աւիշ առած են շատ մը թատերախաղեր, որոնք առաջին անգամ կ'երեւային Ֆրանսական բեմին վրայ։*

Առաջին Մեծ Պատերազմէն վերջ, Քոփօ գընաց Ամերիկա։ Յետոյ, 1924ին քաշուեցաւ Vieux-Colombier *Թատրոնէն, դուռը փակելով։ Թէ ինչո՞ւ, այնքան ջէր, զարգացում եւ ստեղծագործ միտք ունենալով հանդերձ, հեռացաւ թատրոնէն, կը մնայ, դաղտնիք, հակառակ շատ մը բացատրութեանց։ Թերեւս, ինքը գրագէտ եւ սկզբունքի տէր մարդ, չէր կրցած համակերպիլ կեանքի եւ արուեստի դժուարին պայմաններուն։ Գաւառի մէջ պատրաստած է երիտասարդ դերասաններ, երբեմն ալ դասախօսութիւններ կատարած։*

Քոփօ չեղաւ միայն բեմադիր մը, բեմայարդար մը, ստեղծող մը, այլեւ ունէր հազուագիւտ խանդավառութիւն մը եւ կենդանութիւն մը զոր կը գտնէինք իր բոլոր ներկայացուցած թատերախաղերուն մէջ։

Հակառակ գործօն դեր մը չունենալուն, մասնաւորաբար վերջերս, ինք էր որ Ֆրանսական թատրոնին տուաւ իր արժանի տեղը։ Ոգեներշնչեց արդի թատրոնին եւ կարելի է հաւատալ թէ առանց իրեն հիմնկուած թատրոնին մէկ կարեւոր մասը գոյութիւն չէր ունենար։ Քոփօ Ֆրանսայի համար եղաւ այն ինչ որ Craig *մը կամ Սթանիսլաւսքի մը Անգլիոյ եւ Մոսկուայի համար։ Մեռաւ քաշուած իր գիւղին մէջ, Ֆրանսական թատրոնին ամբողջ շունչը եւ հաւատքը տալէ վերջ։*

Իր աշակերտներէն էին Ժուվէ եւ Տիւլլէն, ուրիշներու կարգին։

Տիւլլէն մեռաւ կիրակի օր ժամը 3ին, երբ Սառա Պէռնար թատրոնին բեմին վրայ կը զարնէին երեք հարուածները, ներկայացնելու համար Գամելիադարդ Տիկինը։ Մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուեցաւ իր յիշատակը։

Հանգուցեալ արուեստագէտը, որ կենդանութիւն տուած է այդ թատրոնին, հազիւ 60 տարեկան էր։ Մեռաւ աղքատ ինչպէս ծնած էր, Սէնթ Անթուանի մէկ սրահին անկիւնը, բազմազաւակ ընտանիքէ մը։

Տիւլլէն արտասանութիւններ կ'ընէր սրճարաններու մէջ։ Օր մը ստեղծած է իր առաջին դերը «Քարամազով Եղբայրներու» Սմեռտիաքօվը, յետոյ անցած է Վիէօ–Քոլոմպիէ, ուր Ժուվէի հետ եղած են կարեւոր դերասաններ, մինչեւ որ Տիւլլէն իր թատրոնը բացաւ Մոնմառթրի մէկ անկիւնը, Atelier*ն։*

Դերասաններ պատրաստելէ առաջ, իր նպատակն էր պատրաստել հեղինակները, եւ կ'ուզէր հեղինակներու դպրոց մը ստեղծել։ Իր մէջ միշտ կային թէ Քոփոյի աշակերտը եւ թէ թափառական դերակատարը։ Ուզած է պարզութիւն սորվեցնել, թէեւ կ'ատէր «բնականը»։ Դժուար էր սորվեցնել դերասաններուն ինչ որ ինքը կ'ուզէր, մանաւանդ երբ քիչ մը տաղանդ ունէին եւ հեռանալով բեմէն կը նախընտրէին շարժանկարի աւելի շահեկան եւ «հասութաբեր» ասպարէզը։ Իր երազն էր սորվեցնել թատերագրութեան հիմնական եւ արհեստագիտական օրէնքները անոնց որ բան մը ունէին ըսելիք։

Atelier*ի մէջ իր կարեւոր յաջողութիւնները ունեցաւ շնորհիւ մասնաւորաբար դասական կըտորներու։ Եղաւ ամոռանալի «Ագահ»մը, Վոլփոնէ մը, վերակենդանացուց մոռցուած* Calderon*ը իր «կեանքը երազ մըն է»ով։*

Ասպարէզ հանեց Ժան – Լուի – Պառօն, յետոյ հեղինակներ, ինչպէս Աշար եւ Փասէօ։ Հակառակ իր Ֆիզիքական սահմանափակ միջոցներուն, կրցաւ ըլլալ տաղանդաւոր դերասան մը։ Եթէ պատահած է որ ձախողի իր նպատակներուն մէջ եւ յաճախ տկար խումբերով չկարենայ երեւան բերել գրականութեան, թատրոնի եւ բանաստեղծութեան ներդաշնակութիւն մը, մնաց միշտ հաւատարիմ հեղինակին հայեացքներուն։ Դասական ըլլային իր հեղինակները թէ նոր, ինք միշտ կ'ուզէր արտայայտել անոնց գործերուն անմահական նիւթը որուն յաճախ բանաստեղծութիւն կ'ըսենք։

Մեռաւ առանց ամբողջովին իրագործած ըլլալու իր երազները։ Չկարենալով պահել Սառա-Պեռնարի թատրոնին վարչութիւնը, մնաց առանց բեմի։ Ատեն մը Մոնփառնասի մէջ խաղաց «L'Archipel Lenoir*ը» յետոյ մեկնեցաւ գաւառ, աւելի համակրանք եւ հասկացողութիւն գտնելու համար։ Հոն, հիւանդացաւ եւ վերադարձաւ Փարիզ։ Այսօր իր կորուստը աւելի զգալի կը դառնէ, իր արժէքը որ կը կայանար մասնաւորաբար իր խանդավառ հաւատքին եւ բացառիկ կամքին մէջ։*

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄՏԱՑՐԻՒ ՆԵՒՏՈՆԸ

Մեծ գիտուն Նեւտոն շատ մտացրիւ մարդ մը եղած է։ Օր մը իր ընկերներէն մէկը ճաշի հրաւիրած էր։ Ճաշի ժամանակ սեղանը պատրաստ է, սակայն Նեւտոն իր աշխատանոցէն դուրս չելլեր։ Ընկերը Նեւտոնին մտացրիւ ըլլալը գիտնալով՝ ճաշարանին մէջ անոր սպասեց։ Երկար սպասելէ վերջ, համոզուեցաւ որ ան, նոր տեսութիւններու մէջ խորասուզուած ու մոռցած էր ուրիշ ամէն բան։ Սեղանը նստաւ, պնակի մէջի խորոված վառեակը ախորժակով մը կերաւ, վառեակին ոսկորներն ու մնացորդը պնակին մէջ շարեց, պնակը գոցեց ու մեկնեցաւ։

Քանի մը ժամ վերջ, Նեւտոն անօթութիւն զգաց, ճաշարանը մտաւ ու պատրաստ սեղանին առջեւ նստաւ։ Երբ պնակը բացաւ, շուարեցաւ, ժամացոյցին նայեցաւ ու հասկնալով որ ճաշի ժամը շատոնց անցած է.

— Տէր Աստուած, ես կը կարծէի թէ տակաւին չեմ ճաշած, մինչդեռ կերակուրս կերեր եմ եղեր, ըսաւ ու կրկին աշխատանոցը մտաւ։

★ Օր մը, կրկին իր ընկերը Նեւտոնին կ'այցելէ ու զինք խոհանոցին մէջ գտնելով, հետեւեալ տեսարանին ականատես կ'ըլլայ։

Նեւտոն իր ժամացոյցը ջուրին մէջ դրած էր։ Ջուրը կ'եռար, իսկ Նեւտոն հաւկիթը ձեռքին մէջ բռնած՝ անոր կը նայէր։ Նեւտոն հաւկիթը խաշելու փոխարէն՝ իր ժամացոյցը կը խաշէր։

ԳՈՒՏ՝Մ ԾԻԾԱՂ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒՆ ՎՐԷԺԸ...

Վարժապե՛տ որ ըսինք, հորթարածի մը չափ արժէք չունի։ Թէեւ մեր զաւակները կը յանձնենք անոր, որպէսզի մարդու կարգ անցընէ ։

Տէրտէ՞ր։ Վա՛յ, բոլոր աշպարէզներէ մրի-պածներու ապաստանարան ...

Գրագէ՞տ։ Մտաւորակա՞ն։ Է՛հ, Աստուած, իր պարապոյ մէկ ժամուն, աւելցուք կաւէն շի-նած է այդ ապրանքը...

Իսկ բանաստե՞ղծը։ Ան, պսակն է այս բոլոր պարապունքներուն։ Ոտքերը գետնէն կտրած, աչ-քերը աստղերուն յառած՝ օդ ծամելով կը քալէ կեանքի մէջ։

Ոչ մէկ դրական գործ կարելի է վստահիլ ա-նոր։ Ան, երբեմն կը մոռնայ տաբատն իսկ կոճ-կել ...

Ահա, ժողովուրդին շինած համոզումը՝ մտքի եւ գրչի մարդոց մասին։

Այս դասակարգին մէջէն, ամէնէն անիրաւ-ուածն է, բանաստեղծը։

— «Բանաստեղծ է, պէ՛ տղբար»...

Այսօր, սակայն, հայ բանաստեղծ մը կուգայ ջախջախել այս ծեծուած միտքը կրող գլուխները։

Աղուոր դաս մը կուտայ «գործնական» եւ «դրական» մարդոց ։

Բանաստեղծ մը, որ սքեմակիր մըն է միեւ-նոյն ատեն։ «Դիր զմեղս ի վերայ մեղաց...»

Երուսաղէմի պատրիարքական աթոռը ըղ-կուեցաւ իր գահակալէն՝ Կիւրեղ Արքեպիսկոպո-սէն։ Լսեցիք անշուշտ ։

Զլսողներ որքան կ՚ուզէք։ Նոյնիսկ, Երուսա-ղէմի Հայոց վանքի մը գոյութեան մասին տեղե-կութիւն չունեցողնե՞ր։ Բազմաթիւ։

Հանգուցեալ պատրիարքին, յաջորդ նշանակ-ուած է բանաստեղծ Եղիվարդը — Հայր Եղիշէ Տէրտէրեան, երիտասարդ վարդապետը ։

Կ՛, վանահայր մը՝ քանի վարդապետներու, սարկաւագներու վրայ ...

— Համմէ՞։ Ս. Յակոբայ Հայոց վանքը, ձեր գիտցածին պէս մենաստան մը չէ։ Այդ աթոռը, Թուշապատ, կակուղիկ նստարան մըն ալ չէ, աղ-բեր ջան։

Գործնական միտքի, երկաթէ բազուկի պէտք կայ, այդ գահին վրայ բազմողին համար ։

Գործ կայ հոն։ Գլխագիր գործ ։

Վարժարաններ։ Բազմաթիւ վանքեր։ Եկեղե-ցիներ։ Կալուածներ։ Շուկաներ։ Հողեր։

Այս բոլորը կառավարել կ՚ուզէ։ Տնտեսել կ՚ուզէ ։

Հապա՛ Յարուցեալին Գերեզմանը եւ կարգ մը ուրիշ սրբատեղիներ, որ կը կառավարեն ուրիշ ազգերու հետ ընկերովի ։ Որոշ օրէնքներով ։

Վա՛յ եթէ զպտի կամ ասորի փաթերան բուր-վառը հայ վարդապետէն էւելօք չարժէ այդ սըր-բատեղիներուն մէջ։ Կամ աւել մը զարնէ անիրա-ւաբար։ Ինչ կնճռոտ վէճերու դուռ կրնան բանալ այդ ցեղծումները ...

Դեսպաններու, հիւպատոսներու կամ պետա-կան անձերու հետ յարաբերելու խնդիրներն ալ տակաւ ձեզի ։

Այս բոլոր ղալմաղալները կախուած են պատ-րիարքին վիզէն ։

Ս. Յակոբայ վանքին գործերը տնօրինելը էի նմանիր սրճարան, ճաշարան, գլխարկի կրպակ, նպարեղէնի խանութ տնտեսելու եւ ոչ ալ պակաս կանգունով տպածոյ քշելու ...

Սաղիմական Հայոց վանքը կառավարելը, քաղաք մը կառավարելէն աւելի դժուարին է։

Ծեւլքի աչեցէք, ով մտաւորական արհամար-հող գործնապաշտներ, այսօրուան տեղապահը — վաղը պատրիարք, բանաստեղծ մըն է։

Այս դէպքը կուգայ բարձրացնել պատիւն ու արժէքը բոլոր հայ բանաստեղծներուն ։

Պարտք կը դնէ անոնց վրայ, երախտագիտա-կան շնորհաւորանքով մը պատուել նորընտիր տե-ղապահ Գեր. Եղիվարդը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի փակել իրենց բաժանորդագրու-թեանց հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբերի վերջ ։ Վարչութեանս համար դժուար է ապառիկ ձգել ամիսներով, նոյնիսկ ճշդապահ բաժանորդներու վրայ։ Շատերուն ղրկուած են արդէն իրենց հա-շիւները մանտա-չէքերու թերթերով, դիւրացնե-լու համար առաքումը։ Իրենք ալ պէտք է դիւրա-ցնեն մեր գործառնութիւնները անյապաղ վճա-րելով հին թէ նոր պարտքերը ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Նոյեմբեր 20ին պատահած ցա-ւալի դէպքի մը առթիւ, Հայ Մարզականին (U.S.A.) Ա. խումբը պարտուեցաւ բողոքի մը հետե-ւանքով։ Դիտողութիւնը մեր ձախ ծայրի՝ Տէր Կարապետեանին դէմ էր եւ Միութիւնը վեց կէտի կորուստ մը ունեցաւ, իսկ Տէր Կարապետեանին մինչեւ դատական մարմնին վերջին վճիռը ար-գիլուեցաւ խաղալ։ Ուրիշ դժբախտութիւն մըն ալ այն է որ մեր լաւագոյն ուժերէն Ռուկին եւ Սար-գիսը վիրաւորուած ըլլալով ակամայ կը դադ-րէին խաղալէ։ Այսպէս, Նոյեմբեր 27ին կորսըն-ցուցինք խաղը, Վուատոնի դէմ, իրենց դաշտին վրայ ։

Դեկտեմբեր 4ին յետաձգուած Coup de Lyonnaisի ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ Լա – Մասորը՝ Ière série խումբին դէմ իրենց դաշտին վրայ։ Հոս մերինները շահեցան 4 — 0 ։ Այս անգամ ալ պակաս էին 5 մարզիկներ առաջին խումբէն եւ անոնց տեղ անցած էին չորս պատա-նիներ պահեստիէն։

★ Դեկտեմբեր 11ի կիրակին կրկին Coup de Lyonnais ախեյնականն էր մրցումը, մեր դաշտին վրայ Division d'Honneur Լա Վուլթի դէմ։Մեր ան-նման պատանիներն էին Կափի դէմ, նոյնպէս պա-տանի խումբ, սակայն Փիղիքապէս գերազանց շնորհիւ Ալպեան լեռներու լաւագոյն օդին եւ սնունդին։ Դեկտեմբերեան պաղ հովը եւ դաշտին մէջ մաս մաս լճացած ջուրերը իրար կը լրացնէին, եւ ահա կատաղի յարձակողական մը երկու կող-մէ, 38 վայրկեան ցեխին եւ ջուրերուն մէջ մա-քառելով։ Պատանին Եմանուէլ, ձախ ծայր, չահե-ցաւ յաջող նշանակէտ մը ։

Երկրորդ կիսախաղը՝ անդյաւ տպարդյին։ Մարտնում ու հրմշտուք միայն, սակայն հաճելի էր դիտել պատանեկան մրցումները։ Խաղը վեր-ջացաւ մեր յաղթանակով 1—0։

Ախոյեանական 8րդ «Քառ Ֆինալ»ն էր այս մր-ցումը։

★ Ժամը 14.45ին դաշտ եկան հուժկաւոր Լա Վուլթ «Honneur» խումբը եւ մեր առաջինը, Promotion։ Դժբախտաբար այս անգամ բացի՝ Գիւլխա-սէն եւ Անթուանէն մնացեալները մեր 1946ի կրտ-սերներն էին, որոնք ճակատեցան այս զօրաւոր խումբին դէմ։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբը, 4 — 0։ Երկրորդ կիսախաղին դաշտը կը թնդար տեղացիներուն պոռչտուքնե-րով։ Մեր Ա. խումբը այս վերջին չորս տարինե-րուն ընթացքին այսպիսի պարտութիւն չէր կրած ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ, 8 Դեկտ.— Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Վի-էնի մասնաճիւղի ցերեկոյթ – խնջոյքը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 4ի կիրակին, մեծ յաջողու-թիւն գտաւ։ Պարտաճանաչ հայրենակիցներ, համակիրներ, ընկեր— ընկերուհիներ դիմաւորէ լեցուցին սեղանները, որոնք լեցուած էին ճոխ կերուխու-մով։

Վարչութեան ատենապետուհին պատշաճխօս-քերով բացատրեց ցերեկոյթին նպատակը։ Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, որուն կը մասնակցէին սանուհիները, արտասանութիւննե-րով, մեներգներով եւ խմբերգներով ։

Զուարթ եւ հաճելի այդ մթնոլորտին մէջ սե-ղանապետը նուիրատուութիւն մը բացաւ, որուն մասնակցեցան ներկաները, մեծամասնութեամբ լիարուռն։ Քանի մը վայրկեանէն 20.700 ֆրանքի գումար մը գոյացաւ, որ պիտի ծառայէ կնոջա-կան այս մեծ կազմակերպութեան ազգային ձեռ-նարկներուն։ Միութիւնը ունի երեք երկսեռ դպ-րոցները, ուր կ՚աւանդուին հայերէն եւ Հայոց պատմութիւն գիշերային դասընթացքներով։

«Համօ Օհանջանեան» ակումբը կը ննջար ծափ ու ծիծաղի մէջ։ Բոլորն ալ նոյն ու մանկ, խօսք ու գանէշտ ունէին իրենց ընթացքներուն վրայ։

Միայն հայ տղան կը բացակայէր — Նոր Սե-րունդը — ինչպէս ցաւով նկատեց գիտակից հայ-րենակից մը։

Շնորհակալութեան արժանի են բոլոր անոնք որ իրենց ներկայութեամբ՝ նիւթական ու բարո-յական աջակցութեամբ քաջալերեցին Կապոյտ Խաչի մեղուաջան տքնութիւնները ։

Ներկայ մը

ՆԻՒԹԵՐՈՒ առատութեան պատճառով ու-շացաւ կարգ մը թղթակցութեանց հրատարակու-թիւնը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

— Մուրատը մէյ մը ձեռք անցընէին ու մենք ազատէինք այս վիճակէն, կը հեծեծէր ։

Խեղճը անօթի էր, հաց տուինք եւ յորդորե-ցինք որ ետ դառնայ։ Մենք բարձրացանք սարը. այծը մեզի կը հետեւէր, կարծես կը վախնար մի-նակ մնալէ. երբեմն կը կենար, ետեւ կը դառնար եւ իր ձագին համար կը մակակէր։ Երբ բարձունքը հասանք, հեռադիտակով տեսանք, որ ոստի-կաններ, սայլեր եւ սայլապաններ կուգան. Զա-տիկը ճանչցաւ իր գիւղացիները։ Աճապարանքով մաս մը ալիւր առինք եւ ապաստանեցանք հին ա-ւերակներու մէջ, որոնց հետքերը կային այդ կող-մերը. մեր ներքեւը կը գտնուէր նոյնիսկ հին ժա-մանակներու աշտարակի մը աւերակները։ Տե-սանք, որ սայլապանները վարպետութեամբ կը թողուն սայլերը ու ոստիկանները եւ կուգան մեր բնակած գոմերու կողմը։ Զատիկը գնաց առաջ եւ, երբ ոստիկաններու աչքէն բաւական հեռացած է-ին, հանդիպեցաւ իր գիւղացիներէն մէկուն։ Մար-դը անմիջապէս սկսեր է յանդիմանել Զատիկը ։

— Ի՞նչ կ՚ընես Զատիկ, խելադար մարդոց կը հետեւիս ու չէն օճախդ կը մարես. մի ըներ, եկուր յանձնուէ, ամէնքը յանձնուեցան, դո՞ւն մնացիր քալ։ Գոնէ տանդ եւ զաւակներուդ խնայէ եւ յանձնուիր։ Երբ որ ալ ըլլայ քեզ պիտի բռնեն ։

Զատիկը հարուստ գիւղացի մըն էր. տեղ առանց կապի ձեզ կապեր էլ, քանի այդ մարդը մըն էր, բայց բնական ընդունակութիւնով գիտէր շատ բան եւ մանաւանդ քաղաքական վտանգներու մէջ մեծ հաստատութիւն ունէր։

Զատիկը պատասխաներ է.

— Ես գիտեմ, որ Թուրքերը ամէն ինչ պիտի ընեն. ես ձեզի յանդիմանելու տեղ, դո՞ւք ինծի կը յանդիմանէք։ Զէնքը ձեռքը երթալ Թուրքերուն յանձնուիլը մահէն գէշ է ինծի համար։ Ոչ տուն, ոչ հարստութիւն գլխ չէն կրնար դրդել. եթէ փր-կութիւն մը կայ, ան ալ զէնքին ծայրն է։

— Ինչեր կ՚ըսես, Զատիկ. մենք կարով (թոկ) չէինք կրնար ձեզ կապել, այդ մարդը (Մուրատ), առանց կապի ձեզ կապեր է. քանի այդ մարդը չը կար, երկիրը հանգիստ էր, իսկ հիմա՞... Տես, ի՞նչ օրի հասանք. գիւղացիները անգամ իրարու մէջ համաձայն չեն, իր պատճառով ամէն տեսակ չարիք թափուեցաւ մեր գլխուն ։

Մարդը մեկնեցաւ եւ Զատիկը եկաւ մեզ մօտ։ Պահակները լուր տուին, որ ձիաւորներ պաշա-րած են Կառվայցիներու գոմերը։ Ժողովուրդը արդէն մեկնած էր, գոմերու մէջ մարդ չկար. յայտնի էր, որ մեզ կը փնտռէին։ Տղաքը դիրքե-րը բռնեցին եւ պատրաստ սպասեցին։ Ձիաւորնե-րը առանց մեզ մօտ գալու անցան գացին, իսկ մենք որոշեցինք հոտկէ մեկնիլ։ Երեկոյեան ճամ-բայ ելանք. ընկերներս թեւերս մտան եւ սկսան գիս քաշքշել. ինծի սիրտ կուտային, կը քաջա-լերէին, բայց հիւանդութեանս հետեւանքով ոտ-քերս կը ծալուէին կարծես, այս կերպով հասանք Ալիս գետի ափը, մեր գետի ջրաղացը։ Հոդ պա-տահեցաւ հետեւեալ դէպքը։ Մե ըերկու ընկեր-ները որ ոստիկան զինուորներու ձեւով հագուած էին, ձերբակալեցին չորս փախստական Թուր-քեր(*), ուզեցին սպաննել զիրենք, բայց ես ար-գիլեցի։ «Մեզի պէս թշնամիին ձեռքէն փախստա-կան են, ըսի, ու վիճակակից կը համարուին»։ Տղաքը թէեւ դժկամակութեամբ, համակերպեցան եւ նոյնիսկ ցոյց տուին Թուրքերուն գնալու ճամ-բան ։

Լոյսը բացուեցաւ. երկու ժամ ետքը տեսանք, որ հայ կիները կուգան բանջար ժողվելու համար։ Հարցու անունով հարս մը եկաւ ջրաղացը մտաւ. անիկա Մուրատեանին քենին էր. ընկերներուս սոսկումով պատմեց գիւղին վիճակը ։ Կառավա-րութիւնը միջոց մը կարծեր էր, թէ մեկնած եմ վիլայէթէն, բայց յետոյ իմացեր էր, որ հոն եմ եւ տիֆով բռնուած. ամէն կողմ ոստիկաններ ղրկուած էին զիս զարկեր էին հրացանով եւ մի-բաւոր վիճակի մէջ տարեր թողեր էին աղբանոց մը եւ հոն ենթարկեր էին ամէն տեսակ տանջան-քի։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Զինուորութենէ փախած պէտք է եղած ըլլան, երբ փախստական Թուրքերու խօսք ըլլայ.

Մերոնց դէմ բոլորը F. C. V. վարիչները ուրախ էին։ Սպասելով առնուազն 10 նշանակէտ Լավուլթին համար, բայց ազգային արժանապատուութիւնը ղօտեպնդեց խաղացողները, թէեւ հովն ալ իրենց դաշնակիցն էր։ Լավուլթը կիսախաղին դժուար կրցաւ մէկ նշանակէտ ետ շահիլ, (Հայ մըն էր ան ալ) եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբ, 5—0։

Դեկտեմբեր 12ին մեր սիրելի Տէր Կարապետեանին վերջնական վճիռը պիտի տրուի, կը յուսանք թէ բոլորը ապօրինի պիտի հռչակուի եւ թէ Ֆիլիփը կրկին պիտի տեսնանք դաշտին վրայ։ Նոյնքան բաղձալի է վիրաւորներուն արագ ապաքինումը։ Այս բոլոր ձախորդութիւններէն վերջ մերոնք «փուլ»ին, ընդհ. դասաւորման 5րդ են, 17 կէտերով։ Տակաւին ունինք 8 ախոյենական մրցումներ, որոնց մեծ մասը մեր դաշտին վրայ։ Եռամսեային սկիզբը մեր տղաքը դասաւորման առաջինն էին, եւ սուրալով դէպի division d'honneur կը յառաջանային։ Ափսոս։ Վստահ ենք սակայն մեր մարզիկներուն վրայ։

★ Դեկտեմբեր 4ին մեր կրտսերներն ալ իրենց ախոյենական 4րդ մրցումը խաղացին F. C. V.ի դէմ, մեր դաշտին վրայ։ Շահեցան 2—1։ Այժմ ընդհ. դասաւորման երկրորդն են։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հիւս. Ափրիկէն՞ալ կը խլրտի

Ապտէլ Քէրիմ, հիւսիսային Ափրիկէի հռչակաւոր ցեղապետը որ 24 տարի առաջ աքսորուած, յետոյ Եգիպտոս ապաստանած էր, իր առաջին հրապարակային յայտարարութիւնն ըրաւ Գահիրէի մէջ, Դեկտ. 14ին։ Ըսաւ թէ Մարոքի, Ալժերիոյ եւ Թունուզի ժողովուրդները «պատրաստ են վերսկսելու անկախութեան պայքարը, եթէ կարելի չըլլայ անյապաղ լուծել Հիւս. Ափրիկէի հարցը, խաղաղ բանակցութիւններով»։ Ինք համաձայն է որ բանակցութիւններ կատարուին Ֆրանսայի, Սպանիոյ եւ Հիւս. Ափրիկէի միջեւ, խուսափելու համար «բացայայտ ապստամբութենէ»։

Ցեղապետը այս առթիւ հրաւիրեց աշխարհի երիտասարդութիւնը «միացեալ ճակատ կազմել, առանց կրօնի, լեզուի կամ ցեղի խտրութեան, ընդդէմ աշխարհակալութեան»։

Ապտէլ Քերիմ Ֆրանսայի դէմ կռուեցաւ 1921էն 26 եւ իր 21 տարուան աքսորը վերջացուց 1947ին, ինքզինքը դնելով Եգիպտոսի թագաւորին տրամադրութեան տակ։ Իր ճառը խօսեցաւ Եգիպտոսի եւ արաբ ուսանողներու, քաղաքական եւ մտաւորական դէմքերու առջեւ։ Իր կարծիքով, պատերազմի գլխաւոր պատճառը աշխարհակալութիւնն է. «հետեւապէս արդար է պատերազմը աշխարհակալութեան դէմ»։ Ճառը մասնաւորապէս ուղղուած էր Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ դէմ։ Իբրեւ եզրակացութիւն, առաջարկեց որ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները ազդեն Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ վրայ, որպէսզի հաստատեն Հիւս. Ափրիկէի անկախութիւնը, «որ անհրաժեշտ է Միջերկրականի ապահովութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար։ Հիւս. Ափրիկէի հարցին միակ լուծումն է կատարեալ անկախութիւնը, այլապէս անխուսափելի կը դառնայ պատերազմը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Հաշէմ Աթասի պէյ, 9ի դէմ 89 ձայնով։ Տասը հոգի ձեռնպահ մնացին։ Խորհրդարանը միեւնոյն ատեն վաւերացուց առժամեայ բարեփոխեալ Սահմանադրութիւնը, 2ի դէմ 72 ձայնով։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ առաջին միջազգային դաշնագիրը ստորագրեց Դեկտ. 15ին, — Համաձայնութիւն մը Մարշըլի Ծրագրի մասին, չորս տարուան համար։ Միւս կողմէ, 12 օտար պետութեանց ներկայացուցիչները իրենց հաւատարմագրերը պիտի ներկայացնեն դաշնակից մարզպաններուն, որոնց միջոցաւ պիտի կրնան յարաբերութիւններ հաստատել արեւմտեան Գերմանիոյ հանրապետութեան հետ։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Աղբիւր Սերոբի նահատակութեան 50րդ տարեդարձին առթիւ, յարգանքի ցերեկոյթ մը կազմակերպած է Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։ Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ նաեւ կոմիտէի վիճակախաղը։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Տիկին Վ. Թաթուլ կը ստանձնէ հայերէնի մասնաւոր դասեր, բացի հինգշաբթիէ եւ շաբաթէ։ Պայմաններու համար դիմել 179 rue de Vaugirard, Paris (15), métro Pasteur:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի շքեղ սրահներուն մէջ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ՍՈՑ. ԴԵՄ. ՀՆՉԱԿԵԱՆ կուսակցութեան 60ամեակը պիտի տօնուի, նախաձեռնութեամբ Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին, այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւններ, երգ եւ պար, մասնակցութեամբ «Եփրատ» նուագախումբի (ղեկավար Գ. Օննեանի)։

Ընտիր պիւֆէ ժողովրդական գիներով։ Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի Ա. եւ պահեստի խումբերը կը մրցին U. S. Montrougeի դէմ։ Պահեստին ժամը 13.15ին։ Առաջինը ժամը 15ին Porte d'Orléansի Stade Elisabethի դաշտին վրայ։

★ Առաւօտուն Stade Oberի դաշտին վրայ կրտսերները (cadet) ախոյենական մրցում (Cheminots de Paris)ի դէմ, նոյնպէս մանուկները։ Ներկայ ըլլալ ժամը 9ին։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կարեգին Սարգիսպէկեանէն 5000 Ֆր., ի նպաստ իր կազմակերպած պազարին։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շավիլի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն ընկ. Արսինէ Մկրտիչեանի եւ ընկ. Անուշ Սարաֆեանի իրենց մօր մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆր. կը նուիրեն Շավիլի դպրոցի գանձին։

Ընկ. Օրկրն Թագուհի եւ Պ. Գալուստ Մինասեան 1000 Ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին իրենց որդւոյն՝ Բիւզանդի պսակուրութենէն վերադարձի ուրախ առթիւ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Խ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Բրուտեանի զաւկին մահուան առթիւ, Լասրոժա։ Նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Տէր Յարութիւնեանի զոքանչին մահուան առթիւ, Սէն Լուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Արփինէ Գ. Տէմիրճեան եւ զաւակները՝ Արա եւ Տիրան Տէմիրճեան, ինչպէս նաեւ Տէմիրճեան, Չէքմէճեան, Զալեան ընտանիքները եւ հանգուցեալին բոլոր պարագաները, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Պ. ԿԻՐՈՓ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարտիրոս Հապէշեան եւ զաւակները՝ Օր. Ռօզա, Ժանէթ եւ Յարութիւն Հապէշեան, ինչպէս նաեւ պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք նամակով եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սրտահատոր տիկնոջ եւ մօր՝ տարաբախտ ՖԼՕՐ ՀԱՊԷՇԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՆԵՐՍԷՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆ եւ զաւակները (Կրընոպլը), ինչպէս նաեւ Թիւֆէնքճեան, Շէրոյեան, Աւաւեան եւ Զթըրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց վաղամեռիկ սիրեցեալ աղջկան, թոռան եւ քեռորդւոյն ու ազգականին՝ Օր. ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հայոց մատուռին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն Խրիմեան դպրոցի սրահը։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Ճշդապահ ըլլալ։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

Հոգեւոր համերգ Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլի ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբը, ինչպէս ծանուցուած է առանձինն ազդով, նախաձեռնութեամբ Կրօն. Ընկերակցութեան, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյն մէջ կուտայ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԵԾ ՀԱՄԵՐԳ մը, Դեկտ. 18ի կիրակին։

Անմիջապէս ետք, նոյն իրիկունը, երգչախումբը կը կազմակերպէ ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Սալ Մազընոյի մէջ, ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր։ Մուտքը ազատ է։ Սիրով կը հրաւիրուին երգիչներու ծնողները եւ բարեկամները։

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Անիէռի մէջ.— Ընդարձակ վիլլա մը ազատ, 10 սենեակ, խոհանոց, հողին տարածութիւնը՝ 460 քառ. մեթր, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն, հինգ վայրկեան կայարանէն։

Դիմել հեռաձայնով ամէն օր 8էն 1 եւ 4—8, Dan. 83-46։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH · Fondé en 1925 · R C S 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Dimanche 18 Décembre 1949 Կիրակի 18 ԴԵԿՏԵՄԲ.
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6029—Նոր շրջան թիւ 1440
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

Սպասեցինք որ վերջանան կարգ մը տօնակատարութիւններ, տարեդարձի եւ յիշատակի հանդէսներ, ուշադրութեան յանձնելու համար տարօրական գիտելիք մը :

Նորութիւն մը չէ պարագան, բայց մասնաւորապէս աչքի կը զարնէր այս տարի։

Նկատի չենք առներ Թուականները, տարեդարձներ տօնած առեն։ Ոչ իսկ մօտաւորապէս :

Խօսինք օրինակներով, առանց դիւրազգածութիւններ վիրաւորելու :

Անդրանիկ մեռաւ 1927 Օգոստոս 30ին։ Տարիներէ ի վեր սովորութիւն էր յիշատակի տօն մը սարքել նոյն ամսուն կամ Սեպտեմբերին :

Այս տարի մեր Նոր Սերունդը այց մը սարքեց լատինական Մեռելոցի առթիւ (1 Նոյ.)։ Միեւնոյն առեն յարգելով Հերոսին, Ա. Ահարոնեանի եւ Ա. Խատիսեանի յիշատակը :

Իսկ Ֆրանսական բանակի Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը փութաց իր պարտականութիւնը կատարել... Նոյ. 27ին :

Սեբաստացի Մուրատ սպաննուեցաւ 1918 Օգոստոսին։ Իր սրտցաւ հայրենակիցները տարիներէ ի վեր կ'ուզէին յիշատակի հանդէս մը սարքել՝ բայց հազիւ կարելի եղաւ գլուխ հանել այս տարի, Դեկտ. 11ին։ Ուրիշ խնդիր թէ իրենց ջանքերը պսակուեցան կատարեալ յաջողութեամբ :

Մ. Վարանդեան մեռաւ 1934 Ապրիլ 22ին։ Ուրեմն իր տարեդարձը պարտաւոր ենք տօնել նոյն ամսուն։ (Ինչպէս Ա. Ահարոնեանի տարեդարձը, 1948 ապրիլ 20)։

Այսպէս նաեւ Ա. Խատիսեան (1945 Մարտ 10), Ա. Գիւլխանդանեան (1946 Յունուար 1), Օհան Կարօ (1933 Ապրիլ), Ա. Ջամալեան (1940 Դեկտ. 27), Ռոստոմ (1918 Յունուար 18), Արամ (1919 Յունուար 28) եւն.։

Միայն մասնաւոր դէմքերու մասին չէ խօսքը, այլեւ պատմական դէպքերու, որոնց Թուականներուն հետ կարելի չէ խաղալ մեր ուզածին պէս։ Ըստ յարմարութեան :

Միջավայրին պայմաննե՞րը : Սրահ գտնելու դժուարութիւննե՞ր։ Ամառնային արձակո՞ւրդ :

Ձենք անտես եր այս պարագաները եւ ուրիշ դժուարութիւններ ։ Փորձառաբար գիտենք թէ միայն որոշումը բաւական չէ, ապահովելու համար տօնակատարութեան մը յաջողութիւնը :

Եւ սակայն, այս տաղտուկները չեն որ տեղի կուտան անկանոնութեանց :

Ամէն տուն ալ օրացոյց մը ունի անշուշտ ։ Ամէն կազմակերպութիւն, միութիւն գոյ գիտէ շատ մը տարեդարձներ, ինչպէս Ծնունդն ու Զատիկը, Բարեկենդանը, Համբարձումը կամ Վարդավառը ։

Երբ այս տօները մեքենաբար կը կատարուին միեւնոյն եղանակին, ինչո՞ւ բախտին ձգել մեր նուիրական տօնակատարութիւնները։ Ինչո՞ւ ձրգձգել, քաշքշել ամիսներով, փոխանակ որոշում տալու եւ կազմակերպելու ամիսներ առաջ ։

Ցաճախ յետաձգումներ կամ յապաղումներ տեղի կ'ունենան կամքէ անկախ պատճառներով։ Կարելի է միջոցներ խորհիլ, առանց շատ հեռանալու բուն Թուականէն :

Մեռելներու այցելութեան համար գերեզմանատուները բաց են միշտ, լատինական թէ հայկական տօներու առթիւ (Մեռելոց)։

Բայց, ուրիշ բան է պատմական տարեդարձներու տօնակատարութիւնը ։

Ինչպէս քրիստոնէական տօները, ականաւոր դէմքերու ծննդեան եւ մահուան տարեդարձները, պատմական դէպքերու Թուականներն ալ իրենց իմաստն ու արժէքն ունին ։

Որ եւ է տօնակատարութիւն բովանդակալից կը դառնայ, խոր տպաւորութիւն կը ձգէ, երբ տեղի կ'ունենայ իր առենին, փոխանակ պատահականութեան ձգուելու ։

Ցապաղումներ, ձգձգումներ կամ տնավարի կարգադրութիւններ կան որոնք նոյնքան ծանր կ'ազդեն որքան մոռացումը կամ ուրացումը ։

Հետզհետէ կ'ընդհանրանան վերջին երկու մեղքերն ալ,— մոռացում կամ ուրացում։

Ամբողջ գաւառներու, նահանգներու տարագիր բազմութիւնները դարձեր են աշխարհաքաղաքացի։ Ջուրին տալով հերոսական յիշատակներն իսկ ...

Շ.

ՄԱՀ ԼԵՒՈՆ ԿԵՐՏԱՆԻ

Բարեգործականի գրասենեակէն հաղորդուած մահազդէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը Պ. Լեւոն Կերտանի (Կիւմիւշկէրտան), նոյն Միութեան փոխ-նախագահը, որ Նիւ Եորք հաստատուած էր պատերազմի սկիզբէն ի վեր։

Հանգուցեալը բնիկ Պոլսեցի, Րոպըրթ Քոլէճը աւարտելէ վերջ, իր ուսումը շարունակած էր Փարիզի մէջ եւ վերջնապէս հոս հաստատուած : Նախապէս կը զբաղէր առեւտրական գործերով, բայց յետոյ նուիրուեցաւ հանրային կեանքի, դառնալով Բարեգործականի գործօն վարիչներէն մէկը։ Բնաւորութեամբ չափաւոր եւ հաշտարար, կը խուսափէր բուռն պայքարներէ :

Նիւ Եորք փոխադրուելէ վերջ, դարձաւ բուն վարիչը Բարեգործականին, որուն կեդրոնն ալ Ամերիկա փոխադրուած էր արդէն։ Կարեւոր դեր կատարած է մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան մէջ (Ներգաղթ), շնորհիւ իր վայելած յարգանքին։

Լեւոն Կերտան միեւնոյն առեն գրագէտ էր, Հայերէն կը խօսէր, բայց կը դժուարանար գրել։ Փարիզ եղած առեն հրատարակեց Ֆրանսերէն վէպ մը, Les Faux – Poids de la Balance, շահեկան ուսումնասիրութիւն մը Տիգրան Երկաթի մասին։ Իսկ Ամերիկայի մէջ՝ ուրիշ վէպ մը, Les Gratte-Ciel.— Սերտ յարաբերութիւններ հաստատած էր Փարիզի դրական–քաղաքական շրջանակներուն հետ, եւ կ'աշխատակցէր շարք մը Ֆրանսերէն թերթերու, Փարիզէն թէ Նիւ Եորքէն :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովը ամենախորին ցաւով կը ծանուցանէ դառնաղէտ կորուստը զոր կը կրէ հայ ազգը եւ Միութիւնը յանձինս ողբացեալ

ԼԵՒՈՆ ԿԵՐՏԱՆԻ

պատուոյ անդամ եւ փոխ-Նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան։ Պ. Կերտան իր մահկանացուն կնքեց Նիւ Եորք Դեկտ. 15ի հինգշաբթի առտու, չորս ամիս առաջ կրած ծանր գործողութեան մը հետեւանքով :

« ԱՍԱՐԸՄ – ՔԷՍԷՐԸՄ »

Պոլսոյ վերջին թղթաբերն ալ հակասական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ կախակայեալ եկեղեցականներու կացութեան մասին։ Ինչպէս կ'երեւայ, տակաւին հասած չէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին վճիռը՝ պատիժներու վերացման եւ պատրիարքի ընտրութեան մասին։

Միւս կողմէ, Գէորգ արք. Արսլանեան կը շարունակէ կտրել – թափել, առանց աջ ձախ նայելու։ Իր օրկանը, «Ժամանակ» հարցուցեր է թէ ի՛նչ պիտի ընէ, եթէ կախակայեալ եկեղեցականները պատարագ մատուցանեն, ընդունելով իրենց ուղղուած հրամանները ։

«Ժամանակ»ն է որ կը պատմէ (8 Դեկտ.).

— « Տեղապահ սրբազանը յօնքերը պոստելէ վերջ սկսաւ պեխերը ոլորել եւ ստենտորեան ձայնով մը ըսաւ.

— « Ձեմ հաւատար որ Իսթանպուլահայ ոեւէ եկեղեցական յանդգնի առ ոչինչ համարել Ամենայն Հայոց վեհափառ կաթողիկոսին հրամանը ։ Առանց այլեւայլի կարգալոյծ կը հռչակեմ նման անհնազանդութիւն մը գործողները եւ իսկոյն որոշումս կը տեղեկացնեմ թէ՛ Ամենայն Հայոց վեհ. Հայրապետին եւ թէ պատկանեալ իշխանութեան, ջնջել տալու համար այդպիսիներուն անունները մեր հոգեւորական դասէն։ Կը՛ կրկնեմ. — առանց այլեւայլի կարգալոյծ կ'ընեմ ոչ միայն կախակայեալները, այլեւ անոնց սպասարկող եկեղեցականները» ։

Աւելորդ է որեւէ խորհրդածութիւն ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ երկու նոր գործիքներ հնարուած են շնորհիւ խորհրդային գիտնականներ Վեքսլէրի, Ալիխանովի եւ Ալիխանեանի (երկուքն ալ Հայ)։ Այս գիւտով կարելի է ճեղքել տիեզերական ճառագայթները, ինչպէս կը գրեն Մոսկուայի թերթերը ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորութիւնը պաշտօնապէս հռչակուեցաւ Դեկտ. 15էն 16ի գիշերը։ Պետութիւնը կը բաղկանայ Պաղեստինի արեւմտեան մասէն եւ նախկին Անդրյորդանանէն ։ —

Ֆրանսայի Ներքին Կեանքը

ՀՆԳԱՄԵԱՑ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ, ՕԴԱՆԱՒԵՐ ՇԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ազգ. Ժողովի նախագահը, Պ. Էռիօ, որ միեւնոյն առեն նախագահն է արմատական կուսակցութեան, միջամտած ըլլալով, իր բարեկամները հաւանեցան նոր դժուարութիւններ չյարուցանել 1950ի ելմտացոյցին քննութեան համար, ինչպէս պահանջած էր վարչապետը։

Տրուած որոշման համաձայն, քննութիւնը պիտի սկսի վաղը, երկուշաբթի։ Միեւնոյն առեն ելմտական յանձնաժողովը եւ դահլիճը միջոցներ պիտի խորհին, 20 միլիառ ֆրանքի բացը գոցելու համար, խուսափելով տուրքերու յաւելումէն., ինչպէս կը պահանջեն արմատականները :

1950ի նախահաշիւը կը ներկայացնէ 2275 միլիառ ֆրանքի գումար մը։ Կառավարութեան գըլխաւոր մտահոգութիւնը այն է որ եթէ ելմտացոյցը իրապէս չհաւասարակշռուի, Ֆրանսա պիտի չկրնայ ստանալ Մարշըլի ծրագրով նախատեսուած փոխարինութիւնը ։

★ Պ. Ռընէ Փլէվէն, պատերազմական նախարարը, ներկայացնելով զինուորական, նաւային եւ ցամաքային ուժերու նախահաշիւները, յայտնեց թէ հնգամեայ ծրագիր մը մշակած է, օդանաւերու շինութեան համար։ Ծրագիրը խորհրդարանին պիտի ներկայացուի մօտերս։ Այս առթիւ անգամ մը եւս պիտի հաստատուի թէ Ֆրանսա կ'ուզէ ինք պատրաստել իր պաշտպանութեան միջոցները, առանց ամերիկեան միջամտութեան ։

Ազգային պաշտպանութեան համար 420 միլիառ ֆրանք նախատեսուած է 1950ի ելմտացոյցին մէջ։ Ելմտական յանձնաժողովը քսան միլիառ ֆրանք զեղչած էր, բայց յետոյ վերահաստատեց, տեսնելով նախարարին վճռական ընդդիմութիւնը։ Այս գումարէն 280 միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի բուն պաշտպանութեան գործին, մնացեալը՝ վարչական ծախքերու։ Նախատեսուած 280 միլիառը կը կազմէ 1950ի ելմտացոյցին 18 առ հարիւրը, մինչդեռ Մ. Նահանգները ազգ. պաշտպանութեան համար կը ծախսեն տարեկան ելմտացոյցին մէկ երրորդը, Անգլիա՝ 23 առ հարիւրը, Իտալիա՝ 19.5 առ հարիւրը, Խ. Միութիւնը՝ 19 առ հարիւրը, Հոլանտա՝ 19 առ հարիւրը, ինչպէս դիտել կուտայ մասնագէտ մը ։

Նախատեսուած 280 միլիառ ֆրանքէն 69 միլիառ պիտի յատկացուի նոր շինութեանց, այս գումարէն ալ 48 միլիառ՝ միայն սաւառնակներու կառուցման ։ Նախարարը մանրամասնութիւններ հաղորդեց հնգամեայ ծրագրի բովանդակութեան մասին ։

Քոսթով կախուեցաւ

Սոֆիայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Թրայչօ Քոսթով, նախկին փոխ-վարչապետը, որ մահուան դատապարտուած էր չորեքշաբթի օր, իբրեւ հայրենադաւ եւ լրտես, կախուեցաւ ուրբաթ օր։ Գործակալութեան գեկոյցը կ'ըսէ .—

« Ազգ. ժողովին նախագահութիւնը իր դեկտ. 15ի նիստին մէջ նկատի առաւ Թրայչօ Քոսթովի գթութեան խնդրագիրը, եւ պատճառ մը չտեսաւ մեղմացնելու դատաստանին դէմ արձակուած վճիռը։ Թրայչօ Քոսթով կախուեցաւ այսօր, ուրբաթ, 16 դեկտեմբեր 1949» ։

Գործակալութիւնը միեւնոյն առեն անթելով հաղորդեց Քոսթովի գթութեան կոչը, ուր մահապարտը կ'ըսէ եղեր թէ «բացարձակապէս արդար կը գտնէ Գերագոյն Ատեանին վճիռը, համապատասխան Պուլկարիոյ բնականոն եւ խաղաղ բարեշրջութեան եւ անհրաժեշտ՝ անգլեւամերիկեան աշխարհակալներու եւ իրենց գործակալներուն՝ Թիթոյի եւ իր դաւաճան խմբակին դէմ մղուած պայքարին համար» ։

Միշտ նոյն աղբիւրին համաձայն, Քոսթով « անկեղծօրէն ցաւ կը յայտնէր դատարանին մէջ բռնած ընթացքին համար, զայն վերագրելով իր ջղագրգռութեան եւ մտաւորականի մը վատառողջ փառամոլութեան» ։ Ցետոյ կը խոստանար իր կեանքին մնացեալ մասը յատկացնել իր սխալներուն սրբագրութեան եւ աւելի անձնուիրաբար ծառայել իր ընկերվարական հայրենիքին » ։

Ինչպէս կը յիշուի, դատավարութեան առեն Քոսթով ուրացաւ իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնները։ Իսկ հիմա, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին, ըսեր է թէ «յանցաւոր եմ եւ ամբողջովին կը հաստատեմ իմ իսկ ձեռքով գրուած խոստովանութիւններս » ։

Ահա թէ ինչպէս կ'ոչնչացնեն մարդը, նախ բարոյապէս, յետոյ ֆիզիքապէս ...

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ հարիւր հազար հոգի երգեցին եւ պարեցին Սոֆիայի մէջ, երբ վարչապետը՝ Վասիլ Քոլարով յայտարարեց թէ Քոսթովի դատը «խորտակեց անգլեւամերիկեան ծրագիրները Պալքաններու մէջ։ Կը յայտարարենք Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի պարոններուն թէ նոյն ճակատագիրը կը սպասէ իրենց գործակալու—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՌԻՒԾԱԲՔԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԷՍ

Ողբացեալ Երուանդ Տէր–Անդրէասեան, իր մահուընէն չաբաթ մը առաջ, ինծի յանձնած էր վէպի մը ձեռագիրը։

Վէպը թարգմանութիւն մըն է գերմաներէնէ։ Նիւթը առնուած է Հայոց պատմութենէն, այն շրջանէն՝ երբ քրիստոնէութիւնն ու հեթանոսութիւնը անողորմ պայքար մը կը վարէին հայկական բարձրաւանդակին վրայ։ Կարելի է ըսել՝ երբ արեւելքն ու արեւմուտքը կը կռուէին մէկը միւսին կոկորդին փակած։ Հայոց աշխարհն է որ կը հեծէ, կը մռնչէ, մինչեւ այն օրը՝ երբ Քրիստոս, այս նոր կայսրը, իր յաղթանակին հետ կը բերէ նաեւ խաղաղութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ հեղինակը իր վէպին կուտայ Քրիստոս Ինքնակալ խորագիրը, (Christus Imperator), որուն վրայ, իբրեւ ենթախորագիր, թարգմանիչը կ'աւելցնէ Առիւծաբքայն Հայոց Տրդատէս, որովհետեւ Տրդատ թագաւորին կեանքն ու փառքն է որ կը պատմուին առաւելապէս։

Հեղինակը, այս վէպը գրելու համար, պեղեր ու մաղեր է մեր ամբողջ հին մատենագրութիւնը, — Խորենացի, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Զենոբ Գլակ, ինչպէս նաեւ յունական եւ լատինական գրականութենէն ինչ որ կը վերաբերի մեր պատմութեան։ Ու տակաւին Հերոդոտի, Մոմսընի, Քիւմոնի, Հարնաքի, Շփրինկէրի, Քուլլի, Լամըրի, Շթիւրկէլպէրկի, Լէհմանի, Շնէլլըրի եւ բազմաթիւ այլոց գործերը։ Եւ երբ յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ թէ ինչ որ կը պատմուի՝ երեւակայական չէ, այլ «վերակենդանացուած իրականութիւն միայն», կրնաք, ուրեմն, գաղափար մը կազմել այն պրպտումներուն մասին, զորս հեղինակը կատարած է, որպէսզի Հայաստանի հողին վրայ, Հայոց Պատմութեան մէջ, մօտաւորապէս Քրիստոսի կեանքին չափ հին դէպք մը ներկայացնելու ժամանակ՝ չդաւաճանէ պատմական ճշգրտութեան եւ վերակենդանացումը դառնայ սատոյգ եւ իրաւ։

« 1914ին, կը գրէ դարձեալ հեղինակը, ձմեռնային գիշեր մը, Հայաստանի եւ անոր սատոպանքներուն վրայ բանախօսութիւն մը ըրաւ բարեկամս պատուելի Հանս Նիտէքըր, Թէննիքընի մէջ, ուր կը գտնուէի այն միջոցին»։ Ահա այդ դասախօսութիւնն է որ կը թելադրէ եւ կը ներշնչէ գրել վէպը, որու ընթերցումը Հայուն հոգին կը լեցնէ հպարտութեամբ, թրթռումներով եւ հաւատքով։

Վէպը, գերմաներէն, տպուած է 1921ին։ Թարգմանիչը, Երուանդ Տէր – Անդրէասեան, (Եսան կամ «ՅԱՌԱՋ»ի Տարագը), Մուսա լերան քառասուն օրերը վէպին թարգմանութեան գատած ընդմիջումներէն խանդավառ, կը սկսի թարգմանել 1939 Հոկտեմբեր 8ին ու կը վերջացնէ 1939 Դեկտեմբեր 6ին,— « Հիմա վերջացուցի (թարգմանութիւնը), կը գրէ ծանօթագրութեան մը մէջ, այս առաւօտ ժամը 7ուկէսին, օր՝ Չորեքշաբթի։ Ուրեմն երկու ամիսէն դեռ երկու օր ալ առաջ։ Զիս առաջնորդեց, արտասովոր անդուգական Վահէիս ոգին, սէրը, ոյժը եւ յիշատակը»։

Գիրքը, տպագիր, կը բաղկանայ 576 էջերէ, ուրեմն պարզ ընդօրինակութիւնն իսկ կը պահանջէ երկու ամիս։ Բայց Տարագ, իր կորսուած զաւկին յիշատակը յաւերժացնելու համար, կը նստի կը թարգմանէ արագութեան անհաւասարելի մրցանիշ մըն ալ հաստատելով այսպէս։ Ոչ միայն ընդօրինակութեան, այլ եւ ընթերցանութեան համար անհրաժեշտ ժամանակէն ալ առաջ։ Եւ ութսունամեայ իր հասակին մէջ, քսանամեայ երիտասարդի մը կորովով։ Հատորին սկիզբը կ'երեւի հետեւեալ ձեռագիր ... տապանաքարը. —

« Վահէ՛ս, եթէ կ'ապրիմ, քու ցաւիդ կրակն է որ կ'երկարէ կեանքս, եթէ մեռնիմ, հարիւրամեայ իսկ, քու ցաւիդ առթած հիւծումէն է....։ Ո՛վ իմ տնաշէն զաւակս»։

Հարիւր տարի չկրցաւ դիմանալ։ Իր կազմը կամ իր եռանդը տեսնողը դիւրութեամբ պիտի վկայէր թէ տակաւին կրնար ապրիլ մինչեւ որ լրացնէր հարիւր տարին։ Գարտիզակի ջուրերուն երաժշտութիւնը իր դաշնաւոր ձայնին մէջ, Գարտիզակի լեռներուն արեւը իր հրայրքոտ աչքերուն մէջ, անպայման կ'ապրէր աւելի, բայց յաղթանակեց վաղամեռիկ Վահէին կարօտը։

Կ'ուզէր ապրիլ ոչ այն ուտող – խմող մարդոց պէս, որոնք կեանքին իմաստը կը գտնեն իրենց մէկ զգայարանքին ապուշ euphorieին մէջ միայն, այլ իբրեւ գրչի յամառ աշխատաւոր մը՝ որ սպառուած չէր տակաւին։ Ընդհակառակն, հետզհետէ կը նորնար, — վկայ իր լեզուն։ Կը ճանչնամ իր լեզուն 90ական թուականներու մեր օրաթերթերուն մէջ, եւ երբ բաղդատութեան կը դնեմ իր վերջին տարիներու լեզուին հետ, կը հիանամ այն երիտասարդութեան վրայ, որ երեւան կուգայ՝ քանի կը մաշի իր գրիչը։

Նոր էր վերջացած Պատերազմը, երբ այցելութեան գացի իրեն՝ Լիոն։ Ի՜նչ ծրագիրներ ունէր,— « Փարիզ պիտի գամ, կ'ըսէր, այլեւս Փարիզ պիտի հաստատուիմ, եւ ի՜նչեր պիտի գրեմ»։ Պատերազմի միջոցին, Փարիզի հայ մտաւորականները համախմբելով իր անունին եւ վաստակին շուրջ, խմբագրեր էի Արծաթամատեան հատորը։ Ուրա՜խ էր, եւ իր կարգին՝ կը խոստանար գիրք մըն ալ ինք խմբագրել... ծանօթացնելու համար զիս։ «Ատով կ'ուզեմ ցոյց տալ թէ մենք, ծերերս, գիտենք քալել երիտասարդներուն հետ, հասկնալ զանոնք ու գնահատել»։ Կը պարծենար Բիւթանիոյ հայկական աշխարհով, Գարտիզակով եւ Արմաշով,— Հայոց լեզուն մե՛ր բերանն է, կ'ըսէր, Արմաշին ու Գարտիզակին բերանը, եւ անուններ կուտար, կը յիշէր Ահարոնը, եւ յետոյ յանկարծ իր վէճերը Դուրեանի հետ, Թորգոմի հետ, Ղազիկեանի հետ, Զապէլ Ասատուրի հետ։

Ի՜նչ յուշեր ունէր, անսպա՛ռ։

Կը խոստանար գրի առնել, բայց յանկարծ կը ծրագրէր ուրիշ նորանոր աշխատանքներ։ Եւ ահա միտքը կ'իյնար տարիքը, Վահէին կարօտը եւ մահը։ Նման պահու մը մէջ, հրաման ըրաւ իր տիկնոջ որ բերէ ձեռագիրները, բոլոր ձեռագիրները։ Մեծ մասը լրագրական թարգմանութիւններ,— «Ա՛ռ եւ ինչպէս կ'ուզես՝ այնպէս ըրէ, տպէ, պատռէ կամ վառէ, բայց Քրիստոս Ինքնակալը կ'ուզեմ որ ամէն գնով փրկես եւ ապրեցնես իբրեւ իր արժանաւոր կնքահայրը»։

Ցետոյ սկսաւ խօսիլ գերմաներէն այս վէպին մասին՝ հիացումով, խանդավառութեամբ եւ հեղինակի մը հպարտութեամբ։ Կը վստահեցնէր զիս թէ Մուսա Լերան քառասուն օրերէն քառասուն անգամ բարձր է, եւ ամէն Հայու սիրտ պիտի լեցնէ մեծութեամբ ու պարծանքով։ Մեր արդի երիտասարդութիւնը այս վէպին մէջ պիտի գտնէ իր տենչերուն յագեցումը, իր ազգային հպարտութիւնը, իր պատմութեան փառքերուն վկայութիւնը։ Այս վէպով պիտի լեցուի՛, պիտի աճի՛ Հայուն հոգին։ Ներկայիս, ա՛յս է միայն որ կը պակսի մեզի, — երիտասարդութիւնը փրկելու համար՝ անոր տալ մեծութեան զգայութիւն, հպարտութեան զգացում, փա՛ռք, փա՛ռք, փա՛ռք։ Այս վէպը այդ է որ կուտայ, օտարի մը գրչով, գերմաներէն լեզուով։ Տէր – Անդրէասեան հայերէնի կը թարգմանէ զայն գիշերը ցերեկին խառնելով, (լաւ կ'ըլլայ որ մենք, Հայերս, գտնենք թարգմանիչներ՝ անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի վերածելու համար այս վէպը, ի պէտս Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայ երիտասարդութեան եւ օտար ընթերցողներու)։ Բայց երբ հիմա թարգմանուած է հայերէնի, պէտք է յանձնել ... տպագրութեան։ Այն օրերուն, երբ Տէր – Անդրէասեան ինծի կը յանձնէր իր հայերէն թարգմանութիւնը «փրկելու» հոգը, ինքզինքս ի վիճակի կը զգայի կատարելու իր բաղձանքը։ Իմ ուժերուս լիութեան մէջ էի ու կը թրթռայի հպարտութեամբ, երիտասարդներուն ամէնէն երջանիկը եւ բախտաւորը համարելով ինքզինքս։ Դժբախտաբար, ինչպէս գիտցողը գիտէ, այժմ շատ բան կորսնցուցած եմ այն որ կրնար մէկ ձեռքով դաշնակ նուագել, միւս ձեռքով թմբուկ, աջ ոտքովը ծնծղայ, բերնովն ալ սրինգ։

Ուստի Երուանդ Տէր – Անդրէասեանի բաղձանքը,— հրատարակուած տեսնել իր թարգմանութիւնը.— կը յանձնեմ իր բարեկամներուն ուշադրութեան։ Այս վէպը, տպագրուելով, կրնայ կազմել երկու հատոր՝ Մուսա Լերան քառասուն օրերը հատորներուն ծաւալով։ Բաւական մեծ գումար կը պահանջէ տպագրութեան համար։ Տէր – Անդրէասեան բազմաթիւ աշակերտներ ունէր Սփիւռքի մէջ,— պատերազմէն առաջ, Գերմանիայէն ալ իր մէկ աշակերտը, Գ. Մանուկ Պասմաճեան եկաւ «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ փափաք յայտնեց հատոր մը հրատարակել Տէր – Անդրէասեանէն իբրեւ աշակերտական երախտաճանաչութիւն։ Պատերազմը վրայ եկաւ եւ մոռցուեցաւ։ Չկա՞ն ուրիշներ իր աշակերտներէն, չկա՞ն նման ձեռնարկով մը խանդավառ ունեւորներ, որ տպագրէին այս վէպը։

Հայութեան փառքն է որ կը պատմուի այս գործով— այդ փառքին ոգեկոչումը կը լեցնէ երիտասարդին ու տարեցին հոգին հաւատքով, հպարտութեամբ եւ ազգային իտէալներու թրթռացումով։

Այսպէս, ուրեմն, առաջարկ մը կը դնեմ հրապարակ, ու կը խնդրեմ բոլոր բարեկամ թերթերէն հրատարակել այս յօդուածը, որպէսզի ով որ կը հետաքրքրուի, գործնական առաջարկներ ներկայացնէ ինծի, տպագրելու համար Առիւծաբքայն Հայոց Տրդատը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Սփիւռքի մէջ, մեր գլխաւոր գործն է *մեծցնել հայ հոգին* կամ՝ **rehausser l'âme arménienne**, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները։ Այդ ձեւով է որ երիտասարդը կը մնայ Հայ եւ տարեցը կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով։ Պարոյր Հայկազնի մասին յօդուածս գիտեմ թէ ո՛րքան հպարտացուց Հայերը, տարեց կամ երիտասարդ։ Մօտ օրէն Նոր Սերունդին պիտի տամ դասախօսութիւն մը Գէորգ Հայկազնի մասին,— 27 տարեկան երիտասարդ Հայ մը, որ ամբողջ եւրոպական միտքը յեղաշրջեց *երեք հարիւր տարի առաջ*։ Նման պրպտումներով ի՜նչ գանձեր կրնանք թափել երիտասարդութեան առջեւ։ Որպէսզի, օր մը, պատմութիւնը ծաղրանքով չհարցնէ մեզի.— «Եւրոպայի մէջ ձեր բնակութենէն ի՞նչ խայտառ, բանջա՞ր քաղելու գացեր էիք»։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԼԵՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Խրամատներու մէջ

Ուր Օսսում գետը կը լայննայ, նստուելով լեռներուն կողերն ի վեր՝ մենք հաստատած ենք մեր դիրքերը։ Գէրաթը մեզմէ եօթը քիլոմեթր հեռու է, Թիրանայի ուղղութեամբ։ Կէսօրուան դէմ, յաղթամարմին գոմէշներ կուգան տապլտըկիլ տղմախառն աւազին մէջ, իրենց յոգնած նայուածքները պտտցնելով ջուրերուն եւ ձիերուն վրայ, որոնք անյագօրէն կը խմեն գետին դեղին ջուրը։

Թշնամի սաւառնակները կը հասնին երեք տարբեր ուղղութեամբ, աջէն եւ ձախէն, քերելով լեռներուն բարձունքները. մէջտեղէն, հանդարտօրէն սահելով հակոտնեայ լեռնաշղթաներուն միջեւ տարածուած պարապութեան վերեւ, ուրդիրք բռնած են խրձական մահուան ուխտեալներն ու լեռնային թնդանօթաձիգներու իմ խումբս։ Քիչ անդին վրանաբնակ հիւանդանոցն է, անկէ հազիւ երկու քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հակօդային երկայնացուցակ թնդանօթները կը գտնուին, չուրջ բոլորուած աւազի պարկերով։ Գէրաթը անջատուած է մեզմէ, որուն ձորամուխ կամուրջին դէմ, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան, անգլիացի եւ յոյն սաւառնորդները պիտի նետեն իրենց ռումբերը, առանց երբեք զայն կարենալ օդը հանելու։

Մեր դիրքերուն ռմբակոծութիւնը գրեթէ ամենօրեայ է։ Թշնամի սաւառնակները կը յառաջանան գիշատիչ թռչուններու նման, լայն բացած իրենց մետաղէ թեւերը, անօրինակ խաժամուժով լեցնելով լեռ, ձոր եւ անտառ։

Երբ հազիւ կ'երեւին անոնք լեռներուն վերեւ՝ կը սկսին որոտալ հակօդային թնդանօթները, կրակելով աջ ու ձախ, իրենց իսկ յարուցած ճըռչումէն տենդագին դողալով հրաշէկ հողին վրայ։

Տարօրինակ բան. սաւառնակները վախի ոչ մէկ նշան ցոյց կուտան։ Միշտ կը յառաջանան, չշեղելով երբեք իրենց ուղեգծէն, մինչ ռումբերը կը պայթին իրենց շուրջը, մերթ դեղին, մերթ կարմիր ու մերթ ալ ճերմակ բոցեր սփռելով միապաղաղ կապոյտին դէմ։ Ու երբ անոնք կը հասնին մեր դիրքերուն վրայ՝ ցռուկները յանկարծ կ'ուղղեն դէպի Օսսումի ջուրերը, խելացնոր արագութեամբ գահավիժելով դէպի մեզ, կրակելով անխնայ մեր դիրքերը, ապա նոյնքան արագութեամբ իրենց ցռուկները կը նետեն դէպի ետ, կը բարձրանան լեռներուն կողերն ի վեր, չունչ կ'առնեն, կը թեքին աջ ու ձախ, մերթ տապլտկելով վիրաւորուած անասուններու նման, մերթ զուգահեռական սաւառնելով Օսսումի ջուրերուն, ու յետոյ դարձեալ կը գահավիժին դէպի մեզ, բարձրաղաղակ ոռնալով, այս անգամ բանալով իրենց ծանր գնդացիրները, որոնց հատտկեկ գնդակները կը պայթին չոր հողին վրայ տեղատարափ անձրեւի փաթիլներուն նման, ցատկռտելով անհրապոյր ժայռերուն դէմ։

Զինուորները առանց շունչ առնելու կը կրակեն, անընդհատ լեցնելով հրացանները։ Ծանր գնդացիրներու խմբակները կը շարժին աներեւակայելի արագութեամբ, իրենց զէնքերը անգամ մը տեղաւորելով հոս, ապա հոն, անոնց հրեղէն բերանները ուղղելով միշտ դէպի թշնամին, որ պտոյտ կուգայ իրենց վրայ, գիշատիչ թռչուններու նման։

Հակօդային թնդանօթները, որ վայրկեան մը լռած էին շունչ տալու համար իրենց մխացող բերաններուն՝ դարձեալ կը նետուին պայքարին մէջ։ Սպաները ոտքի են, հատակոտոր եւ ջղային հրամաններով կը յորդորեն զինուորները, մերթ կը ծռին, ծունկի կուգան։ Թշնամիին ռումբերը կը պայթին անոնց շուրջ։ Հաստափոր պարկերէն չատեր աղբիւրի նման կը ծորեն իրենց աւազը։ Սպաները, առանց շունչ առնելու՝ կը շարունակեն հրաման արձակել, քրտնած, իրենց հրաշալի երիտասարդութիւնը պատնէշած ամենազօր մահուան դէմ։

Այս կեանքը շաբաթներէ ի վեր է որ կը տեւէ։ Քնատութիւնը անտանելի է։ Սպաները նիհարցած են, ջորիները ծիւրած տաժանակիր աշխատանքէն, զինուորները անօթի եւ մռայլ։

Միշտ նոյն խրամատները, ապա աղատ տափաստանը, որ կ'երթայ հալիլ յոգնախոնջ գետին մէջ, որուն աղմուկը կը ջղայնացնէ մեզ։

Գիշեր է։ Հսկիչ սպային ձայնը կը ճեղքէ խաւարը։

— Ամէն ոք կրակի գծին վրայ… անցուցէք սաղաւարտները ….։

Երկինքը մութ է. ոչ աստղ կայ եւ ոչ լուսին։ Խաւարին մէջ կուլայ Օսսումը, զարնուելով ժայռերուն։

Մեր դիրքերուն վերեւ թշնամի սաւառնակներուն աղմուկը հետզհետէ կը լայննայ, կը ճըչդուի։ Նման իր խուլ անձաւներուն մէջ չաչող ծովուն մոլտուքին՝ ամպամած երկնի քարայրներուն մէջ կ'արձագանգեն օդապարիկներուն խմալուր ալիքները։ Ամէն ինչ չարագուշակ կենդանութիւն մը կը ստանայ յանկարծ։ Թրամատները կ'արթննան։ Սաւառնակները կը շրջին անդադար, որոնց յարուցած ժխորը կը մտնէ մեր գանկերէն ներս, պեղելով մեր տխուր մտածումները։

Յանկարծ, երկինքը կը ճերմկնայ։ Լոյսի կոհակներ, նման ոլորագեղ փրփուրներու՝ կը յամենան ժայռերուն վրայ։

Հրթիռներն են։ Կատաղութեան ախտէն բռնուած շուներու նմանող անագորոյն հրթիռները։ Երկնածոր լոյսը կը լայննայ, կը տարածուի ափէ ափ։ Օսումը հիմա գծային է ու յստակ մեր առջեւ, կենդանի մարմին մը, որ կը հեծէ ու կը դալարուի։ Ժայռերը ստուեր չունին։

Ու յանկարծ, նորէն կ'իջնեն ռումբերը, այս անգամ կատաղի, մոլեգին։ Տառապակոծ մրճահարում մը, որ կը դողացնէ տափաստանը, որ համակ ատելութիւն է ու ղայրոյթ, մարդկային արեան անարեւ վիհերէն դուրս ժայթքող քէն ու ոխ։

Թրամատներէն կը պատասխանեն գնդացիրները։ Մենամարտը կը տաքնայ, կը վազէ փոսէ փոս, թաքստոցէ թաքստոց, ամրոցէ ամրոց, դիրքէ դիրք։ Բոլորանիստ պարկերուն մէջ հանգչող հակօդային թնդանօթները դարձեալ կը նետուին պայքարին մէջ, իրենց հրաշէկ բերանները դողացնելով կաթի գոյն օդին մէջ։

Աղմուկը կը բարձրանայ հողէն, կ'իջնէ երկինքէն։ Համազարկները նչան կ'առնեն դէպի փախստական սաւառնակները։ Կրակի բոլոր բերանները բաց են։ Այս պահուս ոչ ոք չի մտածեր մահուան եւ կեանքի մասին, ամէն ոք տարուած է զարհուրելի ռազմախաղէն, որ վաղը նոր շիրիմներ պիտի բանայ մօտակայ զինուորական գերեզմանատան մէջ, ուր երիտասարդ քահանան, խաչը ձեռքը, աղօթք մը պիտի մրմնջէ բոլոր անոնց հոգիներուն համար՝ որոնք հողին պիտի յանձնենք, մինչ պիտի հնչեն փողերը եւ դրօշները խոնարհին առ յաւէտ շիջած երիտասարդ կեանքերու վրայ։

Միլանօ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Coutumes Arméniennes,— l'Ascension: La Fête du Sort. Par D. Tchitouny. 110 ֆրանք։ Արտասահման 115 ֆրանք։ Հասցէ.— 13 rue Cauumartin, Paris (9)։

ԼՈՒՍԱԲԵՐ, մանկական - պատանեկան ամսագիր։ 1949 Հոկտ. Ա. տարի թիւ 7։ Հասցէ.— Magasin Hovag, Av. Naderi, Tehran (Perse)։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՃԱՆՉՆԱՆՔ ԵՒ ՃԱՆՉՑՆԵՆՔ

« Հելլենական Քնար »ին հրատարակութեան առթիւ (Վազգէն Եսայեան, Աթէնք), յիշեցուցած էինք թէ ուրիշ գաղութներու գրող - բրոցներն ալ պարտաւոր են ծանօթացնել հիւրընկալ ժողովուրդին եւ մեր մշակոյթը, փոխադարձաբար։

Պաղտատի « Գոյամարտ »էն ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Բժ. Գ. Աստարճանն, որ երկար ատենէ ի վեր կ'ուսումնասիրէ արաբական գրականութիւնը, ձեռնարկած է հատորով մը ներկայացնելու Իրաքի բանաստեղծները, իրենց կեանքով եւ գործով։

Պէյրութի «Ազդակ»ն ալ խմբագրականի մը մէջ շօշափելով այս հարցը, կը գրէ.

… Մենք՝ ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն տեւաբար շփման մէջ ենք բազմազան ազգերու հետ։ Հարկադրուած ենք անոնց հետ ապրիլ, գործել եւ սրտակցիլ։ Մեր շահը կը պահանջէ որ լաւ ճանչնանք մեր միջավայրը եւ այդ միջավայրի բնիկ ժողովուրդը։

Խօսինք օրինակով։ Աւելի քան քառորդ դարէ ի վեր Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Պաղեստինի, Յորդանանի եւ Իրաքի մէջ կը կենակցինք արաբ ժողովուրդներու հետ։ Կրնա՞նք ըսել թէ բաւարար չափով ճանչցած ենք այդ ժողովուրդները։ Կրնա՞նք պնդել թէ մենք ալ մեր կարգին ճանչցուած ենք անոնցմէ։

Դժբախտաբար՝ ոչ։ Մեր բոլոր ծանօթութիւնները թռուցիկ են եւ հարեւանցի։ Ոչ մէկ հիմնական ուսումնասիրութիւն։

Մենք կը կարծենք թէ Արաբը այն է, ինչ որ կը տեսնենք ամէն օր շուկան, խանութներու մէջ, փողոցը կամ շատ շատ դրացիին տունը, ընտանեկան յարաբերութեանց ընթացքին։

Այսքանով մենք ժողովուրդի մը հոգեկան խորութիւններուն թափանցած չենք ըլլար։ Այսքանը մեզի կը ծանօթացնէ արտաքին երեւոյթներուն եւ սխալ եզրակացութիւններու կրնայ առաջնորդել մինչեւ իսկ։

Կարդացա՞ծ ենք արաբ հարուստ գրականութիւնը, ուր արտայայտուած է արաբ մեծ ժողովուրդի հոգին եւ մտածումները։ Թարգմանա՞ծ ենք արաբ լաւագոյն հեղինակներու գլուխ-գործոցներէն քանի մը նմոյշներ գոնէ։

Պատասխանը ժխտական է։ Եւ ի վնաս մեզի անշուշտ։ Որովհետեւ կ'ապրինք զանգուածներու հետ, որոնց հոգեկան աշխարհը իր ազնուագոյն ոլորտներով, փակ է մեզի համար։

Դժուարութիւնները չքննենք։ Գլխաւորաբար արգելքը նիւթական է։ Եթէ նիւթական զոհողութիւններ ըլլան, լեզուական այլ դժուարութիւնները կը հարթուին։ Կարելի կ'ըլլայ գտնել միշտ անձեր, որոնք ձեռնհասօրէն լծուին լուրջ աշխատանքի։

Միւս երեսը նոյնքան տխուր է։ Մեր գրականութեան գոհարներէն դրեթէ ոչինչ թարգմանուած է արաբերէնի։ Վերոյիշեալ երկիրներու արաբ ժողովուրդներու մեծամասնութիւնը մեզ կը ճանչնայ որպէս ճարպիկ առեւտրական, ձեռներէց աշխատող եւ լաւ արհեստաւոր։ Բայց տեղեակ չէ մեր հոգեկան թռիչքներուն, մեր իրագործած գեղեցկութիւններուն։ Ան չի ճանչնար մեր Րաֆֆին ու Վարուժանը, մեր Թումանեանն ու Դուրեանը։

Ափսոս։ Փոխադարձ հաղորդակցութեամբ, որքան աւելի պիտի դիւրանար մեր յարաբերութիւններու սերտացումը, ո՛րքան աւելի պիտի կապուէինք իրարու։ Մութին մէջ մնացած ամբողջ աշխարհ մը, հսկայական գանձարան մը պիտի բացուէր յանկարծ, նոր վարկ եւ նոր համարում ստեղծելով մեզի համար։

Չկա՞ն ուժեր որ ի վիճակի ըլլան նմոյշներ ներկայացնելու մեր գրականութենէն Արաբներուն։ Կան։ Մինչեւ անգամ պատրաստ ձեռագիրներ կան, արաբերէնի թարգմանուած հայ բանաստեղծութիւններու պատրաստ գրքեր, որոնք դարակներու մէջ կը փտին՝ հրատարակող մեկենասներու պակասէն։

Հոն ուր այս աշխատանքը կատարուեցաւ եւ լոյսին հանուեցաւ, աքանչելի արդիւնքի հասանք։ Յունաստանի մէջ, օրինակ, երբ տարիներ առաջ հրատարակուեցաւ հայկական բանաստեղծութեան յունարէնի թարգմանուած նմոյշներ, Յունաստանի ամբողջ մտաւորականութիւնը իրար անցաւ եւ բոլոր թերթերը հիացական յօդուածներ գրեցին։

Ինչո՞ւ չիրագործուի նոյն բանը նաեւ հոս, նաեւ ամէն տեղ ….։

Ի ՊԱՏԻՒ ԴԵՒԻ

ՆԻՍ.— Պարսկահայ ծանօթ բանաստեղծ եւ նկարիչ Պ. Դեւ, շարք մը երկիրներու կեդրոնները այցելելէ վերջ, Նիս ալ հանդիպեցաւ։

Տեղւոյս «Գիր եւ Արուեստ» Միութիւնը օգտուելով իր ներկայութենէն, կազմակերպած էր համակրական զրոյց մը, Պ. Սուրէն Գարախանեանի ճաշարանը, կիրակի, 4 Դեկտ.։ Նախագահը ներկաներուն ծանօթացուց հիւրը, ընթերցումներ կատարեց անոր գրքէն՝ «Իմ երգերը», վեր հանելով նուրբ եւ զգայուն բանաստեղծին հետ գոյներու վարպետ նկարիչը։

Պ. Դեւ՝ տեղեկութիւններ տուաւ Պարսկահայ կեանքի մասին, Ազգային, մշակութային, ընկերային եւ տնտեսական։ Ապա կարդաց գրութիւն մը, որով շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ Փարիզի, Մարսէյլի եւ Նիսի մէջ գտած ջերմ ընդունելութեան համար, կը յայտարարէր, բնածին համեստութեամբ.

— « Ես ցաւում եմ որ շատ բան չեմ կարողացել տալ հայ արուեստին եւ գրականութեանը, սակայն միւս կողմից ուրախ եմ որ պատանի տարիքից սկսած ծառայել եմ հայ մշակոյթին իմ ուժերս ներածին չափ եւ պիտի ծառայեմ այսուհետ էլ։ Ու այդ առթիւ հպարտ եմ։ Հպարտ եմ, որ Հայ եմ ծնած։ Հպարտ եմ, որ պատկանում եմ մի ժողովրդի, որ թէեւ քանակով շատ փոքր բայց մեծ է իր որակով, մեծ է իր անցեալով եւ ներկայով, մեծ է իր պատմութեամբ եւ մշակոյթով։

Ես հիացած եմ մեր անցեալ եւ մանաւանդ մեր ներկայ գրականութեան եւ արուեստի վրայ, թէ մայր հայրենիքում եւ թէ հայրենիքից դուրս, Սփիւռքում։

Ես սիրում եմ մեր լեզուն, որ այնքան հարուստ է, այնքան բանաստեղծական եւ այնքան գեղեցիկ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Երկրորդ օրը ուզեցինք մեկնիլ Ջրաղացէն, բայց անհնարին էր. գետը շատ բարձրացած էր. միւս կողմէ գիւղին մօտ էինք եւ գիւղը ոստիկաններով լիքն էր։ Որոշեցինք որ Բալուկը եւ Հայրիկը կրկին ղրկենք Սեբաստիա նոր տեղեկութիւններ ստանալու համար. տեսակցութեան տեղը եւ ժամը որոշեցինք եւ պատրաստուեցանք մեկնելու հակառակ գետին աննպաստ վիճակին։ Արմենակը եւ Վարդանը զէս ուսերուն վրայ առին եւ այդպիսով առանց զէս թրջելու անցուցին գետէն եւ անմիջապէս սկսանք բարձրանալ Խարվազի լեռն ի վեր։

Երբ գագաթը հասանք, լոյսը բացուեցաւ. մեր գիւղը կը տարածուէր մեր աչքին առաջ։ Օդը սաստիկ ցուրտ էր եւ հաց չունէինք այդ օրը. « Մենք դուրսը. մեր թշնամին մեր տուներուն մէջ։ Մենք հաց չունինք, թշնամին մեր հացը կ'ուտէ», կը մտածէինք, կ'ըսէինք եւ իրարու երես կը նայէինք։

Ժամը 9ին առեններն անձրեւը սաստկացաւ. գացինք Խարվազ գիւղին մօտերը, մարդ ղրկեցինք եւ խնդրեցինք, որ գոնէ մէկ օր մեզ պատսպարեն։ Այդ օրը նոյն գիւղէն 8մարդ սպաննած եւ մէկ հոգի վիրաւորած էին. գիւղը սարսափի եւ սուգի մէջ էր. բայց մենք ալ ճար չունէինք եւ մեր պնդումին վրայ գիւղը մեզ ընդունեց իրտանմէջ։

Անձրեւը հետզհետէ սաստկացաւ, տանտէրը սարսափի մէջ էր, կը խնդրէր, կը պաղատէր մեզմէ, որ շուտով մեկնինք. հակառակ մեր կամքին ստիպուած էինք, մնալ մինչեւ որ կարելի ըլլար դուրս ելնել։ Անձրեւը նոյն սաստկութեամբ շարունակեց մինչեւ հետեւեալ կէս օրը։

Մինչ տղաքը կը ճաշէին, ես պահակին տեղը կեցած էի եւ հեռադիտակով կը նայէի. տեսայ որ քանի մը ոստիկաններ Հայեր կը տանէին եւ սարն ի վեր կը բարձրանային. տեսայ հրացանի ծուխ եւ իրենցմէ մէկը ինկաւ, քիչ յետոյ մէկն ալ ինկաւ։ « Տղերք, դուչեցի, մարդ կը զարնեն ». Համոզուած էինք որ Հայեր էին։ Ժամ մը հազիւ անցած էր, ժանտարմաներ եկան դիակները վերցուցին։ Շտապեցինք քաղաք մարդ ղրկել եւ իմացնել մերիններուն, թէ սպանութիւն կատարուած է։ Քաղաքին մէջ արդէն իմացեր էին այդ դէպքը եւ տեղեկութիւն ղրկեցին, որ սպաննուածներն են Հրանտ Պապիկեանը, մէհքէմէի աղա, եւ Գրիգոր Տէրտէրեան, վաճառական։ Մէկ քանի մարդիկ ալ ուրիշ տեղ սպաննած եւ քաղաքին մէջ ալ շատեր ձերբակալած էին։

Իրիկուան ժամը 1ին ճանապարհ ելանք եւ լուսաբացին հասանք Խորսանա։

Լուր ղրկեցինք Խորսանացի Խաչոյին եւ Արտաշէսին։ Խաչօ ճշմարիտ քաջ մըն էր, թէեւ 60 տարեկանէն աւելի էր, բայց արծիւի կը նմանէր, լուրջ, ազգասէր, արադաշարժ, անհաւատալի արագութեամբ կը կտրէր կ'անցնէր երկար ճամբաներ։ Մեզ ընդունեցին գրկաբաց եւ մեզ տարին գեղին դպրոցը՝ որ դատարկ էր. Նայեցայ չուրջս եւ խորապէս տխրեցայ. գրասեղանները ասդին անդին, անտէր մնացած գիրքերը մտածել կուտային խեղճ մանուկներուն վրայ. ամէն տարի այս ատեն ուրախ զուարթ կուդային դպրոց, այս սըրահը լիք կ'ըլլար իրենց աղմուկով, եռանդով, ո՞ւր էին հիմակ, ամէն մէկը կծկուած իր հրդեհքին ներքեւ ու վախէն եւ սարսափէն դողահար..։

Թէեւ մեզ կերակուր ղրկեցին, բայց ախորժակ չունէինք, անշարժ եւ լուռ կեցած էինք եւ իրարու երես անգամ չէինք նայեր։ Եկեղեցին մեր քովն էր. ժամը 9ին հարսեր ու աղջիկներ մտան եկեղեցի. երեկոյեան աղօթքները եւ ժամասացութիւնը իրենք կը կատարէին եւ ահա սկսան միաձայն ըսել «Տէր ողորմեա»ն։ Խորապէս ազդուեցանք եւ դալարուած մնացինք՝ մինչ անոնց ձայնը կը հասնէր մեզի։ « Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն եւ մեր ազգին ազատութիւն»։ Մեր ամէնուս աչքերէն արցունք կը հոսէր եւ կը տանջուէինք, լսելով կանացի ձայները, որ աղօթքը վերջացնելէ ետքը միաբերան կը գոչէին.

— Տէր Աստուած, Տէր ամենակալ, մեր հոգիները առ, ասոնք ազատէ»։

— Տէր Աստուած, Տէր ամենակալ, մեր հոգիները առ, ասոնք ազատէ »։

ԶԱՊԻՒԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

եւ որ գլխաւորն է ամէնէն առաջին պայմանն է ներկայանում մեր ազգապահպանման նպատակի ։

Միաժամանակ զգում եմ եւ խորապէս համոզուած եմ, որ այդ նպատակի իրագործման ամենամեծ պարտականութիւնը եւ ցոհողութիւնը ընկնում է հայ մտքի ու արուեստի, հետեւաբար եւ հայ մտաւորականի եւ արուեստագէտի վրայ։

Ես լիովին հաւատացած եմ, որ մեր մշակոյթըն ու լեզուն մեր Երկրից դուրս մեզ պիտի փրկեն օտարացումից, ձուլումից եւ ուծացումից, մինչեւ մեր վերջնական կենդրոնացումը եւ հաստատումը մեր Մայր հողի վրայ, Մայր հայրենիքում»։

Ներկաները մեկնեցան խոր գոհունակութեամբ ։— Շ. Սեւան

թեանց մնացորդներուն։ Պուլկարիան ամէնէն կարծր ընկոյզն է աշխարհակալներու ծրագրին մէջ»։

★ Սթալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ, Վառնայի քաղաքապետական խորհուրդը որոշեց քաղաքին անունը փոխել, կոչելով Սթալին։ (Վառնա 80.000 բնակիչ ունի)։

ԼԵՀԵՐՆ ԱԼ ԴԱՏ ՄԸ ՍԱՐՔԵՑԻՆ

Ուրբաթ օր Վրոցլաւի (Նախկին Պրեսլաւ) մէջ սկսան լեհական կառավարութեան սարքած դատը՝ չորս Ֆրանսացիներու եւ երկու Լեհ ուսանողներու դէմ որոնք ամբաստանուած են «լրտեսութեամբ եւ վնասարարութեամբ, խորտակելու համար Լեհաստանի ճարտարագործական կարողութիւնը եւ պաշտպանութեան միջոցները»։

Չորս Ֆրանսացիները, որոնց մէկը օրիորդ է, ձերբակալուած էին անցեալ մարտին։ Ամբաստանագրին ընթերցումէն վերջ, որուն կարգ մը մասերը ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի թարգմանուեցան, սկսաւ հարցաքննութիւնը ամբաստանեալ Պազիլ Պուքիսովի, Ռուս մը որ յետոյ ֆրանսական հպատակ եղած է։ Ամբաստանեալը խոստովանեցաւ թէ 1948 Մայիսին մտած է գաղտնի տեղեկութեանց սպասարկութեան մը մէջ որուն վարիչն էր Վարշաւայի ֆրանսական դեսպանատան նախկին զինուորական կցորդը, հրամանատար Ալֆրէտ, այլ անուամբ Մէռէ։ Ցետոյ պատմեց թէ անոր հրամաններուն վրայ, զինուորական տեղեկութիւններ քաղած է մասնաւորապէս Ֆրաքովիոյ զօրքին եւ օդակայաններու մասին, թէ քանիցս գաղտնի լուրեր փոխադրած է Վրոցլաւէն Վարշաւա, Ֆրանսայի դիւանագիտական պայուսակով ։

Ուրիշ զարմանազան պատմութիւններէ վերջ, Պուքիսով ծանրապէս մեղադրեց իրեն հետ ամբաստանուած կալանաւորներէն երեքը, իբրեւ լրտես։ Ամբաստանեց նաեւ Վարշաւայի ֆրանսական փոխ-հիւպատոսը, Պ. Պուաթ, որ նոյնպէս ձերբակալուած է։

Ամբաստանեալին հարցաքննութենէն եւ ուրիշ գործողութիւններէ վերջ, որոնք տեւեցին հինգ ժամ, դատավարութիւնը շարունակուեցաւ դռնփակ։ Զինուորական ատեանը մերժեց որ ֆրանսական դեսպանատան քարտուղարը ,չփում ունենայ ամբաստանեալներուն հետ, հարցաքննութենէն առաջ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով վարչապետին, անոր հաղորդեց իրենց վերջին համագումարին որոշումները։ Կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ «վերջնագիր տուած չեն, բայց վերջնագիր մը ստացած են իրենց կուսակցութենէն»։ Վարչապետը պիտի պատասխանէ տարեգլուխէն առաջ ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ համայնավար առաջնորդը, Մաօ Ցէ Թունկ, Մոսկուա հասաւ Դեկտ. 16ին, ընդունուելով Պ. Մոլոթովի, մարաջախտ Բուլկանինի եւ ուրիշ երեւելիներու կողմէ։ Իրեն կ՚ընկերանար համայնավար Չինաստանի խորհրդային դեսպանը։ Մաօ Ցէ Թունկ ճառ մը խօսելով կայարանին մէջ, յայտարարեց.— «Տարիներէ ի վեր խորհրդային կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը քանիցս օգնութիւն ընծայեցին չինացի ժողովուրդին ազատագրութեան դատին։ Երբեք պիտի չմոռնանք այդ բարեկամութիւնը»։ Իր ժամանումէն անմիջապէս վերջը Չինաստանի կարմիր վարիչը ընդունուեցաւ Սթալինի կողմէ ։

ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱԴԷՊ մը ծագեցաւ արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ, երբ համայնավար կուսակցապետը, Մաքս Ռայման, յայտարարեց թէ ներկայ կառավարութիւնը «խամաճիկ մըն է որ պիտի քշուի ժողովուրդին կողմէ»։ Միջադէպը հետեւանք էր վերազինման մասին կատարուած վիճաբանութեան մը։ Համայնավար ներկայացուցիչը առաջարկեց որ խորհրդարանը «արգիլէ վերազինման որեւէ յանձնառութիւն արեւմտեան պետութեանց հետ»։ Խորհրդարանը մերժեց քուէարկել բանաձեւը։— Միջադէպ մըն ալ Միւնիխի երեսփ. ժողովին մէջ պատահեցաւ։ Տասնըհինգ ընկերվարական երեսփոխաններ, դժգոհ մնացած ըլլալով աջակողմեան երեսփոխանի մը ճառէն, թոյլ չտուին որ ժողովէն ներս մտնէ, եւ ի վերջոյ սանդուղներէն վար գլորեցին զայն ։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ փոխադրուելէ անմիջապէս վերջ, Իսրայէլի վարչապետը, Պէն Կիւրիոն, յայտարարեց թէ պայմանաժամ սահմանած է մինչեւ Յունուար 1, Թէլ Ավիվ — Եաֆայէն նոր մայրաքաղաքը փոխադրելու համար ամբողջ կառավարական կազմը։ Միեւնոյն ատեն իր բնակարանը հրաւիրեց նախագահ Վայցմանը, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին ։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ, Կէրրի Տէյվիս, կը շարունակէ զբաղեցնել վարչական իշխանութիւնը։ Այս անգամ ալ որոշած է Գերմանիա երթալ քալելով, թէեւ Դաշնակիցները մերժած են անցագիր տալ։ Երէկ ճամբայ պիտի ելլէր Վէնսէնէն, կռնակի պայուսակով մը, չարժական անկողինով մը եւ իր դրամեքենայով ։

Պ. ՎԻՇԻՆՍԿԻ Մոսկուա վերադառնալէ առաջ նոր ճառ մը խօսելով Պերլինի մէջ, ըսաւ թէ առ այժմ նպատակայարմար չէ արեւելեան Գերմանիան առնել Կոմինֆորմի մէջ, եւ թէ Խ. Միութիւնը պիտի չձեռնարկէ գերման բանակ մը կազմելու եթէ զինեալ ուժ մը չհաստատուի արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ։ (Ուրիշ աղբիւրներ կը հաստատեն թէ բանակ մը կազմուած է արդէն արեւելեան Գերմանիոյ մէջ)։

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԸ պիտի չդադրի այս շաբթու, բայց կրճատումներու որոշումը ետ առնուած չէ տակաւին։

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ պատկերով «քարտ – փոստալ»ներ հրապարակ հանուած են։ Թղթատարական վարչութիւնը արգիլեց առաքումը ։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՑՈՒՑԱԿՏՐ

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով ։ Բացակաները նկատի կ՚առնուին ։

ՎԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբը սարքած է դասախօսութիւններու շարք մը։ Երկրորդ դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» ակումբը։ Կը դասախօսէ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՎՍԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները , նոյնպէս սանուհիները ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ.— Հերթական հանդիպումը՝ վաղը, երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկուցանող՝ ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ։ Նիւթը՝ «Հայ եւ վրացական յարաբերութիւնները» ։

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մավեանէ 4000 ֆրանք, իր ամուսնոյն մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.6030—Նոր շրջան թիւ 1441

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R. C. S 376.2??
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678–63
Mardi 20 Décembre 1949 Երեքշաբթի 20 ԴԵԿՏԵՄ.

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԲ ՈՒՐԻՇՆ Է ՈՐ ԿԸ ՎՃՌԷ

Արուեստագէտ — քննադատ Ժան Քասուէն եւ գրագէտ — բանաստեղծ Վէրքորէն վերջ, ահաւասիկ նոր դէմք մը որ կը ծառանայ բոլշեւիկեան համատիրութեան դէմ, հրաժարելով կուսակցութենէն :

Այս անգամ կին մըն է որ ձայն կը բարձրացնէ : Գործօն անդամ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան (միւս երկուքը աւելի շատ ուղեկիցներ էին, թէեւ նոյն դաւանանքին յարած) :

Նոր «բողոքական»ը կը կոչուի Էտիթ Թոմա, վիպագիր եւ լրագրող : Հեղինակ բազմաթիւ գիրքերու : 1914էն ի վեր անդամ «Յեղափոխական Գրագէտներու եւ Արուեստագէտներու ընկերակցութեան» : Աշխատակից Փարիզի համայնավար թերթերուն, պատերազմէն առաջ թէ վերջը : Մասնակից Դիմադրական պայքարին, իսկ 1942էն ի վեր պաշտօնապէս անդամ համայնավար կուսակցութեան :

Դիմադրութեան շրջանին գրած է բանաստեղծութիւններ ալ, գաղտնի մամուլին մէջ, յետոյ նաեւ «Փարիզի Ազատագրութիւնը» : Եւ վերջապէս անդամ «Ֆրանսուհիներու Միութեան», որ նոյնպէս կը գտնուի համայնավարներու տիրապետութեան տակ :

Գրագէտ Ֆրանսուհին իր յուսախաբութիւնը եւ դառնութիւնը կը յայտնէ երկու յօդուածներով որոնք հրատարակուեցան ձախակողմեան — Դիմադրական — թերթի մը մէջ. (Combat, Դեկտեմբեր 16 եւ 17) :

Ինքն ալ կ'ըսէ ճիշդ այն ինչ որ միւս երկուքը եւ ուրիշ բազմաթիւ ձախակողմեան, բայց անկախ, իսկապէս յեղափոխական միտքեր :

Հանդարտ բայց հաստու շեշտով մը կը բողոքէ այն քաղաքականութեան դէմ որ կը ձգտի Մոսկուայէն թրծուած ամէն վճիռ եւ ուղեցոյց պարտադրել իբրեւ սրբութիւն սրբոց : Իբրեւ անվիճելի հրաման եւ անվերաքննելի պատգամ : Առանց երկրի, ազգի, միջավայրի խտրութեան :

Ինչպէս կ'երեւայ իր բացատրութիւններէն, Տիկինը երկար ատեն համակերպեր է պարտադրուած լռութեան, յուսալով թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վարիչները պիտի սթափին, պիտի ըմբռնեն թէ «սխալ է իրենց բռնած ճամբան» :

Մանաւանդ որ, իրենց դիմացն ունին «վիճաբանութեան, քննական մտքի վարժուած ժողովուրդ մը» : Ֆրանսացին «չի գոհանար մթին բանաձեւերով եւ նշանախօսքերով, կը մերժէ պատկերապաշտութիւնը՝ իր ցարերով» :

Երկար համբերելէ վերջ, տիկինը կը տեսնէ որ հռչակաւոր ինքնաքննադատութիւնն ալ անզօր է : «Համայնավար մտաւորականը, նոյնիսկ իր արհեստին համար ուրիշ ճար չունի եթէ ոչ գլուխ ծռել ոչ թէ մեծամասնութեամբ տրուած որոշումներու, այլ ոմանց կողմէ պարտադրուած «դիկտատ»ներու (բացարձակ վճիռ, հրաման) :

Մինչ կը կարծէր թէ իւրաքանչիւր ժողովրդավար հանրապետութիւն իրաւունք ունի յեղափոխութիւն կատարել «համաձայն հասարակաց մեթոտի մը, բայց պահելով իր ինքնուրոյն անհատականութիւնը», Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ դէպքերը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսեն : Կը հաստատեն թէ կարեւորը ոչ թէ ընկերվարութիւն կառուցանել է իւրաքանչիւր երկրի մէջ, այլ «ամէն բանէ առաջ ծառայել Խ. Միութեան շահերուն» :

Եւ այսպէս ամէն տեղ կը սարքուին լրտեսութեան, դաւաճանութեան դատեր, որոնք իրարու կը նմանին : «Դաւաճան կը կոչուին անոնք որ համաձայն չեն» :

Կարգ մը վերլուծումներէ վերջ, ուր բացորոշապէս կը պարզուին համայնավարական մեթոտներուն սայթաքումները, պատմական ճշմարտութեան դէմ կատարուած կոպիտ շեղումները, Էտիթ Թոմա կարճ եւ նեղացուցիչ հարցումներ կ'ուղղէ իր նախկին ընկերներուն, պատասխանն ալ ինք տալով :

Ներկայացնենք այդ մասն ալ, որ կը բանայ բոլոր ծալքերը :

Հարցումը եւ պատասխանը տեղական հանգամանք չունին : Կը պատշաճին բոլոր այն ժողովուրդներուն որոնք ինկած են բոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐ

Ովասիսներ՝ կեանքի դաժան ու հրատոչոր անապատներուն մէջ, ուր կը մոռցուին գոնէ պահ մը ամենօրեայ տաղտուկները :

Մանուկը կ'ուզես ուրախացնել նուէրներով, դուն ալ մանուկ կը դառնաս այդ պահուն, անոր չափ հրճուելով :

Նուէրներ աջին ու ձախին : Անոնք ալ քեզ կը խաբեն պահ մը, հեռացնելով «վաղը» իր անհամար մտահոգութիւններով :

Ո՛րքան դաժան պիտի ըլլային տարուան 365 օրերը, եթէ չունենայինք «Կաղանդ պապա»ներու խաբկանքը կամ Ս. Ծնունդներու պատմութիւնը :

Ու սովորութիւններ, աւանդական ու գեղեցիկ կը զարդարեն սեղանդ եւ կը չէնցնեն տունդ :

Ջենք մոռցած անշուշտ մեր հին Կաղանդները եւ կ'աշխատինք եղած միջոցներով, նմանցնել նորը անոնց :

Պէտք չէ մոռնանք նաեւ ուրիշ կարգ մը նուիրականութիւններ որոնք համ կուտան Կաղանդներուն եւ մեր սիրտն ալ, խիղճն ալ ներդաշնակ կը պահեն օրուան ուրախութեանց :

Կը յիշէք անշուշտ որ ձեր երբեմնի սեղաններուն շուրջ պանդուխտներ, անտուն, անտիրական հիւրեր կ'ունենայիք : Անոնց դգալ մը անուշապուր կերցնելը ճիտի պարտք էր :

Այսօր եթէ չունինք այդ ձեւի հիւրասիրութիւններ, ունինք տարբեր առիթներ, մեր սեղանէն բաժին հանելու զրկուածին :

Ահա Հանգստեան Տունը իր ծերունիներով : Անոնց Կաղանդի սեղանը ո՞վ պիտի չուզէր զարդարել :

Ահա Կապոյտ Խաչը իր Բարենպատակ Վաճառքով : Պարտականութիւն չէ՞ մեր պտուղներէն բաժին հանել, չքաւոր մանուկին կամ հիւանդ հայրենակցի մը :

Ջունի՞նք զոյգ որբանոցնե՛ր եւ չե՞նք կրնար Կաղանդի ծառի մը շուքին տակ հաւաքել բախտին անժառանգները :

Այո, գիտեմ որ չկան հին առումով եւ երբեմնի ըմբռնումով «աղա — բարերարներ» : Բայց կան սիրտի տէր հայրենակիցներ որոնց քսակը եթէ շատ լեցուն չէ, գոնէ միշտ բա՛ց է որեւէ գեղեցիկ գործի համար :

ՍՕՍԻ

ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Դեկտ. 19 թուականով.— Զինուորական ուժեր այս առտու գրաւեցին քաղաքը, անթելի կայանը : Պաշարուած են վարչապետին, սպայակոյտին եւ կառավարութեան կեդրոնները : Կռիւներ տեղի կ'ունենան : Բանակին հրամանատարը, զօր. Սամի Հինաուի ձերբակալուեցաւ իր ազգականին՝ Ասատ Թալասի հետ (ընդհ. քարտուղար արտաքին նախարարութեան) :

ԽՄԲ.— Երրորդ յեղաշրջումն է այս, Մարտ 30էն ի վեր :

ՄԻՍԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ մասին կարգ մը հրամանագիրներ հրատարակուեցան : Ամբողջովին ազատ է խոզի, ոչխարի եւ ձիու միսերուն վաճառումը, իսկ եզան եւ հորթի միսերէն միայն aloyau կոչուած ընտիր կտորներուն վաճառումը ազատ է, միւս կտորները ենթակայ են սահմանուած գիներուն :

ԲԵԼՃԻԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ջախջախուեցաւ կիրակի օր, Պուռժէի օդակայանին մօտ, Օլնէ սու Պուա : Ութ ուղեւորներ այրեցան : Օդանաւը (Սաբենա) կը բանէր Պրիւսէլի եւ Փարիզի միջեւ :

ՀԱԿԱՍԹԱԼԻՆԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ Պերլինի մէջ, պայքարելու համար թէ արեւմուտքի եւ թէ արեւելքի դէմ :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովի 239 եւ տեղական խորհուրդներու 955 անդամներուն ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, միակ ցանկի մը վրայ զոր հրապարակ հանած էր Հայրենասիրական ճակատը : Քուէարկուներուն թիւն էր մօտ 4.500.000 :

1950Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ քննութիւնը սկսաւ երէկ, երկուշաբթի, Ազգ. ժողովին մէջ : Բացը ոչ թէ 23 միլիառ, այլ 109 միլիառ ֆրանք է : Վարչապետը պահանջած է որ առաջ քուէարկել հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը, այլապէս պիտի դժուարանայ դահլիճին դիրքը :

Մաօ Ցէ Թունկ եւ Սթալին

ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿՈՐՈՁԱՆ Ծ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օրէն ի վեր Մոսկուա կը գտնուի Չինաստանի բոլշեւիկեան հանրապետութեան նախագահը, Մաօ Ցէ Թունկ, որ պիտի մասնակցի նաեւ Սթալինի ծննդեան 70ամեակի տօնակատարութեանց :

Միջազգային մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս այցելութեան : Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Մաօ Ցէ Թունկ եւ Սթալին ծրագիրներ կ'որոշեն, համայնավարական շարժումը յառաջ մղելու համար դէպի հարաւ, մինչեւ Հնդկաչին եւ աւելի անդին :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, բարեկամութեան նոր դաշինք մը պիտի կնքուի երկու երկիրներուն միջեւ : Բայց շատ աւելի կարեւոր են ապագայ ծրագիրներու մասին կատարուած բանակցութիւնները, որոնց գլխաւոր նիւթերն են.—

1.— Չինաստանի կարմիր բանակներուն ապագայ շարժումները, հիմա որ գրեթէ ամբողջ Չինաստանը ինկած է : Կը կարծուի թէ առ այժմ մէկդի դնելով Ֆորմոզան, որ ազգայնական կառավարութեան նոր կեդրոնն է, կարմիր բանակները յառաջ պիտի քալեն դէպի հարաւ : Այդ պարագային ծանրապէս պիտի վտանգուին Հնդկաչինը, Պիրմանիան եւ Մալայեան կղզիները, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին :

2.— Խ. Միութեան աջակցութիւնը Չինաստանի, համայնավարական բարենորոգումներու համար :

3.— Չինաստանի յարաբերութիւնները արտաքին աշխարհին հետ, երբ Անգլիա եւ ուրիշ պետութիւններ ճանչնան Մաօ Ցէ Թունկի կառավարութիւնը :

Խ. Միութեան եւ Չինաստանի միջեւ ալ դժուարութիւններ կան : Օրինակ՝ Մանչուրեան կը գտնուի Մոսկուայի թեւարկութեան տակ, եւ մեծ քանակութեամբ ուտեստ կը ճարէ անոր : Երբ նոր Չինաստանը պայքար կը մղէ օտար տիրապետութեան դէմ, պատճառ չկայ որ ռուսական ազդեցութեան տակ ձգէ Մանչուրեան :

Երկու երկիրներուն յարաբերութեանց այս խնդիրը մեծապէս կախում ունի Խ. Միութեան ընծայելիք աջակցութենէն :

Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը ի վիճակի չէ տնտեսապէս օգնելու Չինաստանի : Այդ պարագային Մաօ Ցէ Թունկ պիտի հարկադրուի դիմել արեւմտեան պետութեանց, ինչպէս ըրաւ Թիթօ :

Ամէն պարագայի մէջ, շատ ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ կացութիւնը պարզուի նոր Չինաստանի մէջ :

★ Կարգ մը թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Մաօ Ցէ Թունկ միասին տարած է 15 վակոն նուէր, Սթալինի ծննդեան տարեդարձին առթիւ :

Միշտ «կը խոստովանին»

Վարշաւայէն հաղորդուած տեղեկութեանց համաձայն, Վրոցլաւի Ֆրանսական հիւպատոսարանին մեքենագրուհին, Օր. Իվոն Պասալէռ, նոյնպէս խոստովանած է իր յանցանքը :

Ահաւասիկ հեռագրին ամփոփումը.— Օրիորդը խոստովանեցաւ թէ տեղեկութիւններ կը հաւաքէր Լեհաստանի պետական եւ զինուորական գաղտնիքներու մասին եւ Փարիզ կը ղրկէր Վարշաւայի Ֆրանսական դեսպանատան միջոցաւ : Լրտեսական կազմակերպութեան պետն էր Մարսիալ Պուաթ, Վարշաւայի Ֆրանսական դեր — հիւպատոսը : Երբ հարցուցին թէ Լեհաստանի մէջ լրտեսութիւն կը կատարէ՞ր դեսպանատան զինուորական կցորդը, զօր. Ժոռժ Թիսիէ, ամբաստանեալը անմիջապէս պատասխանեց.— «Զօրավարը մեռած է» :

Օրիորդը նախապէս ըսած էր թէ Լեհաստան ղրկուեցաւ 1947 Յունիսին, Ֆրանսական գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ, բայց մերժեց ճշդել անոր բուն անունը : Երբ հարցուցին թէ որեւէ պաշտօն վարա՞ծ է Փարիզի հակալրտեսական սպասարկութեան մէջ, մերժեց պատասխանել : Բայց խոստովանեցաւ թէ ատրճանակ մը եւ փամփուշտ ունի : Հաստատեց նաեւ թէ Վրոցլաւի նախկին հիւպատոսը, Կի Մոնժ, գիտէր իր բուն պաշտօնը իբրեւ գաղտնի գործակալ :

Զինուորական ատեանին նախագահը հարցուց.— Կը կարծէ՞ք թէ Ֆրանսական լրտեսութեան ցանց մը կայ Լեհաստանի մէջ : Ամբաստանեալը «այո» պատասխանեց :

Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Եան Քիւպիաք, Ֆրանսածին Լեհ մը, նոյնպէս խոստովանեցաւ թէ գաղտնի տեղեկութիւններ կը հաւաքէր, Վարշաւայի Ֆրանսական դեսպանատան հաղորդելու համար : Իր խոստովանութիւնները տեւեցին երկու ժամ :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄՈՒԱՑ ՑԱՆԵՆՔ ՍԵՐՄԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք»ի հարցարանին պատասխանած է նաեւ Համաստեղ, երկար տեսութեամբ մը, եւ վերի խորագրով: Կը հրատարակենք հիմնական մասերը.—

... Հայ մանուկը այնքան գիտէ հայկականը, որքան իր տան աշխարհն է: Եթէ ան հայ դպրոց կ'երթայ շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ, իր ծնողքին փափաքին գոհացում տուած ըլլալու համար է: Եթէ տան մէջ հիւր ըլլայ, ինչքան ալ հետաքրքրական ըլլայ զրոյցը, ան արդէն քաշուած է անկիւն մը՝ բէտիօյին մօտիկ ընելու եւ կամ առանձին ըլլալու համար:

Հայ դպրոցին մէջ ան կը սորվի մի քիչ հայերէն, ծնողքն ալ պարծանքով կը խօսի որ իր զաւակը գիտէ հայերէն գրել կամ կարդալ, բայց նոյն ծնողքը երբեք չի տեսներ, որ իր հայերէնագէտ զաւակը հետաքրքրութիւն ցոյց տայ կամ փնտռէ կարդալու հայ թերթ մը եւ կամ գիրք մը, ըսենք՝ կարդայ Ահարոնեան մը եւ կամ Զոհրապ մը այնպէս, ինչպէս ան կը փնտռէ կարդալ Լուիզ Ալքոթ մը եւ կամ Դիքընս մը:

Եթէ օր մը փորձէ ան կարդալ Ահարոնեանը, նոյնիսկ ինքզինք խորթ պիտի գտնէ եւ պիտի չկրնայ ըմբռնել այն շունչը, որ կուգայ մեր հայրենիքէն, մեր հողէն եւ մեր կեանքէն: Մեր կաղ ու կէս հայերէն գիտող կամ չգիտցող սերունդը յաճախ կը խուսափի մօտենալ հայերէնէ եղած թարգմանութիւններուն: Հայ լեզուն անշուշտ կարեւոր միջոց է հայ սերունդը մօտ ու ջերմ պահելու, բայց կը կարծէ՞ք որ նոյն սերունդը, որ այժմ կը հասնի տասնեակ հազարներու, կը փնտռէ կարդալու այն թերթերը՝ որոնք իրենց համար կը հրատարակուին անգլերէն լեզուով: Ձեմ ուզեր ըսել, որ «Հայրենիք Ուիքլի» եւ մանաւանդ շատ կարեւոր «Արմինիըն Րիվիւ»ի տարածումը շատ խեղճ սահմաններուն մէջ է: Մեր աշխատանքները ինչքան ալ պակասաւոր ըլլան, եւ սակայն կայ շատ կարեւոր պակաս մը, զոր մեր ուժերէն վեր է լեցնել:

Ձէ, իր բախտին չէ կարելի ձգել Նոր սերունդը: Մենք այնքան փոքր ենք թուով, որ որեւէ կորուստ մեզի համար վնաս է եւ միշտ ալ կը ջանանք բան մը փրկել: Ահա թէ ինչո՞ւ մեր գաղութներուն եռեւէն հասած են մեր մամուլը, մեր եկեղեցին, մեր կուսակցութիւնները, մեր միութիւնները եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ մեր խեղճ հայ դըպրոցները:

Մեր հայ դպրոցները մի քանի բացառութիւններով, շատ խեղճ են, ձգուած պատահականութեան եւ կամ հերթական պարտականութեան: Ցաւսահատականը այն է, որ պատանիին սորված հայերէնը բաւարար չէ ջերմանալու համար այն օճախով, որուն մենք հայկական մշակոյթ կամ ոգի անունը կուտանք:

Ենթադրենք, որ շատ մեծ զոհաբերութիւններով ունեցանք երկրորդական վարժարան մը, ինչո՞ւ չէ, քանի որ Հրեաները ունին: Ամերիկայի մէջ Հրեաներու թիւը կը հասնի մի քանի միլիոնի: Հրեայ դպրոցը աւարտողի մը համար արդէն աշխատանք կայ եւ ապարէզ հրեայ դաշտին մէջ: Այդ դաշտին մէջ կ'ապրին հրեայ գրագէտը, վարժապետը, խախամը, երգիչը՝ դերասանը: Եւ հրեայ դպրոցը այնքան հարուստ է եւ ճոխ, որ ան իր աշակերտը կը պատրաստէ նաեւ ամերիկեան կեանքին համար: Մենք Հրեաները չենք կրնար օրինակ բերել, որովհետեւ անոնք խոր հաւատք ունին իրենց ցեղային արժէքներուն վրայ եւ մեծ է անոնց նիւթական զոհաբերութիւնը: Աղքատ հոգիով հայ հարուստը, տեսնես, իր դրամը օտար ժողովարանի մը կտակեր է եւ կամ շատ շատ եկեղեցի մը շինած է:

Այժմ Հրեաները գաղութներու մէջ աւելի ուժեղ պիտի պահեն իրենց ցեղային նկարագիրը, քանի որ ստեղծեցին իրենց երկիրը եւ ազատ կապ կը պահեն անոր հետ: Եթէ մեր գաղութներն ալ ազատ կապ ունենային մեր երկրին հետ, մենք շատ աւելին պիտի չահէինք:

Մեր հեռացած սերունդը մեր երկրին մէջ է, որ պիտի տեսնէ իրականութիւնը եւ պիտի ըմբռնէ իր երկրի մշակոյթը՝ եթէ ան ուզէ երթալ այցելութեան մը համար միայն:

Ամերիկահայ այս դժուար պայմաններուն մէջ պէտք է աշխատիլ փրկել բան մը: Այդ ճիգն է որ կ'ընեն կազմակերպութիւնները, միութիւնները եւ մասամբ եկեղեցին, եւ սակայն այդ ճիգին մէջ կը պակսին հաւատքը եւ խանդավառութիւնը: Արդեօք անոր համա՞ր, որ արդիւնքը քաջալերական չէ:

Առաջնորդարանի համար, ամերիկահայ դըպրոցը տեսակ մը փոշոտած հարց է եւ կարեւոր հարց է Նիւ Եորքի մէջ կառուցանել մէկ միլիոն տոլարի արժէքով եկեղեցի մը: Մարսէյլի փառաւոր եկեղեցին գաղութի կեանքին մէջ ոչինչ փոխեց, մանաւանդ այն ժամանակ, երբ գաղութը քուրջերու մէջ փաթաթուած էր, եւ հայ մանուկները փողոցները ինկած'էին:

Հայ Օգն. Միութիւնը կը հասնի Սուրիոյ եւ Յունաստանի գաղութի կարիքներուն եւ առաւելապէս դպրոցներուն: Նոյն Հայ Օգնութեան Միութիւնը Ամերիկայի մէջ, դժուարութեան մէջ է հայ աշակերտներ ճարելու: Նոր սերունդին համար հայ դպրոցը գրաւիչ ոչինչ ունի՝ եթէ ծնողքին պարտադրութիւնը չըլլայ: Ուսուցիչներուն խեղճ կը վճարուի եւ որեւէ ուսուցիչ հրաշք չի կրնար գործել շաբաթական մէկ դաս տալով:

Ուսուցչութիւնը առանձին գիտութիւն է եւ ոեւէ հայերէն գիտցող ուսուցիչ չէ: Ուսուցիչը կարեւոր է Նոր սերունդին՝ հայ դպրոցը գրաւիչ դարձնելու համար: Ան ձեռնահաս պէտք է ըլլայ մանկավարժական հաճելի մէթոտով տալու հայ լեզուն՝ անոր հետ խառնելով հայ երգը եւ պարը: Մեր պարտէզին ծաղիկները պէտք է գրաւիչ ըլլան իրենց գոյներով եւ հոտերով, որ կարենանք մեր Նոր սերունդը ներս առնել ցանկապատէն:

Դրամական զոհաբերութիւնը, որ էն անհրաժեշտն է, կապուած է հաւատքին հետ. դրամականին հետ սերտօրէն կապուած է, երբ ուզենք կազմակերպել եւ առանձին մտահոգութիւն դնել մեր Նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւն տալու շարժման մէջ: Դրամականին հետ գործ ունի երբ ուզենք հայկական կեդրոնները դարձնել Նոր սերունդի համար տեսակ մը լսարան – ճեմարան, ուր տրուի ճաշակը մեր պատմութեան, մեր գրականութեան, մեր ճարտարապետութեան, վերջապէս մեր մշակութային արժէքներուն: Նոյնպէս դրամականին հետ կապուած է երբ ուզենք Հայաստան Քէմփին մէջ հաստատել ամառնային դասընթացքներ երկսեռ Նոր սերունդին համար, մանաւանդ որ Ամերիկեան դպրոցի հայ ուսանողութիւնը շատ բան չունի ընելիք ամառուան երեք ամիսներու ընթացքին:

Երեք ամիսներու շրջանին մէջ հայ ուսանողը ամէն օր պիտի լսէ, պիտի զգայ, պիտի մտածէ եւ շնչէ հայկական մթնոլորտը՝ շաղուած մեր պատմութեան եւ մեր արժէքներուն հետ:

Ձմեռ ժամանակ կարեւոր կեդրոններուն մէջ պէտք է տալ մշակութային ձեռնարկներ եւ գործ յանձնել Նոր սերունդին, որ երթայ պրպտէ, սորվի, ու դասախօսութիւններ կարդայ:

Ամերիկահայութիւնը միշտ ալ քաջալերած է ազգային ձեռնարկները. ան պիտի քաջալերէ նաեւ հայ դպրոցները կազմակերպելու լուրջ աշխատանքը, որովհետեւ հայ ծնողքը ամէն բանէ աւելի իր զաւկին մէջ կ'ուզէ տեսնել Հայը:

Մեր հայ սերմնացանը երբ արտ կ'երթայ սերմի զոգնոցով, բուռը աւելի լեցուն կը բանէ: Ան գիտէ որ սերմերէն մաս մը պիտի փճանայ քարերուն տակ, մաս մը թռչուններն ու մուկերը պիտի տանին, մաս մը արեւէն պիտի խանձի: Ան կը ցանէ նաեւ այդ բոլորին համար: Մենք նոյն առատութեամբ պիտի նետենք այդ սերմերը: Ինչքան ալ փճանան անոնք, պիտի տեսնենք որ սերմերուն կարեւոր մէկ մասը ինկած է բեղմնաւոր հոգիներու մէջ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Մխիթարեան Միաբանութեան ծագումի մասին

Անցեալ մայիսին Բարգէն Գավէգեան, իբրեւ Մխիթարեան նախկին աշակերտ, ուզելով իր կարգին սիրոյ եւ երախտագիտութեան տուրքը բերել Մխիթար Աբբահօր մահուան երկուհարիւրամեայ յոբելեանին տօնակատարութեանց, խանդավառ յօդուածաշարք մը գրած էր «Ցառաջ»ին մէջ: Քանի մը խօսք ալ ըսած էր Վիէննացիներու բաժանման մասին: Հոն բացատրութիւններ ալ կային Մելքոնեան Աբբահօր նկատմամբ, իբր «խստաբարոյ, կամապաշտ, ինքնիշխան, անհնարոյ, ոխակալ» եւն.:

Գ. Բարգէն եւ առած էր այդ խօսքերը «Ցառաջ»ի հետագայ թիւի մը մէջ, ըսելով.— «Այդ օրերու պատմութեան ինէ աւելի տեղեակ շրջանակներէ բարի եղած էին յայտնելու ինծի որ ըրած յիշատակութիւնս անհարազատ է եւ տուած բացատրութիւնս միակողմանի, անհամապատասխան իրական եւ հիմնական պատճառներուն» տես «Ցառաջ», (Մայիս 8, Թիւ 1277): Ուստի իբրեւ անկեղծ նկարագրի տէր մարդ՝ իր նախկին գրութիւնը սրբագրած էր, առանց սակայն վիրաւորելու մէկը:

Ասոր վրայ Վիէննայի Միաբանութենէն, Հ. Վահան Վ. Ինգլիզեան, զայրացած հրապարակ իջած էր աւելի քան հազար վաւերաթուղթերու դէզով, որոնցմէ երկուքը —անշուշտ իբր առաջնակարգ վաւերաթուղթեր — հրատարակեց նոյն «Ցառաջ»ի մէջ (Հոկտեմբեր 4 եւ 6):

Ձեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ Հ. Ինգլիզեան իր տարփողած հազար վաւերաթուղթերու մէջէն տըկարներն ու աննպաստները հրապարակ հանած է: Ցամքած ակէ կարելի՞ է ջուր առնել: Հրատարակած երկու վաւերագիրները երկու ամբաստանագիրներ են, ստորագրուած Մելքոնեան Աբբահօր դէմ ապստամբող կրօնաւորներէ, որոնք այնքան առաջ դացած իրենց ըմբոստութեան մէջ՝ որ հակառակ եկեղեցական ու վանական օրէնքի, բռնութեամբ վար առեր են իրենց Աբբան, այնպէս ինչպէս կ'ընեն այսօր երկաթէ վարագոյրին ետեւ դտնուողները: Այդպէս իրենց յանցապարտ արարքը արդարացնելու կամ կանխելու համար, անխղճօրէն կ'ամբաստանեն արդարը:

Ընթերցողները կ'ըմբռնեն անշուշտ որ նման վաւերաթուղթ մը զուրկ է ոեւէ արժէքէ եւ ստուգիւ այնպէս կը դատէ Վենետիկի պատրիարքը որուն ուղղուած էր այդ թուղթը: Եւ փոխանակ պաշտօնանկ ընելու Մելքոնեան Աբբահայրը, Վենետիկի Հասարակապետութեան գինուորական [illegible] մաններէն դուրս վտարել կուտայ ապստամբներու պետերը Հ. Աստուածատուր Բաբիկեան (Վիէննացւոց հիմնադիրը), եւ անոր աջ բազուկը Հ. Մինաս Գասպարեան, կրօնաւորական զգեստէ եւ պատարագէ զրկելով: Գէթ այսչափը կը կարդանք Հ. Ինգլիզեանի յօդուածներուն մէջ, եւ նախապէս հրատարակուած Հ. Սարգիս Թէոդորեանի գրած Մուրատեան եւ Հայկազեան վարժարաններու պատմութեան մէջ եւ նոյնիսկ Վիէննական Հայրերու «Ցուշարձան» ժողովածոյին մէջ: Ուրիշ ամէն մանրամասնութիւններ Մխիթարեաններու դիւաններէն պէտք է սպասել:

Եթէ այս տխուր կարգադրութիւնը, ինքը Մելքոնեան Աբբան ընել տուած ըլլար, անոր «անհերող վրէժխնդրութեան, հոգիին պիտի վերագրուէր», ընդհակառակն ընողն է Վենետիկի պատրիարքը, եկեղեցական անկողմնակալ պետը, իրաւասու իշխանութեամբ ճոխացած որուն դիմեր են ապստամբները անոր արդարութեան վստահած:

Արդ, եթէ ես այսչափ կրնամ տրամաբանել, որուն կը համարիմ հաւան ըլլան ընթերցողներս, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Հ. Ինգլիզեան այսքան պարզ հետեւութիւն մը չէ կրցած նախատեսել եւ հրատարակութեան տուած է այդ երկու անզօր վաւերագրերը, զանոնք նկատած կամ ընտրած իբրեւ զօրաւորագոյնները իր հազար վաւերագրերէն:

Նոյն այս Ինգլիզեան վարդապետն էր որ ժամանակին ալ, անմեկնելի — չըսելու համար դիտումնաւոր — գիրք մը բանեց իբրեւ բոլորովին անգէտ եւ անտեղեակ կրկնելով Մխիթար Աբբահօր իր գրած գերմաներէն Վարքին մէջ (տպ. 1929), թէ առաջին անգամ ըլլալով Վիէննական Միաբանութիւնը կոչուած է Մխիթարեան, առանց ոեւէ ակնարկի կամ փաստի առկէ տարիներ առաջ այդ անուան շուրջ յարուցուած երկար վէճին:

Զարմի՞ւ էր իրեն որ պելճիքացի հայագէտ Մխլտէրմանս մը անմիջապէս հրապարակ իջնէր գրախօսելով Մխիթարի այդ նոր Վարքը, անդրադարձնէր իրեն.— «Mais ce n'est nullement l'avis des Mechitharistes de Venise. Le P. Dayan conteste formellement cette assertion dans le PAZMAVEB (Fév. 1930, p. 49):

Հ. Ինգլիզեանի համար լուրջ հարց կը թուի թէ Վիէննայի Աբբահայրը արքեպիսկոպոս է, եւ Վենետիկինը սոսկ Աբբահայր: Ի՞նչ կապ ունի ասիկա եւ ասոնց նման փաստեր, բուն պատճառներուն հետ: Նշանակալիցն ու հետաքրքրականը այն է որ ըմբոստներու պարագլուխներէն մին, Հ. Մինաս Գասպարեան բանը բանէն անցնելէ վերջ, Մելքոնեան Աբբահօր ցաւած սիրտը ամոքելու համար ըսեր է.— «Գերյարգելի Հայր, մի դիցէ ինչ ի սրտի վասն անցիցն անցելոց, որ ինչ եղեւն եղեւ». եւ շատ աւելի բարձրաբարբառ ուղղուած արտասուալից աչքերով առ Հ. Ցովհաննէս Թոմաճան, երբ մտադիր է եղեր սա Ս. Ղազար վերադառնալ, «Երանի քեզ Թովմաճան, եւ յոյժ բարւոք արարեր, զի եւ ես յոյժ զղջացայ եմ ի մէջ սոցա (Թրիէստացւոց)» (Բազմ. 1946, էջ 181):

Ի՞նչպէս մեկնել այս խղճի խայթը:

Ամէն պարագայի մէջ ծանօթ է այսօր ամէնուն որ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիրն է Մեծն Մխիթար Աբբահայր. անոր Մայր – Աթոռը, Սուրբ Ղազար, հարազատ յաջորդն ալ, այսօրուան սոսկ Աբբան. մինչ Վիէննական միաբանութեան առաջին հիմնադիրը, Հ. Աստուածատուր Բաբիկեան:

Կարծեմ այսչափն անդրադարձութիւն բաւական է Հ. Ինգլիզեանի երկու յօդուածներուն եւ գուցէ 998է աւելի վաւերաթուղթերուն համար ալ. քանի որ այս վերջինները նախընտրուելու պատիւը չեն ունեցած:

ՔՆՆԱՍԷՐ

ՄՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՑԱԾ ՕՐԵՐԻ ՇՂԹԱՆ (վէպ): Գրեց՝ Անդրէ Տ. Օհանեան: Թէհրան, 1949: Գին 1ուկէս տոլար: Հասցէ.— Youssefabard, Passage Lovlaguar No. 2, Tehran (Perse):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Եգիպտահայ թերթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Երեւանի մասին.—

Նոր բացուող փողոցները ունին 20, 30, 40 մեթր լայնութիւն։ Մեծ պողոտաներու ճիշդ մէջտեղէն կ'անցնին հանրակառքի զոյգ գիծեր, իսկ երկու կողմէն ելեկտրաքարշեր որոնց թիւը 20 է ներկայիս, մինչդեռ հանրակառքերու թիւը կը հասնի հարիւրի։ Այս վերջինները կ'երթեւեկեն տասը զանազան գիծերու վրայ, որոնց երկայնքին մօտաւորապէս իւրաքանչիւր 300 մեթրի վրայ կանգառներ (arrêt) կան։ Հանրակառքերն ունին կարմիր, կապոյտ եւ ճերմակ գոյներ, իսկ դուռները ինքնագործ կամ մեքենական կերպով կը բացուին ու կը գոցուին։ Վակոնավարները այրեր եւ կիներ են, տոմսերու գինը 30 կոպէկ, ելեկտրաքարշներու գինը 50 կոպէկ է։ Հանրակառքը եւ ելեկտրաքարշը մէկ գին ունին։ Ասոնցմէ զատ կան բազմաթիւ ինքնաշարժեր, բեռնակառքեր։

Քաղաքին լուսաւորութիւնը հոյակապ է։ Մայթերու վրայ բարձր սիւներու գագաթին վրայ զոյգ զոյգ լոյսեր դրուած են, իսկ կարգ մը փողոցներու մէջ լոյսերը զետեղուած են ճամբու մէջտեղը 8 — 10 մեթր բարձրութեան վրայ։ Սեւ, կարմիր, սրճագոյն, դեղին, կանանչ եւ կապոյտ տուֆ քարերով շինուած նորաշէն բնակարանները ու հիմնարկները շատ գեղեցիկ են։ Ամէն տուն օժտուած է ելեկտրականութեամբ, ռատիոյով եւ հեռաձայնով։

Երեւանի ու իր շրջակայ աւաններու գիրքը աքանչելի է եւ բնութիւնը հրաշագեղ։ Քաղաքի մէջէն ու շրջականերէն հինգ վեց մեծ ու փոքր գետեր կ'անցնին, որոնց վրայ կան բազմաթիւ կամուրջներ։ Ասոնց մէջ ամէնէն մեծն է նորաշէն «Յաղթանակի Կամուրջ»ը շուրջ հարիւր մեթր երկարութեամբ եւ 30—35 մեթր լայնութեամբ որ Երեւանը կը միացնէ Էջմիածնի ճամբուն։

Այս գծին վրայ առաջին աւանը Նոր Կիլիկեան է եւ հանրակառքով կարելի է Երեւանէն Էջմիածին երթալ (շուրջ 30 քիլոմեթր) ութ րոպէի վրճարելով։

Ամէն օր ժամը 5ին կը գոցուին Երեւանի բոլոր խանութները եւ հասարակութիւնը կը լեցուի քաղաքի հանրային հաստատութիւնները, թատրոնները, շարժանկարները ու պարտէզները։ Մայրաքաղաքի զանազան մասերուն մէջ կան քաղաքանի չափ ծառաստան պարտէզներ, որոնք ունին մանկական խաղավայրեր, օրօրոցներ, լողաւազան, ընթերցասրահներ հանգստի վայրեր, նաեւ բացօթեայ շարժանկարներ եւ թատրոններ։

Երեւանն ունի փոքր եւ սիրուն կենդանաբանական պարտէզ մը, թանգարան եւ Պանթէոն մը, ուր թաղուած են մեծամեծ մտաւորականներ, գործիչներ, առխողական օգնութեան կայաններ, հրշէջներու կայաններ։

Կաթողիկոսը որ Սեւ Ծովու եզերքը Սոչի, օդափոխութեան գացած էր երկու ամսուան համար, վերադարձած է կազդուրուած։

Վանքի Ճեմարանին մէջ ներկայիս իբրեւ գիշերօթիկ կ'ուսանին 60 աշակերտներ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Հայաստանի կառավարութիւնը որոշած է Հայաստանի հին մայրաքաղաք Դուինը վերածել քաղաքի։ Այդ նպատակով միացուցած են Վերին եւ Ներքին Դուինը, Նորաշէն եւ Արտաշատ գիւղերը։

ՅԱՑՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹԷՆ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Միշտ խանդավառութեամբ կը կարդամ «Յառաջ»ի հաղորդած տեղեկութիւնները Կապոյտ Խաչի գործունէութեան մասին։ Ես ալ կ'ուզէի խօսիլ մեր գաղութի մասին։

Վիէնի Կապոյտ Խաչը, որ կը գործէ աւելի քան 20 տարիէ ի վեր, 1932ին հաստատեց հայերէնի երեկոյեան դասընթացքներ։ Վերջին տասնեակ տարիներու ընթացքին ուսուցիչի պաշտօնը կատարած է, Հ. Կ. Տէրմոյեան, որուն կը պարտինք մենք նորահասներս մեր գիտցած հայերէնը։ Չեմ կրնար ուրանալ թէ ծնողքս ալ մեծ դեր կատարած է, հայերէն սորվելու համար յաճախ ստիպելով, խրատելով։ Ես ալ ծնողքիս հետ նոյն աշխատանքը կը տանիմ փոքր եղբօրս հայերէնի դաստիարակութեան համար։

Սիրելի «Յառաջ», շատ լաւ կ'ըմբռնեմ մեր մեծերուն մտահոգութիւնը։ Չէ՞ք կարծեր որ եթէ ամէն ծնողք օրական միայն կէս ժամ յատկացնէ իր փոքրիկներուն հայերէնի դասերուն, մեծապէս օգնած կ'ըլլայ նորահասներու փրկութեան։ Մենք ալ, Նոր Սերունդ, պարտաւոր ենք ամէն օր հայերէն խօսիլ մեր տարեկիցներուն հետ, միշտ յիշել որ հայ ծնած ենք եւ հայ պիտի մնանք։ Եթէ չենք կրնար մեր ծնողքներուն պէս ըլլալ, գոնէ հետաքրքրուինք, աշխատինք մեր կարողութեան չափով։ Օրինակ, երբ մեր մեծերը հանդէս մը կամ խնջոյք մը կը կազմակերպեն, պէտք է ներկայ ըլլանք առանց բացառութեան, ի հարկին գործնապէս աջակցինք, եղած առաջարկները չմերժենք, հոգ չէ թէ անփորձ ըլլանք։ Այս ձեւով ոչ միայն մեր մեծերուն գոհունակութիւն կը պատճառենք, այլեւ մեր սիրտն ալ հանգիստ կ'ըլլայ եւ կ'օգտուինք։

Ո՛րքան երախտապարտ ենք Տր. Կապոյտ Խաչին որ իր կարելին չէ խնայած, մեր մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար։

Անցեալ տարի Կ. Խ.ին ուսուցչուհին էր Օր. Արաքսի Աբրահամեան (Յունաստանէն), փորձառու մանկավարժ որ մեծապէս օգտակար եղաւ իր կազմակերպած մանկական հանդէսներով եւ կենդանի պատկերներով։ Այս տարի եւս յաջողութեամբ կազմակերպեցին հայերէնի դասերը, դասարաններ հաստատելով երեք կեդրոններուն մէջ։ Ուսուցչական պաշտօնը կը վարէ X որ ունի համալսարանական պատրաստութիւն, մանկավարժական փորձառութիւն եւ երգեհոնութեան մասնագիտութիւն։

Մեր երեք շրջաններն են.— Ա. Էսթրէյէն, ուր Ս. Մ. դպրոցը ունի 41 աշակերտներ, մանչ եւ աղջիկ, Բ. «Համօ Օհանջանեան» ակումբ, 48 աշակերտ — աշակերտուհիներով, Գ. Լաֆայէթ փողոցի (No. 150) դասարանը 22 աշակերտ — աշակերտուհիներով։ Ամէն շրջան դասեր կուտայ շաբաթը երկու անգամ։ Ուսուցիչը Հուէկս ժամուան մէջ կը կատարէ դասաւանդութիւնները։ Իւրաքանչիւր շրջան ունի հինգ բաժին։

Այս տարի աշակերտները շատ սիրով կը յաճախեն հայերէն դասերուն, մանաւանդ որ փոքրիկները եւ մեծերը կը սորվին նաեւ մանկական եւ ազգային երգեր, իսկ սանուհիներուն համար անցեալ Մայիսէն ի վեր «Արաքս» երկսեռ երգչախումբը կազմուած է։ Փորձերուն հետեւելով կը սորվին ազգային երգեր միաձայն եւ բազմաձայն։ Մոռցայ ըսել թէ չորրորդ տարին է որ բոլորովին ձրի դաս կը տրուի աշակերտներուն։ Անցեալ տարի եւ առաջին տարին գիրքերն անգամ ձրի տրուեցան։

Շնորհիւ Կապոյտ Խաչին աշխատանքին եւ վայելած համակրանքին գաղութին կողմէ որեւէ ձեռնարկ առատաձեռնօրէն կը վարձատրուի։

Կապոյտ Խաչը կը զբաղի նաեւ հիւանդներով, չքաւորներով։ Ուրեմն գնահատելի գործ է որ կը կատարեն մեր մայրերը։ Սիրելի սանուհի ընկերուհիներ, մեր պարտականութիւնը չէ՞ քիչ մը թեթեւցնել անոնց գործը։ Վարչական գործերն ալ շատ լաւ կ'ընթանան։ Ատենապետուհին, Տիկին Ե. Նալպանտեան, ամէն տեղ է, հակառակ իր յոգնութեան։ Օրինակ առնենք բոլորէն։

ԱՆԺԵԼ

ՈՂՋԵՐԹԻ ԳԻՆԵՁՕՆ

ԼԻՈՆ.— Դեկտ. 9ին, ուրբաթ իրիկուն Յոյներու ծանօթ սրահին մէջ, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն գինեձօն մը սարքած էր ի պատիւ ընկեր Տիգրան Չիթճեանի, իր Ամերիկա վերադարձին առթիւ։

Երեկոյթին բացումը կատարեց ընկեր Ս. Փողհարեան, յետոյ օրուան սեղանապետ ընտրուեցաւ մեզմէ անբաժան Կ. Խրիմեանը։ Տեղի ունեցան բազմազան երգեր ու արտասանութիւններ, ընկերներու եւ Նոր Սերունդի անդամներու կողմէ։

Այս առթիւ խօսք տրուեցաւ բազմաթիւ ընկերներու որոնք ողջերթի իրենց մաղթանքին հետ՝ պարզեցին Դաշնակցութեան նպատակները, անոր անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը։ Յիշեմ քանի մը անուններ.— Թ. Այվազեան, Հ. Տատեպետեան, Եաղուպեան, Ա. Թաթուլեան, Մ. Տէր Պետրոսեան, Գ. Աճէմեան, Յովհ. Տէօքմէճեան (Մարսէյլէն), Մ. Միրզէ, եւայլն։

Վերջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Չիթճեանի որ յուզմունքով յայտնած էր.— «Երբ նոր աշխարհէն կը մեկնէի ընկերներս եւ բարեկամներս կը հարցնէին, ո՞ւր ունիմ Եւրոպա իրենց պատասխանեցի թէ մեծ, շատ մեծ ընտանիք մը ունիմ ոչ միայն Եւրոպայի, այլեւ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ, այդ ընտանիքի անդամները հարազատ են ինծի եւ ես անոնց։ Այդ ընտանիքը կը կոչուի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն … Իրօք մօտ երեք ամիս է որ այս տեղերն եմ, ամէն տեղ ալ ինքզինքս ընտանի, հարազատ զգացի … Երեսունը վեց տարիէ ի վեր Մ. Նահանգները — իրական ազատ երկիր — կը գտնուիմ, բայց 36 վայրկեան չէ եղած որ յիշած չըլլամ Հայաստանը, հայրենիքը եւ մեծ Արարատը։ Հաւատքով ապրեցէք, հաստատ կեցէք։ Ես ինքս 71 «դարուններու»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱՋԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Հակառակ որ քանի մը օր առաջ գիւղացին հալածանքի ենթարկուած էր, անոնք չէին կորսնցուցած իրենց հաւատքն ու եռանդը եւ մեծ անձնուիրութեամբ կը վարուէին մեր նկատմամբ։ Կիները կ'ուզէին իրենց ոսկիները եւ զարդեղէնները տալ, որպէսզի աւերուած տուները կրկին շինենք։

Երկու օր մնացինք այդ գիւղին մէջ եւ իրիկուն մը մեկնեցանք։ Գիւղացիք մի քանի ձիաններ պատրաստած էին եւ մեզ անցուցին ճիշդ մեր գիւղի դիմացէն։ Գետը հապիւ թէ անցած էինք, ըսկսեց ձիւնել. մենք թէեւ կ'ուզէինք այդ սահմաններէն հեռանալ, բայց անկարելի էր, որովհետեւ իմ հիւանդութիւնս ամէն ինչ կը խանգարէր։ Մէկ ու կէս ժամ ճամբորդելէ ետքը շուէն անցանք, մեր հետքերը կ'երեւէին ձիւնին մէջ. քիչ մը հեռու, առուի մը մէջ կանգ առինք։ Տեսանք, որ 7—8 ոստիկաններ Խանձուրէն կ'երթային դէպի Հաֆիք. մեր հետքերը կը տեսնէին անշուշտ եւ մենք կը կարծէինք, որ անոնք կը հետեւին մեր հետքերուն, բայց յանկարծ անցան գացին։

Մնացինք մինչեւ երեկոյ եւ իրիկնամուտին սկսանք բարձրանալ դէպի Սախարին լեռը, ուր մնացեր էինք քանի մը օր առաջ, եւ հասանք գոմերը։ Միշտ կ'անձրեւէր. կրակ վառեցինք, մեր նախապէս պահած ալիւրը բերինք եւ քարին վրայ, մոխրին մէջ եփեցինք. այս կերպ պատրաստուած հացը այնքան չոր էր, որ լեզուներնիս կը պատռտէր։ Անձրեւը կը կաթկթէր գոմին մէջ, բայց ստիպուած էինք գոնէ գիշերները մնալ, իսկ ցորեկը դուրսը կ'անցընէինք։

Չորրորդ օրը երեկոյեան տեղերնիս փոխեցինք եւ գացինք քառորդ ժամ հեռու գտնուող Հայկի գոմերը։ Հրահանգ տուած էի տղոց, որ մեր երթալիք տեղերը նախապէս քննեն, շրջակայքը հետախուզեն եւ ապա փոխադրուինք. Տղաքը դժկամակեցան քննութիւնը կատարել, ես ալ չպնդեցի եւ փայտի մը կռթնած եկայ գոմը։ Միշտ կ'անձրեւէր։ Լուսաբացէն երկու ժամ առաջ արթնցուցի տղաքը, որպէսզի լեռը բարձրանանք եւ վտանգէ զերծ ըլլանք, որովհետեւ բնազդով կը զգայի թէ բան մը կայ։ Ամէնքը մէկ մերժեցին. հետզհետէ աւելի յստակ կերպով զգացի վտանգը. արթուն մնացի եւ պահակներ դրի։ Կարծես բնութիւնը անգամ մեր դէմ էր այդ առաւօտ, լոյսը բացուեցաւ, բայց այնքան թանձր մառախուղ մը կար, որ 200 քայլ անդին բան չէր երեւեր. բարեբախտաբար անձրեւը դադրած էր։ Անհանգիստ ու գրգռուած կը սպասէի եւ ահա պահակները վազ վազ եկան իմացուցին, թէ ձիաւորներ մեզ պաշարած են։ Այս դէպքը կը պատահէր Մայիս 4ին առաւօտեան ժամը 12ին։

Անմիջապէս զինուեցայ եւ հրամայեցի.

— Վերցուցէք ինչ որ կայ եւ պատրաստ գտնուեցէք։

Երբ ես գոմէն դուրս ելայ, ձիաւորները զիս դիմաւորեցին եւ պոռացին.

— Մի շարժիք, անձնատուր եղէք։

Դեռ հիւանդ ու տկար էի, բայց վտանգը զիս ոգեւորեց. առանց պատասխանելու ես սկսայ բարձրանալ սարին վրայ եւ ահա կրակեցին ինծի։ Նստեցայ բաց տեղը եւ սկսայ իմ կարգիս կրակել։ Տղաքը ամէնքն ալ եկան եւ միացան ինծի, բայց անփորձ էին եւ թշնամիին կրակին ներքեւ կը դողդղային(*)։ Այդ պահուն զգացի, թէ ես մինակ եմ թշնամիին դէմ եւ անօրինակ ու յուսահատական զգացումէ մը դրդուած սկսայ կրակել ու կրակել։

Մառախուղը սկսաւ պարզուիլ եւ նշանառութիւնը աւելի դիւրացաւ։

Ոստիկաններէն երեքը ինկան իրենց ձիերէն եւ միւսները սկսան փախուստ տալ։ Դաշտերուն մէջ, լեռան լանջերուն վրայ ցրուած հովիւներ եւ Թրքուհիներ հեռուէն կը դիտէին, թէ ինչպէս ոստիկանները լեղապատառ կը փախչէին։ Այդ պահուն կը քաջալերէի տղաքը, որ հետապնդեն փախչողները, բայց անոնք իրենց անփորձութեան պատճառաւ քարացած մնացած էին։

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ.

(*) Այդ նոյն տղաքը ետքը ետքէ վարժուելով կռուին, պիտի տեսնենք, որ շատ լաւ կը վարուին վտանգի մէջ։

բնաւին համոզուած եմ թէ պիտի տեսնեմ մեր ժողովուրդին իրական ազատութեան արշալոյսը»:

Միթնոլորտը շատ ջերմիկ էր, բայց, ժամերը սահեր էին: Սեղանապետը գեղեցիկ «Հուսք բանք»ով մը փակեց այս օրինակելի գինեձօնը :

ՊԱՊԼԷ

Եւրոպայի վերազինումը

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Մ. Նահանգներուն եւ արեւմտեան Եւրոպայի զինակից պետութեան միջեւ, վերազինման ծրագրին գործադրութեան համար: Անգլիոյ օրինակին հետեւելով ուրիշ կարգ մը պետութիւններ ալ առարկութիւններ կ'ընեն Ամերիկայի առաջարկած պայմաններուն դէմ: Եթէ բանակցութիւնները ձգձգուին, զինամթերքի առաքումը կրնայ ուշանալ :

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա գոհացում ստացած ըլլալով, պայմանաւորուած զէնքերը պիտի ստանայ յունուարէն սկսեալ :

★ Պ. Ռոպէռ Շուման, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, որ Պրիւսէլ գացած էր դասախօսութիւն մը տալու համար Գերմանիոյ մասին, յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ « Ֆրանսա վճռապէս հակառակ է Գերմանիոյ վերազինման: Այդ վերազինումը այնքան ծանրակշիռ բան մըն է որ, չեմ կրնար երեւակայել ոեւէ ֆրանս. կառավարութիւն կամ խորհրդարան որ յանձն առնէ այդպիսի պատասխանատուութիւն մը: Կը կարծեմ թէ մեր փաստարկութիւնները հիմնաւոր են եւ համոզիչ :Շատ կանուխ է, զինավարժութեան համը տալու համար Գերմաններուն: Դաշնակից զինուորներու ներկայութիւնը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ բաւարար երաշխիք մըն է խաղաղութեան համար»:

Նախարարը բացատրեց թէ արեւմտեան Գերմանիոյ վերազինումը կրնայ «խստացնել» Խ. Միութեան դիրքը: Ֆրանսա հակառակ է նաեւ արեւելեան Գերմանիոյ վերազինման: Թղթակից մը հարցուց թէ Դաշնակիցները բաւարար ուժեր ունի՞ն արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ, դիմագրաւելու համար խորհրդային յարձակում մը: Պ. Շուման պատասխանեց .

— « Թուական ուժը այնքան կարեւոր չէ որքան որակը: Բայց եւ այնպէս կրնամ հաւաստել թէ ուրիշ բան մըն ալ կը պատրաստուի»:

Նախարարը խօսեցաւ նաեւ Լեհաստանի, Հնդկաչինի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ խորհրդարանին յանձնուեցաւ օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ քննութիւններ կատարել նախարարներու, փոխ – նախարարներու եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներու հարստութեան աղբիւրներու մասին:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցան երեք «մաքիզառ»ներ (դիմադրական ճակատի ռազմիկներ), որոնք 1944 Յուլիս 15ին ագարակ մը մտնելով, ջարդեր էին տէրը, տղան եւ աղջիկը: Յետոյ առեւանգելով ընտանիքի բարեկամներէն մանկամարդուհի մը, վայրենօրէն պղծեր էին: Դատապարտեալները միեւնոյն ատեն 600.000ական ֆրանք հատուցում պիտի վճարեն ընտանիքին ողջ մնացած երկու անդամներուն :

ԵՐԵՔ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ փապուղի մը բացած ըլլալով փախած էին Ֆրէնի բանտէն: Մէկը ձերբակալուեցաւ 36 ժամ վերջը, իր բարեկամին տունը քնացած ատեն :

ՍԷՆԹ – ԱՆՆԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԽՆՁՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 24ին լատինական Ծնունդին առթիւ Grand Pinsի սրահին մէջ :

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, Սիփան երգչախումբ (ղեկ. Հ. Համբարձումեան եւ նուագ հայր ու որդի Փաշիկեան):

Ճոխ պիւֆէ :

Կաղանդի նուէրներ պիտի բաշխուին մանուկներուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի Անկէնի մէջ հայ ընտանիքի մը քով ծառայելու եւ կերակուր եփելու համար, երիտասարդ հայ կին մը որ տեղեակ ըլլայ քիչ մը ֆրանսերէնի: Դիմել Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ, 20 Passage des Petites Ecuries, Paris (10) :

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ 1950

Լոյս տեսաւ Տարօն Սալնոյ Ձորի Հայր. Միութեան պատի օրացոյցը, ընտիր տպագրութեամբ, որուն համար ջանք չէ խնայած հայրենակից Տարօն Տպարանը: Կողքին վրայ՝ ՄԵՐ ԱՆՄԱՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՆԿԱՐՆԵՐԸ: Կ'արժէ որ ամէն հայ ընտանիք հատ մը ունենայ, իբրեւ զարդ եւ յիշատակ: (Վարչութիւն)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի փակել իրենց բաժանորդագրութեանց հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբերի վերջ : Վարչութեանս համար դժուար է ապառիկ ձգել ամիսներով, նոյնիսկ ճշդապահ բաժանորդներու վրայ: Շատերուն ղրկուած են արդէն իրենց հաշիւները մանտա–չէքերու թերթիկներով,դիւրացնելու համար առաքումը: Իրենք ալ պէտք է դիւրացնեն մեր գործառնութիւնները անյապաղ վճարելով հին թէ նոր պարտքերը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի
Ամավերջի գինեձօնը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, Ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ :

Խօսք պիտի առնեն Տօքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆԻ, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ:

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով :

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը :

Տախճերու մասնակցութեան համար 100 ֆր. :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Հայ Կ. Խաչը, «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Դեկտ. 25 կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ: Նուէրներու բաշխում՝ Ծնունդի առթիւ :

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՄՈՒՏ ԱՆՁ ՄԸ տրամադիր է շաբաթը մէկ օր յատկացնել վաճառատան մը մէջ իբրեւ թարգման կամ խմբագրող: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 24ի գիշերը ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Վիլէօրպանի քաղաքապետարանի սրահը (Gratte – Ciel: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

La Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մուրատ» խումբը սարքած է դասախօսութիւններու շարք մը: Երկրորդ դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, «Օհանջանեան» ակումբը: Կը դասախօսէ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը (78 rue Rabelais): Նիւթը «Հ. Յ. Դ. երրորդութիւնը»: Կը դասախօսէ ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները :

ՌՈՄԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերական ներկայացումը՝ Դեկտեմբերի վերջը: Պիտի ներկայացուի Ահարոնեանի «ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԹԽՄՈՐԸ» եւ զաւեշտ մը, «Հնարամիտ վարձակալը»:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ,— Դեկտեմբեր 2ին հիմնուեցաւ ինը ուսանողներով, Լիոնի Հայ Ուսանողական Միութիւնը՝ անխտիր բոլոր հայ երիտասարդներու հայեցի դաստիարակութեան սատարելու առաջադրանքով :

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք Լիոնի եւ շրջակայքի բոլոր հայ ուսանողներուն, գալ եւ միանալ մեզի, համադրելու համար մեր ճիգերը :

Անդամակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի դիմել միութեանս առժամեայ հասցէին՝ Կ. Թաշճեան, 11 Ave. de Parc, Lyon:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Լա Սիոթայի «Խաժակ» խումբը, Նոր Սերունդի «Հրայր» խումբը, եւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Գասպարեան ընտանիքին եւ բոլոր ազակիր պարագաներուն, Պ. ՍԱՐԳԻՍ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 9ին, իր բնակարանին մէջ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 փր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 ...
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 փր. C.C.P.Paris 16...
Mercredi 21 Décembre 1949 Չորեքշաբթի 21 Դեկ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6031—Նոր շրջան թիւ 1442

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒՏԻՆ ՆԻ ԿԵՂԾԻՔԻՆ ԴԷՄ

Խզելով իր կապերը Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան հետ, յեղափոխական գրագիտուհին, Էտիթ Թոմա կը հարցնէ, հրապարակաւ.

— « Ի՞նչ է պատճառը որ, փոխանակ անդամներ շահելու, ընդհակառակն կը նահանջէք այն դիրքերէն զորս նուաճած էիք Ազատագրութենէն վերջ » :

Ահաւասիկ պատասխանն ալ, իր ստորագրութեամբ (Combat, 17 Դեկտ.) :

— « Վասն զի առասպելի վրայ հիմնուած ձեր քարոզութիւնը չի համապատասխաներ ֆրանսացի ժողովուրդին պահանջներուն : Վասն զի, ազգային անկախութեան քողին տակ, դուք իրականին մէջ միացած էք օտար պետութեան մը. իսկ մենք այժմ կը տեսնենք թէ այդ օտար պետութիւնը ինչպէս կը վարուի արբանեակ պետութեանց հետ : Վասն զի դուք ընտրած էք ամէնէն դիւրին ճամբան, — յեղափոխութեան մասին մտածել ոչ թէ դուք ձեզմով, այլ ուրիշէն (այլուր) ընդօրինակելով անոր նշանախօսքերը եւ գործելու եղանակները» :

Այսպէս, Ֆրանսացի գրագիտուհին ալ, որ միշտ պայքարած է քաղքենի – դրամատիրական կարգուսարքին դէմ, չի վարանիր պարզել բոլշեւիկեան համատիրութեան չարիքները : Արիաբար կը ճաղկէ յեղափոխութեան անունով կատարուած սուտն ու կեղծիքը :

Եւ մանաւանդ կ՚ըմբոստանայ Մոսկուայի համայնակուլ տիրապետութեան, ամենակալ բռնակալութեան դէմ, որ կը ձգտի խամաճիկներու վերածել միլիոնաւոր ժողովուրդներ : Ոչ միայն Ռուսաստանի անծայրածիր տարածութեանց վրայ, այլեւ իր սահմաններէն դուրս :

Անոնք որ կարողութիւն չունին դատելու երեսուն տարուան անցուդարձը, կրնան լուսաբանուիլ վերջին քանի մը տարիներու դէպքերով :

Եթէ շատ հեռու է հսկայական Ռուսաստանը, իր անթափանցելի տափաստաններով եւ ծայրամասերով, ահաւասիկ Ռումանիան, Պուլկարիան, Հունգարիան, Լեհաստանը, արեւելեան Գերմանիան, Չեխոսլովաքիան, Ալպանիան :

Անհրաժեշտ չէ լեռնակուտակ թերթեր եւ հատորներ թղթատել, դատելու համար յեղափոխութեան անունով կատարուած ոճիրներուն եւ խեղկատակութեանց խորութիւնը :

Ո՞ւր է տարբերութիւնը Փաշականութեան, հիթլէրականութեան եւ ստալինականութեան միջեւ, իբրեւ աշխարհահայեացք եւ գործնական քաղաքականութիւն :

Կա՞յ տարբերութիւն Հռոմի կղերապետական աշխարհակալութեան եւ Մոսկուայի կեդրոնաձիգ տիրակալութեան միջեւ :

Հիթլէր կ՚ուզէր լոյսի, մշակոյթի, մարդկային աշխարհավարութեան կեդրոն դարձնել Պերլինը : Առ նուազն միակ փարոսը Եւրոպայի :

Ստալին շատոնց իրականացուցած է այդ երազը, բազմակողմանի, համաշխարհային ցանց մը կազմակերպելով իր թաթին տակ : Մոսկուա փոխադրելով նոյնիսկ արեւն ու լուսինը : Ամբողջ տիեզերքը՝ իր ստեղծագործութեամբ : Աստուածաբանական կուռքի մը վերածելով իր անձն իսկ, իբրեւ հանճարափա՜յլ առաջնորդ ամբողջ մարդկութեան ...

Դեռ երէկ չէ՞ր որ այս երկու « հանճարներ » , Հիթլէր եւ Ստալին երկրորդ Աշխարհամարտը կը պայթեցնէին քստմնելի դաւադրութեամբ մը, 1939 Օգոստոս 23ի յայտնի եւ մասամբ գաղտնի դաշնագրով :

Շատ ուշ արթնցան Ժան Քասուները, Վերքորները, Էտիթ Թոմաները եւ ուրիշներ :

Բայց ոչինչ : Քննական, ազատ միտքը՝ միշտ ալ կը գտնէ ճշմարտութեան եւ արդարութեան ճամբան, կը բաւէ որ քաջութիւնը ունենայ դիրք բռնելու : Սուտն ու կեղծիքը ճաղկելու : Սեւին սեւ եւ ճերմակին ճերմակ ըսելու :

Ֆրանսացի ականաւոր դէմքերը յստակապէս կ՚ըմբոստանան օտարէն պատգամներ ստանալու, անոր նշանախօսքերը օրինակելու ստրկամտութեան դէմ :

Այդ չէ՞ բոլոր ազատասէր ազգերուն պայքարին իմաստն ալ :

Ինչո՞ւ չեն հանդուրժեր որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինք ազատօրէն վարէ իր ճակատագիրը : Համաձայն իր հանճարին ու միջավայրին : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ

Այսինքն անոր մէկ մասը, կարեւորը, փարիզահայ գաղութը, որ այսօր կը հաշուէ գրեթէ 25.000 հոգի : Տեղ տեղ համախումբ կը բնակին, ինչպէս Իսի, Ալֆորվիլ, Անիէռ–Պուա Քոլոմպ, Պանեէօ – Քաշան, Իվրի, Ժանթիյի, Սանուժիլ եւայլն, իսկ մեծ մասով ցրուած, մանաւանդ բուն քաղաքին մէջ :

Ինչո՞ւ այս վերյիշումը : Անոր համար որ եկող – գացող բոլոր ճամբորդները՝ Սուրիայէն, Լիբանանէն, Յունաստանէն թէ Եգիպտոսէն չեն կրնար մէկ ակնարկով տեսնել հայկական Փարիզը եւ յուսախաբ՝ կը հարցնեն.

— Ա՞ս է փարիզահայ գաղութը, որ այնքան ոգեւորած է մեզ հեռուէ հեռու, իր մշակոյթի վառարանով, իր տնտեսական բարգաւաճումով եւ ազգային գործունէութեամբ :

Կը սխալիս բացատրել, — Այնքա՜ն մեծ է այս քաղաքը որ՝ կարելի չէ մէկ ակնարկով գաղափար կազմել ...

Այո, մշակոյթի տեսակէտով շատ մեծ կարելիութիւններ կան : Բայց դժուար է օգտուիլ, մեզի նման իր օրական հացին ետեւէն վազող փոքրամասնութեան մը համար .... :

Տնտեսակա՞նը, — իրաւունք ունիք, շատ հարուստներ, «յաջողածներ» կան, բայց շատ քիչերը կը հետաքրքրուին իրենց ժողովուրդին ճակատագրով : Փառք կուտանք դեռ, եթէ հաճին ըսել որ իրենց ձեւափոխուած անունը երբեմն հայկական էր ...

Ազգային դիմագի՞ծը, — չէք կրնար անշուշտ բաղդատել Մերձաւոր Արեւելքի ձեր ազգային կեանքին հետ : Այս մեծ ոստանին, — բուն բառով խայց —, բոլոր անպատեհութիւնները կը ջլատեն մեր ազգային կեանքը :

Կան անշուշտ կազմակերպութիւններ, պանդխտան Միութիւններ, որոնք կ՚աշխատին զոյն տալ գաղութին, պահել անոր ազգային դիմագիծը եւ մանաւանդ նորերը կապել մեր անցեալին : Սակայն ցաւալի է որ այդ ուժերը իրար չեն լրացներ : Իւրաքանչիւրը կ՚ուզէ բան մը ընել իր հասկցած ձեւով : Ո՛չ ներդաշնակութիւն կայ, ո՛չ ընդհանուր հասկացողութիւն :

Ձեռ ուզեր մտնել աւելի մանրամասնութեանց մէջ, բոլորովին յուսախաբ չընելու համար ճամբորդ հայրենակիցը : Այս ընդհանուր պատասխան — արդարացումները ոչ միայն չեն համոզեր դիմացինդ, այլեւ քեզի համար ալ վիճելի են ...

Եւ ճամբորդը Փարիզէն կը բաժնուի տարտամ տպաւորութեամբ ... ՍՕՍԻ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ յետաձգեց 1950ի եւմտացոյցին քննութիւնը, որպէսզի ելմտական յանձնաժողովը կարենայ վերաքննել 2275 միլիառ Ֆր.ի նախահաշիւը : Ելմտական նախարարը հաշտարար գիրք մը բռնած էր այս անգամ, պատրաստ՝ կարգ մը զիջումներ կատարելու :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆ, արեւելեան ճակատի գերման հրամանատարը, որ շաբաթներէ ի վեր կը դատուէր Համպուրկի մէջ, զինուորական ատեանի մը առջեւ, Դեկտ. 19ին դատապարտուեցաւ 18 տարի բանտարկութեան : Դատարանը իրեն դէմ եղած 18 մեղադրանքներէն հաստատուած էր միայն ինը (Հրեաներու ջարդ, գնդակահարութիւն պատանդներու եւն.) : Դատապարտեալին փաստաբանները որոշեցին վերաքննութեան դիմել : Բանտարկութեան պատիժը կը սկսի 1948 Օգոստոս 29էն :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐԷՆ երեքը, Անգլիա, Մ. Նահանգները եւ Քանատա համաձայնութիւն մը կնքեցին, որով պիտի ներդաշնակուին իրենց բանակներուն տպաւորութիւնները եւ զինավարժութիւնը : Այս ծրագիրը կը քննուէր 1947էն ի վեր : Միւս զինակիցներէն Ֆրանսա, Պելճիա եւ Հոլանտա եւս նոյն քաղաքականութեան պիտի հետեւին :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ազգայնական բանակը կը ծանուցանէ թէ ետ առնուած է Եունանի մայրաքաղաքը, Քունմինկ, 3ուկէս ժամուան ճակատամարտէ մը վերջ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր դահլիճը չնջեց պաշարման վիճակը, որ կը տեւէր 1948 Մայիս 14էն ի վեր, իբրեւ հետեւանք Պաղեստինի պատերազմին :

Սուրիոյ նոր յեղաշրջումը

ԿԱԼԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ Կ՚ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ ԱՆԾԱՆՕԹ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Դեկտ. 19ին նոր յեղաշրջում մը տեղի ունեցաւ Դամասկոսի մէջ, նախաձեռնութեամբ գնդ. Էտիպ Շիշաքլիի, որ Օգոստոս 14ին օգնած էր զօր. Սամի Հինաուիի, տապալելու եւ գնդակահարելու համար նախագահ Հիւսնի Զայիմը եւ վարչապետ Մոհսին Պարազին :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, գնդ. Շիշաքլի գիտէր թէ զօր. Հինաուի անցեալ Օգոստոսին իշխանութիւնը գրաւեց զրահապատ ինքնաշարժներ ղրկելով Հիւսնի Զայիմի բնակարանը : Գիտէր թէ զօրավարը ամէն միջոց ձեռք առած է, որպէսզի ուրիշներ չօրինակեն իր սադրանքը : Եւ վերջապէս գիտէր թէ ամէն օր երկու հրասայլեր կը պաշտպանեն սպարապետին բնակարանը, իրիկուան ժամը 7էն մինչեւ առաւօտուան 5ը : Ուստի, իր հրասայլերը անոր բնակարանը ղրկեց ժամը 6ին : Հինաուի պաշտպանուած չէր եւ յանկարծակիի եկաւ :

Իր եւ ուրիշ խումբ մը կուսակիցներու ձերբակալութենէն վերջ, զինուորներ պաշարեցին կառավարութեան շէնքերը, գրաւեցին Դամասկոսի անթելի կայանը, եւ կալանաւորները աքսորեցին անծանօթ ուղղութեամբ :

Երրորդ յեղաշրջումն է այս, անցեալ մարտէն ի վեր : Գնդապետներ Շիշաքլի, Հինաուի եւ Զայիմ իշխանութիւնը գրաւեցին մարտ 30ին, անարիւն յեղաշրջումով մը : Հիւսնի Զայիմ նախագահ հռչակուեցաւ, Շիշաքլի՝ ոստիկանութեան վերատեսուչ, իսկ Հինաուի սպարապետ : Բայց Օգոստոս 14ին, երբ Հիւսնի Զայիմ դիկտատոր դարձած էր, միւս երկու գնդապետները խումբ մը սպաներու հետ ձերբակալեցին զինքը եւ վարչապետ Պարազին, առտուան կանուխ դատեցին եւ գնդակահարեցին : Յետոյ վարչապետ եւ նախագահ ընտրեցին Հաշէմ Աթասին :

Նախագահի հաւատարմութեան երդում պիտի կատարէր երկուշաբթի օր, Ազգ. ժողովին առջեւ, բայց լուր ղրկեց թէ հիւանդ է եւ պիտի չկրնայ ներկայ ըլլալ : Ասոր վրայ նիստը յետաձգուեցաւ եշ. օրուան, քանի որ երդումի արարողութիւնը միակ օրակարգն էր : Միեւնոյն ատեն կուսակցութիւնները խորհրդակցելով բանակին մարմիններուն հետ, որոշեցին դահլիճը կազմել կարելի եղածին չափ շուտ : Վարչապետութեան համար ամէնէն հաւանական թեկնածուներն էին Ն. Գուտսի եւ Խալիտ էլ Ազմ :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՐԱՔԻ ՄԻԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Քրագեկներու տեղեկութեանց համաձայն, գնդապետներ Շիշաքլի եւ Հինաուի դժտուած էին երկար ատենէ ի վեր, Սուրիոյ եւ Իրաքի միացման ծրագրին առթիւ :

Երկուշաբթի օրուան յեղաշրջումէն վերջ, գնդ. Շիշաքլի, նախագահ Աթասի, Ազգ. ժողովի նախագահ Ռուշտի Քեխիա, որ միեւնոյն ատեն նախագահն է ժողովրդական կուսակցութեան եւ ուրիշ երեւելիներ ժողով գումարեցին, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին : Գնդ. Շիշաքլի յայտարարեց թէ բանակին գործողութիւնը ուղղուած էր միայն գնդ. Հինաուի եւ աներձագին՝ Թալասի դէմ, «որոնք դաւադրած են բանակին, երկրին եւ հանրապետական կարգուսարքին դէմ, գործակցութեամբ կարգ մը օտար տարրերու » :

Զինուորական իշխանութեան բանբերը բացատրեց թէ բանակը միացած է եւ թէ իր գործողութեան նպատակն էր ապահովել հանրապետութիւնը եւ անոր օրէնքները : «Բանակը վճռած էր երկիրը եւ հանրապետութիւնը ազատել Հինաուիէն եւ իր աներձագէն» :

Հաւաստիոր այս տեղեկութիւններէն վերջ կ՚ըսուի թէ գնդ. Հինաուի, Թալաս պէյ եւ միւս կալանաւորներուն մեծ մասը վարիչներն էին հոսանքի մը որ կ՚ուզէր աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Իրաքի եւ Յորդանանի հետ : Անցեալ շաբթու բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ խորհրդարանին մէջ ջեւ գնդ. Շիշաքլի բացորոշապէս յայտարարեց թէ Սուրիա երբեք պիտի չգործակցի Յորդանանի եւ Իրաքի հետ, ցորչափ անոնք միապետութիւններ են եւ ենթակայ բրիտանական տիրապետութեան :

Հակառակ այս ընդդիմութեան, շաբաթ օր խորհրդարանին քաղաքական յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկած էր, որ կը տրամադրէր աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատել Իրաքի հետ. Հիմա որ Հինաուիի խումբը ձերբակալուած է, կը կարծուի թէ խորհրդարանը պիտի մերժէ այս բանաձեւը :

Գնդ. Շիշաքլի, որ ընդհ. հրամանատար նշանակուած է, ձայնասփիւռ զեկոյցով մը յայտարարեց թէ բանակը հաստատած է որ զօր. Հինաուի եւ իր աներձագը կ՚աշխատէին «Սուրիան միացնել ուրիշ երկրի մը» :

★ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ Դամասկոսի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ինչպէս ծանօթ է՝ միջազգային Կարմիր Խաչի ընկերութիւններու հիմնադրութիւնը եղած է Ժընեւի մէջ, 1863 — 4ին՝ նպատակ ունենալով գլխաւորաբար, պատերազմներու ժամանակ, վիրաւոր զինուորներու հոգածութիւնը:

Այդ թուականէն 13 տարի վերջ նմանօրինակ ընկերութիւն մը կազմուած է Թուրքիոյ Հայոց մէջ: 1876ի Թուրք – սերպիական պատերազմի առթիւ, Պոլսոյ հայ նշանաւոր ընտանիքներու տիկինները միանալով, «Հայ Տիկնանց մարդասիրական ընկերութիւն» անունով յանձնախումբ մը կը կազմեն պատերազմի մէջ « վիրաւորեալ զօրականաց դարմանին համար պէտք եղած նիւթերը պատրաստելու» համար:

Խօսքը տանք ժամանակակից Մասիսին (Կ.Պ. 1876 Թ. 1847), որ կը գրէ.

— « Բերկրութեամբ կ՚իմանանք որ հայազգի նշանաւոր գերդաստանաց ոմանց տիկնայք, Եւրոպիոյ քաղաքակիրթ ազգաց օրինակին հետեւելով, օսմանեան տէրութեան թշնամիներուն դէմ պատերազմելով վիրաւորեալ զօրականաց դարմանին համար պէտք եղած նիւթերը պատրաստելու եւ նուիրելու նպատակաւ մասնաժողով մը կազմեր են... Լսածնուս նայելով, տէրութեան նախարարաց ընտանիքներն ալ՝ լսելով հայ տիկնանց այս հայրենասիրական գործը, փափաքեր են իրենք ալ անդամակցիլ սոյն մասնաժողովին: Նմանապէս կը լսենք թէ մեր ազգէն ուրիշ բազմաթիւ տիկնայք ալ անդամակցելու փափաք կը յայտնեն» (Հմմտ. Լոյս, Կ. Պ. 1876, Գ. տարի, էջ 12—13):

Հայ «կարմիր Խաչ »ի սկզբնական գաղափարը կազմող հայ տիկիններու այս ընկերութեան առաջին անդամները կ՚ըլլան, Տիկին Նուրեան, Տիկին Ստեփան փաշա, Տիկին Սահակ Աբրօ, Տիկին Մ. Աղաբէկեան, Տիկիններ, Մաքսուտ, Թ. Սանտալճի, Նորատունկեան, Ալլահվէրտի, Թընկըր, Զ. Էլմասեան, Սինապեան, Անտոն պէյ Մըըըըը, Եուսուֆեան, Ռ. Տէմիրճիպաշեան, Իլիաս Զայեան, Ճաայեան, Խորասանճեան, Գազազեան, Մէրէէմըուլի, Յ. Տաւուսեան, Յ. Սագըզ, եւ Տիկին Կ. Շահպազ (Մասիս, անդ), որոնց վրայ կ՚աւելնան քիչ յետոյ տիկիններ Վ. Վահան, Օտեան, Կոստան փաշա, Ռուսինեան եւ Սերվիչէն (Մասիս, անդ՝ Թ. 1848):

Ինչպէս կը տեսնէք՝ ընկերութիւնը Համազգային Հայ Կանանց ընկերութիւն մըն է, առանց կրօնի խտրութեան:

Յանձնախումբը յատուկ շրջաբերականով (Մասիս, Թ. 1848) կուտայ ցանկը պատրաստուելիք նիւթերու եւ անոնց յանձնուելիք տեղերու, աւելցնելով.— « Այս մարդասիրական բարեգործութեան համար աշխատող եւ օժանդակող բոլոր ազնիւ տիկնանց անունները, նոյնպէս նուիրուած նիւթերուն քանակութիւնն եւ տեսակը մայրաքաղաքիս ամէն լեզուէ լրագիրներուն միջոցաւ պիտի հրատարակուին ի փառս եւ ի պատիւ հաւատարմութեան եւ հայրենասիրութեան Հայոց Ազգին »:

Յանձնուած նիւթերու առաջին ցանկէն, իբրեւ նմոյշ, յառաջ կը բերենք առաջին նուիրատուն, Տիկին Պ. Միսաքեան.— պանտաժ 360հատ, ֆանէլա քառակուսի 60 հատ, վաթքայ 200 հատ, թիֆթիք հոխայ 20, ատը քոլոնեը 50 շիշ, մէլիսէ ջուր 50 շիշ, ծաղիկի ջուր 50 շիշ, անուշահոտ քացախ 50 շիշ, (Մասիս, Թ. 1854):

Պոլսահայ տիկիններու այս ազնիւ շարժումը շուտով հետեւորդներ կը գտնէ: Իզմիրի Արշալոյս Արարատեան (1876 Թ. 1044) կը հաղորդէ.— « Զմիւռնիոյ Ազգ. երեւելի Տիկնայք եւս, որոնց մարդասիրական բարեգութ զգացմունքն նուազագոյն չեն ի տիկնայցն Կ. Պոլսոյ, բարենախանձ ոգւով շարժեալ ի գեղեցիկ օրինակէ նոցա եւ ի մարդասիրական յատուկ զգացմանց իւրոց, նմանօրինակ հայրենասիրական մասնաժողով մի կազմեցին մէջերնին՝ կայսերական զօրաբանակին վիրաւորելոց դարմանին վերաբերեալ նիւթերն պատրաստելու եւ մեր վսեմ. կուսակալին ձեռօք ի Կ. Պ. յուղարկելու համար»:

Կազմուած առաջին յանձնախումբին մէջ կը տեսնուին Իզմիրի առաջնակարգ հայ ընտանիքներու 14 տիկիններու անունները (Հմմտ. Լոյս, անդ՝ էջ 43):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Նէրգաղթի անկարգութեանց զոհերը

Պէյրութէն կը գրեն «Հայրենիք»ի.—

Ուրիշ առիթով մը հարեւանցի գրած ենք այս նիւթի մասին: Մեր մամուլը յաճախ կը մատնանշէ ներգաղթի զոհերուն պարագան: Խօսակցութիւններ անպակաս են գաղութէ գաղութ, այս աղէտին հետեւանքները մատնանշող: Սակայն ինչ ալ գրուի, որքան ալ խօսուի, քիչ կուգայ տակաւին: Այնքան որ մեծ է ցաւը ու անդարմանելի:

Մեր ժողովուրդը անյիշաչար է, ցաւին վրայ իր ակռաները սեղմող ու համբերատար: Այլապէս պէտք էր փոթորիկ պայթեցնէր բոլոր այն մարդոց գլխուն, որոնք ներգաղթի անունով ոտքի հանեցին զինքը, ի վերջոյ զայն մոխիրի վրայ նստեցնելու համար:

Տակաւին աւելի զգալի կը դառնայ ցաւը ամէն կողմ: Մեր հայրենակիցները, որոնք տուն ու տեղ ծախած ու իրենց գործերը քանդած էին Հայաստան երթալու համար, մինչեւ հիմա ձեւով մը կը տապկուէին: Շատեր տակաւին կը մնային իրենց ծախած տուներուն մէջ ու կը մաշեցնէին դատարաններու դռները՝ փողոց չնետուելու համար: Ուրիշներ, իրենց ծախած տունին եւ խանութին դրամը կ՚ուտէին մինչեւ հիմա: Աւելի անբախտները, որոնք Հայաստանի ցուրտին դէմ պաշտպանուելու նպատակով բրդեղէն եւ հագուստեղէն ապահոված էին, զանոնք ծախելով կը քաշքշէին իրենց կեանքը: Սակայն այժմ տան խնդիր ունեցողները այլեւս չեն կրնար նոր պայմանաժամ ստանալ. նոր տան տէրերը յուսահատած են զանոնք Հայաստան ճամբու դնելու երազէն, օտար են ու չեն ուզեր աւելի համբերող ըլլալ, ու հետեւաբար տէր կը դառնան իրենց կալուածներուն:

Արդիւնքը կ՚ըլլայ այն, որ մեր հայրենակիցները կը նետուին դուրս եւ որովհետեւ բնակարանի այս տագնապին մէջ անկարելի է անկիւն մը ճարել, ուղղակի կը մնան փողոց: Ոմանք քանի մը կտոր տախտակ եւ թիթեղ ճարելով, քաղաքէն դուրս պարապ կը կանգնեն անոր տակ պատսպարելու համար իրենց ընտանիքը: Յաջորդ օրը ոստիկանները կուգան քանդելու այդ տնակը, որովհետեւ ոչ արտօնագիր կայ մէջտեղը եւ ոչ ալ հողատիրոջ համաձայնութիւնը:

Վերջերս նկատուեցաւ որ կարգ մը վայրերու մէջ մեր հայրենակիցները խուսափած են ոստիկաններու ուշադրութենէն եւ արագ կերպով ամբողջ թաղեր կառուցած: Այս պարագան ի հարկէ, պիտի դժուարացնէր տնակներու քանդումը: Կառավարութիւնը աչք կը գոցէ, եւ սակայն այս անգամ հողատէրն՞ է որ աչքէ հեռու ինկած իր հողերուն վրայ հրաշքի պէս բուսնող այդ տնակները քանդելու կ՚ելլէ: Վէճն ու կռիւը կը դառնան անխուսափելի, ոստիկանութիւնը կը միջամտէ, ու ահաւասիկ կը սկսին անվերջանալի դատն ու դատավարութիւնը: Մինչ այդ՝ մեր հայրենակիցները կը մնան իրենց տնակներու մէջ, դատը կը շարունակուի եւ օրէ օր տնակներու թիւը կը բարձրանայ:

Հէքեաթ չէ, որ կը պատմենք, այլ իրականութիւն: Ու տակաւին կայ անգործներու պարագան: Քսանեւհինգ տարուան տքնաջան աշխատանքով մարդիկ յաջողած էին անձնական գործ մը ունենալ, խանութ մը ճարել, հողի կտորի մը եւ տունի մը տէր ըլլալ ու ձեւով մը ապրիլ: Ասկէ առաջ, անգործութեան շրջաններուն մեր հայրենակիցները քիչ մը նեղ կ՚ապրէին, իրենց պզտիկ խնայողութիւնը կը սպառէին ու կը սպասէին գործերու բացուելուն: Հիմա ի՞նչն է որ պիտի ծախեն, ոչ տուն ունին այլեւս, ոչ գործ եւ ոչ ալ խնայողութիւն:

Ի՞նչ պիտի ընեն հազարաւոր այս թշուառները, տեղին է որ հարց տանք, ով դուք « յառաջդիմական» թշուառականներ, որ պատճառ հանդիսացաք այս սքանչելի ժողովուրդին թշուառութեան, ու այժմ անտարբեր ձեր կողոպուտն է որ կ՚որոճաք:

Ստեփաննոս արք. Յովակիմեան

Ապերախտութիւն պիտի ըլլար չյիշել դէմքեր, որոնք իրենց արժանիքներով կրնան բարի օրինակ հանդիսանալ յետագայ սերունդին:

Նիկոմիդիոյ Առաջնորդ Ստեփաննոս Արք. Յովակիմեան մէկն էր այդ բազմավաստակ դէմքերէն: Նկարագրով շատ պարզ, սրամիտ, հեռատես, յամառ աշխատող, իր միակ մտահոգութիւնը եղած էր իր ժողովուրդին հոգը: Փառասիրութենէ կը խորշէր: Ազքատ դասակարգն էր որ կը հետաքրքրէր զինքը: Կը մօտենար այդպիսիններուն, իր վերջին լուման կը յատկացնէր, սփոփելով անոնց վիշտը:

Թեմերու վարչական գործն ալ իր գլխաւոր զբաղումն էր: Օրն ի բուն ծալապատիկ նստած իր բազմոցին վրայ, անընդհատ նամակներ կը տեղացնէր, փոխանակ իր ստորադասներուն ձգելու:

Եկեղեցիէն ներս ալ իր պաշտօնին վերջին ծայր գիտակից էր: Աւանդութիւնները շատ կը սիրէր: Բոլորէն սիրուած եւ յարգուած էր: Իր ներկայութիւնը պատկառանք կ՚ազդէր:

Քաղաքական կեանքի մէջ եւս որոշ հմտութիւն ունէր, այն աստիճան որ կառավարական շրջանակներու մէջ ալ յարգանք կը վայելէր: Յանդուգն էր: Երբեք չէր ընկրկեր դժուարութեան առջեւ: Ի՞նչպէս չյիշել Համիտեան ամենատագնապալի շրջանին սա եզական դէպքը, երբ 10—15 Նիկոմիդիացի մտաւորական երիտասարդներ անմեղօրէն ձերբակալուելով Պոլիս կը փոխադրուին դատուելու համար, իբրեւ կուսակցականներ: Ինքն է որ անմիջապէս աղերսագիր մը կը ներկայացնէ Սուլթան Համիտի, ունկնդրութիւն խնդրելով, որպէսզի ազատէ այդ անմեղները: Խնդրագիրը կ՚ընդունուի, Ստեփաննոս արք. իր փոքրաւորին՝ Վահան քահանայ Նաւասարդեանի հետ Եըլտըզի պալատը կը ներկայանայ եւ կը յաջողի անխուսափելի մահուընէ ազատել բոլորն ալ: Ահ՜ ու սարսափի այդ օրերուն, ո՞վ կը համարձակէր այսպիսի ձեռնարկ մը կատարել:

1915ի տեղահանութեան ամենադժնդակ օրերուն, անգամ մը եւս ի յայտ եկաւ իր նկարագրին բարձրութիւնը: Ինչպէս խաղաղ օրերուն, դժբախտութեան մէջ ալ ժողովուրդին իսկական հովիւը եղաւ, չլքեց զայն, ընկերացաւ անոր ուր որ քշեցին: Ազատուելու դիւրութիւններ չէին պակսեր իրեն: Գոնեա հասած աստեն կառավարութիւնը պաշտօնապէս կ՚արտօնէր վերադառնալ ի պատիւ Աւստրիոյ Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր կողմէ ստացած շքանշանին: Ստեփաննոս արք. բացարձակապէս մերժեց այդ շնորհը: Միջանկեալ ըսեմ թէ ինչ առթիւ ստացած էր այդ շքանշանը:

1906 կամ 7ին հունգարացի բարձրաստիճան սպաներ, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը կազմելով, կուգան Նիկոմիդիա, իրենց երկիրը փոխադրելու համար իշխանի մը մարմինը, որ թաղուած էր Հայոց գերեզմանատունը: Այդ գերեզմանը անյայտ մնացած էր, ոչ կոթող եւ ոչ մէկ նշան մը կար: Իրենց ունեցած քարտէսին շնորհիւ, կը գտնեն գերեզմանը եւ դագաղը Հունգարիա կը փոխադրեն: Պեղումներու եւ փոխադրութեան միջոցին, Ստեփաննոս արք. ամէն դիւրութիւն կ՚ընծայէ: Երբ կը հարցնեն թէ ինչ վարձատրութիւն կ՚ուզէ, Ստեփաննոս արք. ցոյց տալով ազգ. վարժարանի խարխուլ վիճակը, կ՚ըսէ.

— « Ահաւասիկ դպրոց մը որ փլելու վիճակին մէջ է»:

Սպաները անմիջապէս հարիւր հունգարական ոսկիի նուէր մը կ՚ընեն, շքանշան մըն ալ յանձնելով:

Տեղահանութեան միջոցին առիթը ունեցայ իրեն հանդիպելու Օսմանիէի մէջ: Առատուն կանուխ արդէն ոտքի էր, գաւազանը ձեռքը: Խումբ մը ոստիկաններ կուգան վրանները կը քանդեն, ահ ու սարսափի մատնելով ամբողջ ժողովուրդը եւ սեւազգեստ առաջնորդը տեսնելով խարազանի հարուածներ կը տեղացնեն: Ստեփաննոս արք. ետին իսկ չդարձաւ, եւ միշտ ողբալով իր ժողովուրդին վրայ, անկէ չբաժնուեցաւ:

Այսպէս լեռնէ լեռ, ձորէ ձոր թափառելէ վերջ, Երուսաղէմ հասաւ: Զինադադարին յաղթականօրէն վերադարձաւ Նիկոմիդիա: Հանդիսաւոր ընդունելութեամբ ողջունուեցաւ քարափէն մինչեւ առաջնորդարան: Իր առաջին գործը եղաւ բարեկարգել Ս. Աստուածածին եկեղեցին որ աւերակ վերածուած էր: Աթոռներն անգամ գողցուած էին: Ծերունի առաջնորդը կը յաջողի հաւաքել տալ զանոնք, վերաբանալ ազգ. վարժարանը, եւ վերստեղծել հայկական կեանքը:

Դժբախտաբար քէմալական արշաւանքը կրկին քանդեց ամէն ինչ, եւ ահա դարձեալ թափառական:

Ատեն մը Պոլսոյ մէջ ալ տառապելէ, Դաշնակիցներուն դիմումներ կատարելէ վերջ, անցաւ Պուլկարիա, ուր չգիտցան իր յարգը: Վերջին օրերը անցուց թշուառութեան մէջ:

Իր անուան տարեդարձին առթիւ, իբրեւ Նիկոմիդիացի մը, յարգանքով կ՚ոգեկոչեմ իր յիշատակը:

Թ. ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ

Կաղութէ գաղութ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՓՐԿԻՉ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ այս տարի եւս 15000 ոսկիի նպաստ մը յատկացուցած է կառավարութիւնը:

ՏՈՐՈՆԹՕ.— Պէնկալիի մէջ յանկարծամահ եղած է Մկրտիչ Մանուեան, նամակատան տնօրէնը: Մանուեան երկար տարիներ վարած է Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական Նամակատան արկղակալի պաշտօնը: 1930ին ընտանեօք փոխադրուած էր Պէնկալ ուր երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ պաշտօնի կոչուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՒՆԻԽ, «Յառաջ».— Թէնիսը քաղաքակիրթ երկիրներու, մեծ քաղաքներու սիրական դրօշ–խաղն է, մասնաւորապէս ունեւոր դասակարգին համար։ Գերմանիոյ բարձր դասակարգն ալ կ'ըղձի կուտայ «Թէնիս»ի։ Պեռլինէն մինչեւ մեծ ու փոքր քաղաքները։

Միւնխէնի յայտնի մէկ կազմակերպութեան անդամ է նաեւ Մաքս Պարոնեան, իբրեւ «Թէ–նիս»ի առաջնակարգ վարպետ։

1948էն ի վեր, անոր մրցումներուն եւ յաջողութիւններուն արձագանգը եղած ենք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ։ Գերմանիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ իր մասնակցած 79 կարեւոր մրցումներէն՝ երկուքը միայն կորսնցուցած է։

Մեր հայրենակիցը անցեալ Հոկտեմբերին՝ իր պատկանած վարչութեան ընտրանի խումբին հետ, Իտալիա գացած էր միջազգային մրցումներու մասնակցելու համար։ Այդ առթիւ շահած է՝ հետեւեալներու դէմ.—

1.— Քոնցէլլի (Իտալացի), 2.— Միթիէ (Նուկոսլաւ), 3. Ռէօսրլ (Աւստրիացի), 4.— Ֆօրչթէտա Նիլսոն (Շուէտացի), 5.— Ասբօթ... (Հունգարացի)։

Ցիւրիխի մէջ ալ շահած է, միջազգային մրցում մը։ Վերադարձին՝ Մանհայմի մէջ, բազմահազար տեղացի եւ օտար հանդիսատեսներու ներկայութեան, 5 խաղի վրայ չարաչար պարտութեան մատնեց՝ Չեխոսլովաքիոյ յայտնի վարպետը՝ Տօսթալ։ Յառաջիկայ Յունուար 20ին, բաց հրաւէրի, իր խումբին հետ, Եգիպտոս պիտի ուղեւորի։ Կը յուսանք նոր յաջողութիւններ հոն ալ։

Միւնխէնի իր պատկանած կազմակերպութիւնը բացի նիւթական թանկարժէք նուէրներէ, վերջերս բարոյապէս ալ վարձատրած է հայ մարզիկը։ Դիմելով պատկան նախարարութեան, յաջողած է, բացառաբար (իբրեւ օտարական) զայն՝ տեղաւորել Sport Akademie (մարզական համալսարանի մէջ՝ ուր պիտի հետեւի երկու տարի ձրիաբար, լրացնելու մարզական բոլոր ճիւղերը։

Առաջին օրը, համալսարանի տնօրէնը՝ կը հաւաքէ մարզիկները եւ կը ներկայացնէ Մաքս Պարոնեանը ըսելով.— Ահա տիպար հայ մարզիկ մը։ Հայերը լաւ համբաւ կը վայելեն ամէն երկրի մէջ եւ ընտիր մարզիկներ ունին։

Ցեսոյ տնօրէնի ցանկութեան վրայ, Պ. Մաքս Թէնիսի մրցում մը ունեցաւ, այդ ճիւղի դասատուին հետ ու ի պարծանս բոլորին կարճ շրջանի մէջ պարտութեան մատնեց զայն, չերմ ծափեր խլելով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՌՈՒՍ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԻՏԷԱԼԸ

Ռուս զօրավար մը իր զինուորներէն մէկուն կը հարցնէ.

— Քու հայրդ ո՞վ է։ — Սթալին։

— Ի՞նչպէս Սթալին քու հայրդ կ'ըլլայ։

— Այո, զօրավարս, ան ամէնուս հայրն է։

— Կեցցես, դուն սովետ լաւ հայրենակից մըն ես։ Ուրեմն մայրդ ո՞վ է։

— Սովետ Ռուսիա, զօրավարս։

— Կեցցես, իրաւ է։ Դուն շատ խելացի մարդ ես։ Շատ լաւ, կեանքիդ մէջ ամէնէն մեծ իղձդ ի՞նչ է։

— Որբ մնալ, զօրավարս։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԳԱՒՈՐ Է ԼԱ ՍԻՈԹԱՆ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, 17 Դեկտ.— Տարին չլրացած մեր փոքրաթիւ գաղութը իր հայրենակիցներէն Ցհողի (մէկը ազգով Ասորի), ցուրտ հողին յանձնեց։ Դեռ նոր փակուած էր Պ. Կարապետ Մոմջեանի գերեզմանը, եւ ահա նոր դոյժ մը։ Պ. Սարգիս Գասպարեան ոչ եւս է։

Ջաւակը՝ Երզրումի ունեւոր ընտանիքներէն մէկուն, ողբացեալ Սարգիսը շատ երիտասարդ տարիքին կ'անցնի Միացեալ Նահանգները, եւ ապա Քանատա, առաջին աշխարհամարտին Անգլիոյ վրայով կուգայ Եւրոպա եւ կը ծառայէ այդ պետութեան, յետոյ Ֆրանսա գալով կը հաստատուի Լա Սիոթա, նաւաշինարանը, իբրեւ պարզ բանուոր։ Պարկեշտ հայր բազմանդամ ընտանիքի մը, հակառակ իր բազմակողմանի արժէքներուն, միշտ ալ մնաց համեստ, պատրաստ օգնելու ոեւէ մէկուն, որ իր դուռը կը զարնէր։

Ըլլալով «Յաժակ» խումբի նախկին անդամներէն, միշտ ալ կ'աջակցէր Հ.Յ.Դաշնակցութեան բազմազան ձեռնարկներուն։ Մասնաւորապէս կը հետաքրքրուէր հայ մանուկներուն հայեցի դաստիարակութեամբ։ Դեռ մէկ ամիս առաջ, երթեւեկելով սենեակին մէջ, մէկ ձեռքը հիւանդ ստամոքսին վրայ սեղմած, կ'ըսէր.— «Սպասէ, ասպարէզ ... անցնի, որպէսզի ... մէջ ծաղով մը դումարել կարող ուժերու մասնակցութեամբ, այն ատեն հայկ. դպրոցը ... կ'երթայ եւ մեր մանուկներն ալ կը վարժուին իրենց մայրենի լեզուին»։

Հակառակ իր հուժկու կազմին, շատ չդիմացաւ, Դեկտ. 7ին տեղական դարմանատուն մը կը փոխադրուի ստամոքսի գործողութեան համար։ Դեկտ. 9ի ուրբաթ կէսօրին ուշաթափ եւ ... մէջ տուն կը վերադարձնեն եւ գիշերը հոգին կ'աւանդէ, առանց բառ մը արտասանելու։

Թաղումը տեղի ունեցաւ շաբաթ կէսօրէ վերջ, հոծ բազմութեամբ ... մեր հայրենակիցներուն, ... խօսք ... Պ. Պ. ... եւ Յակոբ Աճէմեան, ծաղկեպսակներ ղրկած էին, Հ.Յ.Դ. «Թաժակ» խումբը եւ Նոր Սեբաստիայի «Հրայր» խումբը, ... Հայր. Միութիւնը, ... Միութիւնը, «Միս–Պէլօ»ի գործատէրը, եւ շատ մը անհատ բարեկամներ։

Միսիլի Սարգիս, այս քանի մը տողերը բառ մը ... իբրեւ ծիլ մը ծաղիկ թարմ յիշատակիդ։ Հողը թեթեւ գայ վրադ։

Ս. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ձեր նուէրները դնելէ առաջ, անգամ մը այցելեցէք ՖՐ. Կ. ԽԱԶԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ։

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Մարսէյլէն Նազարէթ եւ Էլիզ Բաբէլեաններ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մեծ հօր՝ Պ. Յակոբ Վարժապետեանի (Լիոն), իր անուան տարեդարձին առթիւ։

ԼԻՈՆ.— Ընկերներ՝ Վարժապետեան եւ Կիւ..., վախճան ծաղկեպսակի Պ. Սեդրակ Գասաեանի (Մ.էջի – Մարսէյլ) մահուան առթիւ ... կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման ...

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆ

... վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ...

... (Աղեքսանդրիա) իր 60ամ– ... , ... շղթայով, ... հայդուկային Աղբիւր Սերոբի օրերէն ...

Տիկին Ա. Տէր Դաւթեանէ, Հ. Յ. Դ. Գերա... առեանի կնիքը եւ բժիշկ Տէր Դաւթեանի ... գրիչը։

Տիկին Ա. Խատիսեանէ, Ալ. Խատիսեանի ... կնիքը, ակնոցները եւ իր մետաղեայ ...

Տիկին Ա. Թարխանեանէ, ... իրեն նուիրուած Հ.Հ. կառավարութեան զինուորական շքանշան կողմէ եւ իր ... կնիքը։

– Հին հեռագիր մը ուղարկուած Թէհրան, ստորագրուած Աճէմեան Բիչայի եւ Ակնունիի կողմէ։

– Հայկակ Կոսոյեանէ (Թէհրան), Հ. Հ. օրով Երեւանի ... (հրամանատար) պատմական կնիքը եւ Սամսոնի արտասահմանեան անցագիրը, տրուած 1920 թ. Պարսկաստանի Հ. Հ. ... կողմէ։

Հին, փոր տուփ մը հող, Էջմիածնի ... մօտէն եւ Երեւանի երկաթուղու կայարանէն։

Թաղէոս Թադէոսեանէ (Սպահան), շարք մը ... կուսակցական ականաւոր գործիչներու, ... Նախախնամութեան ... եւ Դարաշամէն, Րաֆֆիի «Խենթը» գիրքը մակագրուած Րաֆֆիի ձեռքով 1881 թ.։

... Խաթանասեանէ (Գահիրէ), ... 1915 թ, կամաւորակ. խումբերու ... տրուած Իգտիր, ստորագրութեամբ Անդրանիկի։

Հին (... Հայաստան) յուլունքով բանուած Հ. Յ. Դ. զինանշանը ողբացեալ ընկեր Մ. ... կողմէ, գործուած Նպմիլի բանտին մէջ 1914ին։ (Նոյն թուին մահուան դատապարտուած)։

— Բժիշկ Բ. Բաղդասարեանէ (Նիւ Եորք) Արշէն Միքայէլեանի մեծադիր նկարը։

Ջաւէն Սինանեանէ (Նիկոսիա – Կիպրոս), 1914ի Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանի հայ շրջանաւարտներու մեծադիր նկարը, անուն մականուններով։

— Սասունցի Յ. Պարոյրեանէ (Թաւրիզ), յայտնի հայդուկ Ջոյոյի վերջին յիշատակը։

— Հրայր Ստեփանեանէ (Թաւրիզ), Սասունի ապստամբութեան հրամանատարական կազմի խմբանկարը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Իրենցմէ ամէնէն քաջն էր Խորասանցի Մարտիրոսը, որ Թնդանօթի սպայ եղած էր Պալքան–եան պատերազմին։ Իր գեղեցկութիւնը, համաչափ կազմը, հոգեկան արիութիւնը սիրտ կուտար միւսներուն, բայց անոնք տակաւին չէին սթափած առաջին կրակին առթած սարսափէն։ Մեր թուլութեան պատճառաւ ոստիկանները կրցան փոխադրել իրենց վիրաւորները, թէեւ փախուստնին բաւականին խայտառակ էր եւ աւար թողած էին ձի, եամչի եւն.։ Սպաննուածներուն մէջ էր յայտնի չէրքէզ աւազակ մը, 3 տեղէ զարնուած որուն Սասնոյ մէջ ալ հանդիպած էի։

Ուրախ էի, որ անսպասելի կերպով յաջող անցաւ մեր կռիւը, բայց միւս կողմանէ կը տխրէի կռիւը շուտ սկսելուն համար, ինչ որ թէ մեզ, թէ հայ բնակչութեան համար աննպաստ էր։ Բայց հակառակ մեր կամքին չարիքը կատարուած էր եւ հիմակ պէտք էր նախազգուշութիւններ ձեռք առնել։

Տղոցմէն մէկ քանին նշանակեցի որ երթան լերան ամէնէն բարձր գագաթը, որ կը տիրապետէր անոնց վերադարձի ճամբան։ Բայց տղաքը հազիւ թէ մեկնած էին, ետ դարձան առանց իրենց պաշտօնը կատարելու. այլ սակայն պէտք էր անպատճառ գրաւել այդ դիրքերը, քանի դեռ թշնամին չէր ուժեղացած։ Կռուի ոգեւորութենէն ետքը ինքզինքս կրկին հիւանդ ու տկար կը զգայի, բայց գիտնալով թէ գիս երկրորդող մը չկայ, ոտքի կանգնեցայ եւ Նշան Մուրատեանին եւ Վարդան Սրապեանին հետ ես ինքս բարձրացայ նշանակուած գագաթը. զառիվերը շնչասպառ կ'ընէր գիս ու ականջներս կը բզզային. գինովի նման էի, բայց յստակ կերպով կը զգայի, թէ ի՞նչ պէտք է ընենք եւ ի՞նչ ուղղութեան պէտք է հետեւինք։ Կարգադրած էինք, որ մնացած տղաքը սպասեն ու երբ մենք հասնինք դիրքերը, սուլենք, ու անմիջապէս ամէն ինչ հաւաքելով դան մեզ միանան։

Երբ լերան գագաթը հասանք, տեսանք որ ոչ ոք մնացեր էր. թշնամին փախեր էր մինչեւ Մաղան, երեք ժամ հեռու։ Յետոյ տեղեկացանք, որ Մաղանէն մարդ ղրկեր էին Սէյֆէ, որպէսզի թելեֆոնով շուտափոյթ օգնութիւն ուղեն կուսակալէն եւ Հաֆիզի զայմագամութենէն։ Կոչի Ային, իմաց տուեր էր Կավտունի 40 ժանտարմաներուն, որ երթան միանան միւս ուժերուն, բայց անոնցմէ մէկ մասը հիւանդ ձեւացած էր, մէկ մասը ճանապարհէն ետ դարձեր էր եւ մնացեալն ալ մթնալուն սպասեր էր ետ դառնալու համար։ Յայտնի էր, որ փախուստի մատնուող ոստիկանները իրենց զարհուրած պատմութիւններով սարսափ ձգած էին շրջակայքը եւ պարտկելու համար իրենց անյաջողութիւնը չափազանցած էին մեր ուժերը։

Սրտապնդելու համար այն ժանտարմաները, որ գիս եւ խմբը հետապնդելու նպատակաւ ղրկած էին, կառավարութիւնը լուր տարածեր էր, թէ Մուրատը սպաննուած է։ Այդ պատճառով անշուշտ քրդերն լուր տուեր էին, թէ Մուրատը սպաննուած է, գլուխը կտրած են եւ գիւղ կը բերեն ցուցադրելու համար։ Քոյրս լալով կ'երթայ Տօրու մօտ եւ կ'իմացնէ իրեն յայտնուած լուրը, բայց մայրս չի հաւատար, ակռաները կը սեղմէ, ... կը շարժէ ու կ'ըսէ.

– Հարամ կ'ընեմ տուած կաթս, եթէ վրէժ ... թշնամիին ձեռքը անցնի։

Մենք այդ միջոցին դիրքերնիս ամրացուցինք, հրացաններնիս մաքրեցինք։ Խօսեցայ տղոցը եւ ... իրենց արիութիւն ներշնչել եւ պարզել կացութիւնը։ Մահու կենաց կռիւ էր սկիզբ, եւ այս անհաւասար պայքարը գլուխ պիտի հանէինք հոգեկան արիութիւնով կամ պիտի իյնայինք մարդու նման։ Առաջին պահերու շփոթութիւնը անցած էր եւ մեր յաջողութենէն ոգեւորուած լաւ տրամադրութեան մէջ էին։ Ջիւնը հալեցինք խալկին ... (կաթսայ) մէջ եւ կերակուր եփեցինք, որովհետեւ դի լաւ ուտենք, կշտանանք եւ երեկոյին կազդուրուած հեռանանք։ Վարէն ոստիկանները պարզած կը դիտէին մեզ, բայց չէին կրակեր, օգնական ուժի սպասելով։ Կերակուր կերանք հերթով առանց դիրքերը դատարկելու. մէկ ալ հեռադիտակով տեսանք, որ ձիաւոր եւ հետեւակ յառաջ կուգան։

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՑԵԱՆ

մէջ: Նոր զեկոյց մը կ'ըսէ թէ «Հանրապետական բանակը հարկադրուեցաւ միջամտել, վտարելու համար խռովարար տարրեր որոնք զինակցած էին օտար պետութեանց հետ»:

★ Ինչպէս կը յիշուի, Մարտ 30ին էր որ գնդ. Հիւսնի Զայիմ գրաւեց իշխանութիւնը, «վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը»: Ինք ճանչցուած էր Ֆրանսասէր եւ հակառակ բրիտանական քաղաքականութեան: 4 ամիս վերջը գլուխը վրայ կուտար, վարչապետին հետ եւ իշխանութեան գլուխ կ'անցնէր իր գործակիցը՝ Հինաուի: Լոնտոնի մէջ ալ կը խոստովանին թէ «Արգաւանդ Մահիկ»ի (միացում Իրաքի եւ Յորդանանի հետ) հակառակորդներն են որ կը յաղթանակեն այս անգամ: Գնդ. Շիշաքլի կուսակից կը համարուի Սուրիոյ եւ Լիբանանի միութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց Մ. Նահանգներու վերջին ծանուցագիրը, որ կը բողոքէր Սոֆիայի ամերիկեան դեսպանին մասին եղած ամբաստանութեանց դէմ: — Երեկի. ժողովի ընտրութեանց մէջ շահած է Հայրենասիրական Ճակատը, 97—99 առ հարիւր, ինչպէս կ'ըլլայ բոլոր բոլշեւիկեան երկիրներու մէջ:

ԼԵՀԱԿԱՆ կառավարութեան կողմէ խումբ մը Ֆրանսացիներու դէմ բացուած դատը կը շարունակուի Վրոցլաւի մէջ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն Օր. Իվոն Պասալէս վերջին պահուն նոր ու. ռաւ կարգ մը յայտարարութիւններ եւ մերժեց բացատրել իրեն ուղղուած նամակներու ծածկագրութիւնները: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ դատարանի պահուն թղթակիցներուն առջեւ ցուցադրուեցան շատ մը նամակներ, որոնց մէջ Վարշաւայի ֆրանսական դեսպանատան նախորդ զինուորական կցորդը, զօր. Թէսիէ «հարիւր հազար համբոյրներ» կ'ուղարկէր Օր. Պասալէսի:

ԳՆԵՐՄԱՆԻՈՅ պատերազմի ոճրագործներէն 27 հոգի արձակուեցան ամերիկեան իշխանութեանց կողմէ, 33 հոգի ալ պիտի արձակուին չորեքշաբթի օր, «ի վարձ իրենց բարի վարուց», բանտարկութեան միջոցին: Պատիժները պիտի լրացնէին Յունիս 30ին:

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 70ամեակին առթիւ, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը շնորհաւորական հեռագիր մը ուղղեց: Մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է Փարիզէն, Մոսկուա տանելու համար 3000 նուէրներ եւ հաւաքական շնորհաւորութիւններ: Տարեդարձը կը տօնուի այսօր, չորեքշաբթի, 21 դեկտեմբեր:

ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՆ երկաթուղիներու երթեւեկը Աթէնքի եւ Եուկոսլաւիոյ սահմանագլուխին (հիւսիս), ինչպէս եւ Թրքական սահմանագլուխին (արեւելք) հետ,, որ դադրած էր 1941էն ի վեր, գերմանական արշաւանքին հետեւանքով:

ԵՐԿՈՒ ՅԱՐԿ ՏՈՒՆԵՐ փլան Փարիզի Լաօս փողոցին մէջ, պայթումի մը հետեւանքով: Աղջիկ մը մեռաւ, չորս վարձակալներ ծանրապէս վիրաւորուեցան:

Կաղանդի առթիւ մեծ հանդէս

Կազմակերպուած՝ ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՐԹ. ՄԱՐՄՆՈՑՆ ԿՈՂՄԷ: 1 Յունուար կիրակի 3.30էն՝ կէս գիշեր, Salon des Prevoyantsի մէջ, 279 rue des Pyrénées, Փարիզ, (métro Gambetta. Aut. 26 եւ 96):

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն՝ փոքրիկներէն:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՔԵՌԻԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄ:

Կը ներկայացուի ԿԵՂԾ ԲԺԻՇԿԸ

աշակերտներու կողմէ, կատակախաղ մէկ արար, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԷ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ, մինչեւ կէս գիշեր, մասնակցութեամբ Orchestre Claudeի: Առատ կերուխում: Մուտքը ազատ է

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ԱՌԹԻՒ

Լաւագոյն նուէրը ձեր բարեկամներուն բաժանորդագրութիւն մը՝

ՀԱՅ - ԲՈՅԺի

17 rue Damesme, Paris (13):

Ֆրանսա տարեկան 500 ֆրանք, Յունուարէն սկսեալ 600: Արտասահման 700, Յունուարէն սկսեալ 750 ֆրանք:

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ՕԼԵՄՇԵԱՆԻ

Բարեկամներու եւ համակիրներու կողմէ ձեռնարկուած է իր յիշատակին եւ գործերուն նուիրուած հաւաքահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 19 Փետրուարի կիրակին, կէսօրէ վերջ Salle Gaveauի մէջ: Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի

Ամանորի գինեձօնը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, Ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ:

Խօսք պիտի առնեն Տոքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆի, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆի:

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով:

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը:

Մանուկներու մասնակցութեան համար 100 ֆր.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Հայ Կ. Խաչը, «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Դեկտ. 25 կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ: Նուէրներու բաշխում՝ Ծնունդի առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ.— Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհիներ Յարութիւն եւ Աննիկ Մկրտիչեաններու, իրենց մեծ մայրիկին, եւ Մելքոն եւ Էլիզ Սրապեանններու՝ իրենց հօրաքրոջ ցաւալի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Փարիզի Հայ Աղքատախնամի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք իրենց սիրայօժար աջակցութիւնը բերին ընկերութեան տարեկան պարահանդէսի կազմակերպութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց, որոնք զանազան առարկաներու նուիրատուութեամբ մեծապէս սատարած եղան պարահանդէսի յաջողութեան:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մասնաճիւղին կողմէ այս կիրակի ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), մասնակցութեամբ Bachicha նուագախումբին եւ Jazzի խումբի մը: Ընտրութիւն Miss U. G. A.ի: Պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Պ. Գաղտասար Պարոնեանի՝ մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Պուլվար Օտոյի Նոր Սերունդի «Խատիսեան» խումբին.— Մ. Ասլանեան հազար Ֆր., Մ. Այվազեան հազար, Ք. Ստեփանեան 500 Ֆր., Պուլվար Օտոյի Կապոյտ Խաչը՝ հազար Ֆր., իսկ Նոր Սերունդը Արծիւ մարզական խումբին կը նուիրէ 500 Ֆրանք:

ԹԱՑՍՈՒԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ իր սանուհիներուն: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վիլէօրպանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Կրաթ Սիէլ):

Կովկասեան պարեր, եւ գեղջկական պարեր, զանազան անակնկալներ, հայկական ջերմ մթնոլորտ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ հայկական ազանդերներով: Գիները դիւրամատչելի:

Թիւ 3 եւ 7 հանրակառքերը առնել եւ իջնել Կրաթ Սիէլի առջեւ: Մուտքը 150 Ֆրանք:

Տէսինցիներուն.— Թիւ 16ը առնել եւ իջնել Վիլէօրպանէն մէկ կայարան վերջը:

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՄՈՒՏ ԱՆՁ ՄԸ պրամադիր է շաբաթը մէկ օր յատկացնել վաճառատան մը մէջ իբրեւ թարգման կամ խմբագրող: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի փակել իրենց բաժանորդագրութեանց հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբերի վերջ: Վարչութեանս համար դժուար է ապառիկ ձգել ամիսներով, նոյնիսկ ճշդապահ բաժանորդներու վրայ: Շատերուն ղրկուած են արդէն իրենց հաշիւները մանտա-չէքերու թերթիկներով, դիւրացնելու համար առաքումը: Իրենք ալ պէտք է դիւրացնեն մեր գործառնութիւնները անյապաղ վճարելով հին թէ նոր պարտքերը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը (78 rue Rabelais): Նիւթը «Հ. Յ. Դ. երրորդութիւնը»: Կը դասախօսէ ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, դպրոցին սրահը (78 րիւ Րապըլէ): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 3ին, rue des Brochets, ընկերուհի Ամիրայեանի բնակարանը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ.— Ռոմանի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը դեկտեմբերէն սկսեալ, հայերէնի ձրի դասընթացք մը բացած է, ամէն հինգշաբթի գիշեր, դասատու՝ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ: Արձանագրութեանց համար դիմել Կապոյտ Խաչի վարչութեան անդամուհիներուն:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, Ֆրանսական վարժարանը, 69 rue d'Arcueil: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ԵՐԵԿՈՅ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ողբացեալ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի մահուան 15ամեակին: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հայ դպրոցի սրահին մէջ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՁԵՐ REVEILLONՆԵՐԸ

Կրնաք անցընել զուարթ, հաճելի եւ հայկական մթնոլորտի մէջ:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱՄԱԴԱՄ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

Արեւելեան նուագ, եւ գեղարուեստական բաժին

Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆՆ ալ պիտի ըլլայ ձեզի հետ:

Ապահովեցէք ձեր սեղանները:

ԼՈՒԼԱ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

24 rue St. Lazare

Métro Trinité կամ N. D. de Lorette

Հեռաձայն Tri. 31-62

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄԷՆ

ԹԷ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ Ա

ԹԷ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ

բոլոր պիտոյքներու համար անյապաղ դիմեցէք՝

63 Rue de MAUBEUGE

Հեռ. Tru. 12-05 métro Poissonnière

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23, 24, 25 SALLE DES HORTICULTEURSի ՎԵՐԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ,

Նախագահութեամբ ՏԻԿ. Ս. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆի

Ձեր տօնական գնումները վերապահեցէք այս վաճառքին, ուր պիտի գտնէք ՈՒՏԵՍՏ, ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ, ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆ, ԳՈՒԼՊԱՅ, ԿՕՇԻԿ, ԲՐԴԵՂԷՆ եւ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՈՒԷՐՑՈՒ առարկաներ, ընթացիկ գիներով:

Ամէն օր ճոխ պիւֆէ եւ նուագ

84, Rue de Grenelle (Métro: Rue du Bac)

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme - (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ
Tél GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Jeudi 22 Décembre 1949 Հինգշաբթի 22 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No.6032–Նոր շրջան թիւ 1443 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«1915 ԹՈՒԱԿԱՆԸ»

Նոր չէ որ կը կարդանք ողբացեալ Վահան Մինախորեանի գիրքը, «1915 ԹՈՒԱԿԱՆԸ», եւ սակայն կը թուի թէ դեռ երէկ լրացուցինք: Այնքան խոր է եւ տեւական՝ տպաւորութիւնը:

Անհամար հատորներ հրատարակուեցան առաջին Մեծ Պատերազմի ընթացքին եւ զինադադարէն, 1915ի Հայաջինջ Սարսափներու մասին:

Նոր հատորներ կազմելու չափ նիւթեր լոյս տեսան թերթերու մէջ: (Ցաւալի, իր տպածներէն զատ, ունի դէզ մը ձեռագիրներ):

Եւ սակայն, շարքը չէ վերջացած տակաւին: Կրնա՞յ վերջանալ:

Ամբողջ շրջաններ կան որոնց լրիւ պատմութիւնը գրի չէ առնուած տակաւին:

Եւ դեռ կը սպասենք հեղինակներու, համահայկական, յաւիտենական յիշատակարանի մը վերածելու համար աննախընթաց, անմոռանալի Արհաւիրքը:

Դժբախտ Օշականը ձեռնարկած էր այս աշխատանքը կատարելու շատ լայն ատիճանի մը վրայ, բայց մնաց կէս ճամբան:

Երիտասարդ գրագէտներ պարբերաբար թամուլին կը յանձնեն զանազան դրուագներ: Ուրիշներ ալ կը շարունակեն յուշերու գրականութիւնը: Կամ հրատարակութեան կը յանձնեն պատրաստ նիւթեր:

Այդ հատորներուն ամենավերջինն է՝ «1915 թուականը»ը, հրատարակուած՝ ողբացեալ Յ.Յ. Կորոյեանի կողմով:

Վ. Մինախորեանի այս յուշերուն գլխաւոր մասերը նախապէս լոյս տեսած էին «Վէմ» հանդէսին մէջ: Հեղինակը վերամշակելով եւ ընդլայնելով նիւթը, վերածեր է ամբողջականգործի մը:

Եւ ի՞նչ գործ: Թղթատելն անգամ բաւական կը տառապեցնէ, այնքան սարսափելի են...

Գիրքը — չքեղ հատոր մը 470 մեծադիր էջերով եւ պատկերներով — ոչ միայն վաւերական պատմութիւն է, այլեւ գրականութիւն: Ոչ թէ չոր ու ցամաք արձանագրութիւն քստմնելի դէպքերու, այլ նկարագրութիւն մը ուր վարպետի մը միտքն ու սիրտը կը խօսին:

Դէպքերը ձեր առջեւ կը պարզուին այնպիսի կենդանութեամբ մը որ կը թուի թէ դեռ երէկ պատահեցան, եւ դուք ալ ներկայ էիք, դուք ալ նոյն բաները կը զգայիք հեղինակին հետ:

Առանձին հատոր մը կրնար կազմել իւրաքանչիւր գլուխ,— Պոլսից դէպի Սամսոն.— Ցոյսերի եւ յոյզերի օրեր.— Չարագուշակ նշաններ.— Դէպի Էրզրում.— Հ. Յ. Դ. Ընդհ. ժողովը.— Ոստիկանական ցանցի մէջ.— Սկիզբն երկանց.— Արհաւիրքի օրեր.— Դէպի ներքին գաւառները.— Անդառնալի երթ.— Ճակատագիր.— Հայութեան բեկորներ.— Պարոյրի պատմածները.— Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը: Եւայլն:

Գրական գործ մըն է որ ունիք ձեր աչքին առջեւ, բայց ոչ գեղագիտական մարզանք: Այնքան որ պարզ են, բնական ու հարազատ՝ բոլոր նկարագրութիւնները: Ամէնէն քստմնելի պարագաներէն — տեղահանութեան եւ ջարդի ահռասարսափէն մինչեւ հեղինակին հանդիպումը պատահաբար ողջ մնացած քանի մը մանուկներու հետ: Կամ ընտանեկան, մտերմական պատկեր մը, խօսակցութիւն մը:

Նոյն բնականութիւնը, երբ Թուրք ճիւաղ մը կը նկարագրէ, կամ տառապանքէն խենդեցած կալանաւոր մը:

Եւ ի՞նչ սահուն լեզու, ներդաշնակ, պայծառ նախադասութիւններով: Հակառակ անոր որ Մինախորեան երբեք չէր ունեցած գրական յաւակնութիւններ:

... Ողբացեալ հեղինակը երկու գլուխներ բացած է «Ճակատագիր» խորագրով:

Ո՞ղջ ըլլար եւ տեսնէր թէ ճակատագիրը ո՛ւր հասցուցած է անոնք որ ուզեցին Թուրքիան փրկել՝ արեան մէջ խեղդելով Սեւ Ծովու ափերուն, ինչպէս ամբողջ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը:

Ահա իրենք են որ կը խոստովանին արտասուագին.

— Ժողովուրդը անօթի է եւ մերկ, խոտ եւ տերեւ կ'ուտէ ...

Երէկ ցորե՞ն կը բուսնէր մեր կոխած ճամբաներուն վրայ: Շ.

Սեւ Ծովու ժողովուրդը անօթի է

ԽՈՏՈՎ ԵՒ ՏԵՐԵՒՆԵՐՈՎ ԿԸ ՍՆԱՆԻՆ.— ՓՈԽ-ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Կ'ԸՍԷ ԹԷ «ԱՑՆԳԻՍԻ ԲԱՆԵՐ ՏԵՍԱՑ ՈՐ ԼԱՑԻ».— ԱՑՐԵՐԸ, ԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ՏՂԱՔԸ ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԲՈԲԻԿ ԵՆ.—

ԱՆԳԱՐԱ, 13 Դեկտ.— Հալքի Խորհրդարանական խմբակին մէջ բուռն վիճաբանութեանց դուռ բացաւ Սեւ Ծովու բնակչութեան կսկծալի վիճակը: Ժողովուրդը մատնուած է ծայրայեղ թշուառութեան եւ անօթութեան, եւ այս պարագան սկսած է մտահոգել Հալքի շրջանակները:

Այս ցաւալի խնդրին շուրջ բազմաթիւ երեսփոխաններ խօսք առին եւ խստիւ քննադատեցին կառավարութիւնը: Ժողովականներէն մին ալ խըրթեց այն ամերիկացի մասնագէտը, որ քննութիւններ կատարած էր պետական ծրագրի մը պատրաստութեան համար: Փոխ-վարչապետ Նիհատ Էրիմ մանրամասն բացատրութիւններ տըւաւ եւ խոստովանեցաւ թէ Սեւ Ծովու ժողովուրդին վիճակը իսկապէս ցաւալի է:

Նիհատ Էրիմ ըսաւ մասնաւորաբար.

· Բաց խօսինք, ջանքեր կը թափինք Սեւ Ծովու աւանները ծաղկեցնելու համար, բայց մեր ջանքերը ամբողջովին չեն հասնիր նպատակին: Անհրաժեշտ է պատրաստել պետական ընդհ. ծրագիր մը: Միայն թէ այսպիսի ծրագիր մը պատրաստելու ընդունակ տարրեր չկան տակաւին մեր մէջ: Դիմեցինք Ամերիկայի, որ մասնագէտ մը ղրկեց: Քննութիւն կատարելու համար մասնագէտին տեղեկագրին կը սպասենք, որպէսզի ճշդենք մեր գիրքը: Երբ ես Տրապիզոնէն Րիզէ կ'երթայի, այնպիսի բաներ տեսայ որ չկրցայ զսպել արցունքս եւ լացի:

Նիհատ Էրիմէ վերջ խօսք առին բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ յուզիչ բառերով նկարագրեցին Սեւ Ծովու գաւառներուն վիճակը, անգործութիւնը, թշուառութիւնը եւ փոխադրական անհամար դժուարութիւնները: Րաիֆ Գարատէնիզ ըսաւ թէ այնտեղ մարդիկ կան որ հաց անգամ չեն կրնար գտնել, եւ խոտերով ու տերեւներով կը սնանին:

— «Աւելի ներսերը, այս թշուառութիւնը ողբերգութիւն մըն է կատարելապէս: Այրերը, կիներն ու տղաքը, բոլորն ալ բոպիկ են. կիները անտառներէն փայտ կը գողնան եւ շալկելով քաղաք կ'բերեն ու կը ծախեն: Պետական ծրագիր պատրաստելէ առաջ, անհրաժեշտ է ճանապարհածախս ճարել այդ մարդոց, եւ մասնաւոր կազմակերպութիւն մը ստեղծել, անոնց ցաւերը մեղմելու համար: Ձմեռը անկարելի է երթեւեկել ծովու ճամբով, որովհետեւ նաւահանգիստ չկայ: Ձիւնը կը ծածկէ ցամաքային ճամբաները եւ չէք կրնար Էրզրումէն երթալ, որովհետեւ Քօփ լերան ձիւները գոցած են ճամբաները: Ժամ է որ հաղորդակցութեան միջոցներ ստեղծենք ծովու եւ ցամաքի վրայ»:

ԳԻՒՂԵՐ ԿԱՆ ՈՒՐ ԱՑՐ ՉԷ ՄՆԱՑԱԾ

Տրապիզոնի երեսփոխանը պատմեց թէ Ճորոխի, Րիզէի, Տրապզոնի, Կիրասոնի եւ Օրտուի բնակիչները կը ստիպուին երկրին միւս կողմերը գաղթել, ապրուստի անբաւականութեան պատճառով: «Կարեւոր թիւով հայրենակիցներ այլուր գաղթած են: 1947ին Զոնկուլտաքի 23.000 հանքագործներուն տասը հազարը Տրապզոնէն գաղթած էին: Կան մարդիկ որոնք հող կը փոխադրեն լեռնալանջերը, զանոնք դաշտի վերածելու համար: Եթէ բազմաթիւ ճախճախուտքները չորցուին, կարելի է նոր Միջագետք մը ստեղծել Սեւ Ծովու ափերուն վրայ»:

Ուրիշ երեսփոխան մը, Սալիմ Ալի Տիլէմրէ ըսաւ թէ գաւառակի մը 8000 բնակիչները այլուր գաղթած են: «Գիւղեր կան ուր միայն կին կը գտնուի: Ճամբայ չկայ: Արդուինէն Եուսուֆէլի գաւառակը երթալու համար ստիպուած են Արտահանէն, Օլթիէն եւ Թորթումէն անցնիլ, այսինքն երեք նահանգներ կտրել»:

ՍԹԱԼԻՆԻ ՎԻԹԽԱՐԻ ԱՐՁԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի անթելը քանի մը օր առաջ կը ծանուցանէր թէ փութով յառաջ կը տարուին «Յաղթանակի յուշարձան»ին շինութիւնները, մայրաքաղաքի հիւսիս–արեւելեան մասին մէջ: Այդ յուշարձանին վրայ կանգնած է Սթալինի պրոնզեայ արձանը, տեսանելի քաղաքին բոլոր մասերէն: Պատուանդանին բարձրութիւնն է 32 մեթր, յուշարձանին տարածութիւնը՝ 1200 քառ. մեթր: Ծախքը՝ 12 միլիոն րուբլի: Արձանը պատրաստ պիտի ըլլար երէկ, Դեկտ. 21, Սթալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ:

★ Նոյն տարեդարձին առթիւ Քոնսթանցայի (Ռումանիա) հայ ոսկերիչները պատրաստած են արծաթեայ թելերէ բանուած կաղամար մը, որ կը ներկայացնէ երկրագունդը, վրան՝ մուրճ մանգաղով, եւ «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէք» վերտառութեամբ: Կեդրոնէն ալ գեղեցիկ գորգ մը ղրկած են, որ կը ներկայացնէ Խ. Միութեան զինանշանը:

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Կառավարութիւնը նոր դժուարութեանց մատնուեցաւ, 1950ի ելմտացոյցին քննութեան առթիւ: Տասը օր կը մնայ տարեգլուխին, եւ դեռ պատրաստ չէ նախահաշիւը:

Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովին ելմտական յանձնախումբը երկրորդ անգամ ըլլալով մերժեց կառավարութեան առաջարկները՝ ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան մասին: Կառավարութիւնը նոր նախահաշիւ մը ներկայացուցած էր, 4 % կրճատելով բոլոր ծախքերը եւ 191 միլիառէն 121 միլիառ ֆրանքի իջեցնելով նոր տուրքերու գումարը: Ելմտական յանձնաժողովը դիտել տուաւ թէ կարելի է 20 միլիառ եւս խնայել: Յետոյ մերժեց հարիւրին մէկ աւելցնել արտադրութեան տուրքը եւ նոր տուրք մը հաստատել փոխադրութեանց վրայ: (Այս երկու առաջարկներով կը յուսան 65 միլիառ ֆրանք ճարել):

Ելմտացոյցի քննութիւնը, որ յետաձգուած էր երկուշաբթի օր, վերսկսաւ երէկ, չորեքշաբթի: Եթէ կարելի չըլլայ միջին ելք մը գտնել, վարչապետը վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ:

Իրազեկներ կը կարծեն թէ կառավարութեան եւ կեդրոնի եւ աջակողմեան խմբակցութեանց միջեւ ծագած պայքարը աւելի շատ քաղաքական խնդիր է, քան թէ տնտեսական: Արմատականները կ'ուզեն որ Պիտոյի (ժողովրդական) յաջորդէ արմատական վարչապետ մը, գոնէ ելմտացոյցին քուէարկութենէն վերջ. իսկ ուրիշ երեսփոխաններ պարզապէս կ'ուզեն տապալել դահլիճը, սահմանադրական տագնապ մը յարուցանելու եւ 1951էն առաջ լուծել տալու համար Ազգ. Ժողովը:

Արտակարգ ցոյցեր Սթալինի 70ամեակին առթիւ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Սթալինի ծննդեան 70ամեակը տօնուեցաւ արտակարգ ցոյցերով, չորեքշաբթի, 21 Դեկտեմբեր: Պատուիրակութիւններ հասած էին Խ. Միութեան բոլոր մասերէն եւ աշխարհի համայնավար կուսակցութիւններէն: Վերջին պահուն Սթալինի վիթխարի արձանը զետեղուած էր Կեդր. Ասիոյ լեռներուն ամենաբարձր գագաթին վրայ, որ կը կոչուի սպարապետին անունով եւ ունի աւելի քան 8100 մեթր բարձրութիւն: Ռուս լեռնագնացներ տասը օր տքնած էին, դէպի լերան կատարը քարշելու համար պրոնզեայ արձանը:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ խելայեղ ցոյցեր տեղի ունեցան Մոսկուայի մէջ, մասնակցութեամբ միլիոնաւոր քաղաքացիներու: Տօնակատարութենէն առաջ բաշխուած էին Սթալինի լուսանկարները՝ մէկ միլիոն, կենսագրութիւնը՝ 500.000, իսկ երկու միլիոն ալ՝ զարդանիշ: Երամշտապետները մասնաւոր տպագրութիւններ հրատարակած էին աւելի քան քառասուն երգերու, պանծացնելով Սթալինը, իսկ թատրոնները մասնաւոր բեմադրութիւններ սարքած էին: Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը Լենինի շքանշանը նուիրեց Սթալինի:

Հաստատուած է հարիւր հազար րուբլիի (մօտ 6600 սթերլին) համաշխարհային մրցանակ մը, որ ամէն տարի պիտի տրուի Սթալինի տարեդարձին առթիւ: Մրցումին կրնան մասնակցիլ «որեւէ երկրի քաղաքացիները, առանց քաղաքական, կրօնական կամ ցեղային խտրութեան, կը բաւէ որ մասնաւոր արժանիք մը ցուցնեն պատերազմի հրձիգներուն դէմ մղուած պայքարին մէջ, ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը»:

Գեղարուեստական ցուցահանդէսներ սարքուած են ամբողջ Խ. Միութեան մէջ, այս տարեդարձին առթիւ: Մոսկուայի ցուցահանդէսով — «Սթալինը գեղարուեստի մէջ» — խորհրդային արուեստագէտներու եւ արձանագործներու 300 արտադրութիւնները կը ներկայացնեն սպարապետին կեանքը եւ յեղափոխական գործունէութիւնը: (ԽՄԲ.— Հայաստանի նկարիչները եւ արձանագործներն ալ կը մասնակցին այս ցուցահանդէսին, բազմազան արտադրութիւններով):

Ամբողջ կառախումբերով նուէրներ հասած են Մոսկուա, մասնաւորապէս արբանեակ երկիրներէն: Նուէրներուն մէջ կը գտնուին անհամար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞Վ Է ՑԱՆՑԱՌԸ

« Հայրենիք » եւ « Յառաջ », ինչպէս եւ մեր միւս թերթերը նորէն արծարծում են նոր սերունդի փրկութեան հարցը:

Երկու հիմնական տեսակէտներ կան,— տա՞ն ներ թէ դպրոցը, ծնո՞ղքը թէ ուսուցիչը պիտի հանդիսանան փրկութեան խարիսխը:

Ի՞նչ կը հասկնանք նոր սերունդ ըսելով:

Մեր նոր սերունդը որուն վտանգ կը սպառնայ.— այն հայ զաւակներն են որոնք աշխարհ կուգան եւ հասակ կ'առնեն հայրենիքէն դուրս.— իսկ ծնողքը մնացորդներն են 1915—18ի կոտորածների եւ մասամբ ալ նախընթաց դէպքերու, որոնք ապաստան գտան զանազան երկիրներու մէջ եւ կազմեցին մեծ կամ փոքր գաղութներ:

Ներկայ ծնողներու մեծամասնութիւնը թէեւ մնաց հայրենազուրկ, բայց չմոռցաւ իր լեզուն եւ կառչեց իր աւանդութիւններուն:

« Հին » Հայը ունեցաւ զաւակներ, որոնցից շատերը արդէն ծնողք դարձան: « Հին » Հայը, դեռ առուար ցանցեր ունի Սփիւռքի մէջ, որու արժէքը անգնահատելի է հայապահպանման տեսակէտից :

Հին սերունդը ատտիճանաբար կը հալի, ուրեմն իւրաքանչիւրը պիտի աշխատի ձգել իր արժանի ժառանգորդը :

Նոր սերունդը կուգայ, կ'ապրի ու կը մեծնայ իր ծնողքի թեւերու տակ, մինչեւ 7—8 տարեկան հասակը: Այդ ժամանակաշրջանին հայր ու մայրը, կրնան իրենց « մեղրամոմ »ը դարձնել համաձայն ցանկութեան եւ տրամադրութեան : Ինչ ցանես այն կը հնձես», կ'ըսէ հայկական իմաստութիւնը: Ո՞ր ծնողքը չի կարող իր, այդ հասակի փոքրիկին, սահուն հայերէն սորվեցնել եւ փոխանցել այն աւանդութիւնները զորս ժառանգած է իր ծնողքէն կամ հայրենի հողից :

Բարեբախտաբար ունինք այդպիսի ընտանիքներ, թէ Փարիզի եւ թէ արուարձաններու մէջ, որոնց զաւակները իրենց գիտցածը կը համեմեն գրական լեզուով: Թէեւ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, բայց ընտանեկան սեմից ներս մտնելէ անմիջապէս վերջ, միմիայն հայերէն կը խօսին եւ կը մտածեն քանի որ այդպէս են դաստիարակուած, դեռ աւելին :

Այդպիսիներու վրայ է որ պիտի գուրգուրանք եւ խնամենք, այդպիսիներ պիտի դառնան մեր ներկայ եւ գալիք նոր սերունդի հիմնաքարը.: Այդպիսիներու գիտցածը պիտի ճոխացնել եւ կատարելագործել : Քանակով թող քիչ լինի, բայց որակով բարձր:

Կայ նաեւ խնդրին տխուր կողմը,— նոյն Փարիզի կամ արուարձանի — միեւնոյն փողոցի մի ուրիշ փոքրիկին երբ հարց կուտաս, անմեղօրէն կը նայի երեսիդ առանց բառ մը արտասանելու, մինչեւ որ հայրիկ ու մայրիկը օգնութեան կը հասնին,— տղաս հայերէն չի գիտեր ըսելով, փոքրիկին կ'ազատեն անորոշ կացութիւնից: Հայր ու մայրը փոքրիկին հետ կը խօսին ֆրանսերէն, չնայած իրենց գիտցածը այնքան տկար է որ անգամ լեզուն չգիտցողի ականջը կը ծակէ,— ճիշդ այնպէս ինչպէս մեր Ապարանի գիւղացու խօսած ռուսերէնը: Նման ընտանիքներից դուրս եկածները երբ կ'ընկնեն օտար շրջանակներու կամ դպրոցներու մէջ, կը սկսին արհամարհել մայրենի լեզուն եւ մշակոյթը: Այդպիսիներու կորուստը թէեւ ցաւալի, բայց անխուսափելի է: Այս կորուստի յանցաւորը, մենք ենք,— ծնողներս :

Բաւական թուով շաբաթօրեայ դպրոցներ ունինք Ֆրանսայի մէջ, տարիներէ ի վեր:

Տարօրինակ մթնոլորտ մը կը տիրէ այս դպրոցներուն թէ շուրջը եւ թէ ներսը:

Մայրիկներու եւ հայրիկներու մեծ մասը, իրենց զաւակի վերաբերեալ բոլոր գործերը յարմարցուցած են « հայկական դպրոցի » օրուան, ու լինի այդ՝ կօշիկ առնելու, բաղնիք երթալու, մազերը կտրելու, հագուստ կարելու, չարժանըկարի, փոքրիկը բժշկելու, ատամնաբոյժին տանելու, յուկայ երթալու եւն., եւն.ի համար:

Եթէ հայերէն դասը կը սկսի ժամը 8.30ին, աշակերտներու մի մասը կուգայ տասնին, միւս մասը 11ին եւ երբեմն ալ կուգան այն ժամանակ, երբ դասերը վերջանալու վրայ են: Ուշանալը դեռ բաւական չէ: Շատ յաճախ երբ աշակերտը իր դասը կը կարդայ, անմիջապէս մայրը կ'երկարէ դէպի քեզ — « մամաս ըսաւ, որ դասդ կարդալէ վերջ տուն եկուր միասին մարշէ երթանք»: Եւ դեռ համանութիւնդ չառած կը պատրաստուի դուրս գալու: Մէկին կը յաջորդէ միւսը, երկրորդը, երրորդը, չորրորդը, եւ ահա դրասեղանները կը դատարկուին, մէջտեղ կը մնան մի քանի պարտաճանաչներ:

Դեռ աւելին,— մայրիկը տունից կը վարէ իր զաւակին հայերէն դասերը : Օրինակ, ոտանաւոր դաս կուտաս, վստահ թէ յաջորդ դասին աշակերտը պիտի պատասխանէ: Հակառակ քու սպասածին, աշակերտը դասին կը ներկայանայ մի ուրիշ ոտանաւոր սերտած, տառապելով որ «մայրիկս տեղկա չուզեց, ասիկա ուզեց», կամ կը ներկայացնէ հայրիկի գրած ոտանաւորը:

Միտքդ կ'երթայ շատ հեռուն,— մինչեւ տէր Թոդիկի օրերը ...

Դեռ ի՜նչքան պերճախօս օրինակներ :

Մեր մամիկները ճախարակի առջեւ կը նստէին, այն ալ ձէթի կամ քարիւղի ճրագի լոյսի տակ, յաճախ իրենց շուրջ կը հաւաքէին փոքրիկները եւ զանազան պատմութիւններով կը գրաւէին զանոնք:

Դժուա՞ր է, եթէ այսօրուան ծնողքը, զաւակին սորվեցնէ իր ծննդավայրի անունը, պատմէ թէ ինչո՞ւ ապաստանեցան այս երկրի մէջ: Ատոր համար ոչ կարի մեքենան պէտք է կանգնեցնել եւ ոչ ալ աւելորդ ժամանակ վատնել :

Մեր պատմիչներ բազմաթիւ հատորներ թողեցին Մոնկոլներու, Թաթարներու, Պարսիկներու եւն. արշաւանքներու եւ աւերածութեանց մասին: Եւ մենք ալ կը կարդանք եւ կ'աշխատինք սորվեցնել նոր սերունդին :

Ցանցա՞նք է, եթէ «հին» Հայը իբրեւ կենդանի վկայ պատմէ իր զաւկին կամ թոռնիկին Ապրիլեան ջարդը, աքսորները եւ ուրիշ դէպքեր, փոխանակ սպասելու որ դէպքերը հիննան «հին» Հայը մեռնի, իսկ նոր սերունդը այդ բոլորը գիտնայ մի միայն գրքերից: (Այն էլ եթէ կարդայ) :

Ցանցա՞նք է եթէ փոքրիկները կարելի եղածին չափ գիտնան թէ Ընվէրը եւ Թալէաթը աւելի արիւնարբու եղան քան Լէնկթիմուրը եւ Ջինկիզ Խանը :

Սեբաստացի Մուրատի տօնին ներկայ եղանք, յուզուեցանք, ապրեցանք եւ տուն վերադարձանք: Բայց ոեւէ մէկս այդ յուզումը հաղորդեցի՞նք մեր փոքրիկներուն, պատմեցի՞նք թէ ով է Մուրատը, եւ ի՞նչու համար է իր տօնը :

Խնջոյքներուն, հանդէսներուն, տօներուն, դասախօսութիւններուն մենք ենք հաղորդակից, եղածը աւելի պարզ ու հասարակ խօսքերով պիտի հաղորդենք նաեւ մեր փոքրիկներին, եթէ այդ գործերը կապուած են մեր անցեալի հետ: Եթէ ատոր համար քիչ մը ժամանակ է պէտք, այդքանը յանձն պիտի առնենք :

Հայրիկն ու մայրիկը, պապիկ եւ տատիկը պիտի հարց տան իրենց.— Կ'ուզե՞ն ներկայ ու գալիք սերունդը Հայ պահել, ծնողքն է որ փոքրիկի մէջ Հայու խմոր պիտի դնէ եւ խառնուածք տայ, որպէսզի այդ փոքրիկը ապագային հետաքրքրութեամբ լսէ ուսուցիչի աւանդած Հայոց պատմութիւնը եւ մատենագրութիւնը, որպէսզի արտասանած բանաստեղծութեան ժամանակ ապրի — ոչ թէ հոլովի :

Եթէ այսպէս չվարուինք, թափուած ջանքերու արդիւնքը աստիճանաբար կը թուլնայ, հին սերունդը կ'երթայ, — նորը կուգայ — Յովհաննէսը կը դառնայ Ժան, Պետրոսը Փիթ, Աստղիկն ու Արուսեակը Ժագլին, Ժանօ եւն.:

Այս վտանգը պիտի վերանայ այն ժամանակ, « երբ ամէն կողմից պանդուխտ հայ ազգիք դիմեն դէպ իւրեաց սիրուն հայրենիք»:

ԲԻՒԶԱՆԴ

ԴԵԿՏ. 23. 24. 25ԻՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ձեր բարեկամներու հետ Ֆր. Կ. Խաչի ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ: Հաճելի ժամանց, հայկական ջերմ մթնոլորտ :

Քէօթահիայի յախճապակիները եւ հայկական ձեռարուեստը

ԽՄԲ.— Թուրքիոյ Գրական Համալսարանի գեղարուեստի պատմութեան դասախօս, Օքթայ Ասլանափա շահեկան գիրք մը հրատարակած է, « Քէօթահիա Չինիլէրի»:

Պոլսոյ «Ժամանակ» օրաթերթը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ այս գործը.—

Հեղինակը իր գործին մէջ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ ԺԵ. դարէն սկսեալ Իզնիկի եւ Քէօթահիոյ մէջ պատրաստուած յախճապակիներուն յատկանշական կողմերը եւ այս արուեստին կրած փոփոխութիւնները մինչեւ ԺԸ. դար:

Բիւզանդական խճանկարներուն յաջորդած են օսմանեան շրջանին մէջ ծաղկած յախճապակիները որոնք սուլթանական պալատներուն, մզկիթներուն եւ դամբարաններուն պատերը կը զարդարեն իրենց գեղեցիկ գոյներովն ու գիծերու ճարտար պատուցուածքով յօրինուած խորհրդանշանական ձեւերով: Տոքթ. Ասլանափա ուսումնասիրական այցելութիւններ կատարելով մի առ մի քննած է ոչ միայն Իսթանպուլի այլեւ Անատոլուի զանազան քաղաքներու գլխաւոր մզկիթներուն արժէքաւոր յախճապակիները, երեւան հանելով անոնց միջեւ գտնուած նմանութիւններն ու գեղարուեստական արժէքները :

Հեղինակը իր պրպտումներու ընթացքին մեծ ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է նաեւ քրիստոնեայ աղօթարաններու մէջ գտնուած յախճապակիները, որոնց կարգին մանրամասնօրէն կ'ուսումնասիրէ եւ կը նկարագրէ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին յախճապակիները, իւրաքանչիւրին նկարը զետեղելով իր բացատրութեանց կողքին: Հեղինակին զննութիւններուն շնորհիւ կ'իմանանք որ եկեղեցիներու յախճապակիներուն վրայ յաճախ տեսնուած քերովբէներու եւ խաչի զանազան ոճաւորուած ձեւերը կ'երեւան նաեւ իսլամ աղօթավայրերու յախճապակիներուն վրայ: Այս շարքէն կը յիշատակուին Գոնիայի Զէյլէք Մէհմէտ փաշա եւ Կեսարիոյ Ուլու Ճամի մզկիթներուն յախճապակիներուն մէջ գտնուած ձեւափոխուած քերովբէի պատկերները: Տոքթ. Ասլանափա այս պարագան կը ներկայացնէ հետեւեալ տողերով.

« Կեսարիոյ Ուլու Ճամիին մէջ ալ կը գտնենք յախճապակիներ որոնց անկիւնները կը տեսնուին Քերովբէի ոճաւորուած պատկերներ: ԺԲ. դարուն կառուցուած, բայց յետագայ դարերուն յաճախ նորոգուած Ուլու Ճամիի միհրապը ԺԸ. դարուն առաջին կիսուն յատուկ Քէօթահիոյ յախճապակիներու ճոխ հաւաքածոյ մը կը ներկայացնէ: Այս հաւաքածոյին վերէն վար չորրորդ շարքը կազմող յախճապակիները Ղալաթիոյ Լուսաւորիչ եկեղեցիին եւ Գոնիայի Զէյլէք Մէհմէտ փաշա մզկիթին «միհրապ»ի յախճապակիներուն յար եւ նմանն են: Ուլու Ճամիի յախճապակիներուն անկիւնները աչքի կը զարնեն քերովբէի պատկերներ »:

Հեղինակը իր գործին պատրաստութեան միջոցին աչքի առջեւ ունեցած է նոյն նիւթին շուրջ զանազան լեզուով գրուած ուսումնասիրութիւններ որոնց կարգին՝ Սագըլեանի ֆրանսերէն գործը եւ «Գեղունի »ի մէջ Քիւրտեանի ստորագրած ընդարձակ յօդուածը: Տոքթ. Ասլանափա տեղւոյն վրայ կատարած քննութիւններէն զատ, պրպտած է նաեւ հին արձանագրութիւններ, մանաւանդ Քէօթահիոյ Շէրիի դատարանին թղթածրարները որոնց մեծ մասը դժբախտաբար փճացած է հրդեհի հետեւանքով :

Թուրքիոյ եւ մանաւանդ Քէօթահիոյ մէջ յախճապակիի գործին վարպետները կարեւոր մասով Հայեր եղած են: Հեղինակը իր գործին մէջ — թերեւս աղբիւրներու պակասին պատճառով — այս կէտին վրայ չի ծանրանար, բայց կը յիշատակէ Շէրիի դատարանի 1702 թուականով մէկ արձանագրութիւնը ուր երկու Հայերու՝ « Սերգիս վէլէտի Պալապան»ի եւ «Պաղտասար վէլէտի Պօղոս»ի մասին:

Ասոնք երկու Թուրքերու հետ միասին դատ մը ունեցած են յախճապակիի շինութեան մէջ գործածուած «իւրէ» կամ «էէօրէ» կոչուած անծանօթ նախանիւթի մը ապօրէն բաժանումին առթիւ: Պաշտօնական արձանագրութիւններէն անկախ, յախճապակիի շինութեան մէջ հայ վարպետներու դերին վճռական ապացոյցներն են խաչանիշ, հրեշտակաւոր եւ հայերէն արձանագրութեամբ բազմաթիւ յախճապակիներ որոնք կը զարդարեն Իսթանպուլի, Անատոլուի, Երուսաղէմի եւ մինչեւ Էջմիածնի հայկ. եկեղեցիները, առանց հաշուելու անհատներու եւ թանգարաններու սեփական հաւաքածոները:

Յախճապակիներու ուսումնասիրութեամբ զբաղած թուրք եւ եւրոպացի գիտուններու համար գաղտնիք մը մնացած էր վերեւ յիշուած « իւրէ» կամ « էէօրէ » անուն նիւթին բնոյթը :

Տոքթ. Ասլանափա այս կէտը լուսաբանելով գաղտնիքը կը լուծէ Շէրիի դատարանին արձանագրութեան արաբական տառերու մէկ սխալը մատնանշելով: Ըստ հեղինակին, « էէօրէ » բառին առաջին տառին տակ կէտի յաւելում մը կայ: Տառը մէկ կէտով՝ այսինքն «Պ» պէտք է կարդալ:

Այս պարագային, երեւան կուգայ « պօրա » բառը որ պարզապէս ժողովուրդի բերնին մէջ կրճատուած մէկ ձեւն է « պօրաքս » բառին: Ներկայիս, յախճապակիի պատրաստութեան մէջ « սօտա » կը գործածուի, բայց նախապէս այս նիւթին տեղ կը բռնէր «պօրաքս»ը:

Շնորհաւորութեան արժանի գործ մըն է Տոքթ. Ասլանափայի գիրքը եւ կ'արժէ որ մասնագէտներ հետաքրքրուին անով, յախճապակիի եւ զարդանկարչութեան մարզին մէջ երեւան հանելու համար այս արուեստին արժէքը եւ Հայերու կատարած դերը :

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍ» ԲԱԶՄԱՐՈՒՍՏԵԱՆ համալսարանին մէջ կազմակերպուած է յեռնային արդիւնաբերութեան բաժին, ուր ընդունուած են 50 ուսանողներ, մեծ մասով Ղափանէն եւ Ալավերտիէն: Այս ուսանողները ունին արտադրական աշխատանքի փորձառութեան: Ստանալով բարձրագոյն արհեստագիտական կրթութիւն, աւարտելէ վերջ կ'երթան աշխատելու հանրապետութեան արդիւնաբերական վայրերուն մէջ :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԱՆԵՆՔ ԵՐԲ ԿԱՐԵԼԻ Է

ԼՈՆՏՈՆ, (Յատուկ). — Ամէն տեղ ալ, երիտասարդը սրտնեղում է մենակեաց վիճակից, ձանձրանում է միապաղաղ գործից, ինչպէս որեւէ չնչաւոր էակ ձանձրոյթ է զգում միանման գործից։ Նա շրջանակ է փնտռում տեսնելու իր հասակակիցները, ուզում է հանդիպել իր ազգակիցներին, խօսել նրանց հետ, հասկացնել նրանց իր «դառն վիճակը» իր մայրենի լեզուով... Երբ չի գտնում որեւէ ազգակից, ստիպւում է չփուել օտարազգիների հետ։

Չունենալով որեւէ առիթ՝ ներկայացնելու որեւէ ազգակցի, երիտասարդը մոռանում է իր մայրենի լեզուն իր «դառն վիճակի» հետ միասին։ .. Չունենալով իրեն փնտռող ազգակից, «ժամանակի ազդեցութիւնը», ոչնչացնում է իր ազգի սրբազան խորհրդանշանները։ Եւ այլասերուած է համարւում։

Եւ այդ վիճակին մէջ, երբ «ժամանակի ազդեցութիւնը» սթափեցնում է նրան, այլեւս ամօթ է զգում մօտենալ ուէէ Հայի, որովհետեւ պահանջ է զգում հայերէն խօսելու ...

Այսպիսով մի փոքր ազգի նոր սերնդի անհինկալ զոհերը, որոնք պիտի առաջնորդ հանդիսանան, գալիք սերնդին ...

Դեկտեմբեր 3ի երիտասարդաց երեկոյթը, նախաձեռնութեամբ մի խումբ հայ ուսանողների, աննման էր իր գեղեցիկ կազմակերպութեամբ եւ խոր տպաւորութիւն ձգեց բոլոր ներկաների վրայ, որոնք մեծ մասով հայ ուսանողներ էին, զանազան երկիրներից։

Այսպիսի ձեռնարկներով է, որ կարելի է համախմբել հայ նոր սերունդը եւ վառ պահել ազգ. ոգին։

Ինչո՞ւ չճանաչենք միմեանց; օտար ափերի վրայ։ Ինչո՞ւ չհետաքրքրուինք իրարմով, քանի որ մէկ ազգի զաւակներ ենք։

Այս է հիմնաւոր ուղին, որով հայ ազգը դարերէ ի վեր, հեռու, շատ հեռու իր մայրենի հողից, ապրել է եւ պիտի ապրի իբրեւ Հայ...

Զ. Դ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ՄՈՌԱՑՈ՞ՒՄ Է...

Հաճեցէք կարդալ «Հայուն Օրացոյցը» Ա. տարի, Վարդան քահանայ Ժամկոչեանի, որ կը յուսայ օգտակար ըլլալ ազգանպաստ մեծ գործին մէջ, սիրցնել մայրենի լեզուն ու Հայաստանը՝ սփռուած երիտասարդութեան։

Տուած է նաեւ շատ մը ծանօթութիւններ ազգային բարերարներու մասին, որոնց մէկը աղբիւր մը չինել տուած է։ Քահանան կ'օրհնէ զայն ըսելով։ «Ցիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»։

Բայց եւ այնպէս մոռցած է տեղ տալ իր «Օրացոյց» բաժնին մէջ այն քաջերուն, որոնք ինկան իր պաշտած հայրենիքին ազատագրութեան համար, տալով մեզի յիշատակելի թուականը Մայիս 28։ Դարաւոր տառապանքներուն մէջէն ծնած Մայիս 28ը աղբիւր մըն ալ չարժե՞ր։

ԺԸՆԷ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի 18 Դեկտեմբեր, Փարիզի մարզական միութեան կազմակերպիչները գոհ էին իրենց տարած աշխատանքէն եւ գոհունակութիւններէն ի տես մեր տղոց թափած ճիգերուն։ Stade Elisabethի դաշտը լեցուած էր մարզասէր հասարակութեամբ եւ բոլորին բերանը Հայ անունը կը կրկնէր։

Ժամը 13.15ին Հ. Մ. Մ.ի պահեստին ճակատեցաւ U. S. Montrougeի պահեստիին դէմ։ Մեր տղաքը շատ գեղեցիկ եւ նուրբ խաղարկութիւն մը ունեցան։ Խաղին տիրապետեցին մինչեւ վերջ, սակայն հակառակորդը կը ըր [illegible] Հ. Մէկ «փէնալթի»ի առաւելութեամբ։ Գովելի է մեր մարզիկներուն խաղարկութիւնը եւ օրինաւորութիւնը։

Ժամը 15ին մեր Ա.ը դաշտ եկաւ Մօնռուժի Ա.ի դէմ։ Հակառակորդը հակէն օգտուելով անցաւ յարձակողականի, մեծ ճիգերէ վերջ, «փէնալթի»է մը օգտուելով որ շատ ալ օրինաւոր չէր, նշանակեց առաջին կէտը։ Այս յաջողութենէն քաջալերուած կրկնապատկեց յարձակողականը եւ նշանակեց երկրորդ կէտ մը։

Բ. կիսախաղին մեր տղաքը անցան յարձակողականի, հակառակորդը սեղմեցին իր բերդին առջեւ, ահա «փէնալթի» մը ի նպաստ Հ. Մ. Մ.ի։ Դժբախտաբար առիթէն չկրցան օգտուիլ, աւելի սկսան սեղմել։ Աջ ծայր Լօշեան գեղեցիկ վայրէջքով շահեցաւ նշանակէտ մը։ Երկրորդ մը յառաջապահի կեդրոն Ցակոբի կողմէ, երրորդ մը դարձեալ Լօշեան։ Դաշտը կը թնդար ծափերէն։ Հակառակորդը կազմալուծուած էր, կը խաղար պաշտպանողական ու չուարուն։ Մեր տղաքներէն աչքի զարկին, մանաւորապէս խմբապետ Համազասպ իր դերին մէջ էր իբրեւ կազմակերպող եւ խաղը ներդաշնակող, կարգը պահող եւ խաղացողները սանձող։ Վերջապահներէն Կինեար եւ Կարօ անխորտակելի պատ մըն էին, իսկ բերդապահ Ցակոբ վարդի մը արագաշարժութեամբ ու ճարպիկութեամբ ինքզինքը գերազանցեց։ Մեր Ա.ը իր ամբողջ կազմով անթերի խաղարկութիւն մը ունեցաւ, Հ. Մ. Մ. Մօնռուժի յաղթեց 3—2։ Այս յաղթանակով այդէն մեր դասակարգի երկրորդը կը հանդիսանանք։

Այս արդիւնքէն ոգեւորուելով Գ. Կրօնիկ (Պանեէօյէն) Հ.Մ.Մ.ի նուիրեց երկու հազար ֆրանք եւ դարձաւ մեր Միութեան պատուոյ անդամ։ Մեր ջերմագին շնորհակալութիւնը։ Փափաքելի է որ այս օրինակը վարակիչ դառնայ։

Մեր տղաքը խաղին «թէքնիք»ին կը տիրապետեն, բացի քանի մը փոքրիկ թերութիւններէ։ Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ դաշտին վրայ, հակառակորդին կոպտութեան դէմ բողոքելը որ եւ է յաւ հետեւանք չունենար, ընդհակառակն դէշ կ'ազդէ պաշտօնական դատաւորին վրայ։

Մեր կրտսերները Cheminot de Parisին յաղթեցին 6—1, իսկ մանկիկները (minime) պարտուեցան Malakoffի կրտսերներէն։ Մեր երկու խումբերն ալ արժանի են դովասանքի իրենց նուրբ ու ճարպիկ խաղարկութեամբ եւ կարգապահութեամբ։ Կազմակերպիչները մեծ յոյսեր կը տածեն այս սեւուլիկ աչքերով ճպտունհայորդիներու համար։

Կիրակի 25 Դեկտեմբերին ժամը 15ին Ժան Կուժօնի սրահներուն մէջ կազմակերպուած է հանդէս մը մեր մարզիկներուն, իրենց ընտանիքներուն եւ բարեկամներուն համար։ Փութացէք բոլորդ, քաջալերելու եւ ուրախացնելու մեր պարծանք տղաքը։

Ց. ԴԻՏՈՂ

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՃԱՐԵԼ «ՀԱՅ – ԲՈՅԺ»Ի՝ կը նշանակէ ապահովել ոչ միայն ձեր անձին ու ընտանիքին, այլեւ բարեկամներուն առողջութիւնը։

Գաղութէ գաղութ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մայր եկեղեցիի եւ Մշակութային կեդրոնի շինութեան մասին գրած ենք իր ատենին։ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէկ աշխատակիցը, երկար յօդուածով մը ներկայացնելէ վերջ Հայկ. եկեղեցին, կը գրէ թէ հայ եկեղեցական ճարտարապետութիւնը, ըստ գիտնականներու իր ազդեցութիւնը ունեցած է բիւզանդական, Ռոմանեւ գոթական ճարտարապետութիւններու վրայ։ Եւ իր կարգին կը գրէ թէ ծրագրուած շէնքը պիտի պարունակէ առաջնորդարան մը, դրադարան, դպրեվանք, սրահներ՝ ընկերային եւ ուսումնական [illegible] համար Պիտի ծառայէ իբրեւ [illegible] հայ համայնքի, մշակութային, կրթական, բարեգործական ընկերային եւ հանրային բոլոր գործունէութեանց։ Մայր եկեղեցին պիտի արժէ մէկ միլիոն տոլար եւ պիտի շինուի հայկական ճարտարապետական ոճով։ Եկեղեցին պիտի նուիրուի իբր յուշարձան պատերազմին մէջ Ամերիկայի համար արիւն թափող ամերիկահայ զինուորներուն։

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼՊԱՐԵԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սիրելի «Յառաջ», հակառակ երկար տարիներու պանդխտութեան, մեր չոր-ջանի հայութիւնը եւս կը սիրէ ապրիլ ազգ. աւանդութիւններով, օգտագործելով ամէն առիթ։

Անպակաս են զանազան ուրախալի երեւոյթներ. Անցեալները ամուսնութիւնը կատարուեցաւ Մինաս Աչճեանի ընդ Օր. Ռընէ Փաքէսի, որ ուսումնասիրած ըլլալով մեր ազգ. արժէքները, բաւական տեղեկութիւն ունի անոնց մասին։ Սահուն կերպով կը կարդայ ու կը գրէ մեր մայրենի լեզուն։ Քանի մը անգամ ալ առիթը ունեցանք լսելու հայերէն երգեր, իր քնքոյշ ձայնով։

Ուրիշ ամուսնութիւն մը եւս (ընկեր Հ. Սիմոնեան ընդ Օր. Լ. Գաբրիէլեանի հետ, Ավինեոնէն), առիթ եղաւ ազգային մթնոլորտ ստեղծելու։

Հանդարտ է մեր գաղութը։ Բոլորը համերաշխօրէն համախմբուած են դպրոցին շուրջ՝ ուր ներկայիս կը յաճախեն 30 երկսեռ աշակերտներ։ Հոգաբարձութիւնը կըպատրաստէ տօնածառ հանդէս մը՝ յառաջիկայ յունուար 8ին։ Վստահ ենք թէ հասարակութիւնը այս անգամ եւս լայնօրէն պիտի քաջալերէ այս ազգօգուտ ձեռնարկը։

Թղթակից

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Անձրեւը չէր դադրեր, կարծես մեզ կը հալածէր, չարունակ թրջուած ըլլալով՝ ջղագրգռուած էինք. հետզհետէ թշնամին մօտեցաւ եւ մենք պատրաստ կը սպասէինք։

Իրենց առաջնորդները ցոյց տուին, որ մենք վերը, դիրքերը նստած ենք, բայց հրամանատարը հրամայեց դէպի հիւսիս երթալ մեզ փնտռելու. ես հասկցայ, թէ այս ըրածնին ձեւի համար էր. կասկած չկար, որ Թուրքերը սարսափած էին, կը կարծէին, թէ 60 — 70 հոգինոց խումբ մըն ենք եւ կը զգուշանային կրակի բռնուիլ մեզի հետ։ Ձիաւորները եւ հետեւակները փոխանակ դէպի մեզ գալու, պատեցան մեր շուրջը եւ գացին բռնեցին այն ճամբան, որուն մօտէն պիտի անցնէինք։ Տղաքը կը կասկածէին թէ մեզ շրջապատած են։ Ես փորձառութեամբ գիտէի, որ Թուրքերը մութը սկսելէ ետքը նոյնիսկ աւելի մեծ ուժերով, ոչխարի նման կը թափուին իրարու վրայ եւ ճամբայ կուտան. կարծես ամէն մի հրացանաւոր դեւ մըն է իրենց համար։ Այդպէս ալ եղաւ. անոնք խմբուած ձորին մէջ, օդին հրացան կ'արձակէին, կարծես ցոյց տալու իրենց տեղը, որպէսզի հեռուէն անցնէինք։

Անմիջապէս որ մութը պատեց երկիրը, հրացանը ձեռքերնիս եւ կազմ ու պատրաստ ճամբայ ելանք. մեր նպատակն էր շուտ քալել եւ շատ յառաջանալ։ Ես բոլորովին մոռցեր էի իմ հիւանդութիւնս. ցեխը կը բարձրանար մինչեւ մեր ծունկերը, որովհետեւ ընկեր էինք պաշը պոզուքներու ցանած արտերուն մէջ։ Ճամբան հանդիպեցանք պստանճիներու հովիւներուն, որոնց միջոցով մեր հետքը գտնել դիւրին էր։ Ունէինք 4—5 ժամուայ ճանապարհ, բայց մենք հազիւ 12 ժամէն հասանք Ալիս գետի ափը։ Ջուրը մտանք եւ մինչեւ մեր վիզերը ծածկուեցանք գետին մէջ. ձիւն կը տեղար, ցուրտ էր անտանելի կերպով եւ մենք քրտնած էինք, բայց ուրիշ կերպ ընելու ճար չկար։ Երբ միւս ափը ելանք, սկսանք վազել. կ'ուզէինք հասնիլ Խորսանայի մօտի ձորը. ցուրտը այլեւս անտանելի էր եւ մենք ուտելիք հաց չունէինք։ Մարտիրոսը դիւղ ղրկեցինք հաց ուղելու համար Խտօն քանի մը ոչխարներ առաջքը ձգած հովիւի ձեւին տակ եկաւ մեզ մօտ եւ բերաւ ձուածեղ, հաց, մածուն։ Խտօին առաջարկեցինք քաղաք երթալ եւ տեղեկութիւն բերել մեզի. նա ուրախութեամբ ընդունեց. ծածկագիր նամակ մը յանձնեցինք իրեն։ Օրը յառաջացած էր, բայց անիկա գնաց եւ երեկոյին վերադարձաւ։ Այդ օրը եւ այդ տեղ իմացանք Կ. Պոլսոյ ձերբակալութիւններ եւ մօտակայ վիլայէթներու եւ «քաղաքներու» մէջ Թուրքերու կատարած բոլոր խժդժութիւնները։

Մեր կռիւը եւ յաջողութիւնները լսելով, բոլոր քաղաքը ուրախացեր էր. բայց խորհուրդ կուտային մեզ ընդհարումներէ զգուշանալ, որպէսզի կատաղած թշնամին աւելի մեծ ոճիրներու չդիմէ ժողովուրդին հանդէպ։ Ստացայ նաեւ կնոջմէս նամակ մը. «Շինական(*), ստացայ նամակդ, ուրախութեանս սահման չկայ կռուի յաջողութեանդ համար։ Ոստիկանները գիշեր ցորեկ կը հսկեն մեր տանը վրայ, բայց անհոգ եղիր, քու զաւակներդ լաւ կը պահեմ։ Համբոյրներով քու Սակաւախօս (**)»։

Խտօն մեզ գիւղ տարաւ, ուր երկու տան մէջ պատրաստութիւն տեսած էին մեզ ամէն կերպով հանգիստ ընել տալու համար։ Գիւղը մնացինք [illegible] վերջին օրը կրկին դպրոց փոխադրուեցանք, որովհետեւ գիւղը ոստիկաններով լեցուն էր. քահանան եւ գիւղի երեւելիները բանտն էին. ժամասացութիւնը, ինչպէս առաջին անգամ, դարձեալ աղջիկները եւ հարսերը կը կատարէին. երբ կրկին լսեցինք իրենց աղիողորմ աղօթքները, հոգինիս լեցուեցաւ յուզումով. մեզ համար շատ տխուր էր ասիկա, բայց նաեւ շատ հաճելի։ Երեկոյեան մեկնեցանք գիւղէն Մարտիրոսի առաջնորդութեամբ։

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Մուրատի կեղծ անունը։
(**) Մուրատի կնոջ կեղծ անունը։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՎՃԱՌՔԸ, ահա այս տարի ալ ձեզի լաւագոյն առիթը կուտայ օգտակար ըլլալու հիւանդներուն, անկարներուն եւ մանուկներուն։

Ծխափողներ, հագուստ, գուլպաներ, գեղարուեստական առարկաներ, անկողին, ինքնաշարժ, ձի, մուճակներ եւ կօշիկներ, մետաքսեղէններ եւ ուրիշ ինչ որ կրնաք երեւակայել: Արբանեակ երկիրները մրցումի ելած են իրարու հետ, կարելի եղածին չափ գեղեցիկ եւ հազուագիւտ նուէրներ ղրկելու համար: Պուլկարիոյ ելեկտրագէտները անթելի գործիք մը շինած են որուն վերեւ կ'երեւայ Սթալինի նկարը, ամէն անգամ որ սպարապետը ականջ կը դնէ ռատիօ – Մոսկուայի: Ղրկուած են նաեւ անհամար գիրքեր, բոլոր լեզուներով:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ ռուս դիտնական Բոկոմոլեցի տղան իբրեւ նուէր ղրկած է մասնաւոր շիճուկ մը որ կ'երկարաձգէ կեանքը:

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, Սուրիոյ ազգ. ժողովին անդամներէն շատեր կ'ուզեն հրաժարիլ եւ իշխանութիւնը ձգել զինուորական վարչութեան ձեռքը, իբրեւ հետեւանք վերջին յեղաշրջումին:

Երեքշաբթի օր արքայական օդանաւով մը Դամասկոս հասաւ գնդ. Մոհամմէտ Նուաէֆ, Գահիրէի ոստիկանութեան քաղաքական բաժնին տնօրէնը եւ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սուրիոյ հանրապետութեան նախագահին հետ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս տեսակցութեան:

★ Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուած է նախկին վարչապետ Խալէտ էլ Ազմի, որ միեւնոյն ատեն պիտի վարէ ելմտական նախարարութիւնը: Դահլիճը կազմուած պիտի ըլլար երէկ, եւ խորհրդարանին պիտի ներկայանայ այսօր, հինգշաբթի:

Հեռագրի մը համաձայն, զօր. Հինաուի եւ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Թալաս, կը պատրաստուէին Սուրիոյ թագաւոր հռչակելու Իրաքի խնամակալը, եւ արդէն տեղափոխած էին շատ մը սպաներ, երբ տեղի ունեցաւ նոր յեղաշրջումը:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Մեծն Սուրիոյ ծրագիրը թաղուած է առ այժմ, եթէ Իրաք եւ Յորդանան նոր գործողութեանց չձեռնարկեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ համար միեւնոյն առաւելութիւնները պիտի ընծայուին Ատլանտեանի պետութեանց: Բացառաբար ընդունուած է որ Ֆրանսա զինամթերք ղրկէ Հնդկաչին:

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՄԱՆ օրինագիծը երէկ քննուեցաւ նախարարական խորհուրդին կողմէ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ պարպելու եւ մայրաքաղաքը նորէն Թէլ Ավիվ փոխադրելու առաջարկ մը ներկայացուց Ազգաժողովին խնամակալութեան խորհուրդը, համաձայն տրուած որոշման: — Իսրայէլ եւ Յորդանան բանակցութիւններ կը կատարեն, վերջնական հաշտութիւն կնքելու համար:

ՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ, ստացուածքներու բռնագրաւման եւ ազգային իրաւազրկութեան դատապարտուեցաւ ժոռժ Սքափինի, առաջին մեծ պատերազմի կոյր հերոսը, որ Զուիցերիա փախած էր: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ գրաւման շրջանին Սքափինի «վճռականօրէն» գերիները, ծառայելով Գերմաններու նպատակին»: Դատապարտեալը, որ 58 տարեկան է, գերմանասէր ճանչցուած էր եւ 1935ին տեսակցած Հիթլէրի հետ: Կինը խնդրեց յետաձգել դատը, բայց մերժուեցաւ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ դիկտատորը, Թիթօ, կոչ մը ուղղելով բանակին, կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը հակայեղափոխական ուժ մըն է, եւ կը հրաւիրէ սպաներն ու զինուորները զօրացնել իրենց «ռազմունակ պատրաստութիւնը», ապահովելու համար ճշմարտութեան յաղթանակը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ հանրապետութիւն պիտի հռչակէ Դեկտ. 26ին, հակառակ ասատեղագէտներու խորհուրդին:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ իր սանուհիներուն: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վիլէօրպանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Կրաթ Սիէլ):

Կովկասեան պարեր, եւ գեղջկական պարեր, զանազան անակնկալներ, հայկական ջերմ մթնոլորտ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ հայկական աղանդերներով: Գիները դիւրամատչելի:

Թիւ 3 եւ 7 հանրակառքերը առնել եւ իջնել Կրաթ Սիէլի առջեւ: Մուտքը 150 ֆրանք:

Տէսինցիներուն.— Թիւ 16ը առնել եւ իջնել Վիլէօրպանէն մէկ կայարան վերը:

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN, 17 Rue Damesme – (13)

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի
Ամավերջի ցինեսեղանը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, Ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ:

Նախագահութեամբ ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

Խօսք պիտի առնեն Տօքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆԻ, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ:

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով:

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը:

Ծախքերու մասնակցութեան համար 100 ֆր.:

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ ՄԸ
Մ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆԻ
1915Ի ԹՈՒԱԿԱՆԸ

(Արհաւիրքի օրեր)

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՍԱՄՍՈՆԻ ԵՒ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՀԱՅԱԶԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅԼԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒ: 470 մեծադիր էջ, վենետիկեան շքեղ տպագրութեամբ: Գին հազար ֆրանք:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ֆր. Հայ Կ. Խաչը, «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Դեկտ. 25 կիրակի ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին, դպրոցի աշակերտներու կողմէ: Նուէրներու բաշխում՝ Ծնունդի առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Պ. ԱՐԱՄ ԵՈՐԵԱՆ եւ զաւակները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր Գէորգ քհնյ. Դասիթեանի, եւ զաւակներուն իրենց կնոջ եւ մօր, Երիցուհի Տիկ. ՄԱՐԻԱՄ ԴԱՒԻԹԵԱՆի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի տարածման փորտին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մասնաճիւղին կողմէ այս կիրակի ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), մասնակցութեամբ Bachicha նուագախումբին եւ Jazzի խումբի մը: Ընտրութիւն Miss U. G. A.ի: Պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը (78 rue Rabelais): Նիւթը «Հ. Յ. Դ. եղբօրդութիւնը»: Կը դասախօսէ ընկեր ԱՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼԵԱՆ: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները, նոյնպէս սանուհիները:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, դպրոցին սրահը (78 րիւ Րապըլէ): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի ժամը 3ին, rue des Brochets, ընկերուհի Ամիրայեանի բնակարանը: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, ֆրանսական վարժարանը, 69 rue d'Arcueil: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԳՐԱԿԱՆ ՅՈՒՇ ԵՐԵԿՈՅ ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նուիրուած ողբացեալ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆի մահուան 15ամեակին: Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Հայ դպրոցի սրահին մէջ: Սրահին ջերմութիւնը ապահովուած է: Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան կը ծանուցանեն թէ իրենց քրոջ ԵՐՋԱՆԻԿ ՊՕՏՈՒՔԵԱՆի եւ իրենց մօր, ՆԱԶԻԿ ԵՏԻԳԱՐՏԱՇԵԱՆի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի այս կիրակի, առաւօտ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՍԷՆԹ – ԱՆՆԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ
ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 24ին լատինական Ծնունդին առթիւ Grand Pinsի սրահին մէջ:

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, Սիփան երգչախումբ (ղեկ. Հ. Համբարձումեան եւ նուագ հայր ու որդի Փաշիկեան):

Ճոխ պիւֆէ:

Կաղանդի նուէրներ պիտի բաշխուին մանուկներուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․
Tél GOB 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Vendredi 23 Décembre 1949 Ուրբաթ 23 ԴԵԿՏԵՄԲ․

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6033 — Նոր շրջան թիւ 1444 Խմբագիր Շ․ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՃԱԿԱՏ ԿԵՂԾԻՔԻՆ ԴԷՄ

Ո՛րքան չարչրկուեցան, այլասերեցան կարգ մը բառեր.— Ազատութիւն, Արդարութիւն, Ժողովրդապետութիւն, Խաղաղութիւն :

Տարիներ առաջ, քաղքենի–դրամատիրական մամուլն էր որ իր ուզած իմաստը կուտար անոնց, համաձայն իր դասակարգային շահերուն կամ վերէն տրուած պատուէրներու :

Այժմ այդ նշանախօսքերու եւ ուրիշ արժէքներու մասին ամէնէն շատ եւ ամէնէն բարձր կը խօսին բոլշեւիկ վարիչներն ու գրիչները :

Անոնց քարոզութեանց համաձայն, ամէն ինչ սեւ է կարմիր վիծէն դուրս․ Տմարդի, նոյնիսկ դժոխային : Եւ միայն մաքրն – մանգաղին հովանաւորութեան տակ է որ միլիոնաւոր բաղդարներ կը վայելեն ազատութեան, արդարութեան, ժողովրդապետութեան բարիքները :

Միւս կողմէ, «միայն Խ․ Միութիւնն է ճշմարիտ ախոյեանը խաղաղութեան, իր գիտակիցներով եւ ուղեկիցներով » :

Ստալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ, անգամ մը եւս հռչակուեցաւ այս «ճշմարտութիւնը», ի սփիւռս աշխարհի : Բանաւոր թէ գրաւոր : Պաշտօնական ,ակադեմական թէ բանաստեղծական եղոյթներով :

Ահա ռուս երաժշտագէտ մը, Պրոկոֆիեւ կը յայտարարէ բարձրաձայն․— « Ստալին, քու անունդ կը նմանցնէ բուն արեւին փայլը» : Կամ ֆրանսացի յեղափոխական բանաստեղծը, Փոլ Էլիւար, որ կը գրէ առանց վերապահութեան․ — «Անոր շնորհիւ կ'ապրինք առանց աշունը ճանչնալու» :

Եւ դեռ ի՜նչ աւետաբեր տարփողանքներ, որոնք մասնաւոր ուսումնասիրութեան մը կը կարօտին :

Բնականաբար, այս հարցին մէջ ալ աշխարհը բաժնուած է երկու մասի :

Եւ ամէնէն առաջ, միջազգային ընկերվարութիւնն է որ գլուխ կը բարձրացնէ, ճակատ յարդարելով բոլշեւիկեան կեղծիքին դէմ :

Այսպէս, Ընկերվարական Միջազգայինի խորհրդաժողովը (Comisco), որ գումարուեցաւ Լոնտոնի մէջ, ասպարէզ կը կարդայ հռչակաւոր Կոմինֆորմին, պաշտօնական զեկոյցով մը : Կ'ամբաստանէ զայն հրապարակաւ․

— « Կոմինֆորմը բացէ ի բաց պատերազմ կ'արծարծէ աշխարհի կէսին մէջ, եւ ամէն տեղ, բացի Ռուսաստանէն, ազգային զգացումը կը նկատէ ոճրապարտ հերետիկոսութիւն : Կոմինֆորմը անկախ ազգային կուսակցութեանց ժողովրդավար կազմակերպութիւն մը չէ, այլ մէկ գործակալութիւնը խորհրդային պետութեան որուն հնազանդելու բռնադատուած են բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները» :

Կոմինֆորմը (Կոմ․ Տեղեկատու Դիւան), իրրեւ մէկ ճիւղը բոլշեւիկեան համաշխարհային ցանցին, միշտ փոխ կ'առնէ Մոսկուայի նշանախօսքերը : Կ'ուզէ համոզել թէ կը պայքարի խաղաղութեան համար :

Ընկերվարական խորհրդաժողովին զեկոյցը այս կեղծիքն ալ պարզելով, կը յանձնարարէ « պատռել Կոմինֆորմին դիմակը եւ ապացուցանել թէ այդ կազմակերպութիւնը պարզապէս հինգերորդ զօրքն է աշխարհակալ բռնապետութեան» :

«Քոմիսքօ»ն ստեղծուեցաւ 1946ին, յաջորդելով Երկրորդ Միջազգայինի : Երբ այսքան ուժգին մարտակոչ մը կ'ուղղէ յանուն միլիոնաւոր բանուորներու ; կը նշանակէ թէ կէս ճամբան մնալու միտք չունի :

Ընթերցողները կը յիշեն թերեւս որ Արհեստակցական Միութեանց Համաշխարհային Դաշնակցութիւնն ալ երկուքի բաժնուեցաւ, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան դաւերու : Եւ ստեղծուեցաւ Նոր կազմակերպութիւն մը, մօտ 50 միլիոն անդամներով :

Դժբախտութիւն է որ խաղաղութեան խնդիրն անգամ ճակատներու կը բաժնէ աշխատաւոր բազմութիւնները : Այն ալ երկու աշխարհաւեր պատերազմներէ վերջ, որոնց աւաւոր վէրքերը չեն սպիացած տակաւին :

Ահա թէ ո՛ւր յանգեցան բոլշեւիկեան յաւակնութիւնները, կեղծելով, խախտելով, խորտակելով հիմնական գաղափարներ :

Ինքնապաշտպանութեան բնազդը չէ՞ որ նոր ճակատներ յարդարել կուտայ : Շ․

ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՂԸ

Ռատիօ – Երեւան, որ շաբաթներէ ի վեր փառաբանական զեկուցումներ կը հաղորդէր Ստալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ, չորեքշաբթի գիշեր մանրամասնօրէն նկարագրեց բուն տօնակատարութիւնը : Ահա ինչ որ կրցանք իմանալ, յաճախադէպ խանգարումներու ընթացքին :

Ամէնէն շքեղ հանդէսը սարքուած էր Երեւանի Պետական Օփերային մէջ, նախաձեռնութեամբ Քաղ․ Սովետի (Քաղաքապետական խորհուրդ) : Այս առթիւ բանաստեղծ Գուրգէն Բորեան արտասանեց գովասանական ուղերձ մը, Ստալինը պանծացնելով իբրեւ «իմաստուն առաջնորդ, մեծագործ, կեանք եւ արեւ, զօրավար պանծալի, բարեկամ մարդկութեան» եւայլն : Յետոյ կը թուէր Հայաստանի մէջ կատարուած նուաճումները ,— թատրոններ, թանգարաններ, գործարաններ, ջրանցքներ, ելեկտրակայաններ :

« Մենք միշտ բարձրանում ենք, սլանում ենք : Ո՛վ Ստալին, դու փոխեցիր պատմութեան ելքը եւ քու օրէնքդ անցուցիր : Հայրենադարձները իրենց մեքենաներով շէնցուցին մեր երկիրը : Մենք ունինք նոր երգեր, ուրախութեան երգեր : Փա՜ռք քեզ, ո՛վ մեծդ առաջնորդ, ընդունիր մեր հերճուանքը, մեր մաղթանքները : Ուժ եւ կորով եւ առողջութիւն : Փառք յաւիտեան անթառամ, ուժ եւ կորով եւ առողջութիւն» (յանկերգ) :

Յետոյ լսեցինք ժողովրդական երգեր, խմբովին կամ առանձին : « Հերոսական երգ», «Յաղթանակի երգ», որոնց մէջ միշտ կը հնչէր Ստալինի անունը, «Երգ Ստալինի մասին» (Վարդգէս Տալեան) : Գուսաներգութիւն մը — « Բարեւ տարէք Ստալինին» եւն․ : Երեկոյթը վերջացաւ Սովետական քայլերգով :

Նոյն խրախճանքները՝ Հայաստանի բոլոր մասերուն, ինչպէս ամբողջ Խ․ Միութեան մէջ :

Ընդհանուր ներման օրէնքը

ԻՆՉ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՏՐՈՒԱԾ ԵՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ Ի ՎԵՐ․— 2750 ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ, 800Ը ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԱԾ․— 3000 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱՌԱՆՑ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ԵՒՆ․

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց ընդհ․ ներման օրինագիծը՝ կարգ մը դատապարտեալներու մասին որոնք պատժուած են իբրեւ գործակից թշնամի պետութեան : Ժողովէն վերջ, տեղեկատու Նախարարը մանրամասնութիւններ հաղորդեց մինչեւ հիմա տրուած պատիժներու, ինչպէս եւ օրինագծին տրամադրութեանց մասին :

Ազատագրութենէն ի վեր, արձակուած են 2750 մահավճիռներ, ի ներկայութեան ամբաստանեալներու : Այս վճիռներէն 800ը միայն գործադրուած են : Դատական ատեանները 4400 մահավճիռներ արձակած են ի բացակայութեան :

Ցկեանս տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած են 3000 ամբաստանեալներ, ժամանակաւոր թիապարտութեան՝ 12.000 հոգի, խցարգելութեան՝ 2 հազար, պարզ բանտարկութեան՝ 25 հազար, համագումար 49 հազար ամբաստանեալներ :

Զանազան առիթներով տրուած ներումներու շնորհիւ, միայն 8000 դատապարտեալներ կը մնան բանտերու կամ արգելարաններու մէջ : Ասոնց դատապարտեալներուն 4/5ը օգտուած է ներումէն :

Նախարարը այս թիւերը բաղդատեց դրացի երկիրներու, մասնաւորապէս փոքրիկ Պելժիոյ հետ, ուր տակաւին բանտը կը մնան 9000 դատապարտեալներ : Յետոյ ըսաւ թէ շատեր մինչեւ 80 հազար հաշուած էին առանց դատաստանի սպաննուած քաղաքացիներու թիւը, բայց իրականին մէջ երեք հազարէն աւելի չէ եղած :

Ազգային անպատուութեան (իրաւազրկութիւն) դատապարտուած են 40 հազար ամբաստանեալներ, բայց 9000ին պատիժը անմիջապէս ջնջուած է բուն իսկ քաղաքացիական ատեաններու կողմէ, ի գնահատութիւն դիմադրական պայքարին մատուցուած գործօն ծառայութեանց :

Օրինագիծը, որ պիտի քննուի Ազգ․ Ժողովին կողմէ, հրամանագրով ներում կը տրամադրէ կարգ մը պարագաներու մէջ :

ԱՅՍՕՐ, ՈՒՐԲԱԹ․ ԿԸ ՍԿՍԻ ՆԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ :

Մանրամասնութիւնները Դ․ էջ :

Ի փառս «արեւ-Ստալինի»

Երէկ հաղորդած էինք Ստալինի ծննդեան 70ամեակին առթիւ սարքուած հանդիսութեանց առաջին լուրերը : Ահաւասիկ շարք մը լրացուցիչ մանրամասնութիւններ․ —

Մոսկուայի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Բոլշոյ Թատրոնին մէջ, ուր անձամբ երեւցաւ Ստալին, ընկերակցութեամբ արտաքին նախարար Վիշինսկիի, փոխ – վարչապետներ Մոլոթովի, Մալենքովի, Վորոշիլովի, Ա․ Միկոյեանի, մարեշալներու եւն․ : Հազարաւոր քաղաքացիներ խռնուած էին Կարմիր Հրապարակը : Բարձրախօսներ ամէն կողմ կը հաղորդէին ճառերը եւ երգերը :

Զինապատ փողոցներուն մէջ խռնուած հանդիսատեսները յանկարծ տեսան Ստալինի վիթխարի կերպարանքը սպարապետի համազգեստով, լուսարձակներու կապոյտ շողերուն ներքեւ, կախուած՝ խումբ մը օդապարիկներէ՝ որոնք կը ծփային Կրեմլի եւ Կարմիր Հրապարակին վերեւ, 300 մեթր բարձրութեամբ :

Թատրոնին մէջ շնորհաւորական ճառեր խօսեցան Չինաստանի համայնավար իշխանութեան նախագահը՝ Մաօ Ցէ Թունկ, Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան ընդհ․ քարտուղարը՝ Թոլյիաթթի, Սպանիոյ կարմիր հերոսուհին՝ Տոլորէս Իպարրուրի (Լա Փասիոնարա), Աւստրիոյ եւ արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար ներկայացուցիչները եւն․ :

Շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղած էին Անգլիա, Մ․ Նահանգները, Իսրայէլ, Նորվեկիա, Իտալիա, Ազգաժողովին ընդհ․ քարտուղարը եւն : Տօնակատարութիւնը անտեսած էր Եուկոսլաւիա : Պելկրատի բոլոր թերթերը բացառիկ թիւեր հրատարակեցին իրենց Բանակի օրուան առթիւ :

Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, « Փրավդա » շարք մը յօդուածներ հրատարակեց օրուան Երեւելիներու ստորագրութեամբ : Մոլոթով փառաբանելէ վերջ Ստալինը, կ'ըսէր թէ « Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ․ Նահանգներուն վարիչ շրջանակները նոր պատերազմ մը կը պատրաստեն տենդագին» : Ուրիշ փոխ – վարչապետ մը, Մալենքով, կը դատապարտէր կարգ մը կուսակցական վարիչներու «չափազանց մարդահաճոյ, պարծենկոտ եւ պարտազանց ունակութիւնները», պատուիրելով «անխնայ պայքար մղել» :

ԴԷՂ ԴԷՂ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՆՀԱՄԱՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արբանեակ պետութիւնները իրարու հետ կը մրցէին, մեծարանք մը աւելի ընծայելու համար : Ամէնքն ալ վակոններով նուէրներ ղրկած էին, որոնք ցուցադրուեցան Մոսկուայի թանգարանին մէջ : Եւ ի՜նչ ածականներ, մակդիրներ՝ Ստալինի․— « Առաջնորդ յառաջդիմական մարդկութեան․— Աշխարհի ամենամեծ ռազմագէտ․ — Փրկիչ մարդկութեան․— Հայր, Արեւ, արծիւ» :

Ռումանիոյ կառավարութիւնը որոշեց յիշատակարան մը կանգնել Պուքրէշի մէջ : Չեխոսլովաքիոյ վարչապետ հիմնարկէքը կատարեց քարէ արձանի մը որ կը տիրապետէ Փրակայի վրայ (ինչպէս Երեւանի մէջ) : Ստալինի նկարով արծաթ դրամներ, թղթադրամներ եւ նամակադրոշմներ հրապարակ հանուեցան Փրակայի մէջ : Հրախաղութիւններ տեղի ունեցան Պերլինի ռուսական շրջանին մէջ, բանուորական թափորներով : Սոֆիայի մէջ ալ թափոր մը կազմուեցաւ երկու ժամ տեւողութեամբ : Իբրեւ նուէր ղրկուած էր Կրեմլի պալատին նմանութիւնը՝ ծխախոտի տերեւներով բանուած : Այս առթիւ բացումը կատարուեցաւ Ստալինի արձանին որ ունի 7 մեթր բարձրութիւն :

Նոյն շռնդալից հանդիսութիւնները՝ Վարշաւայի, Փեշթայի, Թիրանայի եւ ուրիշ արբանեակ երկիրներու մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ԽՆԴԻՐԸ տագնապալի շրջանի մը մէջ է : Առջի օր եւ երէկ խօսք առած էին մօտ 40 երեսփոխաններ, իսկ վարչապետը որոշած էր վստահութեան խնդիր յարուցանել Ազգ․ Ժողովին մէջ, սպառնալով հրաժարիլ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ մասին զեկուցում տալով, Մ․ Նահանգներու արտաքին նախարարը հաւաստեց թէ գրեթէ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացած է զինակից պետութեանց հետ, որոնք զինուորական օգնութիւն պիտի ստանան 1950 Յունուարէն սկսեալ : Այդ առթիւ ժողով պիտի գումարէ Ատլանտեանի խորհուրդը :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ զոհերու յիշատակարանի մը բացման առթիւ բանախօսելով, նախագահ Թրումըն ըսաւ․— « Ցորչափ գերութեան մատնուած ժողովուրդները դուրս չեն ելած խաւարէն, չեն կրնար տեսնել մեր բարեկամութեան ձեռքը : Մեզի համար ամէն բանէ վեր է ազատութիւնը» : Եւ բացատրեց թէ Մ․ Նահանգները պատրաստ են պատրաստ ըլլալ ինքնապաշտպանութեան համար :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ․ էջ)

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

1940 Դեկտ. 27ին էր որ, մեր սիրելի Արշակը իր մահկանացուն կնքեց Թոքերի բորբոքումով, 22 օրուայ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, 58 տարեկանին: Այնքան կայտառ, կենսուրախ եւ անսպառ եռանդի տէր էր, որ համոզուած էր թէ հարիւր տարի պիտի ապրի...

Պատերազմի ընթացքին, այս երկրի գրեթէ բոլոր թերթերի հետ միասին, «Յառաջ»ն ալ դադրած լինելով, Ֆրանսաբնակ ընկերներս հնարաւորութիւն չունեցանք մամուլով արտայայտուելու վաստակաւոր ընկերոջ մասին: Ֆրանսայէն դուրս, մեր թերթերը բացառիկ թիւեր հրատարակեցին ընկեր Ջամալեանի մահուան առթիւ, իսկ Պէյրութի մեր ընկերները, գրքոյկ մը տպեցին, որ մեր ձեռքը չհասաւ: Այս յօդուածին համար գլխաւորապէս օգտուած եմ ընկեր Գ. Լազեանի «Դէմքեր Հայ ազատագրական շարժումէն» գրքէն, որ լոյս տեսաւ վերջերս:

Արշակ Ջամալեան բնիկ Գանձակեցի է, ծնած 1882 Սեպտ. 22ին: Իր հայրը՝ Ջարդեար (ոսկերիչ) Ջամալ, նիհար, բարձրահասակ, պատկառազդու մարդ էր, շատ յարգուած: Արշակը ունէր երկու քոյր եւ մէկ եղբայր: Մայրը եւ մեծ քոյրը շատ կանուխ մահացան: Հայրը երկրորդ ամուսնութիւնից ունեցաւ մի մանչ, Արամ: Արշակի կրտսեր քոյր Աստղիկը, կենսուրախ եւ գեղարուեստական ընդունակութիւններով օժտուած՝ մեր հանդէսների ու ընկերական հաւաքոյթների փայլուն դէմքերից մէկն էր:

Սակայն Աստղիկը մեզ «դաւաճանեց» եւ ամուսնացաւ Գանձակեցի յայտնի բոլշեւիկ Սուրէն Յովսէփեանի հետ: (1918 Թ. Բագուի բոլշեւիկեան «Իսկրա» (Կայծ) ռուսերէն թերթի խմբագիրն էր Յովսէփեանը, որ գնդակահարուեց Ստ. Շահումեանի խմբի հետ): Արշակի կրտսեր եղբայրը՝ Վաղարշակը եւ իր կինը վերջին պատերազմից մի քանի տարի առաջ մեռան Փարիզի մէջ:

Արշակը Գանձակում յայտնի էր Ջմալանց Արշակ անունով: Իր իսկական ազգանունն է Իսահակեան: Իր սկզբնական ուսումը ստացաւ Գանձակի հայկական դպրոցում: Ցարական կառավարութիւնը փակած ըլլալով այդ վարժարանը, մտաւ տեղական ռուսական դպրոցը: 1897ին Արշակին վիճակուեց մտնել Էջմիածնի Ճեմարանի Գ. դասարանը: Դասարանական բաժինը աւարտելուց վերջ մէկ տարի ալ հետեւեցաւ լսարանական Ա. բաժնին եւ վերադարձաւ Գանձակ, (1902):

Արշակի ճեմարանական դասընկերներէն՝ Սահակ Զթչեան, կը գրէ «Հայրենիք» ամսագրի 1941 Թ. համար 5ի մէջ.

— «Իր աշխոյժ, ընկերական եւ մտերիմ բնաւորութեամբ Արշակ մեր դասարանի ամէնից սիրուած աշակերտն էր: Երբ նա բացակայ էր, դասարանը լուռ աշխատում էր, իսկ երբ ներս էր մտնում, թէկուզ կամացուկ, դասարանում կարծես մի կենդանի շունչ էր շարժւում: Բոլորս այդ լաւ գիտէինք եւ զգուշանում էինք այդ յայտնել նրան, որ չլինի թէ յանկարծակի մի կատակ բաց թողնի եւ զբաղմունքները խանգարի:

«Ամէն արձակուրդից յետոյ, Սեպտեմբերին աշակերտները յետ էին վերադառնում, մեր դասարանը անհամբեր սպասում էր Արշակի գալստեան: Սպասում էինք, որ նա գար եւ պատմէր իր հերոսութիւններից: Եւ երբ ուշանում էր, բոլորս էլ տխրում էինք եւ միմեանց հարցնում. «Փոթորիկը» դեռ չեկա՞ւ... Եւ երբ նա հասնում էր, նստեցնում էինք, լաւ եմ յիշում, բարձր նստարաններից մէկի երեսի վրայ, խմբւում էինք շուրջը եւ հետաքրքրութեամբ լսում նրան»:

Ճեմարանական արձակուրդներին Արշակը Գանձակի մէջ կը շփուէր մտաւորականների եւ ժողովրդական լայն խաւերի հետ, կ'երթայ թատրոն, գաղտնի դասախօսութիւնների եւ կը վերադառնայ ճեմարան, մտքի նոր պաշարով: Թատերախաղի կը վերածէ Մուրացանի «Գէորգ Մարզպետունի»ն եւ ինքը կը ստանձնէ գլխաւոր դերը: Աշակերտութեան մէջ աչքի կը զարնէ իր ուշիմութեամբ եւ համարձակութեամբ: Երբ պէտք կը լինէր տեսչի կամ Խրիմեան Հայրիկի մօտ պատգամաւոր ուղարկել, Արշակին կը տրուէր այդ պարտականութիւնը եւ նա յաջողութեամբ կը կը պաշտպանէր աշակերտութեան պահանջները:

Ճեմարանի լսարանին ուսանողները որոշ ազատութիւններ ունենալով, գաղտնի կը կարդային «Դրօշակ»ը եւ կը հրատարակէին «Նաւակ» անունով մեծածաւալ ձեռագիր ամսաթերթը, ուր Արշակը կը գրէր ընկերային խնդիրների մասին: Շարադրութեան համար կը պատրաստէ մէկ ուսումնասիրութիւն «Սոցիալական Հասարակական Գաղափարները Րաֆֆիի «Խենթ» եւ «Կայծեր» վէպերում»: Գրականութեան ուսուցիչ Մանուկ Աբեղեան ուսուցչական կազմի ուշադրութեան կը յանձնէ այս արժէքաւոր շարադրութիւնը, որ կը կարդացուի միացեալ լսարանի մէջ:

Արշակ Ջամալեան Էջմիածնից Գանձակ վերադարձաւ 1902ին եւ երեք տարի՝ իրեն յատուկ եռանդով եւ կարողութեամբ, գործօն դեր կատարեց կուսակցական – կազմակերպական աշխատանքներում: 1903ին որպէս Դաշնակցական եօթն ամիս տառապեց Գանձակի բանտումը:

Քրիստ. Միքայէլեանի եղերական մահուան առթիւ 1905 Մարտին Գանձակի Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցում, Հ. Յ. Դ. տեղական մարմնի կազմակերպած հոգեհանգստին խօսեցաւ Արշակ Ջամալեան: Ցարական ոստիկանութեան եւ ժանդարմների հետապնդումների պատճառով, առհասարակ մեր ընկերական ու ընկերահամակրական հաւաքոյթները տեղի կ'ունենային գաղտնի վայրերում: Քր. Միքայէլեանի մահուան առթիւ կազմակերպուած հոգեհանգիստը առաջին օրինաւոր (լեկալ) ելոյթն էր:

1905ի ամառը Արշակ Ջամալեան մեկնեցաւ Գերմանիա եւ մտաւ Պերլինի համալսարանի ընկերային գիտութիւնների բաժինը, զոր փայլուն կերպով աւարտեց: Համալսարանի տեսուչը կ'ուզէ Ջամալեանը պահել ուսուցչապետի օգնականի պաշտօնով, բայց ընկերը կը մերժէ եւ վերադառնալով Կովկաս, կը հաստատուի Թիֆլիզ եւ չորս տարի Ներսէսեան դպրոցում կ'աւանդէ պատմութիւն: Միեւնոյն ժամանակ կը լծուի կուսակցական, հանրային եւ մշակութային աշխատանքների, ինչպէս նաեւ Նիկ. Աղբալեանի հետ կը խմբագրէ «Հորիզոն» օրաթերթը:

Իր ուսանողական շրջանին, Ջամալեան եղաւ հիմնադիրներից մէկը Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան, որ կը հրատարակէր «Ուսանող» արժէքաւոր պարբերականը եւ մի քանի գրքոյկներ՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով: Ուսանողական Միութեան կողմից կը մասնակցի Դաշնակցութեան 1907ի Վիէննայի Ընդհ. Ժողովին եւ արժանաւորապէս կը ներկայացնէ ազգային դատով տոգորուած հայ ուսանողութիւնը: —

Արշակի երիտասարդական շրջանի գործունէութեան մասին, ընկեր Համօ Օհանջանեան կը վկայէ.

— «Առաջին անգամ Արշակին հանդիպել եմ Թիֆլիսի մէջ 1903 թուին, երբ նա եկել էր Գանձակից զեկուցանելու Գանձակի կազմակերպական եւ հասարակական կեանքի մասին: Հազիւ 21 տարեկան մի երիտասարդ, բայց արդէն եռանդուն գործիչ, բարձրահասակ, բարեկազմ եւ վառվռուն, սեւ աչքերով, խոհուն եւ մշակուած մտքերով եւ արտայայտութիւններով կը թողնէր շատ գրաւիչ տպաւորութիւն: Կ'երեւար որ առաջնակարգ դեր կը կատարէր Գանձակի տեղական կազմակերպական եւ ընդհանուր հասարակական կեանքի մէջ .... «Վիէննայի ընդհ. ժողովին մէջ խաղաց խոշոր դեր իբրեւ երիտասարդութեան ներկայացուցիչ եւ շատ նպաստեց ժողովի խաղաղ վերջանալուն: Արշակը մնաց արտասահման շարունակելու իր բարձրագոյն ուսումը, ես վերադարձայ Կովկաս՝ հետս ունենալով անոր մէկ բաւական լայնածաւալ գրութիւնը.— Դաշնակցութեան տեսաբանութեան մասին, գրուած նոր նախագծի եւ ծրագրի ոգով: Երբ 1908 Թ. վերջին ես ձերբակալուեցայ ցարական կառավարութեան կողմէ, քովս բռնուեցաւ եւ այդ յօդուածը, որի տակը ստորագրուած էր Ա. Իսահակեան: Դատախազը շատ աշխատեցաւ իմանալ, թէ ո՞վ է այդ Իսահակեանը, բայց ի զուր: Դատախազը շատ կը գնահատէր այդ յօդուածը եւ նրանով կը դատէր Դաշնակցութեան տեսաբանութեան մասին»:

Արշակը Եւրոպայից վերադարձին, իր այդ յօդուածը ցարական իշխանութեան ձեռքն ընկնելու պատճառով մինչեւ ցարական կառավարութեան տապալումը, Կովկասում ապրեց Արշակ Յարութիւնեան անունով:

ԲԵՆՕ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Յունաստանի վերականգնումը

ԽՄԲ.— «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Յունաստանի ներքին կացութեան եւ վերաշինական աշխատանքներու մասին.—

Շնորհիւ ամերիկեան օժանդակութեան, Յունաստան շատ շուտ գտաւ ինքզինքը: 1948 Ապրիլ 3ին Մ. Նահանգներու Տնտեսական Գործակցութեան Վարչութիւնը (ECA) Յունաստան մտաւ եւ իսկոյն ձեռնարկեց քառամեայ ծրագրի մը, որուն նպատակն է վերականգնել Յունաստան եւ ինքնաբաւ դարձնել:

1944էն ի վեր Արեւմուտքը կ'օժանդակէ Յունաստանի: Ամէնէն առաջ բրիտանական կառավարութիւնն էր որ տուաւ (140 միլիոն տոլար), յետոյ Միացեալ Ազգերու գաղթականներու կազմակերպութիւնը (415 միլիոն տոլար), Յունաստանի Օգն. Ամերիկեան առաքելութիւնը տուաւ (128 միլիոն տոլար) ինչպէս եւ մանր մունր գործակալութիւններ տուին 1945 Յունուարէն 1949 Յուլիս: Յունաստան ստացաւ համագումար մէկ միլիառ 198 միլիոն տոլար: Իսկ Մարշըլեան ծրագրէն այս տարուան բաժինը պիտի ըլլայ 156 միլիոն տոլար:

Առանց այս օգնութիւններուն Յունաստան կուլ պիտի տրուէր համայնավարութեան կողմէ: Որպէսզի ապագային ալ հեռու մնայ անկէ, մասնագէտներ անհրաժեշտ կը գտնեն որ ազատի տնտեսական քաոսէն եւ օտար ներածումէն: Ամերիկեան Տնտեսական պատուիրակութիւնը, որուն նախագահն է Պ. Հէնրի Կրէյտի, Աթէնքի ամերիկեան դեսպանը եւ ուրիշներ կը յուսան թէ կարելի է այս նպատակին հասնիլ: Մօտ 220ի չափ ամերիկեան մասնագէտներ, քննած են Յունաստանի հաղորդակցութեանց, առեւտուրի, հողագործութեան, կրթական եւ ուրիշ ասպարէզներու անմիջական եւ երկարատեւ պահանջները եւ կ'աշխատին գոհացնել զանոնք:

Վարկեր կը տրամադրուին օտար ապրանքներու համար (սննդեղէն, ճարտարարուեստական կազմած, հում նիւթ եւայլն): Փոխանակ օտար դրամով վճարելու, յունական կառավարութիւնը կը հատուցանէ տրախմիով:

Անմիջական պահանջներն են.— յունական դրամին ամրացումը, ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը, փախստականներու տեղաւորումը, տուրքի բարեկարգումը, ընկերային ապահովութեան օրէնքները, հաղորդակցութեան եւ տուներու վերաշինութիւնը:

Երկարատեւ ծրագիրը կը ձգտի ինքնապահ դարձնել Յունաստանը, աւելցնելով երկրագործական արտադրութիւնը, զարկ տալով թեթեւ ճարտարարուեստին եւ բարելաւելով ժողովուրդին առողջապահութիւնը:

Յունաստանի քաղաքացիական պատերազմին դադարումով, կարելի եղաւ զինուորներուն թիւը 220 հազարէն իջեցնել 160 հազարի: Մինչեւ հիմա ելմտացոյցին 30 առ հարիւր յատկացուած էր զինուորական ծախքերու, իսկ 12 առ հարիւրը փախստականները պահելու:

Ամերիկացիները կը յուսան հաւասարակշռել ելմտացոյցը մինչեւ 1951: Ներկայիս տրախմին կայուն է, 15 հազարը կ'արժէ մէկ տոլար, եւ ապրանքներու գիները հակամէտ են իջնալու:

Յունաստանի մէջ ճամբորդողի մը համար յունական դրամի փոխադրութիւնը տաղտուկ մըն է: 50 տոլարը ծրար մը թուղթ է, որ ոչ գրպանի մէջ կը տեղաւորուի, ոչ ալ կնոջ պայուսակի մը մէջ: 4000 տրախմի պէտք է ածիլուելու համար, իսկ 20 հազար՝ ճաշի մը:

Ամերիկեան երկրաչափներ օգնեցին Յունաստանի ճամբաներու եւ նաւահանգիստներու վերաշինութեան: Կորնթոսի ջրանցքը նորէն կը բանի, Պիրէոսի, Վոլոյի, Սելանիկի եւ Փաթրասի նաւահանգիստները աւելի լաւ են քան պատերազմէն առաջ: Շոգեկառքերը կը բանին ամբողջ երկրին մէջ, 900 մղոնէ աւելի ճամբաներ վերաշինուեցան եւ խճուղի մը բացուեցաւ արեւելեան Թեսալոնիկէի մէջ (Սելանիկ): Յունաստան հիմա եօթը օդակայաններ ունի անհրաժեշտ աշտարակներով, իսկ Աթէնքի օդանաւային կայանը ամէնէն մեծ առեւտրական օդանաւը ունի:

Հաղորդակցութեան միջոցներու բարելաւումը 24 միլիոն տոլար արժեց Տնտեսական Գործակցութեան, իսկ տուներու, հիւանդանոցներու, դպրոցներու եւայլն շինութիւնը 25 միլիոն 900 հազար տոլար, եւ դեռ ծրագիրը շատ հեռու է աւարտելէ:

Աւերումը այնքան մեծ է որ անկարելի է Աթէնքի մէջ աժան յարկաբաժին մը գտնել, հետեւաբար գաղթականները դեռ կարելի չէ տեղ բերել: Շարժավար մը պատմեց թէ իր զինուորական ծառայութիւնը կատարելէ վերջ՝ վերադարձին տունը քանդուած գտած է եւ հիմա ամսական 500 հազար տրախմի կը վճարէ, մինչդեռ ամիսը հազիւ 600 հազար կը շահի: Ստիպուած է յաւելեալ աշխատանք կատարել, բացը գոցելու համար:

Գաղթականները վերստին տեղաւորելը եւ անոնց գործ գտնելը 55 միլիոն տոլար արժած է: Մնացեալ 200 հազար գաղթականները գարնան տուն պիտի վերադառնան: Անոնց պիտի տրուի ոչ միայն տուն, այլեւ արջառ, կարասի եւայլն:

Տնտեսական Գործակցութեան վարչութիւնը ցարդ Յունաստան բերած է 960 ջորի, 3500 հանրակառք, մեծ թիւով մեքենաշարժ արօրներ, ձկնորսանաւեր եւայլն: Պելէպոնէսի հիւսիսակողմը քանդուած գիւղ մը՝ Ակոյի ամբողջովին վերաշինուեցաւ:

Կարելի չէ զարկ տալ ծանր ճարտարարուեստին, որովհետեւ Յունաստան ոչ ածուխ ունի, ոչ ալ երկաթ: Սակայն կը ջանան զարգացնել թեթեւ ճարտարարուեստը, որ թէ գործ եւ թէ ապրանք պիտի ճարէ երկրին: Օգնութիւն կ'ընծայուի որպէսզի զարգացնեն Յունաստանի բրածոյ ածուխի եւ ոչ–երկաթեղէն մետաղներու հանքերու շահա–

գործումը: 1945ին 70 հազար թոն բրածոյ ածուխ արտադրուեցաւ, 1947ին կրկնապատկուեցաւ չափը, իսկ ներկայիս կ'աւելնայ: Ամերիկեան եւ բրիտանական երկրաչափներ կը գործակցին ջրաելեկտրական ուժը աւելցնել, ինչ որ պիտի պակսեցնէ ածուխի ներածումը:

Արտածումը որ 91 միլիոն տոլար էր 1938ին, իջած էր 46 միլիոն տոլարի 1945ին, իսկ 1948ին բարձրացաւ 95 միլիոն տոլարի: Արտածումի գլխաւոր նիւթը ծխախոտն է, որուն 20 առ հարիւրը կը գնեն Մ. Նահանգները: Բրիտանիա եւ Ֆրանսա յունական ծխախոտ կը ներածեն իրենց ճարտարարուեստին համար: Ֆրանսա կը ներածէ նաեւ գինի: Հաւանական է որ աչքուհետեւ յունական ծխախոտ գրկուի Գերմանիա ալ, ինչպէս եւ չոր պտուղներ:

Ամերիկեան պատուիրակութեան ամէնէն կարեւոր ձեռնարկները երկրագործական եւ առողջապահական գետնի վրայ եղան: Յունաստան ամէն տարի մէկ միլիոնէ աւելի ջերմախտով վարակուածներ կ'ունենար: Շնորհիւ DDTի սրսկումին ինչպէս եւ ճահիճներուն չորացումին, այս թիւը իջաւ 50 հազարի: Բազմաթիւ բուժարաններ շինուեցան թոքախտաւորներու համար:

Հիմա մեծ ուշադրութիւն կը դարձնեն յոյն բժիշկները եւ հիւանդապահները վերստին մարզելու եւ հիւանդանոցները նոր կազմածով օժտելու, որպէսզի ժողովուրդը պաշտպանուի վարակիչ հիւանդութեանց եւ համաճարակի դէմ:

Ճիշդ է որ բոլոր այս ձեռնարկները պիտի նպաստեն որ յոյն ժողովուրդին թիւր աճի, սակայն երկիրը չի կրնար կերակրել իր ժողովուրդը, իր հողէն ելած բերքով: Յունաստան պէտք է իր ուտելիքին կէսը ներածել, իսկ արտասահմանէն ուտեստի ներածումը մէկ երրորդը կը կազմէ իր գնումներուն:

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը պիտի բարելաւէ նաեւ յունական երկրագործութիւնը: Հողը ցարդ կուտայ 25 առ հարիւր, սակայն ամերիկացի մասնագէտներ կը կարծեն թէ կարելի է մինչեւ 40 առ հարիւր արդիւնք ձեռք բերել:

Ամէնէն յաջող ձեռնարկը եղած է բրինձի մշակումը Լամիայի շրջանին մէջ: Դարերէ ի վեր այս շրջանը անբերրի էր, որովհետեւ հողը չափազանց ալքային կը պարունակէր, ինչ որ յարմար էր բրինձի մշակութեան համար: Արդարեւ զարմանալի արդիւնք տուաւ: Այս փորձը 40 հազար տոլար արժեց: Առաջին տարին 25 հազար տոլարի արդիւնք տուաւ:

Քառամեայ ծրագրին վերջանալուն երկու տարի մնացած է, իսկ 1952ին Մարշըլի օգնութեան ծրագիրը վերջ կը գտնէ: Ամերիկացի մասնագէտներ չեն կարծեր որ մինչեւ այդ կարելի պիտի ըլլայ ինքնաբաւ դարձնել Յունաստան:

Ս. ԹԱՄԱՐԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1949 Հոկտեմբերի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

ԽԱՂՈՂ.— Արարատեան դաշտը իրաւամբ կ'անուանեն ոսկեդաշտ: Ոչ միայն հոս, այլեւ Նոյեմբերեանի, Շամշադինի, Ղափանի եւ ուրիշ շրջաններու կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն մէջ կը մշակուի խաղող: Ամէն տարի Մոսկուա, Լենինկրատ, Քիէւ, Ռոստով եւայլ քաղաքներ կը ղրկուին հազարաւոր փութ լաւագոյն տեսակի խաղող եւ տասնեակ հազարաւոր տէքալիթր հռչակաւոր գինեաք, սեղանի եւայլ գինիներ: Վերջին տարիները հանրապետութեան լեռներու լանջերէն մինչեւ գետերու հովիտները փռուեցան խաղողի փարթամ նոր այգիներ: Խ. Հայաստանի աշխատաւորները համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ բարձրացուցին եւ ճոխեցին նոր ճիւղ՝ [illegible] խաղողագործութիւնը: Կազմակերպուած են խաղողի մեծ սովխոզներ, ընդարձակուած է կոլխոզային խաղողի այգիներու տարածութիւնը:

Ոսկեհատ, Ճիլար, Կախէթ, Մսխալի, Արենի, Լալվարի, Երեւանի, Արաքսենի, Մաթենի, Արարատի, Կարմիր Կալիանի, Մուսկատի, Սափերավի, Կարէրնէ, Սեմիլիոն խաղողի տեսակներ են որոնք կ'աճին Հայաստանի մէջ:

Մինչեւ Հոկտեմբեր 21, հանրապետութեան կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն մէջ հաւաքուած են 197.700 կենդինար (ցենտներ) տարբեր տեսակի խաղող:

Անցեալ տարուան պէս լաւագոյն արդիւնքի հասած են Արտաշատի, Դարբջալիի, եւ Գեղաշէնի գիւղերու կոլխոզնիկները:

Այս տարի Բերիայի շրջանի Վորոշիլով կոլխոզին մէջ Գարեգին Բէկեանի խումբը, 10 հեկտար տարածութեան ամէն մէկ հեկտարէն ստացած է 125.2 կենդինար խաղող: Աստղիկ Վարդանեանի օղակը իւրաքանչիւր հեկտարէն ստացած է 161.9 կենդինար խաղողի բերք: Խաղողի այգիներուն ամէն մէկ հեկտարէն այդ կոլխոզներուն մէջ միջին հաշուով քաղած են 14.000 քլ. խաղող:

ԾԽԱԽՈՏ.— Խ. Հայաստանի գիւղատնտեսութեան բազմաթիւ ճիւղերու մէջ աչքի կը զարնէ ծխախոտագործութիւնը:

Հանրապետութեան կարգ մը շրջաններու հողային — կլիմայական պայմանները նպաստաւոր են ծխախոտի լաւագոյն, հռչակաւոր տեսակներ մշակելու համար: «Սամսոն», «Տրապիզոն» տեսակի դեղին ծխախոտները միւս տեսակներէն կը տարբերին իրենց փայլուն, ոսկեգոյն, մետաքսանման տերեւներով, բուրումնաւէտ յատկութիւնով: Ծխախոտի այդ տեսակները մեծ համբաւ ունին եւ կ'օգտագործուին բարձրորակ գլանիկներ պատրաստելու համար:

Հայաստանի լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններուն մէջ, Մարտունիի, Ապարանի, Նոր Պայազիտի, Բասարգէչարի մէջ, ուր նախապէս ծխախոտագործութեամբ չէին զբաղեր, ներկայիս կան ծխախոտի ընդարձակ տնկարաններ:

Հանրապետութեան ծխախոտագործական շրջաններու կոլխոզնիկները ընթացիկ տարուան մէջ մշակած են ծխախոտի բարձր բերք: Կրասնոսելսկի, Նոր Բայազիտի, Դիլիջանի, Շամշադինի եւայլ շրջաններու տասնեակ առաջաւոր կոլխոզներ արագօրէն եւ առանց կորուստի կը հաւաքեն ծխախոտի առատ բերքը: Կոլխոզնիկները ամէն տեսակ կ'աւելցնեն ծխախոտի բերքը, պետութեան կը յանձնեն շատ աւելի ծխախոտի հումք:

Ծխախոտի բարձր բերքի համար մղուած պայքարին մէջ կան կոլխոզային աշխատանքի հարիւրաւոր վարպետներ որոնց հռչակը տարածուած է հանրապետութեան սահմաններէն դուրս:

Ծխախոտագործութիւնը Հայաստանի կոլխոզներու եկամուտի կարեւոր աղբիւրներէն մէկն է, տալով անոնց դրամական եկամուտներ:

Այս տարի յաջողապէս կը կատարուի ծխախոտի խմորումը (Ֆերմենտացիա): Շամշադինի, Իջեւանի ու Երեւանի խմորումի գործարանները շատ լաւ նախապատրաստուած են եղանակին համար: Պէտք է որ անոնք՝ Մոսկուայի, Լենինկրատի, Նովսիբերսկի, Տալինի, Ռիգայի եւայլ քաղաքներու ծխախոտագործարաններուն հայթայթեն հարիւր հազարաւոր փութ պատրաստ խմորուած ընտիր ծխախոտի հումք: Այս տարի Սեպտեմբերին ու Հոկտեմբերին միայն Երեւանի խմորման գործարանը ծխախոտագործներուն տուած է 86 վակոն ընտիր, հոտաւէտ ծխախոտ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Կիրակի 18 Դեկտ. Վալանսի Հայ Մարզականին (U.S.A.) Բ. խումբը (պահեստի) Բ. série Promotion Lyonnaiseի ախոյենական 10րդ մրցումին, մեր Ա.ը յոգնած ըլլալով պահեստին՝ քաջաբար փոխարինեց զայն; F. C. V. զօրաւոր խումբին դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Այս խումբը այժմ «փուլ»ին առաջինն է: Ուրբաթ օրուան տեղական թերթերը զարմանքով արձանագրած էին մեր Բ. խումբին մրցումին մասնակցելու որոշումը որ նոյնպէս մարզական շրջանակներուն անհաւատալի թուած էր:

Որոշեալ ժամուն մեր տղաքը վստահ եւ համարձակ F. C. V.ին դաշտը մտան: Մեր տղոց ամենամեծը 20 տարեկանէն վեր չէր: Տեղացիները առնուազն 10ով.0 յաղթանակի մը կը սպասէին, բայց մեր տղաքը վճռած էին շատ սուղ ծախել նշանակէտները: Այդպէս ալ եղաւ: F. C. V.ն 17 տարուան այդ զօրաւոր խումբը թարմ ուժերով կը ճակատէր U. S. A.ի պահեստին դէմ (Բ. série), որմէ երկու դաս աւելի բարձր էր: Ա. կիսախաղին սոսկալի յարձակողականով մը ուզեցին սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծել: Հովն ալ օգնեց եւ զօրաւոր խումբը հազիւ երկու կէտ շահեցաւ:

Երկրորդ կիսախաղին, այս համբաւաւոր խումբը՝ իր անկարելին փորձեց նշանակէտ մը եւս շահելու համար, բայց, ի զուր: Մերոնք թեթեւ եւ արագաշարժ էին՝ եւ լաւագոյն պաշտպանողականով մը խաղը վերջացաւ մեր պարտութեամբ 2—0: Սակայն հակառակորդը բարոյապէս կոր-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Ճամբուն վրայ Խորասանայի եւ Կովտունի միջեւ մտանք աւուակ մը. կ'անցնէին ուրիշ ճամբորդներ. ամէնքն ալ Հայ հովիւներ էին. մինչեւ իրիկուն մնացինք հոն եւ յետոյ ճամբայ ելանք. գետը անցնիլ անհնար էր եւ կը խորհրդակցէինք մեր ընելիքին վրայ, երբ լսեցինք, որ խօսակցութեան ձայներ կուգան, թաքնուեցանք. չորս Թուրքեր էին, որ բարձրաձայն կը խօսէին. մենք սկսանք արագ արագ քալել, բայց ցեխը մեզ արգելք էր, այնպէս որ հազիւ լուսաբացին հասանք Տուշտակի դէմ աւերակ գոմերը: Նոր ամրացուցեր էինք մեր դիրքերը, երբ բաւական հեռուէն լսեցինք հրացանի ձայներ:

Չորս Թուրքերը փախստական էին եւ չէթա(*) դարձած. մեզ փնտռող ոստիկանները կը հանդիպին անոնց, մեզ կը կարծեն եւ երկու կողմէն կը կրակեն Խարվազ գիւղի ներքեւը: Երեք ժանտարմ կը սպաննուի եւ չէթաներէն երկուքը, իսկ մնացեալ երկուքը կը ձերբակալուին. չէթաներուն քովէն կը գտնուին 200 ոսկի եւ Հայ կանանց զարդեր:

Երեկոյին ճամբայ ելանք եւ կէս գիշերին հասանք Հրեշտակապետ, բայց մեր խումբին մէջ անհամաձայնութիւն կար. ոմանք կ'ուզէին իջեւանիլ վանքը եւ ոմանք հակառակ էին:

Գացինք Սուրփածի. ասիկա բարեբեր եւ հարուստ գիւղ մըն է, 15 տուն ունեցող. գիւղացիք յաղթանդամ եւ քաջառողջ մարդիկ են. ունին դեղեցիկ ծառեր եւ շատ սքանչելի տեսարան, որովհետեւ հարաւէն եւ հիւսիսէն բարձրաբերձ լեռներով շրջապատուած են:

Գիւղացիները աշխատասէր են, սիրահար մեղուաբուծութեան, անասնաբուծութեան եւ պարտիզպանութեան. այս գիւղին իւղը, մեղրը նշանաւոր է, որուն մեծ մասը Թուրքերը կ'ուտեն: 90ական թուականի հալածանքներուն 5000 ոչխար տարած են Սուրփածիէն: Գիւղացիք սարսափելի օրեր տեսած են հին ռէժիմին, եւ հալածանքը շարունակուած է մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումէն երկու տարի ետքը: Խարաճի օղլու բռնաւոր սրիկան ոչ պատիւ ձգած է, ոչ կեանք, իր չուն մարդիկը կ'արձակէր գիւղին մէջ, եւ ոչ ոք կը համարձակէր անոնց hօշտ(**) ըսելու: Շնորհիւ ռուսիաբնակ Նշան աղային, որ այդ գիւղացի էր, Խարաճի օղլուն հեռացուցին այդ գիւղէն:

Ահա այդ չարչարուած գիւղին էր, որ մօտեցեր էինք. խումբը կեցուցի եւ ես մինակս գացի. երեք այր մարդ միայն մնացեր էին. ինծի ծանօթ տան մը դուռը զարկի, որուն տէրը մնացեր էր 18 տարեկան Սարգիս անունով պատանի մը:

— Մեզ հիւր կ'ընդունի՞ք, հարցուցի:

— Տունը ձերն է, ղըրպան, պատասխանեց. ձեզ չընդունիմ՝ ալ ո՞վ պիտի ընդունիմ:

Անմիջապէս հարսները արթնցուց, որոնք օճախը վառեցին. մեր խումբը ամփոփուեցաւ եւ հոդ կերակրուեցանք ու քնացանք: Հետեւեալ կէս օրին արթնցանք, ոչխար մը կարմրցուցած եւ մեզի համար պատրաստած էին 2—3 օրուան պաշար: Ուզեցի վճարել, բայց Սարգիս դրամը մերժեց:

— Ձեզմէ՞ ալ դրամ պիտի վերցնեմ. տունը ձերն է, երբ ուզէք կրնաք նորէն գալ, միշտ մեր տունը բաց է ձեզ համար, եթէ չմեռնիմ ...

Մեկնեցանք շնորհապարտ սրտով. մեր երթալիք տեղը անորոշ էր. աստղերուն նայելով, կ'ուղղուէինք դէպի արեւելք: Լուսաբացին հասանք Գոտնեի լեռ:

Լեռը շատ բարձրադիր ըլլալուն իր առաջքը կը պարզուէր Սեբաստիոյ արեւելեան դաշտը մինչեւ Զառա, մինչեւ Հաֆէզի լեռները, եւ կը տեսնէինք այդ վայրերուն մէջ կատարուող բոլոր անցուդարձը:

Հոն մնացինք Ղօզըլպաշներու ուխտատեղին եղող քարայրը, որ շատ բարձր էր, որովհետեւ Ղօզըլպաշները ուխտատեղի կ'ընտրեն ամենաբարձր գագաթը:

ՅԱՊԻԼ ԽԱՌԵՆՑ.

(*) Աւազակ:

(**) Հօշտ — շուն վռնտելու բացականչութիւն է:

սընցուց, քանի որ Բ. շարքի խումբի մը դէմ տաժանելի մաքառումով՝ հազիւ երկու նշանակէտ կը շահէր: Խումբը եղանակին սկիզբը մեր առաջինէն պարտուած էր 4—1:

Նոյն օրը մեր դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ մեր կրտսերներուն ախոյենական երրորդ մրցումը, Պուրկի պատանիներուն դէմ, որոնք մինչեւ այս մրցումը փուլին առաջինն էին:

Եւ սակայն ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին մեր պատանիներէն, 6—1: Նշանակէտները շահողներն էին աջ ծայր Քէչիչեան 3, ձախ ծայր Մանուէլ Սարոյեան 1, կեդրոնի յառաջապահ Գրիգորեան 2: Լաւագոյն խաղացողներ էին Քէամէճեան, Մարտիրոսեան: Շնորհաւորելի էրամբողջ խումբը: Մեր տղաքը «փուլ»ին երկրորդն են, match retardով: Ֆետէրասիոնի վերջին նամակին համաձայն մեր cadetները 4րդ ախոյենական մրցումէն ետք, «փուլ»ին առաջինն են:

Թղթակից

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ նոր իշխանութիւնը (պոլշեւիկ) իրաւապէս՝ պիտի ճանչցուի Անգլիոյ կողմէ, յառաջիկայ յունուարին:

ԱԼՊԱՆԻԱ մերժեց 843.947 սթերլինի հատուցում վճարել Անգլիոյ, ինչպէս վճռած էր Լահէյի դատական ատեանը, անգլիական մարտանաւերու խորտակման առթիւ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ բնակող Ամերիկացիներուն ազդարարուեցաւ թէ դեսպանատունը այլեւս չի կրնար երաշխաւորել իրենց անձնական ապահովութիւնը: Ուրեմն իրենց կը մնայ կենալ կամ հեռանալ: Ուրիշ Ամերիկացիներու ալ արգիլուեցաւ Հունգարիա երթալ:

ԻՍՐԱՅԷԼ մերժեց գործադրել Ազգաժողովին որոշումը, որ կը տրամադրէր հեռանալ Երուսաղէմէն, այլուր փոխադրելով կառավարութիւնը:

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ վերջին տեղեկագրին համաձայն, Խ. Միութեան արտաքին առեւտուրը կրկնապատկուած է 1949ի ընթացքին:

ՃԱՓՈՆԻ դաշնակից խորհուրդէն առաւ քանեց խորհրդային պատուիրակը, երբ ամերիկեան հրամանատարը դիտել կուտար թէ հազարաւոր ճափոնցի գերիներ բանի աշխատանքի դատապարտուած են ռուսական արգելարաններու մէջ: Տեղեկագրի մը համաձայն, 374.040 գերիներ մեռած են չորս տարուան ընթացքին, Խ. Միութեան մէջ:

Այրի Տիկին Խոսրովի Անդրէասեան, Վահան Անդրէասեան եւ իր տիկինը (Նիւ Եորք), Բիւրակն Ջերազ (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Վազգէն Անդրէասեան եւ զաւակները՝ Շուշանիկ, Տորք եւ Սօնա, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Անդրէասեան եւ զաւակները (Հայաստան), Արտաշէս, Անդրանիկ, Արտաւազդ Անդրէասեաններ եւ իրենց պարագաները (Ամերիկա), Ժորժ եւ Վարսենիկ Վարդեան (Նիւ Եորք), Անահիտ Մոսքաթօ եւ իր ամուսինը (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թէփէկէօզեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Յակոբեան (Ամերիկա), Տիկին Մառի եւ Օննիկ Էգնայեան, Տիկին Զարուհի Ներսէսեան, Աշոտ, Գէորգ, Մարտիրոս Անդրէասեաններ (Փարիզ), Անդրանիկ եւ Սուրէն Անդրէասեաններ (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Զատիկ Խանճեանեան եւ զաւակները, Վահան Յովնանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան (Պոլիս), Անդրէասեան, Էգնայեան, Մալեան, Ուզունեան, Բաֆունի, Այնաւորեան ընտանիքները, Վաղարշակ Կիւլէսէրեան (Ջեխոսլովաքիա), ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ԱԼԵՔՍԱՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

իրենց ամուսնին, եղբօր, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, 21 Դեկտեմբերին:

Թաղման արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Շավիլի մատրան մէջ, 4 rue des Petits Champtiers, շաբաթ, 24 դեկտ. ժամը 13.30ին:

Ցուղարկաւորները կը հաւաքուին հանգուցեալին բնակարանը, 5 rue des Sahles, Վիրոֆլէ:

Կամքէ անկախ պատճառներով, մահազդ չրստացող բարեկամներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի

Ամավերջի գինեսեղանը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ:

Նախագահութեամբ ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

Խօսք պիտի առնեն Տօքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ընկերակցութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆԻ, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ:

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով:

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը:

Մախերու մասնակցութեան համար 100 ֆր.:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ իր սանուհիներուն: Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վիլէօրպանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Կրաթ Սիէլ):

Կովկասեան պարեր, եւ գեղջկական պարեր, զանազան անակնկալներ, հայկական ջերմ մթնոլորտ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ հայկական աղանդերներով: Գինները դիւրամատչելի:

Թիւ 3 եւ 7 հանրակառքերը առնել եւ իջնել Կրաթ Սիէլի առջեւ: Մուտքը 150 ֆրանք:

Տէսինցիներուն.— Թիւ 16ը առնել եւ իջնել Վիլէօրպանէն մէկ կայարան վերջը:

Երաժշտագէտ Պ. Ն. Սերգոյեանի

կողմէ երգուած 8 եկեղեցական երգերու երգապնակները հրապարակ ելած են եւ կը ծախուին Պարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, Paris (9):

Կամ հեղինակին՝ Պ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆի մօտ, 27 rue Victor Hugo, Rosny s/Bois:

Մեր հոգեզմայլ շարականները պէտք է լսուին նաեւ հայ տունէն ներս եւ անոնցմով լեցուին մեր նոր սերունդի պատանիներուն հոգին: Յարգելի երաժշտապետի ձեռնարկը լաւագոյն առիթն է այդ նպատակին հասնելու:

Ահա եւ երգերը.—

1.— ՈՒՐԱԽ ԼԵՐ (հարսանեկան եւ ԴԱՐՁ ԱՆՁՆ ԻՄ (յուղարկի): 2.— ՅԱՐԵԻԵԼԻՑ ԷԻ ԵԿԵՂԵՑԻՔ, ԱՆԵՂԱՆԵԼԻ: 3.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ, ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ: 4.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ (յորդորակ), ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ (յորդորակ): Վերջին երեքը Արեւագալի մեղեդիներ են:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղքատախնամ — որբախնամ միութեան տարեկան պարահանդէսը՝ 21 Յունուար, շաբաթ օր իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, քաղաքի կեդրոնին նորակառոյց ամենաշքեղ սրահներէն Le Clubի մէջ, 15 rue Grignan:

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը, խաչաձեւումի տեղի չտալու համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ.— Շավիլի դպրոցի վարչութիւնը ողբացեալ տիկիններ Հռիփսիմէ Սարաֆեանի եւ Աննիկ Մովսէսեանի յուղարկաւորութեանց տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Շավիլի Կապոյտ Խաչէն 2000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Մ. Գալուստեանէ, Տէր եւ Տիկ. Գալուստ Մինասեանէ, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեանէ հազարական, Տէր եւ Տիկին Կղէմէս Օհանեանէ 600 ֆրանք, նաեւ Տիկին Աննիկ Մովսէսեանին համար Պ. Ժագ Տօտօխեանէ 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մկրտիչեանէ 300:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շավիլէն Սարաֆեան եւ Արսլանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ բարենպատակ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր եւ քրոջ ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄՈՎՍԷՍԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ:

ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, դպրոցին սրահը (78 րիւ Բապըլէ): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Խրիմեան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ ժամը 8.30ին, ֆրանսական վարժարանը, 69 rue d'Arcueil: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

ԼՍԱՐԱՆԻ յառաջիկայ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ, ծանօթ հաւաքատեղին: Շարունակութիւն մտքերու փոխանակութեան: Հայ վրացական յարաբերութեանց մասին:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Կեդր. վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի լաւագոյն ուժերու, Salle d'Iéna, Շաբաթ 21 յունուար 1950, ժամը 9.30ին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ մասնաճիւղին կողմէ այս կիրակի ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), մասնակցութեամբ Bachicha նուագախումբին եւ Jazzի խումբի մը: Ընտրութիւն Miss U. G. A.ի: Պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ:

ՍԷՆԹ — ԱՆՆԻ (ՄԱՐՍԷՅԼ) Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դեկտեմբեր 24ին լատինական Ծնունդին առթիւ Grand Pinsի սրահին մէջ:

Կը խօսի Պ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ, Սիփան երգչախումբ (ղեկ. Հ. Համբարձումեան եւ նուագ հայր ու որդի Փաշիկեան):

Ճոխ պիւֆէ:

Կարմիր նուէրներ պիտի բաշխուին մանուկներուն Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 26 Դեկտ. երկուշաբթի օր Ս. Ստեփաննոսի տօնին առթիւ: Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ, ընդունելութիւն ի պատիւ դըպրաց դասու, Հոգաբարձութեան կողմէ: Հոգեհանգիստ Նիկոմիդիոյ բազմավաստակ առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յիշատակին:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Փարիզի շատ մօտիկ սիրուն գիւղի մը մէջ, անուանի եւ լաւ յաճախորդ ունեցող լուսանկարչատուն մը, յարմար գին: Գրել Տիկին ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆԻ, 11bis, rue du Temple, Enghien les Bains. (S. et O.):

ԾԱԽՈՒ է նպարավաճառի խանութ մը, բնակարանով միասին, Լա Պառի մէջ (Անկէնի մօտիկ): Յարմար գին: Գրել Տիկին ՄԱՆԻՇԱԿի, 3 rue du Marché, Enghien les Bains (S. O.):

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

Fondé en 1925
R. C. S. 376 29

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ
Tél GOB 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P Paris 1678-63
Samedi 24 Décembre 1949 Շաբաթ 24 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6034—Նոր շրջան թիւ 1445

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐՈՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՄԵԱԿԸ

Շարք մը գիտնականներ տարիներով թուղթ մրոտած, վիճած են, ճշդելու համար թէ ե՛րբ կը սկսի Քսաներորդ Դարը։

Այս անգամ ալ, երբ 1950 կը մտնենք, նոյն բծախնդիրները կը պնդեն թէ դարուն կէսը կը սկսի ոչ թէ Նոր Տարիէն, այլ 1951էն։

Մեծամասնութիւնը հիմնուելով թուաբանական գիտելիքներու վրայ, արդէն լրացած կը համարի դարուն առաջին կէսը։ Եւ ահա տեսութիւններ կը հրատարակուին անցեալ յիսուն տարիներու անցուդարձի մասին, աշխարհի բոլոր ցամաքներուն վրայ։

Մենք ալ փորձենք հարեւանցի ակնարկ մը նետել հայկական յիսնամեակին վրայ, սպասելով լաւագոյն պատեհութեան մը, երբ կարելի պիտի ըլլայ ընդհանուր տեսութիւններ հրատարակել։

Օրաթերթի մը պայմանները թոյլ չեն տար գոնէ համառօտակի ներկայացնել 1900էն ի վեր պատահած դէպքերը, ինչպէս եւ կատարուած աշխատանքները՝ բոլոր ճակատներուն վրայ։

Անհրաժեշտ է եթէ ոչ մատենադարան մը քաշուիլ, գոնէ շաբաթներով թղթատել լեռնակուտակ թերթեր ու գիրքեր, դիւանաթուղթեր եւ առենագրութիւններ, մօտաւորապէս պարզելու համար կիսադարեան անցուդարձը։

Ուրկէ՞ սկսիլ։ Անշուշտ ազգային — քաղաքական ճակատէն, ուր հիմնովին փոխուեցաւ հայ ժողովուրդին կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք աննախընթաց վերիվայրումներու։

Ալեկոծութիւնը միայն հայկական չէր, այլեւ համաշխարհային։ Աւելի ճիշդ, միջազգային փոթորիկներն էին որ սարսեցին, խորտակեցին հայկական խարխուլն ալ։ Ու մեր աչքին պարզուեցաւ կացութիւն մը որ երբեք չէր նախատեսուած։

Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը հեւոտ ու ժամացոյց վիճակ մը կը տանէր դարուն սկիզբը։

Համիտեան բռնակալութիւնը պարբերաբար արիւն յակելով, ցանցուածային ջարդեր եւ աւարներ սարքելով, ամայացուցած էր մասնաւորապէս «արեւելեան նահանգները»։

Ամբողջ գիւղեր պարպուած էին։ Թուաստանէն կամ Պալքաններէն փոխադրուած «մուհաճիր»ներ տուն — տեղ էին եղեր հայկական հողերու, ատացուածքներու վրայ։ Միշտ պատրաստ՝ նոր նախճիրներ սարքելու։

Օսմ. Սահմանադրութեան վերհաստատումը (1908 Յուլիս 10/23) պատեհութիւն ընծայեց նորէն ոտքի կանգնելու։ Քիչ մը ազատ շունչ առնելու։

Երազատես միամիտներ չէին օրուան վարիչները, Պատրիարքարան եւ քաղաքական կուսակցութիւններ, թէեւ շատերու ոտքը գետնէն կտրուած էր։

Ապացոյց՝ Բարենորոգումներու ծրագրին հետապնդումը՝ միացեալ ճակատով։ Եւ գլխաւորութեամբ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին։

Այդ ծրագրին հիմնական արժանիքն այն էր որ պիտի գործադրուէր միջազգային երաշխաւորութեամբ, երկու օտար մարդպաններու միջոցաւ։

Ի՜նչ փայլուն հեռանկարներ կը պարզուէին, մասնաւորապէս եօթը նահանգներու մէջ։ Միեւնոյն ատեն ակռայ կճրտել տալով կայսրութեան վարիչներուն …

Ծրագրին գործադրութեան հազիւ ձեռնարկուած, պայթեցաւ 1914ի Մեծ Պատերազմը։

Արիւնածարաւ Իթթիհատը չատոնց կը փնտռէր այսպիսի թանկագին պատեհութիւն մը, միանգամ ընդ միշտ «լուծելու» համար Հայկական Հարցը։

Նախ յեղապատառ՝ Տարտանէլի արշաւանքէն, յետոյ դարձաւ կատղած վագր, երբ Դաշնակիցները խայտառակաբար լքեցին այդ ճակատը, իբրեւ հետեւանք իրենց ներքին պառակտումներուն։

Մնացեալը գիտէք,— 1915 Ապրիլ 11/24։ Արմատախիլ ոչնչացում Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին, «արեւելեան նահանգներէն» մինչեւ Թրակիա։ Օսմ. կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, բացի Պոլսէն, Իզմիրէն եւ ուրիշ քանի մը քաղաքներէ։

Գերեզմանը լայն բացուած էր, բայց չկրցան տեղաւորել տապանաքարը։

Քանի մը տարի վերջը, փիւնիկ մը կը ծլլար սահմանէն անդին, ափ մը հողի վրայ,— 1918 Մայիս 28։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ

Ի՜նչ հմայք եւ ուժ ունի բառն իսկ, մանաւանդ այսօր։ Երկրէն դուրս բոլորին ուշադրութիւնը իր վրայ է դարձուցած ան, արդար իրաւամբ։

Օր չըլլար որ մտահոգութեան ճիչ մը չհասնի աջէն ու ձախէն, դաղութին ամէնէն համեստ անկիւնէն, ի խնդիր «փրկութեան» գործին։

Անձկութեամբ կը դիտես չուրջդ հասակ նետող սերունդը եւ եթէ ան իր բնական խանդավառութեամբ կ'ոգեւորէ քեզ պահ մը, մեծ հարցականը ամպով մը կը պատէ այդ ջերմութիւն սփռող արեւը ու կը մտածես, լաւագոյն պարագային.— «Ի՜նչ օգուտ կրնանք սպասել վաղուան համար»։

Ու կը փորձես անկարելին։ Ալ դասընթացքներ, դասախօսութիւննե՛ր, հանդէսնե՛ր հրապարակ կ'իջնեն չափով մը վանելու համար սպիտակ ջարդին հեռանկարը։Ո՞րքան արդիւնաւէտ են այս բոլորը, նոյնպէս հարցական մըն է։

Այս մտահոգութեամբ է դարձեալ որ հրապարակ իջած են մեր Մարզական Միութիւնները։

Երէկ այդպէս չէր անշուշտ, երբ կազմուեցան դանազան Միութիւններ։ Մեր երիտասարդութեան ֆիզիքական զարգացումը եւ նկարագրին կազմութիւնը գլխաւոր նշանաբանն էին։

Այժմ «Բարձրացիր բարձրացուր»ի վրայ կը տիրապետէ աւելի անմիջական նշանախօսք մը,— «Հայ ես, աշխատէ Հայ մնալ»։

Այս մտահոգութեամբ կազմուած է նաեւ Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը։

Նախ հեռու պահել պատանիները քաղաք. մարզանքներէ, ազգային ոգիով թրծել զանոնք վաղուան համար, լեռնային անոնց ֆիզիքական ու բարոյական որակը բարձրացնել, իբրեւ մարդ եւ իբրեւ Հայ։

Իրենց վաղուան (կիրակի) հանդէսը հրապարակային կոչ մըն է դիրենք տեսնելու ու դատելու։

Երթանք խրախուսելու եւ մանաւանդ կատարել մեր պարտքը։

Չէ՞ որ վաղը կրնան հաշիւ պահանջել մեզմէ։

ՍՕՍԻ

ՅԱՆԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

Ցաւով կ'իմանանք թէ «աւէթիլէն»ի պայթումի մը հետեւանքով մոխիր դարձած է ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի ժամագործի խանութը, (75 rue Truffault)։ Վնասուած է նաեւ դրկից խանութը։

Ընկերը հրաշքով ազատած է այս արկածէն, այրուածքներ ստանալով գլխուն եւ ճակատին վրայ, երբ ներս կը մտնէր երկրորդ անգամ։ Արագ ապաքինում կը մաղթենք։

Le Parisien Libéré երէկ հաղորդելով այս լուրը, հրատարակած էր արկածեալին պատկերը, գլուխը կապուած։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ծովային ուժերը ամերիկեանէն գերազանց կը գտնէ ծովակալ Շէրմըն, նախկին հրամանատար մը, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ,— «Խ. Միութիւնը եռապատիկ աւելի սուզանաւ ունի քան Մ. Նահանգները եւ քառապատիկ աւելի սուզանաւ»։ Ուրիշ մարտանաւեր ալ հաշուելէ վերջ, ծովակալը դիտել կուտայ թէ Ամերիկան կը գերազանցէ միայն օդանաւակիր սաւառնակներով։

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան շրջանին փողոցներուն մէջ ռազմափորձեր կատարեցին Ամերիկացիները, մասնակցութեամբ 400 զինուորական ոստիկաններու։ Այս առթիւ ամերիկացի հրամանատարը, զօր. Թէյլըր յայտարարեց թէ արեւմտեան հրամանատարները պատրաստ են համաձայնութիւն մը կնքելու խորհրդային իշխանութեանց հետ, վերահաստատելու համար Պերլինի բնականոն վիճակը։ Անգլիացի հրամանատարն ալ ըսաւ թէ երբեք պիտի չլքեն Պերլինը։

19 ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԵՑԱՆ Կիպրոսի մէջ, Նիկոսիա — Ֆամակուսթա ճամբուն վրայ, երբ հանրակառք մը ջրուեցաւ ջուրերէն։ Քսան տարիէ ի վեր այսպիսի ողողում չէր տեսնուած։ Նիկոսիոյ հաղորդակցութիւններն ալ խզուեցան։

Վարչապետր վստահութեան խնդիր պիտի դնէ ?

Վարչապետը վստահութեան խնդիր պ[...]ածանչից

1950ի ելմտացոյցին քուէարկութիւնը փութացնելու համար, վարչապետը Եչ. օր վստահութեան խնդիր յարոյց, հաշտարար, բայց վճռական խօսքեր արտասանելով։ Քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենար գիշերը ուշ ատեն կամ այս առթիւ։

Պ. Պիտօ յստակօրէն յայտարարեց թէ Ազգ. Ժողովը պարտաւոր է կա՛մ ընդունիլ կառավարութեան ելմտացոյցին գլխաւոր կէտերը, եւ կամ «ոչ» պատասխանել։

Ելմտական յանձնաժողովը առանձին ելմտացոյց մը պատրաստած է, որ թէ խնայողութիններ կ'առաջարկէ եւ թէ կը մերժէ նոր տուրքերու հաստատումը։ Այս նախահաշիւն ալ կարեւոր բաց մը կը ցուցնէ։ Կառավարութիւնը կը վախնայ որ եթէ հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը չապահովէն, Ֆրանսա չի կրնար նոր վարկեր ստանալ Մարշըլի ծրագրով։ Պ. Պիտօ վստահութեան խնդիր յարուցանելով, ամէնէն զօրաւոր զէնքերէն մին կը գործածէ։ Եթէ երկու կառավարութիւններ պարտուին այսպիսի քուէարկութեան մը առեն, 18 ամսուան ընթացքին, Հանրապետութեան Նախագահը կրնայ լուծել Ազգ. Ժողովը, նոր ընտրութիւններ առաջարկելով։ Ուրեմն եթէ երեսփոխանները տապալեն Պիտոյի դահլիճը, միեւնոյն ատեն առաջին քայլերը առած պիտի ըլլան, իրենց պաշտօնավարութեան ալ վերջ տալու համար։

Վստահութեան քուէ պահանջելով, կառավարութիւնը կ'ուզէ որ Ազգ. Ժողովը անմիջապէս քննէ 2275 միլիառ ֆրանքի նախահաշիւը։ Ելմտական նախարարը յանձն առած էր 47 միլիառ ֆր.ի խնայողութիւն մը կատարել, բայց ելմտական յանձնաժողովը կը պահանջէ 100 միլիառի խնայողութիւն։

Վարչապետը մասնաւորապէս շեշտեց իր ճառին մէջ. - Կառավարութիւնը չէ որ ելմտացոյցի պէտք ունի, այլ ազգը։ Անհրաժեշտ է ելմտացոյցը հաւասարակշռել անկեղծօրէն եւ իրականօրէն։ Կրնաք տապալել կառավարութիւնը, բայց մի փորձէք տկարացնել զայն, ամէն առտու հեղինակութիւն տալով անոր եւ իրիկուն ետ առնելով զայն։ Տուէք վճռական եւ անկեղծ որոշում մը. բայց թոյլ մի տար խաթարել վարչաձեւ մը որուն վերահաստատումը այնքան սուղ արժեց մեզի։ Ով որ ալ յաջորդէ մեզի, պիտի չկրնայ աւելի հաճելի նախահաշիւներ ներկայացնել ձեզի։ Կառավարութիւնը պատրաստ է բարեփոխումներ կատարելու, հաշտարար տրամադրութեամբ, սակայն առանց անտեսելու ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը։ Կը խնդրեմ Ազգ. Ժողովէն ելմտացոյց մը տալ երկրին որ իր վճռին կը սպասէ իմաստութեամբ, արիաբար եւ հանդարտօրէն»։

Եթէ բազմաթիւ երեսփոխաններ ձեռնպահ մնան, դահլիճը նորէն կրնայ իյնալ, չստանալով 311ի մեծամասնութիւնը որ բացարձակ պայման է ըստ սահմանադրութեան։ Այդ պարագային, դահլիճին հրաժարումը չի կրնար յանգիլ Ազգ. Ժողովի լուծման։ Պ. Պիտօ իր յոյսը դրած է երեք մեծ խմբակցութեանց մեծամասնութեան վրայ։ Համայնավարները եւ զօր. տը Կոլի կուսակիցները հակառակ են իրեն։ Շատ բան կախում ունի արմատականներու դիրքէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ Դեկտ. 14 թուակիր յուշագրով մը կը մեղադրէր թէ Ֆրանսական իշխանութիւնները դաւ մը սարքած են լեհական կարգ մը յետադիմական խմբակներու հետ։ Այս առթիւ նորէն կը բողոքէր խումբ մը Լեհերու արտաքսման դէմ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը մերժելով այս մեղադրանքները, պատասխանեց թէ Լեհաստան ինքն էր որ խախտեց մշակոյթի պայմանագիրը։ «Արտաքսուած ուսուցիչները անոնք էին որոնց քարոզութիւնը լեհերէն սորվեցնելէ աւելի, կը ձգտէր քաղաքական ազդեցութիւն բանեցնել, մասնաւորապէս տղոց վրայ»։— Զօրս Ֆրանսացիներու դէմ բացուած դատը վերջացած ըլլալով լեհ ընդհ. դատախազը «խիստ եւ արդար» պատիժ մը պահանջեց ամբաստանեալներուն համար։

ՍԹԱԼԻՆԻ ուղղուած փառաբանութեանց առթիւ, ամերիկեան թերթերը հեգնութեամբ դիտել կուտան թէ՝ Խ. Միութեան դիկտատորը միեւնոյն ատեն «ստեղծիչն է Ատլանտեանի դաշինքին, հընարիչը՝ Մարշըլի ծրագրին, թշնամին՝ Մ. Նահանգներու այն հոսանքին որ կը պաշտպանէ կղզիացումը, լաւագոյն բարեկամը՝ սպառազինութեանց ճարտարագործութեան» եւն.։ — Նոյն առիթով հրատարակուած գրութեամբ մը, վրացի Բերիան — Չեկայի վերատեսուչը — կը յանձնարարէ կուսակցութեան խստացնել ինքնաքննադատութիւնը, քանի որ ընդդիմադիր կուսակցու —

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅԻ խանգարման հետեւանքով այսօրուան թերթը սովորականէն ուշ լոյս տեսաւ։

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Երբ պայթեց Ա. Մեծ Պատերազմը (1914), Արշակը Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի անդամ էր — կարծեմ կրտսերը—նոյնպէս Ազգ. Բիւրոյի, որ վարեց կամաւորական շարժումը: Արշակն էլ ուսանողների կամաւոր մեծ խմբով մը գնաց Սալմաստի ճակատը եւ միացաւ Անդրանիկի գունդին: Արշակի խմբի մէջ էր նաեւ Անաստաս Միկոյեանը :

1917ին Ազգային Խորհրդի անդամ էր: 1918ին սկզբին էլ Կովկասի Սէյմին անդամի հանգամանքով կը մասնակի Սէյմի կողմից ղրկուած պատգամաւորութեան, որ Երզնկայի մէջ, Վէհիպ փաշայի հետ կնքեց առաջին զինադադարը, յանուն կովկասեան ժողովուրդների :

Կովկասեան ճակատի քայքայման հետեւանքով Գերմանացիների հետ բանակցութեան համար Պերլին մեկնող Հայկ. պատուիրակութեան անդամ էր Արշակ Ջամալեան :

Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումից յետոյ, ողբացեալ ընկերը եղաւ կառավարութեան Թիֆլիսի դեսպանը մինչեւ հայ – վրացական պատերազմը:

1919 Յունիսին Ա. Ջամալեանն ալ ընտրուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ, նշանակուելով զինահաւաքման արտակարգ կոմիսար :

1920ին հաղորդակցութեանց նախարար էր: Նոյն տարուան Օգոստոս 10ին Թիֆլիզ, սովետական կառավարութեան ներկայացուցիչ Լըկրանի հետ ստորագրեց Շարուր – Նախիջեւանի ճակատի կռիւների զինադադարի պայմանագիրը: Հայաստանի խորհրդայնացումից յետոյ անցաւ Պոլիս, յետոյ Եւրոպա, շարունակելով կատարել կուսակցական պատասխանատու պարտականութիւններ :

1921ին կը մասնակցի Ռիկայի մէջ Եոֆէի եւ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի (երկուսն էլ հետագային գնդակահարուած) հետ կատարուած բանակցութիւններին:

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կ. Կոմիտէն 1923 Թ. իբրեւ գործիչ կը հրաւիրէ Արշակը, որ երկու տարուան ընթացքին նոր թափ կուտայ կազմակերպական կեանքին, կը զօրացնէ մասնաւորապէս Հ. Կ. Խաչը, կազմելով նոր մասնաճիւղեր :

Վերադառնալով Եւրոպա, Ջամալեան մեծ դեր կատարեց Եւրոպայի, Պալքանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջաններում, ընդարձակելով Հ. Կապ. Խաչի գործը եւ Միութենէր ստեղծելով զանազան ամէնէն ժողովրդական եւ հանրօգուտ կազմակերպութիւնը: Իբրեւ Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչ Բ. Միջազգայինի, 1925ին Մարսէյլի համագումարում, Ջամալեանը արծարծեց փոքր ժողովուրդի դէմ եղած քէմալական հալածանքները, մի առանձին բանաձեւ առաջարկելով :

Ջամալեան 1907էն սկսեալ մասնակցած է մեր բոլոր ընդհ. ժողովներին: Մինչեւ 1933 եղած է Բիւրոյի անդամ: Իսկ այդ թուականէն ետք, մինչեւ իր մահը՝ քաղաքական գործիչ: Սերտ յարաբերութիւններ պահած է Կովկասեան ժողովուրդներու ներկայացուցիչների հետ: Յաճախ ճամբորդած է Եւրոպայի կարեւոր կեդրոնները եւ յետ– տարիներու մէջ միշտ չահագրգռութիւն ստեղծած է հայ ժողովուրդի անկախութեան ձգտումի մասին: Իր նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ, 1934–ին, Հայ – Վրացական Միութիւնը: Երկու բախտակից ժողովուրդներու յարաբերութեանց մասին գրած է մի լուրջ ուսումնասիրութիւն «Հայրենիք» ամսագրի մէջ (1928 Թիւ 6—12, 1929 Թիւ 4—6):

Արշակը իր բեղնաւոր գրչով աշխատակցեց մեր մի շարք օրաթերթերին, «Դրօշակ» եւ «Հայրենիք» ամսագրերին:

Սարվազեան ստորագրութեամբ գրեց նաեւ երեք թատերգութիւններ, «Տարերքի ընդվզում», «Գծից դուրս» եւ «Նահապետ Նահապետեան»: Ինչպէս մեր շարք մը ղեկավարները, դըժբախտաբար, Արշակն էլ չգրեց իր հարուստ յուշերը, ինչպէս եւ մի երկարաշունչ աշխատութիւն քաղաքական եւ ընկերային հարցերի մասին, որոնց մէջ այնքան հմուտ էր: Չգրեց նաեւ մեր ազատագրական շարժման ընթացքին Գանձակի շրջանի կատարած դերի մասին, որ նոյնպէս շատ կարեւոր գործ էր: Այս մասին ես շատ խնդրեցի, բայց ի զուր: Ողբացեալ ընկերը միաժամանակ տաղանդաւոր հռետոր էր: Կը խօսէր կարճ եւ բովանդակալից, խոր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրների վրայ: Ընկերա – համակրական հաւաքոյթների եւ մանաւանդ խնջոյքների ընթացքին, Արշակը վարպետ էր բոլորին զբաղեցնելու եւ ուրախ – զուարթ մթնոլորտ ստեղծելու մէջ: Անզուգական թամադա էր: Արշակի հետ մարդ չէր տխրիլ: Փողոցով մինակ քայլելիս անգամ, զարմանալի յիշողութեամբ, մտքի մէջ կ'արտասանէր կամ կ'երգէր իր սիրած բանաստեղծութիւններն ու շարականները:

Ափսո՜ս որ անագորոյն մահը մեզանից խլեց Արշակ Ջամալեանի պէս բազմակողմանի զարգացած (շատ կը կարդար), գրելու, խօսելու, գործելու առաջնակարգ ընդունակութիւններով օժտուած ընկերը, որի նմանները չափազանց կարեւոր են մեր այս տառապանքի ծանր օրերին ...

ԲԻՆՕ

Յ. Գ.— Քանի մը հատուածներ Ա. Ջամալեանի մտքերէն, (քաղուած՝ Գ. Լազեանի գրքէն).

★

« Հայ ժողովուրդը գիտէ, որ Դաշնակցութիւնը միշտ կանգնած է եղեր իր վճռած կամ պաշտպանած գործի յետեւը ամբողջ հասակով, կատարեալ անկեղծութեամբ եւ բոլորանուէր անձնազոհութեամբ: Նա համոզուած է նաեւ, որ եթէ վաղը նոր զոհաբերութեան եւ նոր արիւնի հարկադրանքն ստեղծուի Հայկական Դատը «մեռեալ կէտից» շարժելու համար՝ դարձեալ Դաշնակցականներն են շարժուելու վտանգաւոր դիրքերի վրայ, դարձեալ նրանք են նուիրաբերելու առաջին լուման — լինի դա չարքաշ աշխատանք, դրամ թէ արիւն — որպէսզի գործը քալէ: («Դրօշակ», 1930 Նոյ.–Դեկտ.):

★ «Զարաշուք հայ հրապարակագիրներից մէկը չգիտենք ինչ առթիւ, ասել է մի անգամ, թէ հայ ժողովուրդը տարուայ 365 օրերից որեւէ մէկը կարող է ազգային տօն դարձնել, բացի Մայիս 28ից, որովհետեւ վերջինս Հայոց նորագոյն պատմութեան ամենադաժան օրն է: Այսպէս դատելով՝ ոչ մի քրիստոնեայ չպէտք է տօնի Քրիստոսի Ծնունդը, որովհետեւ դրա հետ կապուած է յիշողութիւնը այն անագորոյն հալածանքների, որոնց երեսից փախստական Մարիամն ու Յովսէփը Բեթղեհէմի մսուրն էին ապաստանել՝ անասունների աղբի մէջ, չոր ծղօտի վրայ ծնունդ տալու նոր կրօնի հիմնադիրին .— Բոլոր ծնունդները կապուած են մայրական ահռելի տանջանքների հետ: Քանի՜, քանի՜ մարդիկ աշխարհ են գալիս վիրահատի դանակի տակ՝ իրենց ծնողի արեւը խաւարեցնելով, բայց մի՞թէ մենք նման պատճառներով հրաժարւում ենք տօնել ռեւէ մեծ մարդու ծննդեան տարեդարձը, եթէ նա երախտագիտական զգացմունքներ է յարուցանում մեր մէջ: («Դրօշակ», 1928 Մայիս):

Սրբազան Տարին — 1950

Այսօր, շաբաթ, լատինական Ծնունդի ծրագրային, Պապը՝ Պիոս ԺԲ. ճերմակ եւ ոսկեզօծ պաշտօնական հագուստներ հագած, պիտի առաջնորդուի իր կարմիր գահով Վատիկանի պալատէն դէպի Ս. Պետրոսի եկեղեցիին դուռը, ուր ի ներկայութեան կարտինալներու, դեսպաններու, քահանաներու եւ ամէն ազգի ուխտաւորներու՝ երեք հարուածներ պիտի զարնէ ոսկի մուրճով մը Մայր Եկեղեցիի Սուրբ Դրան վրայ: Նախկին Սրբազան Տարիէն ի վեր քաշուած պատը պիտի բացուի անտեսանելի պարանով մը եւ Պապը հանդիսաւոր թափօրով Ս. Պետրոս եկեղեցիէն ներս պիտի մտնէ, գոհաբանական աղօթքը երգելով: Մինչեւ Ս. Դրան վերստին փակուիլը, որ պիտի ըլլայ ճիշդ տարի մը վերջը, աշխարհի բոլոր մասերէն քրիստոնեայ ուխտաւորներ պիտի մտնեն ու ելլեն:

Յոբելենական տարի տօնելու սովորութիւնը մնացած է հին եբրայական ժամանակներէն, երբ ամէն 50 տարին անգամ մը ազատագրութեան տարի կը համարուէր, եւ երբ գերիները ազատ կ'արձակուէին: Եբրայերէն Յոբել (Johel) բառը կը նշանակէ կոտրած փող մը, շինուած՝ Խոյի կոտոշով որ կ'իմացնէր տօնական տարին: Կաթոլիկ եկեղեցիին համար այսօր յոբելենական տարին կը նշանակէ ապաշխարութեան տարի, աղօթողին շնորհելով ցանկացած թողութիւնը: Տարի մը վերածնունդի եւ յոյսի :

Քրիստոսէ վերջ 1300ին Պոնիֆաչիօ Ը. Պապը կոնդակ մը հրատարակեց որով հին զրուցի աւանդութեան մը համաձայն բոլոր անոնց որ ամէն դարու սկիզբը Հռոմ կ'երթային, մասնաւոր շնորհ մը կը սահմանէին: 1300էն վերջ հարիւր տարուան միջոցը վերածուեցաւ 50ի, աւելի վերջը 25 տարիի, եւ ԺԴ. եւ ԺԵ. դարերուն 33 տարիի, ի յիշատակ Քրիստոսի երկրի վրայ ապրած տարիներու շրջանին:

Սրբազան տարիներ տօնուած են նաեւ բացառիկ տօնախմբութեան եւ կամ մասնաւոր յիշատակութեան մը համար :

Վերջին Սրբազան Տարին 1925ին էր: 1300էն ի վեր 24րդ սրբազան տարին է որ կը տօնուի:

Այն երկու – երեք միլիոն հաւատացեալները, որ Հռոմ պիտի երթան գալ տարի, պիտի ճամբորդեն օդանաւով, հանրակառքով կամ շոգեկառքով եւ թերեւս պիտի տեսնեն այցելելով չորս հայրապետական Մայր Եկեղեցիները: Անոնց նախահայրերը դարեր ձիով, ոտքով, կառքով, իրենց նոճաւոր բեռով, երկար ատեն մնալու համար Յաւիտենական Քաղաքին մէջ: Այն ատեն ճամբաները խորտուբորտ էին եւ վտանգաւոր :

Բայց հակառակ այս դժուարութեանց, երկու միլիոնէ աւելի ուխտաւորներ այցելեցին Հռոմ վերջին դար առաջ, առաջին Սրբազան Տարուան ընթացքին: Այն ատեն ալ ճամբորդները արտասովոր դժուարութիւններ ունէին: Անոյիսլ Խուրբրտ Ա. Թագաւորը արգիլած էր երկրէն դըրամ դուրս հանել: Հետեւաբար անոնք որ կ'ուզէին ճամբորդել ստիպուած էին մասնաւոր արտօնութիւն ստանալ: Ժամանակակից պատմաբաններ կը գրեն թէ 1450ին Ֆիրենցայէն Հռոմ տանող ճամբան այնքան խճողուած էր որ մարդիկ մրջիւններու կը նմանէին: Անոնք կը պառկէին ուր որ տեղ գտնէին: Աւելի վերջն էր որ ընկերութիւններ կազմուեցան դիւրութիւններ տալու համար ուխտաւորներուն :

1950ի Սրբազան Տարուան մէջ պիտի սրբացուին մօտ 30 հոգի, մէջն ըլլալով նախկին թագուհի մը եւ Պապ մը :

Մինչեւ վերջին դարը Սրբ. Տարուան մէջ արգիլուած էին ամէն տեսակ աշխարհիկ տօներ, Հռոմի մէջ: Թատրոնները կը գոցէին, մարզախաղերը կ'արգիլէին եւ պարահանդէսներ եւ ընդունելութիւններ տեղի չէին ունենար:

Իտալական թերթերը մասնաւորապէս կը յիշեն թէ ուխտաւորներուն մէջ համայնավարներ պիտի չգտնուին: Անցեալ Յուլիսին, կէս գիշերին Հռոմի բոլոր եկեղեցիներուն զանգակները սկսան զօղանջել, մինչեւ կէս գիշեր: Ս. Պետրոս եկեղեցիին մէջ, Պապը սուգի մանիշակագոյն զգեստը հագած, նստաւ կրօնական ժողովին առջեւ եւ բացատրեց պատճառը: Այս խստակրօն միաբանութեան անդամներէն ամէն մէկը դեղին մեղրամոմէ երկու մոմեր ստացաւ: Անոնք վառեցին եւ բռնեցին լուռ: Վերջապէս Պապը ոտքի ելաւ, բոլորը հետեւեցան անոր եւ ոտքի ելան: Հայրապետը կարդաց սարսափելի վճիռը եւ ամէնը մէկ իրենց վառուած մոմերը գետին նետեցին: Զանգակները նորէն զօղանջեցին, Խաչելութեան պատկերները ծածկուեցան մանիշակագոյն ծածկոցներով: Խորաններէն զարդերը վերցուեցան :

Պապը կը բանադրէր բոլոր այն կաթոլիկները որոնք կը շարունակէին համայնավար դրօշին հետեւիլ կամ օգնել անոնց :

Ութսունումէկ երկիրներէ եօթանասունըմէկ տարբեր ազգերէ ուխտաւորներ պիտի երթան Հռոմ, Սրբազան Տարուան առթիւ :

★ Պօղոս Գ. Պապը երազեց վերաշինել այն հին եկեղեցին որ 12 դար կանգուն մնացած էր: Նախկինը՝ Կոստանդին կայսրը շինած էր Առաքեալին գերեզմանին վրայ, 330էն 350 թուականին: Որպէսզի Պետրոսի գերեզմանը առանց տեղէն շարժելու շինէին եկեղեցին, Վատիկանի բլուրը հարթեցին: Դարերու ընթացքին եկեղեցին ընդարձակեցաւ եւ ռեղեցկացաւ: 118 մեթր երկայնութիւն եւ 64 մեթր լայնութիւն ունէր և 88 սիւներ: Պատերը զարդարուած էին նկարներով, գետինը ունէր մարմարէ էր, արեւելեան կրանիթով: Կայսեր պորփիւրէ բոլորակի մը վրայ կը ծնրադրէր կայսրը պապական օրհնութիւնը ստանալու համար, թագադրուելէ առաջ :

Կոստանդին ինքն անձամբ փորած էր հիմը դնելու համար, իր ուսերով կրելով 12 կողով հող, ամէն մէկը մէկ մէկ Առաքեալի համար: Սափորին ադամանդեայ կափարիչին վրայ ձոյլ ոսկիէ խաչ մը դրուեցաւ 150 լիտրա ծանրութեամբ: Կոստանդին տուած էր 50 բ. կոտղ ոսկի եւ 540 լիտր արծաթէ աշտանակներ, 560 թանկագին քարեր եւայլն:

Տարիներու ընթացքին հռոմէական տեսակէտով, հաւանական դժուարութիւններ, որոնց թով ստանալու եւ համաձայնութիւններ ոչինչ էին: Լուծումն ու թիւնը կը տարածուէր ինչպէս եւ ուրիշ այլոցները :

Պօղոս Գ. Պապը յանձնեց մեծ արձանագործի եւ նկարիչ՝ Միքել Անճէլօն, որ այն ատեն 72 տարեկան էր: Պէտք էր Ս. Պետրոս եկեղեցին վերաշինել: Ան այնպիսի հսկայական եւ միեւնոյն ատեն ներդաշնակ տաճար մը պիտի շինէր որ մարդիկ պատկառած պիտի չզգային անոր մէջ, այլ յարմարիլ եւ վեհացած, ինչպէս Աստուծոյ առջեւ: Այս բոլորը տեղի ունեցան 1546ին:

Թ. Ա. Թ.

ԱՏՈՑԱՆՔ

ԱԿՕՍ, երկամսեայ հանդէս գրականութեան եւ արուեստի: 6րդ տարի թիւ 6 (1949 Հոկտ.–Նոյեմբեր): Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ (128 էջ): Հասցէ.— B. P. 1245, Bevrouth (Liban):

ԼՈՒՍԱԲԵՐ, մանկական – պատանեկան ամսագիր. Ա. տարի թիւ 8 (Նոյեմբեր): Հասցէ. — Ave. Naderi, Magasin Hovar, Tehran (Perse):

ԴԵԿՏ. 23, 24, 25ԻՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ձեր բարեկամներու հետ Ցր. Կ. Խաչի ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԻՆ: Հաճելի ժամանց, հայկական ջերմ մթնոլորտ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՄԲ.— Այս տեղեկութիւնները ալ կը քաղենք «Սովետական Հայաստան» ամսագրի 1949 Հոկտեմբերի թիւէն.—

ԾԽՐԱՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ մեծապէս աճելով, ներկայիս Հայաստանի գիւղատնտեսութեան կարեւոր ճիւղերէն մին կը կազմէ։

1922էն 1927 չերամի սերմի աճումը աւելցաւ 800էն հասնելով 2000 տուփի։ 1922էն 1932 բոժոժներու քանակը 18600 քիլոյէն հասաւ 87 հազար քիլոկրամի։ Բարձրացաւ նաեւ բոժոժի մթերատուութիւնը։ Տուփ մը չերամի սերմի մթերատուութիւնը, որ կը կազմէր 22.3 քիլօ հասաւ 43.5 քիլոյի։

Հանրապետութեան չերամապահները կիրարկելով առաջաւոր երկրագործական — արհեստագիտական մեթոտները եւ իւրացնելով վարպետներու աշխատանքի փորձը, 1941ին ստացան տասնեակ հազար քիլօ բոժոժ եւ իւրաքանչիւր տուփ սերմի արտադրութիւնը հասաւ 52.2 քիլոյի։

Շերամապահութեան, առաջատար շրջաններէն մէկը՝ Մեղրին չերամի յանձնումին պետական ծրագիրը կատարած է 111.7 առ հարիւր։ Արտաշատի, Մեղրիի, Ղափանի, Գորիսի, Նոյեմբերեանի, Աշտարակի, Բերիայի եւ ուրիշ շրջաններու կոլխոզնիկները ամէն մէկ տուփ չերամի սերմէն ստացած 80—100 քիլօ բոժոժ։

Այս տարի որոշ չերամապահներ բոժոժի երկու բերք ստացան։

Հայաստանի մէջ կ՚աշխատին բոժոժի 4 գործարան որոնք ամէն տարի կուտան քանի մը տասնեակ հազար քիլօ բնտիր բոժոժ։ Հայկական բոժոժները կ՚օգտագործուին ոչ միայն Հայաստանի պէտքերուն համար, այլեւ կը ղրկուին սովետական միւս երկիրները, Հայաստանի բարենպաստ կլիմայական պայմանները կ՚օգնեն այս հրաշալի մշակումին լաւագոյն զարգացման ու ծաղկումին։ Շերամապահական կոլխոզներու այս տարուան եկամուտը կը հասնի մէկ քանի միլիոն ռուբլիի։

Այս տարի հանրապետութիւնը բոժոժի արտադրութեան ծրագիրը կատարեց 106.6 առ հարիւր եւ պետութեան յանձնեց անցեալ տարուան համեմատութեամբ 21 թոն աւելի բոժոժ։

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ ՎԻՐԵԼՔԸ.— Կ՚աճի կոլխոզներու անասուններու թիւը։ Մինչեւ 1949 Յունուար մէկ, մեծ եղջիւրաւոր անասուններու թիւ նախապատերազմեան 1940ի համեմատութեամբ աւելցած է 19 տոկոսով, կովերու թիւը 32.7 տոկոսով եւայլն։

Հանրապետութեան բոլոր կոլխոզները ներկայիս ունին կովարուծական եւ ոչխարաբուծական հաստատութիւններ։ Կոլխոզներու մեծամասնութիւնը ունի նաեւ խոզաբուծական, ձիաբուծական, մեղուաբուծական եւ թռչնաբուծական հաստատութիւններ։

Անասուններու թիւի աճման հետ կ՚աւելնայ նաեւ անոնց մթերատուութիւնը։ Անուանի են Ստեփանաւանի, Կալինինոյի, եւ հանրապետութեան այլ շրջաններու կարգ մը կոլխոզներու անասնաբոյծները, որոնք ամէն մէկ ճարակող կովէ կը ստանան հազարէն 1500 եւ աւելի լիտր կաթ։ Մեծ աշխատանք կը սկսուի բարելաւելու կենդանիներու տոհմը։

Ստեղծագործական մեծ աշխատանք կը կատարեն Հայաստանի գիտահետազօտական կաճառները։ Գիւղատնտեսական գիտութիւններու տոքթէօր — դասախօս Ա. Ռուխիկեան խաչաւորման եւ անունդի իր մշակած մասնաւոր մեթոտի միջոցով ստացած է ոչխարի նոր տեսակ, որ ունի կիսանուրբ բուրդ, լաւ դմակ։

Ներկայիս մօտ 2000 թոն հիւթալի կերեր կը լեցնեն կոլխոզային ու սովխոզային անասնահօտերու սնունդը, առանց հաշուելու անասուններու համար մեծ քանակութեամբ գետնախնձորը։

Կալինինոյի շրջանին մէջ ստեղծուած է մասնաւոր անասնաբուծական կայան, որ կոլխոզային անասնաբուծական հաստատութեանց մէջ կ՚իրականացնէ աշխատանքներու մեքենայացումը, մասնաւորապէս ելեկտրական կիթը, ելեկտրախուզումը եւայլն։

Հայաստանի կոլխոզներուն եւ սովխոզներուն մէջ յատ ծաւալած է անասուններու չէնքերու շինութիւնը։ Այս տարի կոլխոզներուն մէջ կը շինուին աւելի քան հազար նախատիպարով անասնաբնակ, ոչխարի գոմ, խոզանոց, թռչնանոց եւն.։

Հանրապետութեան բոլոր շրջաններն ալ ունին բարձրագոյն կրթութիւն ստացած մասնագէտներ եւ անասնաբոյժներ։

ԲԱՄԲԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ Խ. Հայաստանի գիւղատնտեսութեան կարեւոր ճիւղերէն մէկն է եւ մեծ դեր կը կատարէ երկրի ժողովրդական տնտեսութեան մէջ։ Բամպակը կը կոչեն սպիտակ ոսկի։

Դիմիտրովեան շրջանի Բամպակաշատ գիւղի կոլխոզին բամպակագործները ժամկէտէն առաջ 120 համեմատութեամբ կատարեցին բամպակի հաւաքի մթերման տարեկան ծրագիրը, պետութեան յանձնելով 800 թոն առաջին տեսակի բամպակ։ Կոլխոզնիկները եւ կոլխոզնիկուհիները խոստացած են պետութեան յանձնել 200 թոն եւս.

Արտաշատի շրջանի բամպակագործները կը մրցին Հոկտեմբերեանի բամպակագործներու հետ։ Արտաշատի շրջանի կոլխոզնիկները ծրագրէն դուրս պետութեան յանձնեցին 1326 թոն աւելի բամպակ քան անցեալ տարի նոյն ժամանակաշրջանին։

Արտաշատի շրջանի «Փարիզեան Կոմունա» կոլխոզի օղակաւորուհի Գայծառ Յովհաննէսեան արժանացած է աշխատանքի հերոսի կոչման, իւրաքանչիւր հեկտարէն հաւաքելով աւելի քան 210 փութ բամպակ։ Անոր օղակը պարտաւորուած է ամէն մէկ հեկտարէն հաւաքել 360 փութէն ոչ պակաս բամպակ։

Սպիտակ ոսկիի համար մղուած պայքարի մէջ հանրապետութեան ընկերվարական մրցումը հասցուցած է գործին մէջ վարպետներ։ Էջմիածնի շրջանի օղակաւորուհի Սիրվարդ Արչակեան մէկ օրուան մէջ հաւաքած է 463 քիլօ բամպակ եւ իր վաստկի 20 աշխօր (աշխատանքի օր)։ Սեպտեմբերեանի օղակի եօթ կոլխոզնիկուհիները մրցումի հետեւանքով մէկ օրուան մէջ քաղեցին 2570 քիլօ բնտիր բամպակ։ Սեդան սահմանած է նոր մրցանիշ՝ օրական հաւաքելով 604 քիլօ բամպակ։

ՏԻԿ. Կ. ԽԱՉԻ ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔԸ, ահա այս տարի ալ ձեռքի յաւագոյն առիթը կուտայ օգտակար րլլալու հիւանդներուն, անկարներուն եւ մանուկներուն։

ՏՈՒՆԻՆ ԲԺԻՇԿԸ (Հայ – Բոյժ) յաճախ ձեզ կ՚ազատէ բժշկական ծանր ծախքերէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Արծիւ» մարզականը լուռ կը մնար Նոյեմբեր 27էն ի վեր, երբ տեղի ունեցաւ իր հանդիպումը հրէական խումբին հետ։

«Արծիւ»ը շնորհիւ իր խումբի նկարիչին՝ Ց. Տէր Նազարէթեանի, երեւան հանեց կեդծիքը։ Խաղացողին լուսանկարը առնելով ներկայացուց «տխեքրիք»ի դատարանին, Դեկտ. 14ի նիստին մէջ, ի ներկայութեան վարչութեանս Հրեաները դատապարտեց խաղին կորստեան, տասը հազար ֆրանք տուգանքի, խաղացողին ալ մէկ տարի պատիժ։

★ Կիրակի 4 Դեկտեմբերին Indiano Canet խումբին դէմ Treize Coinsի դաշտին վրայ «Արծիւ» գեղեցիկ խաղարկութենէ մը վերջ հաւասար մնաց մէկով մէկ։

Դեկտեմբեր 11ին Coupe de Provenceի մէջ (երրորդ շրջան) «Արծիւ»ը չարաչար պարտութեան մատնեց J. S. St. Louisի խումբը 3—0։ Օրուան դատաւորը շնորհաւորեց մեր մարզիկները եւ խիստօրէն դատապարտեց հակառակորդ խումբը։ Ասոնք եւս կեղծած էին խաղացողները։

Այս փայլուն յաղթանակէն վերջ «Արծիւ»ը կը մասնակցի «չորրորդ շրջանին» որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի յունուար 8ին։

Նոյն օրը, մեր կրտսերները Coupe Francis Pontի մէջ (երկրորդ շրջան) յաղթեցին St. Savournin խումբին 5—3։

Իսկ 18 Դեկտեմբերին Vallierի դաշտին վրայ «Արծիւ»ը իր 7րդ ախոյեանական մրցումով Correspondance խումբին դէմ, շահեցաւ դիւրութեամբ երեք կէտ։

Ինչպէս գրեցին տեղական թերթերը, «Արծիւ»ը բազմած է թիկնաթոռին վրայ եւ իր դասակարգի խումբերը կ՚աշխատին ձգել։ Մեր մարզիկներուն կը մնայ հաստատուն պահել դայն։

Վարչութիւնս իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ իր թաղեցիներուն որոնք միշտ կը քաջալերեն իր մարզիկները։ Միեւնոյն ժամանակ կը խնդրէ որ հրապարակումի պարագային դուրսէն մէկը չմտնէ դաշտ, այլապէս խաղը կը կորսուի, եթէ նոյնիսկ շահուած ըլլայ։

«Արծիւ»ը այժմ ունի երկու կարիածարտիկ անդամներ՝ Յ. Արզումանեան (թեթեւ ծանրութիւն) եւ Վ. Զատուրեան (միջին ծանրութիւն)։ Վարչութիւնս նկատի հանդիսանալով, կ՚աշխատի անոր ձգել ախոյենական տիտղոսներ։

Ա. Արծիւ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՎԱՍՏԻԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Կէս օրէն ետքը թուրք զեւատի հովիւներ եկան այն կողմերը. անոնք մեզ չնկատեցին, բայց մենք մեր թաքստոցէն զիրենք կը լսէինք. կը խօսէին իրենց կրած նեղութիւններուն, չարչարանքներուն վրայ։ Իրենց չունը զգաց մեր ներկայութիւնը եւ կը հաչէր։ Այդ միջոցին սարսափելի կարկուտ մը սկսաւ տեղալ, գետինը ամբողջապէս ճերմկեցաւ եւ հովիւները փախան գացին։

Երեկոյին երկու տղաք ղրկեցինք Գոտնի գիւղ, որ Զառայի գայմագամութեան կը պատկանի, բայց չյաջողեցան գիւղ մտնել, որովհետեւ ասկեարներով լեցուն էր. կառավարութիւնը իր պաշտօնեաներուն թոյլ տուած էր ամէն ինչ փճացնել, եւ սարսափելի դրութեան մէջ էին խեղճ գիւղացիները։

Երկրորդ օրը ստիպուեցայ ես ինքս անձամբ երթալ, վստահ ըլլալով տեղին քահանային վրայ։ Ամէն կողմ ասկեարներ կը վխտային. հազիւ գիւղին մէջ քանի մը քայլ առի, երբ տեսայ, որ երեք սայլով դիակներ կը բերէին. ասոնք սպաննուած Հայեր էին։ Գացի, զարկի քահանայի դուռը. տէրտէրը եւ երէցկինը զիս դրկարաց ընդունեցին. յայտնեցի մեր կարիքները եւ խնդրեցի, որ գանէ մէկ օր մեզ հիւրընկալէ։ Քահանան յայտնեց, որ նոյնիսկ մեր ապահովութեան համար անկարելի է գիւղին մէջ ապաստանիլ, բայց իր որդին Խաչիկը յորդորեց, զայն խրախուսեց եւ մրղեց անձնուիրութեան, որպէս զի հակառակ ակնյայտնի վտանգին մեզ առաջնորդէ գիւղէն մէկ քիլոմեթր հեռու գտնուող քարայրը, եւ ինքը խոստացաւ մեզ ղրկել օրական պարէնը։ Քահանան եւ երէցկինը այնքան ծեծեր էին, որ երէցկինին մէջքը կոտրած էր, եւ քահանան ուշակորոյս մնացեր էր երկար ատեն։ Գիւղը մնացած էին չորս այր մարդ միայն՝ քահանան, իր տղան, պանդուխտ մը եւ զզիրը։ Մնացեալ այրերը ամէնքն ալ տարեր էին, չէին գիտեր՝ ո՞ւր. մեռելային մթնոլորտ մը կը տիրէր ամէն կողմ, ամէն ինչ անտէր մնացած էր, ծիծաղը եւ ուրախութիւնը անհետացեր էր դէմքերու վրայէն, եւ կիները՝ տժգոյն, լալագին եւ լռին՝ ուրուականներու ձեւ ունէին։

Խաչիկը մեզ առաջնորդեց արեւմտեան ճակատը գտնուող յիշեալ քարայրը, որ փոքրիկ, աննրկատելի անցք մը ունէր. ներս մտնելով, տեսանք երկար սրահ մը եւ մէկ սենեակ՝ մէկ կողմը ու երկու սենեակ՝ միւս կողմը. հին ժամանակներ հայ ժողովուրդը շինած էր այդ քարայրը չար օրերուն մէջ հոն ապաստանելու համար։ Հազիւ թէ տեղաւորուած էինք, տեսանք մարդ մը, որ կը թափառէր. լռեն կարծեցինք եւ ուզեցինք բռնել, բայց անիկա փախաւ. երկու տղաք ետեւէն հասան, ձերբակալեցին ու տեսանք, որ խելագարուած Հայ մըն է։

Երեկոյին իջանք մատուռը, ուր գտանք երեք հայ փախստական զինուորներ։ Ասոնք պատմեցին, թէ ինչպէս կը սպաննեն ճամբաներու վրայ աշխատող հայ զինուորները։ Գիշեր էր արդէն եւ մատուռին մէջ կ՚աղօթէինք, երբ յանկարծ 3 կիներ ներս մտան։ Քահանան ղրկեր էր մեզի խորոված գառ մը, ոչխար մը, ինչպէս նաեւ մածուն, հաց բաղարջ, գաթայ եւայլն։

Երկրորդ օրը տեղերնիս փոխեցինք եւ գացինք ակերու վերեւ բլուր մը, ուր նոյնպէս քարայրներ կային։ Մտանք անոնց մէկուն մէջ, ուր մատուռ մը կար եւ մոմեր կային վառուած. հասկցանք, որ յաճախուած տեղ մըն է ատիկա, բայց ուրիշ բան չէինք կրնար ընել։ Երեկոյին տղաքը գեղ գացին հաց բերելու. թէեւ կը լսէն, որ ասկեարներ կան հոն, բայց չարունակ տեղացող անձրեւներէն զգուած՝ հակառակ վտանգին կը մտնեն գիւղ ու կը նշմարուին. մութէն օգտուելով՝ հազիւ յաջողեր էին փախչիլ եւ եկան միացան մեզի։

Այդ օրը առաջարկեցի մեր ընկերներուն երթալ Գարահիսար, ուրկէ նամակ ստացած էինք եւ որով ստիպողաբար Եղօն կ՚ուզէին։ Եղօն եւ տղաքը չհամաձայնեցան։ Հակառակ իրենց դժկամակութեան՝ ես կը խորհէի, որ պարտական էինք երթալ դէպի Գարահիսար, եւ ինքնիրենս կը մտածէի գանոնք մղել այդ ուղղութեամբ։ Առանց իրենց յայտնելու իմ դիտաւորութիւնս՝ ստիպեցի, որ ճամբայ ելլենք. որոշած էր եւ կ՚երթայինք դէպի Գարահիսար գետակը, որ այնքան կատաղած էր, որ հոսանքէն չքշուելու համար ձիերը ամուր բռնած անցանք ջուրէն։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

թիւններ չկան Խ. Միութեան մէջ։ Եւ կ'առաջարկէ հինգ յօդուածներէ բաղկացած «Սթալինեան միջազգային ծրագիր մը», ամբողջ աշխարհի համայնավար կուսակցութեանց համար։ Ծրագիրը կը թելադրէ մանաւորապէս «լիովին օգտագործել քաղքենի – դրամատիրական ճակատին հակասութիւնները, զարկ տալ գաղթավայրերու եւ գիւղացիներու յեղափոխական դաստիարակութեան ևն.»։ — Մոսկուայի Գիտութեանց Ակադեմիան միաձայնութեամբ պատուակալ նախագահ ընտրեց Սթալինը։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԻՆ կազմութիւնը յանձնուեցաւ Քուաթլի պէյի, Խալէտ էլ Ազմ եւ ուրիշներ մերժած ըլլալով այդ պաշտօնը։

ԹԱՆՁՐ ՄՇՈՒՇ ՄԸ երկու օրէ ի վեր կը խանգարէ հաղորդակցութիւնները եւ մանաւորապէս օդանաւերու երթեւեկը՝ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ։ Հարեւան երկիրներու մէջ ալ նոյն կացութիւնը։ — Մըլէօնի կայարանին մէջ քաջարի բանուոր մը ջարդուփշուր եղաւ Քլէրմոն Ֆէռան – Փարիզ ճեպընթացին տակ, երբ կը վերցնէր արգելք մը, որ պատճառ պիտի ըլլար կառախումբը գիծէն դուրս հանելու։

400 ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐ վեց ժամ Նաթան Թոքիոյի խորհրդային դեսպանատան առջեւ, լուր պահանջելով իրենց գերի ազգականներու մասին, ողջ ըլլան թէ մեռած։ Ռուսերը կղպեցին դեսպանատան դուռները։ Ասոր վրայ Ճափոնցիները կրակ վառեցին, մեռելներու յատուկ աղօթքներ կատարեցին քուրմի մը առաջնորդութեամբ, միշտ մնալով անշարժ։ Ի վերջոյ դեսպանատան պաշտօնեաները խոստացան Մոսկուայէն լուր առնել եւ հաղորդել մինչեւ Դեկտ. 28։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ Բեթղեհէմի ճամբան պիտի բացուի Ծնունդի ծրագալոյցին, կէս գիշերուան պատարագին առթիւ, հինգ ժամուան համար։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մասնաճիւղին կողմէ այս կիրակի ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), մասնակցութեամբ Bachicha նուագախումբին եւ Jazzի խումբի մը։ Ընտրութիւն Miss U. G. A.ի։ Պարի մրցում, ճոխ պիւֆէ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Անդրէասեան կը ծանուցանեն թէ իրենց քրոջ ԵՐՋԱՆԻԿ ՊՈՏՈՒՔԵԱՆի եւ իրենց մօր, ՆԱԶԻԿ ԵՏԻԳԱՐ-ՏԱՇԵԱՆի հոգեհանգստեան պաշտօնը պիտի կատարուի այս կիրակի, առաւօտ, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր ազգականները եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գէորգ քահանայ Դաւիթեան եւ զաւակները Մկրտիչ եւ Օննիկ Դաւիթեաններ, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն, Փարիզի եկեղեցւոյ վարչական ժողովի, Հոգաբարձութեան եւ դիւանատան անդամներուն, քահանայ հայրերու, Ալֆորվիլի Հոգաբարձութեան, Դպրաց դասուն եւ ընդհ. հայ հասարակութեան, որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ԵՐԻՑՈՒՀԻ ՄԱՐԻԱՄ ԴԱՒԻԹԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՏԷՍԻՆ.— Սեբաստիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնս մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տէսինի, եւ Լիոնի գաղութի այն հայրենակիցներուն, որոնք մասնակցեցան Մարտիրոս Քապէկեանի համար կատարուած հանգանակութեան։ Դժբախտաբար Քապէկեանը սեւ հողին յանձնեցինք հանգանակութիւնը չլրացած։ Հաւաքուած գումարն է Տէսին 31.880 ֆրանք, Լիոն 11.300, համագումար 43.180 ֆրանք։ Թաղման ծախք 15.900, մնացեալ գումար 27.280 ֆրանքը յանձնեցինք հանգուցեալին կնոջ։ Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴ ՈՒԹԻՒՆ

Կուզամ յարգելի յաճախորդներուս ուշադրութեան յանձնել մեր ուտեստեղէնի եւ ըմպելիներուն հետեւեալ գինները .—

ՇԻՐԱԿ ՐԱՔԻԻՆ շիշը 500 ֆրանք, ՌՕՄ ՄԻԱՄԻ 48° 525 ֆրանք, լիւքէօռներ, օ-տը-վի Տանճիկ, Մօն Քամէլ, քաքաօ, Թրիփ լը սէք, Մազակէն, Շէրի պրանտի, նաեւ ամէն տեսակ ափերիթիւներ զեղչեալ գիներով։ Կովու միս առանց ոսկորի, 150 ֆր. քիլօն, ոչխարի պուտ, Ա. կարգի 300, քօթլէթ 250 ֆրանք։

Կամքէ անկախ պատճառներով Բաղի Տիւզը չստացանք։

Դիմել Ց. ՍԷՖԷՐԵԱՆԻ, 63 rue Longue des Capucins, Մարսէյլ։ Թէլ. Col. 23.78։

La Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 23, 24, 25 SALLE DES HORTICULTEURSի ՎԵՐԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ,

Նախագահութեամբ ՏԻԿ. Ս. ԲԷԳԼԱՐԵԱՆի

Ձեր տօնական գնումները վերապահեցէք այս վաճառքին, ուր պիտի գտնէք ՈՒՏԵՍՏ, ԱՆՈՅՇԵՂԷՆՆԵՐ, ԱՆՈՒՇԱՀՈՏՈՒԹԻՒՆ, ԳՈՒԼՊԱՅ, ԿՕՇԻԿ, ԲՐԴԵՂԷՆ եւ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՈՒԷՐՑՈՒ առարկաներ, ընթացիկ գիներով։

Ամէն օր ճոխ պիւֆէ եւ նուագ.

84, Rue de Grenelle (Métro: Rue du Bac)

ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ ԽՆՋՈՅՔ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է, ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԻՒՖԷ

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի Ամավերջի գինեձօնը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ։

Նախագահութեամբ ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

Խօսք պիտի առնեն Տօքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Կ'երգէ Օր. Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆի, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆի։

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով։

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը։

Ծախսերու մասնակցութեան համար 100 ֆր.։

ԲԱՑՍՈՒԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ, մասնակցութեամբ իր սանուհիներուն։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ, Վիլէօրպանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ (Կրաթ Սիէլ)։

Կովկասեան պարեր, եւ գեղջկական պարեր, զանազան անակնկալներ, հայկական ջերմ մթնոլորտ, ճոխ եւ առատ պիւֆէ հայկական աղանդերներով։ Գինները դիւրամատչելի։

Թիւ 3 եւ 7 հանրակառքերը առնել եւ իջնել Կրաթ Սիէլի առջեւ։ Մուտքը 150 ֆրանք։

Տէսինցիներուն.— Թիւ 16ը առնել եւ իջնել Վիլէօրպանէն մէկ կայարան վերջը։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

SOCATEX ձեզի պիտի հայթայթէ ինչ որ կ'ուզէք ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Doublure — Toiles — Mercerie եւն. դերձակի toileի մասնագիտութիւն — բուրդ — ապահովուած **Décaties et irretrecissables — marque ELEPHANT**

Բաց է ամէն օր ժամը 9էն 14։ Հեռաձայնով լուր տուէք, անձամբ կը յանձնենք տուներուն։

Բաց է երկուշաբթի օրերը, ժամը 9էն 19։

Առաքում գաւառներու։

10 Rue N. D. de Lorette, Paris (9) TEL. Tru. 37-92
Métro N. D. de Lorette, St. Georges Autobus No.
Le Peletier — Cadet 26, 43, 49, 32, 74,67

Իջնել Carrefour Chateaudun 5 վայրկեան միայն Gare de l'Est, du Nord եւ St. Lazareէն։

ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒՆ

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵԾԱՔԱՆԱԿԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄԷՆ
ԹԷ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ Եւ
ԹԷ ԴԵՐՁԱԿՆԵՐՈՒ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ

բոլոր պիտոյքներու համար անյապաղ դիմեցէք՝
63 Rue de MAUBEUGE
Հեռ. Tru. 12-05 métro Poissonniere

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր մօտակայ մասնաճիւղերով կը տօնէ՝ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը

Դեկտեմբեր 29, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, 28 rue Serpente։

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՕՆԱԾԱՌ եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ։ Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը կը տօնէ, հինգշաբթի, 29 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր ղպրոցի սրահին մէջ, (Ահարոնեան Ակումբ) ։26 rue Des Convalescents։ Փափաքող ծնողները կրնան իրենց երախաները բերել։

ԼՍԱՐԱՆԻ յառաջիկայ հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ, ծանօթ հաւաքատեղին։ Շարունակութիւն մարերու փոխանակութեան։ Հայ վրացական յարաբերութեանց մասին։

ՊԱՏԱՐԱԳ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 26 Դեկտ. երկուշաբթի օր Ս. Ստեփաննոսի տօնին առթիւ։ Յետ պատարագի խորհրդարանին մէջ, ընդունելութիւն ի պատիւ դպրաց դասու, Հոգաբարձութեան կողմէ։ Հոգեհանգիստ Նիկոմիդիոյ բազմավաստակ առաջնորդ Ստեփաննոս արք. Յովակիմեանի յիշատակին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կողմէ։ Դեկտ. 29ին, հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Saint Barnardի սրահին մէջ։ Պիտի ներկայացուի անմահն Աւետիս Ահարոնեանի «ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԹԽՄՈՐԸ»։

Եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ»։ Մուտքը ազատ է։ Այժմէն իսկ ապահովեցէք այս առթիւ հրապարակ հանուած վիճակախաղի տոմսերը։

ՈՐԴԵԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Յաճախ դիմումներ կ'ըլլան հայ ընտանիքներէ փոքրիկ երախաներ որդեգրելու համար։ Անոնք որ տեղաւորելիք փոքրիկներ ունին, կրնան դիմել Հայ Կարմիր Խաչի օգնութեան մարմնին, 15 rue Jean Goujon, Paris (8)։ Կարմիր Խաչը առանց որեւէ յանձնառութիւն ստանձնելու, կը խոստանայ լաւագոյն պայմաններու տակ տեղաւորել ներկայացուելիք մանուկը։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Փարիզի շատ մօտիկ սիրուն գիւղի մը մէջ, անուանի եւ լաւ յաճախորդ ունեցող լուսանկարչատուն մը, յարմար գին։ Գրել Տիկին ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆի, 11bis, rue du Temple, Enghien les Bains. (S. et O.)։

ԾԱԽՈՒ է նպարավաճառի խանութ մը, բնակարանով միասին, Լա Պառի մէջ (Անկէնի մօտիկ)։ Յարմար գին։ Գրել Տիկին ՄԱՆԻՇԱԿի, 3 rue du Marché, Enghien les Bains (S. O.)։

ՓԱՓԿԱՃԱՇԱԿՆԵ՛Ր...

ԲՈԼՈՐ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐԷՆ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ

B O S P H O R E ՄԱՐՔԱՅՈՎ

ՀԷԼՎԱՆ (ՀՐՈՒՇԱԿ) — ԼՈԽՈՒՄԸ — ԵՒ ԱՆԱՐԱՏ ԹԱՀԻՆԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վերջամսեայ 800 ֆր., Արտ. 1000 ֆր. կամ 3 տոլար

Tél GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C C P Paris 1678 63

Dimanche 25 Décembre 1949 Կիրակի 25 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6035—Նոր շրջան թիւ 1446

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԴԷՊՔԵՐ՝ ՅՕԱՄԵԱԿԻՆ

Մէկը միւսէն եղերական թուականներ իրա-րու յաջորդեցին, վերջին 50 տարիներու ընթացքին:

Ամէն անգամ որ աւետաբեր արեւի մը ցոլքերը կը բացուէին հայկական հորիզոնին վրայ, վարդավառ յոյսերը տեղի տուին անասելի յուսախաբութեանց առջեւ:

Երէկ յիշեր էինք 1915 Ապրիլ 11/24ը,— ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը, որ սկզբնաւորութիւն մըն էր, ոչ թէ վախճան մը:

Արդարեւ, Հայաջինջ Սարսափները շարունակուեցան պատերազմէն վերջն ալ, 1918էն մինչեւ 1923:

Ցաղթակա՛ն Դաշնակիցները տակաւին չէին հեռացած Պոլսէն, երբ Իթթիհատին յաջորդները կը բնաջնջէին 1915ի Արհաւիրքէն փրկուած, իրենց բոյները վերադարձած համրանքները, Փոքր Ասիայէն մինչեւ Կիլիկիա: Իրենց մարտանաւերուն ծուխը ոլոր-մոլոր կը բարձրանար Իզմիրի քարափին առջեւ, երբ հազարաւոր կիներու եւ մանուկներու աղաղակները կը ճեղքէին ամպ ու երկինք ...

Անշուշտ սփոփանք մըն էր հայկական պետութեան մը կորիզը՝ ափ մը հողի վրայ, նախկին Երեւանի նահանգին մէջ:

Բայց, ո՞վ կրնայ պնդել թէ շատ աւելի ընդարձակ եւ հիմնաւոր պիտի չըլլար այդ խարիսխը, եթէ 1917ի բոլշեւիկեան ցաւագար աղդանշանը — « Դէպի Տուն » — չպարպէր արեւմտեան Հայաստանը:

Ռուսական յեղափոխութիւն մը պայթած էր արդէն, 1917 փետրուարին:

Այն ատեն Ռուսերուն ձեռքն էր արեւմտեան Հայաստանը, Տրապիզոնէն մինչեւ Վասպուրական։ Պատերազմը պիտի շարունակուէր, եւ Էռանկիւնը կրնար Երզնկայէն տարածուիլ մինչեւ Սեբաստիա, երբ...

Երբ խորամանկ ռազմավարութեամբ մը իշխանութեան տիրացաւ Լենին, որ Ռուսաստան փոխադրուած էր Գերմաններուն կողմէ, զրահապատ կառախումբով մը:

Զուլացաւ չարաշուք պատգամը — « Դէպի տուն: Ոչ հաստուցում, ոչ ալ կցում »:

Բանգէտներ մինչեւ այսօր ալ յեղափոխական իմաստութիւն կը նկատեն այս կարճամիտ ելոյթը: Բայց պատմութիւնը ուրի՛շ բան կ'ըսէ: Նոյն իսկ յեղափոխութեան տեսակէտով:

Ինչ որ տեղի ունեցաւ այնուհետեւ, բոլշեւիկեան ճակատին վրայ, կարմիր Մոսկուայի նախաձեռնութեամբ, ծառայեց միայն եւ միայն Նոր Թուրքիան զօրացնելու: Մահացու հարուածներ տալու Հայկական Դատին:

Վկայ՝ վերջին 25 տարիներու թուրքեւխորհրդային սիրակցորդ բարեկամութեան, գործակցութեան, զինակցութեան քաամնելի պատմութիւնը, որ տեւեց մինչեւ 1945:

Այդ հակայեղափոխական, խարդախ եւ բռնաբարող քաղաքականութեան շնորհիւ էր որ պարտուած, ջախջախուած Թուրքիան Սեւրի դաշնագրին տեղ ստորագրեց իր ուզածը — Լոզանի ծաղրանկարը:

Ու վերահաստատուեցա՛ն Թուրքիոյ «ազգային ուխտ»ով պահանջուած սահմանները: Պարպուեցա՛ն Փոքր Ասիան, Պոլիսը եւ Կիլիկիան: Կովկասի նախապատերազմեան (1914) սահմաններն անգամ « սրբագրուեցան »:

Անշուշտ յանցաւոր են Դաշնակիցները, այս անփառունակ դասալքութեան համար: Բայց շատ աւելի պատասխանատու են բոլշեւիկները:

Եթէ մեր ճակատագիրը սերտօրէն կապուած է ռուս ժողովուրդի ճակատագրին հետ — անշո՛ւշտ — բոլշեւիկները ի զո՛ւր իբրեւ փրկիչ կը ներկայանան:

Իրե՛նք են որ ոչնչացուցին ե՛ւ հայ ե՛ւ ռուս ժողովուրդին արիւն – քրտինքով շահուած վաստակները:

Իրենք են որ խափանեցին ամէն դուռ, երբ որ եւ է պատեհութիւն կը ներկայանար:

Դեռ չենք խօսիր երկրորդ Աշխարհամարտի մասին, ուր մօտ հարիւր հազար հայ երիտասարդներու արեւը խաւարեցաւ, առանց թիզ մը հող աւելցնելու մեր մինուճար հայրենիքին վրայ:

Իրենց այսօրուան « խնամակալութիւնը » չի կրնար փոխել պատմութեան վճիռը Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ « ԽԱՉԸ »

Շատ են Հայոուն վիճակուած խաչերը: Անոնց բեռը տարաւ այս ժողովուրդը, արիւնոտ շալակով եւ պատառոտած ուսերով:

Իր Գողգոթան շատ էր ցից: Իր դահիճները աւելի քան անգութ: Եւ սակայն կրցաւ բարձրանալ լերան գագաթը եւ նայիլ «Աշխարհի Մեծերուն» երեսն ի վեր... կլլելով իր թուքը:

Ինչո՞ւ Խաչը դարձած է Գթութեան խորհրդանիշ, եւ աստուածային հիմնարարը, դժուար է բացատրել: Քրիստոնէութեան յայտարարն ևնյան է անշուշտ: Բայց թէ անով քրիստոնեայ սիրտերն ալ կը դառնա՞ն գթութեան աղբիւրներ, — հարց մըն է որ տուն կուտայ զատ խորհրդածութեանց:

Ամէն պարագայի մէջ, Խաչը կը մնայ միջոց մը: Եւ եթէ հրաշքներ գործած սայանդներ կանխելով, կրցած է մեղմացնել անոր հետեւանքները պատերազմի դաշտերէն մինչեւ մանուկներու մսուրները: Դարձած է սփոփարար ձեռք մը տառապող բազմութիւններու համար:

Մեր Խաչերը տառապանքէն անցած են ուրեմն իրենց գթութեան գործին եւ կը կապեն Հայուն վէրքերը անսահման գուրգուրանքով:

Ֆրանսահայ գաղութը 21 տարի է որ իր հրատոչոր ճակտին վրայ կը դպայ Կապոյտ Խաչին գովացուցիչ ձեռքին փայփայանքը: Ան իր թոյլ ու վտիտ երախան վստահութեամբ յանձնած է անոր: Հիացիկ անինարկով մը հետեւած է կայաններու կազմակերպութեան աշխատանքներուն:

Ու մանաւանդ չէ խնայած իր լուման անոր բազմապիտի պէտքերուն:

Ահա եւ իր ձեռնարկներուն ամէնէն ժողովրդականը, —Եռօրեայ «Բարենպատակ Վաճառքը»որ կոչուած է պահելու եւ դպրոց եւ դարմանատուն ու մանաւանդ հասցնելու իր շուրջը տառապանքով թրծուած այն Հայուհիները որոնց սիրտը միշտ բաբախած է ի տես Խաչին... ՍՕՍԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

27.000 ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ մանուկներու համար ազգային սուգ պիտի պահուի ամբողջ Յունաստանի մէջ, Դեկտ. 29ին: Բոլոր թատրոնները, սինէմաները եւ զբօսավայրերը պիտի փակուին: Հաղորդակցութիւնները եւ երթեւեկը պիտի դադրին 24 ժամ, առտուան 9.30էն սկսեալ, եւ գրասենեակները, խանութները, գործարանները պիտի փակուին: Սուգը կազմակերպած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, նախագահութեամբ Աթէնքի արքեպիսկոպոսին: Յունական թերթերը կը գրեն թէ այս տղաքը առեւանգուած են ըմբոստներուն կողմէ եւ արեւելեան Եւրոպայի համայնավար երկիրները փոխադրուած:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԴԷՄ ուղղուած որեւէ թշնամական ձեռնարկ պիտի համարուի նախայարձակում, ինչպէս ազդարարեց Նախագահ Թրումըն: Այս ազդարարութիւնը պատասխան մը կը համարուի Մոսկուայի պաշտօնաթերթերուն մէջ հրատարակուած յարձակումներու: Կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգները վճռած են թոյլ չտալ որ Խ. Միութիւնը հաստատուի Ադրիականի ափերուն վրայ:

ԾՆՈՒՆԴԻ առթիւ իր աւանդական պատգամը ուղղելով քրիստոնեայ աշխարհին, Պապը թախանձագին կոչ մը կ'ուղղէ անաստուածներուն, բաժանեալ Եկեղեցիներուն եւ համայնավարներուն, որպէսզի վերադառնան «ի լոյս հաւատոյ»: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ Սրբազան Տարին պիտի չըլլայ «ազմկալի տօնակատարութիւն մը, ոչ ալ պարծենկոտ ցուցադրութիւն մը կաթոլիկ ուժի», այլ խրախոյս հանրային եւ անհատական առաքինութեան, եղբայրակցութեան:

ՊՈՂՊԱՏԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ հիմը դրուեցաւ Մէցի մէջ, ուրբաթ օր, նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին: Ներկայ էին ուրիշ նախարարներ, Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, Մարշըլի ծրագրին ներկայացուցիչ եւն.: Ձեռնարկին կը մասնակցին ֆրանսական ինը մեծ գործարաններ: Ընդհ. ծախքը կը հաշուեն 47 միլիոն սթերլին, որուն 17.500.000ը տրամադրուած է Մարշըլի ծրագրով: Տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 1.450.000 թոն:

Դաւիթ Ճիօրջ վստահութիւն շահեցաւ վերջին պահուն

Ազգ. Ժողովը նիստ գումարեց ուրբաթէն շաբաթ լուսնալու գիշերը, լսելով բազմաթիւ ճառեր, ելմտական կացութեան մասին:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցած էր, առաջարկելով կամ անյապաղ ձեռնարկել ելմտացոյցին քննութեան, եւ կամ վերջնապէս մերժել: Կառավարութեան նախահաշիւը կը ներկայացնէ 2275 միլիառ ֆրանք ելք, 2236 միլիառ մուտք: Բայց գոցելու համար եղած են զանազան առաջարկներ: Ամէնէն կարեւոր պարագան այն է որ կառավարութիւնը եւ Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովը չեն համաձայնած կարգ մը կէտերու մասին:

Ճառերը այնքան երկար տեւեցին որ, հարկ եղաւ նիստը շարունակել կէս գիշերէն վերջն ալ, ի ներկայութեան 300 երեսփոխաններու: Նախկին վարչապետ մը, Փոլ Ռէնօ, գիշերային նիստը բացաւ քննադատելով վերջին երկու տարիներու ելմտական քաղաքականութիւնը: Դիտել տուաւ թէ ոչ մէկ բարենորոգում կատարուած էր, թէ այժմ ալ չեն ուզեր կատարել: Իբրեւ եզրակացութիւն, յայտարարեց թէ ինք եւ իր բարեկամները կը մերժեն վստահութեան քուէ տալ:

Վիճաբանութիւններէն առաջ, արմատական եւ ընկերվարական խմբակցութիւնները բացառիկ ժողովներ գումարեցին, ճշդելու համար իրենց դիրքը: Անկարելի էր որ կառավարութիւնը վստահութիւն շահէր, եթէ այս երկու հոսանքները բացասական դիրք բռնէին:

★ Ցերեկուան նիստին մէջ, ժողովը զբաղեցաւ հաւաքական պայմանագիրներու օրինագծին քննութեամբ: Որոշուեցաւ հաւաքական պայմանագիրները գործադրել ճարտարարուեստական, առեւտրական, հողագործական, պետական հաստատութեանց, մէկ խօսքով՝ բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Այս առթիւ ալ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, աջ եւ ձախ հոսանքներուն միջեւ: Նոյնիսկ միջադէպ մը ծագեցաւ: Համայնավար երեսփոխան մը խստօրէն քննադատած էր Հնդկաչինի պատերազմը, դիտել տալով թէ անոր հետեւանքով է որ բացեր կ'ունենան եւ ժողովուրդը կը ճնշուի նոր տուրքերու տակ: Անդրծովեան (գաղթային) նախարարը ուժգնօրէն բողոքեց այդ երեսփոխանին նախատինքներուն դէմ եւ Ազգ. ժողովն ալ իր յարգանքը յայտնեց Հնդկաչինի զօրամիկներուն:

★ Քուէարկութիւնը տեղի ունեցաւ առտուան ժամը 4ին: Դաւիթճը վստահութեան քուէ ստացաւ 297ի դէմ 303 ձայնով:

Չորս Ֆրանսացիներ դատապարտուեցան

Վրոցլաւի (Լեհաստան) զինուորական ատեանը ուրբաթ օր արձակեց իր վճիռը չորս Ֆրանսացիներու եւ երկու Լեհերու դէմ, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ գործակալները լրտեսական կազմակերպութեանց:

Ամբաստանեալներէն Օր. Իվօն Պասալէր, 29 տարեկան հերոսուհի մը Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատէն, դատապարտուեցաւ 12 տարի բանտարկութեան, զանազան մեղադրանքներով: Նախագահը յայտարարեց թէ իրականին մէջ պատիժը պիտի կրէ միայն ինը տարի:

Վասիլ Պուդիքով, 24 տարեկան ֆրանսական հպատակ մը (ծագումով Ռուս) դատապարտուեցաւ 14 տարուան, բայց բանտարկուած պիտի մնայ ինը տարի:

Եոզէֆ Ֆեյտեսէն, 26 տարեկան ֆրանսացի բանուոր մը, դատապարտուեցաւ 12 տարուան եւ ստացուածքներու բռնագրաւման: Պատիժը պիտի տեւէ միայն ութ տարի:

Ալպերթ Հոֆման, 44 տարեկան ֆրանսահպատակ ոստայնանկ մը, դատապարտուեցաւ 11 տարուան եւ ստացուածքներու գրաւման: Պատիժը պիտի տեւէ միայն եօթը տարի:

Եան Քուպիսիաք, 26 տարեկան ֆրանսածին Լեհ մը, դատապարտուեցաւ 20 տարուան: Պիտի բանտարկուի միայն ինը տարի, չորս տարի ալ զրկուելով քաղաքային իրաւունքներէ:

Վիլհելմ Հիլտ, 48 տարեկան հանքային երկրաչափ մը՝ որ Լեհաստանի մէջ կ'աշխատէր պատերազմէն ի վեր, դատապարտուեցաւ վեց տարի բանտարկութեան:

Չորս Ֆրանսացի դատապարտեալները կ'ամբաստանուէին թէ մեծ գումարներ ստացած են Վարշաւայի ֆրանսական դեսպանատունէն եւ հիւպատոսարաններէն, զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական տեղեկութիւններ քաղելու, ինչպէս եւ Լեհաստանի ճարտարարուեստական ծրագիրները խափանելու համար: Առաջին շարքն է այս, Ֆրանսացի «գործակալներու» դէմ սարքուած դատերուն որոնց հետեւանքով բազմաթիւ Ֆրանսացիներ արտաքսուեցան Լեհաստանէն: Ֆրանսա եւս արտաքսումներ կատարեց: Նոյեմ–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈՂՈՏԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

Կը քալեմ երբ լոյսերը կը վառի՛։ Կ՚անցնիմ նեղ փողոցէ մը ուր մօտաւանդ էսֆալտն մը կը ծեծէ միշտ այդ պահուն եւ նմարներու ձայներ կուգան խանութներէն։ Կ՚ելլեմ Պուլվար Մօն-մարթր։ Գեղեցիկ է այս պողոտան՝ մինչեւ Սէն-Տընի, ուր կը փոխուին յանկարծ ոչ միայն մարդերն ու կեանքին ըմբռնումները, այլեւ փապուղին՝ որ ջուրերուն մէջ է միշտ՝ պայթած ջրամբարի մը պէս։ Գեղեցիկ ու ներշնչիչ է իր լուսաւոր սրճարաններով, սինէմաներով, թատրոններով եւ անհամար կառքերով։ Ու աւելի կը գեղեցկանայ անոււշ աշունով, Ծնունդին եւ Կաղանդին մօտ մանաւանդ, երբ կրպակներ կը շարուին՝ մէկ կամ միւս մայթին վրայ, տերեւաթափ ծառերուն տակ։

Կանգ կ՚առնեմ յաճախ այդ «քամըլօ»ներուն առջեւ։ Կան որ չեն խօսիր։ Անոնք են որ հնու-թիւններ կը ծախեն։ Բայց կան որ կը ճառեն աջէն ու ձախէն՝ բազմութիւն հաւաքելու համար եւ կը խօսին տակաւին բազմութեան առջեւ՝ անսպառ յորդումով մը, իրենց ապրանքը առաջարկելէ ա-ռաջ։ Սեղանին վրայ է յաճախ այդ ապրանքը։ Բայց գոց տուփի մը մէջ է ան նաեւ երբեմն։ Սպասումը կ՚ըլլայ այն ատեն աւելի խորհրդաւոր մանաւանդ երբ մարդը կը խոստանայ առիծ մը, աղուեսի մը կամ օձ մը՝ դուրս բերել այդ տու-փէն։

Ժողովուրդը կը հաւատայ կամ ոչ, բայց կը կենայ ու կը սպասէ։ Ներկայացում մըն է։ Ու հա-ճելի են վճռական շեշտերն ու ճարտասանական խաղերը։ Երբեմն կը տեղայ բարակ անձրեւ մը՝ որ կը մոռցուի բառերուն հեղեղին քով։ Վերա-ցած են ունկնդիրները։ Կը փայլին աչքերը։ Կը փայլի մայթը՝ կարմիր, կապոյտ, դեղին, կա-նանչ եւ ճերմակ լոյսերու տակ, կ՚արձակէ մագ-նիսական զօրութիւն մը։ Սեւ հայելի մըն է, կամ ապակի մը խաւար պարապին վրայ։

★

— Ծնունդը կը մօտենայ, կ՚աղաղակէր այդ վաճառականներէն մէկը՝ գիշեր մը, աթոռի մը վրայէն, Ծնունդը կը մօտենայ, բայց ո՞ր Ծը-նունդը...

Մարդուկը չփոթումի մատնեց մեզ, որովհե-տեւ սկսաւ խակոյն բոյսերուն առաքինութիւննե-րէն եւ իմաստութենէն ճառել։ Յետոյ խօսեցաւ երեւակայական ժողովին եւ կեանքին սոսութեան վրայ, յիշեց քաղաքագէտներու, միպասաններու, բանաստեղծներու անունները եւ մեծ հօրը պատ-մութիւնը բրաւ։

Ջղերով ձեռքին խաղի թուղթերը, փայտ մը առաւ եւ դարկաւ քովի ծառէն կախուած երկնա-պատկերի մը՝ որ իր անհամար գիծերով կը նմա-նէր սարդոստայնի մը։ Պարզեց աստղերուն զօ-րութիւնը, մինչ մօտէն կուգար բախտանիւի մը թռիչնը եւ հեռուէն կը յուէր փրկութեան բա-նակի երգեցողութիւն մը, թանկոյի մը հետ...

— Ծունկի եկէք, պոռաց ան յանկարծ, ծունկի եկէք բանականութեան առջեւ, վասնզի ան է փր-կիչը՝ որ պիտի գայ։ Ներքէն աւելի մեծ, աւելի թանկագին բան չկայ...

— C'est du vent, ըսաւ գործաւոր մը քովէս։ Իր վրայ սեւեռեցան մեր աչքերը։ Տեսանք թէ կը ժպտէր դառն ու արհամարհական ժպիտով մը, շատ հմտօրէն։

Քամոյօն նմանեցաւ խակոյն ափսոսալ անիծող մարգարէի մը։ Բայց քանի մը մոնչիւններ արձա-կեց, քաղցրացաւ։ Միտքէն ըսաւ հաւանաբար թէ խելացի մը կար լիմարներուն մէջ։

— Ահաւասիկ թէ ինչ կայ հոս, ըսաւ ան վեր-ջապէս ձեռքը տուփին մէջ կոխելով։ Մի կարծէք թէ չահ մը կը հետապնդեմ։ Իմ նպատակս է մի-այն եւ միայն մարդկային յառաջդիմութիւնը։ Եւ այն զոր ձրի պիտի տամ ձեզի՝ չտեսնուած բան մըն է, զմայլելի գիւտ մը...

Դուրս քաշեց ձեռքը, բարձրացուց զայն եւ նիզակ մը արձակելու պէս բան մը նետեց սեղանին վրայ։ Սեւ ու փայլուն գրիչ մըն էր, որ խրելով փայտի մը մէջ, սկսաւ ճօճիլ, սարսռալ, ցնցելով ճրագը, թղթադրամները եւ մելանոտ քուրջի մը քով դրուած կաղամարը։

— Անբեկանելի գրիչ մը...

Հեռացայ խակոյն։ Երկար է ըսել թէ ինչո՞ւ այդ պահուն, յուսախաբ՝ յիշեցի իր գրիչին վրայ ժամերով վարանող, տառապող Մալարմէն։ Բայց ահա իր տողերը —

Fuyant, les yeux fermés, je le sens qui regarde
Avec l'intensité d'un remords atterrant,
Mon âme vide. Où fuir? Et quelle nuit hagarde
Jeter, lambeaux, jeter sur ce mépris navrant?

Անցայ ճիլոն դուռներու, պուպրիկներու, խաղալիկներու եւ երջանկութիւն մատնող դու-նաւոր «քարտ»երու քովէն։ Զգալի էին Ծնունդն ու Կաղանդը՝ որ ուրախութիւն կը բերեն մանուկ-ներուն եւ մեծերուն։ Բայց միտքս կ՚երթար բա-նականութեան։

Զար էր ու բարի։ Կախարդական լապտեր մը եւ սարդոստայն մը, զգայուն թելերով։ Ան մէկ կողմէ կը ձգտէր երկարել, գեղեցկացնել մարդոց կեանքը, ազատութիւն եւ բարութիւն բերել, միւս կողմէ՝ կը ձգէր տկարները, դժոխային գործիք-ներ կը հնարէր եւ արուեստական ուտելիքներ։ Հոգիները կը նետէր վհատութեան, ցեխին, ցո-փութեան եւ նենգութեան մէջ ու կը կը դարձնէր զանոնք սնոտի, այդ բոլորը փառաբանելու չափ չար ու չնական։ Տռամ մըն էր։ Կը տխրեցնէր զիս։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ընթերցուածս ի Դանիէլէ...»

Դեկտեմբե՛ր... Փոթորի՛կ։ Քամի՛։ Ցո՛ւրտ, ցո՛ւրտ։

Ձիւն ու սառնամանիք ամէն դի։ Գոսացած ճիւղերով՝ ձիւնի բեռան տակ կքած՝ նիհար, անդոյն, այլանդակ ու մերկ ծառեր։ Մութ, անժպիտ հորիզոն մը։ Նեղլիկ պատուհաններով ցած՝ գրեթէ ձիւնին տակ ծածկուած տուներ շարք-շարք, իրարու փակած։ Փողոցը անշունչ, դատարկ, ամայի։

Հոն՝ որբանոցին սեղանատունը — ուր ոչ աթոռ կայ եւ ոչ ալ սեղան — մենք ցրտահար որբերս լեցուած ենք վրայ-վրայի, մեր շունչերով քիչ մը տաքնալու, տաքցնելու համար իրար։ «Ձէթ, տղաք, ձէթ հանեցէք որ տաքնաք» կը ձայնէ Տօլմաճ Սարգիսը ժպտիլ փորձելով։ Ու մենք «ձէթ» հանելու համար կը շարուինք սրահին պատերուն տակ, իրարու կպած՝ ու, հրէ՛, հա՛ հրէ՛։ Եւ կը սկսի անհուելի հրմշտուքը։ Վայ անոր որ դուրս կ՚ելլէ գիծէն, կ՚իյնայ սրահին մէջ։ Պարզ գնդակի մը պէս աջերը կը հրեն ձախերուն, ձախերը դիմացիններուն, ու այսպէս ժամերով մինչեւ որ զոհը լաւ մը տաքնայ, յոգնի ու իյնայ գետին։

Այս խաղէն դուրս մնացողները, կամ չմասնակցողները իրենց առանձին զբաղումն ունին։ Հոն, անկիւն մը ինքն իր մէջ կծկուած «պատուելի» Մարտիրոսը Ս. Գիրք կը կարդայ, թերեւս հոգեպէս տաքնալու համար... Ձայնաւոր Թաչ-ճին իր անոյշ ձայնովը «Եղիցի»ն կ՚երգէ։ Արջ խաղցնելու սիրահար Ալեքսանը՝ Արապ Լեւոնը արջ բրած՝ վիզն ալ հաստկեկ դօտի մը անցուցած՝ կ՚երգէ եւ «արջուկն» ալ մեծ ճկունութեամբ կը պարէ...։

« Ես քեզ յեռնէն բռնեցի,
Քրթիդ «հալխա » անցուցի» ...

Հոն՝ ցուրտէն նաչխուած մեծ ապակիներով պատուհանին առջեւ, Ծատուրը, բանաստեղծ Տնկոյին հետ Նոր Տարուան ու Ծնունդի համար «բաներ» մը կը պատրաստեն։ Երգնկացի «Քաջ Գօգօն» միշտ իր դանակը մաքրելու սրելու զբաղումովը զբաղած է։ Երդում բրած է որ եթէ անգամ մըն ալ թուրք լաճերը գան մեր խաղերը խանգարելու՝ մէկուն աղօրիքը դուրս պիտի թափէ... դեռ հոս ու հոն վէգ, «մայրաքաղաք», «տնիկ» եւայլն խաղացողներ։

Ես, կծկուած, փոքրացած, անկիւն մը, պատին փակած «Ընթերցուած» մը կը սերտեմ, իմ ուժէս վեր, հատակէս ալ երկար։ «Ընթերցուածս ի Դանիէլէ մարգարէ՛է՛...»։ Շաբաթներ առաջ, օր մը վարժուհիս զիս իր տունը հրաւիրեց ու այս ծանր յուծը իմ վիզիս դրաւ... զուր անցան բոլոր թախանձանքներս, «չեմ կրնար»ներս։

— «Ըսի՝ սորվէ, եւ պէտք է որ սորվիս»։

Այն օրէն ասդին, ահա ամիս մը, ամբողջ կ՚ոնէ որ, ես այս «Ընթերցուած»ին դերին դար-ձած եմ։ Գիշեր ցորեկ, քուն թէ արթուն անդադար կը կարդամ ու կը սերտեմ։ Իրօք, Դանիէլի «Ընթերցուած»ը շատ ծանր էր ինծի համար։ «Ես ո՞ւր, Դանիէլ կարդալը ուր»։

Ընկերներէս շատեր կը ծիծաղէին վրաս, ուրիշներ կը քաջալերէին — «Կարդա՛ կը վարժուիս»։

Քանի մը անգամ վարժուհին տեսնելով, նորէն աղաչեցայ որ զիս ազատէ այս տաղտուկէն. Անօգուտ։

Եկաւ Ծնունդը... Օրերը հաշուուած էին այլեւս։ Այդ տարին Ծնունդը պիտի տօնուէր արտակարգ շուքով։ Տեղահան, ցիրուցան եղած ու մահատաններէ ճողոպրած բեկորները վերադառնալով, իրենց թանդուած բոյները բաւականին կարգի դրած էին։ Այժմ եկեղեցիին մեծ զանգակը կրնար ղօղանջել։ Հայր կրնար ժամ երթալ աղօթելու համար։ Ս. Ծնունդի նախատօնակը — Ծրագալոյցը պէտք եղածին պէս կրնար կատարուիլ։ «Աստուած յուսոյ»ն եւ «Ողորմի Աստուած»ը դարձեալ տարութիւն առած էին դերեզմաններէն։

Ո՜, մա՜նք, հազար օրհնէնք Հայոց աստուածներուն։

Նոր Տարին անցուցինք փառաւոր։ Մեզի տուին տասը ճերմակ յաւաչ, միս ու փիլաւ, ու մէկ մէկ փոքրիկ տպարակ զանազան մրգեղէններով լեցուն։ Տեղի ունեցաւ հանդէս — երգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւ Կաղանդ Պապային երեւումը։ Կը մօտենայինք Ծնունդին։

Ծրագալոյց։ Ցուրտ, ամայի փողոցները ա-նական կերպարանք առեր են։ Բոլորը փողոց թափած են։ Մեծ ու փոքր, ծեր ու երիտասարդ ճամբայ ինկած են դէպի եկեղեցի, Ս. Յակոբի մեծղի, լայն ու բարձրաբերձ կամարներուն տակ՝ կը լեցուի բազմութիւնը։

Հոն եմ, ես ալ, դասին ձախ կողմը, Դանիէլէ ընթերցուածը պինդ բռնած ձեռքիս մէջ, լուռ եւ դողահար։ Վարժուհիս ինչպէս միշտ, նորէն վերջին [illegible] սեւ հագած է։ Գլխուն ձգած է սեւ շղարշ մը զոր կ՚երկարի մինչեւ մէջքը։ Նիհար, բայց երկայնահասակ։ Սպիտակ մորթ, սեւ աչքեր։ Իրական Մայր Աստուածածինի տիպարը։ Մէկ կողմը կանգնած եմ ես՝ միւս կողմը իր երկու անչափահաս որբերը։ Կանգնած է ուղիղ, համարձակ, հայեացքը միշտ մայր խորանին։

Ժամերը կը սահին, արարողութիւնը կը յառաջանայ, կը հասնի Ընթերցուածներուն։ «Ոչ ինչ է պիտոյ» կարդացողները հագուած-սքուած ամպիոն կը բարձրանան, մայր խորանին առջեւ մեծ հոգի առ՝ եւ մեծ ալ ձախ կողմը կը շարուին։ Կը բացակայի բուն փեսան — Դանիէլը։ Սրտատրոփ կը սպասեմ...

Քահանան աճուրդը կը բանայ Դանիէլի գըր-քին ընթերցանութեան համար։

— Երեք ոսկի։ (Հնչուն)։ — Չորս։ — Հինգ։

Հինգուկէս։ Վեց։ Վեցուկէս։ Եօթը... Ծանօթ ունեւոր մը, տղուն ձեռքէն բռնած կը յառաջանայ դէպի դասը, ու, եօթ հնչուն ոսկին կը դնէ քահանային առջեւ, գրակալին վրայ։ «Վարձքդ կատար», կը ձայնէ քահանան։ «Վարձքդ կատար» կը մրմնջեն աջէն ու ձախէն։ Ես քարացած եմ կանգնած տեղս։ Յանկարծ վարժուհին յառաջ կը նետուի.

— Ներողութիւն, այս տարի, այսօր, Աստուծոյ եւ բարի քրիստոնեայ մարդոց համար աւելի հաճելի կ՚ըլլայ կարծեմ եթէ, Դանիէլի գիրքը կարդայ, Դանիէլ անուն որբ մը։ Նորէն տուէք ձեր արծաթն ու ոսկին Աստուծոյ տանը բարեկարգութեանը համար։ Բայց, կ՚աղաչեմ, թող գիրքը կարդայ որբ մը՝ որուն երեք եղբայրները մորթուած են վայրենաբար, — Սեղրակ, Միսաք եւ Ցարէթնագով։ Զորս եղերաբախտ եղբայրներէն Դանիէլը հրաշքով կ՚ապրի, եւ արդար է որ ան կարդայ...

Եկեղեցիին կամարներուն տակ տիրեց խոր լռութիւն։ Յետոյ ապշահար նայուածքներ եւ ապա խուլ փափսուք մը ծայրէ-ծայր։ Քահանան սկսաւ չոյլել իր այիհեր մօրուքը եւ նուիրատուին երեսը նայիլ։ Բազմութիւնը մունջ կտրած կը եռեռ նայիլ։ Բազմութիւնը մունջ կտրած կը ։ Եթէ ուսես վրայ չզգայի վարժուհիիս տաք ձեռքը, հաւանաբար գետին իյնայի։

Վարժուհին կրկնեց իր առաջարկը։ Ես մորէս կ՚աղօթէի որ չլսեն իր ձայնը։

— Քոյրիկ, ձայնեց քահանան խղճուկ ձայնով մը, կ՚ուզէք որբ մը կարդայ, լաւ, բայց այս եկեղեցին որբով չապրիր...

— Ի՞նչ ըսել է որբ մը կարդայ, անդիէն ձայնեց լուսարարը. եկեղեցին ի՞նչով կ՚ապրի, եթէ ամէն բան ձրի ընենք։

Յանկարծ, աճուրդը շահող պարոնը ձեռքը բարձրացուց, եւ դարձաւ բազմութեան «... Այո,

— Շատ շատ օրինաւոր է տիկնոջ առաջարկը։ Թող այդ որբը կարդայ։ Պայմանաւ որ, իմ մանչս ալ շապիկ հագնի, բեմ բարձրանայ եւ քովը կանգնի։ Յետոյ, այս երեկոյ, խթումին, տիկինը իր որբով եւ եթէ ուրիշ որբեր ալ ունի՝ ինծի սեղանակից ըլլալու պատիւը ընէ։ — Առ, Տէր Հայր, աւելցուց ունեւորը — առ սա երեք ոսկին ալ որբին կողմէ, թող հաշիւը կլոր ըլլայ։

Չեմ կրնար ըսել թէ ի՞նչ կը զգայի այդ պահուն։ Ե՛ւ կայի ե՛ւ չկայի։

Բարի վարժուհիս յաղթանակեց։ Կը մնայ իմ «յաղթանակս»։ Ո՜հ. Աստուածիմ ոչ թէ զիս, այլ այս բարի կինը խնդացուր։

Զիս կ՚առաջնորդեն հանդերձարանը, հրեշտակի մը պէս կը զարդարեն։ Կը բարձրանամ ամպիոն, կը կանոնիմ որոշուած տեղը, ունեւորին տղան իմ քովիկս։ Բոլոր աչքերը ուղղուած են ինծի։ Ես այդ հազարաւոր աչքերուն մէջ կը փնտռեմ մէկը, որ քաջութիւն տայ ինծի։ Հարազատ մօրս աչքերը որ ըսէ՛, «սկսէ՛»։

Կարգը կը հասնի։ Քրտինքը ողողած է ճակատս, դէմքս։ Կը սկսիմ — «Ընթերցուածս ի Դանիէլէ մարգարէ՛է՛է՛է՛...»։ Ձայնս կ՚արձագանգէ եկեղեցիին կամարներուն տակ։ Բառերն ու նախադասութիւնները կը սահին իրարու ետեւէ։ Այնքան այլայլած եմ որ չլրաւի, ես իմ ձայնս չեմ լսեր։

Լա՞ւ կարդացի թէ գէշ։ Հաւնեցա՞ն թէ ոչ, չեմ գիտեր։ Հագիւ հանդերձարանէն դուրս ելած, բարի վարժուհիս գրկեց զիս եւ ջերմօրէն համբուրեց։ Ուրախութեան արցունքներ կը հոսէին անոր աչքերէն։ Բազմութիւնը կը շնորհաւորէր։ Երեսներէս ժպիտ կը հոսէր։

Խթումին իրիկունը, վարժուհին եւ ես հիւրասիրուեցանք ունեւորին տունը։

«Դանիէլ մարգարէ»ի ընթերցումը իմ բեմի մկրտութիւնս եղաւ։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

ԿԱՂԱՆԴԱԻՈՐՈՒՄ ...

Դեկտեմբերը, կրնանք կնքել մանկամիտ — նունով ։

Շատ անյարմար եղանակ մը՝ երբ Մայիսի կամ Յունիսի պէս հաճոյալի ամիսներ կան արեւուն տակ ։

Եկեղեցւոյ օրէնսդիր վարդապետները, յար — մար են տեսեր Քրիստոսի Ծնունդը դնելու խստաշունչ եղանակի մը մէջ։ Կրնային խաչի տօն մը դնել այդ ամսուն ։

Ըստ Աւետարանի, Բեթղեհէմի հովիւները ոչխարներ կ'արածէին բացօթեայ՝ երբ Քրիստոս կը ծնէր մօտակայ մսուրի մը մէջ ։

Ուրեմն՝ գարուն կամ ամառ էր եղանակը։

Աստուածաբանութիւն քարոզելու չելլենք ։

Կ'ենթադրեմ որ, այդ օրէնքը քուէարկող հայրապետները, տաքուկ սրահի մը մէջ հաւաքուած էին։ Ապահոված էին իրենց ձմեռուան փայտն ու ածուխը իրենց տուներուն եւ վանքերուն համար ։

Արդէն, եպիսկոպոսները, մեծելու սովորութիւնը կորսնցուցած են։ Լաւ խնամուած՝ կուշտ ու կլոր մարդեր են անոնք։ Ուրեմն ցուրտին բուքին դէմ ապահովուած ։

Չէին նախատեսած, որ օր մը, ածուխի եւ վառելիքի նեղութիւն պիտի կրէ մարդկութիւնը եւ մանուկներն են որ պիտի տօնեն Ծնունդն ու Կաղանդը ։

« Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի» ըսեր անցեր են ։

Ափսո՜ս չըլլանք։ Հապա եթէ մարդիկը այդ տօնը հնարած չըլլային, ի՜նչ մեծ դժբախտութիւն պիտի ըլլար մանուկներուն համար ։

Ո՞ւրկէ պիտի ունենային այնքան սիրուն, պէսպիսուն եւ խելք թռցնող խաղալիքներ՝ ծնողքներն իսկ գլխէ հանելով ։

Գոյութիւն պիտի չունենային այսօր, խաղալիկի գործարաններ։

Հազարաւոր աշխատաւորներ, արեւին տակ նստած իրենց ծոծրակը քերելով չոր հաց պիտի կրծէին։ Կամ ծխամորճ պիտի միացնէին, սըրճարանի մը անկիւնը ։

Խաղալիկներու վաճառատուններու սիրունիկ վաճառորդուհիները կամ Կապոյտ Խաչի «Բարենպատակ Վաճառք»ի հայանուէր տիկինները, տան անկիւնը նստած՝ իրենց էրկանը, կամ սրբաւէկին գուլպաները պիտի կարկտէին...

Իսկ տղաքը, ո՜րքան մեծ զրկանքի մը պիտի մատնուէին, եթէ չըլլար իրենց երեւակայութիւնը արող այդ խաղալիքները ։

« Կապիտալիստ » երկիրներու տղաքը, ի՜նչ — պէս պիտի կրնային զինուոր — ոստիկան խաղալ փողոցներու մէջ՝ կեղծ ձերբակալութիւններ, կեղծ սպանութիւններ սարքել մանրանկար զէնքերով։ Իրենց թարմ տարիքին իսկ, վարժութիւն ձեռք բերելով ապագայ պատերազմներու համար։

Այս տօնը, կարմրաստանի մէջ, տեղի ունենալու է, կարծեմ, սակայն որո՞ւ անունով։ Քանի որ հոն, եբրայեցի Յիսուսը գահազուրկ եղած է. իրեն յաջորդ նշանակուած ըլլալով եբրայեցի Կարլոս Մարքսը ։

«Դեմոկրատ»ական երկիրներու մէջ, կոմսոմոլիկներուն նուէրներ կը տրուին, անշուշտ, յառաջդիմական խաղալիկներ։ Լրտեսներու, դաւաճաններու, յանցանքէն առաջ յանցաւորները հաբելու միջոցը սորվեցնող խաղալիկներ։ Մանրանկար ինքնախոստովանիչ յանցաւորներ ։

Անոնք ալ, բնականաբար, փողոցներու մէջ կը սարքեն նմանողաբար դատավարութիւններ։ Այս կերպով նախապատրաստուելու համար, մարդկութիւնը առաջնորդելու դէպի խաղա՜ղ վարեր ...

Վերջապէս, մարդիկ, տօն — հանդէսներ են հնարած։ Ասոնք կէտադրութիւններ են կեանքի վազքին ։

Այս տօներէն Ծնունդն ու Կաղանդը յատուկ են փոքրերուն, սակայն մեծերն ալ ոչ նուազ կ'օգտուին անոնցմէ ։

Մեծերու փառասիրութիւնն ալ գոհացում կը գտնէ, կարծեմ, այդ մանկական խաղալիկներէն։

Յաճախ, նուիրատուին բաժինն, եւ տղուն ըմբռնողութենէն վեր նիւթեր կը նուիրաբերուին։

Գտնուկի հասակով մանկիկ մը՝ իրական ծաւալին մօտեցող զայլ մը, արջ մը կամ փիղ մը նուէր կը ստանայ՝ ի մեծ ուրախութիւն ծնողքին եւ ի մեծ սարսափ խեղճ պզտիկին ...

Այսօր՝ մեծերն ալ ունին իրենց խաղալիկները։ Բազմաթիւ երկիրներու մէջ, նորութիւն կարգ անցած է «,լրտեսութեան », «դաւաճանութեան » դատախաղեր սարքելը։ «Ժողովուրդի թշնամի» որսալը ։

Բազմաթիւ անմեղ եւ արժէքաւոր անձեր, կուսակցամոլ տղաքներուն նուէր կը տրուին իբրեւ խաղալիկ, որոնց վրայ դատադործութեան եւ մահապատիժի փորձ կը կատարեն այդ մանչերը ։

Ասոնք ալ կարելի է կազմել գառնուկ մը, եզնիկ մը կամ խղճաչափ գործիք մը նուէր ղրկելով ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՆՆ ՈՒ ՆՈՐԸ

« Բուսարեր » խմբակի դիտել կուտայ խմբագրական մը մէջ, անոր մը ետ արծարծելով հինի եւ նորի խնդիրը (Անկախամէջը ներկը), 3 դեկտեմբեր).

... Աւելի մը մեր երիտասարդ գրողներէն մէկը կ'առաջարկէր Թանգարան նետել անցեալի ամբողջ ժառանգութիւնը եւ ստեղծել բոլորովին նոր արուեստ եւ բոլորովին նոր գրականութիւն։ Ուրիշ երիտասարդներ, հիմա այլեւս քիչ մը ճերմկած ու ծերացած, անհեթեթ գտան իրենց ոտքբունդէն եղողի մը այս յանդգնութիւնը եւ անոր պատգամին հակադրեցին իրենց պատգամը. « Ստեղծել նորը, բայց չուրանալ հինը»։ Վասնզի ի՞նչպէս կարելի էր, կարելի՞ էր երբեք Թանգարան նետել Շէյքսփիրը, Պուշկինը, Դոստոյեւսկին, նոյնիսկ, աւելի հիներէն, Հոմերոսն ու Վիրգիլիոսը։ Եւ որո՞ւն արժանի պիտի բերէինք դնէինք անոնց սահմանուած պատուանդաններուն վրայ ։

Չենք կրնար անտեսել այն յաւիտենական, անփոփոխելի ճշմարտութիւնը, թէ նորը միշտ հի-

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՒԱՆԻ ԱՓԻՆ

Զմրուխտ ջրեր, կապոյտ Սեւան.
Զուգել է ձեզ գարնան արփին,
Ծփում էք դուք արտի նման,
Նայում էք ձեր կանաչ ափին։

Կ'անցնեն օրեր, կ'անցնի տարին,
Լոյս կը դառնաք, կապոյտ ջրեր,
Ձեր ցոլքի մէջ մեր աշխարհին
Կը նայի ջինջ հայեացքը մեր ։

Կը ժպտաք դուք վառ լոյսերով
Ամէն անցնող ու դարձողին,
Զմռռսնաք յիշել սիրով
Ջրերից լոյս կառուցողին ։

Ասէք եկող սերունդներին,
Դուք լոյս դարձած կապոյտ ջրեր,
Նրանք մեզ սիրտ ու սէր տուին,
Որ լոյս լինի ճամբէքը ձեր ։

Զմրուխտ ջրեր, կապոյտ Սեւան,
Զուգել է ձեզ գարնան արփին,
Ծփում էք դուք արտի նման,
Նայում էք ձեր կանաչ ափին ։

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

նէն կը ծնանի եւ թէ գեղեցիկ են միայն այն գործերը հին կամ նոր — որոնք դրոշմ ունին։ Ի վերջոյ մէկ դարը ծնունդն է միւս դարուն, ինչպէս մէկ սերունդը ծնունդն է միւս սերունդին ։ Չի կրնար ըլլալ, որ իրարու յաջորդող, իրարմէ ծնող այս դարերուն եւ սերունդներուն միջեւ տարածուած անջրպետը մենք յաջողինք լեցնել օդով ու մշուշով, ինչպէս կը փորձեն ընել տակաւ Խ. Միութեան դարավերջիկ հեթանոսները ։ «Նոր մարդ » կը ստեղծուի այն ատեն միայն, երբ Աստուած որոշէ նոր Ադամ մը եւ նոր Եւա մը դրկել այս աշխարհը, հոն ապրող բոլոր Ադամներն ու բոլոր Եւաները մէկ անգամէն ոչնչացնելով ։

Հիմա իսկ ատեն ատեն կը յաւին վեհերոտ ձայներ, որոնք կը հրաւիրեն մեզ հրաժարիլ անցեալէն, ձերբազատուիլ անոր ճնշումէն եւ ապրիլ միայն մեր դարուն մէջ, միայն մեր դարուն համար, միայն մեր դարով։ Չարիք կա՞յ անգամմը եւ կրկնելու, թէ ոչ ոք, որքան ալ ինքնատիպ, որքան ալ կամակոր ըլլայ, կրնայ իր գործերուն մէջէն սրբել հետքը իր դարաշրջանին եւ այն մթնոլորտին, որուն մէջ շնչած ու մեծցած է։ Բայց արուեստին դերը ոչ այս կէտին մէջ կը սկսի, ոչ ալ այս կէտին մէջ կը վերջանայ։ Արուեստի գործ մը վեր է ժամանակի պայմանէն։ Ան նոյնքան անցեալ է, որքան ներկայ եւ ապագայ։ Իր արժէքը կը կայանայ անոր մէջ մանաւանդ, որ կարենայ մեկուսանալ դինք շրջապատող բոլոր պայմաններէն եւ նուաճէ թէ ժամանակը, թէ տարածութիւնը, թէ քանակը ։

Այս չնչին վէճերը, որոնք ամէն վէճի պէս բերթուած մը իսկ չեն արժեր, ի վերջոյ մեզ դրին ցաւալի իրողութեան մը առջեւ. մեզ մասամբ հեռացուցին, նոյնիսկ պաղեցուցին մեր անցեալէն,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Իսկ անկէ անդին կար Ալիսը, որ յորդեր եւ նոյնպէս կատաղեր էր։ Ալիսը անցնիլ անկարելի էր, եւ այլեւս անհնար եղաւ Գարահիսար երթալը։

Մայիս 21ին հասանք Խայպուզի լեռը։ Երկրորդ օրն էր, որ հաց չունէինք եւ մենք ալ խիստ յոգնած էինք. համոզուած էինք, որ այլեւս դժուար է հաց գտնել մեր գիւղերէն. որովհետեւ Մուամմէրի(*) աւազակները երրորդ անգամ ըլլալով՝ կողոպտած եւ դուրս եկած էին հայ գիւղերէն ։

Նստեցանք Խորսանայի մօտիկ Նահատակ ըսուած ծառը եւ Խորսանա մարդ ղրկեցինք հաց եւ ապաստան խնդրելու։ Գացին Մարտիրոսը եւ Նշանը, որ նոյն գիւղացի էին, եւ բերին հաց ու սպուխտ եւ մանրամասն պատմեցին տեղի ունեցած սոսկալի դէպքերը։ Այդ ժամուն տակաւին գիւղը լեցուն էր ոստիկաններով, որով մեզ համար անկարելի էր հոն ապաստանիլ, ու մենք գացինք դէպի արեւելք՝ կէս ժամ հեռաւորութեամբ ծին Տէրէսի կոչուած քարայրը ։

(*) Սեբաստիոյ կուսակալը ։

Այդ քարայրին բերանը կը բացուի արեւմտեան կողմի վրայ. խորքը այնքան երկար է, որ քսան վայրկեանէն կարելի է հասնիլ. մութ, խոնաւ, դետինը ջուր, անիկա դժոխք մըն է, բայց միակ առաւելութիւն մը ունի. այն է՝ որ մէկ հրացանաւոր կրնայ պաշտպանել մուտքը։ Երեկոյին դուրս ելանք քարայրէն եւ կրկին մօտեցանք Խորսանայի գերեզմանատան։ Հոն մեզ դիմաւորեց ծերունի Խտօն։ Մեր խումբին մէկ մասը գնաց Խտօյին տունը եւ միւս մասը՝ Նշանին տունը ։ Խտօն աչքի ինկած մարդ էր եւ անյարմար էր իր տունը մնալը. մեզ տուաւ գառ մը, Նարկիլէ, օղի, եւ հանդստանալէ ետքը՝ Մարտիրոսը մեզ տարաւ իր աներոջ տունը։ Բայց ծերունին հազիւ թէ զիս ճանչցաւ, գոչեց.

- Տնաւեր, քու տունդ քանդուեցաւ, կ'ուզես որ մեր տո՞ւնն ալ քանդուի ։

Իր խօսքը ինծ վատ չազդեց, բնական զտայ. մնաս բարով ըսինք եւ դուրս ելանք, բայց իր կինը պատասխան չտուաւ մեր բարեւին։ Մարտիրոսը չափազանց վրդովուած էր աներոջը վարմունքէն։ Ես զինքը հանդարտեցուցի եւ գացինք Կարապետի տունը։ Կինը, Եղիսաբէթ, մեզի ընդունեց ուրախութեամբ. իր դէմքին ուրախ ժպիտը կարծես մեզի նոր կեանք պարգեւեց. համբուրեց ճակատս, ես համբուրեցի ձեռքը եւ յուզմունքէս կը դողայի։

Նստեցանք եւ սկսանք խօսիլ. Խտօն եւ տանտիրուհին մեր քով նստած կը պատմէին. Բուրքերը հրդեհեր էին քանի մը տուներ. Սոսկալի կերպով չարչարեր էին Գէչ Յարութիւնը, որպէս զի մեր պահուած տեղը յայտնէ։ Աքցանով միսը քաշեր ու պայտ գամեր էին ոտքերուն ։

Տանտիրուհի յարեց.

— Հարեւան տանը մէջ կատարեցին այդ բոլորը. ականջներս կը գոցէի, որպէսզի չլսեմ, վերջ ի վերջոյ Յարութիւնը սկսաւ հայհոյել իրենց, իրենց կրօնին, որպէսզի սպաննեն զինքը ու խալսի։ Զապաննեցին ու չարունակեցին չարչարել։ Անոնց ձեռքէն փախաւ ան, եւ ետեւէն հրացան արձակեցին. Մեր տունը քսան հատ ձիաւորներ կային, հրացանի ձայնը լսելնուն պէս կարծեցին, որ դուն էիր, եւ սկսան դողալ. այնքան չուարեցան, որ ոչ հրացաննին կրնային առնել, ոչ կօշիկներնին կը գտնային. «Վայ այդ կեավուրը մեր տունը քանդեց» կը հառաչէին։ Կէս ժամէն հազիւ պատրաստուեցան, բայց փոխանակ դուրս ելլելու՝ մտան մարագ ։

Եղիսաբէթ թուաւ տեղէն եւ անգամ մըն ալ ճակատս համբուրեց ։

Շարունակեցին պատմել գիւղին գլխուն եկած պատուհասները ։

Գիւղի տանուտէր Նիկոլ քէհեային տամները քաշեր եւ թեւերը կոտրեր էին։ 46 մարդ տարեր էին, 20ը՝ դէպի Հաֆիզ եւ 26ը՝ դէպի Սեբաստիա Նիկոլը տարեր էին կախեր էին Պողազի կամուրջէն, իսկ մնացած 25 հոգին անդէն ու կապուած տանելէ ետքը՝ Մաթէրսի մօտ սպաններ էին չաթալ մէ մէնով ։ Տղուն մէկը կապերէն ազատւեր, սրձակեր էր ոստիկաններուն վրայ եւ խածեր էր մէկուն կոկորդը. այդ տղուն մատները, ձեռքերը, ոտները մաս — մաս կտրելով, սպաններ էին.

ԶԱՊԷԼ ԽՍԱՅԵԱՆ

առանց պայն 'ուրիշ բանով մը փոխարինել կարենալու ։ Մեր դարաշրջանը եկաւ կեցաւ անցեալին ու ապագային միջեւ ։ Քիչ քիչ հեռացանք մեր հարազատօրէն ժողովրդական արուեստէն, եւ « հանուր մարդկութիւնը» անձայն անշշուկ եկաւ տեղաւորուեցաւ մեր աղքատիկ ածուին մէջ ։ Սրուանձտեանցը մոռցանք, որպէսզի յիշենք Հէմինկուէյը, օրինակի համար ։

Ի՞նչ է մեր ուզածը հիմա ։ Շատ պարզ բան մը. — Հէմինկուէյը յիշենք, բայց Սրուանձտեանցը չմոռնանք ։ Մօտենանք «համար մարդկութեան», բայց չհեռանանք ազգային խարիսխէն ։ Ծունկ ծխենք օտար սուրբերուն առջեւ, բայց պատէն վար չառնենք մեր սուրբերուն նկարները ։ Կը մոռնա՞նք, թէ՞ չտեսնելու կը զարնենք, որ մեր գրականութեան մէջ հետզհետէ կը նօսրանայ ազգային օդը, կը նօսրանայ ազգային մթնոլորտը, կը նօսրանայ ազգային կլիման ։

Միակ բանը, որ կրնայ դեռ կանգուն պահել մեզ հայրենի հողէն դուրս, ազգային կոչուած այս ներքին, հոգեկան մթնոլորտն է ։

բեր 18էն ի վեր բանտարկուած կը մնայ, ՇԹէԹինի Փրանսական հիւպատոսարանին մէկ պաշտօնեան, Ռօպինօ, իսկ Փարիզի մէջ ալ՝ Լիլի լեհական դեր-հիւպատոսը ։

★ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը իրաւագէտ մը նշանակած էր, ներկայ ըլլալու համար դատավարութեան, բայց լեհական կառավարութիւնը անոր անդամագիրը մերժած է իրենց դատավարութենէն վերջ ։ Լեհաստան թոյլ չէր տուած որ Վարշաւայի ֆրանսական դեսպանատան ներկայացուցիչը տեսակցի ամբաստանեալներուն հետ ։

ԱՅՍ ԱԼ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անգլիական կառավարութիւնը դադրեցուց Հունգարիոյ հետ կատարուած առեւտրական բանակցութիւնները, իբրեւ բողոք բրիտանական հպատակի մը ձերբակալութեան դէմ ։ Այս քաղաքացին, որ պաշտօնեայ է Փէյթայի ելեկտրական ընկերութեան մէջ, ձերբակալուած եւ հաղորդակցութենէ զրկուած է աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր, երկու Ամերիկացիներու հետ ։ Անգլիական հիւպատոսը քանիցս ուզած է տեսակցիլ ամբաստանեալին հետ, բայց թոյլ չեն տուած ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնն ալ չէ կրցած արտօնութիւն ստանալ հունգարական դեսպանէն ։ Կը կարծուի թէ Հունգարիա կ'ուզէ շինծու դատավարութիւն մը եւս կազմակերպել, իբրեւ լրացուցիչ մաս Ռայքի լրտեսական պատմութեան ։

Անգլիոյ եւ Հունգարիոյ առեւտրական գործառնութեանց գումարը կը հասնի 12 միլիոն սթերլինի ։

★ Հունգարական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ ձերբակալուած է ամերիկեան հպատակ Հրեայ մը, Իսրայէլ Եաքօպսըն, իբրեւ լրտես ։ Ուրիշ ոչ մէկ լուսաբանութիւն ։

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ սպասարկութիւնը պիտի չարունակուի վաղը, երկուշաբթի, եւ Տարեգլուխին ։

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ որոշեցին յետաձգել 48 ժամուան գործադուլը, որ պիտի սկսէր շաբաթ առտու ։ Ուրեմն ոչ հացը պիտի պակսի, ոչ ալ կարկանդակը ։

ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄԸ ճշգօրէն եւ վաւերական փաստերով նկարագրելու համար, ամերիկացի գրագէտ մը, Ուիլերմ Ուոթըրս թոյն առաւ առջի օր ։ Եւ երբ կը փորձէր գրի առնել իր տպաւորութիւնները, յանկարծ օգնութիւն աղաղակեց. բայց ուշ էր ։ Հազիւ հիւանդանոց փոխադրուած, հոգին աւանդեց ։

ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Փարիզի սակարանին մէջ, երբ կը փորձէին 3000 տոլար ծախել գաղտնօրէն ։ Գլխաւոր ամբաստանեալին վրայ 7000 տոլար եւս գտնուեցաւ, համագումար 12 հազար տոլար ։

ՍԹԱԼԻՆԻ ծննդեան 70ամեակը անտեսած է Եուկոսլաւիոյ մէջ ։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը հետեւեալ բացատրութիւնը տուաւ այս մասին. — « Կոմինֆորմին կողմէ կատարուած բոլոր զրպարտութիւններէն եւ Եուկոսլաւիոյ դէմ հաստատուած տնտեսական պաշարումէն վերջ, կեղծաւորութիւն պիտի ըլլար տօնել այս տարեդարձը » ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ եպիսկոպոսները արտօնեցին որ քահանաները հաւատարմութեան երդում կատարեն «ժողովրդական հանրապետութեան», բայց իրենք պիտի չկատարեն, առանց Վատիկանի արտօնութեան ։

Փարէզի Հ. Մ. Մ.ի
Ամավերջի գինեանդանը

Կիրակի 25 Դեկտ. ժամը 16ին, Ժան Կուժոնի սրահներուն մէջ ։

Նախագահութեամբ ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

Խօսք պիտի առնեն Տօքթ. Գ. ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ, Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ուրիշներ ։

Կ'երգէ Օր. Իրիս ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ղեկավարութեամբ Պ. Պ. Շ. ՍԱՐԵԱՆԻ, ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ եւ Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ։

Հայ արիներն ու արենուշները հաւաքական կազմով կը բերեն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը, խաղերով ու պարերով ։

Կը հրաւիրուի մարզասէր հասարակութիւնը ։
Ծախսերու մասնակցութեան համար 100 ֆր. ։

ՊՈՄՈՆ. — Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղս, շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կ. Գրիգորեանէ եւ որդիներէ 2000 ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Փերուզ Վարդանեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թիւթէլեանի երախային մկրտութեան առթիւ. — Պ. Պ. Գրիգոր Թիւթէլեան 1000, Գաբիկ Շալճեան 1000, Արմ. Պետիկեան, Վրթ. Փափազեան, Կրպ. Թիւթէլեան 500ական ֆր., Եր. Նաւարեան 200, Մարսէյլի Արենուշներուն կողմէ Տիկին Մանուշի ձեռքով 500, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ Պ. Տէրոյեանի ձեռամբ 500, զանազաններէ 1500, գումար 6200 ֆրանք ։ (ԽՄԲ. — Ուշացած՝ կամքէ անկախ պատճառներով) ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր մօտակայ մասնաճիւղերով կը տօնէ՝ « ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ »ը

Դեկտեմբեր 29, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, 28 rue Serpente ։

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՕՆԱԾԱՌ եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ ։ Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը կը տօնէ, հինգշաբթի, 29 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, (Ահարոնեան Ակումբ) ։26 rue Des Convalescents ։ Փափաքող ծնողները կրնան իրենց երախաները բերել ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի փակել իրենց բաժանորդագրութեանց հաշիւները մինչեւ Դեկտեմբերի վերջ ։ Վարչութեանս համար դժուար է ապառիկ ձգել ամիսներով, նոյնիսկ ճշդապահ բաժանորդներու վրայ ։ Շատերուն ղրկուած են արդէն իրենց հաշիւները մանտա-չէքերու թերթիկներով, դիւրացնելու համար առաքումը ։ Իրենք ալ պէտք է դիւրացնեն մեր գործառնութիւնները անյապաղ վճարելով հին թէ նոր պարտքերը ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Համա-Զարեհեանական Հայր. Միութեան Պոմոնի մասնաճիւղին երեկոյթը՝ Յունուար 14ին, դպրոցի սրահին մէջ ։

ՆՈՒԷՐ. — Նուրհան Փափազեան հազար ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի, երիցուհի Տիկ. ՄԱՐԻԱՄ ԴԱՒԻԹԵԱՆի մահուան առթիւ ։ Ստանալ Յառաջէն ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH
Fondé en 1925
R. C. S 376.256

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տող. կամ 3 անգլ

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Mardi 27 Décembre 1949 Երեքշաբթի 27 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6036–Նոր շրջան թիւ 1447

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

Տարին կը վերջանայ թանձր մշուշով մը։ Զարաշուք հետքեր ձգելով իր ետին։

Ինչպէս եւրոպական Ծնունդին, 1950 Յունուարի 1ին ալ հանդիսաւոր ճառեր պիտի խօսին աշխարհի վարիչները։ Պիտի մաղթեն լաւագոյն օրեր։ Այլ մանաւանդ խաղաղութիւն եւ ապահովութիւն, որոնց կարօտէն կը տառապի ամբողջ մարդկութիւնը։

Ի՜նչ տարակոյս որ, պատերազմէն հինգ տարի վերջն ալ, յաղթականները իրենք ամէնէն աւելի մտահոգ են, համատարած անստուգութեան առջեւ։

Երբեք այսքան բարոյական աւերներ գործած չէր փոխադարձ անվստահութեան, կասկածամտութեան, ծանրակշիռ ամբաստանութեանց համաճարակը։

Այն պատճառ որ, իւրաքանչիւր միջազգային համագումարէ, հերթական կամ պատահական խորհրդաժողովէ վերջ, նոր ճեղքեր, նոյնիսկ փոսեր կը բացուին։

Երբեմն կարելի կ'ըլլայ մշուշ մը փարատել, լոյսի նշոյլ մը ցուցնել։ Բայց շատ չանցած աւելի թանձր ամպեր կը դիզուին, մթագնելով հորիզոնը։ Ի դերեւ հանելով բոլոր բարեացակամ տրամադրութիւնները։

Այս մռայլ իրականութեան ամէնէն կենդանի, վաւերական պատկերը կը ներկայացնէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը։

Աւելի ներկայացուցչական եւ զօրաւոր քան Հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, 59 պետութիւններէ բաղկացած այս Ազգաժողովը հետզհետէ դարձաւ միջազգային լսարան մը՝ որ ամէնէն աւելի կը պղտորէ մթնոլորտը։

Ամենօրեայ լուրերը աղօտ գաղափար մը միայն կուտան անցուդարձի մասին։ Անհրաժեշտ է թղթատել բուն ատենագրութիւնները, իմանալու համար ամբողջ ողբերգութիւնը։

Կատարեալ պատուհաս մը դարձած է հռչակաւոր «վեթօ»ն։

Խ. Միութեան ոեւէ ներկայացուցիչ ուզած ժամուն կը փակէ դուռները, ամէն անգամ որ իրեն հաճոյ չթուի այս կամ այն հարցին քննութիւնը կամ լուծումը։

Եւ ամէն անգամ, գլխաւոր թէ ստորադաս պատուիրակները իրենց աղի - լեղի ճառերով դուռ կը բանան ակադեմական վիճաբանութեանց։

Այլեւս առածի կարգ անցած է «պատերազմի հրձիգը», որուն միւսներն ալ կը պատասխանեն նոյն ուժգնութեամբ։

Մարդիկ աւելի լաւատես էին քանի մը տարի առաջ, քան 1949ին, երբ կարգ մը հիմնական խնդիրներու քննութիւնը դարձաւ քար գայթակղութեան։

Ո՛րքան ճառեր, տեղեկագիրներ, ծրագիրներ՝ հիւլէական զէնքերու ստուգման, բանակներու եւ սպառազինութեանց կրճատման մասին։ Արդի՞ւնքը,— նոր պառակտումներ։ Միշտ երկու ճակատ, իւրաքանչիւրը ամուր կառչած իր տեսակէտներուն եւ դիրքերուն։

Տարուան ընթացքին վերջնական հանգամանք առաւ Ատլանտեանի դաշինքը, եւ Մ. Նահանգները քուէարկեցին պատկառելի գումար մը, վերազինելու համար արեւմտեան Եւրոպան։ Զինամթերքի առաջին բեռները կը սպասուին յառաջիկայ Յունուարին։

Միայն այս պարագան անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ ո՛րքան լայն անջրպետ մը բացուած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։

Այս ահաւոր փոսին առջեւ է որ լոյս կը վնտռեն խաղաղութեան ճշմարիտ բարեկամները։ Մանաւանդ փոքր եւ անճար ժողովուրդները ...

Բարեբախտաբար միշտ արթուն են աշխատաւոր բազմութիւնները, ի հարկին թումբ կազմելու համար նոր արկածախնդրութեանց դէմ։

Սակայն, այստեղ ալ նոյն պղտոր մթնոլորտը։ Դարձեալ երկու ճակատ։ Իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան քարոզութեանց։

Անոնք որ միայն Մոսկուայի աւետարանին կը հաւատան, կը յաւակնին խաղաղութիւնը ապահովել յարձակողական տրամադրութեանց, պատերազմի պատրաստութեան բոլոր մեղքերը բարդելով արեւմտեան ճակատին վրայ։ Մինչեւ անգամ ներքին դաւեր կը սարքեն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

— Մ...էն անցայ։ Եղբայր, ինչ տարօրինակ ժողովուրդ ենք, 30 տարի է Ֆրանսա կը գտնուինք. կարծես երէկ ենք եկած Անատոլուէն։ Աֆիոն Գարահիսարի թուրքերէնն անգամ չէ մոռցուած։ Ալ բարձրաձայն խօսակցութիւններ, ալ հանրակառքերու մէջ հեռուէ հեռու իրարու ձայն տալ։ Ո՞ր կ'ուզես ...

Ահա երեւոյթներէն դատող ճամբորդ մըն ալ՝ կը ստիպուիս բացատրել.

— Եթէ 25 տարի առաջ անգամ մը եկած եւ տեսած ըլլայիք այն բազմութիւնները որոնք ցամաք ոտք կը դնէին «Հայ գաղթականներ» պիտակով, բոլորովին տարբեր պիտի ըլլար ձեր դատավճիռը։

Ճիշդ է որ անհոգ ենք մեր արտաքին կերպերը պահելու համար, բայց իրականին մէջ ատիկա ընկոյզին վրայի լեղի կեղեւն է, միջուկը համով է, եւ լաւ պահուած։

Այդ հայորդիները Ջարդերէն, թալանէն եւ գաղթակայաններէն կոտորակուած խլեակներ էին երբ Ֆրանսա ոտք դրին։ Շատեր այրի կիներ, երեք - չորս զաւակներով, իբրեւ նեցուկ ունենալով իրենց հայու կորովը եւ աշխատասիրութիւնը։ Ու ցրուեցան «Ոսկորի գաղթակայաններու» մէջ կամ կասկածելի փողոցներու տուները։ Գործարանները բաց էին, իւղի, օճառի, շաքարի, օրական 10 —12 ժամ քրտինք քամելու համար այդ ուժասպառ բազմութենէն։

Այսօ՞ր։ Հազիւ մէկ տասներորդը գործարաններէն կը ճարէ իր հացը։ Արհեստաւոր, առեւտրական մանր ու խոշոր, արդէն չոկած են իրենց մէջէն։ Տիրացած՝ նոյնիսկ զանազան շուկաներու, ինչպէս կօշիկի, նպարեղէնի եւայլն։ Ա՛լ ձեր սիրտը չի կսկծար մեր սեւաչեայ մանուկները տեսնելով գարհներու մէջ։ Երէկուան անտուն բազմութիւնները արուարձաններ են հիմնած, չէնցուցած, սեփական տունի, հողի տէր են դարձած, հիացում պատճառելով իրենց երէկը եւ այսօր ճանչցող օտարին։

Անշուշտ մեր հետ եկած շատ մը անբաղձալի սովորութիւններ կան տակաւին։ Բայց այդ ունակութիւնն ալ կը վերնայ քիչ քիչ եւ երբ ձեր ոտքերը օր մը ուղղէք դէպի Պ..., այն ատեն պիտի ըսէք հիացումով.

— Եղբա՛յր այս ի՜նչ տարօրինակ ժողովուրդ ենք։ Այս խոպան հողերը պարտէզի ենք վերածեր։ Այս գեղեցիկ տուները, իրենց կարգուսարքով, եկեղեցիները, դպրոցները միասին չենք բերած կարծեմ...

ՍՕՍԻ

Յ. Գ.— Կիրակի օրուան «Օրը Օրին»ի մէջ, չորրորդ հատուած, երկրորդ տողը կարդալ.— «Ու երբ հրաշքներ գործած չէ» եւն.։

Ֆրանսայի Ներքին Ճակատը

Ինչպէս հաղորդած էինք կիրակի օր, դահլիճը շաբաթ առտու ժամը 4ին վստահութիւն շահեցաւ միայն վեց քուէի առաւելութեամբ, ինչ որ տեղի կուտայ զանազան մեկնութեանց։ Ազգ. Ժողովի այդ նիստին ներկայ էին 600 երեսփոխաններ։ Թեր քուէարկեցին 303, դէմ՝ 297 հոգի։ Թեր քուէարկած էին 147 ժողովրդականներ (151ի վրայ), 98 ընկերվարականներ (99ի վրայ), 24 արմատականներ եւ ուղեկիցներ (48ի վրայ) եւն.։ Դէմ քուէարկած էին 167 համայնավարներ եւ ուրիշ մանր - մունր խմբակցութեանց ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ զօր. տը Կոլի 16 կուսակիցները։

Այս քուէարկութեան վրայ, Ազգ. Ժողովը երէկ, երկուշաբթի, ձեռնարկեց ելմտացոյցի օրինագծին քննութեան, յօդուած առ յօդուած։ Կառավարութիւնը կը պահանջէ նախահաշիւը վաւերացնել տարեգլուխէն առաջ։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ դահլիճը մեծ դժուարութեանց պիտի հանդիպի այս շաբթու, քանի որ մեծամասնութիւնը միշտ խախուտ է։ Կառավարութեան ելմտացոյցը կը ներկայացնէ 2275 միլիառ ֆրանքի գումար մը, հաւասարակշռուած։ Ելմտական յանձնաժողովն ալ ուրիշ նախահաշիւ մը պատրաստած է, մեծագումար խնայողութիւններ առաջարկելով։ Պայքարը պիտի մղուի այս երկու ծրագիրներուն վրայ։

Թուրքիա միշտ վտանգ

«ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԿԵՆԱԼ»

Անգարայի անթենը կիրակի գիշեր հաղորդեց արտաքին նախարար Նէճմէտտին Սատակի ճառը՝ միջազգային կացութեան մասին։ Նախարարը շեշտեց թէ «ազգը պարտաւոր է պատրաստ ըլլալ, նկատի առնելով հողային անապահովութիւնը»։ Ըսաւ թէ զինուորական ելմտացոյցը շատ ծանր կը կշռէ երկրին վրայ, բայց Թուրքիա տնտեսապէս կը յառաջդիմէ, շնորհիւ Մարշըլի ծրագրին (ամերիկեան օգնութիւն) եւ շատ չանցած պիտի կրնայ դրամագլուխներ շահարկել եւ գործադրել զանազան ծրագիրներ։

Հունգարիա կ'ամբաստանէ Անգլիան եւ Մ. Նահանգները

Հունգարական կառավարութիւնը վճռապէս մերժեց Անգլիոյ բողոքագիրը՝ հպատակի մը ձերբակալման առթիւ։ Միեւնոյն ատեն պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը ծանուցանէ թէ 14 հոգի ձերբակալուած են, իբրեւ լրտես։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Անգլիա «կը փորձէ ճնշում բանեցնել Հունգարիոյ վրայ, անպատիժ արձակել տալու համար բրիտանական քաղաքացի մը որ ամբաստանուած է իբրեւ լրտես»։

Ուրիշ ծանուցագրով մը, Հունգարիա կը մերժէ Մ. Նահանգներուն բողոքագիրը ամերիկեան հպատակի մը ձերբակալման դէմ։ Պաշտօնական զեկոյցը թէ Անգլիացին եւ թէ Ամերիկացին կ'ամբաստանէ իբրեւ «արհեստով լրտեսներ, որոնք առեւտրական պաշտօններ ստացած են պարզապէս քօղարկելու համար իրենց միւս գործունէութիւնը»։

Նոյն զեկոյցին համաձայն, Հունգարիոյ ապահովութեան սպասարկութիւնները հաստատած են թէ Անգլիացին՝ Էտկըր Սէնտըրս, Ամերիկացին՝ Րապըրթ Վոկըլը եւ Հունգարացի Իմրէ Կեկէր — նախկին տնօրէն ելեկտրական գործարանի — լրտեսութեան ընդարձակ ցանց մը կազմակերպած էին Հունգարիոյ մէջ։ Այս երեք ամբաստանեալները տեղեկութիւններ կը հաւաքէին զինուորական եւ ճարտարագործական հաստատութեանց մասին, ինչպէս եւ գաղտնի ծրագիրներ, քարտէսներ եւ ուրիշ փաստեր, գործակալներու միջոցաւ։ «Միեւնոյն ատեն անոնք արտասահման կը փախցնէին կասկածելի մարդիկ որոնք կրնային ձերբակալուիլ իբրեւ լրտես»։ Զեկոյցը կ'ըսէ նաեւ թէ ամբաստանեալները տնտեսական վնասարարութիւն (սապոթաժ) կատարած էին համաձայն իրենց մեծաւորներու հրահանգներուն, եւ առած էին իրենց դրամագլուխը Փեչթայի Ելեկտրական ընկերութենէն, արտադրութիւնը պակսեցնելու համար, կեղծ հաշուեկշիռներ շինած, օտար դրամներու եւ սեւ շուկայի գործառնութիւններ կատարած էին եւն.։

Պաշտօնական զեկոյցը Հունգարացիներ ալ կը յիշէ իբրեւ մեղսակից, որոնց մէջ կան նախկին կառավարիչ մը, նախարարի մը աղջիկը, կոմսուհի մը եւ կաթոլիկ քահանայ մը։

Մ. Նահանգներուն ուղղուած ծանուցագրին մէջ, հունգարական կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ ամերիկեան հիմնարկները եւ անհատները չարաչար կը գործածեն իրենց առեւտրական առանձնաշնորհները, լրտեսութիւն կատարելու համար։ Եւ կ'ազդարարէ.— «Հունգարիա չի կրնար որեւէ պարագայի մէջ ազատ եւ անպատիժ ձգել լրտեսները եւ վնասարարները, ո՛ր երկրին ալ հպատակ ըլլան»։

Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ փաստաթուղթեր ձեռք անցած են 14 կալանաւորներու ձերբակալութեան ատեն եւ «անոնք մանրամասն խոստովանութիւններ կատարած են այդ վաւերագիրներուն ծանրութեան տակ»։

★ Հունգարիա անգլիական եւ ամերիկեան ծանուցագիրներուն կը պատասխանէ երկու հպատակներուն ձերբակալութենէն հինգ շաբաթ վերջը, «զարմանք եւ զայրոյթ» յայտնելով մանաւորապէս Մ. Նահանգներու միջամտութեան եւ սպառնալիքներուն դէմ։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետն ալ ճառ մը խօսելով, ազդարարեց թէ «կառավարութեան պարտականութիւնն է պաշտպանել միլիոնաւոր քաղաքացիներ անոնց դէմ որոնք թշնամիներուն ծառայութեան մէջ մտած են, ընդունած են Յուդայի արծաթը եւ կը դաւեն մեր հանրապետութեան դէմ։ Ո՛վ որ կը ծառայէ մեր թշնամիներուն, օտար դրամով, ով որ կը դաւադրէ եւ կը մերժէ կատարել իր պարտականութիւնները, դաւաճան մըն է ազգին եւ հայրենիքին»։

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճը կազմուեցաւ վարչապետութեամբ Նազըմ Քուտսի պէյի, որ միեւնոյն ատեն պիտի վարէ արտաքին նախարարութիւնը։ Հին դահլիճէն ուրիշ նախարար մը, Ֆայզի Աթասի, պիտի վարէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈՂՈՏԱՑԻՆ ՎՐԱՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նիչէ կը փառաւորէր գերմարդկային բայց անգութ բանականութիւն մը։ Ռընան, մարդկային, յայտնութիւններ կը սպասէր այդ բանականութենէն, բարութիւն, գեղեցկութիւն եւ ազատութիւն կ'երազէր։ Պերկսոն պատրալիր կը գտնէր զայն, սխալական, անբաւարար՝ ըմբռնելու համար աշխարհը։ Կ'առաջարկէր զարգացնել intuitionը, այսինքն բնազդային գիտակցութիւնը աւելի ճշմարտամօտ։ Արդարեւ բաներ կան որ կը հասկցուին առանց դատողութեան։ Բայց եղան զինք հերքողներ։ Պէտք է տրամաբանութեամբ վաւերացուին այդ չրացատրուած բաները։

Հաւատացեալը կը մերժէ տրամաբանել, սրտով կ'ըմբռնէ իրերուն էութիւնը։ Նախնականութիւն՝ կ'ըսեն շատեր։ Անչնթայն յարաբերական յայտարարեց մեր Թուանշաններն իսկ։ Ֆրէօյտ պարզեց մեր սեռային եւ անասնային ներաշխարհը։

Գերիրապաշտները հալածեցին կրօնք, ընտանիք, հայրենիք, պետութիւն, գիտութիւն, գեղարուեստ եւ գրականութիւն, այն բոլորը որ կը սորկացնեն եւ կեղծիքին մէջ կը նետեն մարդը։

Բայց փիլիսոփան իր իմացականութեամբ է որ կը մեկնէր բանականութեան տկարութիւնը։ Գերիրապաշտները հերքեցին իրենք զիրենք, պաշտպանեցին հայրենիք եւ արեւմտեան քաղաքակրթութիւն որոնց քանդումին կը ձգտէին։ Դուրս եկան իրենց ենթագիտակցական աշխարհէն եւ գրեցին մեկին երգեր, ըսելէ վերջ Պերկսոնի պէս Թէ մութ գրութիւնները շատ աւելի ճշմարիտ են յաճախ՝ քան պայծառ գաղափարները, տրամաբանական այլ մակերեսային եւ Թութակային տաղերը։ Դարձան ամբոխավար, ընդունեցին պատիւ ու դիրք։ Եկան գոյապաշտները։ Պիտի քալեն ու կանգ առնեն իրենց կարգին՝ բանականութեան առջեւ։ Այդ է մեր ճակատագիրը։ Ուրիշ ելք չկայ։

Այսպէս, մարդկութիւնը կ'երեւայ մեզի իր ամբողջ մեծութեամբ եւ Թշուառութեամբ, մոլար բայց ստեղծագործ, հակասական բայց յառաջդէմ, Թափառական բնազդին եւ իմացականութեան միջեւ, իրականին եւ գերբնականին, նիւթին եւ ոգիին միջեւ։ Իրապաշտը շատ բան չի տեսներ իրականութենէն։ Խորհրդապաշտը կը կորսուի հրաշալի բայց չափազանցեալ ու տղայական երեւակայութեամբ։ Զարգացածը իմաւունք ունի արհամարհելու տգէտը։ Աւիկա իր իրաւունքին մէջն է երբ այդ զարգացածը աւելի ստեղծագործ է։ Եւ այս բոլորը հեռու են ճշգրիտ ճըշմարտութենէն։ Կը փլին, որովհետեւ յարաշարժ հեղեղ մըն է կեանքը։ Կը փլին շատ մը վճռական գաղափարներ։ Պատրանաթափ կ'ընեն մեզ շատ մը սէրեր։ Բայց կը քալենք միշտ։ Եւ այս բոլորէն կուգան մոլորման ճիչեր, յոյսեր նաեւ, հոյակապ եւ յուզիչ գեղեցկութիւններ, սրբութիւններ, սէրեր, աղօթքներ, քերթուածներ, երաժշտութիւններ, եւ ճշմարտութիւններ։

Կը քալենք։ Ահա ուրիշ բարդութիւն մը։ Կը հօսինք, կը փոխուինք, կ'անցնինք, ըլլալով հանդերձ կայուն ու յամառօրէն անձնասէր անձնականութիւն, միակտուր՝ մանկութենէն մինչեւ մահ։ Կը քալենք եւ անշարժութիւն եւ խաղաղութիւն կ'երազենք։

Ամառը, երբ Ալպեաններուն վրայ էի, վրդովեց զիս ջրվէժ մը։ Ձէր հասներ իր ձայնը ինծի։ Ձէր շարժեր։ Միապաղաղ մարմար մըն էր, հարսանեկան քող մը՝ չփոթելի՝ կողքի ձիւներուն հետ։

Ա՞յդ էր, այդ կախարդա՞նքն էր որ ստեղծած էր հոգիին անմահութեան գաղափարը եւ պատկերը անշարժ եւ անփոփոխ Արարիչին եւ այն բոլոր դրախտները զորս երեւակայած ենք միշտ։ Բնութեան խա՞ղը։ Կախարդանքը տարածութեան եւ ժամանակին, այն որ կը գեղեցկացնէ մեր անցեալ դառնութիւններն իսկ։

Կը քալէի։ Դժուարութեամբ վաստկած եմ միշտ հացս, խաղաղութիւնս նաեւ։ Կ'անցնինք, կը սպառինք, կը շարժինք անընդհատ։ Կը յիշեմ, ալեկոծութիւն էին ծանրանիստ լեռները։ Կը նմանէին ճերմակ եզան պրկուած քամակին ու ողնայարին։ Վիհին եզերքը՝ խոյացման մէջ կանգ առած նժոյգներ էին ձիւնապատ ժայռերը։

Կ'անցնինք, կարճ է կեանքը։ Աւելորդ կը Թըւին մեզի անցեալ երազներն ու յոյսերը, այն բոլորը որ հօսած ու հեռացած են։ Բայց այդ բոլորին հետ հօսած ու քալած է մեր ներքին իրականութիւնը եւ անոնցմով է որ ան պիտի գտնէ մնայուն ճշմարտութիւններ։ Անկասկած կայ բան մը որուն հասնիլ կ'ուզէ։ Այսպէս է որ կը մղէ մեզ՝ քալել հակառակ մեր զգուանքին։

Կը քալէի վհատութեան շղթաներով։

Խաղաղութիւն չունինք բայց գոհ ենք բանականութեան այդ անսահման կարելիութիւններէն։ Ծանր խաչ մըն է, կը մեծցնէ մեզ ու կը գտնենք մեր պզտիկութիւնը։ Կը մեծնանք։ Հոյակապ ուժ մըն է։ Հոգիները կը հրեն իրար ալիքներու պէս, բարձրացնելով եւ տապալելով իրար։ Բայց բոլորը միասին կ'իրագործեն լինելութիւն մը։ Պատրանքներ կը ցրուին ամէն օր մեր դէմ։ Բայց պատրանքներ կ'իյնան ամէն օր։ Լոյսեր կը տեսնենք։

« Քամըյօ՞ն չէր անշուշտ այդ լոյսը տուողը։ Ընդհակառակն, գրելու եւ խօսելու զզուանք կու տար։ Բայց անհրաժեշտ են ան եւ իր նմանները։ Ահա Թէ ինչո՞ւ կը յուզէին զիս բարի զգացումներ, երբ կը քալէի մինակ, տառապանք, ցաւ, օրհնում եւ ցաւալի անփութութիւն տեսնելով ամէն կողմ։ Ահա Թէ ինչո՞ւ, երբ կը մտածեմ, սիրտս կը դառնայ ալ աւելի զգայուն, կը մոռնամ ոխ եւ ատելութիւն։

Հեղեղ մըն է պղտոր։ Կը յսեմ կեանքին կչռոյթը։ Նման է յարաշարժ լինելութեան։ Կ'ոգեւորէ զիս՝ հակառակ վհատութեան, տխրութեան եւ զզուանքին։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Եուկոսլաւիան իր Բոգերով

Պալքանեան երկիրները ընդհանրապէս համադիսացած են հակամարտութիւններու Թատր, մեծ պետութիւններուն համար։ Այդ երկիրներուն մէջ է, որ անոնք կը փորձեն իրենց քաղաքական խաղերը, երբեմն դաւեր նիւթելով, երբեմն սիրաշահելով։ Միշտ ի վնաս իրենց հակառակորդին եւ ի խնդիր տնտեսական ու քաղաքական շահերու։

Ճիշդ այդ պատճառով ալ Պալքաններու մէջ արծարծուած մէկ փոքր կայծ, պատճառ դարձած է եւրոպական կամ համաշխարհային բռնկումներու։ Ամենավերջիններէն յիշենք Պալքանեան պատերազմը եւ 1914ի համաշխարհային աղէտը։ (Աւստրեւհունգարիոյ գահաժառանգին սպանութիւնը Սերայեվոյի մէջ։

Վերջին պատերազմէն ետք, 1945ին, արդի Եուկոսլաւիոյ դիկտատորը, Թիթօ, յաջողեցաւ համախմբել եւ դաշնակցային պետութիւն մը կազմել վեց փոքր եւ այլացեղ ժողովուրդներէ։

Այսպէս ստեղծուեցաւ Եուկոսլաւ հանրապետութիւնը, 15 միլիոն բնակիչներով։ Վարչական դրութեամբ հիմնուած Խ. Միութեան կաղապարին վրայ։

Երեք տարբեր լեզուներ խօսող հինգ ազգերէ՝ կազմուեցան վեց հանրապետութիւններ։ Անոնց վերին հրամանատարութիւնը կը վարէ, մառեշալ Թիթօն Պելկրատէն։

Այդ ժողովուրդներն են՝ Սլովէնները, Խըրուաթները, Սերպերը, Մակեդոնացիները, Մոնթենէկրոցիները (Գարատաղ) եւ Պոսնիացիները։

Այն օրէն ի վեր, որ Կոմինֆորմը դատապարտեց Թիթօն, իբրեւ ոչ հլու կամակատարը Կրեմլինի, յարուեցան յարաբերութիւնները եւ վերջապէս խզուեցան՝ իրեն եւ ուղեկիցներուն միջեւ։

Այսօր համայնավար Եուկոսլաւիան իր աչքերը յառած է Եւրոպա եւ Ամերիկա, գոհացնելու համար իր աղքատիկ ու քայքայուած տնտեսութիւնը։ Իսկ Մոսկուան ակռայ կը կճրտէ։

Եուկոսլաւիոյ բնակչութեան 75 առ հարիւրը նախապէս կը բաղկանար հողագործներէ։ Քաղաքին բանուորները գրեթէ չարունակ անգործ էին։ Ժողովուրդին 1/4ը վարակուած էր դանազան հիւանդութիւններէ, Թոքախտէ եւ Թրախոմայէ։ Անպակաս էին, եւ տակաւին կան, գրասիական վէճերու առԹիւ սպանութիւններ։

Գերմանական արշաւանքներուն հետեւանքով՝ երկիրը աւերուեցաւ ծանրօրէն։

Հադիւ իշխանութիւնը ձեռք ձգած՝ Թիթօ սեսաւ մաոնլ մեքանիկականումի եւ արդիացման ծրագրականութիւն մը, այնքան սպառիչ որքան տատեռագմը։ Վեր՝ աղքատ երկրի մը տարողութենէն ու կարողութենէն։ Հետեւանքը այն եղաւ որ գտնուեցան օգտուողներ եւ կորսնցնողներ։ Բնականաբար նաեւ իշխանութիւնը սիրողներ ու ատողներ։

Ըսուիաքի լրագրող մը, որ վերջերս այցելած էր երկրին քաղաքներն ու գիւղերը, կը պատմէ իր խօսակցութիւնները եւ տպաւորութիւնները։

Ծերուկ գիւղացի մը, նստած իր ցեխոտ ու խոնաւ խրճիթին մէջ, կը գանգատի Թէ կեանքը տարուէ տարի դէպ կ'երթայ։ Ցանած ութ արտավար ցորենին հունձքէն կառավարութիւնը դրաւած է երեք քառորդը եւ վճարեր կտրօնով։ Կը ստիպեն միանալ հաւաքական հողագործութեան, բայց ինք կը մերժէ։

Մինչդեռ Պելկրատի մէջ, նոր շինուած բնակարաններէն մէկուն վարձակալը, տպագրական գլաններու վրայ աշխատող բանուոր մը, շատ գոհ է իր կեանքէն։ Ամսական կը շահի 43—50 անգլ. ոսկի։ Իր կինն ալ կը ստանայ 4000 տինար՝ իբրեւ տոմարակալ։ Տիկինը փուռին մէջ կը տաքցնէր խորովածը, եւ կը պատրաստէր դառնուկի կողիկներ՝ յաջորդ օրուան համար։ Կեանքին մէջ առաջին անգամն է որ կը տեսնէր այսքան ճոխութիւն։

Ճիշդ է որ ժողովուրդին բազմութիւնը Պելկրատի մէջ, նման ուղեկից երկիրներու, երգելով կ'երթայ գործի։ Բայց ճիշդ է նաեւ, որ Պելկրատ տանող որեւէ ճամբու վրայ, կը տեսնէք տխրադէմ գեղջուկ կիներ, որ քար կը կոտրեն, բեռ ու հող կը կրեն։

Մեծ հոգ կը տարուի դպրոցներուն։ Համալսարանական ուսանողներու Թիւը եռապատկուած է, բաղդատմամբ նախապատերազմեան շրջանին։ Օրէնքի առջեւ կը տիրէ ազգային հաւասարութիւն, ո՛ր կը նպաստէ ցեղային ատելութեանց բարձումին։

Կը կառուցուին նոր բնակարաններ։ Այսպիսով կառավարութիւնը կը յուսայ լուծել անգործութեան խնդիրը՝ Մակեդոնիոյ եւ Մոնթենէկրոյի (Սեւ Լեռ) նման յետամնաց շրջաններուն մէջ։

Ժողովուրդի մեծ մասը, սակայն, կը խրտչի համայնացման քաղաքականութենէն, որ կը գործադրուի ուժեղ Թափով ու անխնայ։

Բոլոր փաստերը ցոյց կուտան, որ գիւղացի Եուկոսլաւիան չախորժիր համայնացման կարգերէն։ Եւ որովհետեւ երկրին մեծ մասը կը բաղկանայ գիւղացիներէ, կը հետեւի, ուրեմն, որ մեծ մասը դժգոհ է ներկայ կարգուսարքէն։

Աւելէ պէտք չէ հետեւցնել Թէ ան կ'ուզէ տապալել կառավարութիւնը։

Առանձնաշնորհեալ դասեր կը կազմեն բանուորները, զաղտնի ոստիկանութիւնը, բանակը, պետական պաշտօնեաները, կուսակցական ղեկավարները, համալսարաններու դասախօսները եւն։

Առանձնաշնորհեալները բնակարանի աւելի լաւ պայմաններ ունին։ Սնունդի եւ ապրուստի բաժնեչափը սովորականէն աւելի են։ Անոնց համար գոյութիւն ունին մասնաւոր վաճառատուններ։

Նպաստաւորեալ վիճակի մէջ են նաեւ Պոսնայի գիւղացիները։ Ասոնք իրենց խոպան ու անջրդի բլուրներէն փոխադրուած են՝ վտարուած Գերմաններու Թողած նոր եւ բարեբեր ագարակները եւ հոն կազմած են համայնական տնտեսութիւններ։

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, Եուկոսլաւիա քաղաքականէն զատ, կ'անցրնէ նաեւ տնտեսական ծանր տագնապ մը։ Մասնաւորաբար Կոմինֆորմին հետ խզուելէն ի վեր։

Ճարտարարուեստի գլխաւոր կառուցումները, որ պիտի կատարուէին Կոմինֆորմի օժանդակութեամբ՝ կանգ առին, ջլատելով անոնց արդիւնաւոր գործունէութիւնը։

Համայնական տնտեսութեան քաղաքականութիւնն ալ ունեցաւ իր դերը, այս տագնապին մէջ։ Անցեալ Յունուարին անոնց 1800ի հասնող Թիւր աշնան բարձրացաւ 6600ի։

Արդիւնքը համապատասխան չեղաւ աշխատանքին, որովհետեւ իրենց պակսեցան արդիական մեքենաներ, պարարտանիւթ, արտադրող սպրանքներ եւն.։

Կայ նաեւ 1947 — 1951ի հնգամեայ ծրագիրը, որ ինչպէս ըսինք, շատ վեր է երկրին ու ժողովուրդին կարողութենէն։ Պատերազմ եւ Թշուառութիւն տեսնող նոյն սերունդն է, որ պիտի վերաշինէ երկիրը՝ գալիք սերունդներուն համար։

Թիթօ կ'ուզէ աղքատ ու գիւղացի Եուկոսլաւիան դարձնել ինքնաբաւ, հզօր ու արդիական երկիր մը։

Եւ ահա ծրագիրներ հիմնելու համար ծանր ճարտարարուեստ, եռապատկելով պողպատի արտադրութիւնը։ Որոշուած է զարգացնել ելեկտրական ու մեքենական կազմածներու ճարտարարուեստները։ Արդիացնել ու մեքենացնել երկրագործութիւնը։ Շինել խճուղիներ, երկաթուղիներ, հիւանդանոցներ, դպրոցներ եւ բնակարաններ։

Այս մեծագումար ծախքերը հոգալու համար կը մտածեն վերանորոգել՝ երկրին հանքային ու անտառային հարստութիւնները։ Արտածել աղտաղձ, պղինձ, կապար՝ նուազագոյն գինով։ Նոյն իսկ մրցիլ համաշխարհային շուկաներու հետ, ալիւմինիումի ճարտարարուեստին մէջ։

Անուրանալի է որ կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերած են, որոշ ճիւղերու մէջ։ Սակայն փոխանակ կեդրոնանալու անմիջական ու անհրաժեշտ ճարտարարուեստներու վրայ, կը շինեն նաեւ հեծանիւներ, մեքենաշարժ արօրներ, դրամեքենաներ, ռատիոյի խողովակներ, ծովային մեքենաներ եւն.։ Այս պատճառով ալ կը կաղան խճուղիներու, բնակարաններու եւ հանրային առողջապահական շինարարութիւնները։

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՃԱՐԵԼ «ՀԱՅ – ԲՈՅԺ»Ի՝ կը նշանակէ ապահովել ոչ միայն ձեր անձին ու ընտանիքին, այլեւ բարեկամներուն առողջութիւնը։

Բաց նամակ

Սիրելի Ղ. Մնջոյեանին

Շատ ուշ տեսայ «Բաց Նամակդ» Ցառաջի մէջ, որով կ'ուզես որ արտայայտուիմ մեր յեղափոխական անցեալի տխուր դրուագի մը առթիւ :

Ա.— Ճիշդ է որ «Ջրհորի» գաղափարը իմ կողմէ յղացուեցաւ, իսկ իրագործուեցաւ Սարգսի, Արամի եւ Կ. Կոմիտէի համաձայնութեամբ :

Ջրհոր իջնելու պատճառները շատ լաւ եւ ճիշդ պարզած ես. աւելորդ կը համարեմ կրկնել: Այս աւելցնեմ միայն որ Ջրհոր իջան ընկերները ճամբ մը օրուան համար: Կ'ուզէինք հեռեւիլ զօրքի շարժումներուն եւ ձեռնարկներուն առանց վտանգաւոր ընդհարումներու եւ մանաւանդ ջարդի սպառնալիքի, իսկ այդ պարագային պահուըտած խումբերը կը հաւատայինք թէ կրնային երեւալ քաղաքին ամէն կողմը:

Բ.— Ձեր ձերբակալումէն վերջ հեռացանք քաղաքէն, ժողովրդի բուռն աղերսանքին վրայ : Կառավարութիւնը յայտարարած էր թէ՝ դաշտին մէջ դրօշակ մը պիտի տնկէ ուր պիտի գան հաւատարիմները: Զեկողները, իբրեւ ապստամբ պիտի նկատուին, եթէ փէտայինները մնան քաղաքին մէջ:

Գ.— Սխալ է թէ պաշարուած քաղաքէն դէպի Արտամետ ելք մըն էին թողած: Ոչ միայն ելք մը չէին թողած, այլեւ երեք շարք պաշարման շղթայ էին հաստատած եւ շրջուն ձիաւոր պահակներ հանած:

Հրաշքով մը միայն ելանք պաշարման գիծէն մօտ 30 հոգիով, հակառակ անոր որ լուսնկայ գիշեր էր:

Դ.— Գալով «Գող» Մելոյին, զոր «դաւաճան» կ'անուանես, արդար չեմ գտներ: Դաւաճանը գիտակցաբար դաւ կը լարէ: Գող Մելօն շատ վախկոտ արարած մըն էր, ոչ յեղափոխական, այլ վարձկան մը, զոր գործածեցինք 1—2 անգամ սարճանակի սպառնալիքի տակ: Եթէ հորին մէջ, այդ վայրկեանին սարճանակի փողը դնէինք առնոր ճակտին եւ պահանջէինք առաջնորդել, հաւատացած եմ, որ կը հանէր ձեզ հեռաւոր հորէ մը: Ճամբայ կար եւ այդ ճամբով դուրս եկաւ ինքը, Թուրք մեր գինուոր Սամսոնր եւ Անդրօն:

Ցանկարծակիի եկած, սարսափէն կարկամած, գլուխը կորսնցուցած էր, կարծելով թէ բոլոր հորերու բերանները հսկողութեան տակ էին առնուած:

Գող Մելօն երբեք ոչ «պատմիչներու արժանացած» է եւ ոչ ալ «մօտ է եղեր մեր կուսակցութեան»: Ամէն կասյ կտրած տխպար մըն էր, որ օգտակար եղաւ մեզի ուրիշ առիթով ոչ իբրեւ ընկեր, այլ իբրեւ ճարպիկ մէկը, զոր ի հարկին կրնայինք գործածել... վարձով :

Խնդրեմ, առայժմ գոհանայ այս հակիրճ բացատրութեամբ: Մօտերս լոյս տեսնելիք «Յուշեր»ուս մէջ քանի մը էջեր այդ պատմութեան յատկացուցած եմ:

ԿՈՄՍ

ՏՈՒՆԻՆ ԲԺԻՇԿԸ (Հայ – Բոյժ) յաճախ ձեզ կ'ազատէ բժշկական ծանր ծախքերէն :

Գաղութէ գաղութ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Դեկտ. 4ին, տեղի ունեցաւ Լիբանանի Ազգ. Գաւառ. ժողովի վիճակով ղադրած հինգ անդամներուն ընտրութիւնը, երկուքը Ս. Նշան թաղէն, երեքը՝ Անդր Նահրի շրջանէն:

Ս. Նշան Թաղամասէն 768 քուէարկողներ մասնակցեցան ընտրութեան եւ միաձայնութեամբ երեսփոխան ընտրեցին Պ. Գէորգ Զաթալպաշեանը եւ ընկեր Արշակ Ցովհաննէսեանը :

Անդր – Նահրի, չորս թաղամասերէն Նոր – Մարաշ, Նոր – Սիս, Թրատ եւ Թիրօ – Սանճաք ընտրութեան մասնակցեցան 1946 քուէարկողներով եւ երեսփոխան ընտրեցին Տօքթ. Մ. Հայրապետեանը, ընկեր Տօքթ. Ա. Պաղտասարեանը եւ ընկ. Մելիք Սարհատեանը:

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ Թեմական Խորհուրդը Դեկտեմբեր 1ին ժողով գումարած է Մամբրէ արք. Սիրունեանի նախագահութեամբ եւ ընտրած Քաղաքական ժողովը: Անցեալ Ցուլիս 11ին ընտրուած էր «Քաղաքական» մը, որ օրինաւոր չէր նկատուած սակայն: Այդ ապօրէն մարմինը ծնած օրէն մինչեւ Թեմականի վերոյիշեալ նիստը մնացած էր մեռեալ մարմին: Օրինաւոր Քաղաք. ժողովը ընտրուած է հետեւեալ կազմով .— Պ. Պ. Վ. Սանտալեան, Վ. Մուրատեան, Տօքթ. Ե. Խաթանասեան, Վ. Աբրահամեան, Տօքթ. Սողիկեան, Ս. Պողիկեան, Հ. Գարայեան :

ՏՐԻՊՈԼԻՍ (Սուրիա) օժտուեցաւ երկու ակումբներով՝ քաղաքի եւ Մինայի թաղամասերուն մէջ: Հոկտ. 29ին տեղի ունեցաւ էլ Մինայի ակումբին բացման հանդէսը, խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեան: Օրուան նախագահն էր ընկեր Գեղամ Գաբրիէլեան, որ բացատրեց ակումբներու կատարած դերը մեր սպասնիններու եւ երիտասարդներու ազգային եւ յեղափոխական դաստիարակութեան տեսակէտէն : Բանախօսեց ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեան շեշտելով թէ ակումբներէն են որ մեր Նոր սերունդին մէջ ազգային ոգի կը դարբնեն :

Նոյեմբեր 20ին կատարուեցաւ քաղաքի ակումբին բացման երեկոյթը, ընկեր Լեւոն Թօքաճեանի նախագահութեամբ: Օրուան բանախօսն էր ընկեր Հայկ Պալեան, որ նախ շնորհաւորեց ընկերներու ձեռներէց ոգին: Ապա կանգ առաւ ակումբներու դաստիարակչական բարձր դերին վրայ, բազմաթիւ օրինակներ բերելով վերջին քառորդ դարու մեր կեանքէն :

Երկու հանդէսներն ալ ունեցան գեղարուեստական ճոխ [illegible] իր [illegible] նաեւ Անդր– Նահրի նուագախումբը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ՃեՄԱՐԱՆԸ եւ Ս. Նշան Բարձր. Ազգ. վարժարանը մասնակցած են այն մրցանակին որ սահմանուած է Լիբանանի դիմաստիր ներկայացնելու: 12 Լիբանանեան վարժարաններու աշակերտները առաջնորդութեամբ ճեմարանի աշակերտներու տողանցք կատարած են եւ յարժանակարի առնուած Ֆրանսական ընկերութեան մը կողմէ: Ներկաները իրենց հիացումը յայտնած են ճեմարանական տղոց խրոխտ ու համաչափ քայլուածքին համար: 12 դպրոցներուն աշակերտութեան մէջ իր ներդաշնակ համազգեստով, յաւագոյն տպաւորութիւնը գործած է Ս. Նշան վարժարանի ներկայացուցիչ խմբակը :

ՋԱՀՆԵՐ ԳՈՒՆԱԻՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը 12 մասնաճիւղերով տօնեց իր 5րդ տարեդարձը, Դեկտեմբեր 17ին, շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Alhambraի մէջ: Սրահը ամբողջովին լեցուած էր: Այս անգամ սրահը նոր ձեւով զարդարուած էր, 4 պատերուն վրայ հայկական եւ ֆրանսական դրօշներով: Բացումը կատարեց Սէնթ Աննի երգչախումբը, Պ. Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ, «Մարսէյյէզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով: Բացման խօսքը րրաւ ընկեր Վահէ Բարթամեան, յանուն Կեդր. վարչութեան, շեշտելով թէ Նոր Սերունդին հիմնական նպատակն է ծառայել ազգին:

Երգեց Տիկին Աշճեան (ծագումով Ֆրանսուհի), յետոյ ընկերուհի Տէր Արսէնեան: Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ ընկեր Տ. Թադոյեան, մաղթելով նոր յաջողութիւններ :

Արտասանութիւն մը րրաւ ընկեր Սարգիսեան, Սէն Լուի «Սիամանթօ» խումբէն, Լա Սիոթայի «Հրայր» խումբը կէս ժամ բեմը դրաւեց հայկական պարերով ու արժանացաւ ընդհանուր գնահատանքի: Քաղաքի «Ռոստոմ» խումբը ներկայացուց դաւեշտ մը (Թորոս ծառան): Բոլոր մասնակցողները յաջող էին :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Հ. Բալուեան, որ պատկերալից բացատրութիւններով պարզեց Նոր Սերունդին դերը: «Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, փոխուեցաւ հայ ժողովուրդին դիմագիծը: Անոր ծոցէն ծնան հերոսներ, ինչպէս տառապանքի երգիչներ, Անդրանիկներ եւ Սիամանթօներ: Նոր Սերունդին ձգտումը պէտք է ըլլայ միշտ բարձրանալ եւ խանդավառութեամբ կատարել իր պարտականութիւնները »:

Մանուկ Պօյաճեան

ԿԱՐԵՒՈՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Կիպրոսէն Պ. Զօրիկ Զօրայեան կը խնդրէ ծանուցանել թէ լոյս տեսած է իր անգլիահայ համայնագիտական բառարան – ընթերցարանին Ա. հատորը: Մնացեալ 19 հատորները պատրաստութեան մէջ են: Ամբողջական երկասիրութիւնը կը բաղկանայ 20 հատորներէ:

«Մենք այս պատմական աշխատութեան ձեռնարկեցինք այսօրուան կամ վաղուան վաղանցիկ [illegible] համար, ինչպէս [illegible] հէն եւ նոր հեղինակներ. մեր կրնալ [illegible] է հայթայթել դաժարան մը որուն միտքը եւ փայլը պէտք է անմահացնեն Հայուն անունը օտար լեզուներու աշխարհին մէջ, եւ որուն օգտակարութիւնը սերունդէ սերունդ դարեր պէտք է տեւէ »:

Գինն 1՝ Շուէյց տոլար: Այս գինը իբր հիմ բռնելով՝ 20 հատորներուն արժէքը պիտի ըլլայ ուրեմն 50 տոլար, New Oxford English Dictionaryին 20 հատորները հրատարակ եկան 500 տոլարով :

«Գալով ժամանակամիջոցին, բնական է որչափ շատ բաժանորդներ ունենանք, այնքան շուտ պիտի հրատարակուին 20 հատորները»:

Անշուշտ անգլիագէտները պիտի փութան օգտուիլ առիթէն, Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի եւ մանաւանդ Ամերիկայի մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Խումբը կազմուած էր 140 հոգիէ, որոնք մասամբ կուսակցին ձիաւորներն էին եւ որոնց 60ը՝ Առնաւուտներ: Սպաններ էին Խառավազէն՝ 25, Տուզասարէն՝ 32 հոգի, որոնց մէջ էր մեր սիրելի Սարգիսը, Կովտունէն՝ 42 հոգի եւ այդպէս բոլոր հայ գիւղերը:

Խոտյէն անմիջապէս խնդրեցի, որ նամակ մը տանի քաղաք. գրեցի հետեւեալը.—

«Այլեւս անկարելի է մեզի տանիլ այս բոլորը: Ուղարկեցէք ձեր տրամադրութեան տակ եղած զէնքերը եւ անմիջապէս գործի սկսինք» :

Մտանանչած էի նաեւ տեղի ունեցած դէպքերը, բայց անոնք արդէն իսկ տեղեկութիւն ունէին:

Գիշերը կրկին ծին Տէրէսի գացինք: Ինչպէս բսի, դժոխքի պէս դժուար էր հոն մնալը, բայց մենք ուրիշ ապաստան չունէինք: Երկրորդ օրը Խոտօն վերադարձաւ եւ իմ նամակիս հետեւեալ պատասխանը բերաւ .—

«Առ այժմ խառնութիւններու պատճառաւ չպիտի կրնանք զէնք եւ մարդ ուղարկել: Կը խնդրենք, որ քանի մը օր եւս անհետանաք, մինչեւ որ յարմար առիթը ներկայանայ. այն ժամանակ թերեւս մենք մեռած կ'ըլլանք. կտակնիս այս է՝ «Զինայէք ոչ ոքի»:

Կնոջմէս ալ նամակ մը ստացայ, գրած էր այսպէս .

«Սիրելի Շինական, եղբայրներուդ եւ Սարգիսին(*) մասին բնաւ մի մտածեր. անոնք բոլորովին առողջացած են. ամէն օր հաց կը ղրկեմ անոնց ուրիշներու ձեռքով (**): Թէեւ սոսկալի չարչարանքներ տուեր են, բայց հիմա լաւ են:Մեր մասին բոլորովին մի մտածեր. ձագերդ լաւ են : Համբոյրներով քո՝ Սակաւախօս»:

Թուղթը տեղ տեղ արցունքի հետքեր ունէր:

Մեր դրութիւնը այլեւս անտանելի էր. ոչ կռուելու ապարէզ կար, ոչ ալ պատսպարուելու տեղ: Ի՞նչ երեսով ժողովուրդէն օգնութիւն պիտի ուզէինք, երբ այդ վիճակին մատնուած էին, եւ մենք ալ անկարող դարձեր էինք զիրենք պաշտպանելու :

Երեկոյին ուշ ատեն Տուզասարցի Գասպարը եկաւ, գիս կանչեց քարայրին բերանը եւ յայտնեց, որ իր պահուած տեղին մօտ հինգ փախստականներ կան, որոնց մէկը Հայ էր եւ երկուքը Զէբէկ: Ասոնք փախած էին Երզնկայէն եւ հոդ իրենց Թաքստոցին մէջ խեղդեր էին իրենց փախստական ընկեր Հայը: Անիկա կիսատ ճիչ մը լսեր էր եւ Թուրքերուն հայհոյութիւնները եւ [illegible] հասկցեր էր: Անմիջապէս ղրկեցի մեր [illegible] երկուքը, որոնք Թուրք ոստիկանի ըզգեստներ ունէին: Գտեր էին ոճրագործ Թուրքերը եւ չորսն ալ սպաններ էին:

Երեկոյին մեկնեցանք ծին Տէրէսիէն: Խորասանցի 16 տարեկան պատանի մը մեզ կ'առաջնորդէր. ուսումնասիրած էր ճամբաները եւ այծեամի պէս կը թռչէր մեր առաջքէն. կը հիանայինք իր ճարպիկութեան վրայ :

Մեր ճամբան երկար էր, բոլորս ալ յոգնեցանք եւ միայն լուսաբացին հասանք Աքզայա : Մեր առաջնորդը հոդ քոյր ունէր, մտանք անոր մարագը: Ես երեսս փաթթեցի ու ծածկեցի, որպէսզի չի ճանչցուիմ: Կէս օրին ոստիկաններ եկան գիւղը. տանտէրը կ'ուզէր որ անմիջապէս մեկնինք. բացատրեցինք, թէ ատիկա որքան անպատեհ էր թէ մեզ եւ թէ իրեն համար ու մնացինք :

Ոստիկանները եկան, նստեցան մեր ապաստանած տան դրան առաջք: Կացութիւնը ծանր էր, բայց երիտասարդ հարս մը իր ճարպկութեամբ փրկեց մեզ: Եկաւ եւ իբր թէ նեղացաւ գիւղացիներուն, յանդիմանեց եւ բսաւ .

Ինչո՞ւ այս մարդիկը փողոցը ձգեր էք, ինչո՞ւ հոս նստեցուցեր էք: Ու դառնալով ոստիկաններուն, զանոնք իր տունը հրաւիրեց ու տարաւ: Անմիջապէս դարձաւ եկաւ մեզ մօտ եւ սիրտ տուաւ մեզի :

— Հանգիստ մնացէք եւ հոգ մի ընէք, եթէ հարիւրներով թափին այդ յիմարները, կերպով մը կը խաբեմ եւ ճամբու կը դնեմ :

Գնաց տուն եւ ոստիկաններուն ճաշպատրաստեց, ուրկէ բաժին ղրկեց նաեւ մեզի :

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Մուրատին եղբօր տղան:

(**) Բռնմնն էին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ուղերձներ արտասանեցին բոլոր քրիստոնեայ վեհապետները, վարչապետները եւ ուրիշ երեւելիներ: Անգլիոյ Թագաւորը խորին շնորհակալութիւն յայտնեց Մ. Նահանգներուն օգնութեան համար, միեւնոյն ատեն պարզելով երկրին առջեւ պարզուած դժուարութիւնները: Ֆրանսայի վարչապետը, Փ. Պիտօ ձայնասփիւռ ճառով մը յորդորեց ամուր կենալ, հակառակ աշխարհի խռովեալ վիճակին: « Եթէ միայն հանդարտ մնանք, արդար եւ քաջ, Ֆրանսա նորէն մեծ օրեր պիտի տեսնէ»: Նախագահ Թրումըն կոչ մը ուղղեց աշխարհի, խաղաղութիւն մաղթելով, իսկ իր հայրենակիցներուն ուղղած կոչին մէջ թելադրեց «չմոռնալ անոնք որ տուն – տեղ չունին պատերազմի հետեւանքով »: Լաւատեսներ այս ճառէն կը հետեւցնեն թէ նախագահը պիտի փութացնէ օրինագծի մը քուէարկութիւնը, արտօնելու համար 134.000 տարագիրներու (D. P.) մուտքը:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐԻՆ բացուեցաւ Պապին կողմէ, Ծնունդի ճրագալոյցին, աւանդական հանդիսաւորութեամբ: Աւելի քան 500.000 քաղաքացիներ արտասահմանէն հասած տասը հազար ուխտաւորներու հետ համբուրեցին Ս. Դրան լուսամուտը, ինչպէս կը գրեն տեղական թերթերը: Համայնավարները եւ ուրիշ ձախակողմեան հոսանքներ ընդհ. գործադուլ մը սարքած էին, բայց վերջին պահուն ետ կեցան, երբ ոստիկանութիւնը արձակեց 400 ձերբակալուած գիւղացիներ: Հինգ հարիւր սպիտակ աղաւնիներ արձակուեցան Ս. Պետրոս մայր եկեղեցիին վերեւ, իբրեւ խորհրդանշան խաղաղութեան, միեւնոյն ատեն ծանուցանելով 25րդ Սրբազան Տարուան բացումը: Պապը երեք անգամ զարկաւ Ս. Դուռը ոսկիէ եւ փղոսկրէ բանալիով մը: Երրորդ հարուածին դուռը բացուեցաւ յամրաբար եւ 12 ամիս բաց պիտի մնայ, մինչեւ որ պապը նորէն փակէ արծաթ ծեփիչով մը:

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ պատրաստած ըլլալու ամբաստանութեամբ, խորհրդային զինուորական ատեանի մը առջեւ պիտի դատուին 12 ճափոնցիներ, որոնց հինգը զօրավարներ են: Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, « Փրավտա» մանրամասնութիւններ հաղորդելով այս մասին, կ'ըսէ թէ կարմիր բանակն էր որ մինս երկիրները փրկեց ճափոնական ծրագրէն եւ թէ փորձեր կատարուած էին Մանչուրիոյ մէջ, խորհրդային ղերիներու վրայ: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ճափոնի ընդհ. սպայակոյտը մանրէաբանական աշխատանոց մը հիմնած էր Մանչուրիոյ մէջ, 14 տարի առաջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը կը ծանուցանէ թէ Խ. Միութիւնը շուտով ատոմ ելեկտրականութիւն պիտի ունենայ շնորհիւ հիւլէական ուժի եւ ուրիշ «անծանօթ աղբիւրներու»:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ պաշարման վիճակը վերցուած ըլլալով, ջնջուեցաւ զինուորական դրաքննութիւնը:

ՄԱՐՈՔԻ Ֆրանսական ներկայացուցիչը, զօր. Ժիւէն, բանախօսութեամբ մը զգուշութեան հրաւիրեց «անհամբերները», ազդարարելով թէ « միայն մէկ վեհապետ կայ, Սուլթանը, եւ մէկ դաշնագիր, զոր Ֆրանսա հաւատարմօրէն յարգած է 38 տարիէ ի վեր»:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ պայմանագիր մը կնքուեցաւ Մ. Նահանգներուն եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Այսուհետեւ ամերիկեան օդանաւերը պիտի կրնան թռչիլ Եուկոսլաւիոյ վրայ եւ իջնել Պելկրատի եւ ուրիշ օդակայաններու մէջ: Քաղաքական շրջանակները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս համաձայնութեան:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ (թիֆօ) 200 դէպքեր ծագած եւ հինգ վարկեաններ մեռած են Սէնթ Էթիէնի մէջ: Բժիշկները դեռ չեն ճշդած թէ համաճարակը ջուրէ՞ն թէ կաթէն ծագած է:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ խորհրդարանը (Քնեսեթ) որոշեց իր առաջին նիստը գումարել Երուսաղէմի մէջ երկուշաբթի օր (երէկ), հակառակ Ազգաժողովին որոշման: — Գաղտնի բանակցութիւնները կը շարունակուին Իսրայէլի եւ Յորդանանի միջեւ, հաշտութիւն կնքելու համար:

ԿԱՉԻ ՊԱՅԹՈՒՄԻ մը հետեւանքով պանդոկ մը փլաւ Կրինյիի մէջ (Սէն է Ուազ): Երկու դիակներ եւ 15 վիրաւորներ հանուեցան փլատակներուն մէջէն: Այս առթիւ թերթերը դիտել կուտան թէ աւելի քան մէկ ամիսէ ի վեր ոչ նորոգութիւն, ոչ ալ ստուգում կը կատարուի Փարիզի կազի ընկերութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք մասնակի գործադուլի մը:

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր մօտակայ մասնաճիւղերով կը տօնէ « ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ »ը

Դեկտեմբեր 29, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, 28 rue Serpente:

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՕՆԱԾԱՌ եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ: Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը կը տօնէ, հինգշաբթի, 29 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, (Ահարոնեան Ակումբ):26 rue Des Convalescents: Փափաքող ծնողները կրնան իրենց երախաները բերել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

« ԱԶԴԱԿ » շաբաթօրեակի բացառիկ թիւը, նուիրուած՝ Դաշնակցութեան Օրուան: Առաջին եւ վերջին էջերուն վրայ՝ Անդրանիկի եւ Նիկոլ Դումանի գունաւոր նկարները: Այլազան բովանդակութեամբ եւ պատկերազարդ: Գին հարիւր ֆրանք: Դիմել Հ. Յ. Դ. մարմիններու եւ « Յառաջ»ի:

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅԵՐ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Քաղաքի Կապոյտ Խաչի Տարեկան մեծ պարահանդէսին, 4 Փետրուար, 1950ին, «Au Club»ի շքեղ սրահին մէջ:

Orchestre Gomez et ses Virtuoses, Փարիզէն մասնաւոր հրաւիրուած են Օր. ՌԵԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆէսեան de l'Opéra Comique (1er prix du Conservatoire) եւ իր հայրը՝ ԳԱՐԵԳԻՆ (թառ):

ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ Հ. Մ. Մ.ի կողմէ, շաբաթ 31 Դեկտ.ի գիշերը մինչեւ լոյս, Bld. de la Madeleine Biscuiterieին դէմ Chez Jojo:

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագ:

Բացման խօսք Գ. Մ. ԱՆՍՈՒՐԵԱՆէ

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ
Կը ճռաժարիմ Հայութենէ

Գրեց՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին 350 ֆրանք: Դիմել հեղինակին 92 Bld. Nollet. La Rosière, Marseille:

ԾԱԽՈՒԻ ԵՆ

Փարիզի շատ մօտիկ սիրուն գիւղի մը մէջ, անուանի եւ լաւ յաճախորդ ունեցող լուսանկարչատուն մը, յարմար գին: Գրել Տիկին ՊԱԽԹԻԱՐԵԱՆի, 11bis, rue du Temple, Enghien les Bains. (S. et O.):

ԾԱԽՈՒԻ է նպարավաճառի խանութ մը, բնակարանով միասին, Լա Պառի մէջ (Անկէնի մօտիկ): Յարմար գին: Գրել Տիկին ՄԱՆԻՇԱԿի, 3 rue du Marché, Enghien les Bains (S. O.):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կողմէ: Դեկտ. 29ին, հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Saint Barnardի սրահին մէջ: Պիտի ներկայացուի անմահն Աւետիս Ահարոնեանի « ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԹԽՄՈՐԸ »:

Եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐՁԱԿԱԼԸ»: Մուտքը ազատ է: Այժմէն իսկ ապահովեցէք այս առթիւ հրապարակ հանուած վիճակախաղի տոմսերը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ: Նիւթը՝ Դ. Վարուժան: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

Կաղանդի առթիւ մեծ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած՝ ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՐԹ. ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԿՈՂՄԷ: 1 Յունուար կիրակի 3.30էն՝ կէս գիշեր, Salon des Prevoyantsի մէջ, 279 rue des Pyrénées, Փարիզ, (métro Gambetta. Aut. 26 եւ 96):

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն՝ փոքրիկներէն:

ԿԱՂԱՆԴՉԷՔՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄ:

Կը ներկայացուի ԿԵՂԾ ԲԺԻՇԿԸ

աշակերտներու կողմէ, կատակախաղ մէկ արար, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆէ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, մինչեւ կէս գիշեր:

Առատ կերուխում: Մուտքը ազատ է

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամի ծերանոցին, փոխան ծաղկեպսակի Գ. ԱԼԻՔՍԱՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1676-63

Mercredi 28 Décembre 1949 Չորեքշաբթի 28 ԴԵԿՏ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6037–Նոր շրջան թիւ 1448

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԸ 1949ԻՆ

Տժգոյն տարի մը եւս կը բոլորենք, օտարութեան մէջ։ Տժգոյն՝ անոր համար որ ոչ մէկ լուսաւոր հեռանկար պարզուեցաւ տարուան սկիզբէն մինչեւ վախճանը ։

Նոյն միօրինակութիւնը՝ ինչպէս 1948ին։ Քիչ մը աւելի մռայլ, Հայրենիքին եւ Հայկական Արտասահմանի յարաբերութեանց տեսակէտով ։

Անոնք որ 1948ին կը հաւատէին թէ Հայրենադարձը պիտի վերսկսի, հետզհետէ իրենց պատեանին մէջ քաշուեցան, վերջացող տարուան ընթացքին ։

Երեւանը ինքն ալ գոհացաւ աւետաբեր լուրեր հաղորդելով երկու տարի առաջ փոխադրուած տարագիրներու մասին, անթելով եւ թերթերով։ Ոչ մէկ նոր յանձնառութիւն՝ ապագայի մասին ։ Ոչ իսկ յայտարարութիւն մը որ յոյս ներշնչէր ։

Լուռ մնաց նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, որ պարբերաբար կոնդակներ կ'ուղղէ Արտասահմանի հայութեան ։

Իր պաշտօնաթերթը, « Էջմիածին», որ արտասահման կը հասնի առ նուազն վեց ամիսէն, կը խօսի ամէն բանի, մինչեւ անգամ քաղաքական խնդիրներու, «պատերազմի հրձիգներու» մասին։

Օրինակ, պաշտօնաթերթին 1949 Մարտ–Ապրիլի թիւին մէջ, Գէորգ Զ. բացէ ի բաց կը ճշդէ Էջմիածնի դիրքը, նոյն իսկ Ատլանտեանի դաշինքին հանդէպ։ Հրապարակաւ կը մեղադրէ այն պետութիւնները որոնց կոչ մը կ'ուղղէր քանի մը տարի առաջ, խնդրելով լուծել Հայկական Դատը։

— « ... Բազմաթիւ եկեղեցիների պետեր ու սպասաւորներ լռել են այսօր, երբ աշխարհի մի քանի մեծ պետութիւնների ղեկավարները անգլօ-ամերիկեան ռէակցիոն շրջանների թելադրանքով, ոտնահարում են հրապարակով տրուած խոստումները, ոչնչացնում բոլոր այն նուաճումները որ [illegible] յաղթանակի համար բոլոր մեծ ու փոքր ազգերը կռուեցին եւ այսպիսով ամբողջ ողջամիտ ու ազատամիտ մարդկութիւնը իւր արեան գնով յաղթանակը շահեց»։

Քիչ մը աւելի գունաւորելով բառերն ու բացատրութիւնները, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը կը յայտարարէ, ի լուր աշխարհի ․

— « Նրանք Ատլանտեան պակտ եւ այլ անուններ տակ արդէն ստեղծում են Սովետական Միութեան ու նոր դեմոկրատիայի երկրների ժողովրդների հանդէպ թշնամաբար տրամադրուած զանազան ռազմական Միութիւններ, դրանով իսկ համաշխարհային նոր պատերազմի վտանգի առաջ կանգնեցնելով ամբողջ աշխարհի ժողովրդներին»։

Գէորգ Զ. կը հրաւիրէ ոչ միայն «հանդէս գալ եւ ուժգնապէս բողոքել պատերազմի դէմ», այլեւ պահանջել «Թէհրանում, Եալտայում ու Պոտսդամում (Փոցտամ) մշակուած վեհ սկզբունքների կիրառումը » ։

Այսքան բացորոշ եւ վճռական դիրք մը բռնելէ վերջ, մեր ազա՛տ եւ անկախ կաթողիկոսը կրնա՞ր խօսիլ Հայրենադարձի եւ ուրիշ իրաւունքներու մասին ։

Մանաւանդ որ, Երեւանի աշխարհական վարիչները, Գ. Արութինովներն ու Կարապետեաններ իրենք բառ չէին արտասանած այդպիսի խնդիրներու մասին, զանազան ժողովներու առթիւ։

Հայրենադարձի դադարման հետ զուգընթաց, քաշուեցան ձայները՝ Հայկական Դատի մասին ։

Նորէն Հայկական Արտասահմանն է որ պարբերաբար կ'արծարծէ այս խնդիրը, թերթերով եւ ճառերով։

Այն իշխանութիւնը՞ որ « միակ իրաւատէրը » կը համարուէր, խեղաթիւրեց, լղրճեց Կարս – Արտահանի խնդիրն անգամ։ Իսկ «յառաջդիմական» համարուած գրասենեակ մը. հեռագիրներ ուղղեց Ամերիկայէն Փարիզ, Զօրս Մեծերու խորհրդաժողովին, մոռնալով որ օրակարգը... գերմանական թնճուկն էր ։

Այս անկերպարան վիճակը բնականաբար պիտի ազդէր Հայկական Արտասահմանի հանրային կարծիքին, եթէ ոչ գործունէութեան վրայ ։

Շատ մը բացասական եւ տխուր երեւոյթներ որ աչքի կը զարնեն, հետեւանք են այդ կացութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏԱՌԵՐՆ ԱԼ ՏՈՒՆ ԿԸ ՔԱՆԴԵՆ

Միայն բառերը, ճառերը կամ ... սառերը չեն որ տուն կը քանդեն, այլեւ սա մանրուկ տառերը։

Կարելի էր հարիւրաւոր օրինակներ յիշել միայն հայկական մամուլէն ։

Հայերէն գիրքերն անգամ վրիպակներու ցանկ մը ունին, երբեւ պոչ կամ կոտոշ։

Իսկ օրաթերթերու մէջ սպրդած վրիպակները հատոր մը կրնան կազմել։ Նոյնիսկ եթէ միայն մէկ տարուան հաւաքածոն թղթատենք ։

Այս մեղքէն ազա՞տ են եւրոպական եւ ամերիկեան թերթերը, որոնց մեծ մասը հարիւրաւոր խմբագիրներ եւ սրբագրիչներ ունի ։

Հարցումին պատասխանած կ'ըլլամ, արձանագրելով չոնդալից վրիպակ մը որ կը զրադեցնէ նոյնիսկ ... Մոսկուան ։

Պրիւքսէլի համայնավար թերթը, Drapeau Rouge (Կարմիր Դրօշ) Դեկտ. 21ին գրութիւն մը հրատարակած էր ընդհ. քարտուղարին ստորագրութեամբ ․

Եւ ընթերցողները ապշութեամբ կը կարդային հետեւեալ նախադասութիւնը ։

— « Խ. Միութեան մէջ ոչ տեւական խաղաղութիւն կայ, ոչ ալ յոյս՝ աշխատաւորներուն համար»։

Սրբագրի՞չը խենդեցած էր թէ տողաշարը ։ Կամ երկուքը միասին գինովցե՞ր էին, առանց սպասելու Ծնունդին եւ Կաղանդին ։

Շուտ պարզուեցաւ գաղտնիքը։ Մէկ հատիկ տառ մը վեր ի վայր շրջած էր ամբողջ նախադասութիւնը ։

Ընդհ. քարտուղարը գրած է եղեր.— Sans l'U. R. S. S. (առանց Խ. Միութեան)։ Մինչդեռ տպուեր է Dans l'U. R. S S. (Խ. Միութեան մէջ) ։

Եւ միտքս բերկան չարք մը պատմական վրիպակներ՝ Պոլսոյ մամուլէն ։

Միայն մէկով գոհացէք այսօր։

Համիտեան շրջանին, Թուրքերը յիշատակարան մը կանգնած էին Պոլսոյ մէջ, ի պատիւ Վիլհելմ կայսեր այցելութեան։

Օրուան թերթերէն «Մանզումէ» հանդէսը նկարագրած ատեն, կը գործածէ նոր բառ մը,— յիշարձան ։

Խմբագրին չար բախտէն, բառը գրուած կ'ըլլայ տողին սկիզբը — ինչպէս քիչ վերը — եւ «յ» տառը իյնալով, կը տպուի... իշարձան։

Մնացեալը թող Տէր Յակոբեանը պատմէ։

ՎԱՀԷ

200 ամերիկացի մասնագէտներ կու գան Եւրոպա

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ մօտ 200 զինուորական մասնագէտներ պիտի գան Եւրոպա, հսկելու համար վերազինման ծրագրին գործադրութեան վրայ ։

Ինչպէս կը յիշուի, Մ. Նահանգներու խորհրդարանը մէկ միլիառ տոլարի վարկ մը քուէարկած է, արեւմտեան Եւրոպայի վերազինման համար։ Ամերիկացի մասնագէտներուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ օգնել Ատլանտեանի զինակիցներէն ութ պետութեանց, զէնքերու եւ ռազմամթերքի փոխադրութեան համար։ Իւրաքանչիւր պետութեան պիտի յատկացուին մօտ քսան ամերիկացի մասնագէտներ։ Վերոյիշեալ պետութիւններն են Ֆրանսա, Անգլիա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէնպուրկ, Տանըմարքա, Նորվեկիա եւ Իտալիա։ Ասոնցմէ զատ մօտ 40 մասնագէտներ պիտի հաստատուին զինուորական օգնութեան կեդրոնին՝ Լոնտոնի մէջ։ Ասոնք մեծ մասով շրջուն պաշտօնեաներ պիտի ըլլան, միշտ պատրաստ՝ երկիրէ երկիր ճամբորդելու եւ մասնաւոր պաշտօններ կատարելու ։

Բացի ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային մասնագէտներէ, այս պատուիրակութեանց մէջ պիտի գտնուին ներկայացուցիչներ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութենէն եւ Մարշըլի ծրագրի վարչութենէն։ Այս բոլոր մասնագէտներուն ծախքերը պիտի հոգան այն երկիրները ուր պիտի գործեն, բայց ոչ Մարշըլի ծրագրին վարկերէն ։

Ելմտացոյցին քննութիւնը եւ նոր ճգներ

Ազգ. ժողովը կը շարունակէ քննել 1950ի ելմտացոյցը, որ կը ներկայացնէ 2275 միլիառ Ֆր.ի պակասաւոր գումար մը։

Օրինագիծը կը բաղկանայ 50 յօդուածներէ ։ Երկուշաբթի օր, քննութիւնը հազիւ սկսած, դահլիճը նոր տագնապի մը մատնուեցաւ եւ շաբաթ օր չահած մեծամասնութիւնը — վեց քուէիջաւ երեքի։ Կառավարութիւնը քննութեան եղանակ մը առաջարկած էր որ ընդունուեցաւ 299ի դէմ 302 ձայնով։ Այս առթիւ, միասին քուէարկեցին համայնավարները, զօր. տը Կոլի եւ նախկին վարչապետներ Փոլ Ռէնոյի եւ Տալատիէի կուսակիցները, ինչ որ բաւական զարմանք պատճառեց ։

Այս արդիւնքը պատճառ մը չի համարուիր դահլիճին հրաժարման։ Բուն տագնապը պիտի սկսի ասկէ վերջ, երբ վարչապետը վստահութեան խնդիր յարուցանէ, վիճաբանութեանց ընթացքին։ Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը հարկադրուի վստահութեան քուէ յարուցանել, պիտի յետաձգէ քուէարկումը, այնպէս որ շարք մը քուէարկութիւններ պիտի կատարուին, երբ վերջանայ օրինագծին նուազ վիճելի յօդուածներուն քննութիւնը։ Այս որոշման պատճառը այն է որ, ամբողջ օր մը պէտք է անցնի, վստահութեան քուէի պահանջումէն մինչեւ քուէարկումը։ Համախմբելով քուէարկումը, դահլիճը կ'ուզէ ժամանակ խնայել եւ ելմտացոյցին վաւերացումը ապահովել մինչեւ տարեգլուխ ։

Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Ազգ. ժողովը յետաձգելով օրինագծին Ա. յօդուածը, 282ի դէմ 306 ձայնով քուէարկեց քաղաքային վարչութեանց վարկերը։ Ցետոյ վաւերացուց զինուորական ծախքերը, 182ի դէմ 421 ձայնով մերժելով համայնավարներու մէկ բանաձեւը որ կ'առաջարկէր 200 միլիառ Ֆրանք զեղչել 420 միլիառի գումարէն։ Բանաձեւը կ'ըսէր թէ կարելի է կատարել այս կրճատումը, դադրեցնելով Հնդկաչինի պատերազմը եւ հրաժարելով այն ծրագրէն որ կը ձգտի Ֆրանսայի ցամաքային բանակը վերածել « հարուածային զօրքի, յարձակողական պատերազմ մը վարելու համար Խ. Միութեան դէմ»։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, ազգ. պաշտպանութեան վարկերը քուէարկուեցան 183ի դէմ 464 ձայնով։

Ելմտացոյցի քննութեան ատեն, ամէնէն ծանր պայքարը պիտի մղուի տուրքերու յաւելման առթիւ ։ Արմատական կուսակցութիւնը երկուքի բաժնուած է այս հարցին մէջ։ Էռիոյի կուսակիցները համաձայն են կարգ մը տուրքերու յաւելման կամ նորերու հաստատման, իսկ Տալատիէի կուսակիցները՝ հակառակ։ Այս տուրքերուն հասոյթը պիտի ըլլայ 132.300.000.000 Ֆրանք։

Միւս կողմէ ընկերվարականները չեն հանդուրժեր որ կրճատուին վերաշինութեան սահմանուած վարկերը։ Լէոն Պլում խմբագրականով մը կը հասկցնէ թէ կրնան քաշուիլ դահլիճէն, եթէ այդ վարկերը կրճատուին։

Ժողովը մերժեց ջնջել կարգ մը նպաստներ, վախնալով ապրուստի գիներու բարձրացումէն ։

★ Քանի մը կաթոլիկ ժողովականներ նամակ մը ուղղելով Հանրապետութեան նախագահին, խնդրեցին անմիջապէս դադրեցնել Հնդկաչինի պատերազմը ։

Երուսաղէմի կնճռոտ հարցը

Իսրայէլէն վերջ, Անդրյորդանանն ալ ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ Ազգաժողովին դեկտեմբեր 9ի որոշման որ կը տրամադրէ միջազգայնացնել Երուսաղէմը ։

Յորդանանի կառավարութեան պատասխանատու անդամներէն մէկը երկուշաբթի օր յայտարարեց թէ իրենց բանակը երբեք պիտի չհեռանայ իր գրաւած քաղաքամասէն ։

Իրազեկ շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ քանի որ Յորդանան եւ Իսրայէլ հաւասարապէս կ'ընդդիմանան միջազգայնացման, Ազգաժողովը մեծ դժուարութեանց պիտի մատնուի, գործադրելու համար իր որոշումը։ Մինչ Ազգաժողովին խնամակալութեան Խորհուրդը կը պատրաստուի ծրագիրներ մշակել Ժընեւի մէջ, Յորդանանի թագաւորը հետզհետէ կ'ամրացնէ իր դիրքերը Երուսաղէմի արաբական մասին մէջ։ Առանց տեղափոխելու մայրաքաղաքը (Ամման), Ապտուլլահ թագաւորը որոշած է ամէն շաբաթ մէկ օր եւ մէկ գիշեր անցընել Երուսաղէմի պաշտօնական բնակարանին մէջ։

Այս որոշման նպատակն է անգամ մը եւս շեշտել թագաւորին ընդդիմութիւնը՝ Երուսաղէմի միջազգայնացման դէմ եւ արժեցնել իր պահանջները արաբական Երուսաղէմի եւ Պաղեստինի արաբական մասին վրայ։ Թագաւորը միեւնոյն ատեն որոշած է ընտրութիւններ կատարել Յունուարի կիսուն, կազմելու համար նոր խորհրդարան մը որ պիտի ներկայացնէ «արեւելեան եւ արեւմտեան Յորդանանը», այսինքն բուն Յորդանանը եւ արաբական Պաղեստինը ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇՈՓԷՆԻ ՇԻՐՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

«Je suis moi-même l'objet de mon oeuvre»
Montaigne

Ֆրանսա այս տարի տօնեց Շոփէնի մահուան հարիւրամեակը :

Փարիզ, ամիսներէ ի վեր կազմակերպուած այդ հանդիսաւորութեանց բերաւ իր մասնակցութիւնը նուագահանդէսներու, բանախօսութիւններու հարուստ շարքով մը, ինչպէս եւ ցուցահանդէսով մը, բոլորն ալ նուիրուած հանճարեղ երաժշտին գործերուն եւ անոր յիշատակին:

Հարիւր տարի առաջ 1849ի հոկտեմբեր 17ին, Փլաս Վանտոմի իր բնակարանին մէջ կը հիջէր ներդաշնակութիւններու անսպառ աղբիւրը, եւ մելամաղձոտութեան մեծ երգիչը, Շոփէն :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենար մօտակայ Մատըլէնի եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուէր Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ :

Այդ օրէն ի վեր, բոլոր անոնց համար որ կը սիրեն Շոփէնի երաժշտութիւնը, իր դամբարանը պիտի ըլլար նաեւ տեսակ մը ուխտատեղի :

Երաժիշտ բարեկամս եւ ես, մենք ալ կ'որոշենք կատարել այդպիսի ուխտագնացութիւն մը :

Նոյեմբեր ամիսն է : Աշնանային տերեւաթափի այդ օրերուն, երբ ամբողջ բնութիւնը թմրութեան է մատնուած արդէն, Փէր Լաշէզի ուղիներուն մէջ ալ կը տիրէ խորհրդաւոր ամայութիւն մը: Նոճիները միայն պահած են իրենց մուգ կանանչ ու թանձր տերեւները: Անոնց արմատներուն չուրջ խոնաւութեան մէջ բուսնող մամուռները կը տարածուին մինչեւ մոռցուած ու լքուած տապանաքարերու վրայ:

Գեղեցկութեան տեսակէտէն Փէր Լաշէզ չունի այն հմայքը, չունի նաեւ այն համբաւը զոր կը վայելեն օրինակի համար Ճենովայի «Քամփօ Սանթօ»ն, կամ Համպուրկի մօտ «Օլստօրֆ» գերեզմանատունը :

Անոնք վարդենիներու, ծաղիկներու, մագլցող բոյսերու մէջ կիսով թաղնուած իրենց շիրիմներովն ու արժէքաւոր քանդակներով աւելի կը նմանին արքայանիստ դղեակի մը պարտէզներուն եւ կամ բացօթեայ թանգարանի մը, քան գերեզմանատան մը:

Փէր Լաշէզի հմայքը սակայն տարբեր է: Անոր յաճախ նեղ՝ հողին անկանոն ելեւէջներուն քմահաճօյքէն գոյացած ոլորուն ուղիներուն մէջ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը կը տիրէ. Մանաւանդ հոն թաղուած բազմաթիւ նշանաւոր անձնաւորութիւններու, գրագէտ, իմաստասէր կամ արուեստագէտներու շիրիմները, յաճախ անսեթեւեթ եւ սակայն այցելուներուն սրտերը կ'ողողեն պատկառանքի ու վեհութեան խոր զգացումներով: Հոն է որ կը հանգչին Ֆրանսայի մտաւորականութեան ամէնէն ցայտուն դէմքերէն շատերը :

Մօն Լուի կոչուած բլրակին մօտ, Շըմէն Տըրնօն ճամբուն վրայ հազիւ թէ ոտք դրած, հեռուէն կը ցցուի Շոփէնի շիրիմին սպիտակ մարմարէ արձանը :

Երկու կողմերուն վրայ դամբարաններու կամ պարզ տապանաքարերու ոլորուն շարքի մը մէջէն յամրաքայլ կը յառաջանանք բարեկամիս հետ : Քանի մը քայլ եւս, ահա կանգ կ'առնենք Շոփէնի շիրիմին առջեւ:

Ոչ մէկ աղմուկ կը խանգարէ այդ պահուն տիրող լռութիւնը: Միայն հեռուէն մերթ ընդ մերթ կը լսուի փտած նոճիի մը բունին վրայ ինկած կացինի հարուածներուն չոր ձայնը :

Որքա՜ն հեռու կը թուինք այդ պահուն աղմկոտ մայրաքաղաքէն :

Այցելուն՝ պարզ շիրիմ մըն է որ կը գտնէ իր առջեւ :

Ինչ փոյթ սակայն: Շոփէն անունը զոր կը կարդանք անոր վրայ, մեծագոյն զարդը չէ՞ իրեն համար:

Միայն վերեւի մասին վրայ կը տեսնուի փոքր արձան մը: Սգակիր Մուսան է որ գլխահակ ու յուսահատ, նստած, մազերը ցիր ու ցան ուսերուն վրայ, փրթած լարերով քնարը ձեռքը, կ'ողբայ արուեստագէտին մահը:

Այդ փրթած լարերը կը յատկանշեն անոր ժամանակէն առաջ վերջացող, ընդհատուած կեանքը:

Արձանագործ Քլէզէնժէի գործն է այդ:

Ո՛րպիսի յուզումներ պատճառած էր այդ արձանագործը Շոփէնի, երբ օր մը, անոր բարեկամուհի Ժորժ Սանի ընտանեկան յարկէն ներս մուտք գործելով կը յաջողէր գրաւել անոր աղջըկան՝ Սօլանժի սիրտը, բաժնել զայն իր խօսեցեալէն եւ ամուսնանալ անոր հետ, հակառակ Շոփէնի ընդդիմութիւններուն : Արձանագործին խիզախ, մեծամիտ եւ քիչ մըն ալ բիրտ նկարագիրը առաջին օրէն հակակրութիւն մըն էր ստեղծած Շոփէնի սրտին մէջ անոր հանդէպ: « Այդ քարակոփը», կ'ըսէր ան արգահատանքով մը երբ կը խօսէր անոր մասին:

Ճակատագրական խաղի մը բերումով, սակայն, այդ «քարակոփ»ին պիտի վիճակէր նաեւ քանդակներով զարդարել մեծ ու հանճարեղ երաժշտին վերջին հանգստարանը :

Այս բոլորը բարեկամիս պատմելէ վերջ, մինչ ծանրաքայլ կը հեռանանք շիրիմէն: Խօսակցութեան նիւթը փոխելով կ'ըսեմ.

— Երաժշտութեան մեծ սիւներէն մին եղաւ Շոփէն :

— Ռոմանթիք դպրոցին մեծ դէմքերէն մին, «որուն ձեռքերուն մէջ դաշնակը եղաւ մարդկային հոգիին ազնուագոյն արտայայտիչներէն մին»:

— Չե՞ս կարծեր որ հայրենաբաղձութիւնը որմէ կը տառապէր Շոփէն մեծ ազդեցութիւն մը ունեցաւ իր արուեստին վրայ :

« Անշուշտ», կը շարունակէ բարեկամս, « իր մեղեդիական ինքնատիպ գիծը միշտ զմայլելի՝ անոր ազդեցութեան տակ կը զարգանայ եւ անկէ կը ստանայ նաեւ իր մելամաղձոտ գոյնը: Իր բոլոր գործերուն խորքը կը խտղէ արդէն այդ զգացումը: Յիշեմ այս առթիւ Շոփէնի երաժշտութեան յայտնի մասնագէտ Նիքսի մէկ խօսքը. — Եթէ արցունքները հնչիւն ունենային, այդ արցունքներն է որ պիտի լսէինք իր ստեղծագործութիւններուն մէջէն:

— Այո, մշտնջենական մտահոգութենէ չարչարուած հոգի մըն էր Շոփէն, որ իրեն միակ սրտակից ունեցաւ տառապող էութեան մը խորէն պոռթկացող հանճարեղ հառաչանքը, այսինքն երգը, մեղեդին: Սակայն, երբ կ'ունկնդրեմ իր գործերը, անոնց մեղեդիական գծին ազնուութիւնը չէ միայն որ խորապէս կը տպաւորէ զիս, այլեւ իր դաշնաւորման արուեստը, որ ունի ինքնուրոյն, հազուագիւտ բոյր մը:

— Անտարակոյս, Շոփէն ոչ միայն ստեղծեց դաշնակի համար ինքնատիպ եւ հարուստ գրականութիւն մը, այլեւ կարեւոր դեր մը ունեցաւ դաշնաւորման արուեստին մէջ, տալով անոր անտիպ նորութիւններ, հարստացնելով անոր երանգապնակը: Իր դաշնաւորման գաղտնիքը ինքնին կը գտնուի իր եղանակներուն ինքնատպութեան մէջ իսկ:

— Ուրեմն որքան ճշմարիտ է, կ'ըսեմ, Rameauի սա մէկ խօսքը,— «La mélodie, c'est l'harmonie» :

Այդ հետաքրքրական խօսակցութեան պահուն մեր աննպատակ քայլերը մեզ առաջնորդած էին դամբարանին երկու քովերէն բլուրն ի վեր բարձրացող ճամբուն վրայ, ուր պիտի ընէինք նաեւ ուրիշ անակնկալ գիւտեր :

Մեր թափառումներու պահուն անգիտակցաբար հասած էինք երաժիշտներու թաղը: Grétry կը կարդամ տապանաքարերէն մէկուն վրայ, քանի մը քայլ անդին Boieldieuի շիրիմը կը գտնենք, իսկ անոր մօտ Bellini: Շոփէն որ այս վերջինին համար մեծ հիացում մը ունէր, փափաքած էր նաեւ հանգչիլ անոր մօտ: Չէ՞ որ մահամերձ արուեստագէտը խնդրած էր, այդ պահուն իր մօտ գտնուող երգչուհիէն, երգել Պէլլինիի հեղինակած երգերէն մին:

Քանի մը քայլ եւս ահա Hérold, Pleyel, Rossini եւ ուրիշներ, ամէն անգամ նոր գիւտեր կատարած ըլլալու զգացումը կ'ունենանք :

Անոնցմէ իւրաքանչիւրին առջեւ երկարօրէն կանգ առնելէ վերջ, մեր հետաքրքրութիւնը գոհացնելու համար կը շարունակենք մեր պտոյտը : Սակայն մինչ այդ արդէն հասած ենք Փէր Լաշէզի գլխաւոր մուտքին առջեւ եւ դուրսէն կը լսուէր վերստին քաղաքին ժխորը: Ան զօրեղ ցնցումի մը նման կը փոխադրէ մեզ խոկումներու աշխարհէն դէպի իրականութիւն :

Գ. Ք.

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»
Նիւ Եորքի մէջ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ.— Նոյեմբեր 13ին տօնուեցաւ Դաշնակցութեան Օրը: Հազարէ աւելի գաղափարակից Հայեր լեցուցած էին Վէպսթըր սրահը :

Միջին Արեւելքի հինգ երկիրներու ներկայացուցիչները, նոյն պահուն շատ կարեւոր ժողով մը ունենալով, միայն մէկը կրցած էր ներկայ ըլլալ:

Ամերիկեան մամուլը ընդարձակ տեղ տուաւ Ուաշինկթընի մէջ անոնց գումարած այդ կարեւոր ժողովին:

Ընկեր Եդուարդ Սահակեան վարեց ժողովը: Ընտիր անգլիերէնով մը ըրաւ Դաշնակցութեան պատմականը ծանրանալով անոր կատարած դերին վրայ: Բացատրեց յարգելի հիւրերու բացակայութեան պատճառը :

Լ. Քէչիչեան կարդաց հեռագիրները եւ ուղերձները՝ տալով առաջ ներկայացուցիչներէն իւրաքանչիւրին կենսագրական գիծերը :

Ահա անոնց հեռագիրները .—

Ֆէյազ Պէյ Էլ Խուրի, Սուրիոյ Ներկայացուցիչ:

« Խորապէս կը ցաւիմ, որ չկրցայ ներկայ ըլլալ ձեր ժողովին, որովհետեւ ստիպողական գործեր պարտադրեցին զիս Ուաշինկթըն երթալ նոյն օրը: Կը խնդրեմ հաղորդեցէք հայ ժողովուրդին իմ լաւագոյն մաղթանքներս՝ կատարեալ յաջողութեան եւ բարգաւաճութեան համար՝ իր նոր երկրին՝ Մեծ Ամերիկայի մէջ: Կը շնորհաւորեմ Դաշնակցական կուսակցութիւնը :

Մենք Սուրիացիներս հպարտ կը զգանք, որ Հայերու նման արժէքաւոր քաղաքացիներ ունինք: Լաւ կը ճանչնանք նաեւ Դաշնակցական կուսակցութիւնը: Կը շնորհաւորեմ ձեզ ձեր 59րդ տարեդարձի օրուան առիթով »:

Լիբանանի Ներկայացուցիչ Տոքթ. Շարլ Մալիք հեռագրած է.—

« Կը ցաւիմ, որ անհրաժեշտ պաշտօնական գործով Նիւ Եորքէն դուրս պիտի գտնուիմ Կիրակի կէսօրէն վերջ եւ չպիտի կրնամ ներկայ ըլլալ ձեր ձեռնարկին :

« Հայերը Լիբանանի մէջ մեր լաւագոյն քաղաքացիներն են: Անձնապէս ունիմ բազմաթիւ բարեկամներ: Բարեմաղթութիւններս Միացեալ Նահանգներու մէջ հաստատուած հայ հասարակութեան »:

Պ. Եդուարդ Սահակեան, ապա հրաւիրեց Լիբանանի Միացեալ Ազգերու փոխ-պատուիրակ Տոքթ. Ֆարիտ Ազրուլը բանի մը խօսք ըսելու :

Տոքթ. Ազրուլ, որ անձամբ ներկայ էր ժողովին ուրիշ փոխ պատուիրակներու հետ, խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը, յայտնեց իր ուրախութիւնը ժողովին եւ շնորհաւորեց Դաշնակցութիւնը իր օրուան առթիւ :

Ապա կարդացուեցաւ Եգիպտոսի ներկայացուցիչ Մահմուտ Պէյ Ֆավզիի հեռագիրը.—

« Անակնկալ պարագաներու բերումով խորապէս կը ցաւիմ որ ձեզ հետ պիտի չկրնամ ըլլալ՝ միասնաբար տօնելու համար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան 59րդ տարեդարձը: Այս առթիւ իմ անկեղծ բարեմաղթութիւններս ձեր կազմակերպութեան, որ 59 տարի ծառայած է հայ ժողովուրդին ամէն տեղ :

« Հայերը մեր երկրին մէջ եղած են եւ են շատ սիրելի տարր մը: Բազմաթիւ Հայեր ծառայած են Եգիպտոսի ազատագրութեան դատին: Եգիպտոսի մէջ ապրող Հայերուն հանդէպ մեծ յարգանք ունինք :

« Ամէն յաջողութիւն կը մաղթեմ Դաշնակցական կուսակցութեան: Ձեր հետ եմ ի խնդիր ձեր օրինական ազատագրական բաղձանքներուն »:

Իրաքի Ներկայացուցիչ՝ Տոքթ. Մ. Համմէտ Ֆատհէլ Էլ Ճամալիէն.—

« Իբրեւ արաբ ազգայնական մը, մեծ համակրութիւն ունիմ այն բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք կը ձգտին ազգային ազատութեան: Իմ ժողովուրդս սկսաւ իր ազգային շարժման երբ Օսմանեան կայսրութեան տակ էր: Մենք տակաւին կը բաղձանք որ արաբախօս ժողովուրդներէ բընակուած հողամասերը ազատագրուին:

« Խոր յարգանք եւ մեծ հիացում ունիմ հայ ժողովուրդին հանդէպ: Մենք Իրաքի մէջ Հայերու հետ կը պահենք երջանիկ ընկերակցութիւն մը: Մենք կը նկատենք զանոնք մեր լաւագոյն քաղաքացիները :

« Կը բաղձամ որ հայ ժողովուրդը ամէն տեղ բարգաւաճի եւ յաջողի եւ խաղաղ կերպով իրագործէ իր ազգային օրինական բաղձանքները :

59րդ տարեդարձի առթիւ կը շնորհաւորեմ ձեզ եւ արաբական ասացուածքով կ'ըսեմ «Խաղաղութիւն ընդ ձեզ »:

Իրանի Ներկայացուցիչ Տոքթ. Սատակ Րէզազադէ Շաֆաքէն .—

« Շատ կը ցաւիմ որ կը բացակայիմ անձնապէս, բայց սիրտս ձեզի հետ է: Շատ պիտի սիրէի ձեզի հետ ըլլալ, բայց անակնկալ պարագաներ ստիպեցին զիս քաղաքէն մեկնելու :

« Հայերը լաւ կը ճանչնամ. կը հիանամ անոնց իմացականութեան եւ յարատեւ ոգիին վրայ: Դուք իմ երկրիս տուած էք շատ կարեւոր անձնաւորութիւններ: Եփրեմ Խանի անունը ոսկիէ տառերով արձանագրուած է մեր երկրի ազատութեան պայքարին մէջ: Դուք չիտակ ճամբու մէջ էք: Ձեր ղեկավարները չիտակ ճամբու վրայ են: Դուք պիտի յաջողիք : Արդարութիւնը երբեք պիտի չփակէ իր դռները Հայ Ազգին օրինական պահանջներուն առջեւ :

« Ես կու գամ քաղաքէ մը, որ շատ մօտ է ձեր երկրին, որ խորհրդային տիրապետութեան տակ կը գտնուի: Ձեզ եւ ձեր երկիրը լաւ կը ճանչնամ. Կը բաղձամ ամէն յաջողութիւն »:

Ընկեր Եդուարդ Սահակեան կարդաց հետեւեալ հեռագիրը, որ ղրկուեցաւ հինգ ներկայացուցիչներուն :

— « Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ, Հ. Յ. Դ. եւ ներկայ բազմութեան անունով, հա–

Ծերակուտական Քինկի մահը

Ցաւով կը հաղորդենք Մ. Նահանգներու ականաւոր ծերակուտականներէն Քինկի մահը:

Հանգուցեալը հայ ժողովուրդի անկեղծ բարեկամներէն մէկն էր եւ տարիներով աշխատած՝ Հայկ. Դատին յաջողութեան համար:

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է Պ. Քինկի ղաւակներուն (ինչպէս ղրկած էր Մէնինկ եպիսկոպոսի մահուան առթիւ):

Հայրենիք խմբագրականով մը կը պարզէ ծերակուտական Քինկի արժանիքները (9 Դեկտ.) — « Տէր. Քինկ մեզ համար արժէք է հայ ժողովուրդին մատուցած իր մեծ ծառայութիւններուն համար: Աւելի քան 30 տարի անոր սիրտը տրոփեց մեզի համար: 1915 թուի Հայկական Ողբերգութեան ահաւոր ծաւալին եւ քստմնելի մանրամասնութիւններուն, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդի իր ազատութեան համար եղած երկարատեւ պայքարին ծանօթանալէ ետք, Ամերիկայի մէջ ան դարձաւ այլեւս Հայ Դատի ամէնէն համոզուած պաշտպաններէն մէկը: Տարիներու ընթացքին անոր դրած նամակները մեծանուն Վահան Գարտաշեանին, ցոյց կուտան որչափ թէ ան որչափ կը սիրէր հայ ժողովուրդը եւ ինչպէս կը փայփայէր իր հոգւոյն մէջ մեր ժողովուրդի անկախութեան երազը: Երկու անգամ ան Ամերիկեան Ծերակոյտին մէջ քուէարկել տուած է բանաձեւեր յօգուտ Հայաստանի անկախութեան եւ հայ ժողովուրդին ընծայուելիք օգնութեան համար: Քինկ եւ ընկերներ մեղաւոր չեն, եթէ չյաջողեցաւ Հայկ. Դատը:

Հայաստանի Հանրապետութեան անկումէն ետք ալ բաւական երկար ժամանակ գործեց Հայաստանի Անկախութեան Կոմիտէն, որուն գլխաւոր շարժիչ ուժը անխոնջ եւ յամառ անմոռանալի Գարտաշեանն էր: Սկիզբէն մինչեւ վերջը այս Կոմիտէի ամէնէն գործօն անդամներէն մէկն ալ եղաւ Տէր. Քինկը: Գերմանիոյ նախկին ամերիկեան դեսպան Ճէյմս Ճիրարտի եւ Վահան Գարտաշեանի հետ միասին, Քինկ բուռն պայքար մղեց Լօզանի չարաշուք դաշնագրին դէմ, զոր ի վերջոյ մերժեց Ամերիկեան Ծերակոյտը (1928 Յունուար): 1925ին եւ 1926ին, երկու անգամ Քինկ եղաւ Թուրքիա՝ անձամբ ստուգելու համար թէ Քէմալի Թուրքիան իրօ՞ք փոխուած է, ինչպէս ոմանք կը պնդէին այդ օրերուն: Պոլիս եղած ժամանակ թուրք մամուլը յարձակեցաւ Քինկի իբրեւ Թուրքիոյ թշնամի մը: Վերադարձին Քինկ յայտարարեց թէ Թուրքիան ոչ մէկ բանով փոխուած է. ան նախկին վայրագ ու բռնապետական Թուրքիան է:

Բարի, ազնիւ եւ մարդկային բարձր զգացումներով տոգորուած դէմք մըն էր Տէր. Քինկ: Ան չէր պատկաներ խումբին պետական այն գործիչներու, որոնք յանուն պետութեան շահերուն, ընդունակ են ամէն կեղծիքի: Քինկի եւ նմաններու համար արդարութիւնը վեր է ամէն բանէ. ազնիւ ու պարկեշտ մարդը, ինչ դիրքի ու պայմաններու մէջ ալ ըլլայ, պէտք է նախ եւ առաջ ծառայէ արդարութեան եւ արդար դատերու: Նախկին Ծերակուտական Քինկ եւ հայութեան անդաւաճան բարեկամ Հէնրի Քինկ այդպէս ալ եղաւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին »:

յարուած հոս, Նիւ Եօրք, 13 Նոյեմբեր, 1949ին Վէսթմինսթր սրահը, մենք ձեզ կ'ողջունենք որպէս բարեկամները Հայերուն եւ Հայկական դատին. Մենք շնորհակալ ենք այն [illegible] համար զոր ձեր կառավարութիւնը [illegible] ցոյց կուտան Հայոց հանդէպ.

Հ. Ե. Դ.ի անունով ուղերձ մը կարդաց Գ. Տէր Միրաքեան, եւ շեշտեց այդ կազմակերպութեան կարեւորութիւնը հայկ. կեանքի մէջ. ան յայտարարեց նաեւ, որ ամերիկահայ երիտասարդութիւնը պիտի կանգնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողքին եւ անոր հետ միասին հետապնդէ հայ արդար Դատը:

Ընկեր Դաբբինեան խօսեցաւ բովանդակալից ճառ մը՝ չեշտելով Դաշնակցութեան կատարած դերը հայկ. կեանքին մէջ եւ Հայ Դատին համար:

Լ. Ք.

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ շինութենէն ի վեր, նկատի առած էինք մկրտութեան աւազանի անհրաժեշտութիւնը:

Այս տարի հոգաբարձութիւնս ձեռնարկեց շինութեան: Առաջին ձեռնարկին իսկ Պ. Կրէկուար Տուտաքեան ուղեց հոգալ ծախքը: Հրապարակային կոչի մը վրայ, Պ. Մանուկ Փափազեան բատանձնեց խորանի շինութեան ծախքը: Յաջորդ օրը Պ. Յովհաննէս Փափազեանն ալ յանձն առաւ հոգալ Յովհաննու Մկրտիչի իւղաներկ նկարին ծախքը:

Նոյն եկեղեցւոյ նախկին Ալֆորվիլցիներէն Պ. Հմայեակ Ալիքսանեան եւս տրամադրութիւն յայտնեց գումար մը տրամադրելու:

Հոգաբարձութիւնս հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ոչ միայն այս բարերարներուն, այլ ամբողջ Ալֆորվիլի հայ համայնքին, որ Տիկնանց Միութեան նախաձեռնութեամբ, սրտանց նուէրներով օժանդակեց աւազանի շինութեան ձեռնարկին, հարիւր հազար ֆրանքի գումարով մը:

Հայ ժողովուրդը ամէն առթի ալ առատաձեռն է: Հազիւ երեք ամիս առաջ մեր [illegible] սիրելին Պ. Բագարատեանին կողմէ ընդառաջ [illegible], [illegible] 200.000 ֆրանք [illegible] Գոր. [illegible] [illegible] մեծ տարա- [illegible] գործեց [illegible] վրայ:

Առաջին եւ վերջին անգամ չէ որ մեր համայնքը իր պատրաստականութիւնը կը [illegible].

Ներդաշնակ օգնութեան կոչին առթիւ ալ, Ալֆորվիլը հարիւր հազարներով իր մասնակցութիւնը բերաւ հայրենադարձ ընտանիքներու օգնութեան գործին: Դարերէ ի վեր մեր ծննդավայրի ամենափոքրիկ գիւղն իսկ ունէր իր եկեղեցին ու դպրոցը, որոնք կը մատակարարուէին ժողովուրդին լումաներով եւ բարերարներու նուէրներով: Այս աւանդութիւնն է որ կը շարունակուի օտար ափերու վրայ:

ՈՍԿԻԱՆ ԳԱԼԱՑՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Կիրակի 17 Դեկտ., Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի մրցէր իր դասակարգի ամենազօրաւոր կազմին՝ Port de Bouc-ի Ա. խումբի դէմ, իր դաշտին վրայ:

Տեղական թերթերը կը նախատեսէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտութիւնը նկատի առնելով որ երկար տարիներէ ի վեր ոեւէ օտար խումբ չէ կրցած յաղթել Port de Bouc-ի: Մանաւանդ որ երկու խումբերն ալ երկրորդ էին ընդհանուր դասաւորման մէջ:

Կիրակի առաւօտ մասնաւոր հանրակառքով կը մեկնինք Port de Bouc: Օդը ցուրտ էր քամին անդադար կը փչէր: Վարիչ Վարդգէսի քանի մը թելադրանքներէ վերջ, կը մտնենք դաշտ: Հովը մեզ հետ էր: Անմիջապէս տիրապետեցինք դաշտին, 15 վայրկեան խաղարկութենէ վերջ: Հակառակորդի մէկ փոքր սխալէն օգտուելով մեր յառաջապահները կը շահին առաջին կէտը, եւ այսպէս կը շարունակուի մինչեւ կիսախաղ:

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, կը վերսկսինք խաղը: Այս անգամ հովը մեր դէմ էր եւ մեր պաշտպանողական գիծը ամէն գնդակ ետ կը մղէր: Հակառակորդ խումբը տեղացիներու քաջալերանքով կը սկսի աւելի բուռն խաղարկութիւն մը: Բայց մենք չենք յուսահատիր եւ երկրորդ անգամ մը չահինք ուրիչ կէտ մը զոր դատաւորը կը մերժէ, բացէ ի բաց անոնց կողմը բռնելով: Մենք ճարահատ՝ եկած գնդակները դուրս կը հանէինք, ժամանակ շահելու համար: Հակառակորդ խումբը ամէն ջանք թափեց կէտ մը նշանակելու, բայց ի զուր: Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 1—0:

Այս առթիւ կ'ուզեմ մարզիչ Վարդգէսի, եղբայր Վ. Պապիկեանի եւ պատասխանատու ընկերներուս ուշադրութեան յանձնել պարագայ մը. — Շատ անգամներ լսած եմ, որ խաղացող ընկերներս չարաթ երեկոները պարասրահներէն դուրս չեն ելլեր եւ մինչեւ առաւօտ անդադար կը պարեն (ինչպէս Դեկտ. 16ի գիշերը) եւ յաջորդ օրը գնդակ կը խաղան: Երբ անհաշիւ կը պարեն, կը խմեն, կը ծխեն, հետզհետէ կը կորսնցնեն շատ մը մարզական առաքինութիւններ: Չմոռնանք որ երբ դաշտ կ'իջնեն, ամբողջ հասարակութեան աչքը իրենց վրայ կեդրոնացած է:

Կ'ուզէի որ ուրիշ մը յայտնէր այս դիտողութիւնը:

★ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախկին Ա. խումբի խաղացող եւ խմբապետ Ժ. Յովհաննէսեան ծանրապէս վիրաւորուած է մէջքէն Ան Անթուանի եւ [illegible] խաղարկութեան միջոցին եւ անմիջապէս փոխադրուած է հիւանդանոց: Շուտափոյթ ապաքինում կը մաղթենք:

Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Այդ կինը, գիւղին յայտնի Մինաս քէհեային հարսը, Տիգրանի կինն էր: Անիկա իր ճարպիկութեամբը եւ խելքովը շատ փորձանքէ ազատած էր գիւղը:

Երեկոյին, առաջնորդ ունենալով Բաթրին, գիւղացի Աւօն եւ իր երկու հէմշէրիները, ճամբայ ելանք դէպի իրենց գիւղը: Աւօն թխադէմ, միջահասակ, ամչկոտ, մօտ 35 տարեկան մարդ մըն էր. շատ քիչ կը խօսէր. անիկա երեք չորս տարի առաջ հովիւ էր չէրքէզներու քով. աւազակներ ուզած էին հօտը տանիլ. Աւօն երեք ժամ կռուելէ ետքը յարձակողներուն հետ՝ սպաննած էր երկուքը եւ միւսները փախած էին: Դատավարութիւնը կատարուած էր եւ դատապարտուած ցրկեանս բանտարկութեան: Երեք տարիէ ի վեր փախստական էր: Թէ կառավարութիւնը, թէ սպաննուած աւազակներուն ազգականները եւ թէ նոյն իսկ չէրքէզ տէրը զինք կը հալածէին. կ'ուզէին կամ ձերբակալել, կամ սպաննել: Թուրքերուն համար անհանդուրժելի է, որ Հայ մը քաջ ըլլայ եւ ինքզինքը պաշտպանած: Լսած էի իր մասին, բայց մինչեւ այն ատեն զինքը չէի տեսած:

Լուսաբացին մօտ հասանք իրենց տունը. Մեզ ընդունեցին զրկաբաց եւ մեծ ուրախութեամբ: Պատրաստեր էին ճոխ ընթրիք. իրենց տան մէջ լոգանք առինք եւ իր չորս սիրուն հարսերը մեր զգեստները տաքին լուանալու համար: Այդ տան մէջ մնացինք երկու օր: Լսեցինք, որ Աւոյին ցեղը որդւոց որդի քաջ եղած է: Անկէ ետքը որ գիւղը որ հանդիպեցանք, Աւոյի ընտանիքի մասին քաջութեան արարքներ կը պատմէին: Մենք մտադիր էինք Աւօն հետերնիս տանիլ, բայց անիկա մերժեց, չեմ գիտեր՝ ինչու:

Երեկոյին այդ հիւրընկալ տունէն մեկնեցանք եւ գնացինք խենթ Մկոյին տունը: Շուաքը կեցած էինք, երբ Մկօն մեզ տեսաւ, պատին վրայէն խոշոր քար մը վերցուց եւ ըսաւ.

— Ով որ էք, ըսէք, ապա թէ ոչ կը խփեմ:

— Եկուր առաջ որ տեսնես, ըսի:

Առաջացաւ, յանկարծ տեսաւ ու ճանչցաւ եւ փաթթուեցաւ ինծ, բայց չուարած մնաց՝ տեղ չունէր մեզ պառկեցնելու: Նախապէս շատ հարուստ եղած էր խեղճը, բայց հիմա աղքատացած էր: Իր տուները կը քանդէր եւ անոնց փայտերը ծախելով կ'ապրէր:

Այդ գիւղը բոյն դրած էր Մէհրալի անունով յայտնի աւազակապետը, որ նախորդ ռուս-թուրք պատերազմի ժամանակ աւերելէ ետքը Բաբերդը, Դերճանը, Երզնկայի եւ Անդրէասի դաշտերը՝ եկեր, տեղաւորուեր էր այդ գիւղին մէջ եւ կառավարութեան համաձայնութեամբ գրաւած էր շրջանի գիւղերը ու հողերը եւ կը ծառայեցնէր բնակիչները:

Խեղճ ժողովուրդին արիւնը կը ծծէր, եւ ամբողջ շրջանը կը ողբար այս մարդուն բռնապետութեան ներքեւ: Իր եղբայրը՝ Ալի պէկը նոյնպէս աւազակ էր եւ չնայած որ կառավարութեան փաստն զարկած ու կողոպտած էր, նոյն այդ կառավարութիւնը Համիտիէ զօրագունդի փաշած բրած էր զինքը: Անիկա ամէն տեղ աւազակային խումբեր ունէր. Պարսկաստանի, ռուսական սահմանի եւ Թուրքիոյ մէջ: Իր տունը զարդարուած էր թանկարժէք գորգերով եւ ծանրագին առարկաներով: Թուրքերը գոհ էին, որ այդ տեսակ խանէտէր(*) մը կար այդ շրջանին մէջ: Թուրք մտաւորականները կը քաջալերէին զինքը եւ իր տունը կը յաճախէին թէ տեղացի պաշտօնական բարձրաստիճան անձերը եւ թէ անցորդ Թուրք երեւելիները:

Մկրոը մեզ տեղաւորեց իր եղբօր տունը, նախ չափազանց վախցած էր, բայց հետզհետէ ոգեւորուեցաւ եւ վերադարձաւ երգելով. «Երբ քաջ Խանը մտաւ Բասէն»:

Ուրախ էր, որովհետեւ կառավարութիւնը Հայերը խաբելու համար ընդհանուր ներում յայտարարած էր: Նոր լսեր է այդ լուրը եւ իր գոհունակութենէն մեզ յատուկ սենեակ մը տարաւ: Եղբօրը կինը Կիւրինցի էր եւ շատ կիրթ ու քաղաքավար անձ մըն էր. ամուսինը սպաննուած էր. մեզ հիւրասիրեց շատ յարգանքով եւ ուրախութեամբ: Մինչեւ երեկոյ այդտեղ մնալէ ետքը Մրկրոր առաջնորդ ընտրեցինք երթալու համար Ս. Տաճար (Թէճէր) լեռը: Օրն էր 31 Մայիս:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Մեծատուն:

★ Ապտուլլահ Թագաւորը Պաղտատ գնաց երկուշաբթի օր, ինքնաշարժներու կարաւանով մը: Պիտի մնայ հինգ օր: Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ այցելութեան նպատակը քաղաքական է :

★ Իսրայէլի խորհրդարանը Թէլ Ավիվէն Երուսաղէմ փոխադրուած ըլլալով, առաջին նիստը գումարեց երկուշաբթի օր: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն էր Իսրայէլի պետական օրէնքներուն մէջ ներմուծել Ազգաժողովին ցեղասպանութեան պայմանագիրը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը, Հաշէմ Աթասի, որ հազիւ երկու շաբաթ առաջ ընտրուած էր, հրաժարեցաւ երկուշաբթի օր: Միեւնոյն ատեն հրաժարեցաւ նոր դահլիճը, վարչապետութեամբ Նազըմ Քուտսի պէյի : Այս երկու դէպքերը խոր տպաւորութիւն գործեցին արաբական երկիրներուն մէջ: Տագնապը հետեւանք է երկու կուսակցութեանց հակամարտութեան եւ Սուրիան Իրաքի միացնելու ծրագրին, որուն կ'ընդդիմանայ բանակը: Շատ մը երիտասարդ սպաներ, որոնք կռուած են Պաղեստինի պատերազմին մէջ, կը վախնան թէ սուրիական բանակը պիտի կորսնցնէ իր ուժը, եթէ երկու երկիրները միանան: Միութեան կուսակիցները ուրիշ ելք չեն տեսներ, Միջին Արեւելքի քաղաքական եւ անտեսական ապահովութեան համար:

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ հռչակուեցաւ Դեկտ. 27ին, Պաթավիայի մէջ, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի Ճաքարթա: Այսպէս վերջ կը գտնէ Հոլանտայի աւելի քան 300 տարուան տիրապետութիւնը : Նոր պետութեան ազգ. պաշտպանութեան նախարարը զինուորական կառավարիչներ նշանակեց ութ շրջաններու մէջ, պահպանելու համար բարեկարգութիւնը: Ճոկճաքարթայի Սուլթանն ալ յորդորեց հանդարտ կենալ եւ երկրին անունը չարատաւորել, իշխանութիւնը փոխանցուած ատեն :

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ առեւտրական պայմանագիր մը կնքեցին հինգ տարուան համար: Տարեկան գործառնութեանց գումարը պիտի ըլլայ 22 միլիոն սթերլին: Ասկէ զատ Անգլիա 8 միլիոն սթերլինի վարկ մը պիտի բանայ Եուկոսլաւիոյ, վճարելի՝ վեց տարիէն: Պելկրատ 4.048,000 սթերլին հատուցում պիտի վճարէ նախկին բրիտանական ստացուածքներու համար:

ԴԻՄԱԳԻՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ կեղծ կազմակերպութիւն մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ. «Ֆրանսայի Գայլեր» կոչուած այս խումբը կ'ամբաստանուի թէ կեղծ վկայականներ կը շինէր եւ կը ծախէր, արդարացնելով Գերմանիոյ գործակցողները: Գլխաւոր կազմակերպիչներն են ոստիկանական նախկին քննիչ մը, Կաստոն Լանժ, խարեբայ մը՝ Լուի Սալվէ, իբրեւ թէ Հոհենցոլերն արքայական դերդաստանէն սերած կին մը, Կենէ (ծնեալ Մորցուն): Թերթերը կը գրեն թէ կատարուած խուզարկութեանց շնորհիւ դատական հետապնդումէ փրկուած են յայտնի առեւտրականներ, որոնք միլիոնաւոր ֆրանք արժողութեամբ ապրանքներ ծախած էին Գերմաններուն: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Քննութիւնները կը շարունակուին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ :

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ պատերազմի առթիւ ամբաստանուած 12 Ճափոնցիներու դատը կը շարունակուի Խապարովսկի մէջ (Մանչուրիա): Մոսկուայի թերթերը կը հաղորդեն թէ բոլորն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքը: Գլխաւոր ամբաստանեալը, Տօքթ. Քավաշիմա, ըսեր է թէ 1941ին ժանտախտի մանրէներ պարունակող ռումբեր նետեցին հարաւային Չինաստանի մէջ, թէ 1942ին գետեր, ջրհորներ եւ ջրամբարներ վարակեցին քոլերայի եւ ժանտատենդի մանրէներով, թէ հինգ տարուան ընթացքին երեք հազար հոգի մեռան, զանազան փորձերու հետեւանքով եւն.:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐՈՒԱՆ բացման առթիւ, Պապն ալ փայտէ պարզ խաչ մը բռնած — իբրեւ ապաշխարանքի խորհրդանշան — հետիոտն այցելեց Ս. Պետրոսի դերեզմանին վերեւ շինուած ջրհորը, քան վայրկեան ծնրադրեց եւ աղօթեց: Թափօրին կը մասնակցէին երկու հազար կղերականներ եւ վանականներ, իւրաքանչիւրը նոյնպէս փայտէ խաչ մը բռնած :

457 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ Մ. Նահանգներուն մէջ, Ծնունդի տօներուն առթիւ: Ասոնց 327ը զոհ գացած էին ինքնաշարժի արկածներու, 50ը՝ ողջ ողջ վառած են: Մնացեալներէն 49ը մանուկներ են:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇԱՀԸ ցուրտէն տկարացած ըլլալով, Նիւ Եորքի մէկ հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ :

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ համաճարակը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Լուսաւի Նահանգին մէջ: Կը վախցուի որ շրջականներն ալ տարածուի: Մօտ երկու հարիւր հիւանդներ կը դարմանուին Սէնթ Էթիէնի Պէլվիւ հիւանդանոցին մէջ: «Քլորոմիսեթին» կը փնտռեն ամէն կողմ, իբրեւ հականեխական :

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր մօտակայ մասնաճիւղերով կը տօնէ՝ « ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ »ը

Դեկտեմբեր 29, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, 28 rue Serpente:

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՕՆԱԾԱՌ եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ : Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը կը տօնէ, հինգշաբթի, 29 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, (Ահարոնեան Ակումբ) :26 rue Des Convalescents: Փափաքող ծնողները կրնան իրենց երախաները բերել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Անուշ Սարաֆեանի մօր մահուան առթիւ 500 ֆր. Պ. Յ. Աբէլեանէ, 500 ֆր. ալ Տէր եւ Տիկին Պօյաճեանէ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Պուէնոս Այրէսէն Տաքէսեան ընտանիքը խորին ցաւով կը տեղեկանայ կսկծալի մահը իր երիտասարդ ազգականուհիին Օր. Թագուհի ՍԻՄՈՆԵԱՆի եւ սրտագին վշտակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կրպ. Թիւֆէնկճեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիմոնեանի, ինչպէս նաեւ Աւաեան, Թիւֆէնկճեան, Շիրոյեան եւ Զըթըրեան ընտանիքներուն :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղերու կողմէ: Դեկտ. 29ին, հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, Saint Barnardի սրահին մէջ: Պիտի ներկայացուի անմահն Աւետիս Ահարոնեանի « ԱՐԻՒՆՈՏ ԹԹԽՄՈՐԸ » :

Եւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՀՆԱՐԱՄԻՏ ՎԱՐԺԱԿԱԼԸ»: Մուտքը ազատ է: Այժմէն իսկ ապահովեցէք այս առթիւ հրապարակ հանուած վիճակախաղի տոմսերը :

Երաժշտագէտ Պ. Ն. Սերգոյեանի

կողմէ երգուած 8 եկեղեցական երգերու երգապնակները հրապարակ ելած են եւ կը ծախուին Պարսամեան գրատունը, 46 rue Richer, Paris (9):

Կամ հեղինակին՝ Պ. ՍԵՐԳՈՅԵԱՆի մօտ, 27 rue Victor Hugo, Rosny s/Bois:

Մեր հոգեզմայլ շարականները պէտք է լսուին նաեւ հայ տունէն ներս եւ անոնցմով լեցուին մեր նոր սերունդի պատանիներուն հոգին: Յարգելի երաժշտապետի ձեռնարկը լաւագոյն առիթն է այդ նպատակին հասնելու:

Ահա եւ երգերը.—

1.— ՈՒՐԱԽ ԼԵՐ (հարսանեկան եւ ԴԱՐՁ ԱՆՁՆ ԻՄ (յուղարկի): 2.— ՅԱՐԵՒԵԼԻՑ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՔ, ԱՆԵՂԱՆԵԼԻ: 3.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ, ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ: 4.— ՃԱՆԱՊԱՐՀ (յորդորակ), ԴՈՒՌՆ ԿԵՆԱՑ (յորդորակ): Վերջին երեքը Արեւագալի մեղեդիներ են :

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme - (13)

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԷՆ

վերջ, կը դադրին անվճար բաժանորդագրութիւնները: Փութացէք փակել ձեր հաշիւները :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը խօսի ընկեր Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ: Նիւթը՝ Դ. Վարուժան: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ Հ. Մ. Մ.ի կողմէ, շաբաթ 31 Դեկտ.ի գիշերը մինչեւ լոյս, Bld. de la Madeleine Biscuiterieին մէջ Chez Jojo:

Գեղարուեստական բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագ:

Բացման խօսք Պ. Մ. ԱՆՍՈՒՐԵԱՆէ

Մուտքը ազատ է :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R. C. S. 276 256

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63

Jeudi 29 Décembre 1949 Հինգշաբթի 29 ԴԵԿՏԵՄԲ.

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6038–Նոր շրջ. · թիւ 1449

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԿԻՍԿԱՏԱՐ ԵՒ ԴՈՒՆՓԱԿ

Անցեալ օր անգլիական թերթ մը կը պատմէր թէ Խ. Միութիւնը եւ իր արբանեակները ծրագրեալ քաղաքականութեան մը կը հետեւին, առնենք մը ի վեր: Շարունակ նոր դժուարութիւններ կը յարուցանեն օտար, մանաւանդ արեւմտեան քաղաքացիներու դէմ: Յաճախ անելի կը մատնեն մինչեւ անգամ դիւանագիտական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաներ:

Ու կը յիշէր օրինակներ՝ Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, Լեհաստանէն, Չեխոսլովաքիայէն, Հունգարիայէն, Ալպանիայէն:

Աւելորդ է խրիլ մանրամասնութեանց մէջ, քանի որ ամէն օր պատմութիւն մը կ'իմանանք, իբրեւ ապացոյց:

Արդարեւ, հետզհետէ անմատչելի կը դառնան ամբողջ երկիրներ, արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Միշտ նոր պատուարներ, կաշկանդումներ, կր հաստատուին այցելութեան, բնակութեան կամ ներքին երթեւեկի համար: Եւ հետեւանքը՝ բոլոր հաղորդակցութեանց սահմանափակում:

Երբ դեսպանական, հիւպատոսական կամ առեւտրական շրջանակներն անգամ կասկածելի կը համարուին, այլեւս ծաղրանկարի մը վերածուած կ'ըլլան արտաքին յարաբերութիւնները:

Այսպէս, արեւելեան Եւրոպան ինքն իր մէջ ամփոփուելով, բազմապատ ցանցեր հաստատելով Արեւմուտքի դէմ, հետզհետէ կը դառնայ անծանօթ աշխարհ մը:

Պատրուակներ չեն պակսիր, այս քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար:

Բոլշեւիկը, ի ծնէ կասկածոտ, ծածկամիտ եւ դաւադիր, միշտ լրտես, վնասարար, դործակալ կը փնտռէ ճամբուն վրայ: Ոչ թէ հարեւանին, անցորդին, այլեւ իր անմիջական շրջապատին, ազգակցին, մեծաւորին եւ ստորադասին, հէքը, եղբօրը կամ զաւկին անգամ չի վստահիր

Ապացոյց՝ այն զարմանազան եւ չանդալից դատերը որ կը սարքուին բոլոր երկիրներուն մէջ, հետեւողութեամբ Մոսկուայի: Մեծ մասով չինծու բեմադրութիւններ, ուր խեղկատակութիւնն ու ողբերգութիւնը իրար կը հրմշտկեն:

Ոչ միայն մարդկային խիղճը, այլեւ պարզ տրամաբանութիւնը կ'ըմբոստանայ, երբ կախաղանի կամ գնդակահարութեան կը դատապարտուին բազմամեայ կուսակցական հիմնադիրներ, վարիչներ, տեսաբաններ եւ հրապարակագիրներ: Երբ երէկուան կուռքերն ու առաջնորդները մէկ օրէն միւսը կը բնաջնջուին իբրեւ հասարակ լըրտեսներ, — լպրծուն իժեր, պոռնիկներ, շուներ:

Բանաձեւը նոյնն է ամէն տեղի, ցեղի, տարիքի կամ սեռի համար: Բոլոր այն երկիրներուն մէջ որ ինկած են մուրճ – մանգաղին տիրապետութեան տակ:

Մէկ ազդանշան, եւ բեմադրութիւնը կը վերսկսի նոյն միօրինակութեամբ: «Ինքնակամ խոստովանութիւններ»: Մեղայականներ: Գետնաքարշ նուաստացում, եւ, — «Գթութի՛ւն: Ողորմեցէ՛ք»...

Դատաւորները, լրտեսները, վնասարարները միշտ ալ կրնան սպրդիլ ներսէն թէ դուրսէն: Մանաւանդ հիմա որ այնքան պղտոր է մթնոլորտը, եւ փոխադարձաբար ակռայ կը կճրտեն Արեւելքն ու Արեւմուտքը:

Բայց, միայն ներքին եւ արտաքին ապահովութեան մտահոգութի՞ւնն է որ նոր խրամատներ բանալ կու տայ:

Մեր երկիրն ալ գտնուելով նոյն շրջագծին մէջ, չէր կրնար բացառութիւն կազմել: Մանաւանդ իբրեւ ծայրագաւառ:

Բարեբախտաբար, օտար պաշտօնատարներ կամ առեւտրականներ չկան Երեւանի մէջ: Հաղուադէպ է որ բարեկամ անցորդներ հանդիպին Հայաստան:

Եւ սակայն, — տեսէք յարաբերութեանց վիճակը՝ Հայրենիքին եւ Հայկական Արտասահմանի միջեւ:

Ինչ որ «կապ» կը կոչեն, չափազանց սահմանափակ է: Կիսկատար եւ դունփակ: Եւ ատոր համար ալ, ջլատիչ ազդեցութիւն մը կը գործէ, փոխանակ թեւ տալու տարագիր բազմութեանց:

Խօսինք օրինակներով, որոնք՝ նորութիւններ չեն, բայց միշտ ալ ուշադրութենէ կը վրիպին:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՓԵՍԱՅ ՓԱԽՑՆԵԼ »

« Ցառաջ » սկզբունքով կը մերժէ տեղ տալ հարսնիքի, նշանտուքի, կնունքի եւ ուրիշ անհատական – ընտանեկան խրախճանքներու նկարագրութեանց:

Եւ շատ լաւ կ'ընէ:

Կը զարմանամ որ հեռաւոր Ամերիկայի մէջ, տակաւին կը շարունակեն այդ կարգի նկարագրութիւնները, սիւնակներ նուիրելով, նոյնիսկ լուսանկարներ հրատարակելով:

Երբեք այսքան զարգացած չէր «հարսանեկան գրականութիւնը», որ պոլսականն ալ կը գերազանցէ:

Ինչե՛ր, ինչե՛ր կ'իմանանք այդ նկարագրութիւններէն. —

Հարսը իր գեղեցկութեամբ եւ զարգացումով պատիւ կը բերէ հայ իգական սեռին... Փեսան փայլուն դիրք մը գրաւած է առեւտրական հրապարակին վրայ... Հարսին մայրը տեղէն ցատկելով պարեց... Սեղանին վրայ դիզուած էին ամէն տեսակ համադամներ եւ ըմպելիներ... Կերուխումը շարունակուեցաւ մինչեւ առտու...

«Ցառաջ»ն ալ յաճախ կը ստանայ նոյնիմաստ նկարագրութիւններ, — Հինգ – տասը թուղթ: Փարիզէն թէ գաւառէն:

Առջի օր հատ մըն ալ Մարսէյլէն ղրկեր էին, արտասովոր բովանդակութեամբ:

Պսակի արարողութենէն վերջ, «փեսայ փախցնելու» խաղ մը սարքուեր է:

Ո՛վ որ գտնէր փեսան, նուէր մը պիտի ընծայէր: Եւ այսպէս գոյացեր է 12,000 ֆրանք, ի նպաստ Հայր. Միութեան մը:

Անշուշտ գնահատելի է որ առիթէն օգտուեր են, հարսնիքի խրախճանքէն բաժին հանելու համար հանրօգուտ ձեռնարկի մը:

Կը բաւէր այդչափը միայն ծանուցանել, հարսանեկան ուրախութեան մանրամասնութիւնները վերապահելով իրենց:

Մամուլը ընտանեկան յիշատակարան չէ, որպէսզի ամէն անհատական ուրախութիւն արձանագրուի պատկերազարդ նկարագրութիւններով: Եւ փոխան ընկալագրի:

ՎԱՀԷ

ՍՈՒՐԻԱ, ԻՐԱՔ, ԵԳԻՊՏՈՍ

ՍՈՒՐԻՈՅ սահմանադիր ժողովը միաձայնութեամբ մերժեց հանրապետութեան նախագահին հրաժարականը եւ նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնեց նախկին վարչապետի մը, Խալէտ էլ Ազմի: Հեռագրի մը համաձայն, եթէ այս ալ ձախողի, Սուրիա պիտի հրաւիրուի նախորդ նախագահը, Շիւքրի պէյ Քուաթլի, որ պաշտօնանկ եղած էր Հիւսնի Զայիմի կողմէ: Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բանակը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք պիտի առնէ, եթէ ձախողի նոր դահլիճին կազմութիւնը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը, Ապտուլլահ, Գշ. օր Պաղտատ հասնելով, հանդիսաւորապէս ընդունուեցաւ խնամակալ իշխանին, նախարարներու եւ երեսփոխաններու կողմէ, մայրաքաղաքէն 37 մղոն հեռու: Քաղաքական շրջանակներու մէջ անհամբեր կը սպասեն այս այցելութեան ելքին, որ սերտ կապ ունի Սուրիոյ եւ Իրաքի միացման ծրագրին հետ: — Եգիպտոս վճռական դիրք բռնած է այս հարցին մէջ: Վարչապետը յայտարարեց առջի օր. — «Եգիպտոս պիտի պաշտպանէ արաբական երկիրներուն անկախութիւնը: Եթէ որ եւ է նախայարձակում կամ ճնշում կատարուի ուրիշի մը վրայ կամ իրեն դէմ, Եգիպտոս անշարժ պիտի չմնայ: Ան դրական դիրք մը պիտի բռնէ: Աւելի բաց խօսելով, Եգիպտոս վճռած է պաշտպանել արաբական դատին ամբողջութիւնը եւ Միջին Արեւելքի խաղաղութիւնը:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ, որ յաջողած էր առեւտրական դաշնագիր մը կնքել Անգլիոյ հետ, 25 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը եւս պիտի ստանայ Միջազգային Դրամատունէն, շնորհիւ Մ. Նահանգներու աջակցութեան: Արտաքին նախարարը, Ք. Քարտելի, ճառ մը խօսելով խորհրդարանին մէջ, յայտարարեց թէ ձախողած են Խ. Միութեան եւ Կոմինֆորմի կողմէ ի գործ դրուած ճնշումները: Յետոյ պարզեց յարաբերութեանց բարւոքումը՝ Մ. Նահանգներուն, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ: Եւ եզրակացուց. — «Շուները կը հաչեն, կարաւանը կ'անցնի: Այդ կարաւանը մեր ժողովուրդն է»:

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Ազգ. ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, կառավարութիւնը նոր պարտութիւն մը կրեց, ելմտացոյցի քննութեան առթիւ: Ելմտական յանձնաժողովը մերժեց դահլիճին մէկ ծրագիրը, որ միջին ճամբայ մը կ'առաջարկէր, նոր տուրքերու յաւելման մասին: Արմտականներուն եւ պահպանողականներուն գոհացում տալու համար, ելմտական նախարարը կը հաւանէր ետ առնել առեւտրական փոխադրութեանց նոր տուրքը եւ անոր տեղ հաստատել 15 առ հարիւր տուրք անւագօտիներու (փնէօ), 2 առ հարիւր քարիւղի վաճառման վրայ, անփոփոխ պահելով հրանիւթի ներկայ գինը:

Վիճաբանութեանց ընթացքին բուռն տեսարաններ պարզուեցան, երբ կը քննուէր վերաշինութեան նախահաշիւը: Համայնավարները այս առթիւ ալ փառաբանեցին խորհրդային կարգուսարքը: Կրքոտ հակաճառութեան մը պահուն, համայնավար երեսփոխան Տիւքլօ «անբան» կոչեց վերաշինութեան նախարարը, Քլոտիուս Փըթի: Նախագահը, Տիկին Մատլէն Պրոն (համայնավար) հարկադրուեցաւ կարգի հրաւիրել Տիւքլօն: Ասոր վրայ ուրիշ համայնավար մը, Պարթոլինի յայտարարեց բարկաճայթ.

— Քաղքենի խամաճիկներ, խեղճ մարդուկներ, բոլորդ ալ պիտի աւլուիք:

Վարչապետը խնդրեց Տիկին Նախագահէն պաշտպանել կառավարութեան վարկը: Անհելի ժխոր մը կը բարձրանար սրահին մէջ: Համայնավարները կ'աղաղակէին. — « Հրաժարեցէ՛ք, հրաժարեցէք » : Վարչապետը հարկադրուեցաւ դուրս ելլել նախարարներուն հետ:

Հակառակ այս աղմուկին, ժողովը մեծամասնութեամբ քուէարկեց վերաշինութեան համար պահանջուած վարկերը:

Ամէնէն ծանրակշիռ խնդիրը տուրքերու հարցն է: Կառավարութիւնը նորէն վստահութեան խնդիր պիտի յարուցանէ: Ցոռետեններ կը կարծեն թէ առժամեայ նախահաշիւ մը պիտի պատրաստուի, եթէ կարելի չըլլայ 1950ի ելմտացոյցը քուէարկել մինչեւ տարեգլուխ:

Նոր հանրապետութիւն մը ծնաւ Ասիոյ մէջ

16 ԵՐԿԻՐ, 75 ՄԻԼԻՈՆ ԲՆԱԿԻՉ

Ինչպէս գրած էինք, Դեկտ. 27ին հանդիսաւորապէս հռչակուեցաւ նախկին հոլանտական Հնդկաստանի, Ինտոնեզիոյ Միացեալ Նահանգներուն հանրապետութիւնը: Այսպէս վերջ կը գտնէ Հոլանտայի տիրապետութիւնը որ կը տեւէր 347 տարիէ ի վեր: Նոյն օրը մայրաքաղաքին՝ Ճաքարթայի մէջ (Պաթավիա) պարզուեցաւ նոր հանրապետութեան դրօշը՝ կարմիր եւ ճերմակ: Առաջին վաւերագիրը ստորագրեցին Ճոքճաքարթայի Սուլթանը, իբրեւ փոխ – վարչապետ եւ Հոլանտայի մարզպանը:

Միեւնոյն օրը Ամսթերտամի արքայական պալատին մէջ Հոլանտայի Ճուլիանա Թագուհին ստորագրեց այն վաւերագիրները որոնց համաձայն անկախութիւն կը տրուի նախկին գաղթավայրի 75 միլիոն բնակիչներուն: Արարողութիւնը վերջացաւ կէս ժամէն: Պալատին զանգակները հնչեցին, աւետելով Ինտոնեզիոյ հանրապետութեան ծնունդը:

Արարողութեան պահուն, Թագուհին նոր հանրապետութեան վարչապետին՝ Մոհամմէտ Հաթթայի յանձնեց վաւերագիր մը որ կ'ըսէ. — «Հոլանտայի թագաւորութիւնը առանց պայմանի եւ անդարձ կատարեալ գերիշխանութիւն կը փոխանցէ Ինտոնեզիոյ Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցիչին եւ ատով կը ճանչնայ նոյն հանրապետութիւնը իբրեւ անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մը »:

Այսպէս օրինաւոր տէրերուն կը յանձնուին հազարաւոր մեծ ու փոքր կղզիներ, Սումաթրայի եւ Ճավայի ձգախէժի եւ հողագործական արտադրութեանց անսպառ հարստութիւնները, 4ուկէս տարուան ապստամբութենէ մը վերջ:

★ Նոր հանրապետութիւնը կը բռնէ 3000 քիլոմեթր տարածութիւն մը Խաղաղական ովկիանոսին մէջ, հազարաւոր կղզիներով որոնց մէջ կան 300 հրաբուխներ: Ամերիկացիներն*էն որ յաջողցուցին այս ձեռնարկը: Բնակչութեան թիւը կը հաշուեն 75 միլիոն, որոնց 2/3ը հաստատուած են Ճավայի եւ Մատուրայի մէջ: Սպիտակամորթներուն թիւն է 240,000, որոնց 80 առ հարիւրը Ճավայի եւ Սումաթրայի մէջ: (ԽՄԲ. — Երկու քաղաքներուն մէջ ալ Հայեր հաստատուած են եւ անգլերէն, հոլանտերէն կամ գրաբար կը խօսին):

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Պատմական Երուսաղէմը՝ պարսպապատ քաղաքը՝ այժմ կը գտնուի Անդրյորդանանի զինուորական գրաւման ներքեւ: Եգիպտոսէն հոն մեկնելու համար, պէտք է նախ սաւառնակ առնել դէպի Ամման, ապա ինքնաշարժով երթալ Սուրբ Քաղաքը:

Իսրայէլի բանակին գրաւած վայրերը այժմ իրարմէ կը բաժնեն Եգիպտոսը եւ Անդրյորդանանը: Գահիրէէն Ամման գացող սաւառնակը Մեռեալ ծովու հարաւէն անցնելու ատեն կը թռչի հրէական գրաւման տակ գտնուած հողերու վրայէն:

Ծովի եւ ցամաքի ուրիշ ճամբայ մըն ալ կայ դէպի Անդրյորդանան, Կարմիր ծովին վրայ Աքապայի նաւահանգիստը, ուր այժմ անգլիական զինուորներ ցամաք հանուած են:

Այս ճամբան շատ երկար ըլլալով՝ Եգիպտոսի եւ Անդրյորդանանի հաղորդակցութիւնը կը կատարուի օդանաւով:

Կը ճամբորդեմ վեց հոգի առնող օդանաւով մը, որուն իրանը հազիւ փոքր ինքնաշարժի մը մեծութիւնը ունի, եթէ չհաշուենք պոչը եւ երկարած թեւերը:

Միապաղաղ եւ անծայր անապատը անցնելէ ետք, զարմանքով կը տեսնենք երկար շարքը լեռներու: Եւ ահա Մեռեալ ծովը, որուն հարաւակողմը Հրեաներ կը բանեցնեն «բոթասի» հանքերը:

Երկուքուկէս ժամ ետք Ամմանի օդակայանն ենք: Հազիւ քանի մը վայրկեան կը տեւէ մաքսային եւ անցագրային քննութիւնը, որ ամէնէն տաղտկալի ձեւակերպութիւնն է ճամբորդի մը համար:

Երբ քաղաքի մը մասին խօսուի, երեւակայութեամբ կը պատկերացնենք զայն, համաձայն մեր ունեցած ծանօթութիւններուն: Այսպէս, Ամմանը կ'երեւակայէի տափարակ անապատին մէջտեղ հաստատուած քաղաք մը: Այլշանքի մատնուեցայ, երբ ինքնաշարժով քաղաք իջած ատեն տեսայ, որ լեռներու մէջտեղ կը գտնուինք. երկար ձորի մը երկու կողերուն վրայ տարածուած է քաղաքը, որուն մէկ թաղէն միւսը կարենալ երթալու համար ինքնաշարժը քանի մը վայրէջքներ ու վերելքներ պէտք է ընէ:

Աւելի ետք պիտի ներկայացնենք Ամմանը եւ անոր հայ գաղութը, որուն թիւը այժմ 4000ի կը հասնի:

Երկու օր վերջ, ընկերոջ մը սեփական ինքնաշարժով կը մեկնինք Երուսաղէմ: Ճամբան կ'անցնինք Մեռեալ ծովու հիւսիսէն. Յորդանան գետի վրայ «Ալէնպի» երկաթեայ կամուրջը սահմանագլուխն է Անդրյորդանանի եւ Պաղեստինի: Այժմ հոն ձեւական քննութիւն մը տեղի կ'ունենայ, որովհետեւ դէպի արեւմուտք, մինչեւ պատմական Երուսաղէմ, գրաւուած է Անդրյորդանանի բանակին կողմէ:

Երիքովի մօտ, ընդարձակ տարածութեան մը վրայ կը տեսնենք գորշագոյն հազարաւոր վրաններ: Ցնցոտիներ հագած մանուկներ իշու մը վրայ չոր խոտ բեռցած կ'երթան դէպի վրանաքաղաքը, որուն մօտ պարզուած Միջազգային Կարմիր Խաչի դրօշը կը բացատրէ ամէն բան: Պաղեստինի արաբ գաղթականներն են, պատերազմի աղէտեալները, տեղահանուած իրենց դարաւոր բնակավայրերէն:

Անկարելի է չյուզուիլ տեսնելով թշուառներու այդ բազմութիւնը: Մեր հայրերը նոյնպէս մօտիկ անցեալին տեղահանուեցան իրենց հայրենի հողերէն. Թրքական եաթաղանէն վերապրողներ երբ հասան հարաւ, վայելեցին ու մինչեւ այսօր ալ կը վայելեն արաբ ժողովուրդի հիւրասիրութիւնը:

Արդէն պատմական Երուսաղէմին մօտեցած ենք. իրական բերդաքաղաք մը, շրջապատուած հաստ եւ բարձր պարիսպներով. աւելի անդին կ'երեւի Նոր Երուսաղէմը, ընդարձակ տարածութեան վրայ, գրաւուած Հրեաներէն:

Պարսպապատ քաղաքին մէջ ենք, ամէն քայլափոխի կը տեսնենք պատմական վայր մը, որուն մասին բացատրութիւններ կուտայ մեր ուղեկիցը: Եւ վերջապէս կը հասնինք քաղաքին ծայրը, դէպի արեւմուտք, ուր կը գտնուի Հայոց Ս. Յակոբայ վանքը:

Առաջին անգամն է, որ կ'այցելեմ Երուսաղէմ: Յուզումս կը կրկնապատկուի, գիտնալով, որ հին դարերէն մեզի ժառանգ մնացած այս սրբավայրի պահպանումին համար տարի մը առաջ նոր զոհեր տուինք:

Շաբաթ մը կը մնամ վանքին մէջ, առիթ կ'ունենամ ծանօթանալու մօտիկ անցեալի դէպքերուն, տեսնելու՝ վանք ապաստանած 2.500 Հայերը եւ նոյն ատեն այցելելու պատմական վայրերը:

Ամիսներէ ի վեր զինադադար կնքուած է, բայց կողմերը իրենց պահակախումբերով գիծեր ցերեկ կը հսկեն իրենց դիրքերուն մէջ, որոշ տեղեր իրարմէ հազիւ հարիւր քայլ հեռաւորութեան վրայ: Ռազմաշօտին մէջ կը գտնուի Ս. Յակոբի վանքը, ուր այժմ կը մնայ անդրյորդանանեան բանակէն պահակախումբ մը: Մասնաւոր արտօնութեամբ ընկերոջ մը հետ կը բարձրանանք մեր վանքէն դուրս՝ քաղաքի բարձր պարիսպներուն վրայ: Արդէն կը տեսնենք մեր դիմացի շէնքի (գերմանական) աշտարակին վրայ հրեայ պահակը՝ աւազէ տոպրակներու ետեւ դիրք գրաւած, իսկ մեր կողքին՝ նոյն վիճակին մէջ է արաբ պահակը, գնդացիրը ուղղած դէպի թշնամին:

1948 Մայիս 14ին, երբ հոգատարութիւնը վերջ գտնելով, անգլիական բանակը լքեց Երուսաղէմի հին եւ նոր քաղաքները, կռիւը սկսաւ Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ գրաւելու նպատակով պարպուած մասերը:

Ս. Յակոբի վանքէն քիչ հեռու, երկու ուղղութեամբ, գոյութիւն ունէին հրէական թաղեր, որոնք կը փորձէին պաշտպանուիլ, բայց շատ մը զոհեր տալէ ետք անձնատուր կ'ըլլան Անդրյորդանանի բանակին: Դէպքերու առաջին օրերուն, մեր վանքը կը գոյէ իր դռները՝ ներսը պատսպարելով 3500 հոգինոց բազմութիւն մը: Արաբ անկանոն բանակէն զինեալ ուժեր վանքին երկաթեայ մեծ դրան վրայ ի զուր կը յարձակին եւ կը կրակեն ներս մտնելու համար: Բոլորովին անհիմըն պրոյցներ կը տարածուին: Խուժանը կը կարծէ, որ Հայոց վանքէն ներս Հրեաներ մուտք գործած են: Բայց Անդրյորդանանի կանոնաւոր բանակը երբ կը տիրանայ պարսպապատ քաղաքին եւ մուտք կը գործէ նաեւ Ս. Յակոբէն ներս, ամէնքը վերահասու կ'ըլլան Հայերու կողմէ ցոյց տրուած ուղղամտութեան: Բանակի հրամանատար Ապտալլահ բէկ էլ — Թէլի բարձրախօսով կը հաստատէ այս պարագան եւ կը հերքէ չարամիտ զրոյցները:

Բայց այս անգամ ուրիշ աղէտ մը ենթակայ կ'ըլլայ մեր վանքը: Հրեաները կանոնաւորապէս զայն կը ռմբակոծեն: Հետզհետէ քանի մը կռիւներու ընթացքին վանքին վրայ կ'իյնան չորս հարիւրէ աւելի ռումբեր, որոնց մէկ քանին՝ ականներ:

Ս. Յակոբի վանքի ներքին բաժանումները եւս քարաշէն հաստ պատերով շրջապատուած են, այլապէս այդ ահաւոր ռմբակոծումին հետեւանքով այսօր աւերակի վերածուած պիտի ըլլար դարաւոր այս վանքն ալ: Այսու հանդերձ անդարմանելի վնասներ կան. Ս. Փրկիչի եկեղեցին կիսաւեր վիճակ ունի, զայն կը տեսնենք պարիսպին վրայէն: Այդ եկեղեցիին մէջ թաղուած են Պատրիարքներ, հոն կային նաեւ Ե. դարէն մնացած խճանկարի մասնիկներ:

Ռմբակոծումներու ընթացքին վանքը ոչ մէկ բժիշկ ունեցած է: Սպաննուածները եւ հարիւրէ աւելի վիրաւորեալներ ճնշիչ մթնոլորտ մը կը ստեղծեն: Կը բացուի եւ կը կազմակերպուի դարմանատուն մը, ուր նախախնամական գործ կը տանին օրիորդներ Վարդուհի Մարտիրոսեան եւ Խաթուն Քէօշկէրեան, շնորհիւ իրենց փորձառութեան եւ անձնուիրութեան:

Մեր լաւ ընկերներէն Կարօ Մարտիրոսեանի կինը եւ Հ. Կ. Խաչի ատենապետուհին է օրիորդ Վարդուհին: Քաջ հայուհին ռմբակոծումի ծանր րոպէներուն իսկ կը շարունակէ դարմանել վիրաւորեալները, երբ լուր կը բերեն, որ իր երկու աղջիկները նոյնպէս վիրաւորուած են պայթած ռումբի կտորներէն: Ահա այս տեսակ սրտաճմլիկ րոպէներ ապրած է մեր դարաւոր վանքը իր ապաստանեալներով միասին:

Գ. Լ.

Յուշեր ընկ. Ա. Գիւլխանդանեանի կեանքից

Յառաջիկայ Յունուար 1ին կը լրանայ մեր սիրելի Աբրահամի մահուան չորրորդ տարին: Անձնապէս քառասուն տարուայ ընկերական կապերով կապուած էի իրեն հետ, եւ յեղափոխական մարզում իմ առաջին եւ գլխաւոր ուսուցիչն է եղած նա:

1905 Փետրուար 6—9 Բագու տեղի ունեցած առաջին հայ — թաթարական ընդհարումներին, Նիկոլ — Դուման, Դաշնակցական Խեչօյի, Դրոյի եւ մի շարք այլ ռազմիկ ընկերների հետ, Աբրահամի եւ Պապաշայի վիճակուեց գործօն դեր կատարել, որպէս Ոսկանապատի (Բագուայ) կեդր. կոմիտէի անդամ:

Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրօն՝ թաթարական ահռելի վտանգին դիմագրաւելու նպատակով, զօրահաւաքի ենթարկեց Կովկասի մէջ եղած մեր բոլոր փորձուած ռազմիկներին եւ մաս — մաս ուղարկեց հայաբնակ գլխաւոր վայրերը: Առաջին հերթին Գանձակ ուղարկեց Մուրատին, Աւետիսին եւ Կայծակ — Առաքելին մի քանի ռազմիկներով, Գանձակի շրջանի ինքնապաշտպանութիւնը կազմակերպելու համար: Սակայն մի քանի շաբաթ ետքը, Բիւրոյի հրահանգով Մուրատը իր ընկերներով փոխադրուեցաւ Զանգեզուր, որտեղ անհրաժեշտ էր իր խմբի ներկայութիւնը:

Մուրատի մեկնելուց յետոյ, Բիւրօն Գանձակ ուղարկեց, պուլկարական բանակի նախկին սպայ Ռաշիտին, Գ. Նժդեհի մօտիկ ազգական, որ Սեպտեմբերին ետ կանչուեցաւ: Այս անգամ Բիւրօն, որպէս իր լիազորը, Գանձակ ուղարկեց ընկեր Ա. Գիւլխանդանեանին, որ փայլուն յաջողութեամբ կատարեց իր պարտականութիւնը:

1905ին հայ — թաթարական ընդհարումներ տեղի ունեցան բացի Բագուից, նաեւ Շուշի —Ղարաբաղ, Երեւան, Հին — Նախիջեւան, Զանգեզուր, Գողթան, Դարալագեազ եւ մի շարք ուրիշ հայաշատ վայրերում: Եւ շատ վայրերում կրկնուեցան մի քանի անգամ: Գանձակի մէջ աւելի ուշ, Նոյեմբեր 18ին սկսաւ, որ տեւեց հազիւ մի քանի օր եւ գրեթէ մէկ ամբողջ տարի տեւեց լարուած վիճակը, (զինուած խաղաղութիւնը): Մի քանի օր էլ տեղի ունեցան Թիֆլիզի հայ — թաթարական կռիւները:

Իմ նպատակից դուրս է Գանձակի ընդհարումների եւ երկու կողմի կրած վնասների պատմութիւնը: Միայն այսքանը ասեմ, որ Գանձակի տնտեսական եւ առեւտրական հիմնարկների կեդրոնը լինելով թաթարական քաղաքամասում, հայ վաճառականներն ու արհեստաւորները, որ ջախջախիչ մեծամասնութիւնն էին կազմում, ընդհարման առաջին օրն իսկ կորցրին գրեթէ իրենց ամբողջ հարստութիւնը:

Հայկական քաղաքամասի 800 տուն թաթարները գիշերով փախան թաթարականմասը: Ռուս զօրքի աջակցութեամբ էլ, թաթարական քաղաքամասի 150 հայ ընտանիքները տեղափոխուեցան հայկական մասը: Որով, հայկական քաղաքամասը, կարելի է ասել զուտ հայաբնակ դարձաւ, եթէ չհաշուենք մեր քաղաքամասի մէջ բնակող փոքրաթիւ ռուս պաշտօնեաները եւ ռուսական զօրամասը:

Գանձակը ոչ առեւտրական, ոչ արդիւնաբերական կեդրոն էր, եւ ոչ էլ ունէր հայկական միջնակարգ դպրոց, հայ մտաւորականներ սնուցանելու իր ծոցում: Գանձակեցի մտաւորական եւ կարող տարրերի մեծ մասը հաստատուած էին գլխաւորապէս Թիֆլիսի եւ Բագուի պէս ամէն բանով հարուստ կեդրոններում:

Այն բախտորոշ օրերին, երբ մեր ժողովրդի լինել — չլինելու հարցն էր նժարի վրայ դրուած, ընկեր Ա. Գիւլխանդանեանը իր բարձր կարողութիւններով չափազանց օգտակար դեր կատարեց Գանձակի շրջանի հայութեան համար:

Աբրահամը ոչ ֆէտայի էր եղած եւ ոչ էլ ռուսական բանակի սպայ կամ զինուոր: Բայց ճեմարանական կրթութեամբ, յեղափոխական եւ ժողովրդասիրական խառնուածքով, շատ յանդուգն, վերին աստիճանի ընկերասէր, պարզ սիրտ ունէր եւ զանգուածները ոգեւորելու, կառավարելու հարուստ փորձառութիւն եւ կարողութիւն: Ամբողջ տասը տարի Բագուի պէս խոշոր կեդրոնում, Աբրահամը վարել էր կուսակցական պատասխանատու դեր եւ ձեռք բերել մեծ հմտութիւն:

Այդ ժամանակ ունէինք կուսակցական բազմաթիւ խմբեր, կեդր. կոմիտէութիւն, համակիր ահագին զանգուած: Եկուոր եւ տեղացի ռազմիկներէն կազմուած ինքնապաշտպանութեան խմբեր, թէ քաղաքում եւ թէ գաւառում: Եւ հետզհետէ գալիս էին մեզ օգնութեան հին ռազմիկներ, ինչպէս եւ շարունակաբար ստացւում էր զէնք եւ ռազմամթերք: Ընկեր Աբրահամը եկաւ գլխաւորել Գանձակի շրջանի ինքնապաշտպանութեան գործը եւ բազմաթիւ անհատների գործի լծելով, ստեղծեց մի հրաշալի գործօն մեքենայ:

Ունէինք պահնորդներ դիրքերի վրայ, թռուցիկ, հետեւակ եւ ձիաւոր խմբեր, սեփական ոստիկանութիւն, դատարան: Այս բոլորի ղեկավարն էր Աբրահամը, որ միեւնոյն ժամանակ կենդանի կապ էր պահում Բիւրոյի եւ մի շարք կարեւոր շրջանների կուսակցական մարմինների ու ընկերների հետ: Երբեմն էլ մի քանի օրով մեկնում էր Թիֆլիզ, կարեւոր խնդիրների առթիւ մեր Վերին մարմնի ընկերների հետ խորհրդակցելու:

Ծնողքիս մինուճարը լինելով, զերծ մնացի ռեստական զինուորագրութիւնից, բայց որպէս Դաշնակցական Գանձակի ինքնապաշտպանութեան վինդ-որագրուեցայ Մուրատի օրով: Սակայն հայ — թաթարական ընդհարումները տեւեցին մի քանի օր եւ անկէ վերջը քաղաքը երկու մասի բաժանող գետի երկու եզերքի դիրքերի միջեւ միայն երբեմն հրացանաձգութիւն լինելով, իրբեւ հաչուապահ, մտայ մեր շտաբը (ապայակոյտը): Քաղաքական, հանրային եւ ռազմական ճիւղերով դպրոց էր ինձ նմանների համար, բազմազան գործունէութեան այդ շրջանը:

Երբեմն Թիֆլիզից կարճ ժամանակով Գանձակ էին ժամանում Ռոստոմը, Բժ. Տէր Դաւթեանը եւ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

Այնճարի Ազգ. «Յառաջ» վարժարանը

Այնճարի Ազգ. «Յառաջ» վարժարանը, կառուցուած է 1940ին, «Յառաջ»ի հանգանակած գումարով: Ուրեմն՝ շնորհիւ մեր սիրելի եւ անմոռանալի «Յառաջ»ին, եւ իր նոյնքան սիրելի խմբագրապետին՝ ընկեր Շաւարշ Միսաքեանին ու Ֆրանսահայ գաղութին, հայկական այս հիւղաւանը, ունեցաւ իր Ազգ. տիպար վարժարանը. «Յառաջ»ի եւ այդ հանգանակութեան մասնակցողներուն անունները յաւիտենապէս կապուած պիտի մնան մեր սրտերուն ու հոգիներուն: Պատիւ իրենց:

Վարժարանի գեղեցիկ շէնքը, որ իր տիրական դիրքովը կ'իշխէ բովանդակ Այնճարի վրայ, օժտուած է նախակրթարանի մը յատուկ բոլոր յարմարութիւններով: Կրթական այս տարեշրջանին, ան արդէն լրացուց իր տասնամեակը, արդարացնելով իր գոյութիւնը, ամէն տեսակէտով:

Այս կրթարանը Մուսա Լերան «Յառաջ» վարժարան մկրտած է հանգուցեալ Պետրոս արք. Սարաճեան, որ այն ատեն կաթող. տեղապահ էր:

Վարժարանի մէջ կ'ուսուցուին չորս լեզուներ՝ հայերէն, ֆրանսերէն, արաբերէն եւ անգլիերէն: Այս լեզուներէն զատ, կ'աւանդուին նաեւ հետեւեալ դասերը. — Հայոց պատմութիւն, կրօնք — եկեղեցական պատմութիւն, ընդհ. պատմութիւն, գիտութիւն, թուաբանութիւն, քաղ. կրթութիւն, գծագրութիւն, երգեցողութիւն, մարզանք եւայլն: Դպրոցը վեցդասեան է: Երկսեռ աշակերտներուն թիւն է 214: Պաշտօնէութեան թիւը՝ տասը:

Հայ մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործը ալ աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար, ոչ մէկ ջանք կը խնայուի բոլորին կողմէ: Լոյսի եւ գիտութեան այս շտեմարանը, կրթական մշտավառ ջահի մը վերածուած է արդէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, «Յառաջ»ը, Ամերիկահայ Օգն. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, Հարաւային Ամերիկայի Հայ Օգ. Միութեան Շրջ. վարչութիւնը, Եգիպտահայ Կարմիր Խաչը, Հ. Բ. Ը. Միութեան Պէյրութի կեդր. վարչութիւնը, կրթասէր հաստատութիւններ, ազգ. միութիւններն ու անհատները վարժարանի հիմնադրութենէն ի վեր իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնները բերած են մեր մատաղ սերունդի դաստիարակչական վեհ գործին: Երախտագիտութեան եւ յարգանքի խօսք ունինք բոլորին, որ աջակից են մեր վարժարանէն, ու այժմ ալ սատարելու պատրաստ են, որովհետեւ վարժարանը այժմ ալ կը կարօտի բոլորանուէր օժանդակութեան, զարկ տալու համար նոր սերունդին կրթութեան:

Յուսադրաբար, կրկին կոչ կ'ընենք Ֆրանսահայ գաղութին, մեծարգոյ կրթասէր միութիւններուն, հաստատութիւններուն եւ բարեսէր անհատներուն, որ իրենց թանկագին օժանդակութիւնները բերեն մեր վարժարանին, համաձայն իրենց կարողութեան, որպէսզի «Յառաջ» վարժարանը միշտ յառաջ ընթանայ:

Յ. Գ. ՊՈՒՐՍԱԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս կոչին հետ ստացած ենք դպրոցին լուսանկարը, զոր պիտի հրատարակենք յարմար առիթով մը:

ուրիշ պատասխանատու ընկերներ: Մեր ժողովուրդը ուշի ուշով դիտելով Աբրահամի անշահախնդիր (իր հաշուով էր ապրում եւ ճամբորդում) եւ բազմապիսի դժուարին ու շինարար գործունէութիւնը, անկեղծ յարգանք էր տածում իրեն հանդէպ:

Աբրահամը հռետորական կարողութիւն չունէր: «Մեծ կեդրոնից» (Թիֆլիզից) էին մեր քաղաքը ժամանում եւ կուսակցական ու հրապարակային բանախօսութիւններ տալիս Ս. Զաւարեանը, Գ. Խաժակը, Եղիշէ Թոփչեանի պէս յայտնի հռետոր եւ տեսաբան ընկերները:

Մեր քաղաքամասը դարձել էր փոքրիկ Հայաստան, ունէինք կառավարութիւն, զօրք, դատարան, ոստիկանութիւն, մտադրութիւն կար մեր քաղաքամասի համար առանձին քաղաքային վարչութիւն, խորհուրդ եւ քաղաքագլուխ ընտրելու, սակայն ձախողեցաւ այս ծրագիրը, որովհետեւ ցարական կառավարութիւնը յաջողեցաւ զսպել ռուսական առաջին մեծ յեղափոխութիւնը, եւ աստիճանաբար Կովկասում էլ վերահաստատել իր ուզած կարգն ու կանոնը:

ԲԵՆՕ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Մէցի «Lundi Matin» թերթը երկար եւ պատկերազարդ նկարագրութեամբ մը կը ներկայացնէ Լոմալիէզի կաթնատունը, որուն տէր եւ տնօրէնն է Գ. Սարգիսբէկեան, իսկ վաճառանիշը՝ «Ծիծեռնակ».

Այս գեղեցիկ կաթնատունը քաշուած է ձիւնով ծածկուած հովիտի մը խորը՝ ուրկէ կը բարձրանայ միշտ մխացող ծխնելոյզ մը:

Գիւղերէն հաւաքուած լեցուն կաթնամանները հինգ բեռնակառքերով կը հասնին ամէն օր, եւ կը լեցուին մասնաւոր տաշտերու մէջ, ուր անմիջապէս տեղի կ'ունենայ զտումը, իսկ այդ միջոցին քիմիական քաղադրութեամբ մը կը մաքրուին կաթնամանները եւ պաշտօնեայ մը փորձէ եւ քննութենէ կ'անցընէ կաթին թանձրութիւնը եւ ճարպին քանակը:

Ժամական 5000 լիտրով կը սկսի կարագը հանելու գործողութիւնը: Սերը կը հոսի նախ քիչ քիչ, իսկ յետոյ աւելի առատ: Միւս կողմէ, կաթը կը թափի մեծ տաշտի մը մէջ:

Լոմալիէզի կարագը համբաւաւոր է իր համեղ ընկոյզի համին համար: Մեթոտը պարզ է. բոլորովին թարմ կարագը 24 ժամ պէտք է խմորուի (acidifie) մեծ ծփոցին մէջ, ուր նախ կը ծեծուի, յետոյ կը շաղուի, հանելու համար խոնաւութիւնը:

Անկէ վերջ նոր շաղուումէ մը կ'անցնի: Գործաւոր մը կանոնաւոր մասերու կը բաժնէ, յետոյ փայտէ դգալիկներով կը կտրտէ 250 կրամ եւ կը փաթթէ «Ծիծեռնակ»ին կապոյտ թուղթերուն մէջ:

Օրական 2000 տուփ fromage պանիր դուրս կ'ելլէ Լոմալիէզի կաթնատունէն: 40 առ հարիւր ճարպեղէն պարունակող fromage մը համար պէտք է 60 առ հարիւր սերը չհանուած կաթը խառնել 40 առ հարիւր սերը հանուած կաթին հետ: Որոշ աստիճանով մը կը տաքցնեն այս խառնուրդը եւ քիմիական վերլուծումին կ'ենթարկեն անոր թթուութեան աստիճանը հասկնալու համար: Երբ տեսնուի թէ բաւարար է, խախացը (presure) կ'աւելցնեն:

Երբ այս գործողութիւնը վերջանայ, «մակրթուած կաթը» կը թափեն կաղապարներու մէջ եւ ջերմութիւնը չափած սենեակներու մէջ կը դնեն, ուր կը խմորուի եւ երեք շաբաթէն պատրաստ կ'ըլլայ ծախելու: Տուփերու մէջ կը դրուի եւ վրան կը փակցուի երաշխաւորութեան նշանակը:

Ամառը Փօռ Սալիւ եւ ուրիշ պանիրներ ալ կը շինուին: Սակայն ձմեռը միմիայն քամամպէռ:

Այս գեղեցիկ ձեռնարկը կը վարէ Պ. Գարեգին Սարգիսբէկեան, վկայեալ ճարտարագէտ Մոնփէլիէի Ազգ. երկրագործական վարժարանէն եւ Մամիրօլէն (պանիրի ճարտարարուեստ): Ան իր հեղինակութեան եւ կարողութեան հետ ունի քաղցրաբարոյ նկարագիր մը:

Այս կաթնատունը հաստատուեցաւ 1936ին եւ այն ատեն 500 լիտր կաթ կը գործածէր օրական: 1939ին 9000 լիտրի հասաւ, որ միայն պանիրի համար կը գործածուէր: Պատերազմի ընթացքին Պ. Գարեգին հարկադրուեցաւ հեռանալ: Վերադարձին իր կաթնատունը գտաւ քանդուած եւ աւարի տրուած: Երկու տարուան մէջ յաջողեցաւ ամէն բան կարգի դնել, շնորհիւ երկաթեայ կամքի մը եւ զոհողութեան: 1946ի 800 լիտրը հասած է 4000 լիտրի:

Շուտով արհեստագիտական նորագոյն միջոցներով պիտի կատարելագործուի հաստատութիւնը եւ «Ծիծեռնակ»ը Մօզէլի նահանգի սահմաններէն դուրս գալով՝ պիտի թռչի աւելի հեռուները:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նոր տարուան եւ Ծնունդի զոյգ տօներու առթիւ՝ Ֆրանսական բոլոր վարժարանները փակ են Դեկտեմբեր 24ի առաւօտէն մինչեւ Յունուար 2ի իրիկուն:

Շաբաթական դասախօսութեանց կազմակերպիչ մարմինները, արդեօք չէի՞ն կրնար օգտուիլ այս ութօրեայ արձակուրդի օրերէն, որպէսզի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի շարունակեն հինգշաբթի օրերու իրենց դասախօսութիւնը՝ տրամադրելի դպրոցասրահներու մէջ, փոխանակ ձգելու որ այդ տղաքը ազատօրէն թափառին Փարիզի մայթերուն վրայ:

Կարելի չէ՞ր նախապէս փորձել, տրամադրութեան տակ ունենալու համար թէ սրահը եւ թէ ուսուցիչը, արձակուրդի այս օրերուն:

Ն. ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ, ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Մկրրին քոյրը կալուածքներ ունէր այդ լերան ստորոտը, եւ հոն քանի մը խաներ կային. յոյս ունէինք, որ մեզ հաց կը հայթայթեն: Երբ լեռը բարձրացանք, յոյսը բացուեցաւ: Մկրրը ուզեց վար իջնել մեզ հաց բերելու. ես մերժեցի, որովհետեւ տեղին անծանօթ էի եւ շրջակայքը չքննած՝ չէի ուզեր մարդ հեռացնել մեր խումբէն:

Մեր գտնուած տեղը շատ բարձր էր եւ ամէն կողմը կը տեսնէինք. մեր ընկերներն էին արծիւները, որոնք այդ գագաթին վրայ բոյն դրած էին եւ որոնց թեւաբախումները կը լսէինք երբեմն: Տեսարանը գեղեցիկ էր. նախանձով կը նայէինք ազատ արծիւներուն վրայ, որոնք թեւ կը բանային, կը սաւառնէին եւ կը հեռանային: Մենք անօթի էինք ու գլխաւորապէս կը տանջուէինք ծարաւէն:

Առաջին օրը Մկրրը երեկոյին հաց բերաւ մեր երկու ընկերներուն հետ, բայց երկրորդ օրը իր քոյրը սարսափէն մեկնած էր իր կալուածէն, որովհետեւ այդ կողմերը Հայեր սպաննած էին: Այդտեղ մնացինք քանի մը օր, բայց գրեթէ անընդհատ պարէնի պակաս կը նեղուէինք: Ստիպուած՝ ես անձամբ գացի Մաղարան հայ գիւղը. ասիկա պատմական գիւղ մըն է. կը գտնուի Տէլէք Թաշի բերանը: Այդ կողմերը ձիւնի փոթորիկները այնքան սաստիկ կ'ըլլան, որ ճամբորդներ կը խեղդուին: Գիւղացիք ազատարարի դերը կը կատարեն. իրենց այս մարդասիրական գործին համար հին ժամանակներէ ի վեր տուրքերէ զերծ էին, բայց 95ի կոտորածներէն ետքը այդ առանձնաշնորհումները վերցած էին, ինչպէս նաեւ ամէն կարգի աւազակներ թալլած ու սպաննած էին շարունակ խեղճ գիւղացիները:

Այդ գիւղն էր, որ գացի եւ դիմումիս մէջ յաջողեցայ. խոստացան մեզ ամէն օր պարէն հասցնել. սիրտ տուին մեզի եւ քաջալերած ճամբու դրին մեզ:

— Ձեզի տարիներով կը պահենք, կ'ըսէին. Ս. Տաճար լեռէն ոչ մէկ փախստական ձեռք անցած է մինչեւ այժմ:

Վերադառնալով մեր ապաստանարանը, Մկրրին նամակ մը յանձնեցի, բայց անիկա ետ եկաւ, որովհետեւ ճամբաները բռնուած եւ յարաբերութիւնները խզուած էին:

Քիչ ետքը սարի գագաթէն տեսայ, որ 500 հոգիէ աւելի մարդոցմէ կազմուած մեծ կարաւան մը կ'անցնի. կարծեցի, որ ռուսական սահմանագլուխէն եկող թուրք գաղթականներ են: Ես լուր ղրկեցի տղոց, որպէսզի ամփոփուինք եւ իմ գտնուած դիրքէս հետեւինք անցուդարձին. բայց անոնք իմացուցին ինծի, որ տեղահան ըրած էին եւ կը տանէին: Վրաս սոսկում մը եկաւ: Գացի ընկերներուն մօտ. մութը պատած էր աշխարհը, եւ սարսափով կը խորհրդածէինք: Տղաքը պատմեցին, թէ ճանչցեր էին մեր գիւղացիները(*) եւ նոյնիսկ կենդանիները: Յանկարծ ընդհանուր եւ աղիողորմ ճիչ մը արձակուեցաւ կէօչերուն (*) կողմէն: Անմիջապէս թռանք ու թաւալագլոր իջանք սարէն եւ մինչեւ հարիւր քայլ հեռաւորութեամբ հասանք ժողովուրդին. աղաղակը դադրած էր, միայն յուզուած ու հատուկտոր կը խօսէին. ուզեցինք հասկնալ: Մելիքը ուղարկեցինք, բայց անհնարին եղաւ լուր մը առնել, որովհետեւ ոստիկանները խստօրէն շղթայած էին ժողովուրդը: Գազաններու պէս կատղած էինք. յարձակի՞նք, թէ ոչ. ես յարձակման կողմն էի, բայց Եղօն եւ ընկերները հակառակ էին: Վարդան եւ Արմենակը իրենց երախաները տեսեր էին կարաւանին մէջ եւ մտահոգ էին ու անդադար կ'ըսէին. «Եթէ յարձակինք, ամէնքն ալ կը կոտորեն»:

Համակերպեցանք եւ սպասեցինք այդպէս մինչեւ առաւօտ: Մտատանջ էի, որովհետեւ չէի գիտեր, թէ մեր տնեցիքը այդ ժողովուրդին հե՞տ են, թէ ոչ. ընկերներս տեսեր էին մայրս ու եղբօրս տղաքը, բայց այդ օրը ինծի չյայտնեցին:

Լուսաբացին մենք կրկին բարձրացանք լեռը: Տեղահան եղած ժողովուրդին կարաւանը հեռացաւ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Կովտուն գիւղը:
(**) Սայլերով ճամբորդ ժողովուրդ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ յատկացուած զէնքերու առաքումը պիտի սկսի Փետր. 2ին, այսինքն նախատեսուած ժամանակէն մէկ ամիս վերջը: Կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը միայն հինգ ամիս ժամանակ պիտի ունենայ, գործածելու համար քուէարկուած գումարը, մէկ միլիառ տոլար: Եթէ այս դրամը գործածուած չըլլայ մինչեւ 1950 Յունիս 30, պիտի վերադարձուի Մ. Նահանգներու գանձին: Ատլանտեան դաշինքին զինակիցներէն իւրաքանչիւրը առանձին համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրէ, իր ստանալիք զէնքերուն համար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ «վճռապէս» մերժեց Ֆրանսական դեսպանին բողոքագիրը՝ չորս Ֆրանսացիներու դատապարտութեան դէմ, որուն մանրամասնութիւնները ծանօթ են ընթերցողներուն:

ՄԱՆՐԷԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ դատավարութեան առթիւ, որ կը շարունակուի Մանչուրիոյ մէջ, ամբաստանեալներէն մէկը ըսած է եղեր թէ ախտածին մանրէներ փորձեր էին ամերիկացի գերիներու վրայ: Զօր. Մաք Արթըր, Ճափոնի ընդհ. հրամանատարը, անմիջապէս հերքեց այս պատմութիւնը, հետեւեալ յայտարարութեամբ.— «Ճափոնցիները քանի մը փորձեր կատարած են գերիներու վրայ, բայց որեւէ ապացոյց չկայ թէ մարդկային էակներ ալ գործածեր են այդ նպատակով»: Ոեւէ ամերիկացի գերի ալ գանգատ չէ յայտնած այս մասին:

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ լրջօրէն կը զբաղեցնէ առողջապահական նախարարութիւնը: Ութսուն հիւանդներ կը դարմանուին Թուլոնի մէջ: Կասկածելի կը համարուին բանջարեղէնները: Քաղաքապետը հրամայեց միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի միսերը խնամքով պահուին եւ արգիլեց հաց փոխադրել տուները:— Լիոնի մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ, թէեւ արձանագրուած դէպքերը ծանր հանգամանք չունին, համաճայն պաշտօնական զեկոյցի մը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորը մօտերս պիտի ամուսնանայ 16 տարեկան աղջկան մը՝ Օր. Նարիման Սատըքի հետ, որ զաւակն է պաշտօնատարի մը, ուշիմ եւ զարգացած:

ՅԵՏԱՄՆԱՑ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ համար, որոնք 200 միլիոն բնակիչ կը պարունակեն (Ափրիկէ, Լատին Ամերիկա, Միջին Արեւելք եւ Ծայր. Արեւելք) 30 միլիոն տոլար պիտի տրամադրուի առաջին առթիւ, կարգ մը պայմաններով:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ զինուորական ատեանի առջեւ պիտի դատուին երկու Պարսիկներ որոնք փորձեր էին Ռուսաստան անցնիլ: Երկուքն ալ ամբաստանուած են իբրեւ լրտես:

ԱՅՆՇԹԱՅՆ, որ 70 տարեկան է եւ հիւանդ, յայտարարեց թէ յաջողած է աւարտել իր նոր գիւտը՝ լուծելու համար ծանրութեան օրէնքի եւ ելեկտրա-մագնիսականութեան խնդիրները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Խլօեան եւ Տայեան ընտանիքները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Վիէնէն Մաթոսեան եղբայրներուն, իրենց ողբացեալ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ՄԱԹՈՍԵԱՆի ցաւալի մահուան առթիւ:

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր մօտակայ մասնաճիւղերով կը տօնէ՝ «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը

Դեկտեմբեր 29, հինգշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, 28 rue Serpente:

ԾՈՒ ՑԱՅՏԱԳԻՐ, ՏՕՆԱԾԱՌ եւ ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ: Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը «ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ը կը տօնէ, հինգշաբթի, 29 Դեկտեմբեր, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, (Ահարոնեան Ակումբ): 26 rue Des Convalescents: Փափաքող ծնողները կրնան իրենց երախաները բերել:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկեր Տիգրան Զիթճեանէ (Շիկակոյէն) տասը տոլար, իր այցելութեան առիթով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Վիէնէն Պ. Պօղոս Ստեփանեան կը ծանուցանէ թէ իր կնոջ Տիկ. ՎԵՐԺԻՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի (ծնեալ Դաւիթեան) մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի 1 Յունուար, առաւօտեան ժամը 9ին, Սէն Մարթէնի եկեղեցիին մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Յ. Դ. Ահարոնեան Ակումբին մատակարար մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Շահրիկեան գրադարանին համար հետեւեալ գիրքերը.— Պ. Զիթճեանէ Տիրանի գոտի, La Nation Arménienne, Մեր դրախտէն (հինգ օրինակ), Մենք (դրական ամսաթերթ հինգ օրինակ), Տանջուածները:

Պ. Յարութիւն Ալպայեանէ երկու տարուան «Արեւմուտք»: Պ. Յարութիւն Ուլուսեանէ «Դիցապարտ Հելլատան», «Թուրքիզմը Անդրայէն Բագու», «Վազգէն Շուշանեան», Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը, Բ. հատոր, Հին երգի կտոր մը, 4 օրինակ, Հաչտարար չիրիմ մը:

Տիկին Պարգեւուհի Պետրոսեանէ Ara le bel et Semiramis, եւ 2 պատկերներ:

Ընկեր Վահան Գալէնտէրեանէ Հայ Թաթարական ընդհարումները, «Արածանի», Բ. տարի, «Կովկաս», «Եփրատեան Հայաստան», «Պայքար Թոքախտին դէմ», «Վոսփորի ափերուն վրայ», «Հայրենիք» տարեգիրք 1947 եւ 1948ը:

Տիկին Նուարդ Ահարոնեանէ «Ալեկոծ քնար», «Հայրենիք Ամսագիր» (13 հատոր 948էն 1949), «Հայ-Բոյժ» 24 հատ, «Փառք Տապին Գարահիսարին»:

Մի ոմն «Գեղամ եւ Զապէլ», «Սողոմոն Թէհլիրեան, Օմար Խայեամ» 2 օրինակ:

Պ. Յարութիւն Քէֆէլեանէ «Աշխարհագրաշտ» երկու օրինակ:

Գեղամ Քէրէսթէճեանէ «Փարիզ պատմական մայրաքաղաքը»:

Կը յուսանք թէ արտասահմանի հեղինակներն ալ պիտի փութան իրենց գործերէն օրինակներ նուիրել, աւելի ճոխացնելու համար գրադարանը:

Գիրք, թերթ, ամսագիր ղրկել հետեւեալ հասցէին.— A. Bediguian, 7 rue Berlios, Մարսէյլ

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԷՆ

վերջ, կը դադրին անվճար բաժանորդագրութիւնները: Փութացէք փակել ձեր հաշիւները:
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԱՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբի դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր Յ. ԱԴԱՄԵԱՆ: Նիւթը՝ Դ. Վալուժան: Հայերէնի դասընթացք ժամը 8—9:

Կաղանդի առթիւ մեծ ցերեկոյթ

Կազմակերպուած՝ ՊԷԼՎԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ԿՐԹ. ՄԱՐՄՆՈՑՆ ԿՈՂՄԷ: 1 Յունուար կիրակի 3.30էն՝ կէս գիշեր, Salon des Prevoyantsի մէջ, 279 rue des Pyrénées, Փարիզ, (métro Gambetta. Aut. 26 եւ 96):

Ճոխ գեղարուեստական բաժին, երգ, նուագ եւ արտասանութիւն՝ փոքրիկներէն:

ԿԱՂԱՆԴՉԷՔՆԵՐՈՒ ԲԱՇԽՈՒՄ:

Կը ներկայացուի ԿԵՂԾ ԲԺԻՇԿԸ

աշակերտներու կողմէ, կատակախաղ մէկ արար, պատրաստուած դպրոցին ուսուցիչ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆԷ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, մինչեւ կէս գիշեր:

Առատ կերուխում: Մուտքը ազատ է

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամսեայ 800 ֆր., Արտ. 10 տոլ. կամ 3 անգլ.
Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր. C.C.P.Paris 1678-63
Vendredi 30 Décembre 1949 Ուրբաթ 30 ԴԵԿՏԵՄԲ.
21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6039—Նոր շրջանի թիւ 1450

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՀՄԱՆԱՓԱԿ ԵՒ ՄԻՕՐԻՆԱԿ

Որո՞նք են Հայրենիքին եւ Հայկական Արտասահմանի յարաբերութեանց միջոցները.—

1. Պաշտօնապէս՝ Խ. Միութեան դեսպանատուններն ու հիւպատոսարանները:

Երկուքն ալ իրաւական հանգամանք ունին, բայց, իրականին մէջ, ոչ իսկ անցագիր մը կըրնան տալ սեւէ Հայու, առանց Մոսկուայի հրամանին :

Իսկ եթէ լուսաբանութիւն մը խնդրես որեւէ կարեւոր պարագայի կամ ծանրակշիռ դէպքի մասին, դժուար թէ կարենաս պատասխան ստանալ :

Երբ մասնաւոր հրահանգ մը ստանան, կը բաւականին հաղորդել հաւաքոյթ շրջանակի մը:

2. «Արտասահմանի հետ Կուլտուրական Կապի Հայկական Ընկերութիւնը»:

Անունն անգամ — պարզ թարգմանութիւն — կը բացատրէ թէ որքան սահմանափակ իրաւասութիւններ ունին :

Ընկերութիւնը ամսագիր մը կը հրատարակէ չորս տարիէ ի վեր, «Սովետական Հայաստան», տարագիր բազմութեանց համար :

Ամէն ինչ քարոզչական է այս ամսագրին մէջ ալ, որ կը կոչուի « հասարակական, գրական, գեղարուեստական»:

Իր ոճը եւ միօրինակ բովանդակութիւնը ամբողջական գաղափար մը չի տար բուն իրականութեան մասին:

Այստեղ է որ կը մարզուին արտասահմանէն գացած գրող — բողոքները ալ, կապկելով տեղական բարբառը: Գոց ընելով «ռեալպուբլիցիստի պրոֆիլենոս»ը, « պրեմիեր — մինիստր»ը, «պոանսիոնէն, ...» ... «Տեսարան»ը եւ մնացեալը. Անշուշտ ... ...ցիներու համար .

Ամսագիրը տպագրութեան կը հասնի 3 — 4 ամիս վերջը, որեւէ տեղեկութիւն կամ խմբագրականներու եւ ...ները մէջ : Լայն հասարակութիւնը լուր անգամ չունենար :

3. Երեւան ունի ուրիշ հրատարակութիւններ ալ, որոնց ստացումը շատ կը նմանի վիճակախաղի :

Օրինակ՝ իր պաշտօնաթերթը, ամենօրեայ « Սովետական Հայաստան »ը, որ կը փոխանակուէր պատերազմէն առաջ, ոչ իսկ բաժանորդագրութեամբ կը ճարուի :

Սակաւաթիւ ստացողներ կան անշուշտ, հաւաքոյթ շրջանակի մը մէջ, Բայց, ի՞նչ օգուտ:

Պատահաբար կը ճարուի նաեւ ուրիշ հրատարակութիւն մը, « Սովետական Գրականութիւն եւ Արուեստ»: Իսկ «Էջմիածին»ը, որ վեց ամիսէն կը հասնի, քիչ անգամ կ'երեւայ առաջնորդարաններէն դուրս:

Աւելորդ է խօսիլ գիրքերու մասին, որոնք նոյնպէս ենթակայ են բախտախաղի:

Ընդհանրապէս օտար դրավաճառներ են որ կը գրաւեն Հայաստանի գիրքերու վաճառումով : Ի վերջոյ առուծախը ձեռքէ ձեռք անցնելով, կը վերածուի արեւելեան աճուրդի :

4. Ռատիօ — Երեւան.— Խորապէս գնահատելի ձեռնարկ մը , որ հաստատուեցաւ պատերազմէն վերջ:

Որո՞ւ սիրտը չի խայտար, երբ ամէն օր ալիքները կը տարածեն հայրենիքի խօսքն ու երգը, նուագն ու պարը՝ ի սփիւռս աշխարհի: Եւ ծափերը տեղատարափ ...

Դժբախտաբար այստեղ ալ նոյն սահմանափակ եւ միակողմանի ոգին է որ կը տիրապետէ , համաձայն հաստատուած կարգուսարքին:

Այսպէս է որ, ամէն օր, ուրախութիւն լուրերու հետ կը լսէք երկարապատում տեսութիւններ եւ զեկուցումներ՝ միջազգային կացութեան մասին: Այնպիսի «գաղտնիքներ» որոնց վրայ ճառ կրնայ խօսիլ եւրոպական կամ ամերիկեան պոդոտաններու յետին անցորդը :

5. Ընտանեկան եւ անհատական նամակները, որոնք ոչինչ կ'ապացուցանեն, պարզ գրուած ըլլան թէ այլաբանօրէն:

Բաւակա՞ն են յարաբերութեանց այս միջոցները, լոյս ցանելու համար տարագիր բազմութեանց վրայ :

Բաւակա՞ն են, ծանօթացնելու համար չարն ու բարին, փոխադարձաբար: Մանաւանդ այս մօտալուտ օրերուն :

Շ.

ԱՆԱՐԺԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Թէհրանէն կը գրեն «Ցուսաբեր»ի (13 դեկտ.)։

Ամբողջ երեք տարի Թէհրանի հայ համայնքի ազգային — հասարակական կեանքը փոթորկելու, պառակտում սերմանելու, եղբայր եղբօր դէմ հանելու, մեր գաղութը խառնակելու եւ իր մեկնումը զանազան պատրուակներով քանիցս յետաձգելու յետոյ, Դեկտեմբեր 2ին, առաւօտեան շատ կանուխ, ժամը 4ին, խորհրդային դեսպանատան ինքնաշարժով, առանց սեւէ մէկին յայտնելու կամ տեղեկացնելու՝ դրեթէ գաղտագողի Էջմիածին տարուեցաւ տխրահռչակ Ռուբէն Դրամբեանը, որն իր ողջ էութեամբ կատարելապէս արտայայտեց հայ հոգեւորականութեան անունը եւ խայտառակեց իրանահայութիւնը՝ յաչս Իրանի բարեխնամ կառավարութեան, իր դաւերով, ինտրիգներով եւ վտանգաւոր քարոզչութեամբ ու գործունէութեամբ :

Դրամբեանը, հասնելով Թաւրիզ, իջեւանել է տեղին խորհրդային հիւպատոսարանի շէնքում եւ նոյն անշուք եւ անփառունակ ձեւով Դեկտեմբեր 3ին ուղեւորուել է երկաթէ վարագոյրի միւս կողմը :

Զմոռանանք յիշատակելու, որ Դրամբեանը, կարծէք չբաւարարուած Թէհրանի հայութեան հասցրած իր նիւթական ահռելի վնասով եւ իր հետ տարած աւելի քան 15 ճամբրուկ թանկարժէք հաղուստեղէններով, փորձել է մի այլ չանթած կատարել. Թէհրանից ճանապարհուելուց մի քանի օր առաջ կարգադրած է եղել Թաւրիզի Առաջնորդարանին՝ կապել եւ պատրաստել երջանկայիշատակ Մելիք Թանգեան Սրբազանին պատկանող եկեղեցական տօնական թանկարժէք ըզգեստները, որպէսզի ինքը Թաւրիզից անցնելիս՝ տանի իր հետ... Էջմիածնի թանգարանի համար: Բարեբախտաբար Թաւրիզի ազգային իշխանութիւնը եւ ... յետ են ... Դրամբեանի ... եւ ձախողեցրել նրա նոր կողոպտելու վերջին փորձը :

Գնաց Դրամբեանը, թողնելով մի սեւ արատ պարսկահայ հոգեւոր իշխանութեան այնքան փառաւոր պատմութեան էջերում: Փառքով եկաւ, բայց գնաց՝ որպէս իր կոչման անարժան մի անձնաւորութիւն, իր ճակատին փակցրած պառակտիչի եւ ինտրիգանի սեւ դրոշմը ...

ՄԵԹՐՕՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ պիտի սղեն Յունուար 15էն սկսեալ, գոցելու համար աւելի քան չորսուկէս միլիառ ֆրանքի բաց մը: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, մեթրօյի տոմսակը պիտի արժէ 12–13 ֆր. (Բ. կարգ), հանրակառքի տոմսակը՝ 6ուկէս (տրցակով): Իբրեւ մխիթարանք պիտի ջնջուի կիրակի եւ տօն օրերու բացառիկ վճարումը: Տրցակով տոմսակներու գինը կը հաշուեն 120–130 ֆրանք:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ հեռանալու հրաման ստացաւ յունարէն Էթնոս թերթին խմբագիրը, որ բուռն գրութիւն մը հրատարակած էր Անգլիոյ դէմ, պահանջելով Յունաստանի վերադարձնել կղզին : (Թուրք երիտասարդներն ալ ցոյցեր սարքեցին այս առթիւ, պահանջելով... Թուրքիոյ վերադարձնել Կիպրոսը):

ՄԱՐՈՔԻ ֆրանսական եւ սպանիական շրջաններուն ազգայնական վարիչները շնորհաւորելով Ինտոնեզիոյ անկախութեան հռչակումը, կը թելադրեն որ Ֆրանսա եւ Սպանիա դաս առնեն, այլապէս բնիկները ապստամբելով պիտի թօթափեն իրենց լուծը:

ԻՆԴՈՆԵԶԻՈՅ անկախութեան առթիւ խանդավառ ցոյցեր կատարուեցան ի պատիւ նախագահ Սուքարնոյի որ աքսորէն կը վերադառնար յաղթապանծ : Հարիւր հազարաւոր բնիկներ խռնուած էին օդակայանի ճամբուն վրայ, իսկ մօտ կէս միլիոն ալ՝ պալատին առջեւ: Ոստիկանները հարկադրուեցան բռնութեան դիմել, երբ ամբոխը կը ճեղքէր կարգապահական շղթան: Նախագահը 49 տարեկան է եւ երկու զաւակներ ունի: Բոլոր երկիրները իրարու ետեւէ կը ճանչնան նոր հանրապետութիւնը: Ամերիկա դեսպանն ալ նըշանակեց :

ՊԱՊԸ ունկնդրութեան ընդունելով Վատիկանի դեսպանները, խնդրեց ամէն ջանք թափել, «եղբայրական ոգի մը ստեղծելու համար ազգերու միջեւ »:

Դահլիճին ճակատագիրը պիտի որոշուի այս առտու

Հինգ օրէ ի վեր գիշեր ցերեկ նիստ կը գումարէ Ազգ. Ժողովը, քննելու համար 1950ի ելմտացոյցը: Կառավարութիւնը չորս պարտութիւններ կրեց Դշ. օր, իսկ այս առտու (ուրբաթ) իր ճակատագիրը պիտի որոշուի երկու հարցերու առթիւ, քանի որ վստահութեան քուէ պահանջած է: Այդ երկու խնդիրներն են,— 1. Հարիւրէն 12ուկէսէն 13ի բարձրացնել արտադրութեան տուրքը.— 2. Տուրք մը հաստատել ընկերութեանց այն շահերուն վրայ որոնք չեն բաշխուած: Երէկ շատ մը թերթեր «մահու եւ կենաց» խնդիր կը կոչէին այս առտուան քուէարկութիւնը: Մինչեւ երէկ ուշ ատեն թէ արմատականները եւ թէ պահպանողականները հակառակ էին այս երկու տուրքերուն : Բայց լաւատեսներ կը կարծեն թէ կառավարութիւնը մեծամասնութիւն պիտի շահի շնորհիւ ժողովրդականներուն եւ ընկերվարականներուն : Հաւանական կը համարուի որ համայնավարներն ալ քուէ տան, իրենց յատուկ հաշիւներով :

Արմատականները եւ պահպանողականները ուժգնօրէն ընդդիմանալով նոր տուրքերուն, կ'ուզեն որոշ բարեկարգութիւններ պարտադրել, մանաւանդ ազգայնացուած հաստատութեանց մէջ : Իրենց կարծիքով, կառավարութիւնը գիւրաւ կրնայ ճարել նոր տուրքերով նախատեսուած 150 միլիառ ֆրանքը, խնայողութիւններ կատարելով պետական սպասարկութեանց, ազգայնացուած ճարտարագործութեանց եւ ընկերային ապահովութեան վարչութեան մէջ: Վարչապետը անկարելի կը գտնէ ընդունիլ կեդրոնի եւ աջակողմի պահանջած բարենորոգումները, նկատելով որ ընկերվարականները անմիջապէս պիտի քաշուին դահլիճէն, եթէ տեղի տայ «յետադիմականներու» ճնշումին առջեւ :

Միւս կողմէ, իրազեկներ դիտել կու տան թէ վստահութիւն շահած ատեն ալ, կառավարութիւնը ստիպուած է Ազգ. Ժողովին վաւերացումն ստանալ 35 միլիառ ֆրանքի բաց մը գոցելու եւ ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Պ. Պիտօ միշտ կը պահանջէ հաւասարակշռուած նախահաշիւ մը, որպէսզի Ֆրանսա կարենայ լիովին օգտուիլ Մարշըլի ծրագրէն :

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով, դահլիճը եթէ այսօր չահի դատը, մեծապէս տկարացած պիտի ըլլայ վերջին պայքարներէն :

Պ. Պիտօ, որ առ հասարակ պաղարիւն է, խոժոռելով Ազգ. Ժողովի բռնած դիրքէն, ...ջի օր ... հանդիսաւորապէս .

— ... չզարձնենք այս քննութիւնը որ շատ երկար տեւեց, ամբոխավարական հակաճառութիւններով: Կոչ կ'ուղղեմ բոլոր անոնց որ գիտեն պատասխանատուութեան գինը, եւ գիտեն թէ ինչ վիճակի մէջ է աշխարհի այն մասը ուր կը տիրեն ... եւ լռութիւնը, կոչ կ'ուղղեմ մասնաւորապէս ծանրակշիռ պահու մը, որպէսզի ցոյց տան թէ Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն կը պատկանի տակաւին »:

Վարչապետ կ'ուզէր բացորոշապէս հասկընել թէ վիճաբանութիւնները քաղաքական համոզմունք ստացած են :

Կացութիւնը Միջին Արեւելքի մէջ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն թէ Խալէտ էլ Ազմ յաջողեցաւ կազմել Սուրիոյ նոր դահլիճը (երկրորդը՝ մէկ շաբթուան մէջ): Անդամներուն մէջ կան չորս ժողովրդական, երկու անկախ, երկու հանրապետական եւ մէկ խլամ — ընկերվարական նախարարներ: Վարչապետ ինք պիտի վարէ արտաքին Նախարարութիւնը :

Նոր դահլիճին սահմանադիր ժողովին ներկայացուց իր յայտարարութիւնը, վստահութեան քուէ պահանջելով: Կառավարութիւնը կ'ուզէ պաշտպանել երկրին հանրապետական կարգուսարքը: Կը հաւաստեն թէ բանակն ալ համաձայն է նոր դահլիճին:

Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ Եգիպտոսի Թագաւորը մասնաւոր հաւաստիքներ ընծայած է վերջին յեղաշրջումի ղեկավարին՝ գնդ. Շիշաքլիի, հանրապետութեան պաշտպանութեան մասին: Սէուտի Արաբիա եւս նոյն դիրքը բռնած է:

★ Իսրայէլի աշխատաւորական կուսակցութեան թերթը, « Հատոր » , նախատեսելով որ Եգիպտոս պիտի միջամտէ, եթէ Իրաք փորձէ միացնել Սուրիան, կ'ազդարարէ թէ պիտի ընդդիմանան որեւէ միջամտութեան: « Կը թուի թէ հաշէմեան վարիչները (Իրաք) կ'ուզեն կլանել Սուրիան: Եթէ արշաւանք մը կատարուի, միայն Սուրիոյ մէջ պիտի չսահմանափակուի »:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԲԺ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի La Bataille շաբաթաթերթին մէջ թղթակից մը մանրամասնութիւններ կը հաղորդէ Սուրիոյ վերջին անցուդարձին, անգլիացի գնդ. Սթերլինկի դէմ կատարուած մահափորձին եւ ու—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պաղեստին այցելութեան առեն մարդ սախպուած կը մտածէ, թէ Հայերը ի՞նչպէս յաջողած են Սրբավայրերու մէջ այնքան իրաւունքներ ձեռք ձգել, հաւասար՝ կաթոլիկ եւ օրթոտոքս եկեղեցիներուն, որոնք իրենց ետեւ ունեցած են պաշտպան կայսրութիւններ։

Օրթոտոքս Բիւզանդիոնը բանակներ ղրկեց դրաւելու համար սրբատեղիները, իսկ կաթոլիկները քանի՜ քանի՜ անգամներ Խաչակիրներու արշաւանքներ կազմակերպեցին։

Նորագոյն շրջաններուն ցարական, ֆրանսական կայսրութիւնները դամոկլեան սուրեր էին Օսմանցիներու գլխուն վրայ եւ կը յաջողէին բազմաթիւ պահանջներ ընդունիլ տալ յօգուտ իրենց եկեղեցիներուն։

Իսկ Հայե՞րը։ Մեր եկեղեցական պետերը իրաւունքներ ձեռք բերած են եւ զանոնք յաջողած են պահպանել բացառապէս խալամ խալիֆաներու եւ խալամ փատիշահներու հետ իրենց վարած բարեկամական քաղաքականութեան շնորհիւ։ Ոչ մէկ քրիստոնեայ կայսր կամ եկեղեցական պետ մեզի օժանդակած չէ այդ ուղղութեամբ։ Մեր պապերը իմաստուն եղած են՝ օգտուելով ուրիշներու տարակարծութենէն եւ քաղաքական պատեհութիւններէն։ Այս է պատմական ճշմարտութիւնը։ Երուսաղէմի մեր Պատրիարքը եւ Անթիլիասի կաթողիկոսը, որոնք մեզմէ աւելի անկեան են անցեալի այդ դէպքերուն, պիտի չմոռնան նաեւ մէկ այլ իրողութիւն։ Քաղաքական եւ մշակութային ամէնէն շատ ազատութիւն վայելող հայ բազմութիւնները կ'ապրին արաբական երկիրներուն մէջ։ Ոչ Սովետական Հայաստանի մէջ եւ ոչ ալ ժողովրդավար Ամերիկայի մէջ մեր ազգակիցները չունին այն կարելիութիւնները, զորս կը վայելեն Արաբներու կողքին ապրելով։

Երուսաղէմէն մեկնելէ ետք, չարաճճի մը կը մնամ Յորդանանի մայրաքաղաքը՝ Ամման, որ պատմական Ֆիլատէլֆիան է։ Պաղեստինի պէտքերէն ի վեր անոր բնակչութիւնը գրեթէ հնապատկուած է, քսան հազարէն հասնելով հարիւր հազարի։ Պաղեստինի հայութեան ամէնէն [illegible] դանդուածը, 3500էն 4000 հոգի, այժմ կ'ապրի այս քաղաքին մէջ։

Անդրյորդանանի կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կուտայ մեր ազգակիցներուն, որ [illegible] պէտքի դառնան իր քաղաքացիները եւ [illegible] ուին երկրին մէջ։ Նոյնիսկ արաբական ուրիշ երկիրներու մէջ գտնուած Պաղեստինցի [illegible] թականներ, որոնք մէկ երկրէն միւսը փոխադրուելու դիւրութիւններ չունին, առանց [illegible] րութեան կ'ընդունուին Անդրյորդանան, կը բաւէ որ գաղթողները քաղաքականապէս անվտանգելի ըլլան։

Եւ այսպէս՝ Նոր գաղութ մըն է, որ սկսած է կազմակերպուիլ Ամմանի մէջ, կարճ ժամանակի ընթացքին։ Դպրոցի եւ եկեղեցիի համար շէնք մը վարձուած էր, այս տարի ան նեղ կուգայ եւ յաւելումներու մասին կը խորհի Թաղական Խորհուրդը։ Գաղութին Առաջնորդը եւ դպրոցի տնօրէնն է Կորիւն վրդ. Մանուէլեան, Երուսաղէմի Միաբանութենէն։ Վանքը կը վճարէ անոր ռոճիկը։ Դպրոցի մնացեալ ծախքերը, տարեկան 1200 ոսկի, կը գոյանայ աշակերտներու թոշակներէն եւ նուէրներէ։ Աշակերտներու թիւը 250էն աւելի է։ Նախակրթարանը ունի մինչեւ Զ. դասարան։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ունի 120 անդամ։ Վերջերս վարձեց ընդարձակ սրահ մը, ուր կը հաւաքուի երիտասարդութիւնը։ Նոյն առեն բարեսիրական եւ այլ կազմակերպութիւններու ժողովատեղին է ան։ Ակումբի գրադարանին համար պէտք ունին գիրքերու, եւ կ'արժէ որ կատարուի այդ օժանդակութիւնը։

Ամման կեդրոնացած Հայերը Պաղեստինի գաղթականներ են, որոնք կռիւներու ընթացքին ամէն բան լքած են Իսրայէլի երկրին մէջ ու հեռացած են։ Այժմ ստիպուած են իրենց տնտեսական կեանքը սկսիլ այբուբենէն։ Ի պատիւ իրենց յայտնենք, որ մէկ հատ մուրացիկ չունին, եւ այս պարագան միշտ կը շեշտեն Յորդանանի վարիչները։ Իրերօգնութեան սկզբունքը յարգի է այս նոր գաղութին մէջ։ Ձենք ուզեր վիրաւորել համեստութիւններ՝ անուններ յիշելով, բայց կան հայրենակիցներ, որոնք միշտ օգտակար կը հանդիսանան իրենց ազգակիցներուն, մանաւանդ իրենց դիրքով եւ ունեցած բարեկամական կապերով։

Յորդանան ապագայ ունեցող երկիր է, եւ մեր ազգակիցները լաւ ըրած են դայն նախընտրելով։ Իսրայէլի երկրին մէջ հազիւ հազար Հայեր կ'ապրին եւ դժուար թէ կարելիութիւն ունենան զարգանալ, մրցիլ տեղացիներուն հետ։ Մինչդեռ Յորդանան կարիք ունի Հայուն շինարար, ստեղծագործ ոգիին։ Պաղեստինի հայութեան թիւը անցեալին 10,000 էր։ Այժմ բաժնուած են հետեւեալ երկիրներուն մէջ.— Իսրայէլ հազար, Սուրիա – Լիբանան եւ այլ երկիրներ՝ երկու հազար, Երուսաղէմի վանքին մէջ՝ 2500, վանքէն դուրս 500, Ամման՝ 4000։ Ինչպէս կը նկատուի՝ 7000 Հայեր այժմ կ'ապրին Անդրյորդանանի իշխանութեան ներքեւ։

Ամմանի գլխաւոր փողոցներուն հին շէնքերը առանց բացառութեան սկսած են քանդուիլ, եւ անոնց տեղ կը կառուցուին քարաշէն քանի մը յարկանի շէնքեր։ Օտար դրամատուններ, առեւտրական տուներ հոն սկսած են ունենալ իրենց կեդրոնները։ Երկրին վեհապետը, Ապտալլահ Թագաւոր, իր պալատի շրջափակին մէջ գեղեցիկ նոր շէնք մը կառուցանել կուտայ, որուն ճարտարապետն 'է Լիբանանէն յատկապէս հրաւիրուած Գ. Մ. Ալթունեան։ Պալատին ճիշդ դիմաց կը գտնուի հռոմէական շրջանէն մնացած ամփիթատրոն մը, որ կը յիշեցնէ այդ երկրին հին փառքը։

Արաբական երկիրներուն մէջ Անդրյորդանան ունի բարեկամական – զինակցական ամէնէն սերտ կապերը Բրիտանական կայսրութեան հետ։ Ապտալլահ Թագաւոր Արաբիոյ անկախութեան համար մարտնչող հին մարտիկներէն եղած է առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, համբաւաւոր դնդապետ Լորենսի կողքին։

Մեծն Բրիտանիա մինչեւ այսօր ալ տնտեսական զոհողութիւններ կ'ընէ այս երկրին համար, որ դեռ չունի կարեւոր արտադրութիւններ, բայց անոր ռազմական դիրքը թանկարժէք է իրեն համար, մանաւանդ այն օրէն ի վեր, որ Եգիպտոսէն եւ Պաղեստինէն հեռացաւ անգլիական բանակը։

Թէեւ այսօր Անդրյորդանանի մէջ չենք հանդիպիր անգլիական զինուորի, ոչ ալ սպայի, բայց բանակի ընդհ. մարգիչը անգլիացի Կլուպ փաշան է, որ Պաղեստինի վէճին առեն միշտ պաշտպանեց արաբական տեսակէտը եւ մեծապէս յարգուած է Յորդանանի մէջ։

Անվարան կարելի է ըսել, որ ստեղծուած նոր կացութեան հետեւանքով, Յորդանանի քաղաքական եւ տնտեսական արժէքը զգալապէս բարձրացած է։ Այս պարագան նշմարելի է Ամմանի մէջ, գրեթէ ամէն քայլափոխի։

Գ. Լ.

Ցուցերքնէ Ա. Գիւլխանդանեանի կեանքից

Բ.

Աբրահամը նաեւ կարող հաշուագէտ էր։ 1906 Ապրիլին սկսանք կազմել մեր պահած դրամական եւ զինական հաշիւների ընդհանուր հաշուեկշիռը։ Դիւրին գործ չէր, այն թոհուբոհի շրջանին, կանոնաւոր հաշիւներ պահելը։

Մանաւանդ ճիշդ չէր նախահաշուով տրուած գումարների դիմաց կանոնաւոր հաշիւներ եւ որ գլխաւորն է փաստաթղթեր ստանալը։

Մեր ունեցած հրացանների հաշիւներն էլ դժուար էր պահել, քանի որ մեր հրացաններից շատերի մասերը տարբեր համարներ ունէին եւ մեր զինուորները վարժուած էին սրա – նրա հետ փոխանակել իրենց հրացանների մասերը։ Ախոաապետն էլ եթէ հմուտ չէր հաշուապահութեան, դժուար էր ստուգել եկող – գնացող ձիերի հաշիւները։ Եւ առհասարակ նկատուած է որ, շատերը չեն ուզում մխրճուիլ դրամական ծախքերի եւ հաշիւների մէջ։

Այս բոլոր խոչընդոտներով հանդերձ, երկու ամսուան ընթացքին երբեմն մինչեւ կէս գիշեր աշխատելով, կազմեցինք ընդհանուր հաշուեկշիռը, համարակալութեան կանոններով։

Մի որոշ ժամանակից յետոյ, երբ Թաղային խորհրդի կողմից ընտրուած հաշուեքննիչ մարմինը (հակադաշնակցական եւ չէզոք մասնագէտներից) եկան քննելու մեր պահած հաշիւները, մնացին զարմացած, կանոնաւորութեան վրայ։ Աբրահամը ընդհանուր ծանօթութիւն տուաւ Գանձակի շրջանի ինքնապաշտպանութեան դրամական եւ ելեւմուտքի մասին, կարդալով մեր կազմած ընդհանուր հաշուեկշիռը եւ ներկայացնելով փաստաթուղթերը։

1906ի երկրորդ կէսին, երբ ցարական իշխանութիւնը համոզուեց որ Հայերս, հետզհետէ աւելի լաւ հիմքերի վրայ դնելով մեր ինքնապաշտպանութեան գործը, կարող էինք մահացու հարուած հասցնել թաթար խուժանին, ինչպէս մեր ժողովուրդն էր ասում.— Ղարաբաղից մինչեւ Բորչալու Թաթարները Կուր գետը թափել,—սկսաւ բացառապէս Հայերիս դէմ խիստ միջոցների դիմել։ Պատժիչ զօրախմբեր եւ ոստիկանական [illegible] թնդանօթներով կը պաշարէին հայկական գիւղերը, եւ կը պահանջէին ինքնապաշտպանութեան զէնքերն ու զինուորները։ Իսկ Թաթարներից ոչ զէնք [illegible] եւ ոչ էլ ավելի [illegible] տէրերին յանձնել Հայերի սեփական խանութներն ու արհեստանոցները իրենց պարունակութեամբ։ Դատական իշխանութեանը հրահանգուած էր չգրաղիլ հայ – թաթարական ընդհարումներին Թաթարների կողմից կատարուած Հայերի հարստութիւնների դատերով։

Բացառապէս Հայերիս եւ առանձնապէս Դաշնակցականներիս դէմ ցարական ոստիկանութեան գործ դրած խուզարկութիւնների եւ ձերբակալութիւնների հետեւանքով, Աբրահամին վիճակուեց Գանձակում կատարել մի վերջին կարեւոր պարտականութիւն եւս։ Տեղացի մի քանի ընկերներին գործի լծելով, վստահելի չէզոք անձանց բնակարանների մէջ, յարմար նկատուած տեղերում զէնքի պահեստներ շինել տուաւ, ուր տեղաւորուեցան կազմակերպական 100աւոր զէնքեր եւ տասնեակ հազարաւոր փամփուշտներ։

Տեղափոխութիւնները կատարուեցան մեծ զգուշութեամբ եւ ընդհանրապէս գիշերները։

Որպէս զաղտնի պահեստների վարիչ, պէտք է յայտնեմ որ, չնայած ոստիկանութեան գործ դրած բոլոր միջոցներին, կարելի չեղաւ քանից աւելի մեծ [illegible] տեղն անգամ գտնել, կամ տեղից տեղ տեղափոխութեան ժամանակ, մեզ ծուղակը ձգել։ Մեր յաջողութեանը նպաստեց մեր ժողովուրդը իր ցոյց տուած օժանդակութեամբ եւ գաղտնապահութեամբ։

1908 Յուլիսին, երբ հռչակուեց Թրքական սահմանադրութիւնը, Կովկասից մի շարք ղեկավար ընկերներ անցան Պոլիս։ Նոյն թուի աշնանը ցարական իշխանութիւնը սաստիկ հալածանք ըսկսաւ բացառապէս մեր ընկերների դէմ։ Ձերբակալուեցան բազմաթիւ ընկերներ, որոնց թւում եւ Բիւրոյի անդամներ։ Պոլիս տեղափոխուած եւ բանտարկուած ընկերներին փոխարինեցին ուրիշներ, որոնց թւում եւ Աբրահամն ու Կոստի Համբարձումեանը։ 1909 Յունուարին Կոստին ձերբակալուելով աքսորուեցաւ Ռուսաստան։ Իսկ Աբրահամը ձերբակալուեց 1910 Ապրիլի վերջին, մատնութեամբ մեր նախկին զինուորներից մէկի որ ստացաւ իր արժանի պատիժը։

Երբ Աբրահամին Թիֆլիսի բանտից տեղափոխեցին Գանձակի բանտը, մեր վստահելի բանտային հսկիչ Արսէնին (ազգով Օս), կարելի եղաւ համոզել, որ մի կերպ Աբրահամին բանտից աշխատէ գաղտնի դուրս բերել, երեքով Պոլիս անցնելու համար։

Երբ ամէն ինչ պատրաստ էր, Աբրահամը չուզեց մինակ փախչիլ։ Կ'ուզէր որ իրեն հետ փախցնէինք նաեւ մի քանի բանտարկուած ընկերներ, որոնց սպասում էին ծանր պատիժներ։ Սակայն հնարաւոր չեղաւ իր առաջադրած պայմանը իրագործել։

Աբրահամին եւս բանտից – բանտ տեղափոխելով 1912ի գարնանը դատեցին Պետերբուրգի դատաստանական պալատին մէջ եւ շատեր ազատ արձակուեցան։ Եթէ ցարական կառավարութիւնը այդ ժամանակ բարեփոխած չլինէր իր հայահալած քաղաքականութիւնը, մեր բանտարկուած յայտնի ընկերներից շատերը ծանր պատիժների կ'ենթարկուէին։

Բանտից ազատուելուց յետոյ, Աբրահամը աւարտեց Նարոդյաւի բարձրագոյն վարժարանի իրաւաբանական բաժինը։ Ապա վերադառնալով Բագու, 1914 Սեպտեմբերին ամուսնացաւ Բագուի Կեդր. Կոմիտէի անդամ ընկեր Գրիգոր Աղաջանեանի քրոջ, Օր. Հայկանուշի հետ։

Ընկեր Աղաջանեանը զոհ գնաց 1915ի համաճարակին, էջմիածին, ուր Բագուից ահագին սնունդ, ուտելիք եւ հագուստ էր տարել, Վասպուրականից գաղթածների համար։

[illegible] Մեծ Պատերազմին Աբրահամը անդամ էր Ազգ. Բիւրոյին, որ վարեց կամաւորական շարժումը. 1917ին վերադառնալով Բագու, ընտրուեց Բագուի Ազգային Խորհրդի նախագահ։ Ռոստոմն էլ Ռուսաստանից Թիֆլիզ վերադարձին, ստիպուեցաւ մնալ Բագու, մասնակցելով ճակատագրական պայքարին։

Ինչպէս յայտնի է 1918ի բախտորոշ օրերին, Բագուի հերոսամարտի շնորհիւ, կարելի եղաւ երկար ամիսներ շարունակ դրաղեցնել Անդրկովկաս յառաջացած Թրքական ստուարաթիւ բանակը։ Եթէ Բագուի հայ եւ մասամբ ռուս զինուած ուժերը չդիմադրէին, Թուրք ջարդարարները Անդրկովկասի ամբողջ հայութիւնը պիտի բնաջնջէին, եւ մանուկ Հայաստանի հանրապետութիւնը պիտի ունենար շատ կարճատեւ կեանք։ Գերմանացիներն ալ Բագուի նաւթը գրաւելով պիտի կրնային երկարաձգել պատերազմը։

Ափսոս որ, ցարդ հանգամանօրէն չէ ուսումնասիրուած Բագուի հերոսամարտի քաղաք. եւ ռազմագիտական նշանակութիւնը առաջին Մեծ Պատերազմին՝ Դաշնակիցների տարած յաղթանակի առնչութեամբ։ Այդ հերոսական դիմադրութեան ոգին էր մեր անմահ Ռոստոմը, իսկ

ՁՄԵՌԸ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ձմեռ է։ Անշուշտ հաճոյքով չէ որ կը դիմաւորենք այս եղանակը։ Բառն իսկ սառն տպաւորութիւն մը կը ձգէ մեր վրայ։ Սակայն ինչպէս ամէն եղանակ՝ ձմեռն ալ ունի իր հաճոյքն ու հմայքը, մանաւանդ այնպիսի վայրերու մէջ ուր ձիւնը համատարած սպիտակութեամբ ծածկած է անծայրածիր բնութիւնը ։

Չկան այլեւս ամրան հեշտանքն ու քաղցրութիւնը, ոչ ալ Թարմագեղ չքեղութիւնը գարնան։ Եւ սակայն անսահման տարածութեան վրայ կը պարզուին ձմեռնային հրաշագեղ տեսարաններ ։

Ահաւասիկ ձիւնափայլ Ալպեանները, իրենց ամենէն բարձրութեամբ կանգնած են հպարտ ու տիրական։ Վարը՝ գետակներ կը հոսին կարկաչուն, հալեցնելով փոքր ձիւնակոյտեր ։

Այսպէս, ձմրան պայծառ ու ջինջ երկնքին տակ, կ'անցնինք լեռներէ, ձորերէ, հովիտներէ, կը հասնինք Վէրնէ։ Հոս կ'արժէ կանգ առնել։ Իսկական սրբավայր մը, ուր 100—150 հայ մանուկներ, շնորհիւ Ֆր. Կապոյտ Խաչին, կուգան բնութեան հրաշալիքներուն մէջ մանկական քաղցր եւ հաճելի շրջան մը անցրնել ամրան երեք ամիսներու ընթացքին ։

Հանդարտ է օդը այս գեղատեսիլ բարձունքին վրայ։ Ոչ մէկ շարժում կայ մթնոլորտին մէջ ։ Հովի ամենաթեթեւ հպումն իսկ չենք զգար։ Արեւ կայ միայն, պաշտելի արեւ՝ որ այս խստաշունչ եղանակին կարծէք աւելի մօտէն կը գգուէ կը փայփայէ մեզ։ Իր լուսաշող տաք ճառագայթները կ'արձակէ կիսամեռ բնութեան վրայ, կեանք եւ կենդանութիւն տալով անոր ։

Կը շարունակենք մեր դնացքը։ Կը հանդիպինք վիթխարի ապառաժներու, որոնց խորերէն կը թաւալին փրփրուն ջրվէժներու խուլ հոսանքներ ։

Քիչ մը անդին կը նշմարենք լճակը, խոհուն եւ կապոյտ։ Իր ծփուն փոքր ալիքները կը խայտան շողշողուն այդին ճաճանչներուն ներքեւ ։ Մարդկային հոգին կը վերապրի ներշնչման պահեր, դիտելով այս խորհրդաւոր տեսարանները, այնքան հրաշակերտ ստեղծագործութեամբ ։ Եւ ահա կը լսենք զուարթուն կանչեր երիտասարդ զոյգերու, որոնք կը յառաջանան դէպի ձիւնապատ բարձունքներ ձմեռնային արշաւանքներ կատարելու։ Բոլորն ալ ժպտուն վառվռուն դէմքերով, կեանքի տխուր խոկերուն անկիրառ, կը [illegible]

գործի վարպետ Արքաւնամբ։ Գեղման [illegible] [illegible] մէջ—

«Ուսումնեան եռկռտի մեր պարտութիւնը հետեւանք էր գլխաւորաբար այն իրողութեան, որ մենք նաւթի պակաս ունեցանք, Թուրքերը նիշդ ժամանակին չկարողացան Բագու մտնել»։ Եւ եթէ Դաշնակիցները Օգոստոսին գոնէ մէկ լրիւ զօրաբաժին ուղարկէին Բագու, ջարդարար Թուրք զօրքը չէր կրնար Բագու մտնել։ Եւ մենք Բագուում չէինք ունենայ 30,000 մարդկային զոհ եւ ահռելի նիւթական կորուստ։

ԲԵՆՕ

(Մնացեալը յաջորդով)

ւա[illegible] [illegible] [illegible] իրենց պատնացող վտանգը։

Այսպէս, հաճելի վայրկեանները շուտով կը սահին։ Երեկոյ է արդէն։ Վերջալոյսը իր վերջին ցոլքերը կը տարածէ հորիզոնին սպիտակափայլ լեռներուն, գաշտերուն վրայ՝ բացառիկ հմայք մը տալով բովանդակ բնութեան ։

Մարդկային կեանքի ձմեռն ալ չի՞ նմանիր արդեօք եղանակին։ Թերեւս ան ալ ունի իր առաւելութիւնները զորս շատեր կ'անգիտանան։ Մարդիկ այդ շրջանին մէջ է որ մէկդի վանած գեխ վայելքները, դառնութիւններ եւ վրդովիչ մտածումներ, իրենց մնացեալ տարիները կ'ապրին խաղաղ եւ անվրդով։

ԶԱՊԷԼ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարեշրջան մը եւս բոլորեց Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, տարեշրջան մը ուր վարիչ, մարզիկ եւ գործօն անդամ կարելին ի գործ դնելով կրցան նախանձելի դասակարգի մը հասցնել Միութիւնը ։

Այս տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը Promotion d'Honneurի ախոյեանութեան համար կատարեց 8 մրցում, (4 յաղթութիւն, 3 հաւասար եւ մէկ պարտութիւն)։ Այժմ Groupe Bի մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւէ մէկ կէտի տարբերութեամբ, առաջին՝ Մարսէյլի ոստիկանական խումբէն վերջ։

Մեր մարզիկները իրենց օրինակելի խաղարկութեամբ դարմանք պատճառած են Ֆրանսական մարզական շրջանակներուն եւ այժմէն իսկ կը նկատուին Promotion d'Honneurի մասնկցող խումբերէն մին։

Անմոռանալի պիտի մնայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին մրցումը Մարսէյլի ոստիկանական խումբին դէմ։ Շաբաթներէ ի վեր մարզական թերթերը երկու խումբերու ներքողը կը հիւսէին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին վերագրելով անխորտակելի կամք։ Մրցումին օրը մէկ ժամուան մէջ սպառեցան մուտքի 600 տոմսերը, զոր ուղարկած էր District de Provenceը։ Ժողովուրդը երկրորդ կիսախաղին առանց վճարումի ընդունուեցաւ օրուան պատասխանատու պատուիրակին որոշումով։

Երկրորդ կիսախաղին մօտաւորապէս 1800 հոգի խռնուած էին [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], բայց իրենց վճռական կամքը անգամ մը եւս օգնեց պատուաբեր արդիւնքի մը հասնելու եւ խաղը վերջացաւ հաւասար, առանց նշանակէտի ։ [illegible] [illegible] չնորհաւորեցին մեր մարզիկները։

Այս մրցումին հետեւեալ անգամ մը եւս Հ. Մ. Ը. Մ.ը կարեց մրցանիշը Promotion d'Honneur եւ Division d'Honneurի այս եղանակին հասոյթներուն ։

★ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձմեռնային պարահանդէսն ալ Քիւպի շքեղ սրահներուն մէջ՝ անցաւ շատ ճո։ Միութեան վարիչներուն եւ անդամներուն թափած բոլոր ջանքերը լիովին պսակուեցան։ Որքան կրցայ սորվել, 103 հազարի զուտ շահ մը կը մտնէր Միութեան սնտուկը։ Այս գումարը կրնար շատ աւելի բարձրանալ, եթէ աճուրդի դրուէր Տէրոյեան կարասիի հաստատութեան կողմէ նուիրուած արժէքաւոր coiffeuseը, զոր վիճակախաղի մէջ շահած էր Պ. Յակոբ Էսկիճեան եւ կրկին նուիրած Հ. Մ. Ը. Մ.ի ։ Միութեան վարիչները յարմար դատած էին ուրիշ առիթով մը կատարել այդ աճուրդը ։

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը քալէ մարզական ուղիղ ճամբէն եւ իր մէջ ունի ամէն հոսանքէ եւ դաւանանքէ մարզիկներ։ Ոչ մէկ խտրութիւն։ Լաւագոյնները միշտ իրենց տեղը կը գրաւեն։ Ոչ մէկ մարզիկ վճարում կը ստանայ։ Շատ անգամ մեր մարզիկները ստիպուած են ցորեկուան ճաշը իրենք վճարել, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Մարսէյլէն հեռու գիւղերը մրցումի կ'երթայ։ Ահա թէ ինչպէս կը կրթուին մեր մարզիկները, 25 տարիէ ի վեր, բարձրացնելու Հայ անունը Պիւշ տիւ Ռօնի, Պաս Ալփ եւ շրջակայ նահանգներուն մէջ։

Վահան Շամլեան

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐ

Պոսթընէն կը տեղեկացնեն թէ հնարուած է նոր մեքենայ մը որ յեղաշրջման պիտի ենթարկէ տպագրութիւնը։ Անով տպելի գիրերը ուղղակի կը կազմուին ժապաւէնի մը վրայ, առանց մետաղ գործածելու ։

Այս մեքենան սովորական գրի մեքենայի ստեղնաշարը ունի եւ ելեկտրական փիսթօլէ մը, որ ժապաւէնին վրայ կը տպէ ստեղնաշարին վրայ զարնուած գիրերը։ Այսպէս, կարելի է տպել որեւէ գիր, որեւէ մեծութեամբ։ Այս նոր գործիքը մէկ երկվայրկեանի վեց գիր կը տպէ եւ կամ մէկ վայրկեանէն թերթի մը սիւնակին 12 տողը։ Կրնայ մինչեւ վայրկեանը 20 տող զարնել, այսինքն տպագրական մեքենայի մը երկուքուկէս անգամը աւելի արագ ։

Այս մեքենան, որ տակաւին անուն չունի գիւտն է երկու Ֆրանսացի ճարտարագէտներու Պ. Հիկոն եւ Մէյրու, ինչպէս եւ երկու Ամերիկացիներու ։

Կը կարծուի որ այս մեքենայի սկզբունքի հիման վրայ, կարելի պիտի ըլլայ հինգ վայրկեանէն ունենալ փորագրուած փլաքներ տպագրութեան [illegible] ։

ՊԱՐՏԱՏԻ մէջ Պ. Անուշաւան Թէշիշեան իր[illegible] [illegible] [illegible] լինելու մանկապարտէզ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ունենալով աւելի քան 700 տնուոր։ Արդիւնաւոր [illegible] մը տրուած է իրեն ի պատիւ, նախագահութեամբ առաջն. փոխանորդ Գրիգոր աւագ քհնյ. Տէր Յակոբեանի։ Ճառեր խօսած են Պ. Պ. Բաւոյր Տէր Յակոբեան, Այնանաք, Գ. Մարաշլեան, Տոքթ. Հ. Միքայէլեան, Տիկին Ա. Փափազեան, Պ. Ա. Յովհաննէսեան, Տոքթ. Փափազեան եւ Տոքթ. Գ. Կարապետեան, գնահատելով բարերարին նախաձեռնութիւնը եւ շեշտելով թէ հայ ոգիով դաստիարակուած հայ մանուկը մեր ինքնապաշտպանութեան միակ վահանն է։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

Նստանք ու խորհեցանք։ Աչունէն ի վեր կառավարութիւնը կ'ըսէր, որ ժողովուրդը ոտքի կոխան չըլլալու համար անցնող բանակներուն, մտադրութիւն ունի փոխադրել զայն աւելի խաղաղ տեղեր —կը կարծէինք, թէ այդ նպատակաւ եղած բան մըն էր այս տեղահանութիւնը։ Միւս կողմանէ լուրեր նշանակած էինք, որ մեզ տեղեկութիւն բերեն. անոնք մինչեւ Տէլիք Թաշ գացեր էին կարաւանին հետ։ Հետեւեալ օրը առաւօտուն իմացայ, որ մայրս այդ կարաւանին հետ էր. սեւ զգեստով, առանձին, հպարտ եւ անդրդուելի կը քալէր կարաւանին առաջքէն. ամբողջ ժողովուրդը գինքը կ'անիծէր. «քու տղուդ պատճառով եղաւ այս բոլորը, քար ծնէիր, այդ չար զաւակը չծնէիր»։

Կառավարութեան բռնութիւնները եւ ժողովուրդին ատելութիւնը դէպի մեր տունը եւ դէպի ինձ տարօրինակ հոգեկան վիճակ մը առաջ բերաւ իմ մէջս. բարիին ու չարին զգացումը կորսնցուցի. կը զգայի միայն, որ սիրտս կը զայրանար պայթելու աստիճան ։

Երկրորդ օրը այդ անիծեալ ճամբէն անցաւ գիւղի երկրորդ մասը, երրորդ օրը՝ մնացեալ մասը, որուն մէջ էին նաեւ վատերը, որոնք կարծեր էին, թէ ուրիշին տունը աւերելով, իրենցը պիտի փրկուի։ Երբ ժողովուրդը կ'անցնէր Մաղարացիներու առաջքէն, շատերը անիծեր էին զիս ու ըսեր էին.

— Օճախը մարի, մեր օճախը քանդեց. մէկ մարդու համար քար ու քանդ եղաւ այսքան դարաւոր մեր չէն գիւղը։

Այդ խօսքերուն վրայ ընկերներս տպաւորուեցան. վարանումը եւ կասկածը զիրենք կը տանջէր ։

— Մեր պատճառով եղաւ այս բոլորը, կ'ըսէին ։

Ես իմ մօրս յատակութիւնը գտած էի եւ ըմբռնած էի, որ ընդհանուր հայկական հալածանքներու ծրագիր մըն էր, որ կը գործադրէին, եւ ոչ թէ առանձնապէս իմ պատճառովս մեր գիւղին տրուած պատիժ մը ։

— Երանի թէ միայն մեր գիւղը, միայն մեր տունը ըլլար, ըսի. բայց ես կը վախնամ, որ այդ չարիքը ամէն կողմ պիտի տարածուի։

Յունիս 15ին Մաղարան տեղահան ըրին. գիշերով գիւղէն սուրհանդակներ եկան եւ ըսին.

— Մեզ հրամայուած է առաւօտուն ճամբայ ելնել, ի՞նչ խորհուրդ կուտաք։

— Ի՞նչքան զէնք ունիք, ի՞նչքան մարդ ունիք, կը կամենա՞ք դիմադրել ....

Մարդիկը նախապէս ձերբակալուած, զէնքերը գրաւուած էին. գիւղը մնացեր էին միայն պատանիներ, անոնք ալ փախստական վիճակի մէջ։ Մենք 15 հոգի էինք այդ միջոցին, որոնցմէ երկուքը ղրկած էինք տեղեկութիւններ բերելու մեր գիւղին տեղահանութեան պատճառներուն վրայ։ Անորոշ դրութեան մէջ մնացինք եւ չվըստահեցան վճռական գործի մը դիմելու ։

Առաւօտուն կանուխ Մաղարայի կարաւանը ճամբայ ելաւ։ Մենք հեռադիտակով կը դիտէինք. ետ կը բերէին խումբ — խումբ Հայեր ոստիկաններով շրջապատուած , եւ կը տանէին դէպի քաղաք. եւ հոն կը սպաննէին ։

Մաղարացի փախստականները երեկոյին եկան մեզ մօտ. իրենց հետ էր Հայրապետը՝ ճարպիկ, աշխոյժ, եռանդուն տղայ մը. քիչ ետքը եկաւ իր եղբայրը եւ պատմեց, թէ ինչպէս Հայրը սպաննած են այնպիսի մարդիկ, որոնց տասնեակ տարիներէ ի վեր հաց կերցուցած էին ։

Գիշերը իջայ դէպի մեծ ճամբան. մարդ մը պառկած էր հոգեվարքի վիճակի մէջ. հազիւ թէ խօսեցաւ.

— Մաղարացի եմ. զինուոր էի, ծանր հիւանդ ըլլալով, արձակուրդ առի, եկայ։ Հինգ ժամ առաջ մեր գիւղացիները տարեր են ։

Չէր կրնար հեկեկալ, բայց արցունք կը հոսէր աչերէն ի վար։ Ուզեցի մեզ մօտ տանիլ զինքը։

— Չեմ կրնար գալ, զիս հանդարտ թողուցէք, ըսաւ ։

Անունը Առաքել Եարտըմեան էր։ Քիչ մը ըսպասեցի քովը. կը մտածէր՝ ի՞նչ ընեմ ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

րին խնդիրներու մասին։ Ապա հետեւեալ պատմութիւնը կը պատմէ, Արաբի մը բերնով.

— « Երէկ առտու երեք հոգի մտան իր տունը։ Անգլիացին նոր վերջացուցած էր ճաշը։ Այցելուներէն մէկը, Պեռեւի մը, (դատելով արտասանութեան շեշտէն) համարձակօրէն չորս գնդակ արձակեց որոնց մէկը տեղաւորուեցաւ լեարդին մօտ։ Յետոյ երեք այցելուները փախան սալոնէն, կրակ տեղալով հիւրերուն վրայ։ Համաձայն անգլիական սովորութեան, տիկինները, որոնց հետ եւ Տիկին Սթերլինկ, անկիւն մը քաշուած էին, սնգուրուելու համար, ճաշէն վերջ։

« Բախտը ուզեց որ գնդապետին սեղանակիցներէն մէկն ըլլայ իր «պայքարի» ընկերը, Տոքթ. Ալթունեան, վիրաբոյժ մը՝ Հալէպէն, Ինթէլիճընս Սըրվիսի վարպետներէն մէկը։ Ալթունեան կրցաւ գործողութիւն մը կատարել սարսափելի մարդը, վիրաւորը հիւանդանոց փոխադրելէ առաջ։ Մնաց որ, իր բարեկամ Ալթունեանի բնակարանը իջած էր Սթերլինկ, երբ Սուրիա վերադարձաւ 1941ին։ Եւ այն ատեն Ալթունեանի հետ էր որ սկսաւ զբաղիլ Ֆրանսասէր Հայերով »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ (խոյամական Հնդկաստան) խորհրդարանը ջնջեց այն բոլոր օրէնքները որոնց շնորհիւ առանձնաշնորհներ կը վայելէին Եւրոպացիները եւ Ամերիկացիները։ Այսուհետեւ բոլորն ալ հաւասար են օրէնքին առջեւ, երկրին քաղաքացիներուն հետ։

ՄԱՆՐԻՒԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ առթիւ Ռուսերու կողմէ 12 ճափոնցիներու դէմ բացուած դատը ճշմարտութիւնը ծածկելու փորձ մը կը նկատէ Թոքիոյի դաշնակից խորհուրդին ամերիկեան ներկայացուցիչը։ «Զենք գիտեր թէ իսկապէս դատավարութիւն մը տեղի կ'ունենա՞յ Մանչուրիոյ հետ։ Եթէ նոյն իսկ դատավարութիւն մը կայ, շատոնց եղած վերջացած է»։ Խորհրդային թերթերը կը շարունակեն զարմանազան պատմութիւններ հրատարակել այս դատավարութեան առթիւ, իսկ Ամերիկացիները հարցումներ կ'ուղղեն 376.000 ճափոնցի գերիներու մասին, առանց պատասխան ստանալու։

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը Ազգ. ժողովին յանձնեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն 1950ին 40 առ հարիւր պիտի աւելցնեն արտադրութիւնը, 15 առ հարիւր պիտի բարձրացնեն ապրուստի մակարդակը, եւ զարկ պիտի տան յատուկ շինութիւններու, մասնաւորապէս Տօղրուճայի նահանգին ճարտարարուեստութեան, մէկ միլիոն տարի յատկացնելով։ Պիտի կը պատրաստուի նաեւ — Աւելի քան երեք միլիոն հեքթար հողերու արմտիքի համար — Աւելի հաց, միս, ձուկ, պանիր, կաթ եւ շաքար ճարել, առանց աւելցնելու բաժնեչափը, — բանուորական բնակարաններ շինել եւն.։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ 13 ձախակողմեան երեսփոխաններ պիտի երթան Եուկոսլաւիա, քննական պտոյտ մը կատարելու համար։

ՍԹԱԼԻՆԻ 70ամեակին առթիւ բարեմաղթութիւններ կատարուած են Մոսկուայի եւ Խ. Միութեան բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, բայց գրաքննութիւնը թոյլ չէ տուած որ այս լուրը արտասահման հաղորդուի։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ համար ալ կարեւոր վարկ մը սահմանելով, Ամերիկացիները մասնաւորապէս կ'ուզեն զարկ տալ հողագործութեան, համաձայն մասնագէտներու ծրագրին։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Դշ.) — Սթերլին 980 (900), տոլար 349 (394), զուից. Ֆրանք 81.25 (91), Նափոլէոն 4290, սթերլին 4920, զուից. ոսկի 4110, տոլար (20) 20.320, ձոյլ ոսկի 585 հազար Ֆրանք։

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լաւագոյն նուէրը ձեր բարեկամներուն բաժանորդագրութիւն մը՝

ՅԱՌԱՋ – ՔՕՑԺԻ

17 rue Damesme, Paris (13)։

Ֆրանսա տարեկան 500 Ֆրանք, Յունուարէն սկսեալ 600։ Արտասահման 700, Յունուարէն սկսեալ 750 Ֆրանք։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Վեր. Գ. Սիսլեան, հովիւ Փարիզի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ, կը քարոզէ այս կիրակի, յունուար 1, ժամը 10.45ին, 58 rue Madameի ժողովարահը, métro N. D. des Champs։ Բնաբան՝ «Մեր օրերը համրել սորվեցուր»։ Նոյն օրը, նոյն վայրը, կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին Ծնունդի տօնածառը։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կազմակերպուած Կեդր. վարչութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի լաւագոյն ուժերու, Salle d'Iéna, Շաբաթ 21 յունուար 1950, ժամը 9.30ին։

ՄԵԾ ԽՆՋՈՅՔ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ Հ. Մ. Մ.ի կողմէ, շաբաթ 31 Դեկտ.ի գիշերը մինչեւ լոյս, Bld. de la Madeleine Biscuiterieին դէմ Chez Jojo։

Գեղարուեստական բաժին, ձոխ պիւֆէ, ընտիր նուագ։

Բացման խօսք Գ. Մ. ԱՆՍՈՒՐԵԱՆէ

Մուտքը ազատ է։

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՐ

Կը հրաժարիմ Հայութենէ

Գրեց՝ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին 350 Ֆրանք։ Դիմել հեղինակին 92 Bld. Nollet. La Rosière, Marseille։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ ՄԸ

Մ. ՄԻՆԱԽՈՐԵԱՆԻ

1915Ի ԹՈՒԱԿԱՆԸ

(Արհաւիրքի օրեր)

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ՍԱՄՍՈՆԻ ԵՒ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅԼԱԶԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒ։ 470 մեծադիր էջ, վենետիկեան շքեղ տպագրութեամբ։ Գին հազար Ֆրանք։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցիի կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ բարեպաշտ հասարակութեան թէ, նոյն եկեղեցիի շինութեան ճարտարապետ ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, մայր եկեղեցիի մէջ, 339 Ave. de Prado։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ — Իսիի Կալոյան Խաչիմուանճեանի անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ճիվէլէքեան ընտանիքին եւ պարագաներուն, իրենց մօր մահուան առթիւ։

★ Կրընոպլի Կապոյտ Խաչը իր վշտակցութիւնը կը յայտնէ Սիմոնեան, Աւաւեան եւ Այվազեան ընտանիքներուն՝ Օր. ԹԱԳՈՒՀԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆի կանխահաս մահուան առթիւ։

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ պատարագ, ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, 1 յունուար։

Ձեր զաւակներուն համար

Կաղանդի լաւագոյն նուէրն է

ՀՐԱՆՏ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆԻ

HISTOIRE DE L'ARMÉNIE–ն

Շուրջ 500 մեծադիր էջնոց լիակատար Հայոց Պատմութիւն, յատկապէս գրուած Նոր սերունդին համար։

Գին 1000 Ֆրանք

Առաքման ծախքով 1100 Ֆրանք։

Դիմել ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ, 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), chèque postal: Paris 1278-35

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ

Տիեզերական Նրազահան 800 Ֆր., Բախտագուշակ 1100, Կախարդագիրք 500, Սեռագիտակ 2 հատոր 1200, Անին ծախուեցաւ 450, 101 Պատմուածքներ 300, Քաղաքական Տնտեսութիւն 300, Լեռնային Պատրազմ 150 Ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել՝ ԾԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ, G. Tzerikiantz, 13 rue des Dominicaines, Մարսէյլ։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31ԷՆ

վերջ, կը դադրին անվճար բաժանորդագրութիւնները։ Փութացէք փակել ձեր հաշիւները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԱՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի անդամներէն կը խնդրուի երկուշաբթի 9 Յունուարին, երեկոյեան ժամը 8.30ին ներկայ ըլլալ Ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise, ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԵՄՇԱՀԻ յիշատակի երաժշտական հանդէսին երգի փորձերուն համար։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր այն երգողները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս հանդէսին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ. — Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի կիրակի 26 Փետր. 1950, ժամը 14.30ին, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ վարժարանին համար կը փնտռուի կարող խոհարարուհի մը։ Գոհացուցիչ ամսական։ Նմանապէս շաբաթական երեք օրուան համար սպասուհի մը, նոյնպէս գոհացուցիչ պայմաններով։

Դիմել՝ ամէն օր վարժարան, 1 Bld. du Nord Le Raincy, ժամը 9—12, կամ 2—4։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամսեայ 800 ֆր․, Արտ․ 10 տոլ․ կամ 3 անգլ․

Tél. GOB. 15-70 Գին 6 ֆր․ C.C.P.Paris 1678-63

Samedi 31 Décembre 1949 Շաբաթ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

21րդ ՏԱՐԻ — 21 Année No. 6040–Նոր շրջան թիւ 1451

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ ՄԻՒՍԸ

Ինչ որ Հայկական Արտասահման կը կոչենք, պահեստի դրամագլուխ մըն է Հայրենիքին համար: Այդ պատճառով ալ՝ կարօտ մասնաւոր գուրգուրանքի եւ աշխատանքի: Ուրիշ խօսքով՝ կազմակերպուած գործունէութեան:

Այդ գործունէութեան եղանակէն կախում ունի համրանքի պահպանումը՝ օտար ափերու վրայ: Համրանք՝ ազգային տեսակէտով: Ինքնապաշտպանութիւն՝ բառին ամենալայն առումով:

Հիմնական փոփոխութիւն մը կրե՞ց Հայկական Արտասահմանը, 1949ի ընթացքին:

Ցաւա՞լ գացինք թէ ետ:

Կրցա՞նք նոր շանթարգելներ ապահովել, զանազան վտանգներու դէմ: Աւելի երկար դիմանալու համար:

Տրամադի՞ր ենք իրար հասկնալու, գոնէ ինքնապաշտպանութեան ճակատին վրայ: Սպասելով լաւագոյն օրերու:

Համրանքի տեսակէտով, մեծ փոփոխութիւն մը տեղի չունեցաւ հայաշատ գաղութներու մէջ, եթէ նկատի չառնենք մէկ-երկու պարագաներ:

Առաջինը՝ Շթութկարտի (Արեւմտեան Գերմանիա) գաղթակայանին պարպումն է,— տեղափոխում դէպի Ամերիկա:

Նախապէս այս անճար հայրենակիցները կը ղրկուէին Հարաւ․ Ամերիկա, սակաւաթիւ խմբակներով: Ինչ որ կրկնապէս կը դժբախտացնէր զիրենք:

Ցաճախ անծանօթ երկիրներ երթալու դատապարտուած էին խեղճերը,— Վենեցուէլլա, Չիլի, Աւստրալիա: Իրենք զիրենք բախտաւոր կը համարէին անոնք որ ճամբայ կը հանուէին դէպի Պրազիլիա, Արժանթին, եւ մանաւանդ Քանատա եւ Մ. Նահանգները:

Տարուան կէսէն անդին կարելի եղաւ մեծ մասը փոխադրել Հիւս. Ամերիկա, շնորհիւ «Անչա»յի թափած ճիգերուն:

Թիւեր չունինք ձեռքի տակ, բայց լրագրական տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ գաղթակայանը, որ ատեն մը մինչեւ 2000 — 2500 տարագիրներ կը հաշուէր շրջականներով, ամայացած է:

Երկրորդ նշանակալից դէպքը՝ յունահայ գաղութին նօսրացումն է:

Երբեմն մինչեւ 30 — 35000 կը հաշուէինք այս գաղութին թիւը, Թրակիա–Մակեդոնիայէն մինչեւ կղզիները:

Երկու տարուան ներգաղթէն վերջ (1946 — 47), սկսաւ արտագաղթ մը դէպի Հարաւ․ Ամերիկա, իբրեւ հետեւանք առաւելապէս տնտեսական մտահոգութեանց:

Զղջացողներ ալ շատ եղան, բայց հոսանքը չդադրեցաւ: Այսօր այդ ափերուն վրայ կը շնչեն 10 — 12.000 հայրենակիցներ:

Ի պատիւ մնացողներուն, պէտք է ըսել որ կը շարունակեն գործել նոյն եռանդով, հանրային կեանքի բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Ցանձն առնելով անհուն զոհողութիւններ, կանգուն պահելու համար իրենց դպրոցները եւ միւս հաստատութիւնները:

Ազգ. մշակոյթը վառ պահելու ճիգերով, այս մնացորդները կրնան օրինակ հանդիսանալ կարգ մը ունեւոր գաղութներու:

Երրորդ կարեւոր պարագան՝ նոր գաղութի մը հաստատումն է Ցորդանանի մէջ, իբրեւ հետեւանք Պաղեստինի դէպքերուն: Հինը կազմալուծուելով, նորն է որ կը վերածնի, բոյներ կը շինէ, ինչպէս կը պարզէր աշխատակից մը: Միայն մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մէջ տեղաւորուած են 3500 — 4000 հայրենակիցներ: Ամբողջ Ցորդանանի մէջ՝ աւելի քան 7000:

Արձանագրելով այս երեք փոփոխութիւնները, փորձենք համառօտ ակնարկ մը նետել միւս գաղութներուն վրայ, պարզելու համար իրենց ներքին գործունէութեան զանազան երեսները:

Աւելի քան երբեք ժամանակն է որ իւրաքանչիւր գաղութ լարէ իր ուժերը, ի խնդիր ազգապահպանման: Եւ մանաւանդ աչք մը նետէ իր սահմաններէն դուրս, միւս գաղութներուն վրայ, փոխանակ անփութօրէն կծկուելու տեղական պատեանին մէջ:

Որքան մօտէն ճանչնանք իրար, այնքան կը զօրանայ ինքնապաշտպանութեան ճակատը: Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՓԱՌՔԵՐ ՈՒ ԲԱՐՔԵՐ

Ամիսներէ ի վեր օրուան ամէնէն հրատապ խնդիրն էր իշխանազունի մը ծնունդը ...:

Օր չէր ըլլար որ թերթերը, մանաւանդ ամերիկեանները սիւնակներ չլեցնէին այս կամ այն շարժումին մասին նախկին դերասանուհիի մը, որուն ծնելիք զաւակը պիտի ըլլար հնդիկ իշխանի մը ժառանգորդը:

Հիւանդանոցին դէմ յարկաբաժիններ վարձուած, հեռաձայնի մասնաւոր սպասարկութիւններ հաստատուած, հիւանդապահուհիներ եւ սպասարկուներ կաշառուած: Լուսանկարչական գործիքներ զետեղուած պատուհաններու կամ պատուհաններու առջեւ ... Եւ ի՜նչ պայքար, ի՜նչ հնարամտութիւններ՝ ձեռքէ ձեռք խլելու որեւէ մանրամասնութիւն եւ կամ առաջին լուրը տալու փառքը:

Եւ եղեւ առաւօտ եւ եղեւ երեկոյ, օր չորրորդ...: Ծնաւ նոր թագուհին,— երկուքուկէս ք. կշռող աղջնակ մը: Ու ամերիկեան թերթ մը լուրը նոր աշխարհ հասցուց 43 երկվայրկեան վերջը, ծախսելով 6000 տոլար (երկու միլիոն ֆրանք)...:

Ահա ինչ որ կը կոչուի նոր լրագրութիւն:

Եւ այս իրարանցումը այն պահուն երբ հարիւր հազարաւոր մանուկներ կիսաքաղց կը թափառին երկրէ երկիր, կամ կը հիւծին որբանոցներու անկիւնը ...

Ո՞ր թղթակցին միտքէն անցաւ զիրք բռնել Տրապզոնի քարափը, երբ հարիւրաւոր երախաներ սնտուկներու մէջ դամելով ծովը կը նետէին, կամ Իզմիրի առջեւ, երբ ուրիշ մանուկները ծովը կը նետուէին, փրկուելու համար ողջ ողջ այրելու զարհուրանքէն:

Ո՞վ իրար անցաւ, ամէնէն առաջ տալու համար լուրը, երբ մայրեր իրենց մանուկները գըրկած Եփրատը կ՚ընտրէին իբրեւ անկողին:

Ի՜նչ բարքեր, երկու համաշխարհային պատերազմներէ վերջը: Այն ալ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի շքեղաշուք պողոտաներուն վրայ: Եւ քսաներորդ դարուն, որուն առաջին յիսնամեակը տօնելու կը պատրաստուին ...

ՍՕՍԻ

Այս ալ ուրիշ պատմութիւն

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, Դեկտեմբեր 29ին խմբագրական մը հրատարակելով 12 ճափոնցի սպաներու դէմ բացուած դատին առթիւ, կ՚ամբաստանէ Մ. Նահանգները թէ մանրէական պատերազմ կը պատրաստեն:

Թերթին պատմութեան համաձայն, Ամերիկա մանրէաբանական փորձերու կայան մը հաստատած է Ուաշինկթընի մօտ: «Փրավտա» կ՚ըսէ.—

1.— Մ. Նահանգները գիտակցօրէն կը պաշտպանեն ճափոնի պատերազմի ոճրագործները, ինչպէս զօր. Շիրօ Իշին, որ վարիչն է մանրէական պատերազմի փորձերուն եւ ճափոն կը գտնուի այժմ:

2.— Զօր. Մաք Արթըր, ամերիկեան հրամանատարը, կը պաշտպանէ այն 12 ճափոնցիները որ այժմ կը դատուին Ռուսերուն կողմէ, Խապարովսկի մէջ (Մանչուրիա), իբրեւ կազմակերպիչները մանրէական պատերազմի:

3.— Մ. Նահանգները բարձր դիրքերու վրայ տեղաւորած են այնպիսի ճափոնցիներ որոնք շատ կը նմանին Խապարովսկի մէջ դատուած ամբաստանեալներուն:

4.— Մ. Նահանգները ճափոնը կը վերածեն իրենց զինուորական գլխաւոր խարիսխին՝ Ծայր. Արեւելքի մէջ:

Պաշտօնաթերթը կ՚ըսէ թէ ընդարձակ տարածութիւն մը յատկացուած է, որպէսզի Ամերիկա փորձեր կատարէ, մանրէներ տարածելու համար օդանաւերով:

★ Մոսկուայի անթէլը եւ թերթերը կը շարունակեն ահուելի մանրամասնութիւններ հաղորդել ճափոնցիներու կողմէ կատարուած փորձերու մասին, հիմնուելով Խապարովսկի դատավարութեան վրայ: Այդ լուրերուն համաձայն, 12 ամբաստանեալներուն վերջին խումբն ալ խոստովանած է թէ ժանտախտի եւ ուրիշ վարակիչ ախտերու մանրէներ ներարկած են բազմաթիւ մարդկային էակներու: Վկաներէն մէկը պատմեր է թէ կեդր. Չինաստանի մէջ զօր. Իշի ժանտատենդի մանրէներով թաթախուած կերակուրներ կերցուցած է 3000 չինացի գերիներու, որոնք յետոյ ազատ ձգուած են, որպէսզի ախտը տարածեն ժողովուրդին մէջ, եւն.:

Ցրուածայի նորին հոգերը

Երէկ տասը անհամբեր կը սպասուէր Ազգ. ժողովի քուէարկութեան, քանի որ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջած էր: Ելքը կախում ունէր արմատական խմբակցութեան դիրքէն: Իրենց տեսակէտներուն ամուր կառչելով հանդերձ, արմատականներն ալ կ՚ընդունին թէ կառավարական տագնապ մը շատ երկար պիտի տեւէ այս միջոցին, եւ նոր տուրքերը ի վերջոյ պիտի քուէարկուին:

Այս առթիւ կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ 1950ի ելմտացոյցին մեծ մասը ծրագրուած էր նախորդ վարչապետին՝ Քէօյի օրով (նոյնպէս արմատական):

Դահլիճը վստահութեան խնդիր յարուցած էր հետեւեալ երկու հարցերուն առթիւ.— Ա) 12ուկէսէն 13ուկէս առ հարիւրի բարձրացնել արտադրութեան տուրքը (մուտք՝ 45 միլիառ ֆրանք). Բ) տասը առ հարիւր տուրք հաստատել առեւտրական ընկերութեանց այն շահերուն վրայ որ չեն բաշխուած (մուտք՝ 17 միլիառ ֆրանք):

Կացութիւնը անորոշ է նաեւ անոր համար որ Հանրապետութեան Խորհուրդը (Ծերակոյտ) որոշած է նոր ելմտացոյցը քննել յունուար 20ին, մինչդեռ տարեգլուխը կը սկսի արդէն եւ ելմտական նախարարը հարկադրուած է առժամեայ նախահաշիւներ պատրաստել:

★ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը նոր պայքարի մը ձեռնարկած է, առաջնորդութեամբ համայնավար կուսակցութեան:

Թերթերը նշանակալից տեղեկութիւններ կը հաղորդեն վերջին դոնփակ նիստի մասին: Երբեմն մինչեւ ցուկէս միլիոն կը հաշուէին Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամներուն թիւը, բայց լայն պառակտումներ ծագեցան 1947ի քաղաքական ցոյցերէն վերջը, եւ ուրիշ Միութիւն մը կազմուեցաւ,— Բանուորական Ուժ: Միւս կողմէ, հազարաւոր անդամներ հեռացան եւ կը շարունակեն հեռանալ:

Տեղական թերթ մը կը հաւաստէ — «առանց հերքուելու վախի» — թէ 12 միլիոն վարձու աշխատաւորներու վրայ, զանազան կազմակերպութիւններ ոչ իսկ չորս միլիոն անդամ կը ներկայացնեն: (Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամներուն թիւը կը հաշուեն 2ուկէս միլիոն):

Կազմակերպութեան վարչական խորհուրդը կոչ մը հրատարակեց բացառիկ եւ դոնփակ ժողովէն վերջ, հրաւիրելով սաստկացնել պայքարը՝ արհեստակցական թէ քաղաքական ճակատին վրայ: Համաձայն տրուած որոշումներուն, բանուորները միացեալ ճակատ պիտի կազմեն ոչ միայն իրենց պահանջած յաւելումները ձեռք բերելու, այլեւ պաշտպանելու համար խաղաղութիւնը:

Այսպէս, — անոնք պարտաւոր են հրապարակաւ մատնանշել պատերազմի պատրաստութիւնները, օգտագործել ժողովներն ու մամուլը՝ պատասխանելու համար Խ. Միութեան եւ ժողովրդական հանրապետութեանց դէմ կատարուած «զրպարտութեանց», երեւան հանել թիթոյական գործակալները: Նաւահանգիստներու բանուորները աւելի ուժգնօրէն պիտի շարունակեն իրենց պայքարը, որպէսզի զէնք եւ ռազմամթերք չփոխադրուի Հնդկաչին: Կոչը կը հրաւիրէ մասնաւորապէս արգիլել զէնքերու շինութիւնը, ամերիկեան զինամթերքի պարպումը՝ քարափներու վրայ, ուժ տալ «խաղաղութեան Ռազմիկներու» գործունէութեան: Ցունուարի ընթացքին պայքար մը պիտի բացուի հիւլէական ռումբը արգիլել տալու համար: Միեւնոյն ատեն պիտի աշխատին զարկ տալ նոր անդամագրութեանց:

★ Երէկ, 30 Դեկտեմբեր, Սայկոնի մէջ (Հնդկաչին) հանդիսաւորապէս ստորագրուեցան այն դաշնագիրները որոնց համաձայն Ֆրանսա տեղացիներուն կը փոխանցէ իր բոլոր վարչական իշխանութիւնները: Այս համաձայնութիւնները կնքուած էին անցեալ մարտ ութին, Պաօ – Տայ կայսեր հետ, որուն դէմ ալ կը պայքարին Հնդկաչինի ապստամբութեան վարիչները:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կը խորհին արգիլել իրենց հպատակներուն ճամբորդութիւնը դէպի Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա, նկատելով որ պիտի չկրնան ապահովել անոնց պաշտպանութիւնը: Անցեալ շաբթու ալ արգիլուեցաւ դէպի Հունգարիա ճամբորդութիւնը:

ՄՇՈՒՇԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ Փարիզի մէջ, խանգարելով օդանաւային երթեւեկը: Գաւառին մէջ ալ ցուրտն ու մշուշը մեծ դժուարութիւններ կը պատճառեն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՈՉ, ՄԱՀՈՒԱՆ ՉԵՆՔ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ...

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» իր տեսակէտները կը յայտնէ շարք մը խմբագրականներով, ծանօթ հարցարանին առթիւ։ Ահաւասիկ առաջինը.—

Ամերիկահայ կրթական գործը համարելով մեր ամէնէն այժմէական եւ հրատապ խնդիրը, մեր թերթի Հոկտեմբեր 11ի թիւով մենք հրատարակեցինք այս հարցին նուիրուած հարցարան մը՝ խնդրելով յատկապէս ամերիկահայ կրթական գործով մտահոգուած իրազեկ ու ձեռնհաս անձնաւորութիւններէն արտայայտուիլ այս մասին։ Ուրախ ենք, որ մեր դիմումը լայն արձագանգ գտաւ։ Շատեր պատասխանեցին մեր հարցարանին առանձին յօդուածներով, որոնք լոյս տեսան այս թերթին մէջ։

Մեր մամուլին եւ հայ հասարակութեան համար նոր խնդիր մը չէ ամերիկահայ կրթական հարցը։ Ու եթէ զայն նորէն հրապարակ դրինք եւ այդ առթիւ ստացանք բազմաթիւ պատասխաններ, ատիկա ինքնին պերճախօս ապացոյց մըն է թէ այս խնդիրը մէկն է, եւ ապահովաբար առաջնագոյնը, մեր մնայուն հարցերէն։ Նոր սերունդ մը ունինք, որ մեր աչքերուն առջեւ հասակ կը նետէ, բայց նաեւ կը հալի։ Անհրաժեշտ է փըրկել զայն։ Ոչ մէկ տեղ այս հարցը այնքան սախպողական է, որքան այստեղ։ Իրանի, Իրաքի, Սուրիա — Լիբանանի կամ Եգիպտոսի մէջ եթէ կայ հայ սերունդ մը, եւ ապահով ենք որ երկար ատեն այդ սերունդը պիտի պահէ իր ազգային դիմագծութիւնը, ատիկա երբեք մասնաւոր շնորհը չէ այդ երկիրներու հայութեան. միջավայրը եւ այլ պայմաններ, մեծապէս կ՚օգնեն, որ այդ երկիրներու սերունդը մնայ Հայ։ Դժբախտաբար մեզի կը պակսին նոյն միջավայրը եւ պայմանները։ Այդ պատճառով ալ մենք շատ աւելի մեծ ճիգ պիտի թափենք, շատ աւելի պիտի զոհաբերենք, մեր ջիղերը լարելով աքնաջան աշխատանք պիտի կատարենք՝ կարենալ նորահաս սերունդը հայութեան կապելու համար։ Եւ մեր աշխատակիցները չեշտեցին այս պարագան։

«Հայրենիք»ի հարցարանին պատասխանողները մօտեցան մեր հրապարակ դրած խնդրին ամենայն լրջութեամբ։ Անոնք ցոյց տուին ամերիկահայ սերունդի հայեցի պահպանման համար իրենց անհրաժեշտ նկատած միջոցները, որոնց մենք ալ պիտի անդրադառնանք քանի մը խմբագրականներով։ Բայց դժբախտաբար անոնցմէ ոմանք յոռետես ու մռայլ մտքեր ալ յայտնեցին՝ շեշտելով որ ուշ — կանուխ պիտի մեռնի այս գաղութը, ինչպէս մեռած են Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Թրանսիլվանիոյ, Հնդկաստանի եւայլ վայրերու հայ գաղութները։ Ինչ որ մենք պիտի ընենք, պիտի ըլլայ քիչ մը աւելի երկարաձգումը մեր կեանքին։

Մեր խոր համոզումով, սխալ են այս ձեւի արտայայտութիւնները։ Նախ, անոնք յոռետես կը դարձնեն մեզ՝ ոչ միայն մեր ներկայի, այլեւ ապագայի վերաբերմամբ։ Մահը անխուսափելի համարելով, մենք կը դառնանք անճար ու ձեռնթափ որեւէ ճիգ փորձելու։ — Եթէ ուշ-կանուխ պիտի մեռնի գաղութը, պիտի կորսուի ան ամերիկեան ովկիանոսին մէջ, աւելի լաւ է շուտ տեղի ունենայ ատ, որպէսզի մենք ալ ի զուր ջանքեր չփորձենք, պիտի ըսեն բնականաբար շատ շատեր։ Եւ իրաւունք ունին ադպիսները։ Մահուան մասին խօսիլ պիտի նշանակէ հաշտուիլ մահուան հետ։ Անհատներ անշուշտ պիտի մեռնին, չեն կրնար չմեռնիլ, բայց տարօրինակ է խօսիլ հաւաքականութեանց մահուան մասին։ Վերջինները կը մեռնին այն պարագային, եթէ ընդունին որ անհատներու պէս իրենք ալ մահկանացու են։

Մեզի ամէնէն աւելի օրինակ կը տրուի Լեհաստանի հայ գաղութը, որ չկայ այսօր։ Այո, չկայ Լեհաստանի հայ գաղութը։ Եթէ մոնկոլական արշաւանքներէն ետք Լեհաստան գաղթած Հայերը ապրէին, այսօր մենք այնտեղ պիտի ունենայինք աւելի քան երկու միլիոն հայութիւն։ Անկասկած, ճերմակ ջարդին զոհ գացած այս կորուստը ահաւոր է։ Հունգարահայութիւնն ալ մեռած է կամ գրեթէ մեռած։ Տարբեր չէ վիճակը նաեւ Հնդկահայութեան։ Բայց մի՞թէ ճիշդ է հիներու օրինակով չափել նոր գաղութներու վիճակն ալ եւ ըսել որ, մենք ալ պիտի անցնինք նոյն ճամբայէն եւ պիտի դիմենք դէպի մահ։ Արդեօ՞ք նոր ժամանակներու մէջ ապրողներս չունինք նոր ու արդիական զէնքեր՝ աւելի լաւ ինքզինքնիս պաշտպանելու համար հոսանքին դէմ։ Մեր կարծիքով մենք ունինք ինքնապաշտպանութեան առոյգ զէնքեր։

Հին գաղութներու հայութեան մեծագոյն մասը տգէտ էր. նոյնիսկ չէր գիտեր հասարակ կարդալ — գրել։ Փոթորիկէն քշուած եւ հոս — հոն ինկած, ան հետամուտ էր միմիայն իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահելու՝ առանց երբեք մտածելու իր ազգային դիմագծութիւնն ալ պահելու մասին։ Հաղորդակցութեանց միջոցներու չգոյութեան կամ արտակարգ դժուարութեանց պատճառով, ան նաեւ կտրուած էր մայր Հայրենիքէն, ինչպէս մենք այսօր կտրուած ենք Հրատ մոլորակէն։ Լեհահայութիւնը չունէր դպրոցներ, չունէր թերթեր ու գրքեր, չունէր կուսակցութիւններ. ան ունէր միայն եկեղեցիներ, որոնք սակայն միայնակ չկրցան Հայը Հայ պահել։ Դժբախտաբար եկեղեցին ալ այդ օրերուն ինքն իր մէջ պառակտեցաւ, քայքայուեցաւ, եւ մեր կորուստը դարձաւ անխուսափելի։

Որեւէ խելահաս մարդ սակայն չի կրնար ըսել, որ այսօր մեր վիճակը նոյնն է։ Ամերիկահայութեան ստուար մեծամասնութիւնը գիտէ հայերէն գրել — կարդալ, եւ ատիկա չի կրնար իր անդրադարձը չունենալ նոր սերունդի մտածումներուն եւ տրամադրութիւններուն վրայ։ Թէեւ խղճուկ, բայց կան դպրոցներ այստեղ, որոնք ճիգ կը թափեն մեր նոր սերունդին մէջ հայութիւն ներարկելու։ Հեռու ենք Հայրենիքէն, բայց ամէն օր կը զգանք ու մեր շրջապատին մէջ ալ կը զգացնենք անոր կենդանի շունչը։ Մենք ունինք թերթեր ու կուսակցութիւններ, որոնք նոյնիսկ իրարու դէմ եղած պայքարներով, պատճառ կը դառնան հայութեան եւ հայ հայրենիքի հանդէպ կենդանի պահելու հետաքրքրութիւնը։ Ընդունինք ուրեմն, որ այս պայմաններուն մէջ դիւրին չէ գաղութի մը ձուլումը, անոր անհետ կորուստը։

Եթէ այս է իրողութիւնը, եւ անշուշտ այս է, ուրեմն չխօսինք այլեւս մահուան մասին, եւ չըսենք որ, ուշ — կանուխ, դատապարտուած ենք մահուան։ Ասիկա պիտի ըլլայ յուսահատական կանչ մը միայն։ Ատիկա նաեւ պատճառ պիտի ըլլայ որ ստորադասութեան զգացումը ստորանայ հոգիներուն մէջ մեր զաւակներուն, որոնք առանց այդ ալ չափով մը կը տառապին արդէն այդ զգացումէն։

Ոչ, մահուան չենք դատապարտուած։ Ունինք զէնքեր մահուան դէմ կռուելու. միայն թէ գիտնանք գործածել մեր զէնքերը, գիտնանք պահել զանոնք մեր ձեռքերուն մէջ եւ արիաբար ուղղել մեր յարձակիչներու ճակտին, փոխանակ երկչոտներու նման զանոնք մէկ կողմ նետելու։

Յուշեր ընկ. Ա. Գիւլխանդանեանի կեանքից

(Գ. եւ վերջին մաս)

1918 Սեպտեմբերին, Թրքական նորանոր զօրամասեր հասնելով Բագուի ռազմաճակատը, հայկական զօրքը, արդէն ուժասպառ, Սեպտեմբեր 15ին ստիպուեցաւ ծովու ճամբով նահանջել դէպի Պարսկաստան։

Ահա թէ ինչ կը գրէ Բագուի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ժողովի որոշման մասին, ընկեր Ա. Արշակունին, «Ազդակ» շաբաթօրեակի, 1946ի Փետրուար 10ի թիւին մէջ։ (Այս եւ յետագայ բոլոր մէջբերումները կը քաղեմ ընկեր Գ. Լազեանի «Դէմքեր Հայ ազատագր. շարժումէն» գրքէն)։

— «Բագուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդր. Կոմիտէի մէկ ժողովը, որ կայացաւ քաղաքի անկման՝ Սեպտեմբեր 14ի երեկոյեան, յիշելն անհրաժեշտ է, մանաւանդ որ, Կ. Կոմիտէի կազմից շատերը չկան այլեւս։ Ազգային խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշել էր որ նախագահ Ա. Գիւլխանդանեանը եւ Ռոստոմ Զօրեանը անպայման հեռանան քաղաքից։ Ազգային Խորհրդի ժողովից յետոյ կայացաւ Կեդր. Կոմիտէի վերջին խորհրդակցութիւնը, ուր Ա. Գիւլխանդանեան, ներկայացրեց քաղաքի կացութիւնը, աւելացնելով նաեւ Ազգ. Խորհուրդի որոշումը՝ իրենց քաղաքից հեռանալու մասին։ Զեկուցումից անմիջապէս յետոյ՝ Ռոստոմը դարձաւ Արրահամին.

— Արրահամ, դու պիտի մնաս եւ կախուես։

Շեշտը կտրուկ էր եւ հրամայական։ Ազգային Խորհրդի նախագահը պէտք է կախուէր։

— Լաւ, պատասխանեց Ա. Գիւլխանդանեան, առանց որեւէ դժգոհանքի։

Ջուր մաղուեց բոլորի գլխին։ Պապաշան Լեւոն Թադէոսեանը — խոր յուզումի մէջ էր։ Պարզ էր որ Ռոստոմը Արրահամին մենակ ձգողը չէր Բագու՝ դաժան Թուրքերի ձեռքը։

Ու պիտի կախուէին Ռոստոմն ու Արրահամը Բագուի փողոցներում, Թուրքերի ձեռքով, իրենց կողքին ունենալով նաեւ ուրիշներ...

Ոչ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բագուի Կեդր. Կոմիտէն չէր կարող իւրացնել նման առաջարկ։ Եւ դերակշռեց հաւաքականութեան կամքը»։

1919 Մայիսին էր որ Արրահամը, Պապաշան եւ բազմաթիւ Բագուցի ընկերներ, եկան Երեւան, աւելի մեծ ոգեւորութիւն ստեղծելով Հայաստանի հանրապետութեան մայրաքաղաքի պետական, կուսակցական եւ հանրային կեանքի մէջ։ Յունիս 21 – 23 կայացած խորհրդարանական ընտրութիւններին. Արրահամն ալ երեսփոխան ընտրուեց։ Նորընտիր խորհրդարանի անդրանիկ նիստը բացուեց 1919 Թ. Օգոստոս 1ին, վարչապետ ընտրուեց ընկեր Ալ. Խատիսեան, իսկ Արր. Գիւլխանդանեանը ներքին եւ արդարադատութեան նախարար։

Յիշում եմ թէ ինչպէս Օգոստոսին մի օր, Նոր — Բայազիտից ձիով ճամբայ ընկնելով լեռնային կտրուկ ճամբով, յաջորդ առաւօտ հասայ Երեւան եւ անմիջապէս գնացի ներքին գործերի նախարարութիւնը եւ ներկայացայ Արրահամին, ինքը՝ նախարար, իսկ ես՝ գաւառապետի օգնական։ Վերջապէս կատարուել էր մեր ազգային երազը եւ հիմա մենք մեր ազատ եւ անկախ հարազատ երկրի մէջ էինք ծառայում, մեր ուժերը ներածին չափ օժանդակելով մեր նորաստեղծ պետութեան բարգաւաճմանը։ Մարդկային իմացականութիւնը մի՞թէ կարող էր 10 — 15 տարի առաջ գուշակել այն բոլորը, որ իրականութիւն էր, 1918, 1920 Թ. բայց աւա՜ղ, կարճ տեւեց մեր երջանկութիւնը եւ մեր ժողովուրդը նորից ընկաւ ռուսական եւ թրքական լծի տակ...

Եւ այնուհետեւ Արրահամի հետ տարագրուեցինք Պոլիս, Պալքանները եւ վերջին քսան տարին Փարիզ էինք միասին, ընկերական հանդիպումներին յաճախ էինք յիշում անցեալից շահեկան դրուագներ եւ մեր մտերիմ ընկերներին...

Եւ իր ծերութեանը, ծանր նիւթական եւ ուրիշ հոգերի տակ հետզհետէ ծիւրելով, Փարիզի երկարատեւ բանտարկութիւնն ալ աւելի եւս արագացրեց իր մահը, որ տեղի ունեցաւ 1946 Թ. Յունար 1ին։

Քառասուն տարի շարունակ՝ դիտելով երբեմն մօտիկուց, երբեմն էլ հեռուից, Արրահամի գործունէութիւնը, իրեն աշխատակցող յայտնի հին ընկերների հետ միասին նկատում էի Արրահամի եռանդի աստիճանական նուազումը։

Ցարական բանտային երկու տարուայ կրած տանջանքները, եւ մանաւանդ առաջին մեծ պատերազմին, Թրքահայերի կոտորածներն ու աքսորները, Բագուի կռիւները, կոտորածը, գաղթը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի հանրապետութեան դէմ եղած Թուրքբոլշեւիկ դաւադրութիւնը Կարսի ճակատի պարտութիւնը, Հայաստանի խորհրդայնացումն ու տարագրութիւնը, իրար յաջորդող այս բոլոր ծանր հարուածները, շատ խոր ազդեցին Արրահամի մտքին եւ սրտին վրայ։ Եւ մեր աչքի առջեւ, իրեն մտերիմ հին ընկերներս ցաւով նկատում էինք Արրահամի հոգեկան նախկին վառ կրակի աստիճանական շիջումը։

Արրահամի մահուան առթիւ ընկեր Համօ Օհանջանեանը, որ երկար տարիներ եղած է մեր կուսակցական գլխաւոր ղեկավարներից մէկը, կը գրէր «Յուսաբեր»ի 1946 Թ. Յունուար 26 թիւի մէջ.—

«Բագուի Կեդր. Կոմիտէն այդ ժամանակները (1902 Թ. ձմրան) առաջնակարգ դեր էր կատարում Դաշնակցութեան Կովկասեան կազմակերպութեան մէջ եւ, կարելի է ասել, շատ դէպքերում եւ շատ մարզերում փոխարինում էր Հ. Յ. Դ. Բիւրօն։

«Այդ Կեդր. Կոմիտէի հիմնաքարն էր մեր անմահ ողբացեալ Պապաշան՝ Լեւոն Թադէոսեանը, իսկ ուժը՝ շարժիչ բազուկը Արրահամն էր։

«.. Երիտասարդութիւնը ոգեւորուած էր յեղափոխական գաղափարներով եւ գործում էր Դաշնակցութեան Կ. Կոմիտէի ղեկավարութեամբ։ Արրահամին պատկանում էր գլխաւոր դերը այս երիտասարդութիւնը պատրաստելու, ոգեւորելու եւ գործի մղելու մէջ։ Այս բոլորը գործերի գըլխաւոր ղեկավարողը եւ գործի մղողը միշտ Արրահամն էր։ Եկեղեցական կալուածների գրաւման հետեւող յեղափոխական շարժման մէջ Բագուի Կ. Կոմիտէն կատարում էր համարեա Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի դերը՝ ինչպէս վերը ասացի, եւ այդ կատարողը միշտ նորէն Արրահամն էր... Արրահամին յանձնուեց բոլորի կողմից Գանձակի շրջանի ինքնապաշտպանութեան գործի ղեկավարութիւնը զոր նա կատարեց փայլուն յաջողութեամբ։

... Բանտին մէջ եւս նա եղաւ ղեկավար դեր խաղացող ընկեր եւ ուղղութիւն տուեց դատը վարելու եղանակին։ Յայտնի է, թէ ինչպէս պատուով տարան իրենց դատը բանտարկուած ընկերները, որ մինչեւ անգամ ռուս դատաւոր — սենատորներու հիացմունքը առաջ բերաւ, եւ այս բանի մէջ եւս Արրահամի խաղացած դերը խոշոր էր»։

«Յուսաբեր»ի նոյն թիւի մէջ, ընկեր Վ. Նաւասարդեանը ի միջի այլոց գրում է.—

«Հոգեկան աչք ունեցողն առաջին հայեաց —

քից կը զգար, որ գործը սովորական մարդու հետ չէ։ Ոչ թէ դարձած, այլ յեղափոխական ծընած էր, այս բառի դասական իմաստով ։

... Իր տարերքը — յեղափոխութիւնն էր, եւ այս վերջինը — իր երկու հիմնական ձեւերի մէջ, կամ իբրեւ դաւադրական գործ եւ կամ իբրեւ զանգուածային շարժում »։

Աբրահամը տարագրութեան մէջ, կուսակցական պատասխանատու դեր կատարելուց բացի, 1933 թ. 1938 թ. այսինքն ամբողջ հինգ տարի իրեն զբաղումը դարձրեց Դաշնակցութեան դիւանի դասաւորում, մօտ 100000 վաւերագիրներից կազմելով յատուկ ծրարներ։ 1906 թ. վերջերին Բաղւում մեր գաղտնի տպարանից լոյս տեսնող Գրոհ գաղտնի թերթի խմբագիրը Աբրահամն էր։ Աշխատակցեց Կովկասի եւ Սփիւռքի մեր կուսակցական օրգաններին իր իսկական եւ երբեմն էլ Ռ. Սեւեան անունով ։

Աբրահամը Փարիզում առանձին հատորներով լոյս ընծայեց հետեւեալ իր աշխատութիւնները.—

1.— Հայ – Թաթարական ընդհարումները, 1933 թ. ։

2.— Ազգային շարժումների դրդապատճառները 19րդ դարում, 1939 թ.։

3.— Յեղափոխական Հայուհիներ, 1939 թ.։

4.— Կովկաս, երկիրը, ժողովուրդը եւ պատմութիւնը, 1943 թ.։

Ձեռագիր վիճակի մէջ մնացին հետեւեալ իր աշխատութիւնները —

1.— Բաղուի հայ – թաթարական ընդհարումների պատմութեան Բ. մասը ։

2.— Գանձակի հայ – թաթարական ընդհարումները, մէկ հատոր ։

3.— «Կովկաս» երկրորդ մասը։

Հայ – թաթարական ընդհարումները գրքի յառաջաբանից տեղեկանում ենք, որ մեր ողբացեալ Աբրահամը մտադիր է եղել յաջորդաբար լոյս ընծայել Բաղուի ընդհարումների եւ ռուս առաջին յեղափոխութեան մաս կազմող երկրորդ հատորը եւ ապա Գանձակի, Ղազախի, Շուշուայ, Զանգեզուրի, Նախիջեւանի, Երեւանի, Էջմիածնի շըրջանների, ինչպէս նաեւ Թիֆլիզ քաղաքի հայ – թաթարական ընդհարումների պատմութիւնը, առանձին հատորներով։ Դժբախտաբար այս չատ կարեւոր ծրագիրը չկարողացաւ իրագործել իրենից անկախ պատճառներով։ Եթէ յաջողէր, մենք կ'ունենայինք 1905 – 6 թ. թ. Հայ – թաթարական ընդհարումների ընդհանուր պատմութիւնը, գըրուած շատ իրազեկ եւ ղեկավար ընկերոջ կողմից։

ԲԵՆՕ

Հ. Մ. Մ.Ի ԽՆՋՈՅՔԸ

Լաւ սովորութիւն մը ունին Հայ Մարզական Միութեան վարիչները.— Քանի մը ամիսը անգամ մը թէյի եւ կամ գինիի սեղաններու՝ շուրջ հաւաքել իրենց միութեան բարեկամ ու համակիր հասարակութիւնը եւ ընկերահամակրական հաճելի շրջանակի մէջ, հաշիւը տալ իրենց գործունէութեան ։

Իրենց վերջին թէյասեղանի հմայքը դեռ մեր սրտերէն չկորսուած, ահա այս անգամ, Դեկտ. 25ի կիրակի օրը հաւաքեցին մեզ գինիի սեղաններու շուրջ։ Ժան Կուժոնի վերի սրահները նեղ եկան Մարզականի համակիր հասարակութեան համար։ Բազմութիւնը բաղկացած չէր միայն մարզասէր անհատներէ, այլեւ ինծի պէս որեւէ մարզական խաղէ չհասկցողներէ ։

Օրուան նախագահը ընկեր Հ. Սէրէնկիւլեան եւ գլխաւոր բանախօսը՝ Գ. Մ. Գույումճեան (Արեւմուտք) շեշտեցին թէ Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը կը ջանայ իր անդամ անդամուհիներուն մարմնական մարզանքին հետ, անոնց հոգիներուն մէջ բարձր պահել ազգային արժանապատուութեան գիտակցումը։ Կ'ուսուցանէ ոչ միայն իբրեւ արի մարզիկ, այլ, մանաւանդ իբրեւ լաւ ու արի Հայ, դէմ դնել հակառակորդին եւ աշխատիլ յաղթել անոր նախանձախնդրութեամբ։ Այս է պատճառը այն խանդավառ համակրանքին զոր կը վայելէ այս նորակազմ Միութիւնը ։

Լսելով իրենց համարատուութիւնը, մարդ կը զարմանայ տարուած աշխատանքին վրայ։ Հազիւ մէկ տարիէ ի վեր, հիմնուած, իրարու ետեւէ հինգ գնդախաղի՝ խումբեր, առաջինէն մինչեւ վերջին «ճըլըղ»ները (մինիմ) կազմել, զանոնք հագուեցնել, մրցիլ երբեմն աւելի զօրաւոր խումբերու դէմ եւ մեծ մասով յաղթանակներ շահիլ, միեւնոյն ատեն հոգ տանիլ միւս մարզախաղերու, հարիւրաւոր պատանիներ ու պատանուհիներ հաւաքել իր շուրջը ու պատրաստել վաղուան համար,— ահաւասիկ գործ մը որ պատիւ կը բերէ այս միութեան, նախ ղեկավարներուն յետոյ բոլոր անդամներուն։ Իրենց սարքած այս խնջոյքն ալ անցաւ շատ հաճելի ու խանդավառ։

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին, ի միջի այլոց մեր շնորհալի երգչուհին՝ Օր. Իրիս Գիւլպիւլեան, դերասան Շահան Սարեան, ընկեր Զ. Ղարիպեան, եւ ուրիշներ իրենց երգերով ու արտասանութիւններով, եւ մանաւանդ Արենոյշները իրենց խաղերով ու պարերով։ Այս անգամ, երիտասարդներ ու մանաւանդ մարզիկներու մեծ մասը ներկայ էին եւ մասնակցեցան խնջոյքին։ Ակամայ ժամանակէն քիչ մը կանուխ, աչքս ետեւս, բաժնուեցայ այդ հաճելի մթնոլորտէն այն հաստատ համոզումով թէ այս իրաւ ազգային միութիւնը պիտի յառաջանայ, եւ պէտք է որ յառաջանայ ։

ԳԻՄԿԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂԹԱՒԱՅՐԷՆ

ՄԵՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Դեկտ. 26 (Յառաջ).— Գոմոնի Տիկնանց Խնամակալութեան եւ Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ընտանեկան պարահանդէսը (ի նպաստ դպրոցին) տեղի ունեցաւ դեկտեմբեր 24ին, գեղեցկօրէն զարդարուած դպրոց – սրահին մէջ։

Բոլոր սեղանները գրաւուած էին թաղեցիներով։ Գ. Ս. Չէօրէքճեանի նուագախումբը հնչեցուց Ազգ. քայլերգը, զոր ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս։ Թաղ. Խորհ. ատենապետ Գ. Յ. Արզարեանի բացման խօսքէն վերջ, Գոմոնի թեւիկները ղեկավարութեամբ Օր.Ներ Թէլեանի եւ Տէր Վարդանեանի, եւ ընկերակցութեամբ Գ. Գ. Ս. Չէօրէքճեանի եւ Գարէեանի նուագին, ազգային տարազներով պարեցին Հայկ. Խարսանիէր եւ ուրիշ պարեր, ջերմ ծափերու մէջ Օր. Արմ. Սէրէնկիւլեան քանիցս երգեց իր անոյշ ու թրթռուն ձայնով։ Արտասանեցին դերասան Կ. Մութաֆեան, եւ Գ. Սահակ Ունճեան (Յունաստանէն), նոյնպէս օրիորդներ Սէրէնկիւլեան Շաքէ, եւ Արզարեան Ժանին (Դպրոցասէրէն)։

Յանուն Տիկնանց խնամակալ մարմնոյն եւ հոգաբարձութեան խօսեցաւ Գ. Յ. Ն. շեշտելով մօր դերը եւ մայրենի լեզուի ուսուցման մէջ ։ Մեր դարաւոր թշնամին մեզմէ խլեց ամէն բան, բաց ի մեր գոհար լեզուէն։ Մեր նախնեաց արժանաւոր ժառանգորդները կոչուելու համար, պարտաւոր ենք մեր զաւակներուն սորվեցնել մեր քաղցր լեզուն եւ պատմութիւնը »։ Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն եւ բոլոր անոնց որ իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը չզլացան այս ձեռնարկին համար։

Նուագախումբը պարբերաբար կը հնչեցնէր ազգային երգեր, խանդավառելով ներկաները։

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախագահ Գ. Վ. Գապիկեանի, որ գնահատելով ձեռնարկը, թելադրեց հայերէն սորվիլ եւ հայ ապրիլ, որպէսզի երբ օր մը հայրենիք վերադառնանք, ներկայանանք իբրեւ գիտակից Հայեր։ Այս առթիւ 5000 Ֆր.նուիրեց դպրոցին։ Տիկնանց խնամակալութիւնը կ'ուզէր ափսէ մը կարկանդակ նուիրել, բայց Հ.Մ.Ը.Մ.ի նախագահը առաջարկեց աճուրդի դնել զայն ի նպաստ դպրոցին։ Հոգաբարձութեան անդամներէն Գ. Լեւոն Պաղրճեան յաջողութեամբ վարեց աճուրդը, զոր շահեցաւ Գ. Յ. Նիկողոսեան, զայն բաժնելով ներկաներուն ։

Ճաշացուցի սպառումէն վերջ, թաղեցիներու կողմէ նուիրուած զանազան առարկաներ վիճակահանի դրուելով տոմսերը ամբողջութեամբ սպառեցան։ Յետոյ սկսան եւրոպական պարերը ընկերակցութեամբ Ս. Չէօրէքճեանի նուագախումբին ։

Պիւֆէի ծանր պարտականութիւնը սիրով ստանձնած էր Տիկին Փանոսեան, օժանդակութեամբ Տիկիններ Փափազեանի, Արսլանեանի, Նիկողոսեանի եւ Պէրպէրեանի։ Հիւրընկալութեան եւ սպասարկութեան պարտականութիւնը ստանձնած էին Տիկին Արսլանեան, Գ. Գ. Լեւոն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ, գրական, գիտական եւ արուեստի ամսօրեայ հանդէս, Ա. տարի թիւ 4, (պատկերազարդ)։ Բաժնեգին տարեկան 6 տոլար։ Խմբագիր Ա. Տէր Օհանեան։ Հասցէ.— Imprimerie Moderne. Ave. Ekbatan. Tehran (Perse):

ԼՈՒՍԱԲԵՐ, մանկական –պատանեկան ամսագիր, Ա. տարի, թիւ 9 (Դեկտեմբեր)։ Հասցէ. — Ave. Naderi, Magasin Hovar, Tehran (Perse):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՄՈՒՐԱՏԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՍԸՎԱԶԷՆ ՊԱԹՈՒՄ

(ԻՐ ԲԵՐՆՈՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾ)

— Առաջել, ղուրպան, քեզ հետերնիս պիտի տանինք։ Լեզուն բռնուած էր, չկրցաւ պատասխանել. վերջի պահուն «տղաքս, տղաքս» կմկըմաց, աչքերը փակեց եւ հոգին աւանդեց ։

Շուրջը բոլորուեցանք եւ ամէնքս ալ հեկեկալով՝ լաց եղանք։ Սիրտերնիս ճնշուած էր եւ ամէն մէկերնիս տէրտով էինք։ Մարդուն մահը աւիթ եղաւ, որ մեր սիրտը լեցուած վիշտը փլի, ու լացինք, լացինք հեկեկալով ։

Թաղեցինք մեռելը ու հեռացանք լուռ ու մունջ ։

Յունիս 20ին նստած էինք մացառներուն մէջ Թէճէրի հիւսիսային կողմը գտնուող հին ամրոցներու մէջ։ Թնդանօթի թնդիւններ լսեցինք ։ Տըղաքը ուրախացան, կարծելով, թէ Ռուսերը մօտեցած են. բայց գիտցի, որ հարուածներուն պատասխան չի գար ։

— Այս կռուի թնդիւն չէ, ըսի, ես կը վախնամ, որ քաղաքին ժողովուրդը կը կոտորեն։ Յետոյ իմացանք, որ Վարշաւայի գրաւումը կը տօնէին ։

Այդ միջոցին կ'անցնէին քաղաքէն տեղահան եղած ժողովուրդին կարաւանները։ Մարդիկ ղըրկեցինք, որ կերպով մը հաղորդակցութեան մէջ մանեն անոնց հետ եւ մեզ լուր բերեն. գացին ու վերադարձան ու այդ թշուառ եւ տեղահան եղած ժողովուրդէն մեզ բերին քաջալերական խօսքեր։

— Բնաւ հոգ մի ընէք մեզի համար, ըսեր էին անոնք, սիրտերնիդ ամուր պահեցէք։ Ամերիկացիները մեզ համար դիմումներ կ'ընեն, երկու շաբաթէն ետ կը դառնանք ։

Չէ կարելի բացատրել, թէ ինչպէս կը թալլէին այդ խեղճերը եւ կը չարչարէին։ 10 տարեկանէ վեր գտնուող տղամարդիկը բաժանած էին եւ տարած ուրիշ ուղղութեամբ։. Քարտաշլարի գլուխը սպաննած էին յայտնի վաճառական Գաքալեանը եւ իր որդին՝ 800 ոսկի իրենցմէ կորզելէ ետքը։ Մենք մեր աչքերովը կը տեսնէինք գրեթէ խմբական սպանութիւնները եւ առանձին սարսափելի ոճիրները։ Ի՞նչպէս նկարագրեմ այս բոլորը։ Կը բերէին հայ ժողովուրդը եւ կը թափէին անդէն ու անպաշտպան ճամբաներու վրայ։ Դրացի վայրերէ խուժանը կուգար, կը թալլէր զիրենք։ Ժողովուրդին ճիչը, աղաղակը, լացը եւ հեծեծանքը կը բռնէր արար աշխարհը, եւ մարդ չէր կարող դիմանալ։ Քանի անգամ ապարդիւն կերպով ուզեցի գիտնալ, թէ կինս ու երախաներս ո՞ր խումբին մէջ են, որպէսզի զիրենք փախցնեմ։

Մեր հոգեկան տանջանքը անտանելի էր– ինքզինքնիս դաւաճաններ կը համարէինք, որովհետեւ անկարող էինք ոեւէ օգնութեան հասնիլ այդ անտէր ժողովուրդին։ Չկրնալով դիմանալ մեր տեսածներուն, այդ կողմէն հեռացանք երեկոյին. լուսաբացին հասանք էշէք Սըրթի ըսուած տեղը. հոնկէց ալ կը տեսնէինք տեղահան եղած ժողովուրդը անծայր, անվերջ, որ կը բռնէր ճամբաները։ Բոլոր շրջակայ գիւղերը դատարկուած էին. այս ճամբաներէն խեղճ ժողովուրդը կը ղրկէին դէպի Ղանղալ եւ անկէ դէպի Ներս։

Մենք մարդ ղրկեցինք գիւղ մը հաց գտնելու համար, բայց մեր ուղարկած հացուորները վերադարձին թալանուած էին Քիւրտերէ։ Տղաքը փոխնիփոխ եկան մեզ մօտ։ Եղօն կատաղեց եւ հրամայեց, որ երթան անմիջապէս սպաննեն հաց թալլողները։ Մութը վրայ եկած էր եւ ես արգիլեցի այդպիսի անխոհեմութիւն մը ընել, թողեր էինք, որ ամբողջ ժողովուրդը կոտորեն ու թալլեն, եւ հիմա անիմաստ կ'երեւար ինծի սպաննել անոնք, որ մեր հացը գողցեր էին ։

Առաւօտուն օդը ցուրտ էր եւ մենք կը դողայինք յուզումէ եւ ցուրտէ. այս միջոցին պահակները մեզ իմաց տուին, որ վեց հոգի կուգան դէպի մեր կողմը։ Հեռադիտակով տեսանք, որ չորսը ոստիկաններ են եւ երկուքը՝ Քիւրտեր։ Տղաքը, որ թուրք ժանտարմայի համազգեստներ ունէին, գացին զիրենք զգուշութեամբ շրջապատեցին, բռնեցին իբր փախստական զինուորներ եւ բերին մեզ մօտ։ Այն տղան, որուն ձեռքէն հացը կողոպտեր էին, պահեցի եարունջիիս ներքեւ ։ Զիրենք հարցաքննեցինք, միշտ պահելով մեր կառավարական ժանտարմայի երեւոյթը ։

— Դուք տէօվլէթի խայիններ(*) էք ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(*) Պետութեան թշնամիներ ։

Պագրճեան, Տիգրան Փափազեան, Երուանդ Տօրումեան, Յ. Արսլանեան եւ Խ. Պէրպէրեան ։

Ցանուն Տիկնանց խնամակալ մարմնոյն եւ հոգաբարձութեան անգամ մը եւս հրապարակաւ շընորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր անոնց որոնք իրենց նուէրներով, գեղարուեստական բաժնի մասնակցութեամբ եւ ուրիշ աշխատանքներով նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարեցին ձեռնարկին յաջողութեան ։

Յ. Նիկողոսեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ Փարիզի լեհական դեսպանատան դէմ, երէկ առտու, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը ծանուցանէ թէ գրաւած է շարք մը օտար հաստատութիւններ, ազգայնացնելու համար։ Պաշտօնական զեկոյցին համաձայն, «բացարձակապէս անհրաժեշտ են այս բռնագրաւումները, որպէսզի խռովարար մեքենայութեանց, լրտեսութեան եւ վնասարարութեան բոյներ չդառնան այդ հաստատութիւնները»։ Առաջին ցանկին մէջ կը գտնուին չորս ամերիկեան մեծ հաստատութիւնները։ Միլիոնաւոր սթերլին արժէք ունին անգլիական Տուներն ալ։ Ֆրանսացիները անցեալ տարի ծախած էին կարգ մը հաստատութիւններ, բայց դեռ ունին ուրիշ ձեռնարկներ։ Իրազեկներու կարծիքով, 1500 օտար հաստատութիւններ ենթակայ են բռնագրաւման եւ ազգայնացման, միայն Փեշթայի շրջանին մէջ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ փոխ-վարչապետը, Մոսկուայէն վերադառնալով, պատմեր է թէ խորհրդակցութեան մը ընթացքին, ուր ներկայ էին Վիշինսկի, Մոլոթով, Մալէնքով եւ Բերիա, Ստալին հաւանած է որ գերմանական ոստիկանութիւնը կազմակերպուի 180.000 – 200.000ը չանցնելու պայմանաւ։ Այս առթիւ ըսած է թէ ժամանակը չէ գերմանական բանակ մը ստեղծելու եւ թէ ոստիկանական ուժը պէտք է ծառայէ միայն ներքին բարեկարգութեան եւ «արեւմտեան գործակալներուն դէմ»։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դեսպանները պաշտօնապէս հերքեցին այն լուրը թէ Թագաւորը պիտի նշանուի 16 տարեկան դեղանի աղջկան մը հետ։ Ազգաժողովի եգիպտական ներկայացուցիչն ալ մասնաւոր յայտարարութիւն մը հրատարակեց, հերքելով երջած զրոյցները ։

ԵՐԵՔ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ — եւ խորհրդաւոր — նաւեր երեւցած են Անթիլեան կղզիներու մէջ, ուր ռազմափորձեր կը կատարեն Ամերիկացիները ։

ԼՐՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ամբաստանութեամբ կը դատուին եօթը համայնավարներ Միլանի մէջ (Իտալիա)։ Ամբաստանեալներէն մէկը հաղարապետ մըն է, Քարլօ Քափորիցցի։ Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ լրտեսութիւն կը կատարէին ի հաշիւ արեւելեան Եւրոպայի մէկ պետութեան, որուն հաղորդուած են շատ մը գաղտնի տեղեկութիւններ եւ ամրութեանց լուսանկարներ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Եշ.) — Սթերլին 980 (895), տոլար 348 (390), զուից. ֆրանք 81.10 (92), պելժիական ֆրանք 6.98 (7.55), նափոլէոն 4280, զուից. ոսկի 4070, սթերլին 4900, տոլար .(20) 20,200, ձոյլ ոսկի 580 հազար ֆրանք ։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ կը շարունակուին զանազան վայրերու մէջ։ Գործատէրերն ալ հետզհետէ կը փակեն իրենց հաստատութիւնները։ 4000 բանուորներ արձակուեցան Անժէի մէջ, իսկ Սիւրէնի մէջ(Փարիզ) փակուեցան Լաթիլի գործարանները ։

ՊԱՏԳԱՐԱԿՈՎ դատարան փոխադրուեցաւ դնդ. Ֆարժ, որ իբրեւ ընդհ. դատախազ ծառայած էր Վիշիի բացառիկ ատեանին, դատապարտելու համար ըմբոստները։ Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ դնդապետը յանցաւոր է, քանի որ հինգ հայրենասէրներ մահուան դատապարտուած էին իր պահանջին վրայ։ Ամբաստանեալը քսան տարի ծառայած է Սուրիոյ մէջ, իբրեւ զինուորական դատաւոր։ Հարցումի մը պատասխանելով, գընդապետը ըսաւ թէ. ինք «միայն կարգաց պահանջագիրը։ Հրաման տրուած էր եւ ես հնազանդեցայ »։

ԺԱՄԸ 3200 ՔԻԼՈՄԵԹՐ արագութեամբ սուրացած է ամերիկեան նոր օդանաւ մը, ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը։ Նախորդ մրցանիշն էր 1079 քիլոմեթր ։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ վարձքը պիտի սղէ Յունուար 1էն սկսեալ ։

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Մարսէյլէն Գ. Ասլանեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Նոր Տարուան առթիւ, ՅԱՌԱՋի տարածման ֆոնտին ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ — Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ մայր եկեղեցիի կրօն. ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ բարեպաշտ հասարակութեան թէ, նոյն եկեղեցիի շինութեան ճարտարապետ ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԱՀԹԱՃԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, մայր եկեղեցիի մէջ, 339 Ave. de Prado։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները ։

ՏՕՆԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ պատարագ, ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, այս կիրակի, 1 յունուար ։

5 Յունուար, հինգշաբթի իրիկուն, սկիզբ ժամերգ. ժամը 15.30ին, Պատարագ ժամը 17ին։

Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան —

Տօն Ս. Ծննդեան — 6 Յունուար, Ուրբաթ, սկիզբ. ժամերգ. ժամը 8ին, Ս. Պատարագ ժամը 10ին, Ջրօրհ. ժամը 12ին, պատարագիչ Սրբազան Հայր։

Բ. օր Ս. Ծննդեան — Յիշատակ Մեռելոց, 7 Յունուար, շաբաթ պատարագ ժամը 10ին։

Կիրակի — 8 Յունուար բազմաձայն պատարագ, եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի կողմէ, պատ. ժամը 10ին, մասնաւոր հոգեհանգիստ հոգելոյս Տ. Վռամշապուհ Եպիս. Քիպարեանի յիշատակին ։

Այրի Տիկին Սրբուհի Մկրտիչեան, Տիկին Նուարդ Իսկէնտէրեան եւ զաւակները, Տիկին Հռիփսիմէ Ստեփանեան (Թիֆլիզ), Տիկին Էլպիզ Մարտիրոսեան եւ զաւակները (Տէսին), Գէորգ, Մառի եւ Արաքսի Մսրեան, ինչպէս եւ Մսրեան ընտանիքները (Պարսկաստան, Հարաւային Ամերիկա եւ Գուատիէշթ), Զաքարեան ընտանիքը (Լոնտոն), սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր, եւ ազգականին մահը՝

Գ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱԼԹԱՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 29ին, իր բնակարանին մէջ։

Թաղումը կը կատարուի Դեկտեմբեր 31ին, ժամը 12.45ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 14 ru edu Parc Montsouris, métro Cité Universitaire կամ Porte d'Orléans։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Cimetière de Thiaisի մէջ։

Մասնաւոր մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER AGOPIAN. 17 Rue Damesme – (13)

ՆՈՐ ՏԱՐԻԷՆ

վերջ, կը դադրին անվճար բաժանորդագրութիւնները։ Փութացէք փակել ձեր հաշիւները ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԱՄ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի անդամներէն կը խնդրուի երկուշաբթի 9 Յունուարին, երեկոյեան ժամը 8.30ին ներկայ ըլլալ Ազգ. տան մէջ, 32 rue de Trévise, ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԻՄՇԱՀԻ յիշատակի երաժշտական հանդէսին երգի փորձերուն համար։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր այն երգողները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ այս հանդէսին ։

ԱՆԿԷՆԻ Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին թէյասեղանը Յունուար 8ին, կիրակի, ժամը 3—7, Hôtel Beau Séjourի սրահը, rue Général de Gaulle.

Պիտի խօսի Ատամնաբոյժ ՊԱՐՈՆ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն։ Ծախսերու մասնակցութեան համար 200 ֆրանք։

Կառ տիւ Նորէն շոգեկառքը կը մեկնի 14.29ին։ Անկէն հասած կողմէն դուրս ելլել ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ — Ֆր. Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ Փետրուար 19ին, քաղաքապետարանի սրահը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ։

Մանրամասնութիւնները վերջին շաբաթը ։